

HILJADU I JEDNA NOĆ

HILJADU I JEDNA NOĆ

Izdavač:
»PROSVJETA«, izdavačko poduzeće
Zagreb, Berislavićeva 10

Za izdavača:
BRANISLAV ĆELAP

Tisak: ČGP »DELO«, Ljubljana

S ruskog preveo:
MARKO VIDOJKOVIĆ

Crteži:
IVO FRIŠČIĆ

HILJADU I JEDNA NOĆ

KNJIGA DRUGA

PROSVJETA
ZAGREB 1971

KNJIGA DRUGA

PRIČA O CARU ŠAHRAMANU, NJEGOVU SINU KAMAR-AZ-ZAMANU I PRINCEZI BUDURI

DOPRLO MI JE DO UŠIJU, o sretni care, da je u drevno doba i u toku minulih vjekova i stoljeća bio jedan car koji se zvao car Šahraman, i on je imao veliku vojsku, i čeljad, i sluge, ali je imao mnogo godina, te mu kosti bjehu omekšale, a Alah mu nije dao nijedno dijete. I on je razmišljao o sebi i tugovao i bio uznemiren, te se potužio na to jednome svom veziru i rekao mu: – Bojim se da mi ne propadne carstvo kad umrem, jer među svojim potomcima nemam nikoga koji bi mogao upravljati njime poslije mene. – A taj vezir mu odgovori: – Možda će Alah kasnije učiniti nešto; osloni se na Alaha, dakle, o, care, i moli mu se. 170. NOĆ

I car ustade, učini avdes i očita molitvu, i obrati se Alahu s čistom namjerom, pa pozva svoju ženu u postelju i obljubi je u to isto vrijeme, te ona zatrudnje od njega po volji velikog Alaha. A kad prođoše mjeseci njene trudnoće, ona rodi muško dijete slično mjesecu u noći uštapa, a car mu nadjenu ime Kamar-az-Zaman i silno mu se obradova. I on kliknu klikom da se grad okiti, te grad bijaše okićen sedam dana, i ljudi su udarali u bubnjeve i talambase, a za novorođenče car odredi dojkinje i dadilje, te se ono odgajalo u veličini i njezi dok nije poživjelo petnaest godina, i to dijete nadmašivalo je sve ljepotom i krasotom i vitkošću stasa i skladnošću, i otac ga je toliko volio da se nije mogao rastati s njim ni noću ni danju.

I dječakov otac se potuži jednome svome veziru na svoju veliku ljubav prema sinu, i reču mu: – O, vezire, ja se doista bojim da moje dijete, Kamar-

-az-Zaman, ne bude žrtva udaraca sudbine i slučajnosti, te hoću da ga oženim za svoga života. – Znaj, o, care – odgovori mu vezir – da ženidbom čovjek pokazuje plemenitost svoje naravi, te će dobro biti ako oženiš svoga sina dok si živ, prije no što ga načiniš sultanom. – I onda car Šahraman reče: – Dovedite mi moga sina Kamar-az-Zamana – te on dođe oborene glave prema zemlji od zbunjenosti pred ocem, a otac mu reče: – O, Kamar-az-Zamane, ja hoću da te oženim, pa da ti se radujem dok sam živ. – A mladić odgovori: – O, oče, znaj da nemam volje za ženidbu i da mi duša nije naklonjena ženama, jer sam našao mnogo knjiga i misli o njihovoj podmuklosti i vjerolomstvu, i pjesnik je rekao:

A ako zapitate o ženama, ja ću doista
    U ženskim stvarima mudar i iskusan biti.

I kad je sijed netko i ima malo para,
    Malo će što imati od ljubavi njine.

A drugi jedan je rekao:

Ne slušaj žene, iako je pokornost lijepa uvijek.
    Nesretan je mladić kad ženama uzdu preda:

Smetaju mu one da dostojanstvo veće stekne,
    Pa makar težio za naukom ljeta hiljadu.

A kad je završio stihove, mladić reče: – O, oče, ženidba je nešto što ja neću nikad učiniti, pa makar morao ispiti čašu smrti.

Kad je sultan Šahraman čuo te riječi od svoga sina, njemu se smrkne pred očima, i on se veoma ražalosti . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade sto sedamdeset prva noć, ona reče:

171. NOĆ – Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da se caru Šahramanu smrklo pred očima kad je čuo od sina te riječi i da mu je bilo žao što ga sin Kamar-az-Zaman nije poslušao kad mu je posavjetovao da se oženi. Ali on nije htio ponavljati te riječi svome sinu niti se ljutio na nj, jer ga je volio velikom ljubavlju, već je, naprotiv, pokazivao da se stara o njemu i iskazivao mu poštovanje i svakojake ljubaznosti kojima se može pridobiti ljubav, a pri svem tom Kamar-az-Zaman bio je svakim danom sve ljepši, krasniji, otmjeniji i raznježeniji.

I car Šahraman sačeka sa svojim sinom da prođe cijela godina dana, i vidje da je on postao savršen po svojoj rječitosti i krasoti, tako da su ljudi gubili obraz zbog njega. Svi vjetrovi koji su puhali raznosili su njegove draži, te je on bio svojom ljepotom iskušenje za zaljubljene, a svojim savršenstvom cvjetni vrt za onoga koji tuguje. Riječi mu bijahu blage, a od njegova lica zbunjivao se pun mjesec, i bio je vitka stasa, otmjen i raznježen, kao da je vrbova grana ili bambusova trska; obraz mu je zamjenjivao ružu i anemonu, a stas – vrbovu granu, i crte njegova lica bile su otmjene, kao što reče o njemu onaj što je govorio:

Pojavi se on i rekoše: – Hvala tvorcu!
Neka je slava onom što ga tako vitkog sazda!

Svim ljepotanima vlada sad on,
I svi pokorni moraju biti.

Sve draži prisvoji on za se samo,
I ljepotom ljudima um oduze.

Ljepota mu ispisala na obrazu:
– Tvrdim da ljepšeg od njega nema.

Kad Kamar-az-Zaman napuni još jednu godinu, pozva ga otac k sebi, pa mu reče: – O, čedo moje, hoćeš li me saslušati? – A Kamar-az-Zaman pade pred ocem iz strahopoštovanja prema njemu, i zastidje se i uzviknu: – O, oče, kako da te ne saslušam, kad mi je Alah naredio da ti se pokoravam i da ne budem neposlušan? – O, čedo moje – reče mu onda car Šahraman – znaj da hoću da te oženim i da ti se zaradujem za svoga života i da te načinim sultanom prije svoje smrti.

Kamar-az-Zaman obori glavu kad je čuo to od svoga oca, i dugo ju je držao tako, a zatim je podigne, pa reče: – O, oče, tako što nikad neću učiniti, pa makar morao ispiti čašu smrti. Ja znam i uvjeren sam da mi je Alah stavio u dužnost da ti se pokoravam, ali te molim, Alaha radi, da me ne prisiljavaš da se oženim i da ne misliš da ću se ikad oženiti u životu, jer sam čitao knjige pisaca koji su živjeli u drevno doba i nedavno, pa znam na kakva su ih iskušenja navodile žene, kakve su im nevolje zadavale i kako su beskrajne njihove spletke, a znam i ono što se priča o njihovu lukavstvu. A kako su divne pjesnikove riječi:

Obmane l' kog razvratnica – taj slobodan biti neće,
Ma hiljadu sagradio kuća željezom pokrivenih.

Tȁ uzalud gradit će ih, jer tvrđave ne pomažu –
Prevarit će svakog žene, pa dalek il' blizak bio.

Prste svoje one boje i u kosu trake meću,
A rastokom kapke mažu, i tugom nas zapajaju.

A kako su divne riječi drugoga:

Zbilja, žene, čak i uzdržljive kad žele da su,
Kosti su mrtve, i njih rastrže grabljivi jastreb.

Noću ti riječi i tajne rado odaju,
A jutrom nisu tvoje ni noge ni ruke njine.

Kô han su gdje noćivaš, pa zorom na put krećeš,
A ne znaš tko će noćiti tamo kada ti odeš.

Kad je čuo te riječi od svoga sina i kad je shvatio te nanizane stihove, car Šahraman nije odgovorio mladiću zbog svoje prevelike ljubavi prema njemu, već mu je iskazivao još veću milost i poštovanje. I njih dvoje se rastaše toga časa, a kad se rastaše, car pozva svoga vezira, pa ostade nasamo s njim i reče mu:

– O, vezire, reci mi što da radim sa svojim sinom Kamar-az-Zamanom i njegovom ženidbom . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade sto sedamdeset druga noć, ona reče:

172. NOĆ – Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je car pozvao vezira, pa je ostao nasamo s njim i rekao mu: – O, vezire, reci mi šta da radim sa svojim sinom Kamar-az-Zamanom i njegovom ženidbom. Zatražio sam ti savjet u povodu njegova braka, a ti si mi posavjetovao da ga oženim prije no što ga načinim sultanom. Mnogo puta sam razgovarao sa sinom o braku, ali se on nije složio sa mnom; posavjetuj me sada, dakle, o, vezire, šta da radim.

– O, care – odgovori mu vezir – strpi se s njim još godinu dana, pa kad budeš zaželio o tome razgovarati s njim, nemoj razgovarati krišom, već povedi s njim razgovor o tome na dan suđenja, kad svi veziri i emiri budu prisutni, a kad i vojska bude tu. I kad se okupe ti ljudi, ti istoga časa pošalji koga po svoga sina Kamar-az-Zamana i naredi mu da dođe, a kad ti dođe, spomeni mu ženidbu pred vezirima i velikašima i ljudima koji imaju vlast – on će se svakako zastidjeti, pa ti se neće protiviti u njihovu prisustvu.

Kad je čuo te riječi od svoga vezira, car Šahraman se obradovao velikom radošću, i smatrao je da vezir pravilno misli o toj stvari, te ga je nagradio divnim odijelom.

I car Šahraman počeka još godinu dana sa svojim sinom Kamar-az-Zamanom, i kako je koji dan prolazio nad mladićem, on je postajao sve ljepši, sve divniji, sjajniji i savršeniji, i već mu bješe blizu dvadeset godina, i Alah mu je obukao odjeću ljepote i ovjenčao ga vijencem savršenstva. I njegovo je oko jače očaravalo nego Harut,[1] a igra njegova pogleda više je odvraćala s puta nego Tagut; obrazi su mu sjali rumenilom, a njegovi očni kapci rugali se oštrici i bjelina njegova čela podsjećala je na blistavi mjesec, dok je crnilo njegove kose bilo slično tamnoj noći. Stas mu je bio tanji od paučine što leti, a njegova krasota dovodila je u zabunu ljudski rod, kao što je rekao o njemu neki pjesnik u ovim stihovima:

I obrazom i osmijehom usta zaklinjem ti se ja,
    I strijelama iz očiju s perima čari njegovih,

Kunem se mekim slabinama mu, oštricom očiju,
    Bjelinom čela i crnilom kose mu kunem se.

I obrvama onim što mi san s očiju prognaše,
    Gospodareći mnome zabranom i zapoviješću,

I ružom obraza, i mirtom malja njegovih,
    I osmijehom i bisernim nizama u ustima mu.

I nagibom vrata i divnim stasom kunem se,
    Što mu narove oble na grudima uzgoji.

Kunem se bedrima, što uvijek dršću kad se kreće,
    Il' kad miruje, kunem se nježnošću slabina mu.

Svilastom kosom i čilošću kunem se njegovom,
I svom ljepotom onom što je prisvoji on.

I rukom njegovom darežljivom, i pravednošću
Jezika mu, i rodom dobrim i ugledom –

Kunem se da mošus, osjetimo l' ga – miris je njegov,
I dahom ambre odišu uvijek usta njegova.

Čak se ni sunce sjajno usporediti s njim ne može,
Dok mjesec smatram za odrezak nokta njegova.

I zatim je car Šahraman poslušao vezirove riječi još za godinu dana, dok ne bude praznični dan...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade sto sedamdeset treća noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je car Šahraman poslušao ve- 173.
zira i čekao još godinu dana, dok ne dođe praznični dan. I dođe dan NOĆ
suđenja, i careva se skupštinska dvorana ispuni emirima, velikašima carstva, ratnicima i ljudima koji su imali vlast, a zatim car posla nekoga po svoga sina Kamar-az-Zamana, te ovaj dođe, pa triput poljubi zemlju između ruku svoga oca i stajaše pred njim, držeći ruke iza leđa, a otac mu reče: – Znaj, o, čedo moje, da sam poslao po tebe i naredio ti da dođeš na ovaj skup, na kojem su pred nama svi velikaši carstva, samo zato što hoću da ti nešto zapovjedim, a ti se nemoj protiviti mojoj zapovijedi. A evo šta je: oženit ćeš se, jer ja želim da te oženim kćerkom kojeg bilo cara i da ti se zaradujem prije no što umrem.

Kad je čuo to od svoga oca, Kamar-az-Zaman obori glavu i držao ju je tako kratko vrijeme, a zatim je podigne prema ocu, i u tom času ga obuze bezumlje mladenaštva i glupost mladosti, te uzviknu: – Što se mene tiče, ja se nikad neću oženiti, pa ma morao ispiti čašu smrti, a što se tiče tebe, ti si starac koji ima mnogo godina, ali malo pameti! Zar me nisi već dvaput pitao o braku prije današnjeg dana, i ovo je treći put, a ja nisam pristao na to?

Potom Kamar-az-Zaman rastavi ruke koje je držao na leđima, pa pred ocem zasuka rukave do lakata, obuzet gnjevom, i reče ocu mnogo šta, i srce mu se uzburkalo, te se njegov otac zbuni i zastidi, jer se to dogodilo pred velikašima carstva i ratnicima koji su prisustvovali svečanosti.

I tada cara Šahramana obuze jarost careva, te on tako povika na sina da ga je uplašio, i viknu robovima koji bjehu pred njim i reče im: – Uhvatite ga! – I robovi pritrčaše careviću, pretičući jedan drugoga, pa ga uhvatiše i dovedoše pred oca, a ovaj naredi da mu svežu ruke, te Kamar-az-Zamana svezaše i dovedoše pred cara, i mladić obori glavu od straha i užasa, a čelo i lice osuše mu se biserjem znoja, i bio je veoma zbunjen i postiđen. I onda ga otac poče grditi i karati, i uzviknu: – Teško tebi, o, čedo preljube i pitomče bestidnosti! Kako mi možeš tako odgovarati pred mojom stražom i ratnicima! Ali tebe dosad nitko nije naučio pameti...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade sto sedamdeset četvrta noć, ona reče:

174. NOĆ – Doprilo mi je do ušiju, o sretni care, da je car Šahraman rekao svome sinu Kamar-az-Zamanu: – Kako možeš tako odgovarati pred mojom stražom i ratnicima! Ali tebe dosad još nitko nije naučio pameti! Zar ne znaš da bi bilo odvratno kad bi neki prostak među prostacima učinio ono što si ti učinio? – I potom car naredi svojim robovima da odvežu svezanoga Kamar-az-Zamana, pa da ga zatvore u jednu kulu, u tvrđavi, i onda ga robovi povedoše i odvedoše u jednu staru kulu, u kojoj se nalazila jedna porušena soba, a usred te sobe bio je jedan stari bunar u ruševinama. I počistiše tu sobu, pa obrisaše pod u njoj i namjestiše postelju za Kamar-az-Zamana, a na krevet mu metnuše dušek i ćilim i jastuk, pa doniješe jedan veliki fenjer i svijeću, jer je u toj sobi bilo mračno i usred bijela dana. A zatim robovi uvedoše Kamar-az-Zamana u tu odaju, a pored sobnih vrata postaviše jednog eunuha, i Kamar-az-Zaman se baci na krevet, razbijena srca i bolne duše, i prekoravao je sebe i kajao se zbog onoga što mu se dogodilo s ocem, ali je tada kajanje bilo uzaludno. – Prokleo Alah i brak i djevojke i žene-obmanjivačice! – uzviknuo je. – O, što nisam poslušao oca i što se nisam oženio! Bilo bi mi bolje i da sam tako uradio, no što mi je u ovoj tamnici.

Eto šta je bilo s Kamar-az-Zamanom.

Što se pak tiče njegova oca, on je ostao na prijestolju do kraja dana, do sunčeva zalaska, a zatim se usamio s vezirom i rekao mu: – Znaj, o, vezire, da si ti uzrok onome što se dogodilo između mene i moga sina, jer si me posavjetovao onako kako si me posavjetovao. A šta ćeš mi posavjetovati da radim sada? – O, care – odgovori mu vezir – ostavi sina u tamnici petnaest dana, a zatim ga pozovi i naredi mu da se oženi – on ti se nimalo neće protiviti...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade sto sedamdeset peta noć, ona reče:

175. NOĆ – Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je vezir rekao caru Šahramanu: – Ostavi svoga sina u tamnici petnaest dana, pa ga pozovi i naredi mu da se oženi – on ti se neće nimalo protiviti. – I car usvoji vezirovo mišljenje o tome, i provede tu noć ležeći, a srce mu bješe zauzeto mislima o sinu, koga je volio velikom ljubavlju, jer nije imao druge djece osim njega. A caru Šahramanu bi se spustio san na oči tek onda kad bi stavio svoju ruku pod glavu svoga sina Kamar-az-Zamana, i onda bi zaspao. I on je proveo tu noć smućena uma zbog sina, i okretao se s jedne strane na drugu, kao da leži na ugljevlju od gadova[2] drveta, i bio je nespokojan, i san mu nije dolazio cijele te noći. I iz očiju su mu potekle suze, te je izgovorio ove stihove:

Duga je noć nada mnom, a spletkari drijemaju.
Dosta ti je duše zbunjene zbog rastanka!

I rekoh (a noć zbog briga još duža mi je):
– Zar se nećeš vratiti opet, jutro sjajno?

I riječi drugoga:

Čim zapazih da se oči Vlašića od sna sklapaju,
I da se Sjevernjača drijemežom obavila,

A Medvjed, u odjeći tuge, da je otkrio svoj lik,
Odmah shvatih da je jutarnja svjetlost zamrla.

Eto šta je bilo s carem Šahramanom.

Što se pak tiče Kamar-az-Zamana, njemu je eunuh dao fenjer kad je došla noć i upalio mu svijeću i metnuo je u svijećnjak, a zatim mu je dao nešto za jelo, te se Kamar-az-Zaman malo prihvatio. I on poče koriti sebe zbog svoje neučtivosti prema ocu, i reče svojoj duši: – O, dušo, zar ne znaš da je Adamov sin zalog svoga jezika i da baš jezik može čovjeka stajati glave? – A potom proli suze iz očiju, pa je oplakivao ono što je učinio, onako bolne duše i razbijena srca, i duboko se kajao što je onako postupio s ocem, i izgovorio je ove stihove:

Znaj, mladića može stajati glave jezik njegov,
Mada ne gine čovjek kad loše stane nogom.

Nepažnja u govoru može mu doći glave,
A spotakne li se – zdrav će biti dok traje.

A kad je završio objed, Kamar-az-Zaman zatraži vode da opere ruke poslije jela, a zatim ustane i očita predvečernju molitvu, pa sjedne . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade sto sedamdeset šesta noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Kamar-az-Zaman, sin cara Šahramana, očitao predvečernju i noćnu molitvu i da je sjedio na postelji, čitajući Kuran. Pročitao je poglavlje »O kravi«, »Imranova obitelj«, »Jasin«, »Milosrdni«, »Blagoslovljena vlast«, »Iskrenost« i »Poglavlje o opasnostima«[3], pa je završio molitvu ovim usklikom: – Tražim zaštitu od Alaha! 176. NOĆ

Zatim je legao u postelju, na jastuk od medinskog atlasa, koji je bio jednak i s jedne i s druge strane i napunjen iračkom svilom, a pod glavom mu bješe jastuk napunjen nojevim perjem. I kad je htio leći, svuče odjeću, te se tako oslobodi odijela i legne u košulji od tanke providne tkanine, a glavu poveže plavom maurskom povezačom, i te noći, u taj čas, Kamar-az-Zaman bio je sličan punome mjesecu u četrnaestu noć u mjesecu. Potom se pokri svilenim pokrivačem, pa zaspa, a fenjer mu je gorio pored nogu, dok mu je svijeća gorjela iznad glave, i on je spavao do prve trećine noći, ne znajući za ono što bješe skriveno za nj u nepoznatome ni za ono što mu bješe namijenio onaj kome je poznato ono što je skriveno. I dogodi se po ranije izdanoj zapovijedi i ranije namijenjenoj sudbi da ta kula i ta soba bjehu stare i napuštene godinama, a u sobi bješe rimski bunar u kojem je boravila i živjela jedna žena-džin. A ona bješe jedan od potomaka prokletog Iblisa, i zvala se Majmuna, kći Dimirjata, jednog od čuvenih džinskih careva . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade sto sedamdeset sedma noć, ona reče:

177. NOĆ

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da se ta džinka zvala Majmuna, a bila je kći Dimirjata, jednog od čuvenih džinskih careva. I kad je Kamar-az-Zaman prespavao prvu trećinu noći, ta ifritka se diže iz rimskog bunara i uputi se k njemu, kako bi mogla krišom prisluškivati, a kad se našla navrh bunara, ugleda svjetiljku koja je gorjela u kuli, što nije bio običaj. A ta ifritka je živjela mnogo godina na tome mjestu, te reče u sebi: – Nisam znala da ovdje ima i tako što. – I kad ugleda svjetlost, čudom se začudi i pade joj na pamet da ta okolnost mora imati svoj uzrok. I uputi se na onu stranu gdje bješe ta svjetlost, a kad vidje da ona dolazi iz sobe, priđe sobi i vidje jednog eunuha kako spava kraj sobnih vrata. A kad je ušla u sobu, ona nađe u njoj namještenu postelju i u njoj obličje zaspala čovjeka, i svijeća mu je gorjela iznad glave, i fenjer mu je gorio kraj nogu. I ifritka Majmuna se začudi toj svjetlosti, i stade joj prilaziti malo-pomalo, a zatim spusti krila, pa stade pored postelje. Zatim skine pokrivač s Kamar-az-Zamanova lica i pogleda ga, i stajala je tako neko vrijeme, omamljena njegovom ljepotom i krasotom, i vidjela da mu lice jače sja nego svjetlost svijeće, i da mu se svjetlost odblijeskuje na licu, i da su mu oči u snu kao oči u gazele, i da su mu zjenice pocrnjele, a obrazi se zacrvenjeli i očni se kapci opustili, dok su mu se obrve izvile u luk, i on zamirisa mirisom mošusa, kao što reče o njemu pjesnik.

Ljubljah ga, a crne mu bjehu zjenice tamne,
Zavodljive, i obraz rumen bješe.

O, dušo, kad kažu kudioci da je lijep još tko
Kao on – reci im ti: – Dajte ga!

I ifritka Mujmuna, Dimirjatova kći, oda hvalu Alahu kad je ugledala mladića, i uzviknu: – Neka je blagoslovljen Alah, bolji od svih tvoraca!... (A ta ifritka je spadala u pravovjerne džinove.) I ona je još neko vrijeme gledala u Kamar-az-Zamanovo lice, uzvikujući: – Nema boga do Alaha! – i zavideći mladiću na ljepoti i krasoti, a potom reče u sebi: – Alaha mi, neću mu nauditi, niti ću dati kome da mu učini nažao, i izbavit ću ga od svakoga zla! Doista, to lijepo lice zaslužuje da se samo gleda i da se odaje hvala Alahu za njega. Ali kako su ga mogli njegovi rođaci ostaviti na ovom porušenom mjestu – kad bi sad došao amo koji od naših marida, zacijelo bi ga ubio.

Potom se ta ifritka pognu nad Kamar-az-Zamanom, pa ga poljubi između očiju, a poslije toga spusti mu pokrivač na lice i pokri ga, pa raširi krila i poletje k nebu. I ona izletje ispod svodova one sobe, pa je letjela dalje po zraku, dižući se u visinu, dok se nije približila donjem nebu,[4] i odjednom začu lupanje krila koja su letjela po zraku. Uputi se na onu stranu gdje bjehu krila, a kad im se približi, vidje da je to ifrit koji se zvao Dahnaš.

Majmuna sletje na nj kao što slijeće jastreb, a Dahnašu zaklecaše koljena kad ju je osjetio i kad je vidio da je to Majmuna, kći džinskoga cara. I on je zamoli da ga uzme u zaštitu i reče joj: – Zaklinjem te najvećim i najplemenitijim imenom i višnjim zapisom što je urezan u Sulejmanov prsten, budi

blaga prema meni i nemoj mi nauditi! – I kad Majmuna ču te riječi od Dahnaša, srce joj se sažali na nj, te mu reče: – Zaklinješ se teškom zakletvom, o, prokletniče, ali te ja neću pustiti dok mi ne ispričaš otkud si doletio ovoga časa. – O, gospođo – odgovori joj ifrit – znaj da sam doletio iz dalekih gradova Kitaja i s unutrašnjih otoka. Ispričat ću ti nešto neobično što sam vidio noćas, pa ako nađeš da govorim istinu, dopusti mi da letim svojim putem i napiši mi potvrdu svojom rukom da si me pustila na slobodu, kako mi ne bi činio zla neki iz plemena džinova – onih što lete, viših i nižih, i onih što rone.

I Majmuna ga zapita: – A šta si to vidio noćas, o, lažljivče, o, prokletniče? Ispričaj mi i nemoj lagati, želeći da se od mene spasiš lažju. Kunem se onim natpisom što je urezan u udubljenje prstena Sulejmana-ibn-Dauda – mir im obojici! – ako ne govoriš istinu, iščupat ću ti perje svojom rukom, iskidat ću ti kožu i polomit ću ti kosti! – I ifrit Dahnaš, sin Šam-huraša krilatog, odgovori ifritki: – Pristajem, o, gospođo, na taj uvjet . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade sto sedamdeset osma noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Dahnaš odgovorio Majmuni: 178.
– Pristajem, o, gospođo, na taj uvjet – a potom je rekao: – Znaj, o, gospođo, NOĆ
da sam noćas odletio s unutrašnjih otoka u kitajskim zemljama (a to su zemlje cara al-Gajura, gospodara otoka i zemalja i sedam dvorova) i da sam vidio da taj car ima kćerku od koje Alah nije sazdao ljepše u njeno vrijeme. Ne mogu ti je opisati, jer moj jezik nije kadar da je opiše kako valja, ali ću ti približno spomenuti neka njena svojstva. Kosa joj je kao noć u času rastanka i razdvajanja, a lice – kao dan sjedinjavanja, i odlično ju je opisao onaj koji je rekao:

Opustila je ona tri uvojka kose svoje
I u noći tamnoj četiri noći pokaza nam.

I mjesecu na nebu licem se okrenu tad,
I pokaza mi dva mjeseca istovremeno.

– Nos joj je kao oštrica uglačana mača, a oba obraza – kao rumeno vino. Obrazi su joj nalik na anemone, a usta su joj kao korali. Jezikom pokreće veliku pamet i uvijek ima spreman odgovor, a grudi su joj – iskušenje za one koji ih vide – neka je slava onome koji ju je sazdao i dao joj takve razmjere! A uz tijelo su joj dvije oble i glatke ruke, kao što je rekao o njoj pjesnik koga je obuzela ljubav:

I ruke joj, da samo grivne nisu na njima,
Tekle bi iz rukava ko brzi potok što teče.

– A grudi su joj kao dvije kutije za nakit od slonovače, i od njih pozajmljuju sjaj mjesec i sunce, a trbuh joj je sav u valovitim naborima, kao što su nabori egipatskih tkanina, izvezenih zlatotkanicom, te ti nabori nalikuju na savitljiv papir i dosežu joj do tankoga struka, sličnog priviđenju koje stvara mašta, a trbuh joj počiva na bedrima koja su poput dviju gomila pijeska, te je

svaljuju na sjedište kad hoće da ustane, i bude je kad hoće da spava, kao što reče o njoj pjesnik – i dobro reče:

I bedra joj se uz slab dio pripila,
A ta bedra su i za nju i za me surova.
I sjetim li ih se, ja tad zastanem odmah,
Kô što i nju vuku da sjedne, kad ustane.

– I na tu zdjelu navalile su dvije okrugle i glatke butine, i dva lista na nogama, kao dva stupa od bisera, a sve to nose noge tanke i zašiljene kao oštra koplja – djelo onoga koji se stara i koji sudi – i ja sam se začudio kad sam vidio kako su male: kako mogu nositi ono što je nad njima? I ukratko sam ti je opisao, te ostavljam opis, bojeći se da ne bude dug . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade sto sedamdeset deveta noć, ona reče:

179. NOĆ – Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je ifrit Dahnaš-ibn-Šamhuraš rekao ifritki Majmuni: – I ukratko sam ti je opisao, bojeći se da opis ne bude dug. – I kad je čula opis te djevojke i njene ljepote i krasote, Majmuna se začudi, a Dahnaš joj reče: – I otac te djevojke je doista moćan car, vitez koji napada i roni u vrtlog bitke i noću i danju, i ne strahuje od smrti niti se boji umiranja, jer je surov nepravednik i tlačilac mračna izgleda. On je gospodar vojske i vojnih odjeljenja, oblasti, otoka, gradova i kuća, a zove se car al-Gajur, gospodar otoka, mora i sedam gradova. I on voli svoju kćerku, tu djevojku koju ti opisah, velikom ljubavlju, pa je zbog te svoje ljubavi prema njoj dovukao bogatstva svih careva i sagradio joj sedam dvorova, a svaki dvor je naročite vrste: prvi dvor – od biljura, drugi – od mramora, treći – od kineskog željeza, četvrti dvor – od ruda i dragog kamenja, peti dvor – od gline, raznobojnog ahata i dijamanata, šesti dvor – od srebra, i sedmi – od zlata. I svih sedam dvorova ispunio je raznolikim raskošnim svilenim ćilimima i zlatnim i srebrnim posuđem i svim onim stvarima koje su potrebne carevima, pa je naredio svojoj kćeri da u svakom od tih sedam dvorova provede po jedan dio godine, a zatim da prijeđe u drugi dvor. A ona se zove princeza Budura, i kad je ona postala čuvena sa svoje ljepote i kad se po zemljama raširio glas o njoj, svi carevi su počeli slati ljude njenu ocu, da za njih zaprose djevojku, a njen se otac savjetovao s njom i nagovarao je da se uda, ali je njoj udaja bila odvratna, te je rekla ocu: – O, oče, nemam nimalo volje da se udam. Ja sam gospođa, vladarica i carica, i vladam ljudima, pa neću muškarca koji će vladati mnome. – I kad god bi kazala da se neće udati, njeni prosci bi još više žudjeli za njom, i svi su carevi unutrašnjih kitajskih otoka počeli slati njenu ocu poklone i rijetkosti i pisati mu o svome braku s njom, te joj je otac mnogo puta ponavljao savjet da se uda, ali mu se djevojka protivila i bila je drska prema njemu, i naljutila se na nj, pa mu rekla: – O, oče, ako mi još jednom progovoriš o udaji, otići ću u sobu, pa ću balčak jatagana zabosti u zemlju, a oštricu ću prinijeti trbuhu i tako ću uprijeti u nju da će mi ona izići

na leđa, i tako ću se ubiti. – I njenu se ocu smrknu pred očima kad je čuo te riječi od nje, i zbog kćeri mu je srce usplamtjelo velikim ognjem; on se poplašio da se ona ne ubije, a nije znao šta da radi s njom i carevima njenim proscima. – Ako se baš nikako nećeš udati, onda se suzdrži od odlaženja i izlaženja – reče joj otac, a zatim je odvede u sobu, pa je zatvori i postavi deset starica-nadzornica da je čuvaju. Zabrani joj da odlazi u onih sedam dvorova i načini se da je ljut na nju, a svim carevima posla pisma i javi im da je djevojka postala bjesomučna. I sad ima godinu dana otkako je zatočena.

A potom ifrit Dahnaš reče ifritki Majmuni: – I ja joj odlazim svake noći, o, gospođo, i gledam je i naslađujem se njenim licem, i ljubim je onako zaspalu između očiju, i iz ljubavi prema njoj ne činim joj nikakvo zlo niti je vrijeđam, jer je njena mladost divna, a krasota rijetka, i tko je ugleda, postaje ljubomoran na sebe sama. Preklinjem te, o, gospođo, da se vratiš sa mnom, pa da vidiš kako je lijepa, krasna i vitka i skladna, a poslije me, ako hoćeš, možeš kazniti i zarobiti. Učini to: tȁ tvoje je da naređuješ i zabranjuješ.

Pošto je izgovorio te riječi, ifrit Dahnaš obori glavu i spusti krila k zemlji, a ifritka Majmuna se podsmjehnu njegovim riječima, pa mu pljunu u lice i reče: – Kakva je ta djevojka o kojoj mi govoriš? To je samo crepić za mokrenje! Pfuj, pfuj! Alaha mi, ja sam mislila da se dogodilo nešto neobično i čudno, o, prokletniče! A šta bi tek bilo kad bi vidio moga dragana! Noćas sam vidjela takva čovjeka da bi ti, kad bi ga vidio, zacijelo popustio i voda bi ti pošla na usta. – A šta je bilo s tim mladićem? – zapita je Dahnaš, a ona mu reče: – Znaj, o, Dahnašu, da se s tim mladićem dogodilo ono isto što se dogodilo i s tvojom draganom, o kojoj si mi govorio: otac mu je mnogo puta naredio da se oženi, a on to nije htio, te se njegov otac naljutio na nj zato što ga nije poslušao, pa ga je zatvorio u kulu u kojoj ja živim, a ja sam se noćas popela i vidjela ga. – O, gospođo – reče joj na to Dahnaš – pokaži mi toga mladića, da vidim je li ljepši od moje dragane Budure, ili nije. Ne mislim da se u sadašnje vrijeme može naći biće koje bi bilo slično mojoj dragani. – Lažeš, o, prokletniče, o, najgori među maridima i najprezreniji među đavolima – uzviknu ifritka. – Uvjerena sam da u tim zemljama nema bića koje bi bilo slično mome draganu . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade noć kojom se puni sto osamdeset noći, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je ifritka Majmuna rekla ifritu 180.
Dahnašu: – Uvjerena sam da se u tim zemljama ne može naći biće koje bi bilo NOĆ
slično mome draganu. Jesi li poludio, šta li, te uspoređuješ svoju draganu s mojim draganom? – Zaklinjem te Alahom, o, gospođo, da poletiš sa mnom, pa da vidiš moju draganu, a ja ću se vratiti s tobom da vidim tvoga dragana – reče Dahnaš, a Majmuna uzviknu: – O, prokletniče, ti si svakako podmukli đavo! Ali ću ja poletjeti s tobom i ti ćeš poletjeti sa mnom samo s nekim zalogom i pod uvjetom da se tim zalogom i tim uvjetom možeš poslužiti protiv mene, ako se pokaže da je tvoja dragana, koju voliš i preko mjere hvališ, ljepša od moga dragana, o kojem sam ti govorila i koga volim i uznosim. A ako se pokaže da

je moj dragan ljepši, ja ću se poslužiti tim zalogom protiv tebe. – O, gospođo – odgovori joj ifrit Dahnaš – primam taj uvjet i pristajem na nj. Pođi sa mnom na otoke. – Neću, zato što je mjesto gdje se nalazi moj dragan bliže od mjesta gdje je tvoja dragana – reče Majmuna. – Eto, on je tu, ispod nas – siđi sa mnom da pogledaš moga dragana, pa ćemo poslije otići tvojoj dragani. – I Dahnaš reče: – Slušam i pokoravam se!

Zatim se spustiše, pa siđoše u kružnu odaju u kuli, a Majmuna zaustavi Dahnaša pored postelje, pa pruži ruku i podigne svileni pokrivač s lica Kamar-az-Zamana, sina cara Šahramana, i njegovo lice zablista, zasvjetluca, i zasvijetli se i zasja. I Majmuna ga pogleda, pa se istog časa i trenutka okrene Dahnašu i uzviknu: – Pogledaj, o, prokletniče, pa nemoj biti najnepristojniji među bezumnicima! Mi smo – žene, a on je iskušenje za nas. – I Dahnaš pogleda mladića i razgledavao ga je neko vrijeme, a potom zaklima glavom, pa reče Majmuni: – Alaha mi, o, gospođo, tebi se može oprostiti, ali ima nešto drugo što ti ne ide u prilog: stanje žena nije onakvo kao što je stanje muškaraca. Alaha mi, istina je da od svih stvorova ovaj tvoj dragan najviše pristaje uz moju draganu po svojoj ljepoti i krasoti, i po svome sjaju i savršenstvu, a oboje kao da su zajedno izliveni u kalupu ljepote.

I Majmuni se smrknu pred očima kad je čula te riječi od Dahnaša, te ga dobro udari krilom po glavi i zamalo ga ne obori, jer udarac bijaše jak, a zatim uzviknu: – Kunem se svjetlošću lika njegove uzvišenosti, da ćeš ti, o, prokletniče, odmah otići da uzmeš draganu koju voliš i da ćeš je donijeti na ovo mjesto, kako bismo ih sastavili i vidjeli ih kako spavaju zajedno, jedno uz drugo: onda će nam biti jasno tko je ljepši od njih dvoje. A ako odmah ne učiniš to što ti naređujem, o, prokletniče, sažeći ću te svojim ognjem i zasut ću te varnicama, i iskidat ću te na komade, pa ću ih razbacati po pustinjama, ne bi li tako poslužio kao pouka za nastanjenog i za putnika.

Na to joj Dahnaš odgovori: – O, gospođo, ja moram to učiniti za tebe, a znam da je moja dragana ljepša i ljupkija. – Potom, toga istog časa i trenutka, ifrit Dahnaš poleti, a s njim poleti i Majmuna, da motri na nj, te tako iščezoše za neko vrijeme, a zatim doletješe, noseći djevojku. A na njoj bješe mletačka košulja, tanka, s dva zlatna poruba, a bila je ukrašena izvanrednim vezom, dok su joj na rubovima rukava bili izvezeni ovi stihovi:

Tri stvari smetaju joj da dođe i posjeti naš dom
(Strašne uhode i opaki zavidljivci):

Sjaj čela njena i zveka dragocjenosti,
I ambre divni dah, skriven u naborima njenim.

Neka zakloni čelo sasvim rukavom svojim,
I haljine nek svuče sve, ali sa znojem šta će?

I Dahnaš i Majmuna dotle su nosili djevojku dok je nisu spustili pored Kamar-az-Zamana . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade sto osamdeset prva noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da su ifrit Dahnaš i ifritka Majmuna 181. NOĆ
sve dotle nosili princezu Buduru dok je nisu spustili i položili na postelju pored mladića Kamar-az-Zamana, pa su im otkrili lica, i oboje su bili nalik jedno na drugo više od svih ljudi, i bili su kao dvojnici ili kao neusporedivi brat i sestra, te bjehu iskušenje za bojažljive, kao što o njima reče pjesnik koji jasno govori:

O, srce, ljepotana jednog ne voli,
Gubeći pamet u ljubaznostima i molbama,

Zavoli ljepotane sve, i vidjet ćeš,
Ako ti jedan ode, drugi će odmah doći.

A drugi je rekao:

Oči mi vidješe da u prašini dvoje leže,
Želio bih da leže na očnim kapcima mojim.

I Dahnaš i Majmuna počeše gledati u njih, pa Dahnaš uzviknu: – Alaha mi, dobro je, o, gospođo! Moja dragana je ljepša! – Ne, moj dragan je ljepši! – reče Majmuna. – Teško tebi, Dahnašu, ti si slijep kod zdravih očiju, pa ne razlikuješ mršavo od debeloga. Zar se može sakriti istina? Zar ne vidiš kako je on lijep i krasan, kako je vitak i skladan? Teško tebi, čuj šta ću ti reći o svome draganu, pa ako iskreno voliš onu u koju si zaljubljen, reci o njoj ono što ću ja reći o svome draganu. – I Majmuna poljubi Kamar-az-Zamana između očiju mnogim poljupcima, pa izgovori ovu kasidu:

Šta me se tiču kudioci što grde tebe?
Kako da se utješim kad si ti grana vječno vitka?

Rastok na oku tvome čarolijom osvaja,
Te ljubav uzritska nema kud kada pogledaš.

Kô bulke su ti oči, te su za srce ranjeno
Gore i od mača oštrog, blistavog.

Teško je breme ljubavi na mene svalila ona,
A ja sam tako slab da jedva košulju nosim.

Strast za tebe, znaš već, i ljubav prema tebi
U meni su, a ljubav za drugog – prijetvorstvo je.

A da imam srce kô što je duša tvoja,
Mršav ja ne bih bio ni tanak kao tvoj stas.

O, mjeseče na nebu! Ljepotom i krasotom svom
U opisima nagradit' je treba međ' ljudima.

Svi kudioci rekoše mi: – A tko je ta
Za kojom plačeš? – I odgovorih im: – Opišite je.

O, surovo srce, mekoći od slabina njenih
Naučiti se možeš, i tako mekše biti.

O, emire, oči su ti nadzornik ljepote surove,
I vratar – obrve za pravdu neće da znaju.

Lažu kad kažu da Jusuf ljepotu uze svu –
Koliko li Jusufa ima u ljepoti tvojoj!

I džinovi me se plaše kad naiđem na njih,
A sretnem li se s tobom, srce mi trepti, boji se.

I gledam da odem od tebe, bojeć' se očiju.
Uhoda zlih, al' dokle da primoravam sebe?

Crne kovrče su mu, a čelo ljepotom blista,
I divne oči su mu, a ravan i vitak stas.

I kad je čuo Majmunine stihove o njenu draganu, Dahnaš osjeti kako ga obuzima veliko oduševljenje i čudom se začudi...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade sto osamdeset druga noć, ona reče:

182. NOĆ

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da se ifrit Dahnaš zatresao od velikog ushićenja kad je čuo Majmunine stihove i da je uzviknuo: – Lijepo je to što si rekla o mladiću koga voliš i divno si ga opisala, te ni ja svakako neću žaliti truda, već ću ti reći nešto o svojoj dragani. – Potom Dahnaš priđe djevojci Buduri i poljubi je između očiju, pa pogleda u Majmunu i u Buduru, svoju draganu, i izgovori ovu kasidu (a bješe svjestan sebe sama);

Za ljubav prema djevojci kude me i grde oni –
Varaju se, al' iz neznanja varaju se!

Blizinu podari zaljubljenom! Tä doista
Rastane li se s tobom, umrijet će onda on.

Zaljubljena, suze me ubiše, i bujan im je tok,
I kô da mi krv ispod očnih kapaka teče.

Nek' bez ljubavi ostanem, ako što zlo pomislim!
Nek ljubav dodija, il' neiskreno srce nek je!

Kad je čula te stihove od Dahnaša, Majmuna reče: – Odlično, o, Dahnašu, ali tko je ljepši od njih dvoje? – Moja dragana Budara je ljepša od tvoga dragana – odgovori Dahnaš, a Majmuna uzviknu: – Lažeš, prokletniče! Ne, moj dragan je ljepši od tvoje dragane! – Moja dragana je ljepša – reče Dahnaš, i tako su odgovarali jedno drugome dok Majmuna nije dreknula na Dahnaša i zaprijetila da će nasrnuti na nj.

I Dahnaš se smiri pred njom i bi blaži u govoru i reče: – Neka ti ne bude teška istina! Skratimo razgovor: Svatko od nas tvrdi da je ljepši onaj koga on voli, te se tako samo nadmećemo. Potreban nam je netko da nam presudi, a mi ćemo se osloniti na ono što on bude rekao. – Pristajem – reče Majmuna, a zatim udari rukom o zemlju, te iz nje iziđe jedan ifrit – kriv, grbav i krastav, s uzduž prorezanim očima na licu, a na glavi je imao sedam rogova i četiri pramena kose koja mu je dosezala do peta. Ruke mu bjehu kao vile, noge kao

motke, a nokti kao pandže u lava i kopita u magarca. I kad se pojavi i ugleda Majmunu, taj ifrit triput poljubi zemlju pred njom, a potom stade, držeći ruke iza leđa, pa je zapita: – Šta ti je potrebno, o, gospođo, o, careva kćeri? – O, Kaškašu – reče mu ona – hoću da presudiš meni i ovom prokletom Dahnašu. – Zatim mu ispriča cijelu povijest od početka do kraja, a ifrit Kaškaš pogleda u lice onoga mladića i u lice one djevojke i vidje ih kako spavaju zagrljeni i da je jedno podmetnulo ruku ispod vrata drugoga, i da oboje bjehu slični po ljepoti i jednaki po krasoti. I marid Kaškaš ih pogleda i začudi se njihovoj ljepoti i krasoti, i dugo je zadržao pogled na mladiću i djevojci, pa se okrene Majmuni i Dahnašu i izgovori ove stihove:

Posjećuj drage, pa nek' te grde zavidljivci –
Tā u strasti ti pomoć' ne može zavidljivac.

I Alah ne stvori na svijetu ljepšeg prizora
Od zaljubljenih što u istoj postelji leže.

Zagrlili se, a pokrivač sloge ih obavija,
I jastuke im zamjenjuju ramena i ruke njine.

I kada srca s ljubavlju zaključe savez vječni –
Znaj da i hladno željezo kuju oni tada.

I kad se združi tkogod s tobom, on je prijatelj tvoj,
Pa živi s prijateljem takvim i sretan budi.

O, vi što kudite ljubav zaljubljenih, mogu l' se
Popraviti ljudi s dušom pokvarenom?

O, gospodaru, milostivi bože, daj da se vidimo
Pred smrt na dan makar, na jedan dan jedini!

Potom se ifrit Kaškaš obrati Majmuni i Dahnašu i reče im: – Alaha mi, ako hoćete istinu, reći ću vam da su oboje jednaki po ljepoti, krasoti, bljesku i savršenstvu i da ih čovjek može razlikovati samo po spolu. Ali ja znam drugi jedan način: probudimo jedno od njih dvoje, a da drugo to ne zna, pa će po ljepoti i krasoti biti niže ono od njih dvoje u kojem se razgori ljubav prema drugome.

– To mišljenje je tačno! – uzviknu Majmuna, a Dahnaš reče: – Pristajem na to! – I onda se Dahnaš pretvori u buhu, pa ubode Kamar-az-Zamana, te on skoči iza sna poplašen . . .

I Šeherezadu zateče jutro te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade sto osamdeset treća noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da se Dahnaš pretvorio u buhu i da je ubo Kamar-az-Zamana, te se ovaj prenuo iza sna, pa se počeo češati noktima po ubodenom mjestu, na vratu, jer ga je veoma svrbjelo. On se okrene na slabinu, pa vidje da netko leži pored njega i da mu je disanje mirisnije od mirisnog mošusa, a tijelo mekše od masla, i toliko se začudio tome da se izbezumio. I podigne se, pa sjedne uspravno i pogleda to biće što je ležalo pored njega, i vidje da je to djevojka i da nalikuje na biser kome nema ravna ili na uzdignutu 183. NOĆ

kupolu, a da joj je stas nalik na slovo alif, da je visoka, da ima bujne grudi i rumene obraze, kao što reče o njoj pjesnik:

Četvoro je ovdje samo zato skupljeno
Da mi srce rani i da mi krv prolije:

Sjaj čela njena i noćni mrak kovrča njenih,
I ruže na obrazima i osmijeha na ustima sjaj.

A evo i riječi drugoga

Kao mjesec je ona, a povija se kô vrba,
Kao gazela gleda, a ambrom odiše.

I kao da mi tugu srce zavolje
I spajanje s njim u času rastanka.

I Kamar-az-Zaman ugleda Buduru, kćerku cara al-Gajura, i vidje kako je lijepa i krasna onako zaspala pored njega, i vidje na njoj mletačku košulju (a na djevojci na bjehu šalvare) i vidje joj na glavi maramu sa zlatnim rubom i nanizanim dragim kamenjem, a u ušima dvije naušnice koje su sjale kao zvijezde, i na vratu – đerdan od bisera kome nema ravna i kakav ne može imati nijedan car, te je pogleda očima, a u glavi mu se zavrti. I planu u njemu prirodna vatra, a Alah mu uli volju da se sjedini s njom, te mladić uzviknu za se: – Bit će ono što hoće Alah, a što on neće – neće biti! – A potom pruži ruku prema djevojci, pa je okrene i razmakne razrez na njenoj košulji, i ukaza mu se njeno tijelo i vidje njene grudi koje bjehu slične dvjema kutijicama za nakit od slonovače, i njegova ljubav prema njoj postade još veća, te osjeti veliku žudnju za njom.

Kamar-az-Zaman poče buditi djevojku, ali se ona ne probudi, jer ju je Dahnaš uspavao teškim snom, te je Kamar-az-Zaman poče drmusati i pomicati govoreći: – O, draga, probudi se, pa pogledaj tko sam. – Ja sam Kamar-az-Zaman! – Ali se djevojka nije probudila niti je pomakla glavu, i onda je Kamar-az-Zaman razmišljao o njoj neko vrijeme, a potom rekao u sebi: – Ako je moja bojazan bila na svome mjestu, onda je to ona djevojka kojom me je htio oženiti moj roditelj, a ima već tri godine kako ja ne pristajem na to. Ako hoće veliki Alah, ja ću reći ocu kad nastane jutro: – Oženi me njome, da se naslađujem njome . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade sto osamdeset četvrta noć, ona reče:

184. NOĆ – Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Kamar-az-Zaman rekao u sebi: – Alaha mi, sutra ujutro reći ću ocu: – Oženi me njome, da se naslađujem njome! I neću dopustiti da prođe ni pola dana, a već ću se zbližiti s njom i uživati u njenoj ljepoti i krasoti. – Potom se Kamar-az-Zaman sagne nad Buduru da je poljubi, a džinka Majmuna uzdrhta i zbuni se, dok je ifrit Dahnaš poletio od radosti, ali Kamar-az-Zamana obuze stid od Alaha kad mu se prohtjelo da poljubi djevojku u usta, te okrene glavu, da joj ne gleda lice, i reče svome srcu:

– Strpi se! – I razmisli u sebi pa reče: – Pričekat ću dok ne vidim da li je moj otac, kad se ono naljutio na mene i kad me je zatvorio ovdje, doveo ovu djevojku i naredio joj da spava pored mene, ne bi li me tako iskušao. Možda ju je naučio da se ne probudi brzo kad je budim i možda joj je rekao: – Ma šta da s tobom učini Kamar-az-Zaman, reci mi. – Ili se moj otac sakrio negdje, da bi me mogao gledati, dok ja njega ne vidim, sve što radim s djevojkom, a sutra ujutro će me grditi i reći mi: – Kako mi možeš reći da nemaš volje da se oženiš, a onamo si ljubio i grlio djevojku?! – Obuzdat ću svoju dušu, da za to ne sazna moj otac, i bit će bolje da zasad ne diram u ovu djevojku i da je ne gledam. Samo ću uzeti nešto od nje kao zalog i spomen od nje, kako bismo među sobom imali neki znak.

Potom Kamar-az-Zaman podigne djevojčinu ruku, pa joj s maloga prsta skine prsten koji je stajao mnogo novaca, jer je na njemu bio jedan skupocjen kamen, a uokolo bjehu urezani ovi stihovi:

Ne pomišljajte da zaboravit' mogoh obećanje,
Pa ma i dugo bili daleko od mene.

Gospodo, darežljivi i blagi budite,
Možda ću vam moći poljubiti usta i obraze.

Al' Alaha mi, otići od vas ne mogu više
Čak i ako prijeđete granicu ljubavi moje.

Potom Kamar-az-Zaman uzme onaj prsten s maloga prsta princeze Budure, pa ga natakne na svoj mali prst, a zatim okrene djevojci leđa i zaspi. I džinka Majmuna se obradova kad je to vidjela, pa reče Dahnašu i Kaškašu: – Jeste li vidjeli kako je moj dragan Kamar-az-Zaman bio suzdržljiv i nije prišao djevojci? Eto kako su savršena njegova svojstva! Vidiš li da nije ni pogledao tu djevojku, iako je lijepa i krasna – nije je poljubio ni zagrlio, pa ni ruke nije pružio k njoj, naprotiv, okrenuo joj je leđa, pa je zaspao.

– Jest, vidjeli smo da je bio savršen – rekoše joj oni, a onda se Majmuna pretvori u buhu, pa se uvuče u odjeću Budure, Dahnaševe dragane, prijeđe joj preko noge, pa joj dođe do bedara, a kad joj pod pupkom prijeđe rastojanje od četiri karata[5], ubode djevojku. I ona otvori oči, pa se uspravi i sjedne, i ugleda mladića koji je spavao pored nje i hrkao u snu, a on bješe jedno od najljepših stvorenja velikog Alaha, i oči su mu dovodile u zabunu divne hurije. Usta su mu nalikovala na Sulejmanov pečat, i usne su mu bile boje korala, a obrazi poput cvjetova anemone, kao što reče netko od onih koji su ga opisali u ovim stihovima:

Utješih se ja, zaboravih Navar ili Zejnab,
Mirtom malja njegovih pod ružom obraza.

Volim gazelicu u kratkom kaputiću,
I već ne marim za one što grivne nose,

Moj prijatelj na skupu i u samoći
Nije onaj što je sa mnom u domaćem miru.

Ti što me kudiš što Zejnaba ostavih zbog Hinda, –
Blista kô zora na putu moja nevinost.

Pristaješ li da padnem u ropstvo robinji,
Što živi kô u tvrđavi, za zidom debelim?

I carevu kćerku obuze bezumlje i ljubav i strast kad je ugledala Kamar-az-Zamana...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade sto osamdeset peta noć, ona reče:

185. NOĆ – Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je carevu kćerku Buduru obuzelo bezumlje i ljubav i strast kad je ugledala Kamar-az-Zamana, i da je ona uzviknula u sebi: – O, kako me je stid: ovo je tuđ mladić, a ja ga i ne poznajem! Zašto li leži pored mene u istoj postelji? – Potom ga pogleda i po drugi put i zagleda se u njegovu ljepotu i krasotu i uzviknu: – Alaha mi, ovaj mladić je divan i gotovo da mi se kida srce od ljubavi prema njemu! O, moje sramote s njim! Alaha mi, da sam znala da je to onaj mladić što me je prosio u oca, ja ga zacijelo ne bih odbila, već bih se udala za nj, pa bih uživala u njegovoj krasoti. – I pogleda mu u lice, pa reče: – O, gospodaru, o, svjetlosti oka moga, probudi se, pa se koristi mojom ljepotom i krasotom! – A potom mu pomakne ruku, ali džinka Majmuna opusti nad njim krila, te mu tako oteža san nad glavom, i Kamar-az-Zaman se ne probudi. A careva kći Budura poče ga drmusati, govoreći mu: – Života ti, poslušaj me i probudi se, pa pogledaj narcis i zelenilo. Naslađuj se mojim trbuhom i pupkom, vraguj sa mnom i zadirkuj me od ovoga časa do sutra ujutro. Tako ti Alaha, ustani, gospodaru, nasloni se na jastuk i nemoj spavati!

Ali joj Kamar-az-Zaman ne odgovori, već, naprotiv, zahrka u snu, te djevojka uzviknu: – Ho, ho, ponosiš se svojom ljepotom, krasotom, otmjenošću, i nježnošću, ali ako si ti lijep, lijepa sam i ja! Pa šta to radiš? Zar su te naučili da me izbjegavaš, ili te je moj otac, taj gadni starac, naučio i nije ti dopustio i zakleo te da sa mnom ne progovoriš noćas? – Ali Kamar-az-Zaman ne otvori usta niti se probudi, te ga djevojka još više zavoli, a Alah joj ubaci u srce ljubav prema Kamar-az-Zamanu. Ona ga pogleda pogledom od kojeg joj ostade u duši hiljadu uzdaha, i srce joj zalupa, i u njoj sve ustrepta, a udovi joj zadrhtaše. I ona reče Kamar-az-Zamanu: – Kaži mi šta bilo, o, moj dragi, porazgovaraj sa mnom, o, dragane, odgovori i reci mi kako se zoveš. Oteo si mi razum! – Ali je Kamar-az-Zaman i dalje spavao i nije joj odgovorio nijednom riječju, te careva kći Budura uzdahnu i reče: – Ho, ho, kako se ponosiš! – A potom ga poče drmusati, pa mu okrene ruku i vidje svoj prsten na njegovu malome prstu, i onda vrisnu i poče se kreveljiti, i uzviknu: – Ah, ah! Alaha mi, ti si moj dragan i voliš me, i tome slično, a izbjegavaš me iz ponosa zbog svoje ponositosti, mada si mi došao, dragi, dok sam spavala (a ja i ne znam šta si radio sa mnom) i uzeo si mi prsten, ali ga ja neću skinuti s tvoga prsta! – I ona razmakne košulju, pa se sagne i poljubi ga, a zatim pruži ruku da potraži i vidi da li ima na njemu nešto što se može uzeti. Ali ne nađe ništa, te mu spusti ruku na grudi,

a ruka joj skliznu na njegov trbuh, jer mu tijelo bijaše tako meko, a potom mu spusti ruku na pupak i naiđe na njegovu sramotu, te njeno djevojačko srce prepuče i duša joj ustrepta i u njoj se uzburka strast, jer je strast ženâ jača od strasti muškaraca, i djevojka se uznemiri. A potom skine Kamar-az-Zamanov prsten s njegova prsta, pa ga natakne na svoj prst, mjesto svoga prstena, i poljubi Kamar-az-Zamana u usta, pa mu poljubi ruke i ne ostavi na njemu nijednog mjesta koje nije poljubila. A poslije toga se pridigne, pa ga uzme u zagrljaj i zagrli ga i stavi mu jednu ruku u njegovu ruku, i tako zaspa pored njega...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade sto osamdeset šesta noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Budura zaspala pored Kamar- 186.
-az-Zamana i da je s njom bilo ono što je bilo, a onda je Majmuna rekla NOĆ
Dahnašu: – Jesi li vidio, prokletniče, kako je moj dragan bio ohol i gord i šta je sve radila tvoja dragana iz ljubavi prema mome draganu? Nema sumnje da je moj dragan ljepši od tvoje dragane, ali ti ja ipak opraštam.

Potom mu napisa potvrdu da ga je pustila, pa se okrene Kaškašu i reče mu: – Priđi s Dahnašem, pa podigni njegovu draganu i pomozi mu da je odnese na njeno mjesto, jer je noć prošla i još malo je ostalo od nje. – Slušam i pokoravam se! – reče Kaškaš, a zatim Kaškaš i Dahnaš priđoše carevoj kćeri Buduri, pa se podvukoše pod nju, podigoše se i odletješe s njom i odniješe je na njeno mjesto i položiše je u postelju.

A Majmuna ostade sama, pa je gledala Kamar-az-Zamana, koji je spavao, dok od noći nije ostalo samo malo, a potom ode svojim putem.

Kad se ukaza zora, Kamar-az-Zaman se prene iza sna, pa se okrene i desno i lijevo, ali ne nađe djevojke blizu sebe. – Šta li je to? – reče u sebi. – Izgleda kao da me je otac navodio da se oženim onom djevojkom što je bila pored mene, pa ju je poslije krišom odveo od mene, ne bih li još više zaželio da se oženim. – I on pozva eunuha koji je spavao pored vrata, pa mu reče: – Teško tebi, prokletniče, ustani! – te eunuh ustade, onako mamuran, pa mu donese umivaonik i krčag, a Kamar-az-Zaman ustade i ode u odmorište da svrši nuždu, a zatim iziđe otuda, uze avdes, očita jutarnju molitvu, pa sjedne i poče slaviti velikog Alaha. A potom pogleda u eunuha i vidje ga kako stoji pred njim i dvori ga, i uzviknu: – Teško tebi, o, Sauabe, tko je dolazio ovamo i uzeo djevojku što je bila pored mene dok sam spavao? – O, gospodaru, kakva je to djevojka? – zapita eunuh, a Kamar-az-Zaman mu odgovori: – Djevojka koja je noćas spavala pored mene. – I eunuh se uplaši od njegovih riječi, te uzviknu: – Alaha mi, pored tebe nije ležala ni djevojka ni bilo tko drugi! Otkud bi ti došla djevojka, kad ja spavam pored vrata, a ona su zatvorena? Alaha mi, gospodaru, u tvoju sobu nije ulazilo ni muško ni žensko. – Lažeš, bezbožni robe! – uzviknu Kamar-az-Zaman. – Zar si dotle dospio da me hoćeš prevariti i ne kazati kamo je otišla djevojka što je noćas spavala pored mene i zatajiti mi tko ju je uzeo od mene?

Eunuh se silno uplaši na te njegove riječi, te mu reče: – Alaha mi, nisam vidio ni djevojke ni mladića! – A Kamar-az-Zaman se još više naljuti na te eunuhove riječi, te uzviknu: – O, prokletniče, to te je moj otac naučio da se služiš lukavstvom. Priđi mi! – I eunuh priđe Kamar-az-Zamanu, a Kamar-az-Zaman ga ščepa za vrat, pa ga tako tresnu o zemlju da je eunuh pustio vjetrove, a zatim Kamar-az-Zaman klekne na nj i udari ga i tako mu stegne grlo da se eunuh izbezumio. A potom ga Kamar-az-Zaman podigne, pa ga priveže za uže na bunaru i poče ga spuštati u nj dok ga nije spustio do vode, a zatim ga pusti u vodu (a tada bjehu zimski dani, te bješe veoma hladno), i eunuh utonu u vodu, a zatim ga Kamar-az-Zaman izvadi, pa ga i po drugi put spusti, i tako ga je naizmjence spuštao u vodu i vadio iz nje, a eunuh je dozivao u pomoć, derao se i jaukao, dok mu je Kamar-az-Zaman govorio: – Alaha mi, o, prokletniče, neću te izvući iz ovoga bunara dok mi ne saopćiš i ne kažeš šta je bilo s onom djevojkom i tko ju je uzeo dok sam ja spavao . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade sto osamdeset sedma noć, ona reče:

187. NOĆ – Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Kamar-az-Zaman rekao eunuhu: – Alaha mi, neću te izvaditi iz ovog bunara dok mi ne saopćiš i ne kažeš šta je bilo s onom djevojkom i tko ju je uzeo dok sam ja spavao . . . – I eunuh mu reče, pošto je najprije pogledao smrti u oči: – O, gospodaru, pusti me, pa ću ti reći istinu i kazat ću ti cijelu povijest. – I onda ga Kamar-az-Zaman izvadi iz bunara i podigne, a eunuh je bio izvan sebe od hladnoće i mučenja i potapanja u vodu, i od straha da se ne utopi, i od batina koje je podnio. I on poče drhtati kao trska na jakome vjetru, i zubi mu se grčevito stisnuše, a odijelo mu bijaše mokro i tijelo zaprljano i puno rana od bunarskih zidova, i bio je u ne može biti gorem stanju, te Kamar-az-Zamanu postade teško kad ga je vidio takva.

Kad vidje da se nalazi na zemlji, eunuh uzviknu: – O, gospodaru, pusti me da se svučem; ožmiknut ću odijelo i prostrt ću ga na suncu, pa ću obući drugo i doći ću brzo da ti kažem istinu o svemu. – O, nevaljali robe – uzviknu Kamar-az-Zaman – da nisi pogledao smrti u oči, ti ne bi priznao istinu niti bi mi kazao to! Idi, svrši posao, pa se vrati što prije da mi ispričaš sve kako je uistinu bilo.

I rob onda ode, ne vjerujući da se spasio, pa je trčao, padajući i ustajući, dok nije došao caru Šahramanu, Kamar-az-Zamanovu ocu. I eunuh vidje cara kako sjedi i vezira koji je sjedio s njim, i oni su razgovarali o Kamar-az-Zamanu, pa car reče veziru: – Noćas nisam spavao, toliko mi je srce zaokupljeno mislima o mome sinu Kamar-az-Zamanu. Bojim se da ga ne zadesi neka nesreća u onoj staroj kuli; kakva korist od toga što sam ga zatvorio? – A vezir mu odgovori: – Ne boj se! Alaha mi, njemu se baš ništa neće dogoditi! Ostavi ga zatvorena mjesec dana, dok ne postane blaže naravi, dok mu se ne skrha duša i ne smiri priroda.

Dok su oni tako razgovarali, odjednom im dođe eunuh koji je izgledao kako je izgledao, te se car uznemiri zbog njega, a eunuh mu reče: – O, gospodaru sultane, tvoj sin je šenuo pameću i postao je bjesomučan i učinio je sa mnom to i to, te sam zato ovakav kao što me vidiš. I rekao mi je: – Djevojka je noćas bila pored mene, pa je krišom otišla, gdje je sad? – I natjerao me je da mu pričam o djevojci i o onome koji ju je uzeo, a nisam vidio ni djevojke ni mladića, i vrata su svu noć bila zatvorena, a ja sam spavao pored vrata i ključ mi je bio pod glavom, i svojom rukom sam mu otvorio vrata jutros.

Kad je čuo te riječi o svome sinu Kamar-az-Zamanu, car Šahraman ciknu: – Avaj meni, sine moj! – I razgnjevi se velikim gnjevom na vezira koji bješe začetnik svega toga, i reče mu: – Ustani, objasni mi šta je to s mojim sinom i vidi šta je bilo s njegovom pameću. – I vezir ustane, pa iziđe, spotičući se o skutove svoga odijela iz straha od careve srdžbe, i ode s eunuhom u kulu (a sunce je već bilo odskočilo), i uđe u Kamar-az-Zamanovu sobu i vidje ga kako sjedi na postelji i čita Kuran. Pozdravi ga, pa sjedne pored njega i reče: – O, gospodaru, onaj odvratni eunuh nam je rekao nešto što nas je ožalostilo i uznemirilo, te se car naljutio zbog toga. – A šta je to rekao o meni, te se moj otac uzrujao? – zapita Kamar-az-Zaman. – Pravo da kažem, zbog njega sam se uzrujao samo ja. Došao nam je u stanju koje nije za pohvalu – odgovori vezir – pa je rekao nešto tvome ocu – daleko to bilo od tebe! – i taj rob je slagao nešto što tebi ne priliči. Neka Alah sačuva tvoju mladost i nek sačuva tvoj izvrstan um i tvoju rječitost, i neka ništa zlo ne dođe od tebe! – O, vezire, a šta je to rekao o meni onaj nevaljali rob? – zapita Kamar-az-Zaman, a vezir mu odgovori: – Ispričao nam je da ti se pomutila pamet i da si mu tobože kazao da je prošle noći bila pored tebe neka djevojka, pa si ga primoravao da ti kaže. – I Kamar-az-Zaman planu velikom srdžbom kad je čuo te riječi, te reče veziru: – Sada mi je jasno da ste vi naučili eunuha da čini ono što je činio . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade sto osamdeset osma noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Kamar-az-Zaman rekao veziru: 188.
– Sada mi je jasno da ste vi naučili eunuha da učini ono što je učinio i da mu NOĆ
niste dali da mi kaže nešto o onoj djevojci što je noćas spavala pored mene. Ali si ti, o, vezire, pametniji od eunuha, i reci mi odmah, dakle, kud se djela ona djevojka što je noćas spavala u mome zagrljaju. Tà vi ste je poslali meni i rekli da spava u mom zagrljaju, i ja sam spavao s njom do jutros, a kad sam se probudio, nisam je našao. Gdje je ona sada? – O, gospodaru, Alah bio s tobom! – uzviknu vezir. – Alaha mi, noćas ti nikoga nismo poslali, te si spavao sam, i vrata su bila zatvorena, a eunuh je spavao ispred vrata. Nije ti dolazila djevojka niti tko drugi; priberi se i budi pametan, o, gospodaru, i neka ti se time ne bavi srce.

A Kamar-az-Zaman se naljuti na vezira, te uzviknu: – O, vezire, ta djevojka je moja dragana, i ona je ljepotica crnih očiju i rumenih obraza, a ja sam je grlio noćas! – i vezira iznenadiše te mladićeve riječi, te zapita Kamar-az-Za-

mana: – Jesi li noćas vidio tu djevojku rođenim očima, na javi ili u snu? – O, nevaljali starče – uzviknu Kamar-az-Zaman – a da ne misliš da sam je vidio uhom? Vidio sam je rođenim očima, na javi, i okretao sam je rukom i proveo budan s njom polovinu noći, gledajući njenu ljepotu, krasotu, otmjenost i nježnost, samo što ste je vi naučili i poučili da mi ništa ne kaže, te se pretvarala da spava. S njom sam spavao do jutros, a kad sam se probudio, nisam je našao. – O, gospodaru Kamar-az-Zamane, možda je sve to bilo u snu, pa će ispasti da su to zbrkani snovi, ili priviđenja koja su ti se pričinila zato što si jeo razna jela, ili su te ne sve to podstakli prokleti đavoli. – O, nevaljali starče – uzviknu Kamar-az-Zaman – zašto mi se podruguješ i zašto mi kažeš: – Možda su to zbrkani snovi – kad mi je eunuh priznao da je djevojka bila ovdje i rekao mi: – Odmah ću se vratiti, pa ću ti ispričati cijelu povijest?

Potom Kamar-az-Zaman ustade istoga časa i trenutka, pa priđe veziru, uhvati ga za bradu (a vezir je imao dugu bradu), pa mu obavi bradu oko ruke, povuče ga za nju, te ga tako skine s postelje i obori na zemlju. I vezir osjeti da mu je duša u nosu, jer mu je mladić tako jako čupao bradu, a Kamar-az-Zaman ga je neprestano udarao nogama i zadavao mu udarce šakama po grudima i rebrima, i tako ga je udarao po potiljku da ga zamalo nije ubio. – I onda vezir reče u sebi: – Kad se onaj rob-eunuh oslobodio ovog bjesomučnog mladića poslužívši se lažju, onda ja imam više prava od njega da to učinim, ne bih li se tako i ja oslobodio dečka služeći se lažju – inače će me ubiti. Eto, slagat ću mu, pa ću se osloboditi: on je bjesomučan, a njegova bjesomučnost je sumnjiva! – I onda se vezir obrati Kamar-az-Zamanu i reče: – O, gospodaru, nemoj osuđivati mene, tvoj otac mi je naredio da ti ne kažem šta je bilo s onom djevojkom. Ali je mene sad izdala snaga, i umorio sam se i tijelo me boli od batina, jer sam star čovjek, pa nemam strpljenja ni snage da podnosim udarce. Daj mi malo vremena, pa ću ti ispripovjediti i ispričati djevojčinu povijest.

Kad je čuo te vezirove riječi, Kamar-az-Zaman ga prestane tući, i zapita ga: – A zašto ćeš mi ispričati povijest te djevojke tek poslije poniženja i batina? Ustani, o, nevaljali starče, pa mi ispričaj njenu povijest. – Da li me pitaš o onoj djevojci što ima lijepo lice i divan stas? – zapita vezir, a Kamar-az-Zaman mu odgovori: – Da! Ispričaj mi šta je bilo s njom, o, vezire, tko ju je doveo u moju sobu i položio u postelju pored mene, i tko ju je noću odveo od mene, i kamo je otišla – da i ja odem njoj. I ako je moj otac, car Šahraman, učinio to sa mnom i kušao me onom lijepom djevojkom, ne bih li se ja oženio njome, ja pristajem da se oženim njome i da od ovoga izbavim svoju dušu. Tà on je sve to učinio sa mnom samo stoga što se nisam htio oženiti, a ja, eto, pristajem da se oženim, i još jedanput pristajem da se oženim. Obavijesti moga oca o tome, o, vezire, i posavjetuj mu da me što prije oženi onom djevojkom – neću druge djevojke, jer mi srce žudi samo za njom, a potom se vrati s odgovorom. – I vezir mu reče: – Lijepo! – i nije vjerovao da se iščupao iz njegovih šaka, a potom ustade, pa iziđe iz kule, spotičući se u hodu od velikog straha i bojazni, i trčao je sve dotle dok nije došao u dvor cara Šahramana . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade sto osamdeset deveta noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je vezir izišao iz kule i da je trčao 189. NOĆ
sve dotle dok nije ušao u dvor cara Šahramana. A kad je došao tamo, car ga zapita: – O, vezire, šta te je snašlo i kakvo te je zlo zadesilo, i zašto si zbunjen, kao što vidim, te si dotrčao tako uplašen? – O, care – odgovori mu vezir – došao sam ti da ti javim jednu novost. – A kakvu? – zapita car, a vezir mu reče: – Znaj da je tvoj sin, Kamar-az-Zaman, šenuo pameću i da je poludio. – I caru se smrkne pred očima kad je čuo te vezirove riječi, i on uzvikne: – O, vezire, objasni mi kakvo je to njegovo ludilo! – O, gospodaru, slušam i pokoravam se! – reče vezir, pa obavijesti cara da je Kamar-az-Zaman učinio to i to, i ispričao mu šta mu se s njim dogodilo. – Raduj se, o, vezire! Za tu vijest o ludilu moga sina odsjeći ću ti glavu i uskratit ću ti svoju milost, o, najnevaljaliji među vezirima i najprljaviji među emirima! Ja znam da je moj sin poludio tvojom krivnjom, jer si mi ti dao takav savjet i uputio me da tako postupim, nevaljalče i nesretniče od početka do kraja. Alaha mi, ako moga sina snađe kakva nesreća ili ako poludi, ja ću te sasvim sigurno pribiti čavlima za kupolu na dvoru, pa ćeš tako osjetiti kako je sudbina prevrtljiva!

Potom car skoči na noge, pa ode s vezirom u kulu. Obojica uđoše u Kamar-az-Zamanovu sobu, a kad dođoše, Kamar-az-Zaman skoči na noge i brzo siđe s postelje na kojoj je sjedio, pa poljubi ocu ruke, a potom se odmakne unazad i poniknu nikom, držeći ruke iza leđa, i zaustavi se pred ocem i stajao je tako neko vrijeme, a zatim je podigao glavu prema ocu, i suze mu potekoše iz očiju niz obraze, i on izgovori:

Ako sam zgriješio ranije, pa ma kad to bilo,
Ili sam vam učinio nešto nepohvalno,

Za grijeh se ja pokajah svoj, a na oproštaj
Nailazi krivac kad ga pokorno traži.

I onda car ustade pa zagrli svoga sina Kamar-az-Zamana, i poljubi ga između očiju, i posjedne ga na postelju pored sebe, pa se okrene veziru, pogleda ga gnjevnim okom i uzviknu: – O, psu među vezirima, zašto mi govoriš i ovo i ono o mome sinu Kamar-az-Zamanu, i zašto mi podstičeš srce protiv njega? – I car se obrati sinu, pa ga zapita: – O, čedo moje, kako se zove današnji dan? – O, oče, danas je subota, a sutra je nedjelja, pa ponedjeljak, pa utorak, pa srijeda, pa četvrtak, pa petak – odgovori Kamar-az-Zaman, a car uzviknu: – O, čedo moje, o, Kamar-az-Zamane, neka je hvala Alahu što ti je pamet čitava! A kako se arapski zove mjesec u kojem smo sada? – Ovaj mjesec se zove zu-l-kade, a poslije njega je zi-l-hidže, a poslije njega – muharem, pa safar, pa mjesec rebi prvi, pa mjesec rebi drugi, pa džumada prva, pa džumada druga, pa redžeb, pa šaban, pa ramadan, a poslije njega je ševal – odgovori Kamar-az-Zaman, te se car obradova velikom radošću i pljunu veziru u lice i reče mu:

– O, nevaljali starče, kako možeš tvrditi da mi je sin šenuo pameću, kad se samo tebi pomutila pamet!

I tada vezir zakima glavom i htjede nešto reći, ali mu pade na pamet da malo pričeka, ne bi li vidio šta će biti. A car reče zatim sinu: – Kakve si to riječi kazao eunuhu i veziru kad si im rekao: – Noćas sam spavao s jednom lijepom djevojkom? – O kakvoj si to djevojci govorio? – I Kamar-az-Zaman se nasmije kad je čuo riječi svoga oca, pa mu reče: – O, oče, znaj da više nemam snage da podnosim izrugivanje. Nemojte mi reći više ništa, nijednu riječ – teško mi je na duši zbog svega toga što činite sa mnom. I znaj, oče, i budi uvjeren da ja pristajam da se oženim, ali pod uvjetom da me oženiš onom djevojkom koja je noćas spavala pored mene. Uvjeren sam da si mi je ti poslao, ne bi li pobudio moju strast za nju, pa si pred jutro poslao po nju i odveo je od mene. – Alah bio s tobom, o, čedo moje! Neka ti sačuva Alah razum od bezumlja! – uzviknu car . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade noć kojom se puni sto devedeset noći, ona reče:

190. NOĆ

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je car Šahraman rekao svome sinu Kamar-az-Zamanu: – Alah bio s tobom, o, čedo moje! Neka ti on sačuva razum od bezumlja! Kakva ti je to djevojka za koju kažeš da sam ti je poslao noćas, pa sam pred jutro poslao nekoga da je odvede od tebe? Alaha mi, čedo moje, ja ništa ne znam o tome. Zaklinjem te Alahom da mi kažeš jesu li to zbrkani snovi, ili ti se to pričinilo poslije jela. Ovu noć si proveo zaokupljen mišlju o ženidbi, pa sad govoriš koješta o njoj – prokleo Alah ženidbu i čas kad ju je stvorio i prokleo onoga koji mi je savjetovao da te oženim! Tvoje raspoloženje se zacijelo i bez sumnje ikakve pomutilo zbog braka, pa si sanjao da te grli neka lijepa djevojka, i vjeruješ da si je volio na javi. Sve su to zbrkani snovi, o, čedo moje! – Okani se tih riječi i zakuni mi se Alahom, sveznajućim tvorcem koji je satro tlačioce i pobio Hosroje, da ne znaš tko je ta djevojka i da ne znaš gdje stanuje – reče Kamar-az-Zaman, a car uzviknu: – Zaklinjem se velikim Alahom, Musinim i Ibrahimovim bogom, da to ne znam i da o tome nemam pojma, a to si ti samo sanjao neke zbrkane snove! – Navest ću ti jedan dokaz, pa će ti biti jasno da je sve to bilo na javi – reče Kamar-az-Zaman . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade sto devedeset prva noć, ona reče:

191. NOĆ

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Kamar-az-Zaman rekao ocu: – Navest ću ti jedan dokaz, pa će ti biti jasno da je to bilo na javi. Pitam te da li se kome dogodilo da sanja kako se bori i kako vodi žestoku borbu, a zatim da se probudi i da u svojoj ruci nađe okrvavljeni mač? – Ne, Alaha mi, o, čedo moje, to se nije dogodilo – odgovori car, a onda Kamar-az-Zaman reče ocu: – Ispričat ću ti šta je bilo sa mnom: noćas mi se pričinilo da sam se probudio u ponoć i da sam ugledao jednu djevojku kako spava pored mene, a izgledala je kao ja, i ja sam je zagrlio, okrenuo rukom i skinuo joj prsten, pa sam ga natakao na svoj prst, a svoj prsten sam skinuo i natakao ga na njen prst. I zaspao sam

pored nje, suzdržavajući se da joj ne priđem, jer sam se stidio tebe i bojao sam se da mi je nisi poslao samo da me iskušaš, i bojao sam se da se nisi negdje sakrio da vidiš šta ću učiniti s njom. I zato sam se stidio da je poljubim u usta, jer me je bilo stid od tebe, i činilo mi se da me navodiš da se oženim njome. A zatim sam se probudio u svitanje, a od djevojke nije bilo ni traga, niti sam znao što o njoj, i s eunuhom i vezirom dogodilo mi se ono što mi se dogodilo. Pa kako to može biti san ili laž, kad je ono s prstenom istina? Da nema prstena, ja bih mislio da je to bio san, ali evo prstena na mome prstu. Pogledaj, o, care, koliko vrijedi ovaj prsten!

I Kamar-az-Zaman dade ocu prsten, a ovaj ga uzme i okrene, pa se okrene sinu i reče: – U ovom prstenu je neka važna obavijest i neka krupna vijest, i doista je ono što ti se noćas dogodilo s tom djevojkom – neka teška stvar. Ne znam otkud nas je snašlo to što nismo tražili, a vezir je jedini krivac za svu tu zbrku. Tako ti Alaha, o, čedo moje, pričekaj dok ti Alah ne ublaži tugu i dok ti ne donese veliko olakšanje. Tà neki pjesnik je rekao:

Nadam se da će, možda, sudbina okrenut' uzdu
I da će sreću donijeti prevrtljiva sudba! –

I pomoć u nadanju dati i potrebe zadovoljiti –
Tà događaji se vječno nižu jedni za drugim.

– O, čedo moje, sad sam se uvjerio da nisi bezuman, ali je čudna ta tvoja stvar i od nje te može osloboditi samo veliki Alah. – Tako ti Alaha, o, oče, učini mi dobro i raspitaj se o toj djevojci. Dovedi mi je što prije, a ako je ne dovedeš, ja ću umrijeti od tuge i nitko neće znati da sam umro. – Potom Kamar-az-Zaman izrazi svoju strast, i okrene se ocu, pa izgovori ove stihove:

Kad obećavate ljubav neiskreno,
Zaljubljenoga bar u snu posjetite.

Rekoše: – Kako da mu se što očima pričini,
Kad im se brani i ne da dâ zaspe?

A kad je završio te stihove, Kamar-az-Zaman se okrene ocu, smjerno i s tugom, pa proli suze iz očiju i izgovori ove stihove...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade sto devedeset druga noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Kamar-az-Zaman počeo plakati, jadikovati i uzdisati iz dubine ranjena srca kad je izgovorio te stihove, a zatim je izgovorio i ove stihove: 192. NOĆ

Bojte se očiju njenih – čarobnu snagu imaju –
Spasit se ne može onaj kog strijelom oka pogodi.

Neka vas ne zavedu riječi pune nježnosti,
Doista, vatrenost njina umove opit će nam.

O, nježna! – Kad bi se obrazom dotakla ruža ona,
Zaplakala bi i bujicu suza prolila.

A kad bi nad njom zaspalom lahor duhnuo
Duhajuć' miris njen uvijek nosio bi.

Tuguju joj đerdani zbog zveke pojasa njena,
Kada umukne grivna na njenoj ruci svakoj.

Zaželi grivna na nozi da joj minđušu ljubi –
I sve što skriva u sebi oči ljubavi vide,

Zbog ljubavi me kude, ne dajuć' oproštaja –
Tà čemu oči meni, kad su nepronicljive?

Kudioče, stid te bilo, jer ti pravedan nisi!
Pogledi zemlji se klone pred gazelicom lijepom.

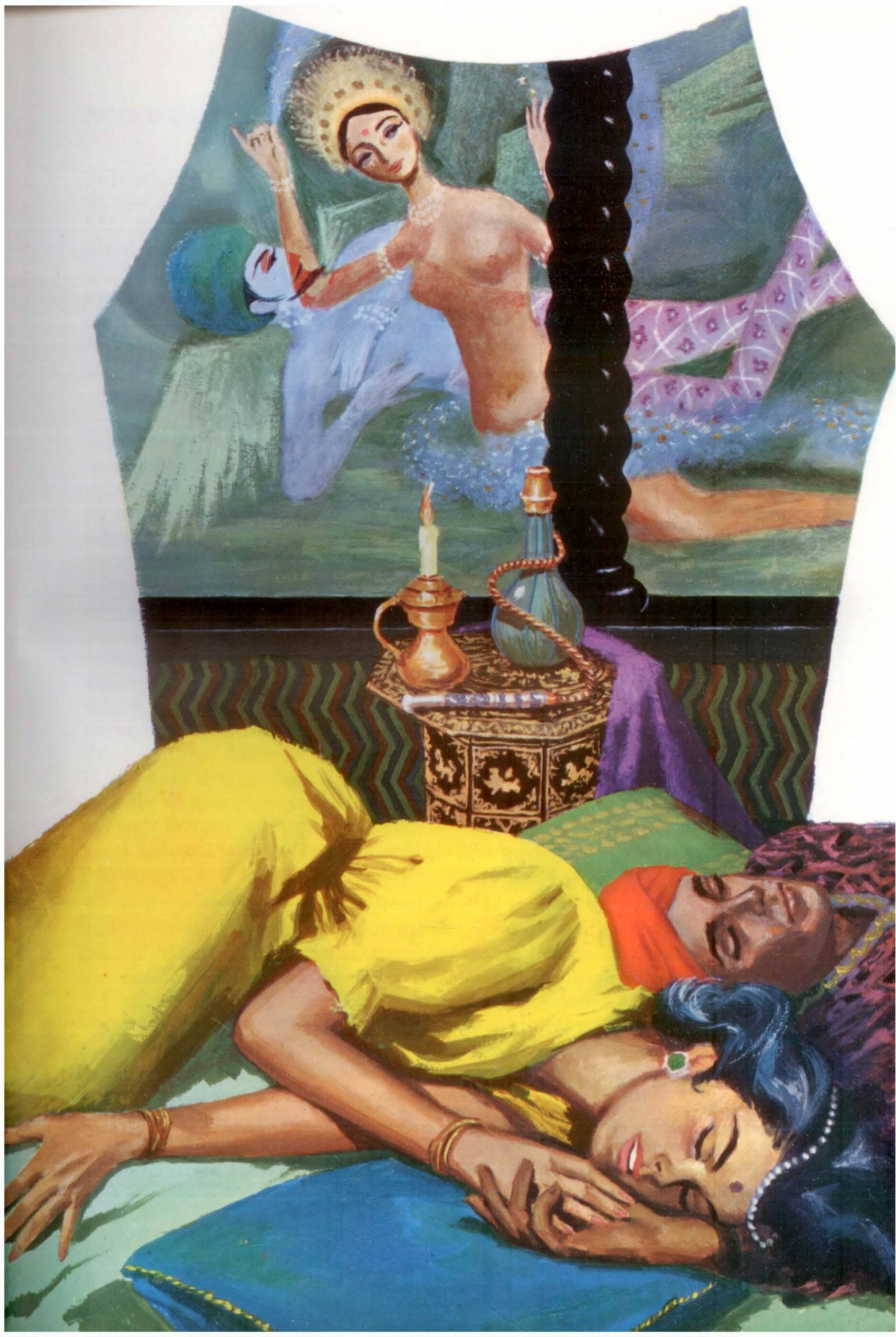
A kad je izgovorio stihove, vezir reče caru: – O, care vijeka i vremena, dokle ćeš tako sjediti pored sina, daleko od svoje vojske? Možda će se narušiti red u tvome carstvu zbog tvoje udaljenosti od velikaša carstva. Kad razuman čovjek dopadne raznih rana, on mora liječiti najopasniju, a ja mislim da svoga sina treba da prevedeš odavde u onaj dvor što gleda na more, pa ćeš mu tamo odlaziti. A za divan i izlazak odredit ćeš dva dana u tjednu – četvrtak i ponedjeljak, pa će ti u te dane dolaziti emiri, veziri, dvorjani, velikaši carstva, ratnici i ostali podanici da ti izlože ono što imaju, a ti ćeš zadovoljavati njihove potrebe, suditi im, oduzimati i davati, naređivati i zabranjivati. A ostatak tjedna provodit ćeš pored svoga sina Kamar-az-Zamana, i tako ćeš raditi dok Alah ne pošalje olakšanje i tebi i njemu. O, care, ti nisi siguran od prevrtljivosti sudbine i udara slučaja, a razuman čovjek je uvijek na oprezu. A kako su lijepe pjesnikove riječi:

Zadovoljan ti danima bješe dok lijepo življaše,
I zla se ne bojaše što ga sudbina donosi.

Noću te čuvahu, i varanju se podade,
Al' često i u noć jasnu meteži nastaju.

O, ljudi, neka je uvijek oprezan onaj
Kome je sudba rado u pomoć priticala.

Kad je čuo te vezirove riječi, car ocijeni da su one umjesne i da je to za nj koristan savjet, te one načiniše jak dojam na njega. On se uplaši da se ne naruši red u njegovu carstvu, te ustade toga istog časa i trenutka i naredi da njegova sina prevedu s onoga mjesta u jednu odaju u onom dvoru što je gledao na more, a taj dvor bješe usred mora i u nj se ulazilo preko mostićâ širokih dvadeset lakata. Na dvoru uokolo bjehu prozori, okrenuti moru, a pod u dvoru bješe od raznobojnog mramora i strop bješe pokriven divnim slikama i išaran zlatom i lazurom. I za Kamar-az-Zamana namjestiše u dvoru raskošnu svilenu postelju i izvezene ćilime, a zidove u njemu pokriše odabranom zlatotkanicom i spustiše zavjese, obrubljene biserjem. I Kamar-az-Zamana posjedoše na krevet od smreke, ukrašen biserom i dragocjenostima, i Kamar-az-Zaman sjedne na

(STRANA 25 — 186. NOĆ)

A onda je Majmuna rekla Dahnašu: — Jesi li vidio, prokletniče, kako je moj dragan bio ohol i gord i što je sve radila tvoja dragana iz ljubavi prema mome draganu? Nema sumnje da je moj dragan ljepši od tvoje dragane, ali ti ja ipak opraštam . . .

tu postelju, ali se veoma promijenio u licu zbog toga što je neprestano mislio na onu djevojku, i tijelo mu je omršavjelo, te više nije ni jeo, ni pio, ni spavao, i bio je kao bolesnik koji je bolovao dvadeset godina. I njegov je otac sjedio pored njegova uzglavlja i morila ga je velika tuga zbog njega, i svakog ponedjeljka i četvrtka dopuštao je emirima, dvorjanima, namjesnicima, velikašima carstva, ratnicima i podanicima da ulaze u taj dvor, te su oni ulazili i vršili svoju službu i ostajali pored njega do kraja dana, a zatim odlazili svojim putem. A car je dolazio sinu u tu sobu i nije se odvajao od njega ni noću ni danju, i tako je provodio dane i noći.

Eto šta je bilo s Kamar-az-Zamanom, sinom cara Šahramana.

Što se pak tiče princeze Budure, kćeri cara al-Gajura, gospodara otoka i sedam dvorova, nju su džinovi donijeli i spustili je u postelju, a ona je i dalje spavala dok nije zarudila zora, i onda se probudila, pa je sjela uspravno i okrenula se desno i lijevo, ali nije ugledala mladića koga je držala u zagrljaju, te joj se srce uznemiri i um je napusti. I ona glasno vrisnu, te se probudiše sve robinje, dadilje i nadzornice, pa uđoše u njenu sobu, a najstarija među njima priđe carevoj kćeri i reče: – O, gospođo, šta te je to snašlo? – A Budura joj odgovori: – O, nevaljala starice, gdje je moj dragan, onaj divni mladić što je noćas spavao pored mene u mome zagrljaju? Reci mi kud je otišao.

Nadzornici se smrkne pred očima kad je čula te njene riječi, i obuze je veliki strah zbog princezine srdžbe. – O, gospođo Buduro, kakve su to ružne riječi? – zapita ona, a Sit-Budura uzviknu: – O, nevaljala starice, gdje je moj dragan, onaj lijepi mladić svijetla lica, divnoga stasa, crnih očiju i sastavljenih obrva što je noćas spavao sa mnom od večeri do časa kad se počelo bližiti radanje sunca? – Alaha mi – odgovori nadzornica – ja nisam vidjela ni mladića ni bilo koga drugog. Alaha radi, o, gospođo, ne zbijaj šale koje prelaze granice, jer inače će nam propasti duše. Možda će za tu šalu dočuti tvoj otac, pa tko će nas onda iščupati iz njegovih šaka? . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade sto devedeset treća noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je nadzornica rekla gospođi Buduri: – Ne zbijaj šale koje prelaze granice, jer možda će za tu šalu dočuti tvoj otac, pa tko će nas iščupati iz njegovih šaka? – I princeza Budura joj reče: – Taj mladić je noćas spavao pored mene, a on ima ljepše lice od svih ljudi. – I nadzornica uzviknu: – Neka ti Alah sačuva pamet! Noćas nitko nije spavao pored tebe. – I onda Budura pogleda na svoju ruku i vidje na svome prstu Kamar-az-Zamanov prsten, a svoj prsten ne nađe. – Teško tebi, prokleta obmanjivačice – reče ona nadzornici – ti lažeš i veliš da nitko nije spavao pored mene i uzalud mi se kuneš Alahom! – A nadzornica odgovori: – Alaha mi, nisam lagala niti sam se uzalud klela! **193. NOĆ**

I Sit-Budura se naljuti na nju, pa izvuče mač što je bio pored nje i udari njime nadzornicu i ubi je, i onda eunusi i bijele i crne robinje povikaše na princezu i odoše njenu ocu i javiše mu šta je bilo s njom. I toga istoga časa i

trenutka car dođe svojoj kćeri Sit-Buduri i zapita je: – O, kćeri moja, šta je to bilo s tobom? – A ona mu odgovori: – O, babo, gdje je onaj mladić što je noćas spavao sa mnom? – I pamet joj odletje iz glave, te poče kolutati očima desno i lijevo, a zatim do skuta podera svoju haljinu. Kad je vidje šta radi, njen otac naredi robinjama da uhvate princezu, te je one uhvatiše i okovaše i namakoše joj na vrat gvozden lanac, pa je privezaše pored prozora u dvoru, i ostaviše je.

Eto šta je bilo s carevom kćerkom Budurom.

Što se pak tiče njena oca, cara al-Gajura, za nj je svijet postao tijesan kad je vidio šta se zbilo s njegovom kćerkom Sit-Budurom, jer ju je volio, pa mu je bilo teško zbog onoga što se dogodilo s njom. I onda on pozva liječnike, astrologe i one koji vladaju perom, pa im reče: – Ako tko izliječi moju kćer od onoga od čega boluje, dat ću mu je za ženu, i dat ću mu i polovinu svoga carstva, a ako joj tko priđe, pa je ne izliječi, odsjeći ću mu glavu i objesit ću je o dvorska vrata.

I car je odsijecao glave svima onima koji su dolazili njegovoj kćeri i nisu je izliječili, pa je njihove glave objesio o dvorska vrata, te tako zbog njegove kćeri odsjekoše glave četrdesetorici liječnika i razapeše četrdeset astrologa. I svi ljudi digoše ruke od nje, i nijedan liječnik nije bio kadar da je izliječi, jer je njen slučaj bio težak za ljude od nauke i pera. A kad Sit-Buduru obuze još veća uznemirenost i strast i kad bješe iznurena od ljubavi, ona proli suze i izgovori ove stihove:

Volim ja tebe, o, mjeseče – moj krvniče,
I mislim na tebe sama u mraku noćnom.

I liježem noću, a u rebrima mi plamen plamti,
Vruć, kô što je vruća vatra paklena.

I namuči me ta vatra strasti mojih,
A to je mučenje sad kazna za mene.

Potom uzdahnu pa izgovori i ovo:

Pozdravljam zaljubljene, pa ma gdje bili.
I doista čeznem za staništem njinim.

Pozdrav moj nije pozdrav oproštajni:
Pozdrava šaljem mnogo, i sve više.

I doista volim i vas i zemlju vašu,
Ali je daleko ono za čim ja žudim sada.

A kad je završila stihove, Sit-Budura udari u plač, i plakala je dok je ne zabolješe oči i dok joj ne poblijedješe obrazi, i u takvom stanju provede tri godine.

A ona je imala brata po mlijeku koji se zvao Marzuvan, i on bijaše otišao u daleke zemlje i za sve to vrijeme nije bio s njom. A volio ju je još većom ljubavi, pa čim je došao, on ode majci da je zapita o svojoj sestri Sit-Buduri, a majka mu reče: – O, čedo moje, sestra ti je poludjela, i već ima tri godine

kako joj je o vratu gvozdeni lanac, a svi liječnici i mudraci nisu je mogli izliječiti.

Kad je to čuo, Marzuvan uzviknu: – Moram joj otići na svaki način – možda ću saznati šta je s njom, pa ću je moći izliječiti!

Na to Marzuvanova majka reče: – Svakako joj moraš otići, ali počekaj do sutra, a ja ću dotle smisliti neko lukavstvo za to. – Potom njegova majka ode pješice u Sit-Budurin dvor, pa naiđe na eunuha koji bješe ispred njenih vrata i pokloni mu nešto i reče: – Imam kćerku koja je odgojena s gospođom Budurom, pa sam je udala, a kad se tvojoj gospođi dogodilo ono što joj se dogodilo, mojoj kćeri je priraslo srce za nju, te hoću da budeš tako dobar da je pustiš da dođe za trenutak da je vidi, pa će se vratiti otkud je došla, a to neće nitko saznati.

A eunuh joj odgovori: – To može biti samo noću kad sultan dođe da vidi svoju kćerku, pa dođi i ti sa svojom kćerkom. – I starica poljubi ruku eunuhu, pa ode kući i sačeka veče narednoga dana, a kad dođe vrijeme, ustane istoga časa i trenutka, pa uzme sina Marzuvana, obuče mu žensko odijelo, a zatim ga uhvati za ruku i odvede u dvor. I ona je išla s njim sve dotle dok ga nije dovela eunuhu, a to je bilo poslije sultanova odlaska, i eunuh skoči na noge kad je ugledao staricu, pa joj reče: – Uđi i nemoj dugo sjediti! – te starica uđe sa sinom i Marzuvan vidje Sit-Buduru u onakvom stanju i pozdravi se s njom, pošto mu je majka najprije svukla odijelo. I Marzuvan izvadi knjige koje bješe ponio, pa upali svijeću i pročita nekoliko zakletava, a onda ga Sit-Budura pogleda i prepozna, i reče mu: – O, brate, ti si otputovao, te nismo dobivali vijesti o tebi. – Tako je – odgovori joj Marzuvan – ali me je Alah opet sretno doveo amo, a htio sam opet otputovati, ali sam ostao samo zbog onoga što sam čuo o tebi. Srce mi je izgorjelo zbog tebe, te sam ti došao nadajući se da ću te osloboditi onoga što se dogodilo s tobom. – O, brate – reče Budura – da ne misliš da sam poludjela? – Mislim – reče Marzuvan, a Budura mu reče: – Nisam, Alaha mi, već je sve onako kao što reče pjesnik:

Rekoše: – Bezuman si od strasti za voljenim. –
Rekoh: – Samo bezumni za radost životnu znaju.

Osvijestit' se zaljubljeni nikad ne mogu,
A nesvjestica ponekad bezumne hvata.

Bezuman sam! Dajte mi onog što mi um uze,
Pa prođe l' bezumlje – ne korite me.

I onda Marzuvan shvati da je ona zaljubljena, te joj reče: – Ispričaj mi svoju povijest i reci mi šta te je snašlo i možda ću svojim rukama moći učiniti nešto da te oslobodim . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade sto devedeset četvrta noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Marzuvan rekao gospođi Buduri: – Ispričaj mi svoju povijest i reci mi šta ti se dogodilo, i možda će me 194. NOĆ

Alah naučiti da te nekako oslobodim. – A Sit-Budura mu je odgovorila: – O, brate, čuj moju povijest. Jednom sam se probudila noću, a bila je posljednja trećina noći, pa sam sjela i ugledala pored sebe jednog mladića koji bješe ljepši od svih mladića – jezik će mi se zamoriti ako ti ga opisujem – i bješe sličan vrbovoj grani ili trsci, i ja pomislih da mu je moj otac naredio da me iskuša, jer me je otac nagovarao da se udam dok su me od njega prosili carevi, a ja to nisam htjela. Eto, to me je i spriječilo da probudim toga mladića: bojala sam se da ne kaže mome ocu ako što učinim ili ako ga zagrlim. A kad sam se probudila, vidjela sam na svojoj ruci njegov prsten, umjesto svoga, koji mi je on uzeo. Eto moje priče i uzroka moga bezumlja: srce mi je, o, brate, priraslo za nj otkad sam ga vidjela, te od velike ljubavi i strasti ne mogu okusiti hranu sna, i ne bavim se ničim, već samo prolijevam suze i plačem i izgovaram stihove, i noću i danju. – I ona proli suze iz očiju i izgovori ove stihove:

Da l' je ugodna naslada poslije strasti,
Kad je u srcima pašnjak za tu gazelu?

Krv zaljubljenih za nju je sitnica prava,
Duša iznurenih za njom gine samo.

Ljubomoran sam na poglede i misli mu,
I veći uhoda postah od uhodâ.

I iz kapaka očnih strijele mu lete,
I u srce nas samo pogađaju.

Da l' ću ga prije smrti vidjeti ikad.
Ako me u životu sreća posluži?

Čuvam ja tajnu, al' suze odaju
Sve što osjećam, te zna uhoda.

Kada je blizu, on mi blizak nije,
A kad je daleko — misao na nj bliska je.

Potom Sit-Budura reče Marzuvanu: – Gledaj, brate, šta ćeš učiniti sa mnom, kad me je ovo snašlo. – A Marzuvan obori glavu, pa ju je držao tako neko vrijeme, čudeći se i ne znajući šta da radi, a potom podigne glavu i reče: – Sve što ti se dogodilo – istina je, a tvoja povijest s tim mladićem takva je da ne mogu ništa smisliti, ali ću ići po svim zemljama i tražit ću lijeka za tebe; možda će Alah dati da te ja izliječim svojim rukama; samo se strpi i ne tuguj. – Potom se Marzuvan oprosti s Budurom i poželi joj da bude ustrajna, pa ode, a ona izgovori ove stihove:

Tvoja mi slika dušom sad prolazi;
Mada si daleko, posjećuješ me.

Samo te snovi sa srcem zbližuju;
Kako da usporedim munju s očima oštrim?

Ne budi dalek — svjetlost si oka moga,
Jer odeš li mi, svjetlosti biti neće.

Potom Marzuvan ode kući, svojoj majci, pa prespava tu noć, a ujutro se spremi za put i pođe, i putovao je neprestano iz grada u grad, i s otoka na otok u toku cijeloga mjeseca. I uđe u grad koji se zove at-Tajrab, pa pođe da sazna novosti od ljudi, nadajući se da će naći neki lijek za princezu Buduru, i kad god bi ušao u koji grad ili prolazio kroza nj, čuo bi da je poludjela princeza Budura, kći cara al-Gajura, a kad je stigao u grad at-Tajrab, ču vijest da je bolestan Kamar-az-Zaman, sin cara Šahramana, koji bješe podlegao rastrojstvu i ludilu. I Marzuvan zapita kako se zove njegov grad, a ljudi mu rekoše: – Taj grad se nalazi na otoku Halidanu, i od našega grada do njega valja putovati čitav mjesec dana morem, a suhim – šest mjeseci. – I Marzuvan uđe u lađu koja je plovila na otoke Halidan, a vjetar je bio povoljan u toku cijelog mjeseca, te su se približavali otocima Halidan, i kad im se približiše toliko da im je valjalo samo da pristanu uz obalu, odjednom ih zahvati jak vjetar, pa obori katarke i podera jedra, koja padoše u more, a lađa se prevrne sa svim onim što bješe na njoj . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade sto devedeset peta noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da se lađa prevrnula sa svim onim 195.
što bješe na njoj, a što se tiče Marzuvana, njega su valovi bacali sve dotle dok NOĆ
ga nisu donijeli do podnožja carskoga dvora u kojem je bio Kamar-az-Zaman. I, po volji sudbine, to se dogodilo baš onoga dana kad su caru Šahramanu dolazili velikaši njegove uprave i gospoda iz njegova carstva da ga dvore, i car Šahraman je sjedio, držeći glavu svoga sina na koljenima, dok je eunuh tjerao muhe od njega. A bješe prošlo već dva dana otkako Kamar-az-Zaman nije progovorio, niti je što jeo ili pio, te je bio tanji od vretena. I vezir mu je stajao pored nogu, kraj prozora što je gledao u more, pa je pogledao napolje i vidio kako se Marzuvan bori sa smrću zbog velikih valova, i da je na izdisaju. I vezir se sažali na nj, te priđe caru, pa povine vrat i reče: – Molim te da mi dopustiš, o, care, da siđem u dvorište i otvorim dvorska vrata, kako bih mogao spasiti jednog čovjeka koji se utapa u moru i kako bih mu pomogao u toj teškoći; možda će Alah zbog toga osloboditi tvoga sina onoga što ga je snašlo. – O, vezire – odgovori mu car – malo ti je ovo što se dogodilo s mojim sinom tvojom krivicom. Možda ćeš izvući tog utopljenika, pa će on saznati kako je kod nas i vidjeti moga sina u ovome stanju, te će se zaradovati mome zlu. Ali, Alaha mi, ako taj utopljenik iziđe iz vode i vidi moga sina, pa počne s kim bilo razgovarati o našim tajnama, ja ću zacijelo prije odsjeći glavu tebi nego njemu, jer se tvojom krivicom dogodilo s nama ono što se dogodilo od početka do kraja. Čini onako kako te pamet uči, dakle.

I vezir ustade, pa otvori tajna dvorska vrata što vode na more, a poslije dvadeset koraka preko mostića iziđe na more i vidje da se Marzuvan bori sa smrću. I vezir mu pruži ruku, pa ga uhvati za kosu na glavi i povuče ga za nju, te Marzuvan iziđe iz mora ni živ ni mrtav, i trbuh mu bješe pun vode,

a oči iskolačene. I vezir pričeka da se mladić osvijesti, a zatim mu svuče odijelo, pa mu obuče drugo, i oko glave mu sveza turban jednoga od svojih slugu, a potom mu reče: – Znaj da sam te ja spasio od utapanja, pa nemoj da zbog tebe izgubimo život i ja i ti . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade sto devedeset šesta noć, ona reče:

196. NOĆ – Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je vezir učinio s Marzuvanom ono što je učinio, pa mu je onda rekao: – Znaj da sam te ja spasio od utapanja, pa nemoj da zbog tebe izgubimo život i ja i ti. – A kako to? – zapita Marzuvan, a vezir mu reče: – Odmah ćeš se podići, pa ćeš proći između emira i vezira, i svi će oni šutjeti i ništa neće reći zbog Kamar-az-Zamana, sultanova sina.

Kad je vezir spomenuo Kamar-az-Zamana, Marzuvan je znao tko je to, jer je čuo priče o njemu u drugim zemljama, pa je pošao da ga traži, ali se načinio da to ne zna, te zapita vezira: – A tko je taj Kamar-az-Zaman? – I vezir mu odgovori: – To je sin sultana Šahramana, i on je bolestan i leži u postelji; nikako se ne može smiriti, i ne jede, ne pije i ne spava ni noću ni danju. Tek što nije umro, i mi smo izgubili nadu da će živjeti i uvjereni smo da će uskoro preminuti; čuvaj se, dakle, da ne gledaš u nj i da gledaš u što drugo, a ne u ono mjesto na koje staješ nogom – inače će propasti i tvoja i moja duša. – Alaha radi, o, vezire – reče Marzuvan – ja se nadam da ćeš mi reći što o mladiću koga si opisao; šta je uzrok tome, što mu se dogodilo? – Ne znam šta je uzrok tome – odgovori vezir; – znam samo da ga je otac tri godine molio da se oženi, a on to nije htio, te se otac naljutio na nj i zatvorio ga. A jednoga jutra mladić je počeo tvrditi da je spavao i da je vidio pored sebe neku djevojku izuzetne ljepote, čija se krasota ne može opisati jezikom, i rekao nam je da je skinuo prsten s njena prsta i natakao ga na svoj, a njoj je natakao svoj prsten. I mi ne znamo šta se u tome krije. Tako ti Alaha, o, dijete moje, kad se podigneš i uđeš sa mnom u dvor, nemoj gledati u careva sina, već idi svojim putem, jer sultanovo je srce puno gnjeva na mene.

I Marzuvan pomisli: – Alaha mi, to baš i jeste ono što tražim! – a potom pođe za vezirom i dođe u dvor, pa vezir sjedne pored Kamar-az-Zamanovih nogu dok Marzuvan nije imao šta drugo da radi do da ide, i on je išao dok se nije zaustavio pored Kamar-az-Zamana i dok ga nije pogledao. I vezir premre od straha i poče gledati u Marzuvana i namigivati mu da ide svojim putem, ali se Marzuvan pretvarao da ga ne primjećuje, i gledao je u Kamar-az-Zamana. I mladić se uvjeri i sazna da je to onaj koga on traži . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade sto devedeset sedma noć, ona reče:

197. NOĆ – Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Marzuvan pogledao u Kamar-az-Zamana i vidio da je to onaj koga on traži, i da je onda uzviknuo: – Neka je hvala Alahu što mu je dao njen stas, i obraz kao što je njen obraz, i isto

onakvu boju lica kao što je njena! – A Kamar-az-Zaman otvori oči, pa poče osluškivati Marzuvanove riječi, i kad vidje da Kamar-az-Zaman osluškuje riječi koje je on izgovarao, Marzuvan izgovori ove stihove:

Ja vidim – uzbuđen si i jecaš u tuzi svojoj
I sklon si da ustima sada hvališ ljepotu njenu.

Da l' ljubav obuze tebe il' strijele pogodiše?
Tako se drži samo čovjek strijelom pogođen.

Napoj me vinom iz čaše i pjevaj mi sada
O Sulejmu, i ar-Rebabu, i Tanuma mi spomeni.

O, sunce loze mlade – dno čaše zvijezda mu je,
Istok – ruka što toči, a zapad – usta moja.

Ljubomorne su joj slabine na haljine njene
Kad u njih oblači svoje tijelo nježno.

I čašama zavidim ja što ih ustima ljubi
Kad ih prinosi mjestu gdje se poljubac daje.

Ne mislite da me ubi sječivo oštro neko –
Ne, pogledi smrtonosni baciše na me strijelu.

Kada se sretoh s njom, vidjeh da su joj prsti
Obojeni bojom kô što je krv aždajina.

I rekoh: – mene već nema, a ruku oboji ti:
To je uzdarje za sve bezumne i zaljubljene! –

A ona reče tada i strast mu uli žarku
Riječima ljubavi sada već neprikrivene: –

Tako mi života tvoga, bojom ih bojila nisam,
Ne misli da te varam il' da te lažem sad.

Kad sam vidjela kako od mene odlaziš ti –
A bješe mi ti i ruka, i šaka, i prsti svi –

Krvave suze prolih, pa ih rukom obrisah,
Te su mi prsti sada crveni od krvi te.

I kad bih plakati mogo prije nje od ljubavi,
Dušu bih izliječio svoju i kajao bih se.

Al' prije zaplaka ona, pa i ja zaplakah tad
Zbog suza njenih i rekoh: – Zaslugu prvi stječe!

Ne grdite me što je strasnom ljubavlju volim –
Doista, ljubavi mi, zbog nje ja patim ljuto.

Ja plačem za onom što joj ljepota lice krasi,
Za kakvu ne znaju Arabljani ni Perzijanci.

Pamet – kô Lukmanova, lice – kô Jusufovo,
Pjeva kô David ona, kô Marjam suzdržljiva je.

A ja tužim kô Jakov i patim kao Janus,
Nesretan kao Job sam i ubog kao Adam.

Ne treba kazniti je! – Kad od ljubavi umrem,
Zapitajte je: Kako si mu krv prolit' mogla?

I kad je Marzuvan izgovorio tu kasidu, na Kamar-az-Zamanovo srce spustiše se hladovina i mir, te on uzdahnu i pokrene jezik u ustima, pa reče ocu: – O, oče, dopusti tome mladiću da mi priđe i da sjedne pored mene.

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade sto devedeset osma noć, ona reče:

198. NOĆ

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Kamar-az-Zaman rekao ocu: – O, oče, pusti toga mladića da mi priđe i da sjedne pored mene! – I sultan se obradova velikom radošću kad je čuo te riječi od Kamar-az-Zamana, mada mu je prije srce strepilo zbog Marzuvana, te bješe naumio u duši da mu na svaki način odsiječe glavu. A kad je čuo da mu je sin progovorio, prođe ga to, te ustade i povuče k sebi mladića Marzuvana, pa ga posjedne pored Kamar-az-Zamana. I car se obrati Marzuvanu i reče mu: – Neka je hvala Alahu što te je spasio! – A Marzuvan mu odgovori: – Neka Alah čuva i tebe i tvoga sina! – i poželje caru sve dobro. – Iz koje si zemlje? – zapita ga car, a on odgovori: – S unutrašnjih otoka, mora i sedam dvorova. – I car Šahraman mu reče: – Možda će za moga sina biti blagoslovljen tvoj dolazak, te će ga Alah spasiti onoga što ga je snašlo. – Ako zaželi veliki Alah, bit će samo dobro – odgovori Marzuvan, pa se obrati Kamar-az-Zamanu i reče mu na uho: – O, gospodaru, ohrabri svoju dušu, i ojačaj srce, i rashladi oči! Ne pitaj kako je ona zbog koje si ti postao takav. Ali si ti zatajio ono što je bilo s tobom i razbolio si se, a ona je razglasila što je bilo s njom, te su svi rekli da je bjesomučna. I sada je ona zatočena, a na vratu joj je željezni lanac, i njeno je stanje ne može biti gore, ali ako htjedne veliki Alah, vaše ozdravljenje bit će djelo mojih ruku.

Kamar-az-Zaman osjeti da mu se vratilo prisustvo duha i da mu je ojačalo srce kad je čuo te riječi, te živnu i dade znak ocu da ga namjesti da sjedne, a car zamalo što nije poletio od radosti. On priđe sinu i namjesti ga, te Kamar-az-Zaman sjedne, a car mahne maramom, jer se bojao za sina, te odoše svi emiri i veziri. I car namjesti dva jastuka, te Kamar-az-Zaman sjedne, nalaktivši se na njih, a car naredi da se dvor namiriše šafranom, pa zapovjedi da se okiti grad i reče Marzuvanu: – O, dijete moje, tvoj dolazak je sretan i blagoslovljen. – I on mu iskaza najveće poštovanje.

Zatim car naredi da donesu jelo za mladića, te doniješe jelo, a Marzuvan priđe Kamar-az-Zamanu, pa mu reče: – Hajde, prihvati se malo sa mnom! – I Kamar-az-Zaman ga posluša i priđe, pa poče jesti s njim, a za sve to vrijeme car je blagoslivljao Marzuvana i govorio: – Kako je lijepo što si došao, o, dijete moje! – A Kamar-az-Zamanova oca obuze još veća radost i veselje kad je vidio da mu sin jede, te odmah iziđe, pa reče to njegovoj majci, i u dvoru počeše udarati u bubnjeve kad su saznali za radosnu vijest da je Kamar-az-Zaman spašen. I car naredi da vikač pozove građane da okite grad, te grad bi okićen, i ljudi se obradovaše, i bio je to veliki dan. A zatim Marzuvan provede tu noć pored Kamar-az-Zamana, pa i car prenoći s njima, radostan i veseo . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade sto devedeset deveta noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je car Šahraman proveo tu noć s njima – toliko se obradovao ozdravljenju svoga sina. A kad nastade jutro i kad je car Šahraman otišao, a Marzuvan i Kamar-az-Zaman ostadoše sami, Marzuvan ispriča Kamar-az-Zamanu cijelu povijest od početka do kraja, i reče mu: – Znaj da ja poznajem onu s kojom si bio, i ona se zove Sit-Budura, a kćerka je cara al-Gajura. 199. NOĆ

I zatim mu ispriča od početka do kraja sve što je bilo s gospođom Budurom, i ispripovjedi mu kako ga ona neizmjerno voli i reče mu: – Sve što se dogodilo tebi s tvojim ocem, dogodilo se i njoj s njenim ocem. Nema sumnje da si ti njen dragan, a ona je tvoja dragana. Ojačaj svoju volju i osnaži svoje srce – odvest ću te njoj, pa ću vas tako uskoro sastaviti. I učinit ću s vama ono što reče pjesnik:

Kad prijatelj prijatelja napusti,
A njina svađa dugo potraje,

Ja vezu prijateljstva opet vezujem,
Kô što klin drži krake nožnica.

I Marzuvan je dotle uvjeravao Kamar-az-Zamana da je potrebno da ojača, i sokolio ga, tješio, i dotle ga je podsticao da jede i pije dok se Kamar-az-Zaman nije prihvatio jela i pića, te mu se povratiše prisustvo duha i snaga, i tako se izbavio onoga što ga bijaše snašlo. I Marzuvan ga je za sve to vrijeme zabavljao pjesmama i pričama, dok naposljetku Kamar-az-Zaman nije stao na noge i nije zaželio da ode u kupatilo, a onda ga Marzuvan uze za ruku, pa ga odvede u kupatilo, gdje se obojica okupaše i očistiše od grijehova . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade noć kojom se puni dvjesta noći, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Kamar-az-Zaman, sin cara Šahramana, otišao u kupatilo, a onda je njegov otac naredio da se puste zatvorenici, radujući se tome, i nagradio je raskošnim odijelima velikaše svoga carstva i razdijelio milostinju siromasima, pa je naredio da se okiti grad, te je grad bio okićen sedam dana. A potom Marzuvan reče Kamar-az-Zamanu: – Znaj, o, gospodaru, da dolazim od Sit-Budure samo radi ove stvari, i cilj moga puta je da je oslobodim njene boljke. Ostaje nam samo da se nekako dovijemo da joj odemo, jer se tvoj otac ne može rastati s tobom, te mislim da sutra treba da zamoliš oca da ti odobri da odeš u lov u pustinju. Uzmi punu kesu novaca, pa uzjaši konja i ponesi abaiju,[6] a i ja ću uzjahati konja. A ocu reci: – Hoću da se prošetam po ravnici i da malo lovim – vidjet ću pustinju i provest ću jednu noć u njoj. – A kad iziđemo, otići ćemo svojim putem, a ti ne daj nijednom svome sluzi da pođe za nama. 200. NOĆ

I Kamar-az-Zaman uzviknu: – To je divan plan! – i obradova se velikom radošću i osjeti se jačim. I ode ocu, pa mu reče sve to, a car mu dopusti da ode u lov i reče mu: – O, čedo moje, neka je hiljadu puta blagoslovljen onaj dan kad ti se vratila snaga, i meni nije krivo što odlaziš na put, ali tamo provedi samo jednu noć, pa se vrati sutra i javi mi se. Znaj da mi je život ugodan

samo s tobom, a teško mi je vjerovati da si se oporavio od bolesti. Ti si za mene ono što je rekao pjesnik:

I kad bih imati mog'o ja svake noći i dane
Ćilim Sulejmanov[7] i Hosroja moćnih vlast,
Sve to vrijedilo ne bi mi krila komarčeva,
Kada te oči moje gledati ne bi mogle.

Potom car opremi svoga sina Kamar-az-Zamana, a opremi i Marzuvana, i naredi da se za njih pripreme četiri konja i jedna dvogrba deva za prtljag, i jedna jednogrba, da im nosi vodu i hranu, a Kamar-az-Zaman ne dade nikome da pođe s njim i da ga dvori. I otac se oprosti sa sinom, i pritisnu ga na grudi i poljubi ga i reče mu: – Alaha radi, molim te da se ne odvajaš od mene više od jedne noći – te noći neću moći zaspati, jer osjećam ono što je rekao pjesnik:

Zbliženje s tobom – sreća je najveća,
A muka najteža – patnja bez tebe.
Žrtva sam tvoja! Ako je ljubav za te
Grešna, onda je velik zločin moj.
Goriš li, kao ja, od vatre ljubavi?
Ona me peče kao paklene muke.

– O, oče, bude li volja Alaha, provest ću tamo samo jednu noć – reče Kamar-az-Zaman, a zatim se oprosti s ocem i ode. I Kamar-az-Zaman i Marzuvan krenuše na put, pojahavši konje, pa se uputiše prema pustinji...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade dvjesta prva noć, ona reče:

201. NOĆ – Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da su Kamar-az-Zaman i Marzuvan krenuli na put i da su se uputili u pustinju, i da su putovali od početka dana do večeri, a potom su se zaustavili, pa su jeli, pili i nahranili stoku, i tako su se odmarali neko vrijeme... A zatim uzjahaše konje, pa pođoše, i putovahu tri dana ne zastajući, a četvrtoga dana ukaza im se pred očima jedan prostran kraj s gustim korovom, pa se zaustaviše tamo. I Marzuvan uzme deve i konje, pa ih pokla, a njihovo meso isjecka na komade i očisti kosti od mesa, pa uzme Kamar-az-Zamanovu košulju i njegovo odijelo, podere ih na komadiće i namaže konjskom krvi, a zatim uzme i Kamar-az-Zamanov kaftan, pa i njega podere i namaže krvlju i baci na raskršće.

Potom su pili i jeli, i kad su se napili i najeli, oni krenuše na put, a Kamar-az-Zaman zapita Marzuvana zašto je to učinio i reče mu: – Šta si to učinio, o, brate, i kakvu korist možemo imati od toga? – A Marzuvan mu odgovori: – Ako nas ne bude još za jednu noć poslije noći za koju smo dobili odobrenje, i ako se ne javimo, znaj da će tvoj otac, car Šahraman, uzjahati konja, pa će poći za nama, a kad dođe do ove krvi koju sam prolio i kad vidi da ima krvi na tvojoj poderanoj košulji i na tvom odijelu, pomislit će da te je

nešto snašlo od razbojnika ili pustinjskih zvijeri, pa će se prestati nadati da ćeš mu se vratiti, i otići će u grad, a mi ćemo se poslužiti lukavstvom i postići ono što hoćemo.

I Kamar-az-Zaman reče: – Alaha mi, divno je to lukavstvo! Dobro je što si to učinio! – I potom putovahu dane i noći, a za sve to vrijeme Kamar-az-Zaman je jadikovao i plakao kad bi ostao sam, dok se nije obradovao kad je saznao da je blizu zemlje njegove dragane. I onda je izgovorio ove stihove:

Da l' ćeš surova biti, iako te ne zaboravih
Ni za čas, i da l' ćeš me odbiti, iako te željah?

Za radost neka ne znam ako varam drago svoje,
A ako lažem njega, nek se rastanem s njim!

Tä nisam krivac ja, pa da ti hladna budeš,
A ako i kriv jesam, s kajanjem dođoh tebi.

I to je čudo sudbe – da ti od mene bježiš:
Tä dani neprestano čudesa donose nama.

A kad je Kamar-az-Zaman izgovorio stihove, Marzuvan mu reče: – Pogledaj, vide se otoci cara al-Gajura – te se Kamar-az-Zaman obradova i zahvali mu za ono što bješe učinio, i poljubi ga i pritisnu na svoje grudi. A kad stigoše na otoke i uđoše u grad, Marzuvan smjesti Kamar-az-Zamana u jednom hanu, pa tamo provedoše tri dana odmarajući se od puta, a zatim Marzuvan odvede Kamar-az-Zamana u kupatilo i obuče mu trgovačko odijelo. Načini mu zlatnu daščicu za gatanje na pijesku,[8] i sav pribor, i astrolab od srebra, pokriven zlatom, pa mu reče: – Ustani, o, gospodaru! Stani pod carev dvor, pa viči: – Ja sam račundžija, ja sam pisar, ja znam šta tko traži i tko je onaj što traži, ja sam iskusan mudrac i izvrstan astrolog – a gdje su mušterije? – I car će poslati nekoga po tebe kad to čuje, pa će te odvesti svojoj kćeri, princezi Buduri, tvojoj dragani, a kad joj odeš, ti mu reci: – Daj mi rok od tri dana, pa ako se ona oporavi, oženi me njome, a ako se ne oporavi – učini sa mnom ono isto što si učinio s onima koji su dolazili prije mene – i car će pristati na to. A kad se nađeš pored careve kćeri, reci joj tko si, pa će ona ojačati kad te ugleda i prestat će njeno ludilo, i oporavit će se u jednu noć. Nahrani je i napij, a njen otac će se obradovati njenu spasenju i podijelit će s tobom svoje carstvo, jer se obavezao da to učini, i to je sve.

Kad je čuo te njegove riječi, Kamar-az-Zaman uzviknu: – Samo da ne ostanem bez tvoje dobrote! – pa uze od njega pribor i iziđe iz hana, onako obučen (a nosio je onaj pribor što ga spomenusmo), pa je išao tako dok se nije zaustavio ispod dvora cara al-Gajura. A onda povika: – Ja sam pisar i račundžija, ja znam šta tko traži i tko je onaj što traži, ja otvaram knjigu i svodim račun, tumačim snove i perom stvaram bogatstva. A gdje su mušterije?

I građani mu dođoše kad su čuli te riječi, jer već dugo ne bjehu vidjeli pisare, i oni stadoše oko njega, pa ga počeše promatrati. I vidješe da je neobično lijep, nježan, otmjen i savršen, i stajali su tako diveći se njegovoj ljepoti i

krasoti, i vitkosti i srazmjernosti, a jedan od njih mu priđe, pa mu reče: – Alaha radi, o, divni mladiću što tako lijepo govoriš, ne izlaži se opasnosti i ne srljaj u propast želeći da se oženiš princezom Budurom, kćerkom cara al-Gajura. Pogledaj očima one obješene glave – svi oni čije su one bile pobijeni su zbog toga. – Ali Kamar-az-Zaman ne uze k srcu njihove riječi, već povika iz svega glasa: – Ja sam mudrac, pisar, astrolog i račundžija! – Svi građani počeše ga tada zadržavati da to ne čini, ali ih Kamar-az-Zaman i ne pogleda, već pomisli: – Za tugu zna samo onaj koji se sam bori s njom! – I on nastavi vikati iz svega glasa: – Ja sam mudrac, ja sam astrolog...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade dvjesta druga noć, ona reče:

202. NOĆ

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da Kamar-az-Zaman nije uzeo k srcu riječi građana, već je počeo vikati: – Ja sam pisar, ja sam račundžija, ja sam astrolog – te se svi građani naljutiše na nj i rekoše: – Ti si jednostavno glup mladić, hvalisavac i budala! Sažali se! Sažali se na svoju mladost i ljepotu! – Ali Kamar-az-Zaman povika: – Ja sam astrolog i račundžija! Ima li mušterija?

I dok je Kamar-az-Zaman vikao, a ljudi ga zadržavali, car al-Gajur je čuo njegov glas i žagor gomile, pa je rekao veziru: – Siđi, pa mi dovedi tog astrologa. – I vezir brzo siđe, pa uze Kamar-az-Zamana, koji bijaše među ljudima, i odvede ga caru, a kad se našao pred carem al-Gajurom, Kamar-az-Zaman poljubi zemlju i izgovori:

U sebi samom okupi proslavljenih svojstava osam,
Pa neka ti ih sudba uvijek daje kô sluge tvoje:

Bilo kao slavu, i istinu, i darežljivost i pobožnost,
Kô riječ i mis'o tvoju, i ugled tvoj i niz pobjeda.

I car ga pogleda, pa ga posjedne pored sebe, a zatim mu se obrati i reče: – Alaha radi, o, dijete moje, ako si astrolog, ne izlaži se opasnosti i nemoj ulaziti ovamo, prihvativši moj uvjet, jer sam se obavezao da ću ubiti svakog onoga tko ode mojoj kćeri i ne izliječi je od njene boljke, a da ću je dati za ženu onome tko je izliječi. Neka te ne zavarava tvoja ljepota i tvoja krasota. Alahom se kunem da ću ti svakako odsjeći glavu ako je ne izliječiš! – Neka bude tako! – odgovori mu Kamar-az-Zaman. – Pristajem na to, a i znao sam to prije no što sam ti došao. – I car al-Gajur pozva suce da to potvrde, a Kamar-az-Zamana dade eunuhu, i reče mu: – Odvedi ga Sit-Buduri! – te eunuh uze za ruku Kamar-az-Zamana, pa pođe s njim kroz prolaz, a Kamar-az-Zaman ga pretekne, te eunuh potrča i reče mu: – Teško tebi, ne ubrzavaj propast svoje duše! Nisam još vidio nijednog astrologa koji se žuri da pogine, osim tebe, ali ti ne znaš kakve te sve nevolje čekaju. – Ali Kamar-az-Zaman okrene lice od eunuha...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade dvjesta treća noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je eunuh rekao Kamar-az-Zamanu: 203. NOĆ
– Strpi se i ne žuri! – Ali je Kamar-az-Zaman okreuo lice od njega, pa je izgovorio ove stihove:

I ako mnogo znam, ne umijem opisati tebe,
I zbunjen sam, te ne znam šta da kažem sada.

Kažeš li: – Sunce je! – zalaska nema ljepota tvoja
Za oči moje, a zalazi sunce svako.

Tako je savršena ljepota tvoja! Opisati je
Ne može rječiti, jer zbunjuje ga ona.

Potom eunuh ostavi Kamar-az-Zamana iza zavjese što bijaše na vratima, a Kamar-az-Zaman ga zapita: – Šta ti je ugodnije: da tvoju gospođu izliječim i ozdravim odavde, ili da joj odem, pa da je izliječim s one strane zavjese? – A eunuha iznenadiše te njegove riječi, te mu reče: – Ako je izliječiš odavde, utoliko će biti veća tvoja zasluga.

I onda Kamar-az-Zaman sjedne iza zavjese, pa izvadi tintarnicu i pero, uzme komad papira i napiše ove riječi: – Ovo pismo šalje onaj koga je ljubav umorila i strast ubila, a tuga iznurila; onaj koji je izgubio nadu u život i koji vjeruje u blisku smrt. I nema nikoga da pritekne u pomoć njegovu oku koje ne spava noću, niti ima koga da savlada njegovu brigu. I on danima sagorijeva u plamenu, a noću pati kao da je udaren na muke, i tijelo mu upropašćuje mršavost, a glasnik od dragoga ne dolazi. – A potom napisa ove stihove:

Pišem, a duša mi tebe spominje samo,
I iz očiju ne teku suze, već krv teče.

Tuga i patnje na tijelo navukoše mi
Košulju čame, i u njoj se vuče ono.

Tužih se na ljubav, ljubavlju mučen,
I za strpljenje u duši mjesta nema.

Tebi se obraćam: – Darežljiva i blaga budi
I sažali se, jer duša mi se kida od ljubavi.

A ispod stihova napisa ove rimovane riječi: – Za srce je ozdravljenje – s dragim sjedinjenje. Alah će onoga izliječit od boli koga ljubav rastuži i skoli. Tko od nas obmanjuje sada, želje neće ostvariti nikada. Nema ničega ljepšega od onoga koji voli i koji je vjeran voljenomu, dok je ovaj neizmjerno surov prema njemu. – A kad se potpisa, napisa i ovo: – Ovo pismo piše ludo zaljubljeni, zbunjeni, ljubavlju i strašću uznemireni, tugom i zanosom zarobljeni, Kamar-az-Zaman, sin cara Šahramana – jedinoj koja je za sve vrijeme izabrana među divnim hurijama, gospođi Buduri, čiji je otac car al-Gajur. Znaj da noći provodim u bdjenju, a danju tavorim u nemiru, da sam bolestan, iznuren, da volim, da sam u zanosu, da mnogo uzdišem, da lijem grozne suze, da me je ljubav zarobila, tuga usmrtila, da mi je duša sagorjela zbog rastanka, da sam talac strasti i gost na gozbi svih bolova. Ja sam čovjek što bdije i na čije se oči

ne spušta san, zaljubljeni čovjek čije suze ne prestaju teći, i vatra moga srca ne može se ugasiti, a plamen strasti ne može se sakriti. – I potom Kamar-az-Zaman napisa sa strane ovaj divan stih:

Pozdrav šaljem iz riznice blaga gospodnjih
Onoj u čijoj su ruci duša i srce moje.

A napisa i ovo:

Ma i jednu riječ poklonite mi, a na mene se
Sažalite, pa će mi se duša smiriti, možda.

I zbilja, ovako strasno u vas zaljubljen, smatram ja
Da nije ništa ono što preživjeh – moje poniženje.

Alah nek čuva one od kojih je dalek moj put!
Ja osjećaje za njih sakrih na najdostojnijem mjestu.

Al' eto, i meni se napokon smilovala sudba,
Te me je bacila sada na prag dragane moje.

I vidjeh Buduru gdje u postelji sa mnom leži –
Sjao je mjesec u zracima sunca njena.

I potom Kamar-az-Zaman zapečati pismo, a mjesto adrese napisa ove stihove:

Pismo zapitaj o onom što piše pero moje –
Ispričat će ti slova i ljubav i tugu moju.

Gle, piše ruka moja, a suze iz očiju teku,
I strast se moja tuži papiru pod perom mojim.

Nek vječno teku suze na list papira ovoga;
Kad suze prestanu teći, krv će poteći sama.

A na kraju pisma napisa i ovo:

I prsten što ga uzeh kada se sjedinismo,
I kad ti dadoh svoj – vraćam ti, da vratiš moj.

Potom Kamar-az-Zaman stavi Sit-Buduri prsten u savijeno pisamce, pa ga dade njenu eunuhu, a ovaj ga uzme i ode s njim svojoj gospođi . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade dvjesta četvrta noć, ona reče:

204. NOĆ – Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Kamar-az-Zaman stavio prsten u pisamce, pa ga je dao eunuhu, a ovaj ga je uzeo i otišao Sit-Buduri. I careva kći uze pisamce iz eunuhovih ruku, pa ga otvori i vidje da je u njemu prsten – baš onaj isti – i pročita pisamce, a kad vidje šta u njemu piše, bi joj jasno da joj piše njen dragan i da je on iza zavjese. I um joj poleti od sreće, a grudi joj se ispraviše i raširiše, te od prevelike radosti izgovori ove stihove:

Tužna ja bijah kad moradoh rastati se s tobom,
I očni kapci tada bujicu suza proliše.

I zakleh se da riječ »rastanak« nikad neću izustiti,
Ako me još jednom sudbina s tobom sastavi.

Naglo me obuze radost, al' tako burna da mišljah
Da me u suze bacila od sreće prevelike.

O, oči moje, vi ste na suze već navikle,
Pa zato plačete sada od radosti i od tuge.

I čim je izgovorila te stihove, Sit-Budura ustade, pa upre nogama u zid i svom se snagom stade izvlačiti iz željeznog ovratnika, te ga tako skine s vrata, a zatim pokida lance, pa uđe u ovaj dio sobe iza zavjese i pojuri Kamar-az--Zamanu, i poljubi ga u usta, kao što se ljube golubi, a kad ga je zagrlila, uzviknu od velike ljubavi i strasti: – O, gospodaru, da li je ovo java ili san? Da li je moguće da nam je Alah dao da se zbližimo poslije naše udaljenosti? Neka je hvala Alahu što nam je dao da se sastanemo kad smo već bili izgubili svaku nadu!

Kad ju je vidio u takvom stanju, eunuh trkom otrči, a kad je došao caru al-Gajuru, poljubi zemlju između njegovih ruku i reče: – Znaj, o, gospodaru, da je onaj astrolog – šeik astrologa, i da je učeniji od sviju njih. On je izliječio tvoju kćer, a ostao je iza zavjese i nije ušao u njenu sobu. – Vidi da li je to tačno! – reče car, a eunuh mu odgovori: – O, gospodaru, ustani pa je pogledaj: ona je imala toliko snage da pokida željezne lance, pa je otišla astrologu i počela ga ljubiti i grliti! – I onda car al-Gajur ustade, pa ode svojoj kćeri, a ona skoči na noge kad ga je ugledala, pa zakloni glavu i izgovori ove stihove:

Ne volim čačkalicu – kad je spomenem
Ja uvijek kažem: – Ti sa mnom nisi;

A arak ugodan mi je – kad ga spomenem,
Ja uvijek kažem: – Tebe vidim sada.

I onda se njen otac toliko obradova njenoj sreći da je gotovo poletio, i on poljubi kćerku između očiju, jer ju je volio velikom ljubavlju. I car al-Gajur se obrati Kamar-az-Zamanu i zapita ga tko je, i reče mu: – Iz kojih si zemalja? – A Kamar-az-Zaman reče caru tko je i odakle je i kakav mu je čin i obavijesti ga da mu je otac car Šahraman. A zatim mu Kamar-az-Zaman ispriča cijelu povijest od početka do kraja i ispripovjedi mu šta se dogodilo sa Sit-Budurom, i kako je uzeo prsten s njena prsta i kako joj je natakao svoj prsten, i car al-Gajur se začudi tome, te uzviknu: – Doista, vašu povijest treba zapisati u knjige da bi je poslije vas mogla čitati pokoljenja za pokoljenjima! – A potom car al-Gajur pozva suce i svjedoke, pa napisa bračni zapis gospođe Budure i Kamar-az-Zamana . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade dvjesta peta noć, ona reče:

205. NOĆ – Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je car al-Gajur pozvao suce i svjedoke, pa je napisao bračni zapis gospođe Budure i Kamar-az-Zamana, i dao da se okiti grad i da bude okićen sedam dana. A poslije toga postaviše stolove s jelima i prirediše svetkovinu i okitiše grad, i svi ratnici obukoše najraskošnija odijela, i ljudi udariše u talambase i bubnjeve, i Kamar-az-Zaman ode Sit-Buduri, a njen se otac obradova njenu ozdravljenju i njenoj udaji, i zahvali Alahu što joj je ulio ljubav prema lijepome mladiću i carskome sinu. I carevu kćerku prikazivahu Kamar-az-Zamanu, a oboje bjehu slični jedno drugome po ljepoti, krasoti, otmjenosti i nježnosti, i Kamar-az-Zaman je spavao pored nje te noći i dobio od nje ono za čim je žudio, a ona je utažila svoju čežnju za njim i uživala u njegovoj ljepoti i krasoti, i tako su se grlili do jutra. A sutradan car priredi gozbu za uzvanike i pozva na nju sve stanovnike unutrašnjih i vanjskih otoka, i za njih postavi stolove s izvrsnim jelima, i stolovi s jelima bijahu postavljeni u toku čitavog mjeseca.

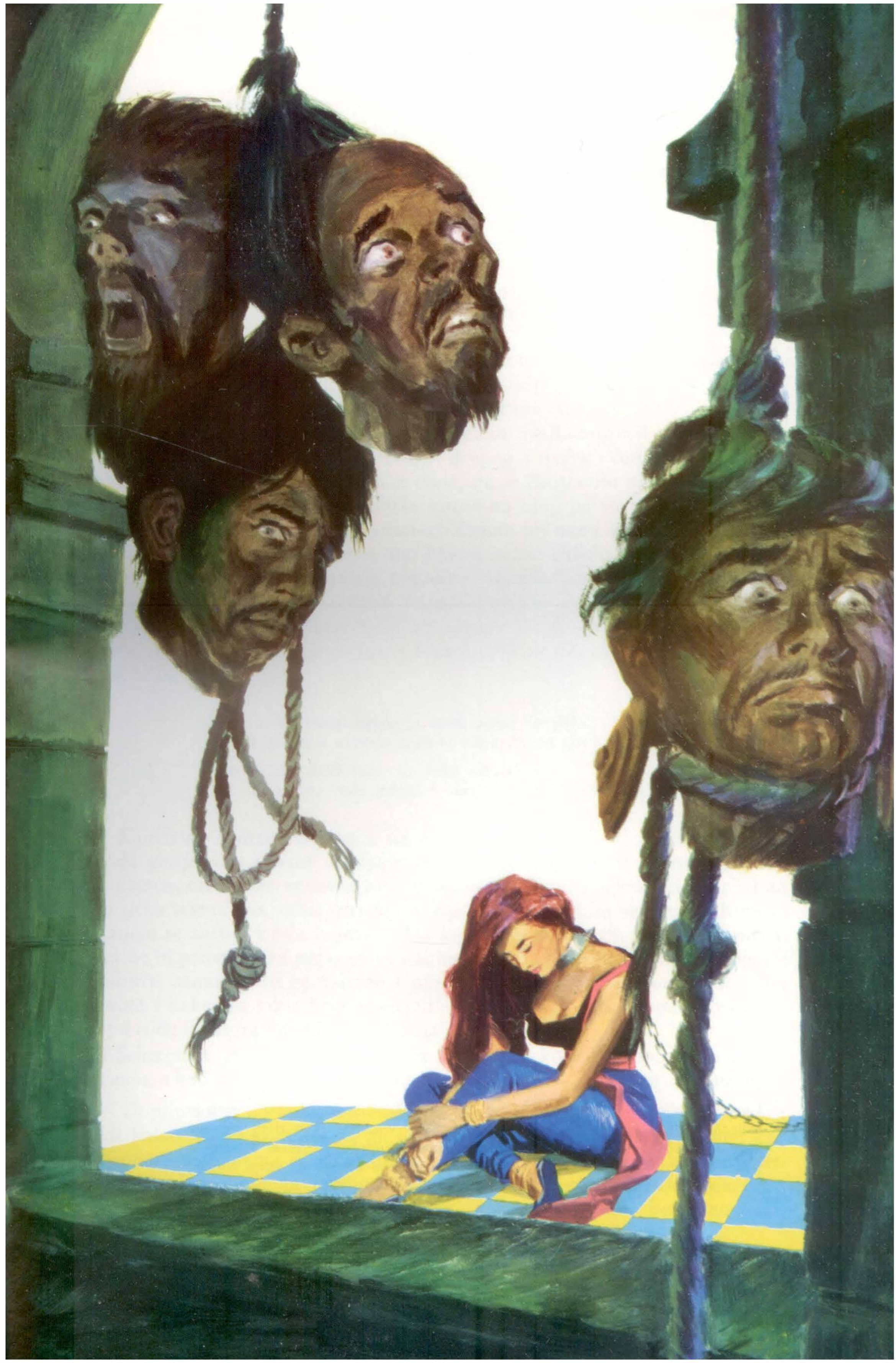
Poslije toga se Kamar-az-Zamanovo srce smiri, a kad je postigao ono što je želio i proveo tako neko vrijeme sa Sit-Budurom, mladić se sjetio svoga oca, cara Šahramana, i usnio da mu otac kaže: – O, čedo moje, zar tako postupaš i radiš sa mnom? – i da mu u snu izgovara ove stihove:

> Mjesec u mraku plaši me udaljenošću,
> A povjeri kapcima očnim da stado zvijezda čuvaju.
>
> Pričekaj, dušo! Tȁ možda će i doći ona.
> Strpi se, srce, kô vrelim žigom opečeno.

I Kamar-az-Zaman bješe toga jutra zabrinut i tužan zbog toga što je usnio da ga otac kori, te ga Sit-Budura zapita šta mu je, a on joj ispriča šta je usnio . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade dvjesta šesta noć, ona reče:

206. NOĆ – Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Kamar-az-Zaman ispričao Sit-Buduri šta je usnio, a potom je ona otišla s njim svome ocu, pa su mu oboje ispričali to i zamolili ga da im dopusti da otputuju. I car dopusti Kamar-az-Zamanu da otputuje, a Sit-Budura reče: – O, oče, ja se ne mogu rastati s njim – i otac joj onda odgovori: – Pođi i ti s njim na put! – i dopusti joj da ostane s Kamar-az-Zamanom cijelu godinu dana, s tim da poslije toga redovito dolazi ocu u pohode svake godine. I princeza poljubi ocu ruku, pa to učini i Kamar-az-Zaman, a potom car al-Gajur poče opremati svoju kćer i njenog muža i pripremi im hranu i sve što im je bilo potrebno za put, i izvede za njih konje i jednogrbe deve, a za svoju kćer naredi da iznesu nosiljku, pa natovari mazge i deve i dade im crne robove i sluge da ih dvore, i dade im sve što im je bilo potrebno za put, a na dan njihova odlaska car al-Gajur se oprosti s Kamar-az-Zamanom i pokloni mu deset raskošnih zlatnih odijela, izvezenih biserjem, i dade mu deset konja i deset deva-ženki i kesu novaca i povjeri mu svoju kćer Sit-Buduru, pa pođe s njima da ih otprati do najudaljenijeg otoka. Potom se

(STRANA 34 — 193. NOĆ)

I car je odsijecao glave svima onima koji su dolazili njegovoj kćeri i nisu je izliječili, pa je njihove glave objesio o dvorska vrata, te tako zbog njegove kćeri odsjekoše glave četrdesetorici liječnika i razapeše četrdeset astrologa. I svi ljudi digoše ruke od nje, i nijedan liječnik nije bio kadar da je izliječi, jer je njen slučaj bio težak za ljude od nauke i pera . . .

oprosti s Kamar-az-Zamanom, pa ode kćeri Sit-Buduri, koja je bila u nosiljci, i pritisnu je na svoje grudi i poljubi je, plačući i govoreći:

Težeć' za rastankom, ne žuri:
Zaljubljenome sladak je zagrljaj.

Ne žuri: sudba će uvijek varati,
A prijateljstvu kraj – rastanak je.

I potom ode od svoje kćeri, pa priđe njenom mužu Kamar-az-Zamanu i poče se opraštati s njim i ljubiti ga, a zatim se rastade s njim i vrati se s vojskom u svoj grad, pošto je najprije naredio vojnicima da krenu.

I Kamar-az-Zaman pođe sa svojom ženom Sit-Budurom i onima koji su bili u njihovoj pratnji, i putovahu prvog, i drugog, i trećeg i četvrtog dana, i odmicahu tako neprestano cijelih mjesec dana, pa se zaustaviše na jednoj prostranoj livadi s bujnom travom i razapeše šatore na njoj, pa su tu jeli i pili i odmarali se. I Sit-Budura zaspa, a Kamar-az-Zaman joj ode i vidje je kako spava, a na tijelu joj bješe svilena košulja pod kojom se sve vidjelo, i na glavi je imala maramu od zlatotkanice, ukrašenu biserjem i dragim kamenjem, i vjetar joj je podigao košulju, te se ona zavrnula do iznad pupka, tako da su joj se vidjele grudi i da joj se ukazao trbuh, bjelji od snijega, i u svakom naboru na njemu mogla je stati uncija maslinova ulja. I Kamar-az-Zamana obuze još veća ljubav i strast, te on izgovori:

Kad bi mi rekao netko (a vrući vjetar da puše,
I u srcu i u tijelu cijelom vatra da mi gori):

Što hoćeš i želiš sada: da vidiš zaljubljene,
Il' gutljaj vode jedan? – odgovorio bih? – Njih!

I Kamar-az-Zaman stavi ruku na pojas Budurine haljine, pa povuče pojas i razveže ga, jer mu se srce zaželjelo careve kćeri. I vidje da je za pojas privezan jedan kamen, crven kao zmajeva krv, te odveže kamen i pogleda ga i zapazi na njemu neka imena što bjehu urezana u dva reda nečitljivim slovima. I Kamar-az-Zaman se začudi i reče u sebi: – Da joj nije mnogo stalo do toga kamena, ona ga ne bi privezala za pojas svoje haljine niti bi ga čuvala ne mjestu koje joj je najdraže, samo da se ne rastane s njim. – De da vidim šta ona radi s tim kamenom i kakva se tajna krije u njemu! – Potom Kamar-az-Zaman uzme kamen, pa iziđe iz šatora da vidi kakav je na svjetlosti . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade dvjesta sedma noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Kamar-az-Zaman uzeo kamen 207.
da vidi kakav je na svjetlu i da ga je počeo razgledati, držeći ga u ruci, kad NOĆ
se odjednom ustremi na nj jedna ptica i istrgne mu kamen iz ruku, pa poleti i spusti se s kamenom na zemlju. I Kamar-az-Zaman se poboja da mu ptica ne odnese kamen, te potrča za njom, a ptica potrča isto tako brzo kao i Ka-

mar-az-Zaman, i tako je Kamar-az-Zaman svejednako išao za njom s jednog mjesta na drugo, s jednoga brežuljka na drugi, dok ne dođe noć i dok ne postade mračno. I ptica zaspa na jednom visokom drvetu, s Kamar-az-Zaman se zaustavi pod tim drvetom, i bio je zbunjen, i duša tek što ga nije ostavila od gladi i zamorenosti, i on je osjetio da umire, pa htjede da se vrati, ali nije znao gdje se nalazi mjesto s kojeg je došao, i mrak se svali na nj. I Kamar-az-Zaman uzviknu: – Nema moći ni sile do u Alaha velikog, visokog! – pa legne i zaspa do jutra pod onim drvetom na kojem bješe ptica, a kad se probudi, vidje da se i ptica probudila i da je odletjela s drveta.

I Kamar-az-Zaman pođe za tom pticom, a ona je odlijetala pomalo, onako kako je išao Kamar-az-Zaman, te se mladić osmjehnu i uzviknu: – O, čudo Alahovo! Ova ptica je jučer preletjela onoliko koliko sam ja pretrčao, a danas vidi da sam umoran i da ne mogu trčati, pa je počela letjeti brzinom kojom i ja idem! Alaha mi, to je doista čudno, ali ću ja na svaki način ići za tom pticom! Ona će me odvesti bilo u život, bilo u smrt, i ja ću ići za njom, pa ma kud se uputila, jer će se u svakom slučaju zaustaviti samo u nekom naseljenom mjestu. – I Kamar-az-Zaman pođe za pticom (a ptica je spavala na drvetu svake noći), i išao je tako za njom deset dana, hraneći se biljkama koje mu je pružala zemlja i pijući vodu s potoka. A desetoga dana približi se jednom naseljenom gradu, i onda ptica poletje brzo kao pogled i odletje u taj grad i izgubi se ispred Kamar-az-Zamanovih očiju, te mladić nije znao ni šta je bilo s njom ni kud je otišla. I Kamar-az-Zaman se začudi i uzviknu: – Hvala Alahu što me je sačuvao i što sam stigao do ovoga grada!

Potom on sjedne pored jednoga kanala, pa opra ruke, noge i lice i malo se odmori, i onda se sjeti kako je mirno i sretno živio sa svojom draganom i pogleda na sebe onako umorna i zabrinuta i gladna, na toj daljini poslije rastanka, te mu suze potekoše iz očiju i on izgovori ove stihove:

Iako skrivah što podnijeti morah, poznato je sve,
I sad je san očiju mojih zamijenila nesanica.

I uzviknuo sam, kad su mi misli zamorile dušu:
– O, sudbo moja, ti me ne štediš i ne maziš,

I duša mi je između mučenja i opasnosti!

Da je car ljubavi pravedan bio prema meni,
S očiju mi ne bi zauvijek slatki prognao san.

Gospodo, sažalite se na mene iznurenoga,
I milostivi budite prema slavnom što se ponizi

Na putevima ljubavi, i na bogatog, sad siromašnog.

I ne slušah kudioce koji tebe kore
I gluh bijah za njih i uši sasvim zatvorih.

Rekoše mi: – Ti voliš ljepotana – i odgovorih:
Izabrah ga međ' drugim ljudima i ostavih ih.

Tä prestanite! Kad sudba zla postigne ne vidi oko.

A kad je završio stihove i kad se odmorio, Kamar-az-Zaman ustade, pa je išao polako dok nije ušao u grad ...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade dvjesta osma noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Kamar-az-Zaman završio stihove i odmorio se, a zatim je ušao na gradska vrata, ne znajući kamo da pođe. I tako je prošao kroz grad od početka do kraja (a bio je ušao na vrata što su vodila prema pustinji), i išao je sve dotle dok nije izišao na morska vrata,[9] a nije naišao ni na jednog stanovnika – a grad je bio na morskoj obali – i kad je izišao na morska vrata, Kamar-az-Zaman je išao dalje dok tako nije došao do gradskih vrtova i šumica. I onda uđe pod drveće, pa pođe dalje, a kad je došao do jednoga vrta, stade pored vrtnih vrata, i onda mu priđe vrtlar i pozdravi se s njim, i Kamar-az-Zaman odgovori na njegov pozdrav, a vrtlar mu reče: – Dobro došao! – i uzviknu: – Neka je hvala Alahu što si došao i što te stanovnici grada nisu ni dirnuli! Uđi što prije u vrt, da te ne ugleda tko od njih!

208. NOĆ

I onda Kamar-az-Zaman uđe u vrt izbezumljen, pa zapita vrtlara: – Šta je to bilo sa stanovnicima ovoga grada i šta se to dogodilo s njima? – A vrtlar mu odgovori: – Znaj da su svi ovdašnji građani magi. Alaha radi, reci mi kako si došao u ovo mjesto i zašto si došao u našu zemlju. – I Kamar-az-Zaman ispriča vrtlaru sve što mu se dogodilo, od početka do kraja, a vrtlar se veoma začudi tome i reče: – Znaj, o, dijete moje, da su islamske zemlje daleko odavde, i od njih do nas ima četiri mjeseca putovanja morem, a suhim cijela godina. Imamo jednu lađu koja se otiskuje jedanput godišnje i odlazi s robom do početka islamskih zemalja, i odavde odlazi u more Otoka Ebanovine, a otuda na otoke Halidan, gdje caruje car Šahraman.

I onda Kamar-az-Zaman porazmisli i vidje da će biti najbolje da živi u vrtu, pored vrtlara, i da radi kao njegov pomoćnik. – Hoćeš li me uzeti za pomoćnika u ovome vrtu? – zapita on vrtlara, a ovaj mu reče: – Slušam i pokoravam se! – I vrtlar ga nauči da odvodi vodu k lijehama i drveću, te tako Kamar-az-Zaman poče odvoditi vodu i kositi travu, a vrtlar mu obuče kratak kaftan koji mu je dosezao do koljena, te je tako Kamar-az-Zaman ostao kod vrtlara i zalijevao žbunje, lijući grozne suze. I nije bio miran ni danju ni noću, jer je bio u tuđini, i izgovarao je pjesme svojoj dragani. A između onoga što je izgovorio bili su i ovi stihovi:

Obećanje mi dadoste — hoćete l' ga ispuniti?
I riječ rekoste — da l' ćete učiniti tako?

Da ne spavamo strast nam naredi, a vi spavaste,
A spavači nisu ravni nespavačima nikad.

Znali smo ranije da ste strast tajiti mogli,
Al' spletkar vas podstače da je odate.

Vi koje duša voli, u gnjevu i milosti,
Ma šta da bude s vama, vi ste mi samo cilj!

Tȁ ne gori svako oko kao što gori moje,
I ne voli svaka duša kô što voli moja.

Okrutni bjeste i rekoste: – Tȁ ljubav zla je!
Tako je, i bi rečeno da ste u pravu vi.

Pitajte zaljubljenog – nikad on pogazit' neće
Obećanje, pa ma mu vatra u duši gorjela.

I ako mi protivnik u ljubavi sudi sâm –
Kome da se potužim i kome da se požalim?

Tȁ da me ljubav upropastila nije,
Od ljubavi mi srce ne bi bezumno bilo.

Eto šta se dogodilo s Kamar-az-Zamanom, sinom cara Šahramana.

Što se pak tiče njegove žene Sit-Budure, kćeri cara al-Gajura, ona se probudila, pa je počela tražiti muža Kamar-az-Zamana, ali ga nije našla. I vidje da su joj šalvare razvezane, a kad je pogledala na čvorić za koji bješe pričvršćen kamen, vidje da je i on razvezan, a da kamena nema. – O, čudo Alahovo – pomisli – gdje li mi je muž? Izgleda da je uzeo kamen i da je otišao, ne znajući kakva je tajna u njemu. Kad bih samo znala kud je otišao! Ali se zacijelo dogodilo nešto neobično što ga je nagnalo da ode – inače se ne bi mogao rastati sa mnom ni za trenutak. Prokleo Alah i taj kamen i čas kad je stvoren!

Potom Sit-Budura razmisli, pa reče u sebi: – Ako odem ljudima i ako im kažem da mi je nestao muž, oni će me poželjeti. Moram se poslužiti nekim lukavstvom. – I ona ustade, pa obuče jedno odijelo svoga muža Kamar-az-Zamana, a na glavu stavi isti onakav turban kao što bijaše njegov, i obu čizme, i zakloni lice velom, a zatim stavi jednu robinju u svoju nosiljku, pa iziđe iz šatora i pozva sluge. I oni joj dovedoše konja, a ona ga uzjaha, pa naredi da se natovari prtljag, te ga natovariše, a zatim naredi da krenu, i tako pođoše, i Budura prikri ono što joj se bješe dogodilo, te nitko i ne posumnja da to nije Kamar-az-Zaman, jer mu je ona bila slična i stasom i licem. I Budura je neprestano putovala sa svojim ljudima u toku dana i noći, dok se naposljetku ne približiše jednom gradu na slanome moru, i onda se ona zaustavi u blizini toga grada, pa naredi da se razapnu šatori na tome mjestu, ne bi li se odmorili, a zatim se raspita o tome gradu, i ljudi joj rekoše: – To je Grad Ebanovine, i njime vlada car Armanus, a on ima kćer koja se zove Hajat-an-Nufusa ...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade dvjesta deveta noć, ona reče:

209. NOĆ – Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da se Budura zaustavila u blizini Grada Ebanovine, ne bi li se odmorila, i da je onda car Armanus poslao poslanika da vidi kakav se to car zaustavio iza zidina njegova grada, te poslanik dođe putnicima i zapita ih o njemu, i oni mu rekoše da je to carev sin i da je zalutao, a da se uputio k otocima Halidan, koji pripadaju caru Šahramanu. I poslanik se vrati caru Armanusu, pa mu reče u čemu je stvar, a kad je to čuo, car Armanus pođe u susret došljaku s izabranicima iz svog carstva, i kad

je došao do šatora, Sit-Budura sjaha s konja, a i car Armanus sjaha, te pozdraviše jedno drugo. I car povede Sit-Buduru i uvede je u svoj grad, pa se popne s njom u dvor i zapovjedi da se postavi stol s jelima i đakonijama i naredi da se Sit-Budurini ratnici dovedu u Dom gostiju, te oni provedoše tamo tri dana. A poslije toga car ode Sit-Buduri (a ona je toga dana išla u kupatilo i bješe otkrila lice, a lice joj bješe slično mjesecu o uštapu, te se sablazniše ljudi i svijet izgubje stid kad je vidje, i priđe joj (a ona bješe u svilenoj odjeći, izvezenoj srmom s nanizanim dragim kamenjem), pa joj reče: – O, dijete moje, znaj da sam postao sasvim oronuli starac, a da u životu nisam imao djece osim jedne kćeri, koja je nalik na tebe po krasoti i ljepoti. Sada nemam snage da upravljam carstvom, te će ono pripasti tebi, o, dijete moje, i ako ti se sviđa moja zemlja, te ostaneš ovdje i živiš u mojim zemljama, dat ću ti svoju kćer za ženu i dat ću ti svoje carstvo, a sâm ću se odmoriti.

Sit-Budura obori glavu na te careve riječi, a na čelu joj izbi znoj od stida, i ona reče u sebi: – Što sad da radim, kad sam žena? Ako ne pristanem i ako odem, to može biti opasno – možda će on poslati vojnike za mnom da me ubiju; a ako pristanem, možda ću se osramotiti. A ja sam pritom izgubila svoga dragana, Kamar-az-Zamana, i ne znam šta je s njim. Mogu se spasiti samo na jedan način – da šutim i da pristanem, pa da ostanem kod njega dok Alah ne učini ono što je odlučio. – I potom Sit-Budura podigne glavu, pa izrazi caru svoje poštovanje i svoju pokornost, te se car obradova i naredi glasniku da po Otocima Ebanovine objavi da će se taj dan svečano proslaviti, kako bi građani okitili grad, a sam okupi dvorjane, namjesnike, emire, vezire i velikaše svoga carstva i gradske suce, pa se pred njima odrekne vlasti i za sultana odredi Sit-Buduru, i obuče joj carsko odijelo, te svi emiri odoše Sit-Buduri, ne sumnjajući u to da je ona mladić, muškarac, i zbog njene neizmjerne ljepote svi se oni pomokriše u šalvare kad je ugledaše. I kad Sit-Budura postade sultan, ljudi počeše udarati u talambase od radosti, a kad je ona sjela na prijestolje, car Armanus se dade na posao da opremi svoju kćer Hajat-an-Nufusu, i poslije malo dana Sit-Buduru odvedoše Hajat-an-Nufusi, i njih dvije bjehu kao dva mjeseca kad se pojave u isto vrijeme, ili kao dva sunca koja se sretaju. A kad upališe svijeće i prostriješe postelju za njih, zatvoriše vrata i spustiše zavjese, i onda gospođa Budura sjedne s gospođom Hajat-an-Nufusom i sjeti se svoga dragana Kamar-az-Zamana, te je obuze još veća tuga. I ona zaplače zbog rastanka s njim i zbog njegove odsutnosti i izgovori ove stihove:

O, vi što niste sa mnom, nemirna duša je moja!
   Odoste, a u tijelu mi daha nema da uzdahnem.

Tâ ranije mi je zjenice morila nesanica,
   A sad se u suzama izliše – tâ bolja je nesanica.

Kad odoste vi, ja ostah zaljubljena u vas,
   A pitajte šta je s njim i šta je podnio on.

Da nema očiju mojih (bujicu suza proliše),
   Žarom bih svojim zemlju zacijelo zapalila.

Alahu tužim se na drage koje izgubih,
A strast i nemir moj žaljenje ne pobudiše.

O njih se ogriješih samo velikom ljubavlju svojom;
U ljubavi sretnih ima, al' ima i nesretnih.

A kad je završila stihove, Sit-Budura sjedne pored gospođe Hajat-an-Nufuse i poljubi je u usta, a zatim ustade istog časa i trenutka, pa uze avdes i moljaše se sve dotle dok Sit-Hajat-an-Nufusa ne zaspa, a onda Sit-Budura legne u njenu postelju, pa joj okrene leđa i ležala je tako do jutra. A kad svanu dan, car i njegova žena odoše svojoj kćeri i zapitaše je kako joj je, a ona im ispriča šta je vidjela i kakve je stihove čula.

Eto šta je bilo s Hajat-an-Nufusom i njenim roditeljima.

Što se pak tiče carice Budure, ona je izišla iz sobe i sjela na prijestolje carstva, a tamo joj dođoše emiri i sve vođe i svi velikaši carstva, pa joj čestitaše na stupanju na carsko prijestolje i poljubiše zemlju između njenih ruku i poželješe joj sreću, a Sit-Budura se osmjehnu i bješe ljubazna prema njima i nagradi ih, i iskaza poštovanje emirima i velikašima carstva, i dade im još veća imanja i pratnju, te je zavolješe svi ljudi i poželješe da vječno vlada, i svi mišljahu da je muškarac. I tako ona poče naređivati i zabranjivati, i sudila je, i pustila zatočenike iz tamnice, i ukinula carine, i sve dotle je sjedila u sudištu dok nije nastala noć. A onda ode u odaju koja bješe spremljena za nju, i u njoj nađe Sit-Hajat-an-Nufusu, koja je sjedila, pa sjedne pored nje, potapša je po leđima i pomilova je i poljubi između očiju, pa izgovori ove stihove:

Moje suze odaše sve ono što skrivah ja –
Iznuri me ljubav i malaksa tijelo od nje.

Ja ljubav krijem, al' kad se rastadosmo,
Tužno mi lice odade je, sakrit' je ne mogoh.

O, vi što odoste iz stana svog, kunem se
Da ste me iznurili i dušu mi ubili.

Nastaniste se u duši duboko, i iz očiju mi
Suze bujicom teku i krv mi iz njih kaplje.

One što nisu sa mnom dušom bih svojom kupila,
Jer doista sva ljubav moja njima odlijeće.

Gle, oči moje: zbog ljubavi prema dragom zjenica
Odbaci odmor sna, pa stalno suze lije.

Mišljahu dušmani da ću surov biti za dragog,
A to ne može biti, i njih ne slušam ja.

Pogrešno mišljahu oni, jer želje svoje sve
S Kamar-az-Zamanom postići jedino mogu.

Sva lijepa svojstva u sebi okupio je
I cara nije bilo sa svojstvima takvim.

Darežljiv je i dobar tako da zaborav pokri
Darežljivost Man-ibn-Zaida[10] i blagost Muavijinu.

Bojim se hvale duge, a stihom nisam u stanju
Da tebe lijepog opišem, iako stihove volim.

Zatim carica Budura skoči na noge i obrisa suze, pa uze avdes i poče se moliti, i molila je sve dotle dok Sit-Hajat-an-Nufusu ne savlada san. I onda joj Sit-Budura priđe, pa legne pored nje i tako je ležala do jutra, a zatim ustade, očita jutarnju molitvu, pa sjedne na prijestolje carstva i poče naređivati i zabranjivati i pravedno suditi.

Eto šta je bilo s njom.

Što se pak tiče cara Armanusa, on ode svojoj kćeri, pa je zapita kako je, a ona mu ispriča šta je sve bilo s njom i reče mu kakve je stihove izgovorila carica Budura. – O, oče – reče mu ona – ja nisam vidjela ni pametnijeg ni stidljivijeg čovjeka od svoga muža, samo što on svejednako plače i uzdiše. – O, kćeri moja – odgovori joj car – strpi se s njim – ostaje nam još ova treća noć, pa ako te ne obljubi i ako ti ne oduzme nevinost, ja ću smisliti neki plan i način da mu oduzmem vlast i da ga otjeram iz naše zemlje.

I on se tako dogovori sa svojom kćerkom i smisli takav plan . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade dvjesta deseta noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da se car Armanus tako dogovorio 210.
sa svojom kćerkom i da je smislio takav plan. I približi se noć, te carica Budura NOĆ
prijeđe s prijestolja carstva u dvor i uđe u odaju koja bješe spremljena za nju, i vidje da su svijeće upaljene i da gospođa Hajat-an-Nufusa sjedi u odaji, i onda se sjeti muža i svega onoga što je bilo s njim za kratko vrijeme od njihova rastanka, i zaplaka, neprestano uzdišući, i izgovori ove stihove:

Kunem se da vijest o nesreći mojoj ispunjava svijet
Kô sunce zracima kad se iz mrkle noći rodi.

Znak nagovještaja o njemu ja shvatiti ne mogu,
I stoga će tuga moja sve veća i veća biti.

Otkad zavoljeh njega, lijepu ustrajnost mrzim,
A mogu l' da ne mrze ljudi kada zavole?

Pogledi čežnjivi nas oštricom pogađaju svojom
(A najviše nas pogađaju pogledi ti čežnjivi).

Rasuli mu se uvojci, sa sebe koprenu skinuo,
Te crnu i bijelu ljepotu ugledah ja njegovu.

I bolest i liječenje moje u ruci njegovoj je –
Tâ od ljubavi onaj liječi zbog kog se razboljesmo.

Pojas njegov zavoljeh zbog slabina mu nježnih,
I iz zavisti bedra teška ne ustajahu.

Kovrče na sjajnom mu čelu usporedit ću ja
S noću sumračnom što je dan svijetli zadržava.

A kad je završila stihove, htjede da ustane da se moli, ali je Hajat-an-Nufusa odjednom uhvati za skut, pa se pripi uz nju i uzviknu: – O, gospodaru, zar te nije stid od moga oca – on ti je učinio toliko dobra, a ti me još zanemaruješ. – I kad ču to, Sit-Budura se uspravi na mjestu na kojem je sjedila, pa reče: – O, draga moja, šta mi to govoriš? – A Hajat-an-Nufusa joj odgovori: – Kažem ti da nisam vidjela tako uobražena čovjeka kao što si ti. Zar su svi lijepi ljudi tako uobraženi? Ali ja ti to nisam kazala stoga što hoću da me poželiš, već stoga što se bojim da ti car Armanus ne učini kakvo zlo; jer ako me noćas ne obljubiš i ako mi ne oduzmeš nevinost, on je naumio da ti sutra izjutra oduzme vlast i da te otjera iz naše zemlje. A možda će se on još više razgnjeviti, pa će te ubiti. I meni te je žao, o, gospodaru, pa te stoga opominjem, a ti sam odluči šta ćeš uraditi.

I kad je čula od nje te riječi, carica Budura obori glavu i nije znala šta da radi, a potom pomisli: – Ako ne poslušam cara – poginut ću, a ako ga poslušam – osramotit ću se. Ali ja sam sada carica svih Otoka Ebanovine, a oni su pod mojom vlašću, i ja se ne mogu naći s Kamar-az-Zamanom ni na kojem drugom mjestu, jer on može otići u svoju zemlju samo preko Otoka Ebanovine. Ne znam šta da radim, te svoju stvar povjeravam Alahu (divan je on po svojoj promisli!). Ta ja nisam muškarac da se mogu podići i prodrijeti u tu nevinu djevojku!

A zatim carica Budura reče Hajat-an-Nufusi: – O, draga, ja te zanemarujem i klonim se protiv svoje volje. – I ispriča joj sve što se dogodilo, pa joj se pokaza i reče: – Molim te da me zaštitiš, Alaha radi, i da ne odaš što je sa mnom dok me Alah ne sastavi s mojim draganom Kamar-az-Zamanom, a poslije će biti ono što će biti . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade dvjesta jedanaesta noć, ona reče:

211. NOĆ – Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je carica Budura obavijestila Hajat-an-Nufusu o svome slučaju i da joj je naredila da to prikrije, a Hajat-an-Nufusa je saslušala njene riječi i njena ju je priča iznenadila do najveće mjere. Njoj bijaše žao Budure, te joj poželje da se sastane sa svojim draganom Kamar-az-Zamanom, i reče joj: – O, sestrice, ne boj se i ne muči! Trpi dok Alah ne učini ono što je odlučeno. – A potom Hajat-an-Nufusa izgovori:

Ja tajnu u grudima čuvam, kao u kući s bravama
Od kojih ključ je izgubljen, a kuća pod pečatom je.

A tajnu čuvati može samo prijatelj vjeran
I nju će sakrivati samo najbolji među ljudma.

A kad je završila stihove, ona joj reče: – O, sestrice, grudi slobodnih ljudi su grob za tajne, i ja neću odati tvoju tajnu. – A zatim počeše plesati, igrati se i ljubiti, i spavahu gotovo do poziva na molitvu, a onda Hajat-an-Nufusa ustade, pa uze goluba-mladunca, zakla ga pod svojom košuljom i namaza se njegovom krvlju, skinuvši šalvare, pa nadade dreku. I dođoše joj ro-

daci, i robinje zažagoriše od radosti, pa joj dođe i majka i zapita je šta joj je, i ona je išla oko nje i ostala pored nje do večeri.

Što se pak tiče carice Budure, ona je ujutro ustala, pa je otišla u kupatilo i okupala se, i očitala jutarnju molitvu, a zatim se uputila u Sudište i počela suditi ljudima, sjedeći na prijestolju. I kad je čuo usklike radosti, car Armanus zapita šta je to, i rekoše mu da je njegovoj kćeri oduzeta nevinost, te se on obradova tome, i grudi mu se ispraviše i raširiše, i on priredi gozbu, i tako življahu neko vrijeme, i eto šta je bilo s njima.

Što se pak tiče cara Šahramana, on je čekao svoga sina poslije njegova odlaska u lov s Marzuvanom, kao što je već ispričano, ali dođe noć poslije njihova odlaska, a sin mu se ne vrati. I car Šahraman nije spavao te noći, te mu se ona učini duga, i obuze ga najveći nemir, i njegovo uzbuđenje postade još veće, i on nije vjerovao da će zarudjeti zora, a kad nastade jutro, počeka sina pola dana, ali mu on ne dođe. I car osjeti da se rastao s njim, i žaljenje za sinom svega ga obuze, te on uzviknu: – Avaj, sine moj! – A potom se tako rasplaka da mu suze natopiše odijelo, i uzviknu iz dubine ojađena srca:

Ja se sporih s ljudima što vole dok i sâm
Ne saznah za vlast ljubavi i gorčinu.

I silom čašu rastanka s njim ispiti morah,
I ponizih se pred robom ljubavi i slobodnim tad.

Zakle se sudba da me razdvoji od voljenih,
I održa sudba surova zakletvu svoju.

A kad je završio te stihove, car Šahraman obrisa suze, pa klikom pozva vojnike i naredi im da iziđu i da se požure za dugi put, te vojnici uzjahaše konje, i sultan krenu, goreći od tuge za sinom Kamar-az-Zamanom, i srce mu bješe puno bola. I vojnici ubrzaše hod, a car podijeli vojsku na desno, lijevo, čelno i začelno odjeljenje i na šest odreda, pa reče vojnicima: – Sastat ćemo se sutra na raskršću!

I onda se vojnici raziđoše i pođoše, i putovahu neprestano do kraja toga dana, dok se ne spusti noć. I putovahu cijelu noć do sutradan u podne, kad stigoše na raskršće četiri puta, ne znajući kojim je putem otišao Kamar-az-Zaman, a zatim ugledaše ostatke poderane tkanine i primijetiše rastrgnuto meso i vidješe da još ima tragova krvi, i nađoše sve komade odjeće i meso pored njih, i car Šahraman glasno kriknu iz dubine srca kad vidje to, i uzviknu: – Avaj, sine moj! – i poče se udarati po licu i čupati bradu i podera odijelo što ga je imao na sebi. Bio je uvjeren da mu je sin mrtav, te još jače zajeca i zaplaka, pa zaplakaše i vojnici zbog njegova plakanja, i povjerovaše da je Kamar-az-Zaman poginuo, te posuše glave prašinom. I prođe noć, a oni sveudilj ridahu i plakahu, te zamalo ne pomriješe, i carevo srce se zapali od plamena uzdaha, te on izgovori ove stihove:

Ne korite tužnoga zbog tuge njegove –
Već dovoljno je potresen bolovima.

I plače on od tuge velike i muka svojih,
I strast ti njegova kaže kako gori on.

O, srećo! Tko je za zaljubljenog, kad se zakune
Da će uvijek suze liti iz očiju?

Strasno on voli kad izgubi mjesec sjajni
Što sjajem svojim zamračuje sve oko sebe.

Al' sad mu smrt dade da ispije čašu punu
Na dan odlaska, i daleko je od zemlje rodne.

Ostavi zavičaj i ode na nesreću svoju,
I za slast oproštaja ne saznade s prijateljima.

Ubi me on udaljenošću i okrutnošću,
I rastankom, i mučenjem kad nas ostavi.

On ode i ostavi nas, oprostivši se samo
Kada ga Alah primi u vrtove svoje.

A kad je završio te stihove, car Šahraman se vrati s vojskom u svoj grad...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade dvjesta dvanaesta noć, ona reče:

212. NOĆ

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je car Šahraman završio te stihove i da se potom vratio s vojskom u svoj grad. On je bio uvjeren da mu je sin poginuo i da ga je napala i rastrgla bilo neka zvijer, bilo razbojnici. I on naredi da se to razglasi po otocima Halidan, kako bi stanovnici obukli crna odijela zbog žalosti za njegovim sinom Kamar-az-Zamanom, i sagradi za nj jednu prostoriju koju nazva Kućom tuge, a svakoga četvrtka i ponedjeljka sudio je ratnicima i podanicima, a u ostale dane u tjednu odlazio je u Kuću tuge i tugovao za sinom, oplakujući ga u stihovima, među kojima bijahu i ovi:

Dan sreće je dan kad ste mi opet bliski,
A dan smrti moje – kad se odvojite vi.

I ako se bojim prijetnje da ću umrijeti,
Od spokojstva slađa mi je blizina s dragim.

Eto šta je bilo s carem Šahramanom.

Što se pak tiče carice Budure, kćeri cara al-Gajura, ona je postala carica Otoka Ebanovine, te je ljudi počeše pokazivati prstima, govoreći: – To je zet cara Armanusa. – I ona je svake noći spavala sa Sit-Hajat-an-Nufusom, i žalila joj se na svoju tugu za mužem Kamar-az-Zamanom i plačući opisivala Hajat-an-Nufusi njegovu ljepotu i krasotu i željela da se ma i u snu sastane s njim, i izgovarala ove stihove:

Alahu znano je da sam, kad se rastadosmo,
Plakala tako da suze zajmiti morah.

Rekoše opadači: – Strpi se, dočekat ćeš ih;
A ja njima: – Opadači, otkud' mi strpljenje?

Što se pak tiče Kamar-az-Zamana, on ostade neko vrijeme u vrtu, kod vrtlara, plačući i danju i noću i izgovarajući stihove i tugujući za vremenom sreće i noćima ispunjenih želja, a vrtlar mu reče: – Krajem ove godine otplovit će lađa u muslimanske zemlje. – I Kamar-az-Zaman življaše tako dok jednom ne vidje da se neki ljudi okupljaju. I on se začudi tome, a vrtlar mu dođe, pa mu reče: – O, dijete moje, prestani danas s radom i nemoj odvoditi vodu k žbunju – danas je blagdan, te ljudi odlaze u pohode jedni drugima. Odmori se, dakle, i samo nadgledaj vrt, a ja ću otići da vidim kad će poći lađa kojom ćeš otputovati: ostaje još samo malo vremena do časa kad ću te poslati u muslimanske zemlje.

Potom vrtlar iziđe iz vrta, te Kamar-az-Zaman ostade sam i predade se mislima o svome stanju, i srce mu se kidalo, a suze mu potekoše iz očiju. I Kamar-az-Zaman zaplače tako gorkim plačem da se obeznanio, a kad je došao k sebi, ustade i poče hodati po vrtu, razmišljajući o onome što je s njim učinila sudba i o dugome rastanku i udaljenosti, i razum ga izdade, te bijaše sav ošamućen. I spotače se, pa pade na lice, a čelom udari o korijen drveta, te mu iz njega poteče krv i pomiješa se s njegovim suzama, i Kamar-az-Zaman obrisa krv, otre suze i poveza čelo jednom krpom, pa se podiže i poče hodati po vrtu, razmišljajući i ne znajući za sebe. I pogleda na jedno drvo na kojem bjehu dvije ptice koje se svađahu, i vidje kako se jedna od njih podigla i tako kljunula onu drugu u šiju da joj je odvojila glavu od tijela, i onda uzela glavu pa odletjela s njom, a ubijena je ptica pala na zemlju pred Kamar-az-Zamana. I dok se sve to tako događalo, odjednom se spustiše dvije velike ptice, pa jedna stade pored glave ubijene ptice, a druga pored njena repa, i obje spustiše glave i saviše vratove prema njoj, pa počeše plakati. I onda zaplaka i Kamar-az-Zaman zbog rastanka sa ženom, i sjeti se oca kad je ugledao te dvije ptice koje oplakivahu svoga druga . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade dvjesta trinaesta noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da se Kamar-az-Zaman rasplakao zbog rastanka sa ženom i ocem kad je ugledao dvije ptice koje su oplakivale svoga druga, a zatim je Kamar-az-Zaman pogledao u te ptice i vidio da su one iskopale raku i u nju ukopale ubijenu pticu, pa su odletjele u visinu i neko ih vrijeme nije bilo, a kad su se vratile, s njima bješe i ptica ubojica. I one se spustiše s njom na grob ubijene ptice, pa navališe na pticu-ubojicu, ubiše je i probodoše joj tijelo, pa joj izvadiše utrobu i proliše njenu krv na grobu ubijene ptice, a zatim razbacaše njeno meso i pokidaše joj kožu, i izvukoše sve ono što bješe u njoj, pa razbacaše na razne strane. I sve se to događalo, a Kamar-az-Zaman je gledao i čudio se, i odjednom baci pogled na mjesto gdje bješe ubijena ptica i vidje da se nešto sjaji. I priđe bliže, pa vidje da je to voljka one ptice, i Kamar-az-Zaman je uze i otvori i u njoj nađe onaj kamen 213. NOĆ

zbog kojeg se rastao sa ženom. I kad ugleda i prepozna kamen, Kamar-az-Zaman se onesvijesti od radosti, a potom dođe k sebi i uzviknu: – Neka je hvala Alahu! Evo dobroga znaka i vijesti da ću se sastati sa svojom dragom. I razgleda kamen i prinese ga očima, pa ga priveza za ruku, radujući se dobroj vijesti, a potom ustade i poče hodati, i tako je očekivao vrtlara do noći, ali ovaj nije dolazio. I Kamar-az-Zaman je spavao na njegovu mjestu do jutra, a zatim ustade da radi, i opasa se uzicom od palminih vlakana, pa uze sjekiru i košaru i prođe kroz vrt. Priđe roščićevu drvetu, pa udari sjekirom u njegov korijen, a od tog udarca nešto zazvoni, te Kamar-az-Zaman spusti košaru i vidje jednu ploču koja se podiže i spušta...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade dvjesta četrnaesta noć, ona reče:

214. NOĆ – Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Kamar-az-Zaman podigao tu kamenu ploču i da je ispod nje ugledao jedna vrata i stepenice, pa je sišao niz njih i našao se u jednoj staroj prostoriji iz vremena Ada i Samuda. I ta prostorija bješe od tesana kamena i duž zidova bjehu klupice nebeske boje, i prostorija bješe puna jasnocrvenog suhog zlata. I onda Kamar-az-Zaman reče u sebi: – Prošla je zamorenost, a došlo je veselje i radost! – I potom Kamar-az-Zaman ode iz te prostorije u vrt, na površinu zemlje, pa spusti ploču na ono mjesto na kojem je i bila. I vrati se u vrt, pa je odvodio vodu k drveću do kraja toga dana, a onda dođe vrtlar, pa mu reče: – O, dijete moje, raduj se, jer ćeš se vratiti u domovinu! Putnici su se spremili za put, a lađa će za tri dana otploviti za Grad Ebanovine (a to je prvi grad među muslimanskim gradovima), i kad stigneš tamo, putovat ćeš kopnom šest mjeseci, dok ne stigneš na otoke Halidan, na kojima se nalazi car Šahraman.

I Kamar-az-Zaman se obradova i izgovori:

Ne ostavljajte nenavikle da od vas daleko budu;
Tȁ napuštajući ih, vi mučite bezgrešne.

Kad je rastanak dug, drugi se ne sjeća vas
I spreman je da drukčije osjeća tada.

Potom Kamar-az-Zaman poljubi ruku vrtlaru, pa mu reče: – O, čiko, kao što si ti mene obradovao, tako ću i ja tebe obradovati velikom radošću. – I reče vrtlaru kakvu je sobu vidio, a vrtlar se obradova i reče: – O, dijete moje, ja sam u ovom vrtu već osamdeset godina, pa ništa nisam primijetio, a ti si to vidio iako nema ni godinu dana otkako si kod mene. To je tebi palo u dio i time će se skratiti tvoje nevolje, a pomoću toga ćeš stići do svojih rođaka i sastat ćeš se s onim koga voliš. – Ja ću na svaki način sve to podijeliti s tobom – odgovori Kamar-az-Zaman, a zatim povede vrtlara i odvede ga u onu prostoriju i pokaza mu zlato. I zlato bješe u dvadeset ćupova, te Kamar-az-Zaman uze deset ćupova, a vrtlar deset. – O, dijete moje – reče mu vrtlar – ponesi nekoliko mjerica vrapčjih maslina kojih ima u ovome vrtu – takve masline ne mogu se naći u drugim zemljama, te ih trgovci uvoze u

sve zemlje. Pomiješaj ih sa zlatom i prikrij zlato njima, a zlato tako metni u mjerice da masline dođu odozgo, pa zatvori mjerice i ponesi ih na lađu. – I Kamar-az-Zaman ustade istoga časa i trenutka, pa napuni maslinama pedeset mjerica i stavi u njih zlato, prikrivši ga, i zatvori mjerice, pošto je stavio masline povrh zlata, a onaj kamen metnu u mjericu koju je sam ponio. I sjedio je s vrtlarom i razgovarao s njim, i Kamar-az-Zaman bješe uvjeren da će se sastati s dragom i da će biti blizu svojih rođaka, te reče u sebi: – Kad stignem na Otok Ebanovine, otići ću s njega u zemlje svoga oca, pa ću se raspitati o svojoj dragani Buduri. Kad bih mogao znati da li se vratila u svoju zemlju, ili je otišla u zemlje moga oca, ili joj se nešto dogodilo na putu! – A potom izgovori:

U duši ljubav ostaviše, pa iščezoše,
I zemlje onih koje volim daleko su.

Daleko je sada i stan i stanar,
Daleko i cilj puta, jer ga nema.

Odoše, a s njima i ustrajnost,
I mir me ostavi i strpljenje.

Odoše – i radost odletje,
Nestade mira, i nema ga više.

I suze prolih kad se rastasmo,
I suze grozne lijem u samoći.

A ako zaželim da ih kad vidim,
A dugo moram čekat' uzbuđen,

U srcu dočarat ću im likove –
I bit će misli, strasti, tuge i jada.

I potom je Kamar-az-Zaman sjedio, čekajući da prođu preostali dani, i ispričao je vrtlaru povijest o pticama i ono što se bješe dogodilo s njim, a vrtlar se začudio. I spavali su do jutra, a u jutro se razbolje vrtlar i bolovao je dva dana, a trećeg dana se pogorša njegova bolest, te svi izgubiše nadu da će ostati u životu, i Kamar-az-Zamana obuze velika tuga. I dok se sve to zbivalo, odjednom dođe kapetan lađe s mornarima, pa zapitaše šta je s vrtlarom, a kad im Kamar-az-Zaman reče da je vrtlar bolestan, oni ga zapitaše: – Gdje je taj mladić koji hoće da otputuje s nama na Otoke Ebanovine? – To je rob koji stoji pred vama – odgovori im Kamar-az-Zaman, pa im reče da prenesu one mjerice na lađu, te ih oni preniješe i rekoše: – Požuri se, jer puše povoljan vjetar! – A mladić im odgovori: – Slušam i pokoravam se! – Potom prenese na lađu torbu s hranom, pa se vrati vrtlaru da se oprosti s njim, ali ga nađe na izdisaju, i Kamar-az-Zaman sjedne pored njegova uzglavlja i zaklopi mu oči, i vrtlarova duša rastade se s tijelom. Onda ga Kamar-az-Zaman opremi i ukopa u prah, prepustivši ga milosti velikog Alaha, pa pođe i uputi se k lađi, ali vidje da je lađa otplovila s razapetim jedrima i da presijeca more, i tako je izgubi iz vida. I Kamar-az-Zaman bješe zaprepašten, te stajaše onako

zbunjen i ne odgovori nikome niti se kome obrati, a potom se vrati u vrt, pa sjedne, zabrinut i tužan, posipajući glavu prahom i udarajući se po licu . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade dvjesta petnaesta noć, ona reče:

215. NOĆ

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da se Kamar-az-Zaman vratio u vrt poslije odlaska lađe, pa je sjeo, onako zabrinut i tužan. On uze pod najam vrt od njegova vlasnika i uze u službu jednoga čovjeka koji mu je pomagao da zalijeva drveće, a sam se uputi onoj kamenoj ploči, pa je podigne i siđe u onu prostoriju, gdje smjesti preostalo zlato u pedeset sudova, pa odozgo nabaca masline. Zatim zapita kad polazi lađa, ali mu rekoše da lađa odlazi samo jednom u godinu dana, te Kamar-az-Zamana obuze još veće uzbuđenje, i on se rastuži zbog onoga što mu se dogodilo, a naročito mu bijaše žao što je izgubio Sit-Budurin kamen, te je plakao i danju i noću i izgovarao stihove.

Eto šta je bilo s Kamar-az-Zamanom.

Što se pak tiče lađe, vjetar bijaše povoljan, te je ona stigla do Otoka Ebanovine, a dogodi se po volji sudbine da je baš tada carica Budura sjedila pored jednog prozora što je gledao u more, te je vidjela lađu kad je pristala uz obalu. I Budurino srce ustrepta, te ona uzjaha s emirom i dvorjanima i namjesnicima, pa ode na obalu i zaustavi se pored lađe. A bješe već počelo istovarivanje i prenošenje robe u skladišta, te Budura pozva kapetana i zapita ga šta je dovezao, a kapetan odgovori: – O, care, na lađi ima bilja, sredstava za trljanje, praškova, melema, vodica, bogatstava, skupocjene robe, raskošnih tkanina i jemenskih ćilima, a svega toga ima toliko da se ne može prenijeti na devama i mazgama. Ima i svakojakih mirisa i bibera i kakulskog aloja, i indijskih smokava i vrapčjih maslina koje se rijetko gdje mogu naći u ovim zemljama.

I Budurino srce poželje vrapčje masline kad je čula da ih kapetan spominje, te ona zapita vlasnika lađe: – Koliko imaš maslina? – Imam pedeset punih mjerica, samo što njihov vlasnik nije doputovao s nama, a car može uzeti onoliko mjerica koliko hoće. – Iznesite ih na suho, da ih vidim – reče Budura, te kapetan viknu mornarima da iznesu tih pedeset mjerica, a Budura otvori jednu i vidje masline, pa reče: – Uzet ću ovih pedeset mjerica i platit ću vam koliko tražite. – U našim zemljama to se prodaje u bescijenje – odgovori kapetan – ali onaj koji je pokupio te masline nije došao s nama, a siromašan je čovjek. – A pošto su ovdje? – zapita Budura i kapetan joj odgovori: – Hiljadu dirhema. – I onda Budura reče: – Uzet ću ih za hiljadu dirhema – pa naredi da se masline prenesu u dvor. A kad dođe noć, ona naredi da joj donesu jednu mjericu, pa je otvori (a u odaji nije bilo nikoga osim nje i Hajat-an-Nufuse), pa stavi pladanj preda se i istrese na nj gomilu žežena zlata. I Budura reče gospođi Hajat-an-Nufusi: – To nije ništa drugo do zlato! – A zatim naredi da joj donesu sve mjerice, pa ih pogleda i vidje da su i one pune zlata, a da maslina nema ni za jednu mjericu. I Budura poče preturati po zlatu, pa u njemu nađe jedan kamen, te ga uze i zagleda i odjednom vidje da je to onaj kamen

koji bješe privezan za vrpcu na njenoj haljini i koji joj bijaše uzeo Kamar-az-Zaman. I kad se uvjerila u to, Budura ciknu od radosti i pade onesviještena ...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade dvjesta šesnaesta noć, ona reče:

216. NOĆ

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je carica Budura ciknula od radosti kad je ugledala taj kamen i da je pala onesviještena, a potom se osvijesti i reče u sebi: – Zbog ovog kamena rastala sam se sa svojim draganom Kamar-az-Zamanom, ali eto, stigla mi je dobra vijest! – I reče Sit-Hajat-an-Nufusi da joj je kamen koji je našla donio dobru vijest da će se sastati s dragim, a kad nastade jutro, carica Budura sjedne na prijestolje carstva, pa pozva kapetana lađe, te ovaj dođe i poljubi zemlju između njenih ruku, a ona ga zapita: – Gdje si ostavio vlasnika ovih maslina? – O, care vremena – odgovori kapetan – ostavili smo ga u zemlji magâ, a tamo je vrtlar u jednome vrtu. – Ako mi ga ne dovezeš, onda ne znaš kakve će nevolje snaći i tebe i tvoju lađu – reče Budura, a zatim naredi da se zapečate trgovačka skladišta, i trgovcima reče: – Vlasnik ovih maslina je moj dužnik i odgovoran mi je za dug, pa ako mi ga ne dovedete, ja ću vas svakako poubijati, a vašu trgovinu ću upropastiti. – I trgovci se obratiše kapetanu, pa mu obećaše da će opet uzeti pod najam njegovu lađu kad se još jednom vrati, i rekoše mu: – Izbavi nas od ovog samovoljnog zlotvora! – te kapetan uđe u lađu i razape jedra, a Alah mu dade sreće, te noću stiže na otok i uputi se u vrt. A što se tiče Kamar-az-Zamana, njemu se ta noć učinila duga, i sjetio se svoje dragane, pa je sjedio i plakao zbog onoga što mu se dogodilo. I on pomisli na svoju dragu, pa izgovori:

Evo noći kada zvijezde stoje ne mičuć' se,
I nemaju snage da se s mjesta maknu.

I dugi su sati kao i dan uskrsnuća
Za onog što zoru i svitanje čeka.

A kapetan zakuca na Kamar-az-Zamanova vrata, a kad je Kamar-az-Zaman otvorio vrata i izišao, mornari ga uhvatiše i odvedoše na lađu, pa razapeše jedra i zaploviše i neprestano plovljahu tokom dana i noći, a Kamar-az-Zaman nije znao koji je uzrok tome. I on zapita za uzrok, a oni mu rekoše: – Ti si dužnik cara, vladara Otoka Ebanovine i zeta cara Armanusa, i ukrao si mu novac, o, nesretniče! – A Kamar-az-Zaman uzviknu: – Alaha mi, ja nikad nisam ušao u tu zemlju otkako živim i ne poznajem je!

I oni su tako plovili s njim dok se ne približiše Otocima Ebanovine, a zatim ga odvedoše Sit-Buduri, koja prepozna Kamar-az-Zamana kad ga je ugledala, te reče: – Ostavite ga slugama, neka ga odvedu u kupatilo. – I ona skine zabranu na trgovinu, a kapetana nagradi divnim odijelom koje je vrijedilo deset hiljada dinara. I te noći dođe u dvor, pa sve ispriča Hajat-an-Nufusi i reče joj: – Krij to dok ne postignem ono što želim, a učinit ću nešto što će se zapisati i što će poslije nas čitati carevi i njihovi podanici.

A kad je naredila slugama da Kamar-az-Zamana odvedu u kupatilo, sluge ga odvedoše i obukoše mu carsko odijelo, i kad je izišao iz kupatila, Kamar-az-Zaman bijaše sličan vrbovoj grani ili zvijezdi koja svojom pojavom zbunjuje mjesec i sunce, i duša mu se povrati. A potom on ode Buduri, i uđe u dvor, i Budura ga ugleda i naredi svome srcu da se strpi dok se ne ispuni ono što je htjela. I ona pokloni Kamar-az-Zamanu robove, eunuhe, deve i mazge i dade mu kesu punu novaca, i svejednako uzdizaše Kamar-az-Zamana s jednog stupnja na drugi, dok ga ne postavi za svoga blagajnika. Povjeri mu sav novac, i bila je ljubazna prema njemu i zbližila se s njim i rekla emirima kakav je njegov čin, te ga i oni zavolješe.

I carica Budura mu poče davati sve veće nagrade svakoga dana, te Kamar-az-Zaman nije znao zašto ga toliko uznosi, a kako je imao mnoga novaca, počeo je davati poklone, i bio je darežljiv i tako je služio cara Armanusa da ga je i on zavolio, a zavolješe ga i emiri i svi ljudi, i počeše se kleti njegovim životom. A Kamar-az-Zaman se pri svemu tome čudio što ga je carica Budura toliko uznosila, i govorio je u sebi: – Alaha mi, ta ljubav mora imati nekog uzroka, a možda mi ovaj car iskazuje tako veliku počast s nekom zlom namjerom. Zamolit ću ga na svaki način da me pusti, pa ću otići iz njegove zemlje.

I on ode carici Buduri, pa joj reče: – O, care, ti si mi iskazao veliko poštovanje; budi i na kraju milostiv, pa me pusti da odem, a oduzmi mi sve ono što si mi poklonio. – A carica Budura se nasmiješi, pa mu reče: – Otkud ti ta želja da odeš i da srljaš u opasnosti, kad ovdje uživaš najveće poštovanje i veliku milost? – I Kamar-az-Zaman joj odgovori: – O, care, to poštovanje je čudno ako nema uzroka, naročito stoga što si mi ti davao činove koji se daju starcima, a ja sam – malo dijete. – Tome je uzrok to – reče mu carica Budura – što te volim zbog tvoje neizmjerne i izvanredne ljepote i rijetke, blistave krasote. A ako mi dopustiš da učinim s tobom ono što želim, ja ću ti iskazati još veće poštovanje i milost i dat ću ti poklone i postavit ću te za vezira, iako si mlad po godinama, kao što su ljudi mene postavili za sultana, mada imam taman toliko godina koliko i ti. Sada se nitko ne čudi tome što prvu riječ vode djeca, a Alah je dao dar onome koji reče:

Kao da je vijek naš iz obitelji Lotove –
On mlade rado naprijed postavlja.

I kad je čuo te riječi, Kamar-az-Zaman se zastidje i obrazi mu tako pocrvenješe da bijahu kao plamen, i on uzviknu: – Meni nije potrebno poštovanje koje vodi onome što je zabranjeno! Ne, živjet ću s malo novaca, ali ću biti bogat po svojoj plemenitosti i savršenstvu! – Ali carica Budura uzviknu: – Neće me prevariti tvoja savjesnost koja potječe iz nadutosti i uobraženosti, a Alah je dao dar onome koji reče:

Spomenuh mu vrijeme spajanja, i reče on:
– Dokle ćeš okrutan u govoru biti?

Al' dinar mu ja pokazah, a on reče stih:
– Može l' se pobjeći od sudbe svoje?

I kad je čuo te riječi i shvatio te nanizane stihove, Kamar-az-Zaman uzviknu: – O, care, ja nisam navikao na takve stvari niti imam snage da nosim takav teret. Njega ne može podnijeti ni stariji od mene, pa kako da ga ponesem ja, ovako mlad? – Ali se carica Budura nasmiješi čuvši te riječi, pa reče: – To je doista veoma čudna stvar! Kako se vidi pogreška kad čovjek rasuđuje kako valja! Kad si ti tako mlad, zašto se onda bojiš onoga što je zabranjeno i griješenje, iako nisi u godinama odrasla čovjeka koji je odgovoran za svoje postupke, dok mololjetnika ne osuđuju i ne kore zbog grijeha? Sam si naveo taj dokaz na svoju štetu, u svojoj želji da se sporiš sa mnom, te moraš izići u susret mojoj molbi da se zbližimo. Nemoj me sad odbiti i pokazivati da to ne želiš, jer je suđeno ono što je zapovjedio Alah. Ja treba da se bojim više nego ti da ne upadnem u neku zabludu, a istakao se među drugima onaj koji je rekao:

Gorim od želje, a mali kaže, moleć' me:
– Uvuci ga unutra i budi hrabar!

Odgovorih mu: – Ne može tako, a on reče:
– Mislim da može, te pristah, obljubih ga.

I kad je Kamar-az-Zaman čuo te riječi, smrači mu se pred očima, te reče: – O, care, ti možeš naći žene i divne djevojke kojima nema ravnih u naše vrijeme. Zar se nećeš zadovoljiti njima, mjesto mnome? Obrati se kojoj hoćeš od njih, a mene ostavi. – Pravo veliš – odgovori Budura – ali ja s njima ne mogu utoliti bol, i muke koje podnosim zbog ljubavi prema tebi. Kad se pokvari raspoloženje i priroda, onda priroda ne sluša nikog i ne pokorava se lijepim savjetima. Okani se prepiranja, dakle, pa počuj riječi onoga koji je rekao:

Ne vidiš li da na trgu voće u nizama leži,
Pa smokve uzima jedan, a drugi sikomore.

A evo i riječi drugoga:

O, ti što ti grivna na nozi šuti, a pojas zvecka:
Zadovoljno je jedno, a drugo siromašno je.

Čekaš da se utješim, glupane, ljepotom njenom,
Al' bijah pravedan prije – nevjeran neću biti.

Maljama kunem se tebi, ljepšim od kovrča njenih –
S nevinom ljepoticom ja te zaboraviti neću.

A evo i riječi trećega:

O, ljepotane, volim te – to mi je vjera
Koju međ' svima ja izabrah rado.

Ostavih žene sve ja radi tebe,
Te misle da sam sad monah postao.

I riječi onoga koji je rekao:

Mladiće sa ženama ne izjednačuj, niti slušaj
One što kažu svakom: – odvratno je to.

Između žene kojoj lice mi noge ljubi
I momka što zemlju ljubi, razlika je.

I kad je čuo te riječi od nje i vidio da ne može pobjeći od onoga što joj se prohtjelo, Kamar-az-Zaman joj reče: – O, care vremena, ako se to ne može izbjeći, obećaj mi da ćeš to učiniti sa mnom samo jedanput, mada se time neće popraviti pokvarena priroda – a poslije me nikad nemoj pitati o tome. Možda će Alah popraviti u meni ono što će se pokvariti. – Obećavam ti to, jer se nadam da će nam Alah oprostiti i da će u svojoj milosti prijeći preko toga našeg velikog grijeha – reče Budura. – Doista, nebeski svod opraštanja nije toliko uzan da nas ne može obuhvatiti i zakloniti naše velike zločine i izvesti nas na svjetlo pravoga puta i mraka zablude. Divno se i odlično izrazio onaj koji je rekao:

Zbog nečeg nas sumnjiče ljudi, i uporni su
U sumnjičenju svome dušom i srcem.

Učinimo to što misle i grijeh im olakšajmo,
Jedan jedini put, a poslije – kajat ćemo se.

I zatim mu dade riječ i obećanje i zakle mu se u ono što je najpreče da će to učiniti s njim samo jedanput zauvijek i da ju je ljubav prema njemu dovela do ruba groba i pada, te Kamar-az-Zaman pristade na taj uvjet i pođe s njom na usamljeno mjesto ne bi li ugasio njene strasti, a sâm govoraše: – Nema moći ni sile do u Alaha, visokoga, velikoga! Tako mi je sudio slavljeni i premudri! – A zatim razveza šalvare u najvećoj zabuni, i iz očiju su mu tekle suze od velikog uzbuđenja, u Budura se osmjehnu i odvede ga u postelju, pa mu reče: – Poslije ove noći nećeš vidjeti onoga koga osuđuješ. – I nagnu se prema njemu, pa se počeše ljubiti i grliti i prepletati noge, i ona mu reče: – Stavi mi ruku između butina na ono što znaš šta je. – I Kamar-az-Zaman zaplaka i reče: – Ja to nikako ne umijem! – A Budura uzviknu: – Tako ti moga života, učini to što sam ti naredila! – I Kamar-az-Zaman pruži ruku (a duša mu bješe u nosu) i vidje da su joj butine mekše od dušeka i nježnije od svile, te osjeti nasladu kad ih dodirnu, pa poče prevlačiti rukom na sve strane dok ne napipa mnogo blagoslivljano i pokretno kube. I onda pomisli: – Možda ovaj car ima dva spola, te nije ni muško ni žensko. – I reče: – O, care, ne nalazim na tebi ono što imaju muškarci. Pa šta te je onda podstaklo da ovo radiš? – A carica Budura se tako nasmije da je pala nauznak i uzviknula: – O, dragi moj, kako si brzo zaboravio noći koje smo zajedno proveli! – I dade mu prilike da je prepozna, te Kamar-az-Zaman vidje da je to njegova

žena, princeza Budura, kći cara al-Gajura, gospodara otoka, i mora, te je zagrli, a i ona zagrli njega, i poljubi je, a i ona poljubi njega, pa legoše u postelju zbliženja i izgovoriše jedno drugome ove stihove:

I zvah ga da se zbližimo, vrat vitki svoj
Izvivši prema njemu i svejednako izvijajuć' ga.

I dušu okorjelu napajah mu svojom blagošću,
Te on usliši molbe, iako uporan bješe.

Bojao se da ga koji kudilac ne ugleda
Kad se pojavi u sjajnom oklopu svome.

Slabine na bedro tuže se, jer, kao i deve,
S mukom ga nosi noga kada korača on.

Opasao je mač oštar i ljut očiju svojih.
I od mraka oklop tamni obukao je.

Miris mu dobru vijest javlja da dolazi,
A ja trčim kô ptica puštena iz kaveza.

I obraze mu prostirem da gazi po njima,
I prahom rastoka oko izliječit će mi on.

Privezah ja stijeg pobjedni grleći se s njim,
I nepokorne sudbe razvezah ja čvorove.

I svetkovinu priredih, i na poziv mi dođe,
Ushićenje samo, bez jedne brige i sijede.

I mjesec kô zvijezdama zasije njegova usta –
Mjehurima vina što na vlazi lica titraju.

I u mihrabu uživanja prebivah uvijek
Kraj one što istini vraća neposlušne.

Kunem se čudom »Svitanja« na licu njenom:
Suru »Predanosti« zaboravit' nikad neću!

Potom carica Budura ispriča Kamar-az-Zamanu sve što joj se bješe dogodilo, a poslije on prijeđe na prijekore i zapita je: – Šta te je podstaklo da noćas činiš ono sa mnom? – A ona mu odgovori: – Ne osuđuj me, htjela sam samo da se našalim time, ne bih li uvećala naše veselje i zadovoljstvo.

A kad nastade jutro i zasja svjetlošću i zablista, carica Budura pozva cara Armanusa, oca princeze Hajat-an-Nufuse, pa mu ispriča tko je ona zapravo i da je žena Kamar-az-Zumana... Ispriča mu svoju povijest i ispripovjedi mu zašto su se rastali i reče caru da je njegova kći Hajat-an-Nufusa nevina, kao što je i bila, i car Armanus, gospodar Otoka Ebanovine, čudom se začudi kad je čuo povijest carice Budure, kćeri cara al-Gajura, te naredi da se ona napiše zlatnim slovima. A zatim se obrati Kamar-az-Zamanu i zapita ga: – O, careviću, hoćeš li da mi budeš zet i da se oženiš mojom kćerkom Hajat-an-Nufusom? – A Kamar-az-Zaman mu odgovori: – Posavjetovat ću se s caricom Budurom, jer ona ima neograničeno pravo na mene. – A kad ju je zapitao za savjet, Budura mu reče: – To je divan plan! Oženi se njome,

a ja ću joj biti sluškinja, jer mi je učinila uslugu i dobro i bila je milostiva prema meni, to prije što smo u njenom domu, obasuti milošću njenog oca.

I kad vidje da je carica Budura sklona tome i da nije ljubomorna na Hajat-an-Nufusu, Kamar-az-Zaman se dogovori s njom o tome...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade dvjesta sedamnaesta noć, ona reče:

217. NOĆ – Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da se Kamar-az-Zaman dogovorio o tome sa svojom ženom caricom Budurom i da je rekao caru Armanusu da mu je ona kazala da joj je to drago i da će biti sluškinja Hajat-an-Nufuse. I car Armanus se obradova velikom radošću kad je od Kamar-az-Zamana čuo te riječi, a potom ode i sjedne na prijestolje carstva, pa pozva sve vezire, emire, dvorjane i velikaše i ispriča im povijest Kamar-az-Zamana i njegove žene princeze Budure, od početka do kraja, i reče im da će svoju kćerku, Hajat-an-Nufusu, udati za Kamar-az-Zamana i da će njemu predati sultansku vlast nad njima, umjesto njegovoj ženi, carici Buduri. I svi rekoše: – Kad je Kamar-az-Zaman muž carice Budure, koja je ranije bila naš sultan (a mi smo mislili da je ona bila zet našega cara Armanusa), onda pristajemo da on bude naš sultan, a mi ćemo biti njegove sluge i uvijek ćemo mu biti pokorni.

I car Armanus se veoma obradova tome, a zatim pozva suce i svjedoke i glavare carstva i zaključi bračni ugovor između Kamar-az-Zamana i svoje kćeri Hajat-an-Nufuse. I poslije toga priredi svetkovine i bogate gozbe, i nagradi skupocjenim odijelima sve emire i vojskovođe i razdijeli milostinju siromasima i prosjacima, i pusti iz tamnice sve zatočenike, te se ljudi obradovaše proglašenju Kamar-az-Zamana za cara, i počeše se moliti Alahu da mu dâ vječnu slavu, napredak, sreću i veličinu. A kad postade njihov sultan, Kamar-az-Zaman ukine carine i pusti one što bjehu ostali u tamnicama, i tako je postupao s narodom da je to bilo dostojno hvale, i živio je sa svojim ženama u sreći, radosti, zadovoljstvu i veselju, provodeći kod svake po jednu noć. I tako proživje neko vrijeme, i iščezoše njegove brige i jadi, i zaboravi svoga oca cara Šahramana i onu veličinu i vlast za koje bijaše znao s njim.

I Alah mu dade dvoje muške djece od obiju žena, a ona bjehu slična sjajnim mjesecima, i starijeg mu rodi carica Budura, a zvao se car al-Amdžad, dok mu mlađega rodi carica Hajat-an-Nufusa, i on se zvao car al-Asad, i al-Asad bijaše ljepši od svoga brata al-Amdžada. I obojica bijahu odgajani u veličini i nježnosti, i bijahu obrazovani i savršeni, i naučiše krasopis, nauke, vještinu vladanja i jahanja, tako da dospješe do najvećega savršenstva i do vrhunca ljepote i krasote, te očaravahu i žene i muškarce. I bilo im je oko sedamnaest godina, a nisu ostavljali jedan drugoga – zajedno su jeli i zajedno pili, ne rastajući se ni za trenutak i ni u koje vrijeme – i svi su im ljudi zavidjeli zbog toga.

A kad postadoše zreli ljudi i uresiše se savršenstvom, otac ih poče odvoditi jednog za drugim u sudište, te je svaki od njih sudio ljudima po jedan dan. I dogodi se po zapovijedi koja se nije mogla izbjeći i po unaprijed iz-

rečenoj presudi da ljubav prema al-Asadu, sinu Hajat-an-Hufuse, upadne u srce carice Budure, žene njegova oca, a ljubav prema al-Amdžadu, sinu carice Budure, upadne u srce Hajat-an-Nufuse, žene njegova oca, i svaka od dviju žena poče ašikovati sa sinom druge žene, i ljubiti ga, i pritiskivati na grudi, i kad bi dječakova majka vidjela to, mislila bi da sve potječe iz nježnosti i ljubavi prema djeci. I strast ovlada srcem obiju žena, te obje bijahu očarane dječacima, i kad bi kojoj od njih došao sin one druge, ona bi ga pritiskivala na grudi i zaželjela bi da se ne rastaje s njim. I kad to duže potraja, a one ne nađoše načina da se zbliže s njima, obje žene prestadoše i jesti i piti i rastadoše se sa slašću sna. I jednom se dogodi da je car otišao u lov i hajku, a djeci naredio da zauzmu njegovo mjesto i da svaki od njih sudi po jedan dan, kao i obično . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade dvjesta osamnaesta noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je car naredio svojoj djeci da zauzmu njegovo mjesto, pa da svaki od njih sudi po jedan dan, kao i obično, i prvoga dana sjede da sudi al-Amdžad, sin carice Budure, i on poče naređivati, zabranjivati i postavljati i otpuštati, i davati i ne davati. I Hajata-an-Nufusa, al-Asadova majka, napisa mu pismo u kojem se trudila da izazove njegovu samilost, i pokaza mu da mu je privržena i da je zaljubljena u nj, i podiže zavjesu i obavijesti ga da se hoće zbližiti s njim. I ona uze papir, pa mu napisa ove rimovane riječi: – Od nesretne zaljubljene, tužne, rastavljene, čija se mladost zbog tebe skrila i koju je ljubav na muke udarila. Kad bih svoju tugu opisala i bol koji sam podnijela, i kakvu sam strast preživjela, i kako plačem i jecam i srce svoje kidam, i kako se neprestano smjenjuju moje brige i ne prestaju jadi, i kako zbog rastanka patim, sagorijevajući od tuge i žalosti – doista bih dugo morala pisati o svemu tome i račundžije ne bi bile u stanju da sve to pobroje. Zemlja i nebo postali su mi tijesni, a u druge sam se prestala nadati i na njih računati, i sad sam na rubu groba i osjetila sam užas umiranja, i veliki je žar u meni, i bol zbog rastanka i razdvajanja, i kad bih htjela opisati svoju tugu, ne bih imala dovoljno papira, a o velikim svojim nevoljama i o svojoj iznurenosti reći ću ove stihove:

218. NOĆ

Kad bih htjela opisati vatru što me sad sažiže,
Boljku svoju, ljubav, nemir, nesanicu,

Na svoj zemlji ne bi bilo ni svitaka, a ni pera,
Ni tinte ni papira da ih mogu opisati.

Potom carica Hajat-an-Nufusa umota taj papir u komad skupocjene svile, poprskan mošusom i šafranom, a uza nj metnu trake iz svoje kose kakve se ne mogu platiti novcem, pa sve to umota u jednu maramu, a zatim dade jednom eunuhu i naredi mu da maramu odnese caru al-Amdžadu . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade dvjesta devetnaesta noć, ona reče:

219. NOĆ

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je carica predala pismo jednom eunuhu i da mu je naredila da ga odnese caru al-Amdžadu, te taj eunuh ode, ne znajući šta se krije u nepoznatom, a onaj koji zna ono što je skriveno upravlja stvarima onako kako hoće. I eunuh ode caru al-Amdžadu, pa poljubi zemlju pred njim i preda mu pismo i reče mu šta je poručila carica, a car al-Amdžad uze maramu i razmota je, i vidje u njoj pismo te ga otvori i pročita, a kad je vidio šta u njemu piše, bi mu jasno da žena njegova oca ima pred očima izdaju i da je prevarila njegova oca Kamar-az-Zamana. I carević se razgnjevi velikim gnjevom, te poče osuđivati žene zbog njihovih djela, i uzviknu: – Prokleo Alah žene obmanjivačice, koje nemaju ni pameti ni vjere! – A zatim isuka mač, pa reče eunuhu: – O, nevaljali robe, ti nosiš pisma u kojima je izdaja žene tvoga gospodara! Alaha mi, u tebi nema dobra, o, crni čovječe po boji i po strani svojih grijeha, o, odvratni čovječe po svojoj vanjštini i po svojoj gnusnoj prirodi! – A zatim ga udari mačem po vratu, te mu odvoji glavu od tijela, pa umota u maramu ono što bješe u njoj i sve stavi u njedra. A potom ode majci, pa joj reče šta je bilo, i poče je karati i grditi i reče: – Svaka od vas je gora od svake druge! Tako mi velikog Alaha, da se ne bojim da se ne ogriješim o pristojnost prema svome ocu Kamar-az-Zamanu i svome bratu caru al-Asadu, ja bih joj zacijelo otišao, pa bih joj odsjekao glavu kao što sam odsjekao glavu njenom eunuhu.

I on ode od majke, carice Budure, a bijaše obuzet najvećim gnjevom, i kad je carica Hajat-an-Nufusa saznala šta je bilo s njenim eunuhom, ona ga poče grditi i proklinjati i naumi da mu splete zamku. A carević al-Amdžad proveo je tu noć bolestan od srdžbe, žalosti i nedoumice, i nisu mu bili slatki ni jelo, ni piće ni san.

A kad nastade jutro, njegov brat, al-Asad, ode i sjedne na prijestolje svoga oca, cara Kamar-az-Zamana, da sudi ljudima (a njegova majka, Hajat-an-Nufusa, načini se bolesna kad je čula da je car al-Amdžad ubio eunuha). I car al-Asad zasjedne toga dana da sudi, pa je sudio i bio pravedan, i postavljao je i otpuštao, i naređivao, i zabranjivao, i poklanjao i dodjeljivao, i sjedio je u sudištu gotovo do sunčeva zalaska. A carica Budura, majka cara al-Amdžada, posla po jednu od najpodmuklijih starica i povjeri joj sve ono što je tajila u srcu. I uze listić papira da napiše poslanicu caru al-Asadu, sinu svoga muža, i potuži mu se na svoju veliku i strasnu ljubav prema njemu, i napiše mu ove rimovane riječi: – Od one koju ljubav i strast ubi onome koga ljubi i koji je po naravi i izgledu bolji od svih ljudi, koji se uznosi zbog svoje ljepote i nježnosti, te je ponosan i kloni se onih koji gledaju da se zbliže s njim, koji ne želi blizinu onih koji su pokorni i poniženi – onome koji je surov i kome je dodijao zaljubljeni, te ga je namučio – caru al-Asadu, čija je izvanredna ljepota i krasota besprijekorno čista, čije lice kao mjesec blista, čije čelo svjetlost sunca krasi i čija se krasota nikada ne gasi. Ovo je moje pismo onome zbog koga me je obuzela strast, a od nje mi je omlitavjelo tijelo i koža mi se odvojila od kostiju. Znaj da mi je strpljenje pri kraju, pa ne znam šta da radim; strast i nesanica svejednako me muče, a strpljenje i mir su u neprijateljstvu

sa mnom. Ne napuštaju me tuga i nesanica, a strast i ljubav me more i iznurenost i bolest me ne ostavljaju, pa neka te Alah čuva i brani od svakoga zla. – A poslije tih riječi, ona napisa i ove stihove:

Suđeno mi je bilo da se u tebe zaljubim,
O, ti, što krasotom kô mjesec sjajni zasja!
Rječitost i sve draži okupi ti u sebi,
I samo ti međ' svima ljepotom svojom blistaš.
I pristajem da ti budeš moj mučilac –
Možda ćeš htjeti da mi pogled jedan daš.
Sretan je samo onaj što mre voleći tebe,
A nesretan ako za ljubav i strast ne zna.

I napisa još i ove stihove:

O, Asade, tebi se tužim, od ljubavi goreć'
Sažali se na me, tuga me sažiže!
Dokle će se ljubav još titrati mnome?
Dokle nesanica, misli, i bolest i strast?
Čas sam kô u moru, a čas plamen žarki
Dušu moju peče, snu moj – čudo jedno!
Kudioče, sada prijekora se mani! I bježi
Ne bi li spasio se strasti, prolijevajuć' suze.
Rastavši se s dragim, često smrt dozivah,
Al' jauk i vriska ne spasiše mene.
Bolest zbog rastanka ne mogu podnijeti –
Liječniče, pomozi, liječi me čim treba!
Kudioci, sad se prijekora okan'te,
Jer ljubavna bolest usmrtit' vas može.

Potom carica Budura poškropi poslanicu mirisavim mošusom, pa je umota u trake iz svoje kose – u trake od iračke svile s kiticom od zrnja zelenog smaragda, ukrašene biserjem i dragim kamenjem. I dade pismo starici, pa joj naredi da ga preda caru al-Asadu, sinu njena muža, cara Kamar-az-Zamana, a starica ode istoga časa i trenutka caru al-Asadu, ne bi li joj ugodila. A kad je starica došla, car bijaše usamljen, i on uze od nje pismo i ono što bješe u njemu, dok je starica stajala neko vrijeme, očekujući odgovor. I onda car al-Asad pročita pismo i vidje šta u njemu piše, a potom umota pismo u trake i stavi ga u njedra. I obuze ga gnjev od kojeg nema većeg, te poče proklinjati žene obmanjivačice, pa ustade, isuka mač iz korica i tako udari staricu po vratu da joj je odvojio glavu od tijela.

A zatim ustade i pođe, a kad dođe majci, Hajat-an-Nufusi, vidje je kako leži u postelji, bolesna poslije onoga što joj se dogodilo zbog cara al-Amdžada. I car al-Asad je izgrdi i prokle, a potom iziđe i sretne se s bratom, carem al-

-Amdžadom, pa mu ispriča sve što mu se dogodilo s njegovom majkom, caricom Budurom. Reče mu da je ubio staricu koja mu je donijela poslanicu, i uzviknu: – Alaha mi, o, brate, da se ne stidim tebe, ja bih joj svakako otišao ovoga časa, pa bih joj skinuo glavu s ramena.

A njegov brat, car al-Amdžad, reče: – Alaha mi, o, brate, kad sam jučer sjeo na prijestolje, meni se dogodilo to isto što se danas dogodilo tebi: tvoja majka mi je poslala pismo u kojem su bile takve iste riječi. – I ispriča mu sve što mu se dogodilo s majkom cara al-Asada, Hajat-an-Nufusom, pa reče: – Alaha mi, o, brate, da se ne stidim tebe, ja bih joj svakako otišao, pa bih s njom učinio ono isto što sam učinio s eunuhom.

I obojica provedoše tako ostatak noći razgovarajući se i proklinjući žene obmanjivačice, i posavjetovaše jedan drugome da kriju to, kako njihov otac Kamar-az-Zaman ne bi čuo šta je bilo i kako ne bi ubio obje žene. I obojica bijahu zabrinuti cijele te noći do jutra. A kad nastade jutro, car stiže s vojskom iz lova, pa posjedi malo na carskom prijestolju, a potom ode u svoj dvor i pusti emire da idu svojim putem. I tako uđe u svoju sobu i vidje da obje njegove žene leže u postelji, veoma slabe (a one su se poslužile lukavstvom protiv svojih sinova i dogovorile se da im upropaste duše, jer su se osramotile s njima, pa su se bojale da ne nastradaju zbog svoje nepažnje), a kad ih vidje u takvom stanju, car ih zapita: – Šta vam je? – A žene se podigoše, pa mu poljubiše ruku, i ispričaše mu sve naopako, i rekoše mu: – Znaj, o, care, da su te tvoji sinovi koji su odgajani u tvojoj milosti, prevarili s tvojim ženama i da su te nagnali da se osjetiš poniženim.

Kad je car Kamar-az-Zaman čuo te riječi od svojih žena, njemu se smrači pred očima i obuze ga veliki gnjev, i od velikog gnjeva izbezumi se i reče ženama: – Objasnite mi to! – I carica Budura reče: – Znaj, o, care vremena, da mi je tvoj sin al-Asad, sin Hajat-an-Nufuse, već nekoliko dana slao ponekog i pisao mi i navodio me na razvrat, i ja sam ga obuzdavala da to ne čini, ali on nije prestajao. I kad si ti otišao on je nasrnuo na mene, pijan, s isukanim mačem u rukama, i njime je udario moga slugu i ubio ga, pa mi je sjeo na grudi, držeći mač u rukama, te se pobojah da me ne ubije ako mu se usprotivim, kao što je ubio moga slugu, pa je tako silom zadovoljio svoju želju mnome. I ako ga ne kazniš onako kako zaslužuje, o, care, znaj da ću se ubiti svojom rukom – ne treba da živim na ovome svijetu poslije tako odvratnog djela!

I Hajat-an-Nufusa također mu ispriča, tresući se od plakanja, nešto slično onome što mu je ispričala njegova druga žena Budura . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade noć kojom se puni dvjesta dvadeset noći, ona reče:

220. NOĆ – Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je carica Hajat-an-Nufusa ispričala mužu ono isto što mu bješe ispričala carica Budura, i da je rekla: – Meni se to isto dogodilo s tvojim sinom al-Asadom – a potom udari u plač

i ridanje, i uzviknu: – Ako ga ne kazniš onako kako zaslužuje, obavijestit ću o tome svoga oca, cara Armanusa! – I obje žene zaplakaše groznim plačem pred mužem, carem Kamar-az-Zamanom, i kad vidje da mu plaču obje žene i kad je čuo njihove riječi, car se uvjeri da je to istina, te se razgnjevi gnjevom od kojeg nema većeg, pa ustade i htjede jurnuti na svoje sinove i pobiti ih. I na nj naiđe njegov tast car Armanus, koji je baš toga časa došao da ga pozdravi, jer bijaše saznao da se vratio iz lova, i on vidje da Kamar-az-Zaman drži u ruci isukani mač i da mu krv kaplje iz nozdrva, a Kamar-az-Zaman mu ispriča šta mu se sve dogodilo zbog njegovih sinova, al-Amdžada i al-Asada, i uzviknu: – Sad ću otići da ih ubijem na najgori način i da ih unakazim što gore mogu.

A njegov tast, car Armanus, iako je i sâm bio gnjevan na mladiće, reče mu na to: – Divno će biti to što ćeš učiniti, o, dijete moje! Ne blagoslovio Alah ni njih ni svu onu djecu koja tako što čine sa svojim očevima. Ali, dijete moje, poslovica veli: Sudbina nije prijatelj onome koji ne misli na posljedice. I pored svih tih okolnosti, oni su tvoja djeca, pa ne treba da ih ubiješ svojom rukom i da ispiješ njihovu gorčinu i da se kaješ što si ih ubio, kad od kajanja nećeš imati nikakve koristi. Pošalji ih s nekim robom, pa neka ih on ubije u pustinji, tako da ti to ne vidiš. Tà poslovica veli: Kad sam daleko od dragog, bolje mi je i ljepše – ne vidi oko, ne tuguje srce.

Pošto je saslušao riječi svoga tasta, cara Armanusa, car Kamar-az-Zaman uvidje da su one umjesne. On stavi mač u korice, pa se vrati, sjedne na carsko prijestolje i pozva svoga rizničara (a to bješe oronuli starac koji se razumijevao u poslovima i znao kako je prevrtljiva sudba), pa mu reče: – Otiđi mojim sinovima, al-Amdžadu i al-Asadu, pa ih dobro sveži i metni u kovčeg i natovari na mazgu, a sâm uzjaši i odnesi ih na sredinu pustinje, pa ih tamo zakolji, a dva krčaga napuni njihovom krvlju i donesi mi ih što prije. – I rizničar mu reče: – Slušam i pokoravam se! – pa ustade toga istoga časa i trenutka i ode al-Amdžadu i al-Asadu, i naiđe na njih baš onda kad su prolazili kroz dvorski prolaz obučeni u najljepša odijela, jer bijahu pošli ocu, caru Kamar-az-Zamanu, da ga pozdrave i da mu čestitaju na sretnom povratku iz lova. I kad vidje mladiće, rizničar ih pohvata i uzviknu: – O, djeco moja, znajte da sam samo poslušni rob, a da mi je vaš otac izdao jednu zapovijed. Hoćete li čuti njegovu zapovijed? – I oni mu odgovoriše: – Hoćemo!

I onda im rizničar priđe, pa ih sveže i stavi u kovčege, a kovčege natovari na mazgu, pa ode s njima iz grada. I on je sve dotle putovao s njima kroz pustinju dok se nije približilo podne, a onda se zaustavi na jednom zabačenom mjestu, pa sjaha s konja, skine kovčege s mazge i izvadi iz njih al-Amdžada i al-Asada. I kad ih ugleda, rizničar gorko zaplaka zbog njihove ljepote i krasote, a potom isuka mač pa im reče: – Alaha mi, o, gospodari moji, teško mi je da vam učinim nešto nažao, ali mi se to može oprostiti, jer sam samo poslušni rob, a vaš otac, Kamar-az-Zaman, naredio mi je da vam odsiječem glave. – I mladići rekoše: – O, emire, učini onako kako ti je naredio

car! Podnijet ćemo ono što nam je dosudio veliki i hvaljeni Alah, a ti nisi odgovoran za našu krv.

Zatim se braća zagrliše i oprostiše, pa al-Asad reče rizničaru: – Alaha radi, o, čiko, ne primoravaj me da podnesem žalost za bratom i da ispijem tugu za njim, već ubij mene prije njega, jer će mi to biti lakše. – I al-Amdžad reče rizničaru ono isto što mu je rekao njegov brat i poče moliti da ga ubije prije no što ubije njegova brata, i reče: – On je mlađi od mene; ne primoravaj me da osjetim tugu za njim. – I potom obojica zaplakaše groznim plačem, od kojeg nema groznijeg, pa se i rizničar rasplaka zbog njihova plakanja...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade dvjesta dvadeset i prva noć, ona reče:

221. NOĆ – Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da se rizničar rasplakao zbog njihova plakanja, a da su se potom braća zagrlila i oprostila jedan s drugim, pa je jedan kazao drugome: – Sve su to spletke onih obmanjivačica – tvoje i moje majke, i to nam je uzdarje za ono što sam ja učinio s tvojom majkom i za ono što si ti učinio s mojom majkom. Ali nema moći ni sile do u Alaha, velikoga, visokoga! Doista, mi smo Alahovi i njemu se vraćamo! – I al-Asad zagrli brata, pa, uzdišući, izgovori ove stihove:

O, ti kome i u strahu tugujuć' težim,
Jedino pribježište od svih zala ti si.

Jedno još mogu – na vrata tvoja zakucati,
A odbiješ li me – na koja vrata da zakucam tad?

O, ti čija je riznica sva u riječci: »budi«!
Pošlji je – tȁ sve je blago u tebi skupljeno.

I al-Amdžad i sam zaplaka kad je čuo kako plače njegov brat, pa ga pritisnu na grudi i izgovori ove stihove:

O, ti što si mi uvijek pružao obje ruke svoje,
O, ti čijih poklona niz izbrojit' ne mogu,

Kad god bijah žrtva sudbine varljive,
Vidjeh kako me odmah ti za ruku hvataš.

A potom al-Amdžad reče rizničaru: – Molim te radi onog koji jedini pokorava, radi cara koji zaklanja, ubij mene prije no što ubiješ moga brata al-Asada – možda će se tako ugasiti moj oganj, pa mu ne daj da se razbukta. – Ali i al-Asad zaplaka i uzviknu: – Samo će mene prije ubiti! – A al-Amdžad mu reče: – Najbolje će biti da ti zagrliš mene, a da ja zagrlim tebe, kako bi nas ubio odjednom, kad mač padne na nas.

I oni se zagrliše, okrenuše lice jedan drugome i pripiše se jedan uz drugog, a rizničar iz sveza i priveza uzicama, plačući pritom, pa isuka mač i uzviknu: – Alaha mi, o, gospodari moji, teško mi je da vas ubijem! – Da li vam je što potrebno, pa da vam što učinim, ili imate kakvu oporuku, da je izvršim, ili,

opet, neku poslanicu, da je predam? – Ništa nam nije potrebno – reče al-Amdžad – a što se tiče oporuke, ostavljam ti u amanet da moga brata al-Asada položiš odozdo, a mene odozgo, ne bi li prvi udarac pao na mene. A kad nas ubiješ, pa odeš caru i on te zapita: Šta si čuo od njih prije no što su umrli? – reci mu: – Sinovi ti šalju pozdrav i vele da ti ne znaš jesu li oni nevini ili grešni. Ubio si ih, a nisi se uvjerio da su izvršili zločin niti si razmotrio ono što su učinili. – A potom mu reci ove stihove:

Znaj, žene su đavoli, za nas stvoreni –
Alaše, spasi me spletaka šejtanskih!

Zbog njih nevolje nastaju sve među' ljudima,
I u zemaljskom životu njinu i u vjeri.

Hoćemo samo da našem ocu ponoviš stihove koje si čuo – reče al-Amdžad . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade dvjesta dvadeset druga noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je al-Amdžad rekao rizničaru: 222.
– Hoćemo samo da našem ocu ponoviš ova dva stiha koja si čuo, i molim NOĆ
te, Alaha radi, da se strpiš dok bratu ne kažem još i ova dva stiha. – I potom on gorko zaplaka, pa poče govoriti:

Carevi koji odoše od nas u minulo doba pouka su dobra.
Tà koliko njih je ovom stazom velikih i malih prolazilo već!

Kad je čuo te al-Amdžadove riječi, rizničar se tako rasplaka da je suzama nakvasio bradu, a što se tiče al-Asada, njegove oči bjehu oblivene suzama, i on izgovori ove stihove:

Sudba nas, poslije djela, tragom njihovim obara –
Pa što da oplakujemo tijela i lica svoja?

– Čim se noć razlikuje – nepažnju, Alaše, oprosti!
Od noći kad izdaje sudbina prevrtljiva?

Za ibn-Zubejira razape zamke sudba,
Mada je u hramu od kamena zaštite tražio on.

A zatim mu se obraz ovlaži od bujice suza, i on izgovori ove stihove:

Doista, noć i dan je priroda tako stvorila,
Da su im prijevare svojstvene, i spletke i lukavstva.

Varljiva opsjena za njih je samo bljesak zuba,
I mrak strašan za njih rastok je za oči.

Skrivio sam noći (narav joj je gadna)
Kô što skrivi mač kad junak uzmakne.

I kad je završio te stihove, al-Asad tako zagrli brata al-Amdžada da obojica bjehu kao jedno biće, a rizničar isuka mač i već ih htjede udariti njime, kadli mu odjednom konj odjuri u pustinju (a vrijedio je hiljadu dinara i na njemu je bilo divno sedlo koje je stajalao mnogo novaca). I rizničar ispusti mač iz ruku, pa potrči za konjem . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobřenju, a kad nastade dvjesta dvadeset treća noć, ona reče:

223. NOĆ – Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je rizničar potrčao za konjem (a duša mu je gorjela), i dotle je trčao, ne bi li ga uhvatio, dok konj nije ušao u korov, te je i rizničar ušao u korov za njim. I konj ode na sredinu korova, pa udari nogom o zemlju, te se podigne prašina, i uskovitla se i poleti uvis, a konj poče frktati, puhati i rzati i pade u vatru. A u tom korovu bješe jedan veoma strašan i ružna izgleda lav, i iz očiju mu vrcahu varnice, a njuška mu bješe tamna i od njegova izgleda užasavahu se duše. I rizničar se okrene i vidje da se lav uputio njemu, pa nije znao kud da pobjegne od njegovih šapa, a nije imao mača. I rizničar uzviknu: – Nema moći ni sile do u Alaha, visokog, velikog! Ova nevolja me je snašla samo zbog al-Asadove i al-Amdžadove krivice, i cio ovaj put bio je zlosretan od samoga početka.

A bila je velika vrućina, te je al-Amdžada i al-Asada morila tako velika žeđ da su isplazili jezike. I bili su toliko žedni da su počeli dozivati u pomoć, ali im nitko ne priteče u pomoć, te oni uzviknuše: – O, da su nas ubili, izbavili bismo se ovoga. Ali ne znamo kud je odjurio konj, te je i rizničar otrčao za njim, a nas je ostavio svezane. Kad bi došao i ubio nas, to bi za nas bilo lakše od muke koju podnosimo! – O, brate – reče al-Asad – uskoro će nam poslati olakšanje veliki i slavljeni Alah, tà konj je odjurio samo stoga što je Alah milostiv prema nama, a nas mori samo žeđ.

I al-Asad se strese, pa se pokrene lijevo i desno, te se tako razveza užad kojima bješe vezan, a on ustade i razveza brata, pa uze emirov mač i reče bratu: – Alaha mi, nećemo otići odavde dok ne vidimo šta je s njim i šta mu se to dogodilo!

Na to oni pođoše vezirovim tragom, a trag ih dovede do korova, i onda braća rekoše jedan drugome: – Doista, ni konj ni rizničar nisu otišli dalje od ovoga korova. – Počekaj ti ovdje – reče al-Asad bratu – a ja ću ući u korov da vidim šta je – ali al-Amdžad uzviknu: – Ne dam ti da odeš sam, već ćemo poći obojica! Ako se spasimo, spasit ćemo se zajedno, a ako poginemo, poginut ćemo zajedno. Potom obojica uđoše i vidješe da je lav već jurnuo na rizničara, a on je bio pod njim kao neki vrabac, samo što se molio Alahu i pokazivao rukom nebo, i al-Amdžad zgrabi mač kad ga vidje, pa jurnu na lava i udari ga mačem između očiju, te lav pade i opruži se na zemlji. A emir ustade, čudeći se tome, pa vidje al-Amdžada i al-Asada, sinove svoga gospodara, kako stoje pred njim. I rizničar se baci pred njihove noge, pa uzviknu: – O, gospodari moji, meni ne priliči da učinim s vama ono što je najgore i

da vas ubijem! Ne bilo onoga koji vas može ubiti! Iskupit ću vas svojom dušom . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade dvjesta dvadeset četvrta noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je rizničar rekao al-Amdžadu i al-Asadu: – Iskupit ću vas svojom dušom! – a zatim je ustao, toga istog časa i trenutka, pa ih je zagrlio i zapitao kako su razvezali užad i kako su došli, a braća mu rekoše da ih je morila žeđ, te se užad razvezala na jednom od njih, a on je onda razvezao drugoga, zahvaljujući svojoj čistoj namjeri, pa su pošli po njegovu tragu i došli mu. 224. NOĆ

I kad je čuo te riječi, rizničar se zahvali braći što su to učinila, pa iziđe s njima iz korova, a kad se nađoše izvan korova, braća mu rekoše: – O, čiko, učini onako kako ti je naredio naš otac. – Ali rizničar uzviknu: – Ne dao Alah da vam priđem s nekim zlom! Znajte da ću svući vaše odijelo, pa ću otići caru i reći ću mu: – Ubio sam ih. – A vi putujte iz jednoga grada u drugi: široke su Alahove zemlje, o, gospodari, i znajte da mi je teško što se rastajem s vama. – I potom svi zaplakaše, i rizničar i oba mladića, i mladići svukoše odijelo, a rizničar im obuče svoje.

Rizničar se tada uputi caru, ponijevši njihova odijela, i svako odijelo zaveza u zaseban zavežljaj, i napuni boce lavljom krvlju, a zavežljaje stavi na konja, ispred sebe. Pošto se srdačno oprostio s braćom, krenuo je prema gradu, i putovao je sve dotle dok nije došao caru. A kad dođe, poljubi zemlju pred carem, i car vidje da se rizničar promijenio u licu (a to je bilo zbog onog događaja s lavom) te pomisli da se promijenio stoga što mu je ubio sinove. I car se obradova i zapita ga: – Jesi li učinio ono? – A rizničar mu odgovori: – Jesam, o, gospodaru naš! – pa mu pruži zavežljaje u kojima bijahu odijela i boce napunjene krvlju. – Kako su ti izgledali i jesu li ti što poručili? – zapita car, a rizničar odgovori: – Bili su strpljivi i predani onome što ih je snašlo, i rekli su mi: – Neka je oprošteno našem ocu. Isporuči mu naš pozdrav i reci mu: – Ti nisi odgovoran za naše ubojstvo i našu krv. – I poručujemo ti da pred njim izgovoriš ove stihove:

Znaj, žene su đavoli, za nas stvoreni;
    Alaše, spasi me spletaka šejtanskih!

Zbog njih nevolje nastaju sve međ' ljudima,
    I u zamaljskom životu njinu i u vjeri.

I kad je čuo te rizničareve riječi, car obori glavu i dugo je držaše tako, i bi mu jasno da se iz tih riječi vidi da su mu djeca ubijena ni kriva ni dužna. I pomisli na ženske spletke i ženska lukavstva, pa uze zavežljaje, razveza ih i poče promatrati odijela svojih sinova i plakati . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade dvjesta dvadeset peta noć, ona reče:

225. NOĆ – Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je car Kamar-az-Zaman razvezao zavežljaje, pa je počeo promatrati odijela svojih sinova i plakati. I tako razmota odijelo svoga sina al-Asada, pa u jednom njegovu džepu nađe pismo pisano rukom njegove žene Budure, i u njemu bjehu trake iz njene kose; i car otvori pismo, pa ga pročita i vidje šta u njemu piše, i bi mu jasno da je njegovu sinu al-Asadu učinjena napravda. Potom pretrese svežanj u kojem bješe al-Amdžadovo odijelo, pa nađe u jednom njegovu džepu pismo koje bješe napisala svojom rukom njegova žena Hajat-an-Nufusa, a u pismu bjehu trake iz njene kose. I car otvori pismo, pa ga pročita i bi mu jasno da je njegovu sinu učinjena nepravda, i onda udari rukom o ruku i uzviknu: – Nema moći ni sile do u Alaha, visokog, velikog! Ubio sam oba svoja djeteta, iako nisu bila ni krivi ni dužni.

I on se poče udarati po obrazima, uzvikujući: – Avaj, djeco moja! Avaj, dugi bole moj! – i naredi da se podignu dvije grobnice u jednoj sobi, pa tu sobu nazva Kućom tuge. I na grobnicama ispisa imena svoje djece, pa se baci na al-Amdžadov grob, te zaplaka i zajeca i zajadikova, i izgovori ove stihove:

O, mjeseče! On pod prahom sada leži,
A zvijezde ga, evo, sjajne oplakuju.

Grano moja! Tebe nema, te ne može
Oko vidjet' vitkost tvoju gledajuć' te.

I očima ne dam svojim da te vide,
Dok stanovnik drugog svijeta ne postanem.

I utonuh ja u suze nesanice,
Te osjećam da u paklu sada živim.

Potom se baci na al-Asadov grob, pa poče plakati, jecati i jadikovati, i proli suze i izgovori ove stihove:

Htio bih da s tobom podijelim smrt tvoju,
Al' Alah ne htjede ono što htjedoh ja.

Između širokog svijeta i očiju mi smrači se,
A iz očiju mi nesta sve što crno bješe.

Kad plačem sve suze izliti ne mogu –
Tâ duša moja njih će okrijepiti.

O, smiluj se i daj mi da te vidim tamo
Gdje su svi slični – gospodari i sluge.

A poslije toga car poče još više jecati i plakati, a kad je prestao plakati i izgovarati stihove, napusti drage i prijatelje, pa se usami u kući koju bješe nazvao Kućom tuge, i u njoj poče oplakivati svoju djecu, pošto se rastao sa ženama, drugovima i prijateljima.

Eto šta je bilo s njim.

Što se pak tiče al-Amdžada i al-Asada, oni su neprestano išli po pustinji i hranili se biljem od zemlje i pili preostalu kišnicu u toku cijeloga mjeseca, dok ih put ne dovede do jedne planine od crnoga kremena, za koju se nije znalo gdje joj je kraj, a put se od te planine račvao na dvije strane – jedan je put vodio sredinom planine, dok je drugi vodio na njen vrh. I braća pođoše onim putem što je vodio k vrhu planine, i išli su dva dana, ali mu ne vidješe kraja, i smalaksali su od umora, jer nisu bili navikli da idu po planinama i drugim mjestima. I kad izgubiše nadu da će doći do kraja te planine, braća se vratiše, pa pođoše onim putem što je vodio sredinom planine...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade dvjesta dvadeset šesta noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da su se al-Amdžad i al-Asad, 226. NOĆ
djeca Kamar-az-Zamana, vratili s onog puta što je vodio k vrhu planine, pa su pošli putem što je vodio sredinom planine, i da su išli tim putem cio dan, do noći, te se al-Asad zamorio od dugog hodanja, pa je rekao bratu: – O, brate, ne mogu ići dalje, jer sam sasvim malaksao. – A al-Amdžad mu odgovori: – O, brate, okrijepi svoju dušu, možda će nam Alah olakšati. – I provedoše neko vrijeme idući noću, a iznad njih mrak postade još gušći, i al-Asad osjeti da je veoma umoran, i da je čovjek ne može biti umorniji, te reče: – O, brate, zamorio sam se i premorio od hodanja – pa se baci na zemlju i zaplaka. I onda ga ponese njegov brat al-Amdžad, i al-Amdžad je čas išao, noseći brata, a čas sjedao da se odmori, dok ne nastade jutro. I onda se pope s njim na planinu pa obojica vidješe jedan potok što je tekao, a pored njega jedno narovo drvo i mihrab – i nisu vjerovali očima da to vide – a potom sjedoše kraj potoka, pa se napiše vode i najedoše narova s onog drveta, i spavahu na tome mjestu dok se ne rodi sunce. Onda sjedoše, pa se umiše na potoku i jedoše onih narova s drveta, pa odspavaše do uveče i htjedoše da pođu, ali al-Asad nije mogao ići, jer su mu noge otekle. I braća proboraviše tri dana na tome mjestu dok se ne odmoriše, a zatim su išli po planini dane i noći držeći se vrha planine, i morila ih je velika žeđ. Ali se naposljetku ukaza jedan grad u daljini, te se obradovaše i nastaviše put dok ne stigoše do grada, a kad mu se približiše, zahvališe se velikom Alahu, i al-Amdžad reče al-Asadu:

– O, brate, sjedi ti ovdje, a ja ću poći i otići u onaj grad, pa ću vidjeti kakav je to grad i čiji je i gdje se nalazimo na prostranoj Alahovoj zemlji. Saznat ćemo kroz koje smo zemlje prošli, prelazeći preko ove planine, jer da smo pošli oko njena podnožja, ne bismo stigli u onaj grad ni za godinu dana. Neka je hvala Alahu što nas je poslužila sreća. – O, brate – reče mu al-Asad – u taj grad neće sići nitko drugi osim mene. Ja sam otkup za tebe, a ako me ostaviš i odmah siđeš, i ako te ja izgubim iz vida, mislit ću na mnogo šta i poplavit će me misli o tebi. Ne mogu podnijeti da se udaljiš od mene. – I al-Amdžad mu reče: – Idi i nemoj se dugo zadržavati! – te al-Asad siđe niz planinu, ponijevši novaca, a brata ostavi da ga čeka.

I on pođe, i neprestano je išao ispod planine dok nije ušao u onaj grad i dok nije prošao njegovim uličicama. I na putu naiđe na nj jedan čovjek – starac u dubokoj starosti, i brada mu bješe pala na grudi, a bješe podijeljena na dva dijela, i u starčevim rukama bješe štap, a on sam bješe u bogatom odijelu i na glavi je imao veliki crveni turban. I kad ugleda toga starca, al-Asad se začudi njegovu odijelu i obliku, pa mu priđe, pozdravi ga i zapita: – Koji put vodi k trgu, o, gospodaru? – A starac mu se osmjehnu u oči i reče: – O, dijete moje, da nisi ti stranac? – Jest, stranac sam – odgovori mu al-Asad...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade dvjesta dvadeset sedma noć, ona reče:

227. NOĆ – Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je starac naišao na al-Asada, pa mu se osmjehnuo u oči i rekao: – O, dijete moje, da nisi ti stranac? – i da mu je al-Asad odgovorio: – Jest, stranac sam. – O, dijete moje, obradovao si naše zemlje, a nagnao si zemlje svojih rođaka da tuguju za tobom. Pa šta hoćeš na trgu? – O, čiko – odgovori mu al-Asad – imam brata, pa sam ga ostavio u planini. Idemo iz dalekih zemalja i ima već tri mjeseca kako putujemo, a kad smo se približili ovome gradu, ja sam ostavio svoga starijeg brata u planini, i došao sam sâm da kupim hrane i još štogod, pa da se vratim bratu, kako bismo imali čime da se hranimo. – A starac mu reče: – O, dijete moje, raduj se velikoj sreći i znaj da sam priredio gozbu i da imam mnogo gostiju i da sam pripremio za gozbu najbolja i najizvrsnija jela, kakva samo može poželjeti duša. Hoćeš li poći sa mnom mojoj kući? Dat ću ti to što hoćeš i neću od tebe uzeti ništa niti ću ti naplatiti i reći ću ti kakvo je stanje u ovome gradu. Neka je hvala Alahu, o, dijete moje, što sam te našao i što te nitko nije našao osim mene.

– Učini ono čega si dostojan i požuri se, jer me brat čeka i sve su njegove misli sa mnom – reče na to al-Asad, a starac ga uze za ruku i vrati se s njim u jednu usku uličicu. I starac se poče smiješiti u oči al-Asadu i reče mu: – Neka je hvala Alahu što te je spasio od stanovnika ovoga grada! – I išao je s njim sve dotle dok nisu došli u jednu veliku kuću, u kojoj bijaše jedna dvorana. I odjednom al-Asad vidje usred te dvorane četrdeset staraca u dubokoj starosti, koji bijahu posjedali uokolo, a na sredini je gorjela vatra, i starci su sjedili oko vatre i klanjali joj se slaveći je.

Al-Asad se veoma zbuni kad vidje to, a koža mu se naježi, jer nije znao šta starci rade, a jedan starac povika ostalima: – O, poklonici ognja, kako je blagoslovljen ovaj dan! – Potom viknu: – Hej, Gadbane! – I dođe jedan crni rob, visok rastom, užasna izgleda, namrgođena lica i pljosnata nosa, a starac dade robu neki znak, te ovaj okrene al-Asada leđima prema sebi i čvrsto ga sveza, a poslije toga starac reče robu: – Siđi s njim u onu sobu što je pod zemljom i ostavi ga tamo, a kaži nekoj robinji da ga muči i danju i noću. – I rob odvede al-Asada i odvede ga u tu sobu, pa ga preda jednoj robinji, a ona ga

poče mučiti, i davala mu je za jelo samo jednu pogačicu rano ujutro, i jednu uveče, a za piće – po krčag slane vode za ručak i za uveče. A starci rekoše jedan drugome: – Kad dođe praznik ognja, zaklat ćemo ga u planini, pa ćemo ga prinijeti na žrtvu ognju.

I jednom robinja siđe u al-Asadovu sobu, pa ga poče tako žestoko udarati da mu je krv potekla iz slabina i da se on onesvijestio, a potom ostavi pored njegova uzglavlja pogačicu i krčag slane vode, pa ode i ostavi ga. I al-Asad se probudi u ponoć i vidje da je svezan i isprebijan, i osjećao je bol od batina. I on gorko zaplaka i sjeti se svoje nekadašnje veličine, i sreće, i vlasti, i gospodstva, i rastanka s ocem i svojom nekadašnjom vlašću...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade dvjesta dvadeset osma noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je al-Asad vidio da je svezan 228.
i isprebijan i da je osjećao bol od batina. I sjetio se svoje ranije veličine, i sreće, NOĆ
i slave, i gospodstva, te je zaplakao i, uzdišući, izgovorio ove stihove:

Počekaj na putu k našem stanu i zapitaj gdje smo –
Ne misli da se, kô nekad, u njemu nalazimo.

Sudbina rastanka nagnala nas je da se rastanemo
I zavidljivci se našem zlu raduju sada.

I sada me muče bičevima svoga prezira,
Što im srce mržnjom ispuni prema meni.

Al' možda će me Alah opet sastaviti s tobom
I kaznom primjernom dušmane odvratit' od nas.

I kad je završio stihove, al-Asad pruži ruku i nađe pored uzglavlja pogačicu i krčag slane vode. Pojede malo pogačice, da popuni prazninu i održi dušu, pa popi malo vode, i ostade budan do jutra zbog mnoštva stjenica i ušiju, a kad nastade jutro, robinja siđe u njegovu sobu i promijeni mu odijelo, koje je bilo obliveno krvlju, te mu se zalijepilo za kožu, tako da mu se i koža skidala s košuljom. I al-Asad povika i zajauka i uzviknu: – O, gospode, ako ti to godi, daj da se još više mučim! O, gospode, ti nećeš zaboraviti onoga koji je okrutan prema meni – naplati se njemu, mjesto meni. I potom poče uzdisati, pa izgovori ove stihove:

Presudu vašu strpljivo podnijet ću, o, bože, i sudbinu,
Ustrajan ću biti, ako ti to godi, gospode, samo.

Podnijet ću, gospode moj, sve što je suđeno,
I trpjet ću ako me u oganj pakleni baciš.

I dušmani bjehu okrutni i zli prema meni,
Al' možda ću ja zato dobiti blaga mnoga.

Ne možeš ti, o, gospode, nevaljale zanemariti.
Od tebe zaštite tražim, o, gospode sudbine!

A kad je završio stihove, robinja ga poče udarati i udarala ga je dok se nije onesvijestio, pa mu baci pogačicu i ostavi krčag slane vode i ode, ostavivši ga sama, napuštena i tužna, i krv mu je tekla iz slabina, i bio je okovan željeznim verigama i daleko od dragih. I on zaplaka, i sjeti se brata i nekadašnje veličine...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade dvjesta dvadeset deveta noć, ona reče:

229. NOĆ – Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da se al-Asad sjetio brata i svoje nekadašnje veličine i da je počeo jecati i jadikovati, i kukati i plakati, i da je izgovorio ove stihove, lijući suze:

Počekaj, sudbo! Zar si malo zla i dušmanska bila,
I dokle ćeš drage dovodit' i odvoditi opet?

Zar nije vrijeme da se sažališ na rastavljena
I blaža da budeš, sudbo, s dušom kô kamen tvrdom?

Mnome ražalosti dragog, a time obradova
Sve dušmane moje kada me unesreći,

I dušmanima laknu na duši kad vidješe
Da sam u tuđoj zemlji i strašću obuzet sav.

I malo im je što me toliki snađoše jadi,
Što sam od dragih daleko i što me oči bole,

A pri tom u tamnici sam, i tjeskobno mi je,
I prijatelja nemam, osim onih što se u ruke upiju,

I suza svojih što teku kô kiša iz oblaka,
I žudnje ljubavne što ognjem neugasivim gori,

I tuge, i strasti, i misli na prošle dane,
I jecaja, i uzdaha bolnih i tugovanja.

Borim se s tugom sada i bolovi me more,
I strast me muči, obarajuć' i podižuć' me.

I milosrdno i blago biće ja ne nađoh,
Da se sažali i da mi neposlušnog dovede.

Hoću li naći druga vjernoga da me voli.
Da ga bolovi i nesanica ganu moji.

Požalio bih mu se na patnju i tugu svoju,
Dok su mi oči budne i za san dok ne znaju.

I duga mi je i noć, i mučenje, i doista,
Na vatri brige što plamti pečem se sad.

Buhe i stjenice krv mi ispiše svu,
Kô što se vino pije iz ruke vitkog, usta jarkih.

A tijelo su mi uši pokrile, te ličim sad
Na novac siročadi u rukama sudaca nepravednih.

I u grobu, širokom tri lakta, živim sada.
Čas mi krv puštaju, čas teškim lancem stežu.

I vino – suze su mi, a lanac – muzika moja.
Častim se mislima svojim, postelja mi je žalost sada.

I kad je izgovorio tu nanizanu i podugačku pjesmu, mladić poče jecati i tugovati i sjeti se kako mu je bilo nekada i kako se rastao s bratom, i eto šta je bilo s njim.

Što se pak tiče njegova brata al-Amdžada, on je čekao brata do podne, ali se ovaj nije vraćao, te al-Amdžadovo srce ustrepta i obuze ga još veći bol zbog rastanka s njim i on proli grozne suze...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade noć kojom se puni dvjesta trideset noći, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je al-Amdžad čekao brata al-Asada do podne, ali se ovaj nije vraćao te al-Amdžad poče plakati i vikati: – Avaj, brate moj, avaj, druže moj! O, teško meni! Kako sam se bojao rastanka! – I potom siđe s planine (a suze su mu tekle niz obraze), pa uđe u grad, i išao je po gradu dok nije stigao na trg. I zapita ljude kako se zove taj grad i tko u njemu živi, a oni mu rekoše: – Ovaj grad se zove Grad Magâ, a ljudi koji žive u njemu obožavaju vatru umjesto svemoćnog gospoda. – A potom ih al-Amdžad upita o Gradu Ebanovine, i oni mu rekoše: – Od nas do toga grada ima suhim godinu dana, a morem šest mjeseci, i car toga grada zove se Armanus, a on je sada postao tast jednoga sultana, kome je ustupio svoje mjesto, i taj se car zove Kamar-az-Zaman, a on je pravedan, milostiv i darežljiv, i pošten. 230. NOĆ

I kad je čuo kako ti ljudi spominju njegova oca, al-Amdžad poče plakati, i jecati i jadikovati, i nije znao kuda da pođe. On kupi nešto za jelo, pa ode na jedno mjesto, ne bi li se prikrio, i htjede da jede, ali se sjeti brata, te zaplaka i silom pojede taman toliko hrane koliko mu bijaše potrebno da održi dušu u tijelu. Potom poče lutati po gradu, ne bi li saznao šta je bilo s njegovim bratom, i tako ugleda jednog čovjeka, muslimana, krojača, koji je bio u svome dućanu.

I on sjedne pored toga krojača, pa mu ispriča svoju povijest, a krojač mu reče: – Ako je pao šaka kome magu, teško ćeš ga vidjeti, ali će te Alah, možda, sastaviti s njim. Hoćeš li se, o, brate, nastaniti kod mene? – zapita ga zatim krojač, i al-Amdžad provede nekoliko dana kod krojača, koji ga je zabavljao i upućivao na ustrajnost i učio ga šivanju, dok se mladić nije izvježbao. I jednom on ode na morsku obalu i opra odijelo, pa se okupa u kupatilu i obuče čisto odijelo, a potom iziđe iz kupatila i pođe da se šeta po gradu. I na putu se sretne s jednom ženom, lijepom i dražesnom, vitkom i skladnom, s kojom se nitko nije mogao usporediti po ljepoti, a žena podigne veo s lica kad je ugledala al-Amdžada, i dade mu znak obrvama i očima, bacajući na nj poglede zaljubljene, i izgovori ove stihove:

Poniknuh nikom kad te vidjeh da dolaziš,
Kao da si sunčevo oko s nebesa, o, vitki!

Doista, ljepši si od svih što dođoše,
Jučer si bio lijep, a danas si još ljepši

I kad bi se ljepota na petine podijelila,
Jusuf bi petinu dobio, i to ne cijelu.

I kad je al-Amdžad čuo ženine riječi, srce mu se razdraga zbog nje, i njegovi se udovi ustremiše k njoj, i ruke strasti počeše se titrati njime, i on izgovori ove stihove, pokazajući nju:

Ružu obraza njenog trn svojim bodljama brani,
Pa tko se osmjelit' može da ružu tu otkine?

Ne pružaj k njoj ruke svoje – tȁ dugi već
Ratovi izbit će zbog onog što okom pogledasmo.

Kaži onoj što, vrijeđajući, sablazni nas:
– Da si pravedna, još više bi nas sablaznila.

Zaklanjuć' lice, još više nas s puta odvraćaš,
A smatram da je bolje da lice lijepo otkriješ.

Lice joj je kô sunce, te se u nj gledat' ne može,
Tek kad se oblačkom zaodjene, možeš ga pogledati.

Omršavjeli se čuva samo mršavošću svojom,
Pa pitajte one što čuvaju stas šta ištemo mi.

Kad hoće da me satru, neka ne budu više
Dušmani naši, već nek nas s ovom ženom ostave.

Neće nas satrti oni, ako protiv nas krenu,
Kô što satiru oči njene i mladež kad na nas pođu.

Kad je čula od al-Amdžada tu pjesmu, žena duboko uzdahnu, pa pokaza mladića i izgovori ove stihove:

Stazom odlaska pođe, a ja ne pođoh njome;
Ljubav mi podari svoju – vjernosti vrijeme je sad.

O, ti što bisernim čelom kao zora blistaš,
I noć šalješ uvojcima na sljepoočnicama svojim!

Liku idola nagna nas da se molimo,
Zbunivši njime; već davno pometnju zažeže u meni.

Ne čudim se što mi srce od ljubavi gori sad –
Vatre je dostojan onaj koji se idolu moli.

Bez novca slične meni badava ti prodaješ,
Pa ako prodaš mene, naplati koliko vrijedim.

I kad je čuo od nje te riječi, al-Amdžad je zapita: – Hoćeš li doći k meni, ili da ja dođem tebi? – I žena obori glavu od stida i izgovori riječi: »Neka muškarci izdržavaju žene onim u čemu im je Alah dao prednost nad njima«. I al-Amdžad shvati na što ona cilja . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade dvjesta trideset prva noć, ona reče:

231. NOĆ – Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je al-Amdžad shvatio na što žena cilja i da je znao da i ona hoće da pođe s njim tamo kud i on bude pošao, te odluči da potraži neko mjesto za ženu, ali ga bješe stid da ode kro-

jaču, svome gazdi. I tako pođe idući ispred žene, a ona je išla za njim, i on je išao s njom iz jedne uličice u drugu i s jednog mjesta na drugo, dok se žena ne umori i ne zapita: – O, gospodaru, gdje je tvoja kuća? – Pred nama je – odgovori joj al-Amdžad – ostalo nam je još malo do nje. – I on skrene u jednu lijepu uličicu, pa pođe njome (a žena je išla za njim) dok ne dođe do njenoga kraja, i vidje da je to slijepa ulica. – Nema moći ni sile do u Alaha, velikog, visokog! – uzviknu al-Amdžad, a zatim prijeđe pogledom sve oko sebe i vidje na kraju uličice jedna velika vrata s dvije klupe, samo što vrata bijahu zatvorena. I al-Amdžad sjedne na jednu klupu, a žena sjedne na drugu, pa ga zapita: – O, gospodaru, šta čekaš? – I al-Amdžad obori glavu i dugo ju je držao tako, a zatim podigne glavu i reče: – Čekam svoga roba; ključ je u njega, a ja sam mu rekao: – Spremi nam jela i pića i cvijeća uz vino dok ja ne iziđem iz kupatila. – I mladić pomisli u sebi: – Možda će joj se učiniti da dugo čeka, pa će otići svojim putem, a mene će ostaviti na ovome mjestu, pa ću i ja otići svojim putem.

A kad se ženi učini da dugo čeka, ona mu reče: – O, gospodaru, tvoj rob nas je primorao da čekamo i da sjedimo u uličici – pa priđe zasovnici na vratima s jednim kamenom. – Nemoj žuriti, pričekaj dok mi ne dođe rob! – reče joj al-Amdžad, ali ona i ne ču njegove riječi, već udari kamenom po zasovnici i razbi je napola, te se vrata širom otvoriše. – Pa kako ti je palo na pamet da to učiniš? – zapita je al-Amdžad, ali ona uzviknu: – Ho, ho, gospodaru, pa šta je bilo? Zar to nije tvoja kuća i tvoje boravište? – Jeste – odgovori joj al-Amdžad – ali nije trebalo lomiti zasovnicu. – Potom žena uđe u kuću, a al-Amdžad ostade onako zbunjen, jer se bojao domaćina, pa nije znao šta da radi. – Zašto ne uđeš, o, svjetlosti oka moga i posljednji uzdisaju moga srca? – zapita ga žena, a al-Amdžad odgovori: – Slušam i pokoravam se, samo se rob dugo zadržao, te ne znam je li učinio ono što sam mu naredio ili nije. – I potom uđe sa ženom u kuću, a bješe ga obuzeo ne može biti veći strah od domaćina, i kad je ušao u kuću, vidje jednu divnu sobu s četiri galerije koje bjehu jedna prema drugoj, a u sobi bjehu ormari i klupe zastrte ćilimima od svile i zlatotkanice, i nasred sobe skupocjeni šedrvan, na čijim rubovima bjehu poslužavnici, ukrašeni kamenjem i dragocjenostima i puni voća i cvijeća, i pored poslužavnika sudovi za piće, a osim toga i svijećnjak sa svijećom. I cijela ta odaja bijaše puna skupocjenih tkanina, i bili su u njoj kovčezi i razmješteni naslonjači, i na svakom naslonjaču po jedan zavežljaj, a na zavežljaju kesa puna dirhema, zlata i dinara, i po kući se vidjelo da je domaćin imućan čovjek, jer je pod u njoj bio obložen mramorom.

Kad vidje sve to, al-Amdžad se nađe u zabuni, te uzviknu u sebi: – Propade mi duša! Doista, mi pripadamo Alahu i njemu se vraćamo! – A što se tiče žene, ona se obradova velikom radošću, od koje nema veće, kad je ugledala tu odaju, te reče: – Alaha mi, o, gospodaru, tvoj rob nije ništa propustio: počistio je sobu, skuhao jelo i pripremio voće, te sam došla u najbolje vrijeme. – Ali al-Amdžad se nije osvrtao na nju, jer mu je srce bilo zaokupljeno strahovanjem od domaćina, a žena mu reče: – Hej, gospodaru, srce

moje, zašto tako stojiš? – A zatim kriknu, pa dade jedan poljubac al-Amdžadu, i poljubac puče kao orah kad se razbija, a onda mu reče: – O, gospodaru, ako si se dogovorio s nekom drugom, ja ću ispraviti leđa, pa ću je dvoriti. – I al-Amdžad se nasmije, mada mu je srce puno gnjeva, a zatim uđe i sjedne da predahne, misleći u sebi: – O, kako me grozno ubojstvo čeka kad dođe domaćin!

A žena sjedne pored njega, pa poče vragovati i smijati se, dok je al-Amdžad sjedio zabrinut i natmuren i premišljao u sebi svakojake misli, misleći: – Domaćin će svakako doći, pa šta da mu kažem? On će me svakako ubiti, u to nema sumnje, te će mi propasti duša. – A žena ustade, pa zasuka rukave, donese stolić, pokri ga stolnjakom, stavi na nj jela i poče jesti, a al-Amdžadu reče: – Jedi, o, gospodaru! – te al-Amdžad priđe da jede, ali mu jelo nije išlo u tek, i on je svejednako pogledavao na onu stranu gdje bjehu vrata, dok se žena nije sita najela. I ona ukloni stolić, uze pehar, pa ga pruži al-Amdžadu. I al-Amdžad uze pehar, govoreći u sebi: – Kuku, kuku meni kad dođe domaćin i kad me ugleda! – I oči mu skrenuše na onu stranu gdje bijaše ulaz, a pehar mu je bio u ruci, i dok je sjedio tako, odjednom naiđe domaćin. A bio je to mameluk,[11] jedan od gradskih velikaša, carev konjušar, i tu je sobu pripremio za svoje zadovoljstvo, ne bi li mu bilo lakše na duši i ne bi li se mogao osamiti s onima s kojima je htio, i toga je dana poslao po jednog od svojih miljenika da mu dođe, i za nj je pripremio tu odaju. A taj mameluk se zvao Bahadur, i bio je široke ruke, darežljiv i milostiv, te je dijelio milostinju i činio dobra. I kad on dođe blizu . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade dvjesta trideset druga noć, ona reče:

232. NOĆ – Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Bahadur, domaćin, konjušar, prišao vratima i da je vidio da su otvorena, te je počeo polako, polako ulaziti, a kad je okrenuo glavu i pogledao, ugledao je al-Amdžada i ženu, i pred njima bjehu jedna zdjela s voćem i ibrici, a al-Amdžad je baš toga časa držao pehar, dok mu oči bjehu uprte u vrata. I kad se al-Amdžadove oči sukobiše s domaćinovima, mladićevo lice požutje i koljena mu zaklecaše, a Bahadur vidje da je al-Amdžad požutio i da je problijedio u licu, te mu dade znak, stavivši prst na usta, što je značilo: – Šuti i priđi mi!

I al-Amdžad ispusti pehar iz ruke i ustade, a žena ga zapita: – Kamo ćeš? – i on joj dade znak da ide pustiti vodu, pa onako bos ode u prolaz, i kad vidje Bahadura, bi mu jasno da je to domaćin. I brzo mu priđe, pa mu poljubi ruke i uzviknu: – Alaha radi, gospodaru, saslušaj šta ću ti reći prije no što mi učiniš neko zlo.

I zatim mu ispriča svoju povijest od početka do kraja, i reče mu zašto je napustio svoju zemlju i carstvo, i kaza mu da u kuću nije ušao po svojoj volji, već da je žena razbila zasovnicu i otvorila vrata i počinila sve to.

Kad je čuo al-Amdžadove riječi i saznao šta mu se dogodilo i da je mladić carev sin, Bahadur osjeti naklonost prema njemu i sažali se na nj, te mu

reče: – Slušaj moje riječi, o, Amdžade, i pokoravaj mi se, i ja ti jamčim da te neće snaći ono čega se bojiš, a ako me ne poslušaš, ubit ću te. – Naređuj mi sve što hoćeš, a ja se nikad neću oglušiti o tvoja naređenja, jer si me ti oslobodio u svojoj velikodušnosti – odgovori mu al-Amdžad, a Bahadur reče: – Uđi odmah u kuću, pa sjedni na ono mjesto gdje si bio i smiri se, a ja ću ti doći (a zovem se Bahadur), i kad dođem, počni me grditi i vikati na mene i reci mi: – Zašto si se zadržao dosad? – i nemoj prihvatiti moje opravdanje, već me izudaraj, a ako se sažališ na mene, oduzet ću ti život. Uđi, dakle, i veseli se, a sve što ti ustreba odmah ćeš naći gotovo pred sobom. Provedi ovu noć onako kako voliš, a sutra idi svojim putem; ja sve to činim iz poštovanja, zato što si u tuđini i što volim strance, te sam dužan da im iskazujem poštovanje.

I al-Amdžad poljubi Bahaduru ruke, pa uđe, a lice mu porumenje i pobijelje, i mladić reče onoj ženi, čim je ušao: – O, gospođo, rezveselila si svoje obitavalište i ovo je blagoslovljena noć. – A žena mu odgovori: – Doista je čudno što tek sada pokazuješ da si prijateljski raspoložen prema meni! – Alaha mi, o, gospođo – odgovori joj al-Amdžad – mislio sam da je moj rob Bahadur uzeo moje skupocjene ogrlice, a svaka od njih vrijedi po deset hiljada dinara, te sam odmah izišao, razmišljajući o njima, i počeo sam ih tražiti, pa sam ih našao tamo gdje su i bile. Ne znam zašto se moj rob zadržao dosad, i svakako će biti potrebno da ga kaznim.

I žena se umiri poslije tih al-Amdžadovih riječi, pa oboje počeše vragovati, piti i veseliti se, i uživahu tako dok se ne približi sunčev zalazak, i onda im dođe Bahadur (a bijaše promijenio odijelo i opasao se i obuo papuče, kao što obično čine robovi), pa ih pozdravi, poljubi zemlju i stavi ruke na leđa, i obori glavu kao čovjek koji priznaje da je kriv. I al-Amdžad ga pogleda gnjevnim pogledom, pa mu reče: – O, najgori među robovima, zašto si zakasnio? – A Bahadur mu odgovori: – O, gospodaru, bio sam zauzet pranjem svog odijela, a nisam znao da si ovdje, jer smo se dogovorili da se sastanemo uveče, a ne danju. – I al-Amdžad dreknu na nj, i reče: – Lažeš, o, najgori među robovima! Alaha mi, ja te moram istući.

Pa on ustade, te obori Bahadura na pod, uze štap i poče ga oprezno udarati, ali tada ustade žena, pa mu istrge štap iz ruku i poče tako žestoko udarati Bahadura da ga je to zaboljelo, te mu potekoše suze. I on poče dozivati u pomoć, škripeći zubima, a al-Amdžad je vikao ženi: – Ne treba! – ali žena odgovori: – Pusti me da iskalim svoj gnjev na njemu! – Potom al-Amdžad istrgne štap iz ženinih ruku i odgurne je, a Bahadur ustade, obrisa suze s lica i s poštovanjem je stajao neko vrijeme pred njim, a zatim obrisa pod u sobi i upali svijeće. I kad god bi Bahadur ušao ili izišao, žena bi ga počela grditi i proklinjati, a al-Amdžad bi se ljutio na nju i rekao joj: – Tako ti Alaha, ostavi moga roba, on nije navikao na to. – Tako su njih dvoje pili i jeli za sve to vrijeme, a Bahadur ih je dvorio do ponoći, dok se nije umorio od dvorenja i batina. I on zaspa nasred sobe, pa poče hrkati i krkljati, a žena se opi i reče al-Amdžadu: – Uzmi onaj mač što tamo visi, pa odsijeci glavu svome robu,

a ako to ne učiniš, ja ću se postarati da ti propadne duša. – A zašto ti je palo na pamet da ubiješ moga roba? – zapita al-Amdžad, a žena uzviknu: – Naše zadovoljstvo neće biti potpuno ako ga ne ubijem. – Tako ti Alaha, nemoj to činiti – reče al-Amdžad, ali žena uzviknu: – To se ne može izbjeći! – pa uzme mač, isuka ga i spremi se da ubije Bahadura. I al-Amdžad reče u sebi: – Taj čovjek nam je učinio dobro i zaštitio nas i bio je milostiv prema nama i postao je moj rob pa kako da mu uzvratimo ubojstvom? To neće biti nikada! – Ako se već ne može izbjeći ubojstvo moga roba, onda ja imam više prava da ga ubijem nego ti – reče on ženi, a zatim uzme mač iz ženinih ruku, podigne ruku i tako udari ženu po vratu da joj je skinuo glavu s tijela. I ženina glava pade na domaćina, te se ovaj probudi, pa sjedne i otvori oči i vidje al-Amdžada kako stoji okrvavljenim mačem u ruci. Potom Bahadur pogleda u djevojku i vidje da je ubijena, te zapita al-Amdžada šta je to bilo s njom, i mladić mu ponovi šta je bilo s njom i reče: – Odbacila je sve, osim tvoga ubojstva, i to joj je nagrada. – I Bahadur ustade, pa poljubi al-Amdžada u glavu i reče mu: – O, gospodaru, šta bi bilo da si joj oprostio! Sad nam ostaje samo da je iznesemo prije no što nastane jutro.

I Bahadur se opasa, pa uzme ženu, umota je u kućni ogrtač, stavi je u košaru i ponese. – Ti si stranac i nikoga ne poznaješ – reče al-Amdžadu – sjedi tu gdje jesi i čekaj me do zore. Ako se vratim, svakako ću ti učiniti mnogo dobra i postarat ću se da razjasnim šta je bilo s tvojim bratom, a ako se sunce rodi i ja se ne vratim, znaj da mi je došao kraj. Neka je mir s tobom i neka ova kuća bude onda tvoja i nek ti pripadne sva imovina i sve tkanine koje se nalaze u njoj.

Potom Bahadur ponese košaru i iziđe iz kuće. On pređe s košarom preko trgova, pa pođe putem što vodi k slanom moru, ne bi li tamo bacio ženu, a kad se već bješe približio moru, okrene se i vidje da su ga opkolili valija i stražari. I oni se začudiše kad ugledaše Bahadura, a kad otvoriše košaru, nađoše u njoj ubijenu ženu, te uhvatiše Bahadura i držahu ga u željeznim lancima cijelu tu noć do jutra. A potom ga odvedoše caru s onom košarom i obavijestiše ga o svemu što je bilo, a car se veoma naljuti kad to vidje i uzviknu: – Teško tebi, ti neprestano to radiš – ubijaš ljude, pa ih bacaš u more, a uzimaš svu njihovu imovinu! Koliko si već izvršio ubojstava prije ovoga! – A Bahadur obori glavu . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade dvjesta trideset treća noć, ona reče:

233. NOĆ

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Bahadur oborio glavu pred carem, a car je povikao na nj i zapitao ga: – Teško tebi, tko je ubio ovu ženu? – O, gospodaru – odgovori Bahadur – ubio sam je, i nema moći ni sile do u visokog Alaha! – I car se naljuti na nj, te naredi da ga objese, i krvnik ga odvede, jer mu je car to naredio, a valija ode s glasnikom, koji je vikom pozivao ljude po uličicama da iziđu i vide Bahadura, careva konjušara, koga su vodili po uličicama i trgovima.

Eto šta je bilo s Bahadurom.

Što se pak tiče al-Amdžada, Bahadur mu nije došao, iako je već svanuo dan a sunce odskočilo, te mladić uzviknu: – Nema moći ni sile do u Alaha, visokog, velikog! De da vidim šta je bilo s njim i šta mu se dogodilo.

I dok je on tako razmišljao, odjednom glasnik vičući pozva ljude da iziđu i vide Bahadura (a imao je biti obješen usred bijela dana), i kad ču to, al-Amdžad zaplaka i uzviknu: – Doista, mi pripadamo Alahu i njemu se vraćamo! Bahaduru se prohtjelo da zbog mene upropasti sebe, mada nije kriv, jer sam ja ubio ženu. Alaha, mi, to neće nikad biti! – I on iziđe iz kuće pa je zatvori, i išao je tako po gradu dok nije došao do Bahadura, a onda stade pred valiju i reče mu: – O, gospodaru, nemoj ubiti Bahadura, on je nevin. Alaha mi, tu ženu nije ubio nitko drugi, već ja! – I kad je čuo te riječi, valija povede i al-Amdžada i Bahadura, pa obojicu odvede caru i obavijesti ga o onome što je čuo od al-Amdžada, a car pogleda u al-Amdžada i zapita ga: – Jesi li ti ubio ženu? – I al-Amdžad mu odgovori: – Jesam – a car mu reče: – Reci mi zašto si je ubio i kaži mi istinu. – O, care – reče al-Amdžad – sa mnom se dogodilo nešto čudno i neobično, i sve bi to moglo poslužiti kao pouka onima koji se uče, kad bi se ispisalo iglama u uglovima očiju.

Zatim on ispriča caru povijest i ispripovjedi mu šta mu se dogodilo sâmom i s bratom, od početka do kraja, te se car veoma začudi svemu tome i reče mu: – Znaj da mi je jasno da ti se može oprostiti. Hoćeš li, o, mladiću, da budeš moj vezir? – I al-Amdžad odgovori: – Slušam i pokoravam se! – A car ga nagradi skupocjenim odijelom, i pokloni mu divnu kuću, i dade mu sluge i čeljad i sve što mu je bilo potrebno, i odredi mu plaću i nagradu, i naredi mu da izvidi šta je bilo s njegovim bratom al-Asadom. I al-Amdžad zauze vezirsko mjesto, i pravedno je sudio, i postavljao i otpuštao, i davao i oduzimao, i poslao glasnika da vičući traži njegova brata po gradskim ulicama, i glasnik je vikao nekoliko dana po trgovima i tržištima, ali ništa nije čuo o al-Asadu niti je naišao na njegov trag.

Eto šta je bilo sa al-Amdžadom.

Što se pak tiče al-Asada, njega neprestano zlostavljahu, i noću i danju, ujutro i uveče, u toku cijele godine, dok se ne približi praznik magâ, i onda se mag Bahram spremi za put i opremi lađu . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade dvjesta trideset četvrta noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je mag Bahram opremio lađu za put, a onda je uzeo al-Asada, stavio ga u jedan kovčeg i zatvorio, pa ga je ponio na lađu, i baš u času kad je Brahram prenosio kovčeg u kojem bješe al-Asad, al-Amdžad je stajao, po volji sudbe, i gledao u more. I vidje ljude kako prenose stvari na lađu, i srce mu ustrepta, te naredi slugama da mu dovedu konja, pa uzjaha konja i s družinom svojih ljudi ode k moru. I zaustavi se pred magovom lađom, pa naredi ljudima koji bjehu s njim da uđu u lađu i da je pretraže, te ljudi uđoše u lađu i svu je pretražiše, ali ne nađoše ništa u njoj. 234. NOĆ

I oni dođoše, pa obavijestiše o tome al-Amdžada, a on uzjaha konja i vrati se, uputivši se kući, a kad je stigao u svoje boravište i ušao u dvor, srce mu se steglo. I on baci pogled na kuću i vidje na njoj dva reda ispisana na zidu, a bješe to ovaj dvostih:

Dragi, kada ste se skrili vi za oči moje,
Za srce i dušu skriti se nećete.

Al' ostavite me jadna, namučena,
I san mi odnijeste, a zaspaste sami.

I kad je pročitao te stihove, al-Amdžad se sjeti brata i zaplače zbog onoga što ga je snašlo.

Što se pak tiče maga Bahrama, on je ušao u lađu, pa je dreknuo i viknuo na mornare da što prije razapnu jedra, te oni razapeše jedra i zaploviše i neprestano plovljahu u toku dana i noći, a kad god bi protekla dva dana, Bahram bi izvadio al-Asada, pa bi mu dao malo hrane i malo vode. I tako se približiše Vatrenoj Planini, a onda duhnu vjetar, i more se uzburka, te lađa skrene s puta i nije plovila svojim putem, već je prešla u drugo more.

Tako stigoše do jednoga grada koji bješe podignut na morskoj obali, i u gradu bješe tvrđava s prozorima prema moru, a tim gradom vladala je jedna žena koja se zvala Mardžana. I kapetan reče Bahramu: – O, gospodaru, skrenuli smo s puta, te svakako moramo pristati uz ovaj grad, da se odmorimo, a poslije će Alah učiniti ono što hoće. – I Bahram mu odgovori: – Divno je to što si odlučio, a kako si odlučio, tako i uradi. – Kad carica pošalje nekoga da nas zapita tko smo, što da mu odgovorimo? – zapita kapetan, a Bahram odgovori: – Ja imam onoga muslimana što je s nama; obući ćemo mu ropsko odijelo, pa ćemo ga izvesti, i carica će promisliti kad ga ugleda, pa će nas zapitati: – Je li to rob? – a ja ću joj reći: – Ja prodajem robove i trgujem njima. Imao sam mnogo robova, pa sam ih prodao, a ostao mi je samo ovaj. – Divne su to riječi – odgovori kapetan, a potom doploviše do grada, pa skupiše jedra i baciše sidro, te lađa stade, i odjednom im priđe carica Mardžana sa svojom vojskom i zaustavi se pored lađe, pa pozva kapetana. I kapetan joj ode i poljubi zemlju između njenih ruku, a carica ga zapita: – Šta imaš u toj lađi i tko je još s tobom? – O, carice vremena – odgovori joj kapetan – sa mnom je jedan trgovac koji prodaje robove. – A carica viknu: – Dovedi mi ga! – I tako joj dođe Bahram, a za njim je išao al-Asad obučen kao rob, a kad je došao da carice, Bahram poljubi zemlju i stajaše pred njom. – Čime se baviš? – zapita ga carica, a on joj odgovori: – Trgujem robovima. – I carica pogleda u al-Asada, pa pomisli da je to rob. – Kako se zoveš? – zapita ga ona, i al-Asad joj odgovori, gušeći se od plakanja: – Zovem se al-Asad. – I caričino srce poleti k mladiću, te ga ona zapita: – Znaš li pisati? – a al-Asad joj odgovori da zna i onda mu carica dade tintu i pero i reče: – Napiši nešto, da vidim. – I al-Asad napisa ova dva stiha:

Što može smisliti čovjek kad se vječno sudba
Protivi njemu u svemu? – reci, o, gledaoče.

Baca ga ona na pučinu, svezana čvrsto,
I veli: – Gledaj, gledaj, nemoj se smočiti.

I kad je pročitala ono što bješe napisano na papiru, carica se sažali na al-Asada te reče Bahramu: – Prodaj mi ovoga roba! – A on joj odgovori: – O, gospođo, ne mogu ti ga prodati, jer sam prodao sve svoje robove, a ostao mi je samo on. – Ali carica Mardžana uzviknu: – Ja ga svakako moram uzeti od tebe, pa bilo da mi ga prodaš, bilo da mi ga pokloniš! – Neću ga ni prodati ni pokloniti! – reče Bahram, ali carica uze za ruku al-Asada, pa ga odvede i popne se s njim u tvrđavu, a Bahramu posla jednog čovjeka da mu kaže: – Ako se noćas ne otisneš od našega grada, uzet ću ti sve što imaš i razbit ću ti lađu. – I Bahram se veoma ožalosti kad je dobio tu poslanicu te uzviknu: – Doista, nesretno je bilo ovo putovanje! – Potom ustade, pa se spremi i uze sve što mu bješe potrebno, a onda poče čekati da dođe noć, pa ode, i reče mornarima: – Pripremite se i napunite mješine vodom, a pred kraj noći ćemo krenuti. – I mornari počeše obavljati svoje poslove, očekujući noć, i eto šta je bilo s mornarima.

Što se pak tiče carice Mardžane, ona je uzela al-Asada, pa ga je odvela u tvrđavu i otvorila prozore koji su gledali na more, a zatim je naredila robinjama da donesu jelo. I robinje im doniješe jelo, te njih dvoje jedoše, a zatim carica naredi da im donesu vina...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade dvjesta trideset peta noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je carica Mardžana naredila 235.
robinjama da donesu vina, te joj one doniješe vina, i carica poče piti s al-Asa- NOĆ
dom, a Alah – velik je i slavljen on! – ubaci u caričino srce ljubav prema al-Asadu, te ona poče puniti pehare i pojiti mladića, dok ga razum ne izdade. I al-Asad ustade, želeći da svrši nuždu, i iziđe iz sobe, a kad vidje da su vrata otvorena, iziđe i pođe dalje, te ga tako put dovede do jednog velikog vrta, u kojem bješe svakojakog drveća i cvijeća. I al-Asad čučnu pod jedno drvo, pa svrši nuždu, a potom priđe bazenu što bijaše u vrtu. I vino mu udari u glavu, te zaspa, i tako ga zateče noć.

Eto šta je bilo s al-Asadom.

Što se pak tiče Bahrama, on je viknuo mornarima na lađi kad je nastala noć: – Razvijte jedra, pa krenimo! – A mornari su mu odgovorili: – Slušamo i pokoravamo se, samo pričekaj dok ne napunimo mješine vodom, pa ćemo se onda otisnuti. – I zatim mornari odoše s mješinama da ih napune i obiđoše grad, ali vidješe samo zidove oko vrta. I popeše se na zidove, pa siđoše u vrt, i pođoše po tragu nečijih stopa, a trag ih odvede do onog bazena, pa kad dođoše tamo, vidješe al-Asada kako se pružio nauznak. I mornari ga prepoznaše i obradovaše se, pa uzeše mladića, pošto najprije napuniše mješine, i skočiše sa zida, a zatim ga brzo odniješe Bahramu i rekoše mu: – Raduj se, jer si po-

stigao ono što si želio i izliječio si dušu. Zalupao je tvoj bubanj, a tvoja flauta je zasvirala: našli smo i donijeli tvoga roba, koga ti je silom odvela carica Mardžana. – I potom baciše al-Asada pred Bahrama, i kad Bahram ugleda mladića, srce mu zakuca od radosti, a grudi mu se raširiše i ispraviše. I on nagradi mornare i naredi im da što prije razviju jedra, te oni razviše jedra i zaploviše, uputivši se k Vatrenoj Planini, i neprestano plovljahu do jutra.

Eto što je bilo s njima.

Što se pak tiče carice Mardžane, ona je neko vrijeme čekala al-Asada, ali se on nije vraćao. I ona ga poče tražiti, ali mu ne nađe traga, a onda carica upali svijeću, pa naredi robovima da traže mladića, a zatim i sama iziđe i vidje da je vrt otvoren, te joj bi jasno da je al-Asad ušao u nj. I uđe u vrt, i pored onog drveta nađe al-Asadovu sandalu, ali ne saznade ništa o njemu. I carica ga je tražila po svim kutovima u vrtu do jutra, a potom zapita što je bilo s lađom, i rekoše joj da je lađa otplovila u toku prve trećine noći. I carici bi jasno da su mornari odnijeli al-Asada, te se razgnjevi, i bi joj teško. I ona odmah naredi ljudima da opreme deset velikih lađa i da se spreme za rat, pa uđe u jednu od tih deset lađa, a s njom uđoše u lađu i robovi i robinje, i ratnici bjehu opremljeni i imali su na sebi divno oružje i ratnu opremu. I razapeše jedra, a carica reče kapetanima: – Ako stignete lađu onoga maga, dat ću vam počasna odijela i novaca, a ako je ne stignete, pobit ću vas sve do jednoga.

I mornare obuze strah i velika nada, te oni plovljahu na lađama toga dana, i te noći, i drugoga dana, i trećega dana, a četvrtoga dana ugledaše izdaleka lađu Bahrama-maga, i dan se i ne završi, a lađe opkoliše i saletješe magovu lađu. A Bahram je baš u to vrijeme bio izveo al-Asada i počeo ga udarati i mučiti, te je al-Asad dozivao ljude da mu pomognu i da ga obrane, ali među ljudima nije bilo nikoga da mu pritekne u pomoć i da ga obrani, i on osjeti bol od žestokih udaraca.

I dok ga je tako mučio, mag odjednom baci pogled i vidje da su se neke druge lađe okupile oko njegove lađe i da su je opkolile kao što bijelo u oku okružuje crno, i bi mu jasno da ga čeka sigurna smrt. I Bahram uzdahnu i uzviknu: – O, Asade, sve je to poteklo iz tvoje glave! – A zatim ga uze za ruku, pa naredi svojim ljudima da ga bace u more, i uzviknu: – Alaha mi, ja ću na svaki način prije ubiti tebe no što sâm umrem! – I al-Asada uzeše za noge i ruke, pa ga podigoše i baciše usred mora, ali Alah – velik je i slavljen on! – poželje da ga spasi i da ga mimoiđe suđeni čas, te dopusti da al-Asad zaroni i izroni, i mladić je dotle udarao rukama i nogama dok mu Alah nije pritekao u pomoć. I al-Asada udari jedan val, pa ga odnese daleko od magove lađe i pribi ga uz obalu, te mladić tako iziđe iz mora, ne vjerujući da se spasio, a kad se našao na obali, svuče odijelo, iscijedi ga i razastre, pa sjedne, onako gol, plačući zbog svega što ga je zadesilo i zbog nevolja koje su ga snašle: batina, zarobljavanja i izgnanstva. I izgovori ovaj dvostih:

O, bože, ustrajnosti je kraj i lukavstvu –
Popusti ustrajnost i uzica se pokida!

Kome da se, nesretnik, potužim sada,
Osim gospodu, o, vladaru vladarâ?

I kad je završio stihove, obuče odijelo, a nije znao kamo da ide i kamo da se uputi. I poče se hraniti biljem sa zemlje i voćem s drveća i piti vodu s potoka, i išao je tako i noću i danju dok se nije približio jednome gradu. I al-Asad se obradova, pa pođe bržim koracima, a kad je došao do grada, spustilo se veče . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade dvjesta trideset šesta noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je al-Asada zateklo veče kad je došao do grada, a da su gradska vrata bila zatvorena. I po volji sudbe i suđena časa dogodi se da je to bio baš onaj grad u kojem al-Asad bijaše zarobljen, dok je njegov brat al-Amdžad bio vezir cara toga grada. I kad vidje da je grad zatvoren, al-Asad pođe k groblju, prema grobnicama, a kad dođe do groblja, vidje jednu grobnicu bez vrata, te uđe u nju i legne, pokrivši lice skutom. 236. NOĆ

A kad doploviše lađe carice Mardžane, Bahram-mag ih razbi poslužívši se lukavstvom i činima, pa sretno okrene svoju lađu k svome gradu i zaplovi toga istoga časa i trenutka, a bijaše veoma radostan. I kako je plovio pored groblja, on siđe s lađe, po volji sudbe i suđena časa, pa se prošeta između grobova i vidje da je otvorena ona grobnica u kojoj je ležao al-Asad. I začudi se tome, te uzviknu: – Moram zaviriti u ovu grobnicu! – I on zaviri u nju i vidje pored grobnice al-Asada kako spava, a glava mu bješe pokrivena skutom. I Bahram pogleda u njegovo lice i prepozna ga i uzviknu: – Zar si još živ? – A zatim ga sveže i odnese kući, a u kući, ispod zemlje, imao je podrum pripremljen za mučenje muslimana, i mag je imao kćerku koja se zvala Bustana. I Bahram stavi al-Asadu teške okove na noge, pa ga smjesti u taj podrum, a kćeri naredi da ga muči i danju i noću, dok ne umre, pa dobro izudara mladića i zatvori ga u taj podrum, a ključeve dade svojoj kćeri. I njegova kći Bustana otvori podrum, pa siđe u nj da tuče al-Asada, i onda vidje da mladić ima otmjene crte lica, da je ugodne vanjštine, da su mu obrve na luk svedene i zjenice crne, i ljubav prema njemu obuze joj srce, te zapita mladića: – Kako se zoveš? – Zovem se al-Asad – odgovori on, a Bustana uzviknu: – Sretan bio i sretni ti bili dani! Ti ne zaslužuješ ni mučenje ni batine, i ja znam da si uvrijeđen.

I ona ga poče zabavljati riječima, i raskova mu lance, a zatim ga poče zapitkivati o islamskoj vjeri, i al-Asad joj reče da je to istinska i prava vjera i da je naš gospodar Muhamed tvorac sjajnih čudesa i vidljivih znamenja, i da vatra donosi štetu, a ne korist. I poče joj pričati o islamu i onome što je bitno u njemu, te mu se djevojka potčini i ljubav prema vjeri uđe joj u srce, a veliki Alah prožme joj dušu ljubavlju prema al-Asadu. I djevojka izgovori obje ispovijedi, te tako uđe u red ljudi sreće i poče hraniti al-Asada i pojiti ga i razgovarati s njim, a moljahu se zajedno. I djevojka je pripremala mladiću uvarke od kokošjeg mesa, dok nije ojačao, i tako minu njegova bolest, te bješe zdrav kao i ranije, i eto što se dogodilo al-Asadu s kćerkom Bahrama-maga.

I jednom Bahramova kći iziđe iz al-Asadove sobe, pa stade pored vrata, i odjednom čuje kako glasnik viče: – Svaki onaj kod koga se nalazi lijepi mladić takvog i takvog izgleda dobit će onoliko novaca koliko zatraži, a svaki onaj tko ga drži u svojoj kući i ne učini to, bit će obješen na vratima svoje kuće, a imovina će mu biti opljačkana i nitko neće biti kažnjen ako prolije njegovu krv.

A al-Asad bješe ispričao Bustani, Bahramovoj kćeri, sve što se dogodilo s njim, te Bustani bi jasno, kad je čula glasnikove riječi, da je al-Asad taj mladić koga traže. I ona uđe u njegovu sobu, pa mu ispriča u čemu je stvar, a al-Asad iziđe i uputi se vezirovoj kući, a kad ugleda vezira, uzviknu: – Alaha mi, ovaj je vezir moj brat al-Amdžad!

I zatim mladić uđe u dvor, a za njim uđe i Bustana, i kad ugleda svoga brata al-Amdžada, al-Asad pojuri k njemu, i onda al-Amdžad prepozna brata, pa i sâm pojuri k njemu, te se tako zagrliše, a mameluci ih okružiše, sjahavši s konja, a al-Asad i al-Amdžad bjehu u nesvjestici neko vrijeme. A kad se povratiše od nesvjestice, al-Amdžad povede al-Asada i ode s njim sultanu, pa mu ispriča povijest svoga brata, te sultan naredi da se opljačka Bahramova kuća . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade dvjesta trideset sedma noć, ona reče:

237. NOĆ

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je sultan naredio al-Amdžadu da opljačka Bahramovu kuću i da objesi njegovu obitelj, te vezir posla ljude da to učine, a ljudi odoše Bahramovoj kući i opljačkaše je. I oni dovedoše veziru Bahramovu kćerku, a vezir joj iskaza poštovanje, i al-Asad ispriča bratu kakve je sve muke morao podnijeti i kakvo mu je dobro učinila Bahramova kćerka, te joj al-Amdžad iskaza još veće poštovanje. Zatim al-Amdžad ispriča al-Asadu sve što mu se dogodilo s onom ženom, i kako se spasio vješanja i kako je postao vezir, a potom se obojica počeše žaliti jedan drugome na sve ono što su podnijeli poslije rastanka. I zatim sultan naredi da mu dovedu maga, pa zapovjedi da mu odsijeku glavu, a Bahram ga zapita: – O, najveći care, jesi li se čvrsto odlučio da me ubiješ? – Jesam – odgovori mu car, a Bahram reče: – Počekaj malo, o, care! – pa obori glavu, a zatim je podigne i izgovori simbol vjere i prijeđe na islam sa sultanovom pomoću, i svi se obradovaše njegovu prelasku na islam. Potom al-Amdžad i al-Asad ispričaše Bahramu sve što im se dogodilo, te se Bahram začudi i uzviknu: – O, gospodari, spremite se za put, a i ja ću poći s vama. – I braća se obradovaše tome, a i Bahramovu prelasku na islam, i zaplakaše od radosti. – O, gospodari – reče im Bahram – nemojte plakati: naposljetku ste se sastali, kao što su se sastali Nima i Numa.
– A što se to dogilo s Nimom i Numom? – zapitaše Bahrama.

PRIČA O NIMI I NUMI

Vele, a Alah to bolje zna – reče Bahram – da je u gradu Kufi[12] bio jedan čovjek koji je spadao među ugledne građane, a zvao se ar-Rabi-ibn-Hatim, i on je imao mnogo novaca, te je živio ugodnim životom, a imao je jedno dijete kome je nadjenuo ime Nimat-Alah. I gle, jednoga dana on bijaše na trgu gdje trgovci prodaju roblje, i odjednom ugleda jednu robinju izloženu na prodaju, i ta je robinja imala u rukama malu robinju rijetke ljepote i krasote. I ar-Rabi dade znak trgovcu robljem i zapita ga: – Koliko tražiš za robinju i njenu kćerku? – a trgovac robljem mu odgovori: – Pedeset dinara! – Napiši pogodbu pa uzmi novac i predaj ga njenu vlasniku – reče ar-Rabi, pa dade trgovcu novac za djevojku i nagradu za posredovanje, a zatim uze robinju i njenu kćerku, pa se s njima uputi svojoj kući.

A kći njegova strica zapita ga kad je ugledala robinju: – O, sine moga strica, kakva ti je to robinja? – Kupio sam je – odgovori joj ar-Rabi – zato što sam želio imati ovu malu što joj je u rukama. Znaj, kad ona poraste, u zemljama Arabljana i nearabljana neće biti djevojke koja će joj biti slična i neće biti nijedne koja će biti ljepša od nje. – I kći njegova strica reče: – Divno je to na što si se odlučio! – A zatim zapita robinju: – Kako se zoveš? – O, gospođo, ja se zovem Taufika – odgovori joj robinja. – A kako se zove tvoja kćerka? – zapita je ar-Rabijeva žena, a robinja joj odgovori: – Zove se Sada. – I žena uzviknu: – Pravo si kazala! Sretna si, sretan je i onaj koji te je kupio! – O, sine moga strica, kakvo ćeš joj ime dati? – zapita ona zatim, a ar-Rabi odgovori: – Ime koje ti izabereš. – I onda žena reče: – Nazovimo je Numon! – A ar-Rabi uzviknu: – Divno si to smislila![13]

I malu Numu odgajahu s Nimom, ar-Rabijevim sinom, u jednoj istoj kolijevci, dok ne napuniše deset godina, i jedno je dijete bilo ljepše od drugoga, i dječak poče zvati djevojčicu sestricom, a ona njega nazva bracom.

A kad je prošlo deset godina, ar-Rabi se obrati sinu Nimi, pa mu reče: – O, čedo moje, Numa ti nije sestra, već je ona, naprotiv, tvoja robinja, a ja sam je kupio na tvoje ime dok si bio još u kolijevci. Od danas je nemoj nazivati sestrom. – I Nima reče ocu: – Ako je tako, ja ću se oženiti njome – pa ode majci i obavijesti je o tome, a ona mu reče: – O, čedo moje, ona je tvoja robinja. – I tako Nima-ibn-ar-Rabi ode toj robinji i zavolje je, i nad njima prođe nekoliko godina, a oni življahu tako, i u Kufi nije bilo ni ljepše, ni ugodnije ni otmjenije djevojke od Nume, i ona je odrasla i čitala Kuran i izučila nauke i naučila kako se svira u glazbala i postala je vješta u pjevanju i rukovanju glazbalima za uveseljavanje, tako da je nadmašivala sve ljude svog vijeka. I jednoga dana među danima ona je sjedila sa svojim mužem Nimom, ar-Rabijevim sinom, u sobi u kojoj se pije, pa je uzela lutnju, zategnula žice na njoj, zapjevala i izgovorila ove stihove:

Kad si ti gospodar moj, od čije milosti živim,
I mač moj što prevrtljivosti odsijeca glavu –

Te mi potrebna nije zaštita Zejda il'Amre,[14]
Već tvoja samo kad se suze putevi moji.

I Nimu obuze veliko ushićenje, te joj reče: – Života ti moga, o, Numa, otpjevaj mi što uz daire i muzičke instrumente! – te ona zapjeva i izgovori ove stihove:

Kunem se onim što mi je u ruci povodac moj,
Da u ljubavi neću slušati kudioce.

I razljutit ću kudioce sve, pokoravajuć' vam se,
I rastat ću se tako s nasladama mira.

I za ljubav strasnu prema vama u duši ću grob
Iskopati, a za to srce neće znati.

I mladić uzviknu: – Alah ti je dao taj dar, o, Numa!

I dok oni življahu tako najugodnijim životom, odjednom reče al-Hadžadž[15] u namjesničkom dvoru: – Moram se nekako doviti da otmem robinju koja se zove Numa, pa da je pošljem gospodaru pravovjernih, Abd-al-Meliku-ibn-Mervanu, jer na njegovu dvoru nema nijedne koja bi joj bila ravna i koja bi pjevala ljepše od nje. – I on pozva staricu-nadzornicu, pa joj reče: – Otiđi u ar-Rabijevu kuću, pa se sastani s robinjom Numom i gledaj da je otmeš, jer na zemljinu licu nema djevojke koja bi joj bila slična. – I starica utuvi to što joj je rekao al-Hadžadž, a kad nastade jutro, obuče vunenu haljinu i objesi si o vrat brojanice s hiljadu zrna, pa uze u ruke štap i jemensku mješinu . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade dvjesta trideset osma noć, ona reče:

238. NOĆ – Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je starica utuvila ono što joj je rekao al-Hadžadž, a kad nastade jutro, obuče vunenu haljinu i objesi o vrat brojanice s hiljadu zrna, pa je uze u ruke štap i jemensku mješinu i pođe uzvikujući: – Neka je slava Alahu, i neka je hvala Alahu! Nema boga do Alaha! Alah je velik! Nema moći ni sile do u visokog, velikog Alaha. – I svejednako slavljaše Alaha i moljaše mu se (a srce joj bješe puno spletaka i lukavstva), dok ne dođe do kuće Nime-ibn-ar-Rabija u vrijeme podnevne molitve. I ona zakuca na vrata, a vratar joj otvori i zapita je: – Šta hoćeš? – a starica odgovori: – Ja sam prosjakinja bogomoljka, pa me je ovdje zatekla podnevna molitva, te hoću da se pomolim na ovom blagoslovljenom mjestu. – O, starice – odgovori joj vratar – ovo je kuća Nime-ibn-ar-Rabija, a nije ni crkva ni džamija. – A starica na to izusti: – Znam da nema ni crkve ni džamije koja bi bila slična kući Nime-ibn-ar-Rabija; ja sam nadzornica sa dvora gospodara pravovjernih, a s dvora sam otišla da bih se mogla moliti i ići po svijetu. – Ne dam ti da uđeš – reče joj vratar.

I tako oni razvezoše razgovor, a starica se grčevito uhvati za vratara i uzviknu: – Zar me netko može spriječiti da uđem u kuću Nime-ibn-ar-Rabija,

kad odlazim u kuće emira i velikaša? – I Nima iziđe, pa ču njihov razgovor i nasmija se i reče starici da pođe za njim, i onda on uđe, a starica uđe za njim, i Nima je odvede Numi. I starica je pozdravi najljepšim pozdravima, a kad vidje Numu, zbuni se i iznenadi je njena neobična ljepota, te joj reče: – O, gospođo, neka te čuva Alah koji te je izjednačio s tvojim gospodarom po ljepoti i krasoti.

Zatim starica ode u mihrab, pa stade i poče se klanjati, padati ničice i moliti se, i tako prođe dan i dođe noć s njenim mrakom, a onda djevojka reče: – O, majčice, odmori svoje noge za jedan čas – a starica joj odgovori: – O, gospođo, onaj koji teži za budućim životom mora se zamarati u ovozemaljskom životu, a onaj koji se ne zamara u ovozemaljskom životu neće ni stići u obitavalište prečistih u svome budućem životu. – Potom Numa dade starici hrane i reče joj: – Jedi malo ovoga moga jela i pomoli se za mene Alahu da mi oprosti i da bude milostiv prema meni. – A starica joj reče: – O, gospođo, ja postim, a što se tiče tebe, ti si žena kojoj priliči da jede, pije i da se raduje, i Alah će ti oprostiti. Ta veliki Alah je rekao: – Osim onih koji se kaju i učine pravedno djelo. – I djevojka je sjedila sa staricom, razgovarajući, a potom reče Nimi: – O, gospodaru, zamoli ovu staricu da ostane s nama neko vrijeme. Vidi joj se po licu da je pobožna. – Očisti za nju neko mjesto kamo bi mogla odlaziti na molitvu i ne daj nikome da joj dođe – odgovori joj Nima; – možda će nam pomoći slavljeni i veliki Alah, zahvaljujući njenu blagoslovu, te se nećemo rastati.

Poslije toga starica provede noć moleći se i čitajući Kuran do jutra, a kad Alah osvijetli jutro, dođe Nimi i Numi, pa im poželje dobro jutro i reče: – Povjeravam vas Alahu. – A kuda ćeš, o, majčice? – zapita je Numa; – moj gospodar mi je naredio da za tebe ispraznim jednu odaju, kako bi u njoj uvijek mogla klanjati i moliti se. – Neka ga čuva Alah i neka vam dugo bude naklonjen – odgovori starica. – Hoću da naredite vrataru da me ne sprečava da uđem u vašu kuću; ako ushtje veliki Alah, otići ću na put u prečista mjesta, pa ću se moliti za vas svakoga dana jutrom i večerom, poslije klanjanja i molitve.

I potom starica ode iz kuće, a djevojka Numa plakaše zbog rastanka s njom, a nije znala zašto joj je ona dolazila. I starica se uputi al-Hadžadžu, a kad je došla, on je zapita: – Jesi li što učinila? – A starica mu reče: – Pogledala sam onu robinju i vidjela da žene nisu rodile nikog koji bi bio ljepši od nje. – I tada al-Hadžadž uzviknu: – Ako učiniš ono što sam ti naredio, dobit ćeš od mene veliko blago. – Hoću da mi daš rok od mjesec dana – reče starica, a al-Hadžadž joj odgovori: – Dajem ti rok od mjesec dana – te otada starica poče odlaziti u kuću Nime i njegove robinje Nume...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade dvjesta trideset deveta noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je starica počela odlaziti u kuću 239. NOĆ
Nime i njegove robinje Nume i da su joj oni iskazivali veliko poštovanje, i tako

je starica neprestano bila kod njih, i ujutro i uveče, te su joj u kući govorili: – Dobro došla!

I jednog dana među danima starica napokon ostade nasamo s djevojkom i reče joj: – O, gospođo, Alaha mi, kad budem stigla u prečista mjesta, molit ću se za tebe, a željela bih da i ti budeš sa mnom, pa da vidiš mudrace kojima je uspjelo da se sjedine s Alahom, a i oni bi se pomolili Alahu da ti dâ ono što hoćeš. – I robinja Numa joj reče: – Alaha radi, o, majčice, povedi i mene – a starica joj odgovori: – Zamoli svoju svekrvu, Niminu majku, da te pusti. – I djevojka reče svekrvi: – O, gospođo, zamoli moga gospodara da pusti mene i tebe da jednoga dana odemo iz kuće zajedno s mojom majčicom-staricom, pa da se pomolimo Alahu i da ga prizovemo zajedno s fakirima na mjestima koja poštujemo. – I kad dođe Nima i sjedne, starica mu priđe, pa mu poče ljubiti ruke, a on joj to ne dopusti, a Numa ga zamoli da je pusti sa staricom, ali on ne pristade, te ga starica blagoslovi i iziđe iz kuće. A kad nastade naredni dan, starica dođe u vrijeme kak Nime ne bijaše kod kuće, pa se obrati robinji Numi i reče joj: – Jučer smo se molili za tebe; ustani odmah – prošetat ćeš se, pa ćeš se vratiti prije no što ti dođe gospodar. – I djevojka reče svekrvi: – Molim te, Alaha radi, pusti me da iziđem s ovom pravednom ženom: pogledat ću Alahove prijatelje u mjestima koja poštujemo i brzo ću se vratiti, prije no što dođe moj gospodar. – Bojim se da to ne sazna tvoj gospodar – reče Nimina majka, a starica uzviknu: – Alaha mi, neću joj dati ni da sjedne na zemlju! Gledat će stojeći na nogama, te neće zakasniti.

I starica odvede djevojku, posluživši se lukavstvom, pa je uvede u al-Hadžadžov dvor i obavijesti ga da je došla, pošto je prije toga ostavila djevojku u jednoj sobi, i al-Hadžadž dođe, pa je pogleda i vidje da je ljepša od svih ljudi svoga vremena i da on nije vidio ljepše djevojke od nje. I kad vidje al-Hadžadža, Numa zakloni lice od njega, a al-Hadžadž je ne ostavi, već odmah pozva dvorjanina, dade mu da uzme djevojku i da je posjedne na brzu devu, pa da ode s njom u Damask i da je preda gospodaru pravovjernih Abd-al-Meliku-ibn-Mervanu.

I on napisa pismo kalifu, a dvorjaninu reče: – Predaj mu ovo pismo, pa uzmi odgovor i vrati se što prije – te dvorjanin brzo uze djevojku, pa je posjedne na devu i ode s njom, a djevojka je plakala zbog rastanka sa svojim gospodarom. I tako stigoše u Damask, a dvorjanin zamoli da mu odobre da ode gospodaru pravovjernih, i kad mu kalif to odobri, dvorjanin mu ode i ispriča mu šta je bilo s djevojkom, i kalif joj odredi jednu sobu. A potom kalif ode u svoj harem i sastade se sa svojom ženom, pa joj reče: – Al-Hadžadž mi je kupio jednu robinju – jednu od kćeri kufskih velikaša – za deset hiljada dinara, i poslao mi je ovo pismo, a s pismom je stigla i robinja. – A žena reče kalifu . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade noć kojom se puni dvjesta četrdeset noći, ona reče:

240. NOĆ – Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je car ispričao ženi robinjinu povijest, a da mu je žena onda rekla: – Neka Alah bude još milostiviji prema

tebi! – A potom sestra kalifa Abd-al-Melika ode robinji i uzviknu, ugledavši je: – Alaha mi, neće biti prevaren onaj u čijoj se kući nalaziš, pa ma stajala i sto hiljada dinara!

A robinja Numa je zapita: – O, svjetlolika, kojega cara je ovaj dvor i koji je ovo grad? – Ovo je – odgovori joj kalifova sestra – grad Damask, a ovaj dvor je dvor moga brata, gospodara pravovjernih, Abd-al-Melika-ibn-Mervana. – Ti kao da to ne znaš? – zapita je ona zatim, a djevojka joj odgovori: – Alaha mi, o, gospođo, ja to nisam znala. – A zar ti onaj koji te je prodao i uzeo novac za tebe nije rekao da te je kupio kalif? – uzviknu kalifova sestra, a djevojka poče prolijevati suze kad je čula te riječi, i zaplaka se i reče u sebi: – Pošlo joj je za rukom lukavstvo! – A potom pomisli: – Ako što kažem, nitko mi neće vjerovati, bit će dakle bolje da šutim i da se strpim, znajući da je bliska Alahova pomoć. – I ona obori glavu od stida, a obrazi joj pocrvenješe od tragova putovanja i sunca.

A kalifova sestra je ostavi toga dana, i dođe joj tek sutradan, s tkaninama i đerdanima od dragoga kamenja, pa obuče djevojku. A onda dođe i gospodar pravovjernih, pa sjedne pored nje, a sestra mu reče: – Pogledaj ovu djevojku koju je Alah obdario savršenom ljepotom i krasotom. – Skini veo s lica – reče kalif Numi, ali ona ne htjede skunuti veo, te joj kalif ne vidje lica, već joj vidje samo ruke, i ljubav prema njoj osvoji mu srce. – Doći ću joj tek poslije tri dana, kad se sprijatelji s tobom – reče kalif sestri, pa ustade i ode, a djevojka poče razmišljati o onom što joj se dogodilo i uzdisati zbog rastanka sa svojim gospodarom Nimom. A kad dođe noć, djevojku uhvati groznica, te nije mogla ni jesti ni piti, i ona pobijelje u licu i izmijeni se njena krasota. I kalifa obavijestiše o tome, i njemu bi teško zbog toga, te joj posla liječnike i pronicave ljude, ali nitko nije mogao naći lijeka za nju.

Eto šta je bilo s njom.

Što se pak tiče njena gospodara Nime, on je došao kući i sjeo na postelju, pa je pozvao Numu, ali mu se ona ne odazva. I on brzo ustade i poče dozivati, ali mu nitko ne dođe, a sve robinje u kući posakrivaše se, bojeći se gospodara. I Nima ode majci i vidje je kako sjedi, metnuvši obraz na ruku, i zapita je: – O, majčice, gdje je Numa? – A majka mu reče: – O, čedo moje, ona je s onom kojoj se prije može povjerovati nego meni, s onom staricom-pravednicom, otišla jutros – odgovori Nimina majka, a Nima uzviknu: – Zašto si joj to dopustila? – Tako mi je savjetovala starica – reče mu majka, a Nima povika: – Nema moći ni sile do li u Alaha, visokoga, velikoga!

I potom on ode iz kuće, i mira nestade za nj, te dođe starješini straže, pa mu reče: – Ti se služiš lukavstvom i otimaš mi robinju iz kuće! – Ja ću se na svaki način požaliti na tebe gospodaru pravovjernih. – A tko ju je odveo? – zapita ga starješina straže, i Nima mu odgovori: – Jedna starica koja je izgledala tako i tako, i bila je u vunenoj haljini, a u rukama je imala brojanice sa hiljadu zrna. – Pokaži mi tu staricu, pa ću ti osloboditi robinju – odgovori starješina straže, a Nima uzviknu: – A tko poznaje tu staricu? – Nitko ne zna ono što je skriveno, osim Alaha, velik je on i slavljen – odgovori starješina

straže, a znao je da je to bila lukava starica koju je poslao al-Hadžadž. – Ja tražim svoju robinju samo od tebe, a između mene i tebe bit će al-Hadžadž – reče Nima, a starješina straže odgovori: – Idi kome hoćeš!

I Nima ode u al-Hadžadžov dvor (a otac mu bijaše jedan od kufskih velikaša), i kada je stigao do njegove kuće, al-Hadžadžov vratar ode al-Hadžadžu i obavijesti ga o tome, i kad je Nima došao pred al-Hadžadža, ovaj ga zapita: – Šta je s tobom? – Sa mnom se dogodilo to i to – odgovori Nima, a al-Hadžadž reče: – Dovedite mi starješinu straže, pa ću mu narediti da potraži staricu. – I kad se starješina straže pojavi pred licem al-Hadžadža (a ovaj je znao da starješina straže poznaje staricu), al-Hadžadž mu reče: – Hoću da potražiš robinju Nime-ibn-ar-Rabija. – A starješina straže odgovori: – Nitko ne zna ono što je skriveno osim velikog Alaha! – Ti na svaki način moraš poslati konjanike da potraže tu robinju po putevima i da vide da nije u kojem gradu – reče al-Hadžadž . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade dvjesta četrdeset prva noć, ona reče:

241. NOĆ

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je al-Hadžadž rekao starješini straže: – Ti svakako moraš poslati konjanike da vide po gradovima i da motre na tu djevojku na putevima i da je potraže. – A potom se obratio Nimi i rekao mu: – Ako se ne vrati tvoja robinja, ja ću ti dati deset robinja iz svoje kuće i deset robinja iz kuće starješine straže. – Idi, pa traži robinju – reče starješini straže, te starješina straže ode, a Nima bijaše zabrinut i očajan. A bilo mu je četrnaest godina i na obrazima još nije imao malja. I on poče plakati i ridati, i neprestano je plakao s majkom do samoga jutra.

A tada se Nimin otac obrati sinu i reče mu: – O, čedo moje, al-Hadžadž ti je doista oteo djevojku poslužívši se lukavstvom, ali nam Alah može pomoći svakoga časa.

I Nimine brige bijahu sve veće, te on nije znao šta govori niti mu je bilo jasno tko mu dolazi, i bolovao je tako tri mjeseca, a bolest mu se pogoršala, te je otac stao očajavati zbog njega, i Nimi dođoše liječnici, pa rekoše: – Za nj nema drugoga lijeka osim robinje.

I jednoga dana među danima njegov je otac sjedio tako, i čuo je za jednog vještog liječnika-Perzijanca, kome su ljudi pripisivali veliku vještinu u liječenju, u zvjezdarstvu i gatanju na pijesku. I ar-Rabi pozva toga liječnika, a kad je ovaj došao, posadi ga pored sebe i iskaza mu poštovanje i reče: – Vidi u kakvom je stanju moj sin. – Daj mi ruku – reče liječnik Nimi, te mu mladić dade ruku, a liječnik mu opipa bilo i pogleda mu u lice pa se nasmije, a zatim se obrati njegovu ocu i reče: – Tvoj sin ne boluje ni od čega, osim od boljke u srcu. – U pravu si, o, liječniče – odgovori ar-Rabi. – Razmisli o slučaju moga sina kao vješt čovjek, pa mi reci cijelu istinu o njegovu stanju, ne skrivajući ništa od mene.

A Perzijanac mu odgovori: – Tvoj sin je zavolio jednu djevojku, a ta djevojka je u Basri ili u Damasku, i sastanak s tom djevojkom je jedini lijek

za tvoga sina. – Ako ih sastaviš, imat ću čime da te obradujem, te ćeš provesti svoj vijek kao čovjek koji ima novaca i živi u blagostanju – reče ar-Rabi, a Perzijanac prozbori: – To je moguće i nije teško. – A potom se okrene Nimi, pa mu reče: – Neće te snaći nikakvo zlo; ojačaj svoje srce, dakle, umiri dušu i rashladi oči! Položi mi četiri hiljade dinara od svoga novca – reče liječnik ar-Rabiju, te ovaj izvadi novac i dade ga Perzijancu, a Perzijanac mu reče: Hoću da tvoj sin pođe sa mnom u Damask, pa ako ushtije veliki Alah, ja ću se vratiti s djevojkom, i nikako drukčije.

Zatim se Perzijanac okrene mladiću, pa ga zapita: – Kako se zoveš? – i mladić mu odgovori: – Nima – a onda Perzijanac reče: – O, Nima, sjedi, pa nek te čuva veliki Alah; Alah će te sastaviti s tvojom dragom. – I Nima sjedne uspravno, a Perzijanac mu reče: – Ojačaj svoje srce, poći ćemo na put još danas. Jedi, pij i zabavljaj se, ne bi li ojačao za put. – A poslije toga Perzijanac poče dovoditi u red svoje poslove i uze sve ono što mu bijaše potrebno od rijetkosti, pa uze deset hiljada dinara od Nimina oca, i uze od njega konje i deve i ostalo što mu bješe potrebno za nošenje tereta na putu.

Potom se Nima oprosti s ocem i majkom, pa ode s liječnikom u Haleb, ali tamo ništa nisu čuli o djevojci, a zatim stigoše u Damask i u njemu provedoše tri dana, pa Perzijanac uze pod zakup jedan dućan i na police u njemu stavi fini porculan i poklopce, i ukrasi police zlatom i komadima skupocjenih tkanina. Ispred sebe stavi sudove i boce u kojima bijahu razna ulja i svakojaki lijekovi, a oko boca pehare od biljura, dok ispred sebe stavi dasku i astrolabiju. I obuče odijelo vidara i liječnika, a ispred njega bijaše Nima, kome je obukao košulju i svileni ogrtač, i opasao ga svilenim ubrusom, izvezenim zlatom. A potom Perzijanac reče Nimi: – O, Nima, ti si moj sin od današnjega dana; nemoj me zvati drukčije do ocem, a ja ću te nazivati sinom. – I Nima odgovori: – Slušam i pokoravam se!

A stanovnici Damaska počeše se okupljati pred Perzijančevim dućanom, gledajući Niminu ljepotu i ljepotu dućana i onu robu koja bijaše u njemu, i Perzijanac je razgovarao s Nimom na perzijskom, a i Nima je razgovarao s njim na tom jeziku, jer ga je znao, kao što ga obično znaju velikaška djeca. I taj se Perzijanac proču u Damasku, te mu građani počeše opisivati svoje boljke, a on im je davao lijekove, i donosili su mu krčage napunjene mokraćom bolesnika, a on je gledao u njih i govorio: – Onaj što je napunio ovaj krčag svojom mokraćom boluje od te i te bolesti – a bolesnik je govorio: – Doista, taj liječnik je u pravu! – I Perzijanac tako poče zadovoljavati njihove potrebe, te se građani Damaska okupljahu u njegovu dućanu, a glas o njemu pronese se po gradu i po velikaškim kućama.

I jednoga dana među danima sjedi on tako, i odjednom mu prilazi jedna starica koja jaše magarca, na kojem ja abaija od zlatotkanice, ukrašena dragim kamenjem. I starica stade pored Perzijančeva dućana pa priveza magarca i dade Perzijancu znak i reče mu: – Uzmi me za ruku – te Perzijanac uze staricu za ruku, a ona sjaha s magarca, pa ga zapita: – Jesi li ti taj perzijski liječnik što je došao iz Iraka? – Jesam – odgovori liječnik, a starica reče: – Znaj da

imam kćerku i da mi je ona bolesna. – I starica izvadi krčag, a Perzijanac pogleda u ono što bješe u njemu, pa zapita: – O, gospođo, reci mi kako se zove ta djevojka, kako bih mogao izračunati koja je njena zvijezda i kad je najbolje da pije lijek. – I starica reče: – O, brate Perzijanaca, ona se zove Numa...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade dvjesta četrdeset druga noć, ona reče:

242. NOĆ – Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Perzijanac počeo sračunavati i pisati na rukama kad je čuo Numino ime, a da je zatim rekao: – O, gospođo, neću joj prepisati lijek dok ne saznam iz koje je zemlje, zbog razlike u zraku. Kaži mi u kojoj je zemlji odgajana i koliko joj je godina. – Četrnaest joj je godina, a odgojena je u Kufi, koja se nalazi u Iraku – odgovori starica, a Perzijanac je zapita: – A koliko ima mjeseci otkad je u ovim krajevima? – I starica odgovori: – U ovim krajevima provela je malo mjeseci.

Kad je Nima čuo staričine riječi i ime svoje robinje, srce mu tako ustrepta da se onesvijestio. A Perzijanac reče starici: – Za nju će biti dobri ti i ti lijekovi – a starica mu odgovori: – Pomiješaj šta hoćeš i daj mi to što si napisao, s blagoslovom velikog Alaha – pa mu baci deset dinara na dasku. A liječnik pogleda u Nimu i naredi mu da pripremi ljekovito bilje za staricu, a starica je gledala mladića i govorila: – Neka te čuva Alah, o, dijete moje, ti si joj sličan po izgledu. – A potom starica zapita Perzijanca: – O, brate Perzijanaca, je li ovo tvoj rob ili sin? – A Perzijanac joj odgovori: – To je moj sin. – I Nima prikupi potrebno bilje, pa ga stavi u kutijicu, a zatim uze komad papira, pa na njemu napisa ove stihove:

I ako mi pokloni Numa pogled samo jedan,
Neka za sreću ne zna Suda, i neka ne bude lijepa Džumla.[16]

Rekoše: – Zaboravi je i dvadeset ćeš uzeti takvih,
Ali njoj ravne nema, te je zaboraviti neću.

Potom uvuče pisamce u kutijicu, a na poklopcu napisa kufskim slovima:[17] – Ja sam Nima-ibn-ar-Rabi Kufanac – pa položi kutijicu pred staricu, a ona je uze, i oprosti se s njima, i ode, uputivši se u kalifov dvor. I kad dođe djevojci s biljem, starica stavi pred nju kutijicu s lijekovima i reče: – O, gospođo, znaj da je u naš grad došao jedan liječnik Perzijanac i da ja nikad nisam vidjela čovjeka koji bi bio pronicaviji od njega i koji bi se bolje razumijevao u bolestima. Kad je vidio krčag, kazala sam mu tvoje ime, a on je utvrdio od čega boluješ, pa ti je propisao lijek, a zatim je naredio svome sinu i ovaj ti je spremio evo ovaj lijek. I u Damasku nema mladića koji bi bio ljepši i otmjeniji od njegova sina, i nitko nema takav dućan kao što je njegov.

I Numa uze kutijicu, pa vidje da je na njenu poklopcu napisano ime njena gospodara i njegova oca, a kad vidje to, promijeni se u licu i uzviknu u sebi: – Nema sumnje da je vlasnik toga dućana došao zbog mene! – Opiši mi toga mladića – reče ona starici, a ova joj odgovori: – Zove se Nima, a iznad desne

obrve ima madež, i na njemu je raskošno odijelo, a njegova je ljepota savršena.

Daj mi lijek, s blagoslovom velikog Alaha i s njegovom pomoću – reče djevojka, pa uze lijek i ispi ga, smiješeći se, a starica reče – Doista, ovo je blagoslovljen lijek! – Potom djevojka razgleda kutijicu, pa ugleda pisamce, te ga otvori i pročita, a kad vidje šta u njemu piše, uvjeri se da je taj mladić njen gospodar, a duša joj se smiri i obradova.

A starica, videći da se djevojka nasmijala, uzviknu: – Doista, ovaj je dan blagoslovljeni dan! – A Numa prozbori: – O, nadzornice, htjela bih nešto pojesti i popiti. – I starica naredi robinjama: – Donesite svojoj gospođi najboljih jela! – te Numi prostriješe stol i ona poče jesti.

I odjednom im dođe Abd-al-Melik-ibn-Mervan, pa vidje da djevojka sjedi i jede jela, te se obradova, a nadzornica mu reče: – O, gospodaru pravovjernih, čestitam ti na ozdravljenju tvoje robinje Nume! U ovaj grad je došao jedan liječnik (a ja nisam vidjela čovjeka koji se bolje razumije u bolesti i lijekove), te sam od njega dobila lijek, koji je ona samo jedanput uzela, pa je prizdravila, o, gospodaru pravovjernih. – Uzmi hiljadu dinara, pa se postaraj za lijekove, kako bi sasvim ozdravila – reče gospodar pravovjernih, pa iziđe, sav radostan, a starica ode u dućan i dade Perzijancu hiljadu dinara, obavijestivši ga da je ona djevojka – kalifova robinja. I preda mu pisamce što ga je napisala Numa, i Perzijanac ga uze i dade Nimi, a mladić pade onesviješten kad je vidio pisamce i prepoznao Numin rukopis. A kad je došao k sebi, otvori pisamce i odjednom vidje da u njemu piše: – Od djevojke kojoj su oteli sreću, kojoj su obmanuli razum, od one koja se rastala s onim koji joj je drag srcu. – A poslije toga: – Dobila sam vaše pismo, i lakše mi je pri duši i obradovao mi se razum, i bilo je onako kako je rekao pjesnik:

Pismo je stiglo! – Nek bez prstiju tih ne ostanem
Što pismo napisaše – u nj im se duša upila.

I kao da Musu vratiše opet njegovoj majci,[18]
Il' da Jasufov plašt doniješe starcu Jakubu.[19]

I kad je Nima pročitao te stihove, oči mu se napuniše suzama, te ga nadzornica zapita: – Zašto plačeš, o, dijete moje? (ne dao Alah da ti oči plaču!) – O, gospođo – reče joj Perzijanac – kako da mi ne plače sin kad je ta djevojka njegova robinja, a on je njen gospodar, Nima-ibn-ar-Rabi iz Kufe? Ozdravljenje te robinje zavisi od sastanka s njim, a ona ne boluje ni od koje bolesti osim od ljubavi prema njemu ...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju,a kad nastade dvjesto četrdeset treća noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Perzijanac rekao starici: – Kako da mi ne plače sin, kad je ta djevojka njegova robinja, a on je njen gospodar, Nima-ibn-ar-Rabi iz Kufe? Ozdravljenje te robinje zavisi od njenog sastanka s njim, i ona ne boluje ni od čega drugog osim od ljubavi prema

243. NOĆ

njemu. Uzmi, dakle, za sebe, gospođo, tu hiljadu dinara (a dat ću ti još i više), pa gledaj na nas očima milosti. Ne znamo kako da popravimo tu stvar, osim tvojom pomoću. – I starica zapita Nimu: – Jesi li ti njen gospodar? – I Nima joj odgovori: – Jesam. – Na to starica reče: – Govoriš istinu, jer ona te sveudilj spominje.

I Nima ispriča starici šta mu se dogodilo, od početka do kraja, a starica mu reče: – O, mladiću, sastat ćeš se s njom samo mojom pomoću. – A zatim uzjaha, pa se vrati istoga časa i trenutka i ode djevojci, i pogleda joj lice, i nasmije se i reče: – O, kćeri moja, s pravom plačeš i boluješ zbog rastanka sa svojim gospodarom Nimom-ibn-ar-Rabijem Kufancem. – Podigao se veo pred tobom i ukazala ti se istina – uzviknu Numa, a starica joj reče: – Umiri svoju dušu i ispravi grudi! Alaha mi, sastavit ću vas, pa čak i ako mi zbog toga propadne duša!

Potom se starica vrati Nimi, pa mu reče: – Otišla sam tvojoj robinji i sastala sam se s njom i vidjela da ona više tuguje za tobom no što ti tuguješ za njom, i gospodar pravovjernih hoće da je ima, a ona mu se opire. Ako ti je duh čvrst, a srce jako, ja ću vas sastaviti i izložit ću se opasnosti, i smislit ću neku majstoriju i neko lukavstvo pomoću kojeg ćeš moći ući u dvor gospodara pravovjernih i sastati se s djevojkom, jer ona ne može izlaziti iz dvora. – Neka ti Alah dâ sreće! – uzviknu Nima, a potom se starica oprosti s njim, pa ode djevojci i reče joj: – Tvoj gospodar je izgubio dušu zbog ljubavi prema tebi, te hoće da se sastane s tobom i da dođe do tebe. Šta veliš na to? – I ja sam izgubila dušu, te hoću da se sastanem s njim – odgovori Numa, a starica onda uze jedan zavežljaj u kojem bjehu nakiti i dragocjenosti i ženske haljine, pa ode Nimi i reče mu: – Hajdemo na neko usamljeno mjesto.

Tada Nima uđe s njom u sobu iza dućana, i starica mu okiti ruke i uvuče mu u kosu izvezene trake, pa mu obuče žensku haljinu i okiti ga najljepšim nakitima kojima se kite robinje. I Nima bijaše sličan rajskoj huriji, te starica uzviknu, kad ga vidje takva: – Neka je blagoslovljen Alah, najbolji među tvorcima! Alaha mi, ti si doista ljepši od one djevojke! – Potom mu reče: – U hodu, izbacuj lijevu nogu a zadržavaj desnu, i neka ti se tresu bedra – te Nima poče ići pred njom onako kako mu je naredila, i kad vidje da Nima zna kako idu žene, starica mu reče: – Pričekaj do sutra uveče, a tada ću doći, pa ću te povesti i odvesti u dvor, ako ushtije veliki Alah, a kad ugledaš vratare i eunuhe, budi odvažan, obori glavu i nemoj govoriti ni s kim – ja ću razgovarati s njima mjesto tebe, a Alah će mi pomoći.

I kad sutradan nastade jutro, starica dođe Nimi, pa ga povede i dođe s njim u dvor, i starica je išla ispred Nime, a on u stopu za njom, i vratar htjede da ga spriječi da uđe, ali mu starica reče: – O, najgori među robovima, ovo je robinja Numa, ljubimica gospodara pravovjernih, pa kako da joj ne daš da uđe? – I prozbori: – Uđi, djevojko! – te Nima uđe sa staricom, i tako su išli i išli dok ne dođoše do vrata na koja se može izići u dvorište ispred dvora. – O, Nima – reče starica – okrijepi svoju dušu i ojačaj srce. Uđi u dvor, pa skreni na lijevu stranu i odbroj petora vrata, a uđi na šesta: to su vrata na

odaji koja je spremljena za tebe. Ne boj se, a ako netko progovori s tobom, nemoj razgovarati s njim i nemoj zastajati. – I potom starica ode s njim i dođe do vrata, a sretne je vratar koji bijaše pred tim vratima i zapita je: – Kakva je to djevojka?...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade dvjesta četrdeset četvrta noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je vratar presreo staricu, i da 244.
ju je zapitao: – Kakva je to djevojka? – A starica mu je odgovorila: – Tvoja NOĆ
gospođa hoće da je kupi. – Nitko ne može ući, osim ako mu to ne dopusti gospodar pravovjernih – reče eunuh. – Vrati se s njom, ja ti ne dam da uđeš, jer mi je tako naređeno. – O, veliki vrataru – odgovori mu starica – daj se pameti! Numa, kalifova ljubimica i djevojka koja mu je prirasla za srce, nalazi se na putu ozdravljenja, a kalif ne vjeruje da se oporavila. On hoće da kupi ovu robinju, pa je nemoj sprečavati da uđe, kako ne bi dočula Numa da si je ti spriječio da uđe, jer onda bi se razgnjevila na tebe, a bolest bi joj se povratila. A ako se razgnjevi na tebe, ona će naći načina da ti odsiječe glavu. – Potom reče: – Uđi, djevojko, i nemoj reći carici da ti vratar nije dopustio da uđeš – te Nima obori glavu i tako uđe u dvor. I htjede poći na lijevu stranu, ali pogriješi, te pođe na desnu, i u želji da odbroji petora vrata, pa da uđe na šesta, on odbroji šestora vrata, pa uđe na sedma. I kad uđe na ta vrata, ugleda jednu odaju zastrtu zlatotkanicom, dok na zidovima bjehu svilene zavjese izvezene zlatom, a bjehu u njoj i kadionice s alojem, ambrom i mirisnim mošusom. A na uzvišenju Nima ugleda postelju zastrtu zlatotkanicom, te sjedne na tu postelju, i vidje veliki raskoš i nije znao što mu je bilo pisano u nepoznatom. I dok je sjedio tako i razmišljao o svojoj stvari, odjednom uđe sestra gospodara pravovjernih; a s njom bijaše i njena robinja. I kad ugleda mladića kako sjedi, kalifova sestra pomisli da je to neka djevojka, te priđe Nimi i zapita ga: – Tko si ti, o, djevojko, i šta hoćeš i tko te je doveo na ovo mjesto? – Ali Nima joj ništa ne reče, niti joj odgovori. – O, djevojko – reče onda kalifova sestra – ako si ljubimica moga brata, pa se on razgnjevio na tebe, ja ću ga zamoliti i pobrinut ću se da bude blaži prema tebi – ali joj Nima ne odgovori. I onda kalifova sestra reče svojoj robinji: – Stoj ti pored sobnih vrata i ne daj nikome da uđe. – I potom priđe Nimi, pa ga pogleda i zbuni se od njegove ljepote. – O, djevojko – reče kalifova sestra – reci mi tko si, kako se zoveš i zašto si došla ovamo, jer ja te još nisam vidjela u našem dvoru – ali joj Nima ništa ne odgovori. I onda se careva sestra naljuti pa spusti ruku na Nimine grudi, ali na njima ne nađe dojke. I htjede razmaknuti Niminu haljinu, ne bi li saznala šta je i tko je, a Nima joj onda reče: – O, gospođo, ja sam tvoj rob, ta kupi me, stavit ću se pod tvoju zaštitu; zaštiti me. – Neće te snaći nikakvo zlo – odgovori mu kalifova sestra. – A tko si ti i tko te je doveo ovamo, u moju sobu? – O, carice – odgovori joj Nima – ja se zovem Nima, sin ar-Rabija iz Kufe, a izložio sam svoju dušu opasnosti zbog robinje Nume, koju mi je uzeo al-Hadžadž, poslužívši se lukavstvom, pa

ju je poslao ovamo. – Neće ti se dogoditi nikakvo zlo – reče mu kalifova sestra, a potom pozva svoju robinju, pa joj reče: – Otiđi u Numinu sobu!

A nadzornica bijaše došla u Numinu sobu, pa je zapitala djevojku: – Da li ti je dolazio gospodar? – Nije, Alaha mi! – odgovori Numa, a starica-nadzornica reče: – Možda se prevario, pa je otišao u neku drugu sobu i zalutao na putu k tvojoj sobi. – I onda Numa uzvikne: – Nema moći ni sile do u Alaha, visokoga, velikoga! Došao nam je suđeni čas, te ćemo svi izginuti!

I one su sjedile, razmišljajući, i dok se to zbivalo, odjednom im dođe robinja kalifove sestre, pa pozdravi Numu i reče joj: – Moja gospođa te zove da joj dođeš u goste – a Numa odgovori: – Slušam i pokoravam se! – Možda je tvoj gospodar kod kalifove sestre, te se tako sve saznalo – reče nadzornica, a Numa ustade istoga časa i trenutka i pođe kalifovoj sestri, koja joj reče: – Evo tvoga gospodara, on sjedi kod mene, kao da je pogriješio tražeći sobu. Ali ne morate strahovati ni ti ni on, ako ushtije veliki Alah. – I kad je Numa čula te riječi od careve sestre, duša joj se umiri, te priđe svome gospodaru Nimi, a kad je on ugleda . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade dvjesta četrdeset peta noć, ona reče:

245. NOĆ – Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Nima pošao u susret Numi kad ju je ugledao, pa su pritisnuli jedno drugo na grudi, a zatim su pali na zemlju onesviješteni. A kad dođoše k sebi, kalifova sestra im reče: – Sjednite, pa razmislimo kako da se izbavimo iz nezgode u koju smo zapali. – O, gospođo, naše je da slušamo i da ti se pokoravamo, a tvoje je da naređuješ – odgovoriše mladić i djevojka, a careva sestra uzviknu: – Alaha mi, vas neće snaći nikakvo zlo! – A zatim reče svojoj robinji: – Donesi jela i pića – te im robinja donese to, a oni sjedoše i dobro se najedoše, ne bi li se zasitili, pa počeše piti. I obređivahu se čašama, te tako minuše njihovi jadi, i Nima uzviknu: – O, kad bih mogao znati šta će biti poslije toga! – A kalifova sestra ga zapita: – O, Nima, voliš li ti Numu, svoju robinju? – I on joj odgovori: – O, gospođo, ljubav prema njoj nagnala me je da učinim sve ovo i da se izložim opasnosti. – A zatim ona zapita Numu: – O, Numa, voliš li ti svoga gospodara Nimu? I Numa joj odgovori: – O, gospođo, od ljubavi prema njemu iskopnilo mi je tijelo i promijenila se moja vanjština. – Alaha mi, vi volite jedno drugo, pa nek ne bude onoga tko će vas rastaviti! Umirite svoje duše, dakle, i rashladite oči! – uzviknu kalifova sestra, a mladić i djevojka se obradovaše. I Numa zatraži lutnju, te joj je donijeëe, a ona je uzme, udesi žice i udari u njih, pa pjevajući izgovori ove stihove:

Kad dušmani uporno htjedoše rastaviti nas,
    Mada se svetit' tebi il' meni nemaju zašto,

Napadima svakojakim dodijavahu sluhu našem,
    I malo je bilo ljudi da nas brane i pomognu.

Strijelama očiju tvojih napadoh onda ja njih,
    A sad dočepah mač, oganj i potok što teče.

A potom Numa dade lutnju svome gospodaru Nimi i reče mu: – Izgovori nam neku pjesmu. – I Nima uze lutnju, udesi žice i pjevajući izgovori ove stihove:

Mjesec bi ličio na te, ali zalazi on,
A sunce na lice tvoje, al' pjegâ na njemu ima.

Čudim se – koliko u ljubavi čudnoga ima,
I briga mnogo, i strasti i stradanja.

Put mi se čini kratak kada idem dragoj,
Ali je dug i mučan kada se od nje vraćam.

A kad je on izgovorio stihove, Numa napuni pehar i dade mu ga, te Nima uze pehar i ispi ga, a zatim Numa napuni drugi pehar, pa ga dade kalifovoj sestri, koja ga ispi, i onda Numa uze lutnju, pa zategne strune na njoj i zglasi je, a zatim izgovori ove stihove:

Tuga i jad u duši mi se nastaniše,
I strast velika u meni uporna je.

Mršavo tijelo mi je, i to već vide svi.
Tȁ od ljubavi tijelo odavno boluje mi!

I potom napuni pehar i dade ga Nimi, a on ga ispi, pa uze lutnju, zglasi strune na njoj i izgovori ove stihove:

O, njemu ja dušu dadoh, a on je na muke udari,
Te istrgnuti je htjedoh, al' snage ne imah.

Pa spasi zaljubljenoga sada od propasti
Dok smrt ne dođe – i eto posljednjeg dana mog.

I oni su neprestano izgovarali stihove, prateći se zvucima struna, i tako su provodili vrijeme u uživanju, blaženstvu, radosti i veselju, a dok se sve to zbivalo, odjednom im dođe gospodar pravovjernih. I oni ustadoše kad ga ugledaše, pa poljubiše zemlju između njegovih ruku, a kalif uzviknu, kad vidje Numu s lutnjom: – O, Numa, neka je hvala Alahu što je otklonio od tebe nevolju i bol! – Potom se okrene Nimi, koji bijaše onakav kakav je došao, pa zapita: – Sestrice, tko je ova djevojka što sjedi pored Nume? – O, gospodaru pravovjernih – odgovori mu sestra – među svojim ljubimicama imaš jednu robinju koja ima lijepu narav, a Numa jede i pije samo s njom, i nikako drukčije. – I ona izgovori pjesnikove riječi:

Različite su, a sastaše se po različitosti. –
Upadljiva je ljepota nesličnih zbog nesličnosti.

– Tako mi velikog Alaha – uzviknu kalif – ona je lijepa kao i Numa, te ću sutra narediti da joj se dâ soba pored Numine, a dat ću joj i ćilime i hasure i poslat ću joj sve što joj priliči, iz poštovanja prema Numi.

I onda kalifova sestra naredi da im donesu jela, pa ponudi brata da jede, a on se prihvati, pa je sjedio s njima za gozbom, i napunio je pehar, pa je dao znak Numi da mu izgovori neke stihove, te Numa uze lutnju, pošto je najprije ispila dva pehara, a zatim izgovori ova dva stiha:

Kad mi drug za stolom dâ da ispijem
Tri pehara puna, koji sada kruže,

Skut ću tad ponosno vući kao da sam
Emir pravovjernih, pa i emir tvoj.

I gospodar pravovjernih bijaše ushićen, te napuni još jedan pehar, pa ga dade Numi i naredi joj da pjeva, a ona najprije ispi pehar, pa udari u strune i izgovori ove stihove:

Evo najboljeg među ljudima našega doba, i nitko
Proslavit se ne može onim čime on može.

Jedino na visini i slavno prijestolje je njegovo,
O, care, gospodaru naš, svuda slavljeni!

Gospodar careva na zemlji si, svih, bez izuzetka,
I bogato nagrađuješ, bez dosade i zamora.

Gospod neka te čuva, na zlo i jad dušmanu,
Uspjeh i pobjeda neka urese zvijezdu tvoju!

I kad je čuo te stihove od Nume, car uzviknu: – Alaha mi, lijepo! Alaha mi, divno! Alah ti je dao taj dar, o, Numa! Kako si rječita i kako je jasno sve što kažeš! – I tako ostaše, veseleći se i radujući, do ponoći, a zatim kalifova sestra reče: – Počuj, o, gospodaru pravovjernih: u jednoj knjizi naišla sam na priču o jednom istaknutom velikašu. – A kakva je to priča? – zapita kalif, a sestra mu reče: – Počuj, o, gospodaru pravovjernih. Bio je u gradu Kufi jedan mladić koji se zvao Nima-ibn-ar-Rabi, pa je imao robinju koju je volio, a i ona je voljela njega (a oboje bijahu odgajani u istoj postelji). I kad su postali zreli ljudi i zavoljeli jedno drugo, porazila ih je prevrtljiva sudba i vrijeme ih je zasulo nesrećama i sudilo im da se rastanu. I dostavljači se poslužiše lukavstvom, te djevojka iziđe iz kuće svoga gospodara, i oni je uzeše i ukradoše iz njene kuće, a onaj što ju je ukrao prodade je potom jednome caru za deset hiljada dinara. A ta djevojka je voljela svoga gospodara isto onako kao što je i on nju volio, te je njen gospodar napustio svoju obitelj, i svoje bogatstvo, i svoju kuću, pa je pošao tražiti djevojku i našao načina da se sastane s njom . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade dvjesta četrdeset šesta noć, ona reče:

246. NOĆ

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da se Nima rastao sa svojom obitelji i domovinom, i da je našao načina da se sastane sa svojom robinjom, i da je izložio sebe opasnosti, ne žaleći svoje duše, dok se nije uspio sastati sa svojom robinjom, a ona se zvala Numa. I kad su se sastali, nisu stigli ni da sjednu,

a naišao je onaj car što je kupio djevojku od čovjeka koji ju je ukrao, pa je brže-bolje naredio da ih ubiju, ne pokazavši se pravedan prema njima i ne odgodivši svoju presudu.

– Šta veliš, o, gospodaru pravovjernih, o tome caru koji je bio tako malo pravedan? – Doista, to je veoma čudna stvar, pa je trebalo da im taj car oprosti, kad je to mogao! – uzviknu gospodar pravovjernih. – Trebalo je da ima na umu tri stvari koje su se odnosile na njih: – prvo, oni su voljeli jedno drugo; drugo, oboje su bili u njegovoj kući i u njegovim rukama, i, treće, car treba da bude spor kad sudi ljudima. Pa kako i da ne bude spor u onome što ima veze s njim? Taj car je učinio nešto što ne priliči carevima. – O, brate – reče kalifova sestra – radi cara nebesa i zemlje, naredi Numi da pjeva, pa počuj ono što će otpjevati. – O, Numa, otpjevaj mi nešto – uzviknu kalif, a Numa zapjeva i izgovori ove stihove:

Obmanu me sudba – kad ona obmane,
U srce pogađa i misli porađa.

I rastavlja ona dragog od drage,
Te bujice suza niz obraze teku.

Življah i življasmo mi životom svijetlim
I bogatim kad nas sudbina sastavi.

I plakat ću, i krv sa suzama lit ću
Tugujuć' za tobom i danju i noću.

I gospodara pravovjernih obuze veliko oduševljenje kad je čuo te stihove, a sestra mu reče: – O, brate, kad netko sebe sâma osudi na nešto, on se mora pridržavati toga i postupati onako kako je rekao, a ti si sâm sebi izrekao takvu presudu. – Potom reče: – O, Nima, ustani, a ustani i ti, o, Numa! – A kad njih dvoje ustadoše, kalifova sestra reče: – O, gospodaru pravovjernih, ova djevojka što je ustala, to je ukradena Numa, koju je ukrao al-Hadžadž-ibn-Jusuf as-Sakavi, pa ju je poslao tebi, a slagao je kad je tvrdio u svome pismu da je kupio djevojku za deset hiljada dinara; a ovaj mladić što je ustao, to je Nima-ibn-ar-Rabi, njen gospodar, pa te molim da im, iz poštovanja prema svojim precima i radi Hamze, Akile i al-Abasa, oprostiš i prijeđeš preko njihovih prijestupa. Pokloni ih jedno drugome, ne bi li za njih dobio nagradu i uzdarje; oni su u tvojoj ruci, a jeli su tvoju hranu i pili tvoje piće, i ja se zalažem za njih i molim te da mi pokloniš njihovu krv.

– Imaš pravo – uzviknu kalif – tako sam odlučio, i neću da odlučujem, pa da povlačim svoje odluke! – O, Numa – zapita on zatim – je li ovo tvoj gospodar? – A Numa mu odgovori: – Jeste, o, gospodaru pravovjernih. – I onda kalif reče: – Neće vam se dogoditi nikakvo zlo, poklonio sam vas jedno drugome! – O, Nima, kako si saznao gdje ona živi i tko ti je opisao ovo mjesto? – zapita kalif, a Nima reče: – O, gospodaru pravovjernih, saslušaj moju povijest i čuj moju priču, a ja se kunem tvojim očevima i prečistim djedovima da ti ništa neću zatajiti.

I zatim Nima ispriča kalifu sve što je bilo s njim i šta je učinio perzijski liječnik, a šta je učinila nadzornica i kako ga je uvela u dvor, a on je pogriješio, pa je ušao na druga vrata, te se kalif veoma začudi tome. – Dovedite mi Perzijanca – reče kalif potom, te Perzijanca dovedoše kalifu, a on ga uvrsti u ljude koji su mu bliski i nagradi ga odijelom i naredi da mu se izda lijepa nagrada i reče: – Onome koji je to smislio pripada mjesto među ljudima koji su nam bliski. – A poslije toga kalif obasu dobročinstvima Nimu i Numu i bio je milostiv prema njima, pa obasu dobročinstvima i nadzornicu, te njih dvoje provedoše kod kalifa sedam dana punih radosti i zadovoljstava, i življahu najugodnijim životom, a zatim Nima zamoli kalifa da mu dopusti da otputuje sa svojom robinjom, i kalif im dopusti da otputuju u Kufu. I njih dvoje otputovaše, a Nima se sastane s ocem i majkom, i svi su živjeli najljepšim životom, dok im ne dođe Rušiteljica uživanja i Rastavljateljica skupova.

Al-Amdžad i al-Asad se čudom začudiše kad čuše od Bahrama tu priču, te rekoše: – Doista, to je čudna priča . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade dvjesta četrdeset sedma noć, ona reče:

247. NOĆ – Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da su se al-Amdžad i al-Asad čudom začudili kad su čuli tu priču od Bahrama-maga, koji bijaše prešao na islam. I tako prespavaše tu noć, a kad nastade jutro, al-Amdžad i al-Asad uzjahaše konje i zaželješe da odu caru. I zamoliše cara da im dopusti da mu dođu, a car im to dopusti, i iskaza im poštovanje kad oni dođoše, pa svi sjedoše da razgovaraju. I dok se sve to zbivalo, odjednom gradski stanovnici počeše vikati i kukati i dozivati u pomoć, te dvorjanin dođe caru i javi mu da se neki car utaborio s vojskom oko grada. – Vojnici su isukali mačeve, a mi ne znamo šta namjeravaju i šta žele. – I car reče svome veziru al-Amdžadu i njegovu bratu al-Asadu šta je čuo od dvorjanina, a al-Amdžad reče: – Otići ću tome caru da vidim šta je to. – I tako al-Amdžad ode u okolinu grada i ugleda cara s kojim bijaše velika vojska, a s njim bjehu i konjanici–mameluci, i kad ugledaše al-Amdžada, svi vojnici shvatiše da je to poslanik cara toga grada, te ga povedoše i odvedoše pred sultanovo lice. I al-Amdžad poljubi zemlju između carevih ruku kad se našao pred njim, i odjednom vidje da je taj car – žena, koja je pokrila lice velom.

– Znaj – reče mu ona – da vam ne želim uzeti ovaj grad, već sam došla samo zato što tražim jednog golobradog roba, i neću vam učiniti nikakvo zlo ako ga nađem kod vas, a ako ga ne nađem, zapodjenut ću ljutu borbu s vama. – O, carice, a kako izgleda taj rob, što je bilo s njim i kako se zove? – zapita al-Amdžad, a carica reče: – On se zove al-Asad, a ja se zovem Mardžana, i taj rob mi je došao zajedno s magom Bahramom, pa mag nije pristao da mi ga proda, te sam mu ga oduzela silom. I Bahram ga je napao, pa ga je krišom odveo noću, a što se tiče njegova opisa, on je takav i takav.

Kad je to čuo, al-Amdžad shvati da je taj rob njegov brat, te reče carici: – O, carice, neka je hvala Alahu što nam je poslao pomoć! Taj rob je moj brat! – A zatim joj ispriča svoju povijest i sve ono što mu se dogodilo u tuđoj zemlji, i ispripovjedi joj zašto je otišao s Otoka Ebanovine, te se carica Mardžana začudi svemu tome i obradova se kad se sastade s al-Asadom, i nagradi njegova brata al-Amdžada, a potom se al-Amdžad vrati caru i javi šta se dogodilo, te se oni obradovaše.

I car pođe s al-Asadom, želeći da se sastane s caricom, a kad dođoše carici, sjedoše da razgovaraju s njom, i dok se to zbivalo, odjednom se podigne prašina i zastre krajeve neba, a poslije jednog trenutka prašina se raziđe i pomoli se velika vojska u pokretu, koja bijaše slična burnome moru, i ratnici su imali na sebi oklope i oružje. I vojska se uputi k gradu i opkoli ga, kao što prsten okružuje mali prst, pa vojnici isukaše mačeve, a al-Amdžad i al-Asad uzviknuše: – Doista, mi pripadamo Alahu i njemu se vraćamo! Kakva li je ta velika vojska? Nema sumnje da su to dušmani, i ako se ne dogovorimo s caricom Mardžanom da zajedno s njom zapodjenemo borbu, oni će nam uzeti grad i pobit će nas, te nam ostaje samo da im odemo i da vidimo šta hoće. – I al-Amdžad iziđe na gradska vrata i prođe pored vojske carice Mardžane, a kad je stigao do one druge vojske, vidje da je to vojska njegova djeda, cara al-Gajura, oca njegove majke, carice Budure . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade dvjesta četrdeset osma noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je al-Amdžad stigao do druge vojske i da je onda vidio da je to vojska njegova djeda, cara al-Gajura, gospodara otoka i mora i sedam dvorova. A kad se našao pred njim, al-Amdžad poljubi zemlju između njegovih ruku i preda mu poslanicu, a car reče: – Ja sam car al-Gajur, i došao sam idući po putevima, jer me je zadesila zla sudbina, te sam izgubio kćerku Buduru. Ona se rastala sa mnom i više mi se nije vratila, niti sam što čuo o njoj i o njenu mužu Kamar-az-Zamanu. Znate li što o njima? 248. NOĆ

Kad je to čuo, al-Amdžad obori glavu i držao ju je tako neko vrijeme, i bio je uvjeren da je taj car njegov djed, otac njegove majke. I on podigne glavu, pa poljubi zemlju između carevih ruku i reče caru da je on sin njegove kćeri Budure, a kad je čuo da je mladić sin njegove kćeri Budure, car pojuri k njemu, pa obojica počeše plakati, a zatim car al-Gajur uzviknu: – O, dijete moje, neka je hvala Alahu što mi je dao sreće te sam se sastao s tobom.

I al-Amdžad mu ispripovjedi kako je njegova kći Budura živa i zdrava, a da je zdrav i njegov otac Kamar-az-Zaman, i saopći mu da se oni nalaze u Gradu Ebanovine, i još mu ispripovjedi kako se njegov otac razbjesnio na nj i na njegova brata i kako je naredio rizničaru da ih ubije, ali se ovaj sažalio na njih i ostavio ih u životu. Tada mu car reče: – Vratit ću se s tobom i tvojim bratom tvome ocu, pa ću vas pomiriti i ostat ću s vama, – a al-Amdžad poljubi zemlju između njegovih ruku i obradova se tome. I poslije toga car al-

-Gajur nagradi svog unuka al-Amdžada, te se mladić vrati caru osmjehujući se, i ispripovjedi mu povijest cara al-Gajura, a car se veoma začudi tome. I potom on posla caru al-Gajuru sve ono što bijaše potrebno za doček gosta: ovnova, konja, deva, hrane i ostalog, a isto toliko posla i carici Mardžani i obavijesti je o onome što se dogodilo, te ona reče: – Poći ću s vama zajedno sa svojom vojskom, i trudit ću se da vas pomirim.

Dok se to zbivalo, odjednom se podigne prašina koja je zastrla krajeve neba, te dan pocrnje od nje, a iza te prašine začuše se uzvici, jauci i rzanje konja, i svi ugledaše blistave isturene vrhove kopalja. I kad se nova vojska približila gradu, te ugledala dvije druge vojske, zalupaše bubnjevi, i kad vidje to, car uzviknu: – Današnji dan je doista blagoslovljeni dan! Neka je hvala Alahu koji nas je pomirio s onim dvjema vojskama, a ako ushtije, Alah će nas pomiriti i s ovom vojskom! – O, al-Amdžade i al-Asade – reče car potom – otiđite da vidite šta je s tom vojskom, jer, doista, to je tako velika vojska da ja nisam vidio veće.

I tako pođoše njih dvojica, al-Amdžad i al-Asad, pošto je car zatvorio gradska vrata, bojeći se vojske koja bijaše opkolila grad, i išli su sve dotle dok nisu stigli do vojske što je dolazila i tada vidješe da je ta vojska velika. I priđoše vojsci i odjednom vidješe da je to vojska cara Otoka Ebanovine, a u toj vojsci bijaše njihov otac Kamar-az-Zaman, i kad ga ugledaše, oba brata poljubiše zemlju pred njim i zaplakaše, a Kamar-az-Zaman pojuri k mladićima kad ih je ugledao i briznu u veliki plač. On ih zamoli da mu oproste i pritiskivao ih je na grudi neko vrijeme, a potom im reče da ga je morila velika tuga poslije rastanka s njima. A zatim al-Amdžad i al-Asad rekoše Kamar-az-Zamanu da im je došao car al-Gajur, te Kamar-az-Zaman uzjaha, pa pođe, predvodeći ljude koji mu bijahu bliski, a povede i svoje sinove, al-Amdžada i al-Asada, i tako su putovali dok se ne približiše vojsci cara al-Gajura. I jedan od njih ode caru Al-Gajuru ispred ostalih, pa mu reče da je stigao Kamar-az-Zaman, te mu car pođe u susret, i tako se sastaše i začudiše se svemu tome, a i svome susretu na tome mjestu.

A građani prirediše gozbe i zgotoviše razna jela i poslastice, i vojsci dadoše konje i deve i đakonije i hranu i sve ono što joj bijaše potrebno.

A dok se sve to zbivalo, odjednom se podigne prašina koja je zastrla krajeve neba, a zemlja zadrhta pod konjima, i bubnjevi zatutnjiše kao jak vjetar, i cijela vojska bijaše naoružana i u oklopima, a svi ratnici u crnom odijelu, i među njima bješe jedan čovjek u dubokoj starosti, kome je brada dosezala do grudiju i na kome također bijaše crno odijelo. I kad građani ugledaše tu veliku vojsku, vladar toga grada reče carevima: – Neka je hvala Alahu što ste se po volji velikog Alaha okupili istoga dana i što se svi poznajemo. A kakva li je ono velika vojska što je pritisnula zemlju sa svih strana?

– Ne boj se – rekoše mu carevi – nas smo tri cara, a svaki car ima veliku vojsku; ako su to dušmani, borit ćemo se s njima, pa ma ih bilo i triput toliko.

I dok se to zbivalo tako, odjednom im se približi poslanik one vojske koji bješe pošao u grad, te ga izvedoše pred Kamar-az-Zamana, cara al-Gajura,

caricu Mardžanu i onoga cara što je vladao gradom, a poslanik poljubi zemlju, pa reče: – Ovo je car iz perzijskih zemalja, a prije mnogo godina izgubio je sina, pa je išao i tražio ga po raznim zemljama; a ako ga nađe kod vas, neće vam se dogoditi nikakvo zlo, ali ako ga ne nađe, zaratit će s vama i porušit će vam grad. – Do toga neće doći – reče Kamar-az-Zaman – ali kako se zove taj car u perzijskim zemljama? – Zove se car Šahraman, vladar otoka Halidan odgovori poslanik. – Ovu vojsku skupio je u raznim zemljama kroz koje je prošao tražeći svoga sina.

I kad je čuo te poslanikove riječi, Kamar-az-Zaman glasno kriknu, pa pade onesviješten, i ostade onesviješten neko vrijeme, a kad je došao k sebi, zaplaka velikim plačem i reče al-Amdžadu i al-Asadu i ljudima koji im bijahu bliski: – Idite s poslanikom, o, djeco moja, pa pozdravite svoga djeda cara Šahramana i obradujte ga viješću o meni; on tuguje otkad me je izgubio i dosad nosi crno odijelo zbog mene.

I on ispriča prisutnim carevima sve što mu se dogodilo u doba njegove mladosti, te se svi carevi začudiše tome, a zatim carevi i Kamar-az-Zaman sjahaše s konja i dođoše njegovom ocu. I Kamar-az-Zaman pozdravi oca, pa se obojica zagrliše i ležahu neko vrijeme onesviješteni od velike radosti, a kad dođoše k sebi, Kamar-az-Zaman ispriča ocu sve što mu se dogodilo i javi mu da se sastao sa svojom djecom, te se car obradova i čestita mu na sreći. A zatim car al-Gajur, otac carice Budure, ode svojoj kćeri, pa je pozdravi i utiša svoju tugu za njom, i tako poživješe u tome gradu cio mjesec dana, a zatim car al-Gajur ode s kćerkom u svoju zemlju . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade dvjesta četrdeset deveta noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da se car al-Gajur uputio s kćerkom i ljudima u svoju zemlju i da je poveo al-Amdžada, pa su tako krenuli u svoju zemlju. A kad se smjestiše u svom carstvu, car al-Gajur ostavi al-Amdžada da vlada mjesto svoga djeda, a što se tiče Kamar-az-Zamana, on posadi svoga sina al-Asada da vlada mjesto njega u gradu svoga djeda, cara Armanusa, i njegov djed pristade na to. Potom se car Kamar-az-Zaman spremi, pa pođe na put s ocem, carem Šahramanom, i njih dvojica stigoše na otoke Halidan, te stanovnici okitiše grad u njihovu čast i neprestano udarahu u talambase punih mjesec dana. I Kamar-az-Zaman je sjedio i vladao mjesto svoga oca dok im nije došla Rušiteljica uživanja i Rastavljateljica skupova. 249. NOĆ

I car reče Šeherezadi: – To je doista čudna priča! – A Šeherezada mu odgovori: – O, care, ta priča nije nimalo čudnija od priče od Ala-ad-dinu Abu-š-Šamatu. – A kakva je ta priča o Ala-ad-dinu Abu-š-Šamatu? – zapita car.

PRIČA O ALA-AD-DINU ABU-Š-ŠAMATU

Doprlo mi je do ušiju, o sretni care – reče Šeherezada – da je u drevna vremena i minule vjekove i godine živio jedan čovjek, trgovac u Kairu, koji se zvao Šams-ad-din, a bio je to jedan od najboljih trgovaca i najpravednijih ljudi u govoru, i imao je sluge i čeljad, i crne robove, i bijele robinje i robove i mnogo novaca, a bio je starješina trgovaca u Kairu. I imao je ženu, i volio ju je, a i ona je voljela njega, samo što je on s njom proživio četrdeset godina, a ona mu nije rodila ni kćer ni sina.

I gle, jednoga dana među danima sjedio je u svome dućanu, pa vidje da svaki trgovac ima po jednog sina, ili po dva ili više sinova, i oni sjeđahu u dućanima kao i njihovi očevi, a toga dana bješe petak, te taj trgovac ode u kupatilo i uze avdes onako kako ga ljudi uzimaju u petak, pa uze brijačevo ogledalo i pogleda svoje lice u njemu i uzviknu: – Tvrdim da nema drugoga boga do Alaha i da je Muhamed Alahov poslanik! – a potom pogleda u svoju bradu i vidje da su bijele vlasi u njoj prevladale nad crnima, i sjeti se da je sjedina vjesnik smrti.

A njegova žena je znala kad će se on vratiti, pa se umivala i dovodila u red za nj, a kad je trgovac došao, ona mu reče: – Dobro veče! – Ali joj on odgovori: – Ja ne vidjeh dobra! – A trgovčeva žena reče robinji: – Donesi večeru! – te robinja donese jelo, a trgovčeva žena reče: – Večeraj, gospodaru – i trgovac joj odgovori: – Neću ništa jesti! – pa gurne stol nogom i okrene lice od žene. – Zašto, i šta te je ožalostilo? – zapita ga žena, a trgovac reče. – Ti si uzrok moje tuge . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade noć kojom se puni dvjesta pedeset noći, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Šams-ad-din rekao ženi: – Ti si uzrok moje tuge! – Zašto? – zapita ga žena. – Zato – odgovori joj trgovac – što sam danas, kad sam otvorio dućan, vidio da svaki trgovac ima po jednog, po dva ili više sinova, pa oni sjede u dućanima kao njihovi očevi, te sam rekao sebi: – Doista te neće ostaviti onaj koji ti je uzeo oca. – A kad sam ti došao one noći, ti si me zaklela da se ne oženim ni jednom drugom nego tobom, i da ne uzmem za naložnicu ni abesinsku robinju, ni rumsku, ni kakvu bilo drugu robinju, i da ne provodim noći daleko od tebe, ali je stvar u tome što si ti nerotkinja, te je život s tobom isto što i život s kamenom. 250. NOĆ

– Neka je Alah sa mnom! – uzviknu trgovčeva žena. – Doista, tome si ti kriv, a ne ja, zato što ti je sjeme providno. – A šta biva s čovjekom čije je sjeme providno? – zapita trgovac, a žena mu odgovori: – Od njega žena ne može zatrudnjeti niti može dobiti djece. – A čime se može zamutiti sjeme? Kupit ću to – reče trgovac, a žena mu odgovori: – Potraži kod prodavača lijekova.

I trgovac prespava tu noć, a ujutro se pokaja što je korio ženu, a i ona se pokaja što je korila njega. I trgovac ode na trg, pa nađe jednog prodavača lijekova i reče mu: – Mir vama! – A prodavač lijekova mu odgovori na pozdrav, i trgovac ga zapita: – Imaš li što čime se može zamutiti moje sjeme? – Imao sam, pa sam prodao, ali pitaj moga susjeda – reče mu prodavač lijekova, te je trgovac išao tako i raspitivao se, dok ih nije sve zapitao (a oni mu se smijahu), pa se vrati u dućan i sjedne, i bio je veoma žalostan. A na trgu bijaše jedan čovjek, starješina posrednika, koji je uzimao opijum i barš[20] i upotrebljavao zeleni hašiš, a taj starješina šeika zvao se Muhamed Simsim i živio je u bijedi. I on je svakoga dana ujutro dolazio onome trgovcu, pa mu je, kao i obično, došao i tada i pozdravio ga, a trgovac je ljutito odgovorio na pozdrav.

– O, gospodaru, zašto si ljut? – zapita Muhamed, a trgovac mu ispriča šta mu se sve dogodilo sa ženom i reče: – Ima četrdeset godina otkako sam oženjen, a moja žena nije ponijela ni sina ni kćerke, te su mi rekli da ona ne može zatrudnjeti zato što mi je sjeme prozračno, te sam počeo tražiti nešto čime mogu zamutiti svoje sjeme, ali nisam ništa našao. – O, gospodaru – reče Muhamed – ja imam nešto čime se može zamutiti sjeme. Šta ćeš reći o čovjeku koji doprinese tome da tvoja žena zatrudni od tebe poslije četrdeset proteklih godina? – Ako učiniš to, nagradit ću te i zasut ću te dobročinstvima! – odgovori trgovac, a Muhamed reče: – Daj mi jedan dinar! – Uzmi ova dva dinara! – uzviknu trgovac, te Muhamed uze dva dinara, pa reče trgovcu: – Daj mi tu porculansku zdjelu. – I trgovac mu dade zdjelu, a Muhamed ode prodavaču bilja, pa uzme od njega oko dvije uncije rumskog mukarara i malo kitajske kubebe[21] i cimeta i karanfila i gronice i džumbira i bijeloga bibera i planinskog guštera, pa sve to stuca i prokuha u dobrom biljnom ulju. I uze još tri uncije tamjana u grumenčićima i otprilike šalicu gare, pa sve to poli vo-

dom i načini tijesto s rumskim pčelinjim medom, i onda to stavi u zdjelu, pa se vrati trgovcu i dade mu zdjelu. – Evo ovim možeš zamutiti sjeme – reče mu. – Treba da uzimaš odavde vrhom lopatice, pošto najprije jedeš ovnujskoga mesa i mesa domaćeg goluba, a svemu tome treba dodati začine koji zagrijavaju i koji su papreni. Pojedi onoliko ovoga tijesta koliko zahvatiš vrhom lopatice, a zatim večeraj i zalij jelo čistim rastvorenim šećerom.

Trgovac naredi da mu donesu sve to, pa sve posla ženi, zajedno s mesom i golubom, i reče joj: – Zgotovi to kako valja, a ono sredstvo za zamućivanje uzmi i čuvaj kod sebe dok mi ne ustreba, a onda ću ti ga zatražiti.

I trgovčeva žena učini onako kako joj je muž naredio, pa mu donese jelo, te trgovac povečera, a zatim zatraži onu zdjelu pa uze malo tijesta iz nje, i ono mu se toliko svidje da je pojeo i ono što je ostalo, a zatim obljubi ženu, te ona zatrudnje od njega te noći. I nad njom prođe prvi mjesec, i drugi, i treći, i odliv krvi prestade, te tako trgovčeva žena sazna da je zatrudnjela, i njeni dani prođoše do kraja, pa je spopadoše porođajni bolovi i razlijegoše se krici, te se babica morala pomučiti prilikom porođaja. I na znamenju babica dade novorođenčetu Muhamedovo i Alijino ime, i reče: – Alah je velik! – i otpjeva mu na uši »azan«, pa povije dijete i dade ga majci, a ona mu dade sisu, te se dijete sito nasisa i zaspa.

Babica ostade kod njih tri dana, dok ne umijesiše mamuniju[22] i alvu i dok ih ne razdijeliše sedmoga dana. A potom prosuše sol, pa trgovac dođe i čestita ženi na sreći i zapita je gdje je Alahov zalog. – A ona mu dade novorođenče rijetke ljepote, stvorenje kome je dao život onaj što daje sve i koji vječno postoji, i djetetu je bilo tjedan dana, ali bi mu svatko dao godinu dana kad bi ga vidio. I trgovac pogleda u djetinje lice i ugleda sjajni mjesec (a dijete je imalo madeže na obrazima), pa zapita ženu: – Koje si mu ime nadjenula? – A žena mu odgovori: – Da je ovo djevojčica, ja bih joj nadjenula ime, ali je ovo sin, te mu neće nadjenuti ime nitko osim tebe.

A u ta vremena ljudi su davali ime djeci po nekom predznaku. I gle, dok su se oni savjetovali o imenu, netko reče svome drugu: – O, gospodaru, Ala-ad-din[23] – a trgovac reče ženi: – Nadjenimo mu ime Ala-ad-din Abu-š-Šamat. – I trgovac odredi dojkinje i dadilje za malo dijete, i ono je sisalo dvije godine, a zatim ga odbiše od sise, te poče rasti i jačati i prohoda po zemlji.

A kad dječaku bude osam godina, odvedoše ga u podrum, bojeći se uroknjiva oka, i trgovac reče: – Neće izići iz podruma dok mu ne izraste brada. – I trgovac odredi dječaku robinju i roba, pa mu je robinja pripremala jela, a rob donosio hranu. A potom trgovac proslavi obrezivanje dječaka i priredi veliku gozbu, pa pozva učitelja da ga uči, te ga je učitelj učio pisanju i čitanju Kurana i naukama, dok dječak ne postade umješan i dok ne izuči nauke. I dogodi se jednoga dana da je rob donio jelo Ala-ad-dinu, a podrum ostavio otvoren, i onda Ala-ad-din iziđe iz podruma, pa ode majci (a kod nje se bjehu okupile ugledne žene). I dok su žene razgovarale, odjednom naiđe to dijete, koje je po svojoj neizmjernoj ljepoti bilo slično pijanom mameluku, te žene zakloniše lica kad ga ugledaše i rekoše njegovoj majci: – Alah neka ti plati, o,

takva i takva! Pa kako nam možeš dovesti ovoga tuđeg mameluka? – Spomenite Alaha! – uzviknu dječakova majka. – Ovo je doista moje dijete i plod moje duše. To je sin starješine trgovaca, Šams-ad-dina, dijete dojilje, ukrašeno ogrlicom, othranjeno koricama i srčikom kruha. – Mi u svome životu nismo vidjele da imaš dijete – rekoše žene, a Ala-ad-dinova majka prozbori: – Njegov otac se pobojao da ga tko ne pogleda urokljivim okom, pa je naredio da ga odgajamo u podrumu, pod zemljom . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade dvjesta pedeset prva noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Ala-ad-dinova majka rekla ženama: – Njegov se otac pobojao da ga tko ne pogleda urokljivim okom, pa 251.
je naredio da ga odgojimo u podrumu, pod zemljom. Možda je eunuh ostavio podrum otvoren, pa je on izišao iz podruma; mi nismo htjeli da izide iz podruma dok mu ne poraste brada. – I žene čestitaše Ala-ad-dinovoj majci, a dječak ode u dvorište uz kuću pa se popne na sjenicu i sjedne tamo. NOĆ

I dok je on tako sjedio, odjednom dođoše robovi s mazgom njegova oca, a Ala-ad-din ih zapita: – Gdje je bila ta mazga? – I robovi mu rekoše: – Na njoj smo odveli u dućan tvoga oca (a on je jahao), pa smo je doveli. – Čime se bavi moj otac? – zapita Ala-ad-din. – Tvoj otac je starješina trgovaca u egipatskoj zemlji i sultan nastanjenih Arabljana[24] – rekoše mu robovi, te Ala-ad-din ode majci i zapita je: – O, majčice, čime se bavi moj otac? – O, čedo moje – odgovori mu majka – tvoj otac je trgovac, i on je starješina trgovaca u egipatskoj zemlji i sultan nastanjenih Arabljana, a njegovi robovi se savjetuju s njim, kad nešto prodaju, samo o onoj robi koja stoji najmanje hiljadu dinara, a ne savjetuju se s njim o robi koja stoji devet stotina dinara ili manje, već je sami prodaju. I iz tuđih zemalja ne dolazi roba, pa bilo da je ima malo ili mnogo, a da ne prođe kroz ruke tvoga oca, i on raspolaže njome kako hoće, i ne uvezuje se u svežnjeve roba koja odlazi u tuđe zemlje a da ne ode iz ruku tvoga oca. I veliki Alah je dao tvom ocu mnogo novaca, o, čedo moje, tako da se taj novac ne može ni izbrojiti.

– O, majčice – reče Ala-ad-din – neka je hvala Alahu što sam sin sultana nastanjenih Arabljana i što je moj otac starješina trgovaca! Ali zašto me vi, o, majčice, držite u podrumu i ostavljate me zatvorena u njemu.

– O, čedo moje, mi smo te metnuli u podrum samo zato što smo se bojali ljudskih očiju; ta urokljivo oko je – istina, i većina onih koji su u grobovima umrlo je od oka – odgovori mu majka, a Ala-ad-din reče:

– O, majčice, a kud se može pobjeći od sudbine? Opreznošću se ne može spriječiti ono što je suđeno, a nema pribježišta od onoga što je napisano. Onaj koji je uzeo moga djeda, neće ostaviti ni mene ni moga oca: ako živi danas, on neće živjeti sutra, a kad mi umre otac, ja ću doći, pa ću reći: – Ja sam Ala-ad-din, sin Šams-ad-dina, a nitko mi neće povjerovati među ljudima, i starci će reći: – Mi za svoga života nismo vidjeli da Šams-ad-din ima sina ili kćerku,

te će doći poreznik, pa će uzeti novac moga oca. Neka se Alah smiluje onome koji je rekao: – Umrijet će muž, pa će otići njegov novac, a najprezreniji među ljudima uzet će njegove žene. – A ti, o, majčice, porazgovaraj s ocem, ne bi li me on poveo na trg i ne bi li mi otvorio dućan; ja ću sjediti u njemu i imat ću robe, a on će me naučiti da prodajem i kupujem, da uzimam i dajem.

I Ala-ad-dinova majka reče: – O, čedo moje, kad ti dođe otac, ja ću mu to reći! – I kad se vrati kući, trgovac vidje svoga sina Ala-ad-dina Abu-š-Šamata kako sjedi pored majke, te zapita: – Zašto si ga izvela iz podruma? – a žena mu reče: – O, sine moga strica, ja ga nisam izvodila, već su robovi zaboravili zatvoriti podrum i ostavili su ga otvorena, a ja sam sjedila (a kod mene se bijahu okupile ugledne žene), kad nam je on odjednom došao. – I ona ispriča mužu šta joj je rekao sin, a Šams-ad-din reče sinu: – O, čedo moje, ako ushtije veliki Alah, sutra ću te odvesti na trg, ali je, čedo moje, za sjedenje na trgu i u dućanima potrebna pristojnost i savršenstvo u svim prilikama.

I Ala-ad-din provede tu noć, obradovan riječima svoga oca, a kad nastade jutro, Šams-ad-din odvede sina u kupatilo i obuče mu odijelo koje je stajalo mnogo novaca, pa obojica doručkovaše i popiše piće, a zatim otac uzjaha mazgu i posadi sina iza sebe, i tako odoše na trg. I ljudi koji bijahu na trgu vidješe starješinu trgovaca kako jaše, a iza njega dijete muškoga spola, slično mjesečevu srpu u četrnaestu noć, te netko reče svome drugu: – Pogledaj onoga dječaka što je iza starješine trgovaca! Mi smo lijepo mislili o njemu, a on je kao praziluk – sijed je, a srce mu je zeleno.

Tada reče već spomenuti šeik Muhamed Simsim, starješina trga, trgovcima: – O, trgovci, mi više ne pristajemo da on bude naš starješina. Nikada! – A kad bi starješina trgovaca došao od kuće i sjeo u svome dućanu, starješina trga bi obično došao trgovcima da im čita fatihu,[25] pa bi svi ustali i otišli starješini trgovaca da mu čitaju fatihu i da mu požele dobro jutro, a zatim bi svi otišli u svoje dućane. Ali kad starješina trgovaca sjede toga dana u svome dućanu, kao i uvijek, trgovci mu ne dođoše, kao što su obično činili, te starješina trgovaca pozva starješinu trga i zapita ga: – Zašto se ne okupljaju trgovci, kao što obično čine? – A starješina trga mu odgovori: – Ja nisam potkazivač meteža, ali su se trgovci dogovorili da te uklone s položaja starješine i da ti ne čitaju fatihu. – A šta je uzrok tome? – zapita Šams-ad-din, i starješina trga mu reče: – Kakav to dječak sjedi s tobom, kad si ti starac i glava trgovaca? Da li je taj dječak tvoj rob ili je on u srodstvu s tvojom ženom? Mislim da ga voliš i da si naklonjen dječaku.

Šams-ad-din na to viknu na starješinu i reče: – Šuti, nagrdio Alah i tebe i tvoje osobine! To je moj sin. – Mi nikad u životu nismo vidjeli da imaš sina – uzviknu Muhamed Simsim, a trgovac reče: – Kad si mi donio ono sredstvo za zamućivanje sjemena, moja žena je zatrudnjela i rodila ovoga dječaka, ali smo se bojali urokljiva oka, te smo ga odgajali u podrumu, pod zemljom, i ja nisam htio da mi sin iziđe iz podruma dok ne uzmogne rukom uhvatiti svoju bradu. Ali njegova majka nije pristala na to, a on je zatražio da mu otvorim dućan, pa da mu donesem robu i da ga poučim da kupuje i prodaje.

I starješina trga ode trgovcima, pa ih obavijesti o pravom stanju stvari, te svi trgovci ustadoše i pođoše starješini trgovaca, zajedno sa starješinom trga, a kad se zaustaviše pred njim, pročitaše fatihu i pozdraviše i njega i onoga dječaka. – Neka naš gospod sačuva i korijen i granu – rekoše – ali kad koji siromašak među nama dobije sina ili kćerku, onda on neizostavno pripremi za svoje prijatelje zdjelu kaše, pa poziva svoje znance i rođake, a ti to nisi učinio. – To vam pripada, a sastat ćemo se u vrtu – odgovori trgovac...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade dvjesta pedeset druga noć, reče joj njena sestra Dunjazada:

– O, sestrice, završi nam priču, ako si budna i ako ne spavaš. – A Šeherezada odgovori: – S ljubavlju i drage volje! – I onda nastavi:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je starješina trgovaca obećao 252.
trgovcima da će ih počastiti i da im je rekao: – Sastat ćemo se u vrtu. – I kad NOĆ
nastade jutro, on posla slugu u sjenicu i kuću koja bijaše u vrtu i naredi da se tamo prostru ćilimi, a posla i sve što bijaše potrebno za kuhanje jela: ovnujskoga mesa, masla i ostalog što je potrebno za takvu priliku, pa postavi dva stola: stol u kući i stol u sjenici.

I tako se spremi trgovac Šams-ad-din, a spremi se i njegov sin Ala-ad-din, a otac reče sinu: – O, čedo moje, kad uđe koji sijed čovjek, dočekat ću ga ja i posjest ću ga za stol što je postavljen u kući, a kad ti vidiš, čedo moje, da ulazi koji golobradi dječak, dočekaj ga i odvedi u sjenicu, pa ga posjedni za stol. – Zašto, o, oče? – zapita Ala-ad-din. – Zašto spremaš dva stola: jedan za ljude, a drugi za dječake? – O, čedo moje, golobrado momče se stidi jesti kad sjedi pored odraslih ljudi – odgovori Šams-ad-din, a njegov sin se složi s tim. I kad trgovci počeše dolaziti, Šams-ad-din je dočekivao ljude i nudio ih da sjednu u kući, a njegov sin Ala-ad-din dočekivao je dječake i nudio ih da sjednu u sjenici.

Zatim doniješe jela, pa svi počeše jesti i piti, naslađujući se i radujući se, i tako su pili i palili kadiva, a starci su sjedili i razgovarali o naukama i predajama. I među njima bijaše jedan trgovac koji se zvao Mahmud al-Balhin, prividno musliman, a mag u potaji, a bio je sklon onome što je nevaljalo i volio je dječake. I on pogleda u Ala-ad-dinovo lice pogledom poslije kojeg ostaje hiljadu uzdaha, i sotona, u njegovim očima, ukrasi biserjem djačakovo lice, te trgovac osjeti strasnu ljubav prema njemu i obuze ga uzbuđenje i zanos i ljubav mu osvoji srce. (A taj trgovac, koji se zvao Mahmud al-Balhi, uzimao je tkanine i robu od Ala-ad-dinova oca). I Mahmud al-Balhi ustade da se prošeta, pa ode dječacima, a oni mu pođoše u susret. I Ala-ad-din ustade da svrši nuždu, i onda se trgovac Mahmud okrene dječacima, pa im reče: – Ako nagovorite Ala-ad-dina da sa mnom pođe na put, dat ću svima po jedno odijelo koje stoji mnogo novaca. – I potom ode u odaju za ljude, i dok su dječaci sjedili, odjednom dođe Ala-ad-din. I oni mu pođoše u susret, pa ga posadiše između sebe, na uzvišenje, a jedan dječak reče svome drugu: – O, Sidi Hasane, reci

mi otkud ti je novac kojim trguješ? – A Hasan odgovori: – Kad sam odrastao i postao velik i zreo čovjek, rekao sam ocu: – O, babo, spremi mi robu – a on mi je odgovorio: – O, čedo moje, ja nemam ništa, nego otiđi nekom trgovcu, pa pozajmi novac od njega i trguj njime i uči se da prodaješ i kupuješ, da uzimaš i daješ. – I ja odoh jednom trgovcu, pa pozajmih od njega hiljadu dinara i za taj novac kupih tkanine, a zatim odoh u Damask. I zaradih dvaput više, pa uzeh robu u Damasku i odoh u Haleb, pa je tamo prodadoh i dobih dvaput više novaca, a zatim uzeh robu u Halebu, pa odoh u Bagdad i prodadoh je, a zaradih dvaput više, i tako trgovah sve dotle dok ne nakupih deset hiljada dinara.

I svaki je dječak govorio to isto svome drugu, dok nije došao red na Ala-ad-dina Abu-š-Šamata, te je i on morao nešto reći, a onda mu dječaci rekoše: – A ti, o, Sidi Ala-ad-dine? – I on im odgovori: – Mene su odgojili u podrumu, pod zemljom, a iz podruma sam izišao u ovaj petak, pa sam odlazim u dućan i vraćam se kući. – Ti si navikao da sjediš kod kuće, pa ne znaš kako je ugodno putovati, a samo ljudi treba da putuju. – I on im odgovori: – Ja ne moram putovati, a ne cijenim zadovoljstva. – I netko reče svome drugu: – On je kao riba: umire čim ga izvade iz vode. – O, Ala-ad-dine – rekoše mu – trgovačka djeca se diče time što putuju radi zarade! – I Ala-ad-dina obuze gnjev zbog toga, te ode od dječaka uplakanih očiju i ojađene duše, pa uzjaha mazgu i ode kući. I njegova majka vidje da je obuzet gnjevom i da su mu oči uplakane, te ga zapita: – Zašto plačeš, o, čedo moje? – a Ala-ad-din joj odgovori: – Grdila su me sva trgovačka djeca i rekla su mi: – Trgovačka djeca se diče samo time što putuju radi zarade . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade dvjesta pedeset treća noć, ona reče:

253. NOĆ – Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Ala-ad-din rekao majci: – Grdila su me sva trgovačka djeca i rekla su mi: – Trgovačka djeca se diče samo time što putuju radi zarade. – O, čedo moje – zapita ga majka – zar hoćeš da otputuješ? – A Ala-ad-din joj odgovori: – Hoću! – I onda reče: – A u koji grad ćeš otići? – U grad Bagdad – odgovori Ala-ad-din – čovjek tamo može zaraditi dvaput više na onome što ima. – A Ala-ad-dinova majka reče: – O, čedo moje, tvoj otac ima mnogo novaca, pa ako ti on ne nabavi robu za svoj novac, ja ću ti je nabaviti za svoj. – Najbolja je sreća ona koja se ne čeka, a ako Alah bude milostiv, sad joj je vrijeme – reče Ala-ad-din. – I onda njegova majka pozva robove, pa ih posla onima koji uvezuju tkanine u svežnjeve, te tako za Ala-ad-dina uvezaše deset svežnjeva tkanina.

Eto šta je bilo s njegovom majkom.

Što se pak tiče njegova oca, on se osvrtao, ali nije našao sina Ala-ad-dina, te je zapitao šta je s njim, i rekoše mu da je Ala-ad-din uzjahao mazgu i da je otišao kući, i onda trgovac uzjaha i ode za njim. A kad dođe u kuću, trgovac vidje pripremljene svežnjeve, te zapita ženu kakvi su, a ona mu ispriča šta se dogodilo njenom sinu Ala-ad-dinu s trgovačkom djecom. – O, čedo moje

– reče trgovac – ne dao ti Alah da boraviš u tuđini! Tà rekao je Alahov poslanik – blagoslovio ga i pozdravio Alah! – da je čovjekova sreća u tome da ima svoj dio na zemlji, a stari su govorili: okani se putovanja pa ma i milju daleko. Jesi li se čvrsto odlučio da putuješ i da ne odustaneš od toga? – zapita zatim sina, a sin mu odgovori: – Svakako ću otići u Bagdad s robom, a ako to ne učinim, svući ću ovo odijelo, pa ću obući odijelo derviša i putovat ću po tuđim zemljama. – Ja ne oskudijevam ni u čemu, već naprotiv, imam mnogo novaca – reče mu otac, pa mu pokaže svu svoju imovinu, robu i tkanine. – Ja imam robu i tkanine za svaki grad – reče zatim, pa mu pokaže, između ostalog, i četrdeset uvezanih bala, i na svakoj bijaše napisano: »Ovo vrijedi hiljadu dinara«. – O, čedo moje – reče otac – uzmi ovih četrdeset bala i onih deset što su u tvoje majke, pa pođi i neka te čuva veliki Alah, samo se ja bojim, čedo moje, da ti se što ne dogodi u jednom čestaru na tvome putu, a taj čestar se zove Čestar Lavova, i bojim se jedne doline, koja se također nalazi tamo, a zove se Dolina Pasa: tamo propadaju duše bez milosti! – A zašto, o, oče? – zapita Ala-ad-din, a otac mu odgovori: – Zbog jednog beduina, drumskog razbojnika, koji se zove Adžlan. – Što je kome dodijeljeno – dodijelio mu je Alah, a ako je u tome moja sudbina, meni se neće dogoditi nikakvo zlo – odgovori Ala-ad-din. A zatim Ala-ad-din i njegov otac pojahaše, pa odoše na trg za tovarnu stoku, i odjednom jedan gonič deva sjaha sa svoje mazge, pa poljubi ruku starješini trgovaca i reče mu: – Alaha mi, o, gospodaru, ti nas odavno nisi najmio za trgovačke poslove. – Svako vrijeme ima svoju vlast i svoje ljude – odgovori mu Šams-ad-din – i neka Alah bude milostiv prema onome koji je rekao:

Gle, mudrac na zemlji luta tamo-amo,
I brada mu do samih koljena doseže.

Zapitah ja njega: – Što si se tako pognuo?
I reče mi on, pružajući mi ruke:

– Ja mladost izgubih svoju u prahu,
Pa sam se pognuo da je potražim sad.

A kad je završio stihove, trgovac reče: – O, starješino, nitko ne želi to putovanje osim moga sina – a gonič deva mu odgovori: – Neka ti ga čuva Alah! – A zatim starješina trgovaca zaključi savez između goniča deva i svoga sina, i reče goniču deva da bude dječakov otac i povjeri ga njegovu staranju i kaza: – Uzmi ovih sto dinara za svoje sluge. – I starješina trgovaca kupi šezdeset mazgi i kandilo i pokrivač za Sidi Abd-ad-Kadira Giljanskog,[26] pa reče Ala-ad-dinu: – O, sine, kad ja ne budem s tobom, ovaj čovjek će ti biti otac mjesto mene, a ti mu se pokoravaj u svemu što ti bude kazao – pa ode s mazgama i slugama. I te večeri prirediše čitanje Kurana i svetkovinu u čast šeika Abd-al-Kadira Giljanskog, a kad nastade jutro, starješina trgovaca dade sinu deset hiljada dinara i reče mu: – Kad uđeš u Bagdad i vidiš da se tkanine dobro

prodaju, prodaj ih; a ako vidiš da posao odmiče, troši ovaj novac. – I potom natovariše mazge, pa se oprostiše i pođoše na put i iziđoše iz grada.

A Mahmud al-Balhi bješe se spremio da putuje na onu stranu gdje je Bagdad, te iznese bale i razape šatore izvan grada, pa reče u sebi: – Naslađivat ćeš se tim dječakom samo u samoći, jer tamo nema ni dostavljača ni uhode da te uznemire. – A Mahmud al-Balhi je dugovao dječakovu ocu hiljadu dinara – ostatak po jednoj pogodbi, te Šams-ad-din ode njemu, pa se oprosti s njim i reče mu: – Onu hiljadu dinara daj mome sinu Ala-ad-dinu. – I preporuči Mahmudu da se stara o njemu i reče: – On ti je kao sin. – I tako se Ala-ad-din sretne s Mahmudom al-Balhijem . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade dvjesta pedeset četvrta noć, ona reče:

254. NOĆ – Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da se Ala-ad-din sreo s Mahmudom al-Balhijem, i da je Mahmud al-Balhi ustao, pa je naredio Ala-ad-dinovu kuharu da ništa ne kuha, a sam je počeo nuditi Ala-ad-dina i njegove ljude jelom i pićem, a zatim su pošli na put. A trgovac Mahmud al-Balhi imao je četiri kuće: jednu u Kairu, jednu u Damasku, jednu u Halebu i jednu u Bagdadu, i putnici putovahu kroz pustare i pustinje dok se ne približiše Damasku, a onda Mahmud al-Balhi posla svoga roba Ala-ad-dinu, i rob vidje mladića kako sjedi i čita, pa mu priđe i poljubi mu ruke. – Šta tražiš? – zapita Ala-ad-din roba, a on mu odgovori: – Pozdravlja te moj gospodar i poziva te da mu dođeš u kuću, na gozbu. – Posavjetovat ću se sa svojim ocem, starješinom Kemal-ad-dinom, vodičem deva – reče Ala-ad-din. I kad se posavjetovao s njim da li da ide, vodič deva mu reče: – Nemoj ići!

A potom odoše iz Damaska, pa uđoše u Haleb, i Mahmud al-Balhi priredi gozbu i pozva Ala-ad-dina. I mladić se posavjetova sa vodičem, a ovaj mu zabrani da ode, ali Ala-ad-din uzviknu: – Otići ću na svaki način! – I on ustade, pripaše mač ispod odijela, pa pođe i ode Mahmudu al-Balhiju, a ovaj mu pođe u susret i pozdravi ga. I Mahmud naredi da se postavi bogat stol, te su jeli i pili, pa oprali ruke, a onda se Mahmud nagnu prema Ala-ad-dinu, ne bi li uzeo poljubac od njega, ali Ala-ad-din dočeka poljubac rukom i zapita: – Šta to hoćeš da radiš? – Pozvao sam te – odgovori Mahmud – i hoću da pričinim sebi zadovoljstvo s tobom na ovome mjestu, i tumačit ćemo riječi onoga koji je rekao:

Je li moguće da si nam došao za trenutak kratak,
Što traje dok se ispeć' može jaje il' pomusti koza,

Da s nama pojedeš sav kruh što imamo
I novce da uzmeš koliko god možeš?

Bez pô muke možeš odnijeti što hoćeš –
Dlan ili pak šaku, pa i punu ruku.

A zatim Mahmud al-Balhi htjede napastovati Ala-ad-dina, a Ala-ad-din ustade, pa isuka mač i uzviknu: – Jadna ti sijeda kosa! Ti se ne bojiš Alaha,

iako je teška njegova kazna! Neka bude milostiv Alah prema onome koji je rekao:

Čuvaj sijedu kosu od mrlja što je prljaju:
Doista, bijelo se lako uprljati može.

A kad je završio taj stih, Ala-ad-din reče Mahmudu al-Balhiju: – Doista, ta roba je povjerena Alahu, te se ne prodaje, a kad bih ja tu robu prodavao kome drugom za zlato, tebi bih je prodavao za srebro. Ali ti ja, Alaha mi, nikada neću biti drug, o, nevaljalče! – Potom se Ala-ad-din vrati starješini Kemal-ad-dinu i reče mu: – Doista, taj je čovjek razvratnik i ja mu nikada više neću biti drug niti ću ići s njim istim putem. – O, dijete moje – odgovori mu Kemal-ad-din – zar ti nisam rekao: ne idi mu! Ali nas čeka strašna pogibija, o, dijete moje, ako se rastanemo s njim; dopusti nam, dakle, da ostane u istoj karavani. – Ja nikako ne mogu biti njegov suputnik – reče Ala-ad-din, a zatim natovari svežnjeve, pa pođe s onima koji bijahu s njim.

I tako putovahu sve dotle dok ne siđoše u jednu dolinu, i Ala-ad-din htjede se zadržati u njoj, ali mu vodič deva reče: – Ne zadržavajte se ovdje! Nastavite put i ubrzajte hod; možda ćemo stići do Bagdada prije no što se zatvore gradska vrata; vrata u Bagdadu se otvaraju i zatvaraju dok još grije sunce, jer se Bagdađani boje da im grad ne osvoje rafiditi[27] i da ne pobacaju svete knjige u Tigar. – O, babo – odgovori Ala-ad-din – ja nisam pošao i uputio se s robom u taj grad da trgujem, već da vidim tuđe zemlje. – O, dijete moje, ja se bojim da ti beduini ne učine kakvo zlo i da ti ne uzmu novac – reče vodič deva, a Ala-ad-din uzviknu: – O, čovječe, jesi li ti sluga ili tebe služe? Ja neću ući u Bagdad u koje drugo doba, već ujutro, ne bi li mladići vidjeli moju robu i zapazili me. – Čini šta hoćeš, ja sam te opomenuo, a ti znaš čime se možeš spasiti – reče starješina, a Ala-ad-din naredi da se istovare svežnjevi s mazgi, te svežnjeve istovariše pa razapeše šator i ostadoše na tome mjestu do ponoći.

I onda Ala-ad-din iziđe da obavi nuždu, pa vidje da se nešto blista u daljini, te zapita vodiča: – O, starješino, šta se ono blista? – I starješina se uspravi, pa pogleda, i kad se dobro zagledao, vidje da se to blistaju vrhovi kopalja i željeza na oružju i beduinski mačevi, i odjednom vidješe da su to Arabljani-skitači, čiji se starješina zove šeik Arabljana Adžlan Abu-Baib. I kad im se približiše i ugledaše njihove svežnjeve, Arabljani rekoše jedan drugome: – O, noći plijena! – I starješina Kemal-ad-din, vodič deva, čuo je šta su kazali, pa uzvikne: – Odlazite, o, najništavniji među Arabljanima! – Ali ga Abu-Naib udari kopljem u grudi, i koplje mu iziđe na leđa, sijajući se, te Kemal-ad-din pade mrtav kraj ulaza u šator. I onda vodonoša uzviknu: – Odlazite, o, najprezreniji među Arabljanima! – ali ga udariše mačem po ruci i mač mu probi žile, blistajući, te vodonoša pade mrtav. I sve se to zbivalo, a Ala-ad-din je stajao i gledao što se događa. – A potom se Arabljani okrenuše, pa jurnuše na karavanu i pobiše ljude, ne poštedjevši nikog iz Ala-ad-dinove pratnje, a zatim natovariše svežnjeve na mazge, pa odoše. I Ala-ad-din reče u sebi: – Tebe će ubiti samo tvoja mazga i ovo odijelo – pa poče skidati odijelo sa sebe i ba-

cati ga na mazgu, dok ne ostade samo u košulji i gaćama. I onda se okrene prema ulazu u šator, pa vidje lovku krvi u koju se stjecala krv ubijenih, te se poče valjati po njoj u košulji i gaćama, tako da je bio nalik na poginula čovjeka, ogrezla u krvi.

Eto šta je bilo s Ala-ad-dinom.

Što se pak tiče šeika Arabljana Adžlana, on zapita svoje ljude: – O, Arabljani, da li ova karavana dolazi iz Kaira ili odlazi iz Bagdada?...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade dvjesta pedeset peta noć, ona reče:

255. NOĆ

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je beduin zapitao svoje ljude: – O, Arabljani, da li ova karavana polazi iz Kaira ili odlazi iz Bagdada? – A ljudi mu odgovoriše: – Ide iz Kaira za Bagdad. – Vratite se ubijenima, jer mislim da nije umro vlasnik karavane – reče starješina, te se Arabljani vratiše poginulima, pa ponovno počeše udarati mrtve mačevima i kopljima, i tako dođoše do Ala-ad-dina, a on se baci na zemlju, među poginule. I kad dođoše do njega, Arabljani rekoše: – Ti se pretvaraš da si mrtav, ali ćemo te mi sasvim ubiti. – I beduin izvadi koplje, pa htjede da ga zarije u Ala-ad-dinove grudi. I onda Ala-ad-din uzviknu u sebi: – Blagoslovi, o, Sidi Abd-ad-Kadire, o, Giljanče! – I vidje jednu ruku kako odvodi koplje od njegovih grudi na grudi starješine Kemal-ad-dina, vodiča deva, i beduin ga udari kopljem, a i ne dotače se Ala-ad-dina. I potom Arabljani natovariše svežnjeve na mazge, pa odoše, a Ala-ad-din pogleda i vidje da su ptice odletjele sa svojim plijenom. I sjedne uspravno, pa ustade i potrči, i odjednom beduin Abu-Naim reče svojim drugovima: – O, Arabljani, ja vidim nešto u daljini – te jedan beduin ustade i vidje Ala-ad-dina kako bježi. – Neće ti pomoći bijeg kad smo mi iza tebe! – uzviknu Adžlan, pa udari petom konja i brzo pođe za Ala-ad-dinom. A Ala-ad-din ugleda pred sobom jednu baru, pored koje bijaše jedna cisterna, pa se pope na rešetku na cisterni i opruži se, pretvarajući se da spava i govoreći u sebi: – O, dobri pokrovitelju, spusti svoj pokrov koji se ne može skinuti!

A beduin se zaustavi ispod cisterne, pa se podigne na stremenima i pruži ruku da uhvati Ala-ad-dina, a Ala-ad-din uzviknu: – Blagoslovi, o, gospođo moja Nafiso,[28] sad je vrijeme! – I odjednom jedan skorpion ujede beduina za ruku te on ciknu i uzviknu: – Ah, priđite mi, Arabljani, nešto me je ujelo! – I beduin sjaha s konja, a njegovi drugovi dođoše, pa ga opet posadiše na konja i zapitaše: – Šta ti se dogodilo? – A on im odgovori: – Ujeo me skorpionov mladunac. – I Arabljani uzeše karavanu, pa odoše.

Eto šta je bilo s njima.

Što se pak tiče Ala-ad-dina, on je i dalje ležao na rešetci nad cisternom, a što se tiče trgovca Mahmuda al-Balhija, on je naredio ljudima da natovare svežnjeve i da krenu na put, i tako su putovali sve dotle dok nisu stigli do Čestara Lavova. – I trgovac nađe sve Ala-ad-dinove sluge pobijene i obradova se tome, pa požuri i dođe do one cisterne i bare. I mazga Mahmuda al-Balhija nanjuši vodu, te se nagnu da se napije vode iz bare, i vidje Ala-ad-dinovu sliku

u vodi, pa uzmakne od nje, i trgovac pogleda naviše i vidje Ala-ad-dina kako leži gol, samo u košulji i gaćama. – Tko je to učinio s tobom i tko te je ostavio u ne može biti gorem stanju? – zapita Mahmud, a Ala-ad-din mu odgovori: – Beduini. – O, dijete moje, ti si se otkupio mazgama i imovinom. Tješi se riječima onoga koji je rekao:

Kad ljudi glavu svoju spasu od propasti,
Sva imovina je – odrezak nokta za njih.

– No siđi, o, dijete moje, ne boj se zla. – I Ala-ad-din siđe s rešetke nad cisternom, a Mahmud ga posadi na mazgu, pa krenuše i putovahu dok ne stigoše u grad Bagdad, u kuću Mahmuda al-Balhija. I Mahmud naredi slugama da Ala-ad-dina odvedu u kupatilo, i reče mladiću: – Novac i svežnjevi su otkup za tebe, o, dijete moje, a ako me budeš slušao, je ću ti dati dvaput više novaca i svežnjeva. – A kad Ala-ad-din iziđe iz kupatila, Mahmud ga odvede u jednu sobu ukrašenu zlatom, u kojoj bijahu četiri galerije, pa naredi slugama da pripreme stol sa svakojakim jelima. I tako počeše jesti i piti, a Mahmud se pognu prema Ala-ad-dinu da ga poljubi, ali Ala-ad-din dočeka poljubac rukom i uzviknu: – Ti si još i sad u zabludi ukoliko se tiče mene! Zar ti nisam rekao da bih ti tu robu prodao za srebro, kad bih je drugome prodavao za zlato? – Dat ću ti i robu, i mazgu, i odijelo, samo da mi to učiniš – odgovori Mahmud. – Izgaram od strasne ljubavi prema tebi, a Alah je dao dar onome koji je rekao:

Po riječima mudraca nekog, kaza nam
Abu-Balajal učitelj: – reče Šarik:

Zaljubljeni ne mogu ljubav svoju
Ljubljenjem utažit' kad blizu nisu.

– To nikako nije moguće – reče Ala-ad-din. – Uzmi svoje odijelo i svoju mazgu, a meni otvori vrata da odem. – I Mahmud otvori vrata, te Ala-ad-din iziđe, a psi lajahu za njim. I mladić pođe i išao je tako po mraku, kad odjednom ugleda vrata pred džamijom, pa uđe u prolaz što vodi u džamiju i sakri se, i odjednom vidi da mu se približava neko svjetlo. I zagleda se i vidje dva roba koji su s fenjerima u ruci išli ispred dva trgovca, od kojih jedan bijaše starac s lijepim licem, a drugi – mladić. I Ala-ad-din začuje kako je mladić rekao starcu: – Alaha radi, o, čiko, vrati mi kćerku moga strica. – A starac mu je odgovorio: – Zar te nisam mnogo puta zadržavao, a ti si se ipak rastao, govoreći o rastavi kao da čitaš svoju svetu knjigu. – I starac pogleda udesno i ugleda mladića koji bijaše sličan mjesečevu srpu, pa mu reče: – Mir s tobom! – I Ala-ad-din odgovori na njegov pozdrav, a starac ga zapita: – O, dečko, tko si? – Ja sam Ala-ad-din, sin Šams-ad-dina, starješine trgovaca u Kairu – odgovori mladić. – Zatražio sam od oca robe, a on mi je spremio pedeset svežnjeva robe i tkanina . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade dvjesta pedeset šesta noć, ona reče:

256. NOĆ – Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Ala-ad-din rekao: – Otac mi je spremio pedeset svežnjeva robe i dao mi pedeset hiljada dinara, pa sam otišao od kuće i putovao dok nisam stigao u Čestar Lavova. I napali su me beduini, pa su mi oteli novac i svežnjeve, a ja sam ušao u ovaj grad, ne znajući gdje da prenoćim, i tako sam ugledao ovo mjesto i sakrio se ovdje. – O, dijete moje – prozbori starac – šta ćeš reći ako ti dam hiljadu dinara i odijelo od hiljadu dinara i mazgu od hiljadu dinara? – A zašto ćeš mi to dati, o, čiko? – zapita Ala-ad-din, a starac mu odgovori: – Ovaj dječak što je sa mnom, sin je moga brata, a njegov otac nema nikoga osim njega, dok ja imam kćerku i nisam imao druge djece, i ona se zove Zubejida, a lijepa je i dražesna. I ja je udadoh za ovoga mladića, i on je voli, ali ona ga mrzi, i jednom on nije održao zakletvu, već se zakleo trostrukim razvodom, i žena ga je napustila čim se uvjerila u to. I on je natjerao sve ljude da mi dođu, ne bih li mu vratio ženu, a ja sam mu rekao: – To se može učiniti samo pomoću zamjenika.[29] – I dogovorih se s njim da za zamjenika uzmemo nekog stranca, kako zbog toga nitko ne bi korio moga zeta. A kako si ti stranac, hajde s nama: Napisat ćemo bračni ugovor između tebe i moje kćeri, pa ćeš provesti s njom ovu noć, a ujutro ćeš se razvesti s njom i ja ću ti dati ono što ti rekoh. – I Ala-ad-din reče u sebi: – Alaha mi, bolje mi je da provedem noć s nevjestom, u kući i u postelji, nego da noćivam po uličicama i prolazima! – pa pođe s njima kadiji. I kad kadija pogleda Ala-ad-dina, ljubav prema njemu obuze mu srce, te zapita djevojčina oca: – Šta hoćete? – Hoćemo uzeti ovoga mladića za zamjenika muža moje kćeri – odgovori djevojčin otac – i napisat ćemo obavezu za nj da mi dâ na ime otkupa deset hiljada dinara. A ako prenoći s njom, pa se ujutro razvede, dat ćemo mu odijelo i hiljadu dinara; ako li se pak ne razvede, neka nam položi deset hiljada dinara. – I napisaše ugovor s tom pogodbom, i djevojčin otac uze pismeno o tome, a zatim odvede Ala-ad-dina i obuče mu odijelo, pa svi odoše i dođoše djevojčinoj kući. I djevojčin otac ostavi Ala-ad-dina da stoji pored vrata, pa ode svojoj kćeri i reče joj: – Uzmi ovu obavezu o svome otkupu; napisao sam bračni ugovor između tebe i jednog lijepog mladića koji se zove Ala-ad-din Abu-š-Šamat; postaraj se o njemu, dakle, što bolje možeš. Potom joj trgovac dade pismeno, pa ode kući.

Što se pak tiče djevojčina brata od strica, on je imao domaćicu koja je odlazila Zubejidi, kćeri njegova strica, i mladić bijaše dobar prema domaćici. – O, majčice – reče joj on – Zubejida, kći moga strica, neće htjeti poći za mene kad ugleda onog lijepog mladića. Molim te da se nekako doviješ da se ona ne približi mladiću. – Tako mi tvoje milosti, ja mu neću dati da joj se približi – odgovori mu domaćica, pa ode Ala-ad-dinu i reče mu: – O, dijete moje, posavjetovat ću te radi velikog Alaha; prihvati moj savjet, dakle. Bojim se da te ne snađe zlo od te djevojke; ostavi je da spava sama, ne dotiči je se i ne prilazi joj blizu. – A zašto? – zapita Ala-ad-din, a domaćica mu reče: – Ona je gubava po cijelome tijelu, pa se bojim da ne zarazi tvoju divnu mladost. – Nije mi ni stalo do nje – odgovori Ala-ad-din, a domaćica ode djevojci, pa

joj reče ona što bijaše rekla Ala-ad-dinu, i djevojka joj reče: – Nije mi ni stalo do njega; ostavit ću ga da spava sam, a ujutro će otići svojim putem.

Potom djevojka pozva robinju, pa joj reče: – Donesi mu večeru i daj mu je, neka večera – te robinja donese večeru i stavi je pred Ala-ad-dina, a on je jeo dok se nije sit najeo, a onda je sjeo i lijepim glasom počeo čitati suru Jasin. I djevojka oslušnu i učini joj se da je njegov glas sličan glasu kojim se pjevaju Davidovi psalmi, te reče u sebi: – Ubio Alah onu staricu što mi je kazala da ovaj mladić boluje od gube! Čovjek u takvome stanju ne može imati takav glas. Te riječi su – kleveta za nj. – A potom uze u ruke lutnju koja bijaše načinjena u indijskim zemljama, pa uskladi strune na njoj i zapjeva divnim glasom, prateći se lutnjom, i od njena glasa zaustaviše se ptice u dubini neba, i ona izgovori ova dva stiha:

Volim gazelicu s tamnim i crnim okom –
Vrbova grana zavidi mu kad se pojavi.

Odbacuje on mene, a druga s njim je sretna –
Milostiv gospod je za onog za kog hoće.

I kad je čuo riječi koje je izgovorila djevojka, Ala-ad-din zapjeva i sam, kad je završio suru, te izgovori ovaj stih:

Pozdravljam onu što joj stas mjesto odjeće služi,
I što joj ruže u bašti obraza slobodno cvjetaju.

I djevojka ustade (a obuze je još jača ljubav prema mladiću), pa podigne zavjesu, i Ala-ad-din izgovori ovaj dvostih, kad ju je ugledao:

Kô mjesec pojavi se, kô vrba savija se,
Kao gazela gleda, a kao ambra miriše,

I rek'o bih da tugu srce mi voli,
I u času rastanka s njim da se sjedini.

I potom djevojka prođe tamo-amo, tresući bedrima i izvijajući slabine – kao stvorenje onoga čija je milost skrivena – i oboje pogledaše jedno drugo pogledom koji ostavlja za sobom hiljadu uzdaha, i kad se strijela njenih pogleda učvrsti u njegovu srcu, on izgovori ova dva stiha:

Podsjetila me, kad mjesec vidjeh na nebu,
Na noć kad bjesmo bliski jedno drugom.

Oboje vidjesmo mjesec, al' okom,
Ona mojim, a ja očima njenim.

A kad mu je ona prišla i kad je bila samo dva koraka od njega, on izgovori ovaj dvostih:

Raspustila je tri uvojka kose svoje
Kao noć tamne, i noći četiri vidjeh ja.

I mjesecu na nebu lice okrene tada,
Te dva mjeseca ugledah u isti mah.

I djevojka se približi Ala-ad-dinu, a on joj reče: – Odmakni se od mene, da me ne zaraziš! – I onda ona otkri šaku, i šaka joj se razdijeli nadvoje, a bijaše bijela kao bijelo srebro. – Odlazi od mene, da me ne zaraziš; ti boluješ od gube – reče ona, a Ala-ad-din je zapita: – Tko ti je rekao da imam gubu? – Rekla mi je starica – odgovori djevojka, a Ala-ad-din uzviknu: – I meni je starica kazala da ti boluješ od gube! – I oboje obnažiše ruke, pa djevojka vidje da je mladićevo tijelo kao čisto srebro, te ga zagrli i stegne, a i on nju pritisnu na grudi, te se tako zagrliše.

A potom djevojka povede mladića, pa legne na leđa i razveza košulju, te se Ala-ad-dinu pomače ono što mu je ostavio otac, i on uzviknu: – U pomoć o, šeiče Zaharija, o, oče žila! – I metnu joj ruku na slabinu, pa joj uvuče žilu slasti u procijep i gurnu je i dospije do vrata sa zavjesom (a bješe ušao na vrata pobjede), a potom ode na trg prvog dana, i drugoga dana, i trećega dana, i četvrtoga dana, i petoga dana, i vidje da je ćilim baš na trijemu, i tako je kutijica tražila poklopac dok ga nije našla. A kad nastade jutro, Ala-ad-din reče svojoj ženi: – O, nedovršena radosti! Ščepao ju je gavran, pa je odletio. – Šta znače te riječi? – zapita ona, a Ala-ad-din reče: – O, gospođo, ostalo mi je da sjedim s tobom samo još jedan sat. – Tko to kaže? – zapita ona, a Ala-ad-din reče: – Tvoj otac je uzeo od mene priznanicu na deset hiljada dinara na ime otkupa za tebe, pa ako mu ne dam novac danas, zatvorit će me zbog toga u kadijinu kuću, a ja sad nemam ni prebijene pare, a kamoli deset hiljada dinara. – O, gospodaru, da li je muževljeva vlast u tvojim ili u njihovim rukama? – zapita ga Zubejida. – Ona je u mojim rukama, ali ja nemam ništa – odgovori Ala-ad-din, a Zubejida reče: – Onda je to lako, nemoj se ničega bojati, a sada uzmi ovih sto dinara, i da imam više, ja bih ti zacijelo dala to što hoćeš, ali je moj otac, iz ljubavi prema svome nećaku, odnio sav novac iz moje u svoju kuću – čak mi je i nakit uzeo. A kad sutra pošalje koga po tebe u ime vlasti...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade dvjesta pedeset sedma noć, ona reče:

257. NOĆ – Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je žena rekla Ala-ad-dinu: – A kad on sutra pošalje koga po tebe u ime vlasti, pa kad ti kadija i moj otac kažu: – Razvedi se! – zapitaj ih: – Koje je to učenje po kojem se ja mogu ženiti uveče, a razvesti ujutro? – A zatim ćeš poljubiti ruku kadiji i dat ćeš mu poklon, pa ćeš poljubiti ruku i svim svjedocima i dat ćeš im po deset dinara, te će se svi oni početi zalagati za tebe. I kad te zapitaju: – Zašto se ne razvedeš i ne uzmeš hiljadu dinara, mazgu i odijelo, što ti pripada po pogodbi koju smo zaključili s tobom? – reci im: – Za mene svaka njena dlačica vrijedi po hiljadu dinara, te se nikada neću razvesti s njom, niti ću uzeti odijelo ili što drugo. – Ako ti kažu: – Daj otkup za nju! – odgovori im: – Sad sam zapao u teš-

koće – i onda će se kadija i svjedoci sažaliti na tebe, pa će ti odgoditi plaćanje za neko vrijeme.

I dok oni tako razgovarahu, odjednom dođe čovjek koga je poslao kadija, pa zalupa na vrata, te Ala-ad-din iziđe, a čovjek mu reče: – Hajde da porazgovaraš s efendijom; traži te tvoj tast. – I Ala-ad-din mu dade pet dinara, pa mu reče: – O, pristave, po kojem se zakonu ja mogu oženiti uveče, a razvesti ujutro? – Po mome mišljenju, to nikako ne može biti, a ako ti ne znaš zakona, ja ću biti tvoj zastupnik. – I tako njih dvojica odoše u sud, i kadija zapita Ala-ad-dina: – Zašto se ne razvedeš i ne uzmeš ono što je utvrđeno pogodbom? – A Ala-ad-din mu priđe, pa mu poljubi ruku i tutnu mu u nju pedeset dinara i reče: – O, gospodaru naš kadijo, po kojem se učenju ja mogu oženiti uveče, a razvesti ujutro protiv svoje volje? – Prisilni razvod ne dopušta ni jedno muslimansko učenje – odgovori kadija, a ženin otac reče: – Ako se ne razvedeš, daj mi otkup: deset hiljada dinara. – Dajte mi rok od tri dana – reče Ala-ad-din, a kadija uzviknu: – Rok od tri dana nije dovoljan. On će ti odgoditi plaćanje za deset dana! – I složiše se u tome, pa obavijestiše Ala-ad-dina da poslije deset dana preda otkup ili da se razvede.

I mladić ode s tom pogodbom, pa uze mesa, riže, topljenoga masla i svega što je potrebno za jelo i ode kući, a kad dođe ženi, ispriča joj sve što mu se dogodilo. – Od večeri do dana događaju se čuda – reče mu žena – a Alah je dao dar onome koji je rekao:

Pa budi krotak kada te gnjev raspinje,
I strpljiv nesreća kad te zadesi.

U naše vrijeme, noći teško breme
Nose, pa zato čudo rađaju.

Potom žena ustade, pa mu pripremi jelo i donese ga, te počeše jesti i piti i uživati i veseliti se, a poslije toga Ala-ad-din zamoli ženu da mu nešto odsvira, te ona uze lutnju i poče mu svirati nešto od čega se može razveseliti kamen, i strune dozivahu u odaji: – O, dragi! – a žena je pjevala iz svega glasa.

I tako su uživali, zbijali šale i veselili se i radovali, kad odjednom netko zakuca na vrata. I žena reče Ala-ad-dinu: – Ustani, pa vidi tko je pred vratima. – I on ode, otvori vrata i vidje kako pred njima stoje četiri derviša. – Šta hoćete? – zapita ih Al-ad-din, a derviši rekoše: – O, gospodaru, mi smo derviši iz tuđih zemalja, a muzika i nježni stihovi su hrana za naše duše. Htjeli bismo se odmoriti kod tebe noćas, do ujutro, pa ćemo otići svojim putem, a veliki Alah će te nagraditi za to. Mi volimo muziku, a među nama nema nijednog koji ne zna napamet kaside, stihove i strofe. – Posavjetovat ću se – reče im Ala-ad-din, pa ode ženi i obavijesti je o tome, a ona mu reče: – Otvori im vrata! – I Ala-ad-din otvori vrata dervišima i dovede ih i posadi i reče im: – Dobro nam došli! – Zatim donese jelo, te derviši počeše jesti i rekoše: – O, gospodaru, naša je hrana spominjanje Alaha u srcima i slušanje pjevačica u ušima, a Alah je dao dar onome koji je rekao:

Želimo jedno: – Da se sastanemo s tobom,
A najesti se – to je svojstvo što je tek stoci dano.

– Čuli smo u tvojoj kući neku nježnu muziku, a kad smo ušli, ona je prestala. O, kad bismo vidjeli onu koja je svirala – da li je bijela ili crna robinja, ili je, opet, kći nekog koljenovića. – To je moja žena – odgovori Ala-ad-din i ispriča im sve što mu se dogodilo, i reče: – Tast me je opteretio dugom od deset hiljada dinara na ime otkupa za nju i dao mi deset dana roka. – Ne tuguj – reče mu jedan derviš – i misli samo na ono što je dobro. Ja sam šeik jedne tekije,[30] i imam četrdeset derviša čiji sam starješina. Skupit ću ti od njih deset hiljada dinara, pa ćeš isplatiti cio otkup koji od tebe potražuje tvoj tast. Ali naredi ženi da nam svira, ne bismo li uživali i osjetili se dobrim, jer muzika je za neke hrana, za neke lijek, a za neke mahalica.

A ta četiri derviša bijahu kalif Harun-ar-Rašid, vezir Džafar al-Barmakid, Abu-Novas (al-Hasan-ibn-Hani) i Masrur, krvnik osvete, i oni su prolazili pored te kuće stoga što je kalifu bilo teško na duši, te je rekao veziru: – O, vezire, htio bih izići i prošetati po gradu, jer osjećam da mi je teško na duši. – I oni su se obukli kao derviši, pa su izišli u grad, i tako su prolazili pored te kuće, a kad su čuli glazbu, zaželjeli su da uđu u kuću, ne bi li saznali šta se to zbiva u njoj. I tako su svi oni provodili noć u radosti i slozi, oslovljavajući jedno drugo, dok ne nastade jutro, a onda kalif stavi sto dinara pod molitveni ćilim, pa se svi oprostiše s Ala-ad-dinom i odoše svojim putem.

A kad su oni otišli, žena podiže ćilim i vidje ispod njega sto dinara, te reče mužu: – Uzmi ovih sto dinara koje sam našla pod ćilimom – derviši su ih ostavili prije no što su otišli, a mi to nismo znali. – I Ala-ad-din uzme novac, pa ode na trg i kupi mesa i riže i topljenog masla i sve što im bijaše potrebno. A sutradan upali svijeće, pa reče ženi: – Ama, derviši nisu donijeli deset hiljada dinara koje su mi obećali. To su obični fakiri.

I dok su oni tako razgovarali, derviši odjednom zalupaše na vrata, te Ala-ad-dinova žena reče: – Iziđi da im otvoriš. – I Ala-ad-din im otvori vrata, a kad oni uđoše, zapita ih: – Jeste li mi donijeli deset hiljada dinara koje ste mi obećali? – Ništa nismo mogli izvući od njih – odgovoriše mu derviši – ali se ne boj nikakva zla: ako ushtije veliki Alah, sutra ćemo ti skuhati jednu kemijsku smjesu.[31] Naredi ženi da nam svira nešto do čega nam srca mogu biti bodrija, jer volimo glazbu.

I Zubejida im je tako svirala u lutnju da je od njene svirke mogao zaplesati kamen, te svi provedoše to vrijeme u uživanju, radosti i veselju, pričajući povijesti jedno drugome, a kad svanu jutro i zasja svjetlošću i zablista, kalif stavi sto dinara pod ćilim, pa se derviši oprostiše s Ala-ad-dinom i odoše svojim putem.

I tako su oni dolazili Ala-ad-dinu devet večeri, i svake je večeri kalif ostavljao pod ćilim po sto dinara. A kad dođe deseto veče, derviši ne dođoše, a ne dođoše stoga što je kalif poslao čovjeka jednome trgovcu, kome je rekao: – Spremi mi pedeset svežnjeva tkanina koje dolaze iz Kaira ...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade dvjesta pedeset osma noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je gospodar pravovjernih rekao tome trgovcu: – Spremi mi pedeset svežnjeva tkanina koje dolaze iz Kaira, a neka cijena svakog svežnja bude hiljadu dinara. Napiši na svakom svežnju koliko stoji, pa mi pošalji abesinskog roba. 258. NOĆ

I trgovac posla sve ono što je kalif tražio, a potom kalif dade robu posudu za pranje ruku i krčag od zlata, i hranu za put, i pedeset svežnjeva, i napisa pismo u ime Šams-ad-dina, starješine trgovaca u Kairu, Ala-ad-dinova oca, pa reče robu: – Uzmi ovih pedeset svežnjeva i ovo što je s njima, pa otiđi u taj i taj dio grada gdje se nalazi kuća starješine trgovaca, i zapitaj gdje je Sidi Ala-ad-din – ljudi će ti pokazati dio grada i njegovu kuću. – I rob uze svežnjeve i ono što bijaše s njima, pa ode po kalifovu naređenju.

Eto šta je bilo s njim.

Što se pak tiče ženina brata od strica, on ode njenu ocu, pa mu reče: – Hajdemo Ala-ad-dinu, da ga razvedemo od kćeri moga strica – te obojica iziđoše i uputiše se Ala-ad-dinu. A kad stigoše do njegove kuće, ugledaše pedeset mazgi na kojima bijaše pedeset svežnjeva tkanina, i roba koji je jahao mazgu, te zapitaše roba: – Čiji su to svežnjevi? – Moga gospodara Ala-ad-dina Abu--š-Šamata – odgovori im rob. – Otac mu je spremio robu i poslao ga u grad Bagdad, a njega su napali Arabljani, pa su mu oduzeli novac i svežnjeve, i vijest o tome doprla je do ušiju njegova oca, te me je on poslao njemu s drugim svežnjevima mjesto onih, a poslao mu je i mazgu koja nosi deset hiljada dinara, i zavežljaj s odijelom koje stoji mnogo novaca, i bundu od samurovine, i zlatan umivaonik i krčag. – To je moj zet, te ću te ja odvesti njegovoj kući – reče djevojčin otac. A Ala-ad-din je sjedio u svojoj kući, veoma zabrinut, kad odjednom netko zalupa na vrata. – O, Zubejido – reče Ala-ad-din – Alah to bolje zna! Doista, tvoj otac mi je poslao kadijina ili valijina poslanika. – Iziđi, pa vidi šta je – reče mu Zubejida, te Ala-ad-din siđe, pa otvori vrata i vidje svoga tasta, starješinu trgovaca, Zubejidina oca, i abesinskog roba smeđeg lica, ugodna izgleda, koji je jahao mazgu. I rob mu brzo priđe, pa mu poljubi ruku, a Ala-ad-din ga zapita: – Šta hoćeš? – A rob mu reče: – Ja sam rob Sidi Ala--ad-dina, starješine trgovaca u egipatskoj zemlji, i njegov me je otac poslao njemu s ovom porukom. – I rob mu dade pismo, a Ala-ad-din ga uzme, pa ga otvori i pročita, i vidje da u njemu piše:

O, poslanico, kad ugledaš drage,
  Obuću im poljubi i pod pred njima.

Pričekaj i ne žuri se s njima –
  Tä duša i odmor su mu u rukama njinim.

Poslije pozdravljanja i pozdrava i odavanja poštovanja – od Šams-ad-dina njegovu sinu Abu-š-Šamatu – u pismu je dalje pisalo: – Znaj, o, čedo moje, da mi je dopro do ušiju glas da su pobijeni tvoji ljudi i da ti je opljačkana

imovina i roba, pa ti mjesto nje šaljem pedeset svežnjeva egipatskih tkanina i odijelo i bundu od samurovine i umivaonik i krčag od zlata. Ne boj se nikakva zla – novac je bio otkup za tebe, o, čedo moje, i neka te nikada ne mori tuga. Tvojoj majci i rodbini je dobro; oni su zdravi i sretni i šalju ti mnogo pozdrava. I doprlo mi je do ušiju, o, čedo moje, da su te uzeli za zamjenika muža djevojke Zubejide i da su te opteretili dugom od deset hiljada dinara na ime otkupa za nju. Taj novac šaljem ti zajedno sa svežnjevima i robom Selimom.

Kad je pročitao pismo, Ala-ad-din uze svežnjeve, pa se obrati tastu i reče mu: – O, taste, uzmi deset hiljada dinara na ime otkupa za tvoju kćerku Zubejidu, a uzmi i ove svežnjeve, pa raspolaži njima: zarada je tvoja, a meni vrati uloženi novac. – Ništa neću uzeti, Alaha mi, a što se tiče otkupa za tvoju ženu, o njemu ćemo se dogovoriti s njom – odgovori trgovac, te Ala-ad-din ustade, pa uđe s tastom u kuću, pošto najprije unijeśe tovar. I Zubejida zapita oca: – O, babo, čiji su to svežnjevi? – A on joj odgovori: – To su svežnjevi tvoga muža, Ala-ad-dina. Poslao mu ih je otac mjesto svežnjeva koje su mu oteli Arabljani, a poslao mu je i deset hiljada dinara i zavežljaj s odijelom i bundu od samurovine i mazgu i umivaonik i krčag od zlata, a što se tiče otkupa, ti ćeš odlučiti o njemu. – I Ala-ad-din ustade, pa otvori sanduk i dade Zubejidi otkup, a onda reče mladić, ženin brat od strica: – O, čiko, neka se Ala-ad-din razvede s mojom ženom – ali mu djevojčin otac odgovori: – To više nikako ne može biti, jer je muževljeva vlast u njegovim rukama. – I mladić ode ožalošćen i zabrinut, pa dođe kući bolestan i pade u postelju, i ispuni se ono što mu bijaše suđeno, i tako on umre.

Što se pak tiče Ala-ad-dina, on primi svežnjeve, pa ode na trg i kupi sve što mu bijaše potrebno: jela, pića i topljenoga masla, a zatim priredi gozbu kao i svake večeri, i reče Zubejidi: – Gle kakvi su lažovi ti derviši: dali su nam obećanje, pa su ga pogazili. – Ti si sin starješine trgovaca, pa nisi imao ni prebijene pare, a kako li je tek tim siromašnim dervišima? – reče Zubejida, a Ala-ad-din uzviknu: – Veliki Alah nas je spasio, te nam više nisu ni potrebni, i ja im više neću otvoriti vrata kad nam dođu! – Zašto? – reče Zubejida – ta sreća nam je došla poslije njihova dolaska, i oni su nam svake noći ostavljali pod ćilimom sto dinara. Mi im na svaki način moramo otvoriti vrata kad nam dođu.

I kad svjetlost dana poče gasnuti, i dođe noć, oni upališe svijeće, a Ala-ad-din reče: – O, Zubejido, počni svirati nešto – kadli odjednom netko zakuca u vrata. – Ustani, pa vidi tko je pred vratima – reče Zubejida, te Ala-ad-din iziđe i otvori vrata i ugleda derviše. – E, dobro mi došli, lažovi, uđite! – uzviknu mladić, a derviši uđoše s njim, i on ih posadi, pa im donese jelo, te svi počeše jesti i piti, radovati se i veseliti. – A potom derviši rekoše Ala-ad-dinu: – O, gospodaru, srca su nam zaokupljena tobom – šta je bilo s tvojim tastom? – Alah nam je dao više no što smo željeli – odgovori Ala-ad-din, a derviši mu rekoše: – Alaha nam, bojali smo se za tebe . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade dvjesta pedeset deveta noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da su derviši rekli Ala-ad-dinu: 259. NOĆ
– Alaha nam, bojali smo se za tebe, a ustručavali smo se da dođemo stoga što nismo imali novca u rukama. – Meni je brzo pritekao u pomoć moj gospod, te mi je otac poslao deset hiljada dinara i pedeset svežnjeva tkanina, a svaki od njih vrijedi po hiljadu dinara, i poslao mi je odijelo i bundu od samurovine i mazgu i roba i krčag od zlata, te je nastao mir između mene i moga tasta, a žena mi pripada po pravu, i neka je hvala Alahu za sve to – reče Ala-ad-din, i onda kalif ustade i ode da svrši nuždu, a vezir Džafar se nagnu prema Ala-ad-dinu, pa mu reče:

– Budi pristojan, nalaziš se pred gospodarem pravovjernih. – Šta sam nepristojno učinio pred gospodarem pravovjernih, i tko je od vas gospodar pravovjernih? – zapita Ala-ad-din, a Džafar mu reče: – Onaj što je razgovarao s tobom, pa je poslije otišao da svrši nuždu, on je gospodar pravovjernih, kalif Harun ar-Rašid, a ja sam vezir Džafar, a ovo je Masrur, krvnik osvete, a ovo Abu-Novas, al-Hasan-ibn-Hani. Mućni glavom, o, Ala-ad-dine, i razmisli: Koliko dana putovanja ima od Kaira do Bagdada? – Četrdeset i pet dana – odgovori Ala-ad-din, a Džafar mu reče: – Tebi su oteli svežnjeve prije deset dana, pa kako je onda vijest o tome mogla stići do tvoga oca i kako je on mogao spremiti svežnjeve s robom s kojom je valjalo prevaliti put od četrdeset i pet dana za tih deset dana? – O, gospodaru, pa otkud mi je to došlo? – zapita Ala-ad-din. – Od kalifa, gospodara pravovjernih, zato što te on veoma voli – odgovori mu Džafar.

I dok su oni tako razgovarali, odjednom dođe kalif, te Ala-ad-din ustane i poljubi zemlju između njegovih ruku i reče: – Neka te čuva Alah, o, gospodaru pravovjernih, i neka ti da vječni život, i neka ne liši ljude tvoje milosti i tvojih dobročinstava! – O, Ala-ad-dine – reče mu kalif – neka nam Zubejida odsvira nešto, ne bi li nam sreća bila još ugodnija. – I Zubejida im je svirala u lutnju nešto što je bilo neobičnije od svega što postoji, i svirala je tako dok nije zakliktao kamen i dok strune ne počeše dozivati u sobi.

I tako provedoše tu noć u ne može biti većoj radosti do jutra, a kad nastade jutro, kalif reče Ala-ad-dinu: – Dođi sutra u divan – a Ala-ad-din mu odgovori: – Slušam i pokoravam se, o, gospodaru pravovjernih, ako ushtije veliki Alah i ako te posluži dobro zdravlje!

Potom Ala-ad-din uze deset pladnjeva i na svaki stavi divne darove, pa sutradan ode s njima u divan, i dok je kalif sjedio na prijestolju u divanu, na vrata divana odjednom uđe Ala-ad-din. – Dobro mi došao, o, Ala-ad-dine – reče kalif, a Ala-ad-din mu odgovori: – O, gospodaru pravovjernih, prorok je – blagoslovio ga i pozdravio Alah! – primao poklone, a ovih deset pladnjeva i ono što je na njima ja poklanjam tebi.

I kalif uze to, pa naredi da mladiću daju počasno odijelo i postavi ga za starješinu trgovaca i dade mu mjesto u divanu, i dok je mladić sjedio ondje, odjednom dođe njegov tast, Zubejidin otac, pa vidje Ala-ad-dina kako sjedi na njegovu mjestu i kako ima na sebi počasno odijelo, te reče kalifu: – O, care vremena, zašto ovaj sjedi na mome mjestu? – Postavio sam ga za starješinu

trgovaca – reče mu kalif. – Položaji se daju na određeno vrijeme, a ne zauvijek, i ti si smijenjen. – Od nas si uzeo i opet nama dao! – uzviknu Zubejidin otac. – Divno je to što si učinio, o, gospodaru pravovjernih, neka Alah postavlja bolje od nas za gospodare naših djela. Koliko je bilo malih koji su postali veliki!

Potom kalif napisa Ala-ad-dinu ferman pa ga dade valiji, a valija ga dade zubljonoši, te ovaj povika u divanu: – Nema starješine trgovaca osim Ala-ad-dina Abu-š-Šamata, i njegove riječi moraju se slušati i on se mora poštovati, i njemu pripadaju uvažavanje i čast i visoko mjesto!

A kad se divan raziđe, valija pođe s glasnikom i išao je ispred Ala-ad-dina, a glasnik je govorio: – Nema starješine trgovaca osim Sidi Ala-ad-dina Abu-š-Šamata! I tako su išli uokolo po bagdadskim trgovinama, a glasnik je vikao i govorio: – Nema starješine trgovaca osim Sidi Ala-ad-dina Abu-š-Šamata!

A kad nastade jutro, Ala-ad-din otvori za roba dućan, pa ostavi roba u njemu da prodaje i kupuje, a što se tiče samog Ala-ad-dina, on uzjaha, pa ode na dužnost, u kalifov divan...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade noć kojom se puni dvjesta šezdeseta noći, ona reče:

260. NOĆ

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Ala-ad-din uzjahao i da se uputio na dužnost, u kalifov dvor. I dogodi se jednom da je on sjedio, kao i uvijek, na svome mjestu, i dok je on tako sjedio, netko reče kalifu: – O, gospodaru pravovjernih, neka živi tvoja glava poslije toga i toga tvoga gosta za stolom – on je otišao velikom Alahu na istinu, a tvoj život je vječan. – Gdje je Ala-ad-din Abu-š-Šamat? – zapita kalif, te Ala-ad-din dođe pred njegovo lice, a kad ga vidje, kalif ga nagradi divnim odijelom, uzme ga za svoga gosta za stolom i naredi da mu se izdaje po hiljadu dinara mjesečno na ime izdržavanja, i tako je Ala-ad-din živio kod kalifa, jedući i pijući s njim.

I dogodi se jednoga dana među danima da je on sjedio, kao i uvijek, na svome mjestu, i služio kalifa, kad odjednom u divan uđe jedan emir s mačem i štitom, pa reče: – O, gospodaru pravovjernih, neka je živa tvoja glava poslije zapovjednika šezdesetorice jer on je umro na današnji dan. – I kalif naredi da se Ala-ad-dinu dâ počasno odijelo i postavi ga za zapovjednika šezdesetorice, na mjesto umrlog. A zapovjednik šezdesetorice nije imao ni sina ni kćeri ni žene, te Ala-ad-din ode i zaplijeni njegovu imovinu, a kalif reče Ala-ad-dinu: – Ukopaj ga u zemlju, pa uzmi sav novac koji je ostavio, i njegove crne robove i bijele robinje i sluge. – A zatim kalif mahnu rupcem, te se divan raziđe, a iziđe i Ala-ad-din, i pored njegova stremena bijaše starješina Ahmed-ad-Danaf – starješina desne strane kod kalifa – sa četrdeset svojih pomoćnika, a lijevo od Ala-ad-dina Hasan Šuman, starješina lijeve strane kod kalifa, sa svojih četrdeset pomoćnika. I Ala-ad-din se okrene Hasanu Šumanu i njegovim ljudima, pa reče: – Založite se za mene kod starješine Ahmeda-ad-Danafa...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade dvjesta šezdeset prva noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da se Ala-ad-din okrenuo Hasanu Šumanu i njegovim ljudima i da im je rekao: – Založite se za mene kod starješine Ahmeda-ad-Danafa – možda će me uzeti za sina po Alahovoj volji. – I starješina ga uzme i reče: – Ja i mojih četrdeset pomoćnika ići ćemo ispred tebe u divan svakog dana. 261. NOĆ

I potom Ala-ad-din ostade u kalifovoj službi nekoliko dana, a jednoga dana dogodi se da je Ala-ad-din izišao iz divana i otišao kući, pošto je pustio Ahmeda-ad-Danafa i one koji bijahu s njim da idu svojim putem. I Ala-ad-din sjedne sa svojom ženom Zubejidom i zapali svijeće, a poslije toga ona ustade, da svrši nuždu, dok je Ala-ad-din sjedio na svome mjestu. I odjednom mladić začu glasan vrisak, pa brzo ustade da vidi tko je to vrisnuo, i vidje da je to vrisnula njegova žena Zubejida i da ona leži na zemlji. I Ala-ad-din joj stavi ruku na grudi i vidje da je mrtva. A kuća njena oca bijaše ispred Ala-ad-dinove kuće, te je i njen otac čuo njen vrisak i zapitao: – Šta je to, Sidi Ala-ad-dine? – Neka živi tvoja glava, o, babo, poslije tvoje kćeri Zubejide – odgovori mu Ala-ad-din – ali nam poštovanje prema umrlome nalaže da ga ukopamo, o, babo. – I kad nastade jutro, ukopaše Zubejidu u zemlju, a Ala-ad-din poče tješiti njena oca, dok je njen otac tješio Ala-ad-dina.

Eto šta je bilo sa Zubejidom.

Što se pak tiče Ala-ad-dina, on obuče odijelo tuge i ode iz divana i oči mu bjehu plačne, a srce tužno, te kalif zapita: – O, vezire, zašto je Ala-ad-din otišao iz divana? – A vezir mu odgovori: – O, gospodaru pravovjernih, on tuguje za svojom ženom Zubejidom i zauzet je primanjem saučešća. – Treba da mu izrazimo svoje saučešće – reče kalif veziru, a vezir odgovori: – Slušam i pokoravam se!

I poslije toga kalif, vezir i nekoliko slugu iziđoše, pa jašući pođoše k Ala-ad-dinovoj kući. I Ala-ad-din je sjedio, kad odjednom vidi da mu se približuju kalif, vezir i oni koji bijahu s njima. I mladić im pođe u susret i poljubi zemlju između kalifovih ruku, a kalif mu reče: – Neka ti Alah to nadoknadi srećom! – A Ala-ad-din mu odgovori: – Neka dâ Alah da nam dugo poživiš, o, gospodaru pravovjernih! – O, Ala-ad-dine – zapita ga kalif – zašto si otišao iz divana? – Zbog tuge za svojom ženom Zubejidom, o, gospodaru pravovjernih – odgovori Ala-ad-din, a kalif mu reče: – Odagnaj brigu sa svoje duše. Tvoja žena je umrla po volji velikog Alaha, te ti tugovanje nimalo neće pomoći. – O, gospodaru pravovjernih, ja ću prestati tugovati za njom tek kad umrem i kad me ukopaju pored nje – reče Ala-ad-din, a kalif prozbori: – Doista, u Alahu je zamjena za sve ono što je minulo, a od smrti nas ne mogu osloboditi ni lukavost ni novac! Alah je dao dar onome koji je rekao:

Tȁ sve koje žena rodi, ma i dugo sretni bili,
    Kad-tad na ležaju neravnom ponijet će ljudi.

I kako da se veseli i da živi uživajući
    Onaj kome na obraze prah i zemlju bacaju?

I kad je prestao tješiti Ala-ad-dina, kalif mu naredi da ne odlazi u divan, pa ode u svoj stan, i Ala-ad-din prespava tu noć, a kad nastade jutro, uzjaha i pođe u divan. I ode kalifu, pa poljubi zemlju između njegovih ruku, a kalif se pomakne na prijestolju iz pažnje prema Ala-ad-dinu i reče mu: – Dobro došao! – te ga posadi na njegovo mjesto i kaza mu: – O, Ala-ad-dine, bit ćeš moj gost večeras.

A potom kalif ode s mladićem u svoj dvor, pa pozva jednu robinju, koja se zvala Kut-al-Kuluba, i reče joj: – Ala-ad-din je imao ženu koja se zvala Zubejida, a ona ga je razonodila kad ga je morila tuga i briga. Žena mu je umrla po volji velikog Alaha, te hoću da mu odsviraš nešto u lutnju . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade dvjesta šezdeset druga noć, ona reče:

262. NOĆ – Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je kalif rekao robinji Kut-al-Kulubi: – Hoću da mu odsviraš u lutnju nešto neobičnije od svega što postoji, ne bi li se utješio u svojoj tuzi i brizi. – I robinja poče svirati i svirala je nešto neobično lijepo, te kalif reče: – Šta veliš o glasu ove robinje, Ala-ad-dine? – Zubejida je imala ljepši glas od njenog, ali je ona veoma vješta u sviranju u lutnju, jer od njene svirke likuju stijene – odgovori Ala-ad-din, a kalif ga zapita: – Sviđa li ti se? – Sviđa mi se, o, gospodaru pravovjernih – odgovori Ala-ad-din, a kalif uzviknu: – Tako mi žive glave i grobova mojih djedova, ja ti je poklanjam, i nju i njene robinje. – I Ala-ad-din pomisli da se kalif šali s njim, a kalif sutradan ode svojoj robinji Kut-al-Kulubi, pa joj reče: – Poklonio sam te Ala-ad-dinu, a ona se obradova tome, jer je vidjela Ala-ad-dina i zavoljela ga. Potom kalif prijeđe iz dvorske odaje u divan, pa pozva nosače i reče im: – Prenesite Kut-al-Kulubine stvari u Ala-ad-dinovu kuću, a prenesite u nosiljkama i nju i njene robinje. – I nosači preniješe Kut-al-Kulubu i njene robinje i njene stvari u Ala-ad-dinovu kuću i odvedoše je u njegov dvor, a kalif je sjedio u sudištu do kraja dana, pa se divan raziđe, a on ode u svoj dvor.

Eto šta je bilo s kalifom.

Što se pak tiče Kut-al-Kulube, ona uđe u dvor sa svojim robinjama (a imala je četrdeset robinja, osim eunuha), pa reče dvojici eunuha: – Jedan od vas neka sjedne na klupicu što je na desnoj strani od vrata, a drugi neka sjedne na klupicu što je na lijevoj strani od nje, pa kad dođe Ala-ad-din, poljubite mu ruke i recite mu: – Naša gospođa, Kut-al-Kuluba, moli te da odeš u dvor. Kalif ti je poklonio i nju i njene robinje. – I eunusi joj odgovoriše: – Slušamo i pokoravamo se! – a zatim učiniše ono što im je naredila.

I kad dođe kući, Ala-ad-din vidje da pred njegovim vratima sjede dva eunuha. I to mu se učini čudno, te reče u sebi: – Možda to nije moja kuća. A šta bi inače moglo i biti? – A eunusi ustadoše kad ga ugledaše, pa mu poljubiše ruke i rekoše: – Mi smo kalifovi ljudi, Kut-al-Kulubini robovi. Ona te pozdravlja i kaže ti da ti je kalif poklonio i nju i njene robinje. I moli te da joj odeš. – Recite joj: – Dobro došla, ali dok si ti kod njega, on neće ući u dvor

u kojem se nalaziš, jer ono što pripada gospodaru, nije za sluge – odgovori Ala-ad-din; – i zapitajte je: – Koliki je bio tvoj dnevni trošak kod kalifa? – I eunusi odoše Kut-al-Kulubi, pa je zapitaše o tome, a ona im reče: – Svakoga dana po sto dinara. – Pošto je to čuo, Ala-ad-din pomisli u sebi: – Baš mi kalif nije morao pokloniti Kut-al-Kulubu, pa da sad trošim toliko novaca na nju, ali se ipak nema kud.

I Kut-al-Kuluba provede kod njega nekoliko dana, a on joj je isplaćivao svakog dana po sto dinara. I jednog dana među danima Ala-ad-din ne dođe u divan, te kalif reče: – O, vezire, ja sam poklonio Kut-al-Kulubu Ala-ad-dinu samo zato što sam htio da ga ona tješi, jer je izgubio ženu, pa zašto je on otišao od nas? – O, gospodaru pravovjernih – odgovori vezir – pravo je rekao onaj koji je rekao: čovjek zaboravlja prijatelje kad se sastane s onima koje voli. – A kalif reče: – Možda se njegova odsutnost može opravdati. Posjetit ćemo ga. – A nekoliko dana prije toga Ala-ad-din bijaše rekao veziru: – Požalio sam se kalifu da tugujem za svojom ženom Zubejidom, a on mi je poklonio Kut-al-Kulubu. – Da te kalif ne voli, ne bi ti je ni poklonio – reče vezir. – A jesi li bio s njom, o, Ala-ad-dine? – Nisam, Alaha mi, niti razlikujem na njoj dužinu od širine – odgovori Ala-ad-din, a vezir ga zapita: – Zašto? – i Ala-ad-din reče: – Ono što valja za gospodara, ne valja za sluge. – Potom se kalif i Džafar preobukoše, pa odoše u pohode Ala-ad-dinu, i njih su dvojica išli sve dotle dok nisu došli u njegovu kuću, i Ala-ad-din ih prepozna, pa ustade i poljubi kalifu ruku, a kalif vidje na njegovu licu znakove tuge, te reče: – O, Ala-ad-dine, šta je uzrok toj tuzi koja te je obuzela? Zar nisi bio s Kut-al-Kulubom? – O, gospodaru pravovjernih, ono što valja za gospodara, ne valja za sluge, i ja sve dosad nisam bio s njom, niti razlikujem na njoj dužinu od širine. Izbavi me od nje, dakle! – Htio bih se sastati s njom i zapitati je kako je – reče kalif, a Ala-ad-din odgovori: – Slušam i pokoravam se, o, gospodaru pravovjernih! – I tako kalif ode Kut-al-Kulubi . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade dvjesta šezdeset treća noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je kalif otišao Kut-al-Kulubi, 263.
i da je ona ustala kad ga je ugledala, pa je poljubila zemlju između njegovih NOĆ
ruku. – Da li ti je dolazio Ala-ad-din? – zapita je kalif, a ona mu odgovori: – Nije, o, gospodaru pravovjernih. Poslala sam čovjeka da ga zamoli da dođe, ali on nije pristao na to. – I kalif joj naredi da se vrati u dvor, a Ala-ad-dinu reče: – Ne udaljuj se od nas! – I potom kalif ode kući, a Ala-ad-din prespava tu noć, pa ujutro pojaha i ode u divan i sjedne na mjesto zapovjednika šezdesetorice. A kalif naredi svome rizničaru da izda veziru Džafaru deset hiljada dinara, te mu rizničar dade toliko novaca, a zatim kalif reče Džafaru: – Naređujem ti da odeš na trg gdje se prodaju robinje, pa da kupiš Ala-ad-dinu jednu robinju za tih deset hiljada dinara. – I Džafar učini kako mu je kalif naredio, te iziđe, pa povede Ala-ad-dina i ode s njim na trg gdje se prodaju robinje.

A dogodi se da je toga dana bagdadski valija, koga bijaše postavio kalif (a zvao se Halid), pošao na trg da kupi robinju za svoga sina, a evo što je bilo uzrok tome. Valija je imao ženu koja se zvala Hatuma, i od nje je dobio sina ružna izgleda, a on se zvao Habazlam Bazaza, i bilo mu je dvadeset godina, a nije znao ni pojahati konja, dok mu je otac bio smion čovjek, gospodar koga se nitko nije usudio napasti, te je putovao jašući konje i roneći po moru noći. I jedne je noći Habazlam Bazaza spavao i prosuo se, pa je to rekao majci, a ona se obradova i ispriča to mladićevu ocu i reče mu: – Hoću da ga oženimo: stasao je za ženidbu. – Ružan je, smrdi, prljav je i divljačan, te za nj neće poći nijedna žena – odgovori otac, a majka reče: – Kupimo mu robinju.

I po ranijoj zapovijedi velikog Alaha, onog dana kad su pošli na trg vezir i Ala-ad-din, pošao je na trg i emir Halid, valija, sa svojim sinom Habazlamom Bazazom. I dok oni bijahu na trgu, odjednom se s jednim posrednikom pojavi jedna robinja – lijepa, dražesna, vitka i skladna, i vezir reče: – O, posredniče, traži za nju hiljadu dinara. – I posrednik prođe s robinjom pored valije, a Habazlam pogleda u nju pogledom poslije kojeg ostaje hiljadu uzdaha, i zaljubi se u nju, i ljubav prema njoj ovlada njima. – O, babo – reče mladić – kupi mi ovu robinju. – I posrednik poče dozivati kupce, a valija zapita kako se zove djevojka, i ona mu reče: – Moje je ime Jasmina. – O, čedo moje – reče otac mladiću – ako ti se sviđa, nadmeći se za nju. – O, posredniče, koliko tražiš za nju? – zapita otac. – Hiljadu dinara – odgovori mu posrednik. – Ja dajem za nju hiljadu i jedan dinar – reče mladić, a kad dođe red na Ala-ad-dina, on ponudi dvije hiljade dinara za djevojku, i kad god bi mladić, valijin sin, dodao po dinar, Ala-ad-din bi dodao po hiljadu dinara. I valijin sin se naljuti, pa zapita: – O, posredniče, tko se to nadmeće sa mnom za ovu djevojku? – a posrednik mu odgovori: – Vezir Džafar hoće da je kupi za Ala-ad-dina Abu-š-Šamata. – I Ala-ad-din ponudi za robinju deset hiljada dinara, te mu gospodar dade djevojku i uze novac za nju, a Ala-ad-din uze robinju i reče joj: – Oslobađam te radi lika velikog Alaha – pa napisa bračni ugovor s njom i ode kući.

I posrednik se vrati, te se mladić rastuži, i njegova tuga bijaše sve veća, i tako se vrati kući bolestan i odrekne se hrane, a njegova ljubav i njegova strast bijahu sve jače. I kad vidje da joj je sin bolestan, majka mu reče: – Neka mi te sačuva Alah, o, čedo moje, šta je uzrok tvojoj bolesti? – Kupi mi Jasminu, o, majčice – odgovori on, a majka mu reče: – Kad prođe čovjek s cvijećem, kupit ću ti košaricu jasmina. – To nije jasmin što se miriše, već je to robinja koja se zove Jasmina, a otac mi je nije kupio – uzviknu mladić, te žena zapita muža: – Zašto mu nisi kupio tu robinju? – Šta valja za gospodara, ne valja za sluge, i nije u mojoj vlasti da je uzmem. Nju nije kupio nitko drugi do Ala-ad-din, zapovjednik šezdesetorice – odgovori valija, a mladićeva bolest se pogorša, te više nije mogao ni spavati ni jesti, i njegova majka sveza ubradaču tuge.

Dok je ona tako sjedila u kući, tugujući za sinom, odjednom joj dođe jedna starica koju su zvali majkom Ahmeda Kamakima-Kradljivca. A taj kra-

dljivac je bušio srednje zidove, pa se penjao na gornje, i otimao je rastok s očiju, i imao je te odvratne osobine od malih nogu, a potom su ga postavili za starješinu straže, i tada je ukrao jednu stvar i pao u klopku, te ga je valija napao i uhvatio i poslao kalifu. I kalif je naredio da ga ubiju na poljani krvi, ali je Ahmed zatražio vezirovu zaštitu (a kalif nikad nije odbio vezira kad se zalagao za nekoga), i vezir se zauze za nj, a kalif ga zapita: – Zašto se zalažeš za nevolju od koje ljudi imaju štete? – O, gospodaru pravovjernih – reče vezir – zatvori ga u tamnicu. Onaj koji je sagradio tamnicu bio je mudar čovjek, jer je tamnica grob za žive i radost za dušmane. – I kalif naredi da Ahmeda okuju u lance i da mu napišu na lancima: – Zauvijek, do smrti, i otkovat će mu lance samo na krvnikovoj klupi – te okovana Ahmeda baciše u tamnicu. A njegova majka je imala pristupa u kuću emira Halida, i navraćala je u tamnicu da obiđe sina, i rekla mu je: – Zar ti nisam govorila da ne činiš ono što je zabranjeno? – A on je odgovorio: – Tako mi je sudio Alah, ali kad odeš valijinoj ženi, o, majčice, zamoli je da se zauzme za mene kod njega. – I starica ode valijinoj ženi, i onda vidje da je ona svezala ubradaču tuge, te je zapita: – Za čim tuguješ? – Zato što mi propada sin, Habazlam Bazaza – odgovori joj valijina žena. – Neka čuva Alah tvoga sina! A šta mu se dogodilo? – zapita starica, a valijina žena joj ispriča cijelu povijest, i onda je starica zapita: – Šta ćeš reći ako netko svojom majstorijom spasi tvoga sina?

– A šta ćeš to učiniti? – zapita valijina žena, a starica reče: – Ja imam sina koji se zove Ahmed Kamakim-Kradljivac, i on leži okovan u tamnici, a na lancima piše: – Zauvijek, do smrti. – Ustani, pa obuci ono što ti je najljepše i ukrasi se najljepšim ukrasima i dočekaj muža veselo i ljubazno, a kad on zatraži od tebe ono što muškarci traže od žene, odbij ga i ne daj mu da to učini, već mu reci: – O, čudo Alahovo! Kad je muškarcu potrebna žena, on oblijeće oko nje dok ne zadovolji svoju potrebu za njom, a kad je ženi što potrebno od muža, on joj to ne čini. – I muž će te zapitati: – A šta ti je potrebno? A ti mu reci neka se najprije zakune, pa kad ti se zakune svojom glavom i Alahom, reci mu: – Zakuni se razvodom sa mnom! – i nemoj pristati dokle god ti se ne zakune razvodom, a kad ti se zakune razvodom, reci mu: – Ti imaš u tamnici jednog starješinu koji se zove Ahmed Kamakim, a on ima siromašnu majku, pa je ona ničice pala preda mnom i poslala me tebi i rekla mi: – Neka se valija zauzme za nj kod kalifa, ne bi li mu kalif oprostio, i ne bi li mu pripala nagrada za to. – I mladićeva majka joj odgovori: – Slušam i pokoravam se! – I kad je valija došao ženi . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade dvjesta šezdeset četvrta noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je valija došao svojoj ženi i da 264.
mu je ona rekla sve, a on joj se zakleo razvodom, i onda mu je ona dopus- NOĆ
tila da uradi ono, te je tako valija proveo noć pored nje, a kad je nastalo jutro, uzeo je avdes i očitao jutarnju molitvu, pa je otišao u tamnicu i rekao: – O, Ahmede Kamakime, o, kradljivče, kaješ li se za ono što si učinio? – Po-

kajao sam se pred Alahom i odustao od toga i govorim srcem i jezikom, i molim Alaha da mi oprosti – odgovori Ahmed, a valija ga pusti iz tamnice, pa ga odvede kalifu, onako okovana u lance.

Potom valija priđe kalifu, pa poljubi zemlju između njegovih ruku, a kalif ga zapita: – O, emire Halide, šta tražiš? – I valija izvede pred kalifa Ahmeda Kamakima, koji je išao okovan u lance, a kalif ga zapita: – O, Kamakime, zar si još živ? – O, gospodaru pravovjernih – odgovori Ahmed – život nesretnika sporo prolazi. – A kalif reče: – O, emire Halide, zašto si ga doveo ovamo? – Majka mu je siromašna, a nikoga nema osim njega – odgovori emir; – i ona je ničice pala pred tvojim robom i zamolila ga da se zauzme za nj kod tebe, o, gospodaru pravovjernih, ne bi li ti oslobodio okova njena sina. On se kaje za ono što je bilo, te ga možeš postaviti za starješinu straže, kao i ranije.

– Jesi li se pokajao za ono što je bilo? – zapita kalif Ahmeda Kamakima, a kradljivac odgovori: – Pokajao sam se pred Alahom, o, gospodaru pravovjernih. – I onda kalif naredi da pozovu kovača, pa da s Ahmeda skine lance na krvnikovoj klupi. I kalif postavi Ahmeda za starješinu straže i naredi mu da se lijepo vlada i da postupa kako valja, a Ahmed poljubi kalifu ruke, pa iziđe s odijelom starješine straže, a vikači razglasiše da je on starješina.

Ahmed provede tako neko vrijeme na svojoj dužnosti, a potom njegova majka ode valijinoj ženi i ova joj reče: – Neka je hvala Alahu što je oslobodio tvoga sina tamnice zdrava i sretna! Pa zašto mu ne kažeš da nekako dovede robinju Jasminu mome sinu Habazlamu Bazazi? – Reći ću mu to – odgovori joj starica, pa ode od nje i dođe sinu. I nađe ga pijana, i reče mu: – O, čedo moje, ti si se oslobodio tamnice samo zahvaljujući valijinoj ženi, pa ona sad hoće da ti nekako ubiješ Ala-ad-dina Abu-š-Šamata, a njegovu robinju Jasminu da dovedeš njenu sinu Habazlamu Bazazi. – Od toga nema ničega lakšeg – odgovori Ahmed – i ja ću svakako nešto udesiti još noćas. – A to bijaše prva noć u mjesecu, koju je kalif obično provodio pored Sit-Zubejide, u povodu oslobođenja robinja ili robova ili nečega sličnog tome, a kalif je imao još i običaj da svlači carsko odijelo i da ostavlja brojanice i kratak mač i vladarski prsten i da sve to meće na prijestolje u sobi za primanje. A kalif je imao zlatno kandilo s tri draga kamena nanizana na zlatni lančić, i bilo mu je veoma drago to kandilo. I kalif postavi eunuhe da mu čuvaju odijelo i kandilo i ostale stvari, pa ode u Sit-Zubejidinu sobu, a Ahmed Kamakim-Kradljivac sačeka dok ne dođe ponoć i dok ne zasja zvijezda Konopus,[32] kad sva stvorenja zaspaše i tvorac spusti pokrivač na njih, a zatim isuka mač i uze ga u desnu ruku, a u lijevu ruku uze kuku, pa priđe kalifovoj sobi za primanje, namjesti ljestvice od uzice, baci kuku na zid sobe za primanje, popne se uz ljestvice na krov, pa podigne kapak nad sobom i uđe u nju. I nađe eunuhe koji spavahu, pa ih opi bunikom, uze kalifovo odijelo, brojanice, kratak mač, rubac, prsten i kandilo na kojem bijaše drago kamenje, a zatim iziđe kroz onaj otvor kroz koji je i ušao, pa ode kući Ala-ad-dina Abu-š-Šamata. A Ala-ad-din bijaše zauzet te noći svadbom s onom djevojkom, i bio joj je otišao, a ona ode od njega trudna.

I Ahmed Kamakim-Kradljivac siđe u Ala-ad-dinovu sobu, pa odbi mramornu ploču u donjem dijelu sobe, iskopa rupu ispod nje i stavi u nju jedan dio onih stvari, a jedan dio zadrži za sebe. Potom namjesti mramornu ploču onako kako je i bila, pa iziđe kroz otvor kroz koji je i ušao, govoreći: – Sad ću sjesti, pa ću se napiti, a kandilo ću staviti ispred sebe, pa ću piti iz čaše pri njegovoj svjetlosti.

I potom ode kući, a kad nastade jutro, kalif uđe u onu sobu i vidje da su eunusi opijeni bunikom, te ih probudi i pruži ruku, ali ne nađe ni odijela, ni prstena, ni brojanice, ni kratkoga mača, ni rupca, ni kandila. I kalif se razgnjevi silnim gnjevom zbog toga, te obuče odijelo jarosti (a bijaše to crveno odijelo), pa sjedne u divan, a vezir mu priđe i poljubi zemlju između njegovih ruku i reče: – Neka izbavi Alah od zla gospodara pravovjernih! – A kalif uzviknu: – O, vezire, zlo je veliko. – Šta se dogodilo? – zapita vezir, a kalif mu ispriča sve što se dogodilo, kad odjednom dojaha valija, a pored stremena mu bješe Ahmed Kamakim-Kradljivac. I valija nađe kalifa u velikom gnjevu, a kalif ga zapita, kad ga je ugledao: – O, emire Halide, kako je u Bagdadu: – Sretno i sigurno – odgovori mu valija. – Lažeš – reče kalif, a valija zapita: – Zašto, o, gospodaru pravovjernih? – I kalif mu ispriča šta je bilo i reče: – Ti mi moraš donijeti sve to! – O, gospodaru pravovjernih, crvići u octu potječu iz octa i u njemu ostaju, i tuđinac nikako nije mogao dospjeti na to mjesto. – Ako mi ne doneseš te stvari, ubit ću te – reče kalif, a valija prozbori: – Prije no što ubiješ mene, ubij Ahmeda Kamakima-Kradljivca, jer nitko ne poznaje kradljivce i varalice osim starješine straže.

A Ahmed Kamakim ustade, pa reče kalifu: – Zauzmi se za mene kod valije, a ja ti jamčim da ću uhvatiti onoga koji je ukrao te stvari, i tragat ću za njim dok ne saznam tko je. Samo mi daj dvojicu sudaca i dva svjedoka: onaj koji je učinio to djelo ne boji se ni tebe ni valije, niti koga drugog. – Dat ću ti što tražiš – reče kalif – samo će se pretres izvršiti najprije u mome dvoru, a zatim u vezirovu dvoru, i u dvoru zapovjednika šezdesetorice. – Imaš pravo, o, gospodaru pravovjernih, jer možda će ispasti da je onaj koji je izveo tu majstoriju odgojen u dvoru gospodara pravovjernih ili u dvoru nekog čovjeka koji je blizak kalifu – reče Ahmed Kamakim, a kalif uzviknu: – Tako mi moje žive glave, svakako će biti ubijen svaki onaj kod koga se nađu te stvari, pa ma on bio i moj sin! – A zatim Ahmed Kamakim uze ono što je htio i dobi ferman kojim mu je dano pravo da upada u kuće i vrši pretres . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade dvjesta šezdeset peta noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Ahmed Kamakim uzeo ono 265. NOĆ
što je htio i da je dobio ferman kojim mu je dano pravo da upada u kuće i da vrši pretres u njima. I on pođe, držeći u rukama štap načinjen od jedne trećine bronze, jedne trećine bakra i jedne trećine željeza, pa pretrese kalifov dvorac i dvor vezira Džafara, a obiđe i kuće dvorjana i vratara, dok tako nije prošao pored kuće Ala-ad-dina Abu-š-Šamata. I kad je čuo buku pred kućom,

Ala-ad-din se odvoji od Jasmine, svoje žene, pa iziđe i otvori vrata i ugleda valiju koji bijaše u velikoj zabuni. – Šta je to, emire Halide? – zapita Ala-ad-din, a valija mu ispriča sve što je bilo, te Ala-ad-din reče: – Uđite u kuću i pretresite je. – Ali valija uzviknu: – Oprosti, gospodaru! Ti si vjeran čovjek, a ne događa se da vjeran čovjek postane varalica. – Svakako je potrebno da pretresete moju kuću – reče Ala-ad-din, te valija uđe sa sucima i svjedocima, a onda Ahmed Kamakim uđe u donji dio sobe, pa priđe mramornoj ploči pod kojom bijaše zakopao stvari, i namjerno spusti štap na ploču. I ploča se razbi, te odjednom ugledaše pod njom nešto sjajno, a starješina uzviknu: – U Alahovo ime! Kako ushtije Alah! Naš dolazak je bio blagoslovljen, te smo našli skrivalište. Eto, ja ću sići da vidim kakvo je to skriveno blago.

Na to i sudac i svjedoci pogledaše na to mjesto i vidješe sve nestale stvari pa sastaviše zapisnik, u kojem bješe napisano da su stvari nađene u Ala-ad-dinovoj kući, a na zapisnik udariše pečat. I narediše ljudima da uhvate Ala-ad-dina, i skinuše mu turban s glave, i popisaše svu njegovu imovinu i sva dobra, a Ahmed Kamakim uhvati robinju Jasminu (koja bješe zatrudnjela od Ala-ad-dina), pa je dade majci i reče joj: – Predaj je Hatuni, valijinoj ženi. – I starica odvede Jasminu valijinoj ženi, i Habazlam Bazaza ozdravi kad je ugledao Jasminu, te ustade istoga časa i trenutka i veoma se obradova. I priđe djevojci, ali ona potrže bodež iza pojasa i reče mu: – Odmakni se od mene, ili ću te ubiti, pa ću ubiti i sebe! – I mladićeva majka uzviknu: – O, razvratnice, pusti moga sina da učini s tobom ono što želi! – A Jasmina reče: – O, kučko, po kojem se učenju žena može udati za dvojicu, i tko će pustiti pse da uđu u boravište lavova? – I mladićeva strast se još jače rasplamsa, te on prestade jesti i pade u postelju, a onda valijina žena reče Jasmini: – O, razvratnice, pa ti me primoravaš, da tugujem za svojim sinom! Tebe na svaki način treba udariti na muke, a što se tiče Ala-ad-dina, njega će svakako objesiti. – Umrijet ću i voljet ću ga – uzviknu robinja, a valjina žena skine dragocjenosti koje bijahu na njoj i svuče joj svilene haljine, pa joj obuče čakšire i košulju od kostrijeti i smjesti je u kuhinji, da u njoj radi s ostalim djevojkama-sluškinjama.

– Kaznit ću te time što ćeš cijepati drva i čistiti i ložiti vatru ispod lonaca – reče valijina žena, a Jasmina joj odgovori: – Pristajem na svako mučenje i na svaki rad, ali ne pristajem da vidim tvoga sina. – I Alah umekša srca robinja prema Jasmini, te one počeše obavljati njen posao u kuhinji.

Eto šta je bilo s Jasminom.

Što se pak tiče Ala-ad-dina Abu-š-Šamata, njega odvedoše i poniješe kalifove stvari, i vodili su ga sve dotle dok nisu s njime došli do divana. I kalif je sjedio na prijestolju, kad odjednom vidje da ljudi vode Ala-ad-dina i da nose one stvari. – Gdje ste ih našli? – zapita ih kalif, a oni mu rekoše: – Nasred kuće Ala-ad-dina Abu-š-Šamata. – I kalifa obuze gnjev, te uze stvari, ali među njima ne nađe kandila. I kalif zapita: – O, Ala-ad-dine, gdje je kandilo? – A Ala-ad-din mu odgovori: – Ja nisam krao, te ne znam i nisam vidio, niti mi je što poznato o tome. – A kalif se još više razgnjevi i uzviknu: – Šta, varalico, ja hoću da te prigrlim, a ti me odbijaš od sebe; ja imam povjerenja u tebe, a ti

me varaš? – I zatim kalif naredi da objese Ala-ad-dina, te valija iziđe, a vikač poče vikati o Ala-ad-dinu: – Ovo je odmazda, i to najmanja odmazda onome koji vara kalife što idu pravim putem! – te se ljudi skupiše ako vješala.

Eto šta je bilo s Ala-ad-dinom.

Što se pak tiče Ahmeda-ad-Danafa, Ala-ad-dinova starješine, on je sjedio u vrtu sa svojim pomoćnicima, i dok su oni tako sjedili, uživajući i radujući se, odjednom im dođe jedan čovjek – jedan od vodonoša sa divana – pa poljubi ruku Ahmedu-ad-Danafu i reče mu: – O, starješino, Ahmede-ad-Danafe, ti sjediš i veseliš se, a nevolja ti je za vratom; ali ti ni ne znaš šta se dogodilo. – Šta je bilo? – zapita Ahmed-ad-Danaf, a vodonoša reče: – Tvoga sina po Alahovoj volji, Ala-ad-dina, odveli su na vješala. – Kakvo ćeš sad lukavstvo smisliti, o, Hasane, o, Šumane? – zapita Ahmed-ad-Danaf, a Hasan reče: – Ala-ad-din nije kriv za to, već je to majstorija nekog dušmanina. – Šta veliš da radimo? – Na nama je da ga spasimo, ako ushtije gospod – odgovori Hasan, a zatim Hasan Šuman ode u tamnicu, pa reče tamničaru: – Daj nam nekoga koji je zaslužio smrt – te mu tamničar dade jednog čovjeka koji je više od svih stvorenja bio nalik na Ala-ad-dina Abu-š-Šamata. – I Hasan mu pokri glavu, pa ga Ahmed-ad-Danaf i Ali-az-Zejbak, Kairac, povedoše, držeći ga između sebe. A Ala-ad-dina privedoše da ga objese, i onda Ahmed-ad-Danaf priđe krvniku, pa mu stade na nogu, te mu krvnik reče: – Odmakni se da obavim posao! – A Ahmed-ad-Danaf prozbori: – O, nesretniče, uzmi ovoga čovjeka, pa objesi njega umjesto Ala-ad-dina Abu-š-Šamata; njemu je učinjena nepravda, i Ismaila ćemo iskupiti ovnom. – I krvnik uze onoga čovjeka, pa objesi njega mjesto Ala-ad-dina, a potom Ahmed-ad-Danaf i Ali-az-Zejbak, Kairac, odvedoše Ala-ad-dina u sobu Ahmeda-ad-Danafa. A kad uđoše u sobu, Ala-ad-din reče: – Neka ti Alah da sreće, o, starješino! – A Ahmed ga zapita: – O, Ala-ad-dine, šta si to učinio? . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade dvjesta šezdeset šesta noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Ahmed-ad-Danaf zapitao Ala- 266.
-ad-dina: – Šta si to učinio? Alah neka se smiluje onome koji je rekao: – Ne NOĆ
varaj onoga koji ima povjerenje u tebe, pa čak i ako si varalica. – Kalif ti je dao vlast i nazvao te vjernim i pouzdanim, pa kako si mu mogao to učiniti i uzeti njegove stvari? – Kunem se najvišim imenom, o, starješino – uzviknu Ala-ad-din – da to nije moja majstorija, i ja nisam za to kriv niti znam tko je to učinio! – To je mogao učiniti samo zakleti neprijatelj, i nitko drugi – reče Ahmed-ad-Danaf i on će dobiti svoje za to. Ali ti, o, Ala-ad-dine, ne možeš više boravati u Bagdadu, s carevima se ne može živjeti u neprijateljstvu, o, dijete moje, a kako duge tegobe čekaju onoga koga traže carevi! – Kamo da odem, o, starješino? – zapita Ala-ad-din, a Ahmed-ad-Danaf reče: – Odvest ću te u al-Iskanderiju[33] – to je blagoslovljeni grad, i oko njega je zelenilo, a život je ugodan u njemu. – I Ala-ad-din odgovori: – Slušam i pokoravam se, o, starješino! – A Ahmed-ad-Danaf reče onda Hasanu Šumanu: – Budi oprezan, pa kad kalif zapita gdje sam, reci mu: – Otišao je u svijet.

I poslije toga Ahmed povede Ala-ad-dina, pa iziđoše iz grada i išli su sve dotle dok nisu stigli do vinograda i vrtova. I tu ugledaše dva Židova – dva zakupca kalifovih poljskih dobara – kako jašu mazge, i Ahmed-ad-Danaf reče Židovima: – Platite za čuvarinu. – Zašto da tebi platimo? – zapitaše Židovi, a Ahmed im reče: – Ja sam čuvar u ovoj dolini – te mu oba Židova dadoše po sto dinara, a potom ih Ahmed-ad-Danaf pobi i uze njihove mazge, pa jednu mazgu uzjaha on, a drugu uzjaha Ala-ad-din.

I tako odoše u grad Ajas,[34] pa odvedoše mazge u han i prespavaše tu noć u njemu, a kad nastade jutro, Ala-ad-din prodade svoju mazgu, a Ahmed-ad Danafovu mazgu povjeri vrataru, pa odoše na jednu lađu u ajaškom pristaništu, i tako stigoše u al-Iskanderiju. I Ahmed-ad-Danaf i Ala-ad-din iziđoše, pa pođoše trgom, kad odjednom čuju da jedan posrednik nudi neki dućan i sobu iza njega za devet stotina pedeset dinara. – Dajem hiljadu – reč onda Ala-ad-din, te mu prodavač dade dućan (a to bijaše državni dućan), i Ala-ad-din dobi ključeve, pa otvori dućan i sobu, i vidje da je soba zastrta ćilimima i jastucima, i ugleda ostavu u kojoj bjehu jedrila, katarke, palamari, sanduci i vreće pune ljuščica i školjki, stremeni, sjekire, toljage, noževi, korice za noževe i druge stvari, jer vlasnik dućana bijaše staretinar. I Ala-ad-din Abu-š-Šamat sjedne u dućanu, a Ahmed-ad-Danaf mu reče: – Sad su dućan i soba i sve što je u njima tvoja imovina. Sjedi u dućanu, pa kupuj i prodaj i ne sumnjaj u uspjeh, jer je veliki Alah blagoslovio trgovinu. – I Ahmed-ad-Danaf ostade tri dana kod Ala-ad-dina, a četvrtoga dana oprosti se s njim i reče mu: – Ostani ovdje dok ne odem i dok se ne vratim s viješću da te je kalif pomilovao, i dok ne vidim tko te je to tako udesio. I potom Ahmed-ad-Danaf krene na put, a kad dođe u Ajas, uzme svoju mazgu iz hana, pa pođe za Bagdad.

I kad je došao u Bagdad, sretne se s Hasanom Šumanom i njegovim pomoćnicima, pa reče Hasanu: – O, Hasane, da li te je kalif pitao gdje sam? – A Hasan mu odgovori: – Nije, niti mu je palo na pamet da misli na tebe. – I tako Ahmed-ad-Danaf ostade u kalifovoj službi i poče se raspitivati o novostima. I jednoga dana među danima vidje kako se kalif obraća veziru Džafaru i kako mu kaže: – Gledaj, Džafare, šta učini sa mnom Ala-ad-din. – A vezir mu odgovori: – O, gospodaru pravovjernih, ti si mu uzvratio vješanjem, a odmazda mu je ono što ga je snašlo. – O, vezire, hoću da iziđem i da ga vidim obješena – reče kalif, a vezir kaza: – Čini šta hoćeš, o, gospodaru pravovjernih.

I onda kalif ode s vezirom Džafarom na onu stranu gdje bijahu vješala, i kalif podigne oči i vidje da obješeni nije vjerni, pouzdani Ala-ad-din Abu-š-Šamat. – O, vezire, ovo nije Ala-ad-din – reče kalif, a vezir ga zapita: – Kako si saznao da to nije on? – A kalif mu odgovori: – Ala-ad-din je bio omalen, a ovaj je visok. – Obješeni se izdužuju – odgovori vezir, a kalif reče: – Ala-ad-din je bio bijel, a ovaj ima crno lice. – Zar ne znaš, o, gospodaru pravovjernih, da je smrti svojstveno crnilo? – reče vezir, a kalif naredi da obješenoga spuste s vješala, i kad ga spustiše, vidješe da obješeni ima na objema petama imena dvojice monaha.[35] – O, vezire reče kalif – Ala-ad-din je bio sunit, a ovaj je ra-

fidit – te vezir uzviknu: – Neka je slava Alahu koji zna ono što je skriveno! Mi ne znamo da li je to Ala-ad-din ili je netko drugi. – I kalif naredi da ukopaju obješenoga, te ga ukopaše, a Ala-ad-dina zaboraviše, sasvim zaboraviše, i eto šta je bilo s njim.

Što se pak tiče Habazlama Bazaze, valijina sina, njegova ljubav i strast potrajaše, i on umre, te ga ukopaše u zemlju i sahraniše, a što se tiče robinje Jasmine, njenoj trudnoći dođe kraj, te je spopadoše porođajni bolovi, i ona rodi muško dijete koje bijaše slično mjesecu. – Kakvo ćeš mu ime nadjenuti? – zapitaše je robinje, a ona im odgovori: – Da je kako valja s njegovim ocem, on bi mu nadjenuo ime, a ja ću mu nadjenuti ime Aslan.[36] – I potom ga je ona dojila dvije godine, pa ga odbi od sise, i dječak poče puzati i hodati. I jednoga dana se dogodi da njegova majka bijaše zauzeta poslom u kuhinji, a dijete ugleda stepenice što vode u sobu, pa se pope uz njih. A emir Halid je sjedio u sobi, i on uze dječaka, pa ga posadi na koljena i zahvali se svome gospodu za ono što je stvorio i čemu je sazdao lik, i zagleda se u dječakovo lice i vidje da on više nalikuje na Ala-ad-dina Abu-š-Šamata no koje bilo drugo stvorenje. A potom dječaka poče tražiti njegova majka, Jasmina, i ona se pope u sobu i vidje da u njoj sjedi emir Halid, a dijete mu se igra na koljenima (a Alah ubaci ljubav prema dječaku u valijino srce). I dječak ugleda majku, pa pojuri k njoj, ali ga emir Halid zadrži na koljenima, a Jasmini reče: – Priđi mi, djevojko! – A kad mu je ona prišla, on je zapita: – Čiji je ovaj dječak? – I ona mu odgovori: – To je moj sin, plod moga srca. – A tko mu je otac? – zapita je valija. – Njegov je otac Ala-ad-din Abu-š-Šamat, a sada je dječak postao tvoj sin – odgovori mu Jasmina. – Ala-ad-din je bio varalica – reče valija, a Jasmina uzviknu: – Neka ga sačuva Alah varanja! Nije moguće da vjeran čovjek bude varalica. – Kad ovo dijete odraste i bude veliko, pa te zapita: – Tko je moj otac? – reci mu: – Ti si sin emira Halida, starješine straže – reče emir, a Jasmina mu odgovori: – Slušam i pokoravam se! – A potom emir Halid, valija, proslavi obrezivanje dječaka i poče ga odgajati, a odgajao ga je lijepo. Dovedoše mu učitelja-krasopisca, te on nauči dječaka da lijepo piše, i dječak pročita Kuran i prvi i drugi put, i pročita ga čitava, a emira Halida nazivaše tatom. – I valija poče priređivati trke, pa je okupljao konjanike i odlazio s dječakom da ga uči borenju, i pokazivao mu mjesta gdje valja udariti mačem i kopljem, dok Aslan nije sasvim naučio vještinu jahanja i nije postao odvažan, a kad mu bi četrnaest godina, on dobi čin emira.

I jednoga dana dogodi se da se Aslan sretne s Ahmedom Kamakimom-Kradljivcem, i njih dvojica postadoše prijatelji, i dječak je odlazio s njim u krčmu, i odjednom Ahmed Kamakim izvadi ono kandilo s dragim kamenjem koje bijaše uzeo iz kalifova dvora, pa ga stavi ispred sebe i poče ispijati čaše pri njegovoj svjetlosti, i tako se napi. – O, starješino, daj mi to kandilo – reče mu Aslan. – Ne mogu ti ga dati – odgovori Ahmed, a Aslan ga zapita: – Zašto? – Ahmed reče: – Zbog njega su ljudi izgubili život. – Tko je izgubio život zbog njega? – zapita Aslan, a Ahmed reče: – Bio je tu jedan, došao nam je ovamo i postao zapovjednik šezdesetorice, a zvao se Ala-ad-din Abu-š-Šamat,

i on je umro zbog ovog kandila. – A šta je bilo s njim i zašto je umro? – zapita Aslan, i Ahmed mu reče: – Ti si imao brata koji se zvao Habazlam Bazaza, i njemu bješe šesnaest godina i bješe stasao za ženidbu, te je tražio od oca da mu kupi robinju ... I Ahmed ispriča Aslanu cijelu povijest od početka do kraja, i obavijesti ga o bolesti Habazlama Bazaze i onome što se dogodilo Ala-ad-dinu, kome je učinjena nepravda, a Aslan reče u sebi: – Možda je ta djevojka Jasmina moja majka, a moj otac nije nitko drugi do Ala-ad-din Abu-š-Šamat. – I dječak Aslan bijaše tužan kad se rastao s Ahmedom, a zatim sretne starješinu Ahmeda-ad-Danafa, i Ahmed-ad-Danaf uzviknu kad je ugledao dječaka: – Neka je slava onome na koga nitko ne liči! – O, starješino, čemu se čudiš? – zapita ga Hasan Šuman, a Ahmed-ad-Danaf odgovori: – Izgledu ovoga dječaka Aslana. Od svih stvorenja on je najviše nalik na Ala-ad-dina Abu-š-Šamata. – I Ahmed-ad-Danaf ga pozva: – Hej, Aslane! – A kad mu se dječak odazva, zapita ga: – Kako ti se zove majka? – Ona se zove robinja Jasmina – odgovori dječak, a Ahmed-ad-Danaf uzviknu: – O, Aslane, umiri svoju dušu i rashladi oči! Nitko nije tvoj otac osim Ala-ad-dina Abu-š-Šamata. Ali otiđi majci, pa je zapitaj o svome ocu. – Slušam i pokoravam se! – odgovori Aslan – pa ode majci i zapita je, a ona mu reče: – Tvoj otac je emir Halid – a Aslan uzviknu: – Nitko nije moj otac osim Ala-ad-dina Abu-š-Šamata!

Kad je čula to, Aslanova majka zaplaka, pa zapita sina: – Tko ti je to kazao, o, čedo moje? – A Aslan joj odgovori: – To mi je rekao starješina Ahmed-ad-Danaf. – I onda mu Jasmina ispriča sve što se dogodilo i reče: – O, čedo moje, istina je izbila na vidjelo, a laž je iščezla. Znaj da je tvoj otac Ala-ad-din Abu-š-Šamat, a emir Halid samo te je odgojio, i on te je posinio. O, čedo moje, ako se sretneš sa starješinom Ahmedom-ad-Danafom, reci mu: O, starješino, molim te, Alaha radi, osveti se mjesto mene ubojici moga oca Ala-ad-dina Abu-š-Šamata. – I Aslan ode od majke i pođe ...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade dvjesta šezdeset sedma noć, ona reče:

267. NOĆ – Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Aslan otišao od majke i da je pošao i tako otišao starješini Ahmedu-ad-Danafu, kome je poljubio ruke. – Šta ti je, o, Aslane? – zapita ga Ahmed-ad-Danaf, a Aslan mu reče: – Saznao sam i uvjerio sam se da je moj otac Ala-ad-din Abu-š-Šamat, te hoću da se mjesto mene ti osvetiš njegovom ubojici. – Tko je ubio tvoga oca? – zapita Ahmed-ad-Danaf. – Ahmed Kamakim-Kradljivac – odgovori Aslan. – A tko te je obavijestio o tome? – zapita Ahmed, a Aslan reče: – Vidio sam kod njega kandilo s dragim kamenjem, koje je, pored drugih stvari, nestalo kalifu, pa sam mu rekao: – Daj mi to kandilo – ali on nije pristao na to, već mi je rekao: – Zbog ovog kandila ljudi su izgubili život. – I ispričao mi je da je on sišao u kalifovu sobu i uzeo one stvari, pa ih je ostavio u kući moga oca. – Kad vidiš da emir Halid oblači ratničko odijelo – reče Ahmed-ad-Danaf – reci mu: – Obuci i mene tako; a kad izađeš s njim i kad pred gospodarom pravovjernih pokažeš koji bilo način borenja, kalif će ti reći: – Zaželi nešto od mene, o, Aslane! – A ti mu reci: – Želim da se mjesto mene osvetiš ubojici moga oca.

– I kalif će ti reći: – Tvoj otac je živ, to je emir Halid, valija. – A ti reci: – Moj otac je Ala-ad-din Abu-š-Šamat, a emiru Halidu dugujem samo za svoj odgoj. – Ispričaj mu sve što ti se dogodilo s Ahmedom Kamakimom-Kradljivcem, i reci mu: – O, gospodaru pravovjernih, naredi da ga pretresu, pa ću mu ja izvući kandilo iz njedara. – I Aslan reče Ahmedu-ad-Danafu: – Slušam i pokoravam se! – a zatim ode i vidje da se emir Halid sprema da ode u kalifov divan. – Hoću da i meni obučeš takvo ratničko odijelo, pa da me odvedeš u kalifov divan – reče mladić, te ga emir obuče i odvede u divan.

I kalif iziđe s vojskom izvan grada, pa tamo razapeše šatore, i vojnici se svrstavaše u redove, i iziđoše konjanici s kuglom i batom, i jedan je konjanik udarao kuglu batom, a drugi mu je vraćao. A među vojnicima bijaše jedan uhoda, koga bjehu nagovorili da ubije kalifa, te on uze kuglu i udari je batom, hitnuvši je u kalifovo lice, i Aslan odjednom uhvati kuglu mjesto kalifa, pa njome udari onoga koji je bješe bacio. I kugla pade uhodi između pleća, te on pade na zemlju, a kalif uzviknu: – Neka te Alah blagoslovi, o, Aslane!

Potom svi sjahaše, pa sjedoše na sjedišta, i kalif naredi da mu dovedu onoga što bješe bacio kuglu, a kad mu dovedoše uhodu, kalif reče: – Tko te je nagovorio da to učiniš. Jesi li ti dušmanin ili čovjek koji voli? – Ja sam dušmanin i naumio sam da te ubijem – odgovori uhoda, a kalif reče: – Šta je uzrok tome? Zar nisi musliman? – Nisam, ja sam rafidik – odgovori uhoda, te kalif naredi da ga ubiju, a Aslanu reče: – Zaželi nešto od mene: – I Aslan reče: – Želim da se mjesto mene ti osvetiš ubojici moga oca! – Tvoj otac je živ i na nogama je – reče kalif, a Aslan zapita: – Tko je moj otac? – Emir Halid, valija – odgovori kalif, a Aslan uzviknu: – O, gospodaru pravovjernih, on mi je otac samo po odgoju, a moj roditelj nije nitko do Ala-ad-din Abu-š-Šamata. – Tvoj je otac bio varalica – reče kalif. – O, gospodaru pravovjernih, vjeran čovjek ne može biti varalica, i u čemu je njegova prijevara? – Ukrao mi je odijelo i ono što je bilo s odijelom – reče kalif – a Aslan ga zapita: – Kad si ostao bez odijela i kad ti je ono vraćeno, jesi li vidio da li ti je vraćeno i kandilo? – Nismo ga našli – odgovori kalif, a Aslan prozbori: – Ja sam vidio kandilo kod Ahmeda Kamakima-Kradljivca, pa sam ga zatražio od njega, a on mi ga nije dao, već mi je rekao: – Zbog njega su ljudi izgubili život. – I on mi je pričao o bolesti Habazlama Bazaze, sina emira Halida, i o njegovoj ljubavi prema robinji Jasmini, i o tome kako je bio oslobođen lanaca, i rekao mi je da je on ukrao odijelo i kandilo. A ti se, o, gospodaru pravovjernih, osveti mjesto mene ubojici moga oca.

– Uhvatite Ahmeda Kamakima! – reče na to kalif, a kad ga uhvatiše, kalif zapita: – Gdje je starješina Ahmed-ad-Danaf? – te Ahmed dođe, a kalif mu reče: – Pretresi Kamakima! – I Ahmed mu zavuče ruke u njedra, pa izvuče kandilo s dragim kamenjem. I kalif uzviknu: – Priđi mi, varalico! Otkud ti ovo kandilo? – Kupio sam ga, o, gospodaru pravovjernih – odgovori Ahmed Kamakim, a kalif ga zapita: – Gdje si ga kupio i tko je mogao imati takvo kandilo i prodati ga tebi? – I Ahmeda Kamakima izudaraše, te on prizna da je ukrao odijelo i kandilo, a kalif uzviknu: – Zašto si to učinio, varalico, i zašto si upro-

pastio Ala-ad-dina Abu-š-Šamata, kad je on bio vjeran i pouzdan? – Potom kalif naredi ljudima da uhvate Ahmeda Kamakima i valiju, a valija mu reče: – O, gospodaru pravovjernih, činiš mi nažao! Zapovijedaš da me objese, a ja nisam znao tko je sve to udesio. To su udesile stara majka Ahmeda Kamakima i moja žena, a ja nisam ništa znao. Zaštiti me ti, o, Aslane! – I Aslan se zauze za nj kod kalifa, a potom gospodar pravovjernih zapita: – Šta je učinio Alah s majkom ovoga dječaka? – a valija mu odgovori: – Ona je kod mene. – Zapovijedam ti da narediš svojoj ženi da njegovoj majci obuče haljinu koju je ranije nosila i da joj vrati ukrase i njen položaj gospođe. Skini pečate s Ala-ad-dinove kuće i predaj njegov novac i njegovu imovinu njegovu sinu. – I valija odgovori: – Slušam i pokoravam se! – pa iziđe i izdade naređenje ženi, te ona obuče Jasmini haljinu koju je ranije nosila, a valija skine pečate s Ala-ad-dinove kuće, pa preda ključeve njegovu sinu. A zatim kalif reče: – Zaželi nešto od mene, o, Aslane – i Aslan uzviknu: – Želim da me sastaviš s ocem. – Na to se kalif rasplače i reče: – Najvjerojatnije je da je tvoj otac onaj čovjek koga su objesili, i on je mrtav. Ali se ja kunem da ću svakom onom koji me obraduje viješću da je Ala-ad-din još u lancima života dati sve što mi zatraži.

I tada Ahmed-ad-Danaf stupi naprijed, pa poljubi zemlju između kalifovih ruku i reče: – Daj mi pomilovanje, o, gospodaru pravovjernih! – Pomilovan si – reče kalif, a Ahmed-ad-Danaf prozbori: – Obradovat ću te viješću da je Ala-ad-din zdrav i da je još u lancima života. – Šta kažeš! – uzviknu kalif. – Kunem se tvojom živom glavom – odgovori Ahmed-ad-Danaf – da govorim istinu! Ja sam ga otkupio jednim drugim čovjekom, koji je zaslužio smrt, pa sam ga odveo u al-Iskanderiju, gdje sam mu otvorio dućan starih stvari. – Naređujem ti da mi ga dovedeš – reče kalif...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade dvjesta šezdeset osma noć, ona reče:

268. NOĆ – Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je kalif rekao Ahmedu-ad-Danafu: – Naređujem ti da ga dovedeš – a da mu je Ahmed odgovorio: – Slušam i pokoravam se! – I kalif naredi rizničaru da Ahmedu dâ deset hiljada dinara, a potom Ahmed-ad-Danaf pođe na put za al-Iskanderiju.

Eto šta je bilo s Aslanom.

Što se pak tiče njegova oca, Ala-ad-dina Abu-š-Šamata, on je prodao sve što je imao u dućanu, tako da mu je ostalo malo stvari, a među njima bješe i jedna kesa. I Ala-ad-din razveza kesu, a iz nje ispade jedan kamen, velik kao šaka, i na njemu bješe zlatan lančić. A kamen je imao pet strana i na njima bjehu ispisana imena i zapisi koji su bili nalik na mrave koji mile. I Ala-ad-din protre tih pet strana, ali ne bi nikakva odgovora, te pomisli u sebi: – Možda je ovaj kamen običan oniks? – I objesi ga u dućanu, kad odjednom prođe putem jedan konzul i vidje kako visi taj kamen. I on sjedne pored Ala-ad-dinova dućana, pa zapita: – O, gospodaru, prodaješ li taj kamen? – Sve što imam na prodaju je – odgovori Ala-ad-din, a konzul reče: – Hoćeš li mi ga prodati za osamdeset hiljada dinara? – Alah će pomoći! – odgovori Ala-ad-din, a konzul

reče: – Hoćeš li ga prodati za sto hiljada dinara? – Prodat ću ga za sto hiljada dinara, isplati mi ga – reče Ala-ad-din, a konzul mu kaza: – Ne mogu ti donijeti novac, jer u al-Iskanderiji ima kradljivaca i stražara. Hajde sa mnom na lađu, pa ću ti dati novac, svežanj angorske vune, trubu atlasa, trubu kadife i trubu čohe.

I Ala-ad-din ustade, pa zatvori dućan, pošto je najprije dao kamen konzulu, a ključeve svome susjedu, kome je rekao: – Uzmi ove ključeve i čuvaj ih, a ja ću otići na lađu s ovim konzulom i donijet ću novac za moj kamen. A ako se ja zadržim, a tebi dođe starješina Ahmed-ad-Danaf, koji me je ovdje smjestio, daj mu ove ključeve i reci mu to.

Zatim Ala-ad-din ode s konzulom na lađu, i konzul donese jednu klupicu kad su došli na lađu, pa na nju posadi Ala-ad-dina i reče: – Dajte novac! – I on mu plati kamen i dade mu onih pet svežnjeva koje mu je obećao. – O, gospodaru – reče mu zatim – molim te da mi učiniš zadovoljstvo time što ćeš se malo prihvatiti ili popiti gutljaj vode. – A Ala-ad-din mu reče: – Ako imaš vode, daj mi da se napijem. – I konzul naredi da Ala-ad-dinu donesu piće, a u piću se odjednom nađe bunika, i Ala-ad-din je ispi, pa se prevrnu na leđa. I onda mornari ukloniše mostiće i spustiše kuke i razapeše jedra, a vjetar bješe povoljan, te se nađoše nasred mora. I onda kapetan naredi da iznesu Ala-ad-dina iz donjeg dijela lađe, te ga izniješe i dadoše mu da pomiriše neko sredstvo protiv bunike, i Ala-ad-din otvori oči i zapita: – Gdje sam to? – Sa mnom si, svezan, i ja te čuvam, a da si kazao: – Alah će pomoći! – udesio bih te još bolje – odgovori mu kapetan. – I Ala-ad-din ga zapita: – Čime se baviš? – A kapetan mu odgovori: – Ja sam kapetan, a hoću da te odvedem onoj koja mi je draga srcu.

I dok oni tako razgovarahu, odjednom se pojavi jedna lađa na kojoj bješe četrdeset muslimanskih trgovaca, te kapetan okrene svoju lađu prema njima, pa zakači kukama njihovu lađu, a zatim uđe u nju sa svojim ljudima i opljačka je i uze i uputi se s njom u grad Genovu. I kapetan koji je doveo Ala-ad-dina pođe k vratima dvora koji bijaše okrenut moru, i odjednom iz dvora iziđe jedna djevojka pokrivena velom, pa ga zapita: – Jesi li donio onaj kamen i dovezao njegova vlasnika? – Dovezao sam ih – odgovori kapetan, a djevojka mu reče: – Daj mi kamen! – te joj kapetan dade kamen, pa se uputi u pristanište i poče pucati iz topova u čast sretnog dolaska, te je car ovog grada tako saznao da je kapetan došao. – I car mu pođe u susret i zapita ga: – Kako si putovao? – Bilo je veoma lijepo – odgovori kapetan, a došao sam i do jedne lađe u kojoj sam našao četrdeset i jednog trgovca, i svi su muslimani. – Izvedi ih na pristanište – reče car, te kapetan izvede trgovce okovane u lance, a među njima bijaše i Ala-ad-din. I car i kapetan pojahaše konje, pa potjeraše trgovce ispred sebe, a kad dođeše u divan, sjedoše, a zatim im dovedoše prvoga trgovca, a car ga zapita: – Odakle si, o, muslimane? – Iz al-Iskanderije – odgovori trgovac – a car reče: – Hej, krvniče, ubij ga! – I krvnik ga udari mačem i odsiječe mu glavu, i tako odsiječe glavu i drugom, i trećem, i svoj četrdesetorici do kraja. A Ala-ad-din bijaše posljednji među njima, te on ispi tugu za njima i reče u

sebi: – Neka ti se smiluje Alah, o, Ala-ad-dine, došao ti je kraj! – A iz koje si ti zemlje? – zapita ga car, a Ala-ad-din mu odgovori: – Iz al-Iskanderije. – I onda car reče: – Hej, krvniče, odsijeci mu glavu – te krvnik podigne ruku s mačem i htjede da odsiječe glavu Ala-ad-dinu, kad odjednom pred carevo lice dođe neka starica veličanstvena izgleda, te car ustade u znak poštovanja prema njoj, a ona mu reče: – O, care, zar ti nisam rekla da se sjetiš samostana kad ti kapetan doveze zarobljenike, pa da jednog ili dvojicu pokloniš samostanu, kako bi mogao posluživati u crkvi? – O, majčice – odgovori car – da si došla samo trenutak ranije? Ali uzmi ovog zarobljenika što je ostao.

I starica se okrene Ala-ad-dinu, pa mu reče: – Hoćeš li posluživati u crkvi, ili da te dam caru da te ubije? – Posluživat ću u crkvi – odgovori Ala-ad-din, te ga starica povede i iziđe s njim iz divana, pa se uputi k crkvi. – Šta ću tamo raditi? – zapita Ala-ad-din, a starica reče: – Ujutro ćeš ustati, pa ćeš uzeti pet mazgi i otići u šumicu da nasiječeš i nalomiš suhih drva i da ih doneseš u samostansku kuhinju, a poslije toga ćeš saviti sagove i počistiti ispod njih i obrisati ploče i mramorni pod, pa ćeš opet staviti sagove tamo gdje su bili, i uzet ćeš pola ardeba pšenice, pa ćeš je očistiti i samljeti i zamijesiti, i ispeći dvopeke za samostan, i uzet ćeš mjericu leće, pa ćeš je očistiti i samljeti ručnim mlinom, a zatim ćeš je skuhati, i napunit ćeš četiri cisterne i ulijevat ćeš vodu iz bačava, pa ćeš napuniti trista šezdeset i šest posuda, i u njima ćeš natopiti dvopeke, pa ćeš ih preliti varivom od leće, a zatim odnijeti po jednu zdjelu svakom monahu ili patrijarhu . . .

– Vrati me caru, pa nek me ubije, jer to će mi biti lakše od takvoga rada! – uzviknu na to Ala-ad-din, a starica mu reče: – Budeš li radio i obavio sav taj posao, spasit ćeš se smrti, a ne budeš li ga obavio, dat ću te caru da te ubije. – I tako Ala-ad-din ostade sjedeći, obuzet brigama. A u crkvi bijaše deset sakatih slijepaca, i jedan od njih reče Ala-ad-dinu: – Donesi mi lonac – te mu Ala-ad-din donese lonac, a slijepac se istovari, pa reče: – Izbaci izmet! – I Ala-ad-din ga izbaci, a stari monah uzviknu: – Neka te blagoslovi Mesija, o, slugo crkve. – I odjednom dođe starica, pa zapita Ala-ad-dina: – Zašto nisi svršio posao u crkvi? – A Ala-ad-din joj reče: – Pa imam li ja toliko ruku da svršim takav posao? – O, bezumniče – reče mu starica – ja sam te dovela samo zato da ovdje radiš. O, sine moj – reče mu ona zatim – uzmi ovaj štap (a štap bijaše bakren i na njegovu kraju bješe križ), pa iziđi na trg, a kad sretneš gradskog valiju, reci mu: – Zovem te da poslužuješ u crkvi radi našega gospoda Mesije – i on će doći bez pogovora. I neka uzme pšenicu, pa neka je obije i samelje i neka od nje umijesi i ispeče dvopeke, a ako ti se tko usprotivi, istuci ga i ne boj se nikoga. – I Ala-ad-din joj odgovori: – Slušam i pokoravam se! – pa učini onako kako mu je ona rekla, i tako je silom tjerao na rad i velike i male punih sedamnaest godina.

I jednom je on sjedio u crkvi, kad odjednom dođe starica, pa mu reče: – Napolje iz samostana! – Kamo da idem? – zapita Ala-ad-din, a starica reče: – Prenoći u krčmi ili kod nekog od svojih prijatelja. – I Ala-ad-din je zapita: – Zašto me tjeraš iz crkve? – A starica odgovori: – Husna Marijam, kći cara

Juhane, cara ovoga grada, hoće da dođe u crkvu na poklonstvo, pa nije lijepo da netko sjedi na putu kojim će proći. – I Ala-ad-din posluša staricu i ustade i tobože ode iz crkve, a u sebi reče: – O, kad bih mogao vidjeti je li ta careva kćerka kao što su naše žene, ili je ljepša od njih! Neću otići dok je ne vidim.

I on se sakri u jednu sobu na kojoj je prozor gledao u crkvu, i dok je Ala-ad-din gledao kroz prozor u crkvu, odjednom dođe careva kći. I Ala-ad-din je pogleda pogledom koji ostavlja za sobom hiljadu uzdaha, jer vidje da je djevojka nalik na mjesec kad proviri iz oblaka, a s carevom kćerkom bijaše jedna žena . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade dvjesta šezdeset deveta noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Ala-ad-din pogledao u carevu **269.**
kćerku i da je vidio neku ženu s njom, i careva kći reče toj ženi: – Razveselila **NOĆ**
si nas, o, Zubejida!

I Ala-ad-din pažljivo pogleda tu ženu, i vidje da je to njegova žena Zubejida, koja bijaše umrla. A potom careva kći reče Zubejidi: – Odsviraj nam nešto u lutnju! – a Zubejida reče: – Neću ti svirati dok mi ne učiniš ono što si mi obećala. – A što sam ti obećala? – zapita je princeza, i Zubejida odgovori: – Obećala si mi da ćeš me sastaviti s mojim mužem Ala-ad-dinom Abu-š-Šamatom, vjernim i pouzdanim čovjekom. – O, Zubejida – reče joj princeza – umiri svoju dušu i rashladi oči i odsviraj nam nešto ne bi li nam bio još ugodniji susret s tvojim mužem Ala-ad-dinom. – Na to je Zubejida zapita: – A gdje je on? – i princeza reče: – On je u ovoj sobi i sluša naše riječi.

I Zubejida je tako svirala u lutnju da su mogle zaplesati stijene, i kad je Ala-ad-din čuo to, jadi se uzburkaše u njemu, te on iziđe iz sobe i pojuri k ženama, pa zagrli svoju ženu Zubejidu. I Zubejida ga prepozna, te se oboje zagrliše i padoše na zemlju onesviješteni, a onda im priđe princeza Husna Marijam, pa ih poškropi ružinom vodicom i osvijesti ih i uzviknu: – Alah vas je sjedinio. – Zahvaljujući tvojoj ljubavi, o, gospođo – odgovori joj Ala-ad-din, pa se obrati svojoj ženi Zubejidi i reče joj: – Pa ti si umrla, o, Zubejida, i mi smo te ukopali u grob! Kako si oživjela i došla ovamo? – O, gospodaru – odgovori mu Zubejida – ja nisam umrla, već me je oteo jedan zao duh među džinovima, pa je doletio sa mnom na ovo mjesto, a ona žena koju ste vi sahranili, to je bila džinka, i ona je uzela na sebe moj lik i napravila se mrtva, a kad ste je ukopali, ona je prošla kroz grob i izišla iz njega, pa je odletjela da služi svoju gospođu Husnu Marijam, carevu kćerku. A što se mene tiče, ja sam se bila zanijela, a zatim sam otvorila oči i vidjela da se nalazim pored Husne Marijam, careve kćeri (a to je ova žena), pa sam je zapitala: – Zašto si me donijela ovamo? – A ona mi je rekla: – Obećano mi je da ću se udati za tvoga muža Ala-ad-dina Abu-š-Šamata. Hoćeš li pristati, o, Zubejida, da mu budem druga žena, pa da jedna noć bude moja, a druga tvoja? – I ja sam joj odgovorila: – Slušam i pokoravam se, gospođo, ali gdje je moj muž? – A ona mi je rekla: – Njemu je napisano na čelu ono što mu je dosudio Alah, i kad

se ispuni ono što mu je napisano na čelu, on će svakako doći na ovo mjesto, a mi ćemo se zabavljati pjesmom i sviranjem u glazbala dok nas Alah ne sastavi s njim. – I ja sam bila kod nje dok me Alah nije sjedinio s tobom u ovoj crkvi.

A potom se Husna Marijam obrati Ala-ad-dinu i reče mu: – O, gospodaru moj Ala-ad-dine, hoćeš li me primiti da ti budem druga žena, a da ti budeš moj muž? – O, gospođo, ja sam musliman, a ti si kršćanka, pa kako da se oženim tobom? – odgovori Ala-ad-din, a Husna Marijam uzviknu: – Ne dao Alah da sam nevjernica! Ne, ja sam muslimanka, a ima već osamnaest godina kako se čvrsto pridržavam islamske vjere i ne znam ni za kakvu vjeru koja bi bila u opreci s islamskom vjerom. – O, gospođo – reče Ala-ad-din – ja hoću da odem u svoju zemlju. – O, Ala-ad-dine, ja sam vidjela da ti je na čelu napisano ono što moraš ispuniti i da ćeš postići svoj cilj. Neka ti Alah dâ svako dobro. Ti imaš sina koji se zove Aslan, i on sada sjedi na tvome mjestu pored kalifa, a osamnaest mu je godina. Znaj da je istina izbila na vidjelo i da je laž iščezla, i naš gospod je otkrio onoga koji je ukrao kalifove stvari, to je Ahmed Kamakim, kradljivac i varalica, i on je sada bačen u tamnicu i okovan u lance. Znaj da sam ti ja poslala onaj kamen i da sam ga stavila u kesu što je bila u tvome dućanu, i da sam ja poslala kapetana koji te je dovezao i donio kamen. Znaj da me taj kapetan voli i da mi je privržen i da je tražio da se zbliži sa mnom, ali mu ja nisam dala da ovlada mnome, već sam mu rekla: – Dat ću ti se tek onda kad mi doneseš kamen i dovezeš mi njegova vlasnika. – I dala sam mu sto kesa novaca i poslala ga u vidu trgovca, iako je kapetan, a kad su te doveli da te ubiju, pošto su ubili četrdeset zarobljenika s kojima si bio, ja sam ti poslala onu staricu.

– Neka ti za to Alah dâ svaku sreću, i divno je to što si učinila! – uzviknu Ala-ad-din, a poslije toga Husna Marijam, s Ala-ad-dinovom pomoću, ponovo prijeđe na islamsku vjeru, i Ala-ad-din vidje da ona govori istinu, te joj reče: – Reci mi kakvo svojstvo ima ovaj kamen i otkud ti je. – A Husna Marijam mu reče: – To je kamen iz jednoga blaga koje čuva jedan zapis, a ima pet svojstava, koja će nam biti od koristi u nevolji, u svoje vrijeme. Moja gospodarica i baka, majka moga oca, bila je vračara, pa je odgonetala zagonetke i prisvajala ono što se nalazilo u skrivenom blagu, i tako joj je pao u ruke ovaj kamen iz jednog skrivenog blaga. A kad sam porasla i kad mi je bilo četrnaest godina, ja sam pročitala Evanđelje i druge knjige, i vidjela sam ime proroka Muhameda – blagoslovio ga i pozdravio Alah! – u četiri knjige – u Tori, u Evanđelju, u Psalmima i u al-Furkanu,[37] pa sam povjerovala u Muhameda i tako postala muslimanka, i uvjerila sam se razumom da se doista ne treba klanjati nikome drugom do velikom Alahu, i da gospodaru ljudi ne godi ni jedna vjera osim islamske. A kad je oslabila moja baka, ona mi je dala taj kamen i obavijestila me o pet svojstava koja on ima. I prije no što će mi umrijeti moja gospodarica i baka, moj otac joj je rekao: – Gledaj mi u dasku s pijeskom i vidi kakav će biti ishod onoga što radim i šta će biti sa mnom, a ona mu je rekla: – Onaj koji je daleko umrijet će,[38] jer će ga ubiti zarobljenik koji će doći iz al-Iskanderije.

– I car se zakle da će ubiti svakog zarobljenika koji dođe otuda, i obavijesti o tome kapetana i reče mu: – Nasrći na sve muslimanske lađe i napadaj ih, a ako uhvatiš koga iz al-Iskanderije, ubij ga ili ga dovedi meni, te je kapetan činio onako kako mu bijaše naredio car, i pobi toliko ljudi koliko ima kose na glavi. I moja baka umre, a ja porastoh i počeh gatati sebi na pijesku, i nešto se zamislih i rekoh: – Da vidim tko će se oženiti mnome! – I iziđe da se mnome neće oženiti nitko osim jednoga čovjeka koji se zove Ala-ad-din Abu-š-Šamat, vjerni i odani. I začudih se tome i čekah dok ne dođe vrijeme da se sastanem s tobom.

Potom se Ala-ad-din oženi princezom i reče joj: – Hoću da odem u svoju zemlju, a ona mu odgovori: – Ako je tako, ustani pa hajde sa mnom! – I ona povede Ala-ad-dina, pa ga sakri u jednu sobu u dvoru, a zatim ode ocu, koji joj reče: – O, kćeri moja, danas sam veoma potišten. Sjedni, dakle, da se napijemo. – I ona sjedne, a car naredi da im donesu vina, pa mu ona poče nalijevati vino i davati mu da pije, dok se on ne opije, a zatim mu stavi bunike u pehar, te car ispi pehar i prevrnu se nauznak, a onda princeza ode Ala-ad-dinu, pa ga izvede iz sobe i reče: – Ustani, hajdemo, tvoj protivnik leži nauznak, pa čini s njim što ti se prohtije – napila sam ga i onesvijestila bunikom. – I Ala-ad-din uđe i vidje da je car opijen bunikom, te mu čvrsto sveza ruke i okova ga, a potom mu dade neko sredstvo da se osvijesti od bunike, te se car osvijesti . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade noć kojom se puni dvjesta sedamdeset noći, ona reče:

– Doprlo mi je do ušilju, o sretni care, da je Ala-ad-din dao caru, ocu Husne 270.
Marijam, neko sredstvo da se osvijesti i on vidje Ala-ad-dina i svoju kćerku NOĆ
kako mu sjede na grudima. – O, kćeri moja, zar tako postupaš s ocem? – reče car kćeri, a ona mu odgovori: – Ako sam ti kćerka, prijeđi na islam – ja sam postala muslimanka i sada mi je jasna istina koje se pridržavam i laž koje se klonim. Ja sam se predala Alahu, gospodaru svjetova, i ne ispovijedam ni jednu vjeru koja je u opreci s islamskom vjerom ni u ovozemaljskom ni u budućem životu. I ako prijeđeš na islam – lijepo i krasno, a ako ne prijeđeš – bolje je da pogineš nego da živiš.

Tada i Ala-ad-din poče uvjeravati cara, ali car ne pristade i bijaše nepokoran, i onda Ala-ad-din izvuče handžar, pa prereže caru grlo od jedne žile do druge. I napisa i naslika na jednom komadu papira ono što je bilo, pa stavi taj komad papira na carevo čelo, a zatim uzme ono što je bilo lako za nošenje i skupocjeno, pa iziđe s djevojkom iz dvora i uputi se u crkvu. I princeza donese onaj kamen, pa stavi ruku na onu stranu gdje bijaše urezana postelja i prostre je, i odjednom se pred njom podigne postelja, a ona onda sjedne s Ala-ad-dinom i njegovom ženom Zubejidom, pa uzviknu: – Zaklinjem te imenima, zapisima i čarobnim znacima koji su ispisani na ovom kamenu da se uzdigneš s nama, o, posteljo! – I postelja se podigne, pa odleti s njima do jedne doline gdje bijaše prorašća, i onda princeza podigne četiri preostale

strane prema nebu, a onu sa slikom postelje okrene dolje, te se postelja s njima spusti na zemlju. I princeza okrene onu stranu kamena na kojoj bijaše naslikan šator, pa udari o nju rukom i reče: – Neka se u ovoj dolini podigne šator! – I šator se podigne pred njima, te se oni useliše u nj. A ta dolina bijaše pusta, bez ikakva prorašća i vode, te princeza okrene četiri strane kamena prema nebu i izviknu: – Neka u Alahovo ime ovdje izraste drveće i neka pored njega poteče more! – I drveće odmah izraste, a pored njega poteče bučno more na kojem se sudaraju valovi. I putnici uzeše avdes u moru i pomoliše se i napiše se vode, a zatim princeza okrene tri strane prema nebu, osim one na kojoj bijaše naslikan stol s jelima, pa reče: – Neka se, u Alahovo ime, prostre stol! – I odjednom se pojavi prostrt stol na kojem bjehu svakojaka izvrsna jela, te putnici počeše jesti i piti, i nauživaše se i obradovaše.

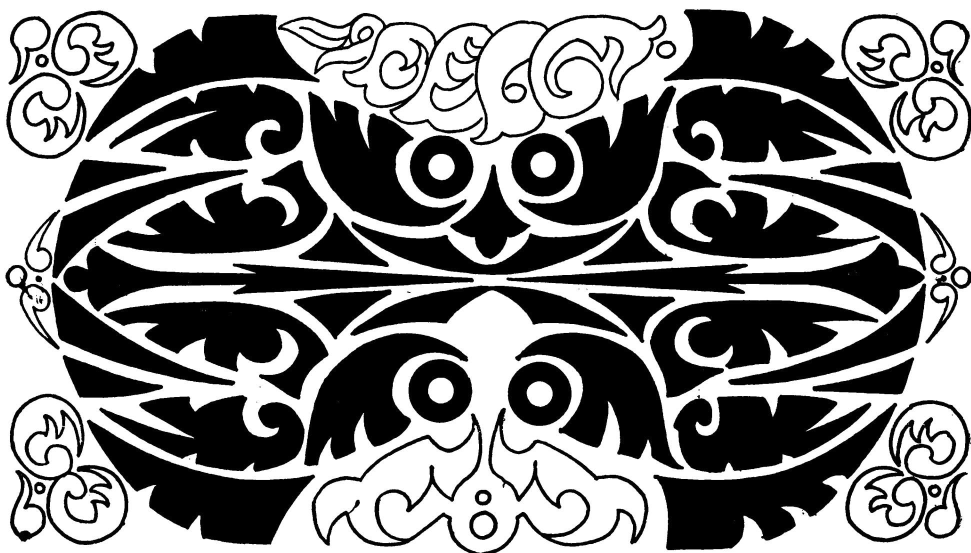
Eto šta je bilo s njima.

Što se pak tiče careva sina, on dođe da probudi oca, ali vidje da je ubijen. I nađe ono pisamce koje bijaše napisao Ala-ad-din, pa ga pročita i vidje šta u njemu piše, a zatim poče tražiti sestru i ne nađe je. I ode starici u crkvu, pa je nađe i zapita šta je s njegovom sestrom, a starica mu reče: – Nisam je vidjela od jučerašnjeg dana. – I onda se carević vrati vojsci, pa uzviknu: – Na konja, tko ga ima! – i ispriča ratnicima šta se dogodilo, te oni pojahaše konje i putovahu jašući dok se ne približiše onom šatoru. I Husna Marijam ustade i vidje prašinu što je zastrla krajeve zemlje, a poslije se prašina podigne i odleti i raziđe se, i odjednom se pojavi princezin brat sa svojim ratnicima, i svi oni vikahu: – Kud si pošla, kad smo mi iza vas? – I žena zapita Ala-ad-dina: – Jesi li čvrst na nogama kad se boriš? – A Ala-ad-din joj odgovori: – Kao drveni klin u mekinjama: ne znam se ni biti ni boriti, niti znam za mačeve i koplja. – I onda Husna Marijam izvadi onaj kamen, pa protre onu stranu na kojoj bijaše naslikan konj i konjanik, i odjednom se iz pustinje pojavi konjanik, i on se dotle borio s ratnicima i udarao ih mačem dok ih nije razbio i otjerao. – A poslije toga žena reče Ala-ad-dinu: – Hoćeš li otići u Kairo ili u al-Iskanderiju? – Ala-ad-din joj odgovori: – U al-Iskanderiju. – I onda svi sjedoše na postelju, a žena izgovori zakletve, te postelja za tren oka poletje i spusti se u al-Iskanderiju. I Ala-ad-din odvede žene u jednu spilju, a sam ode u al-Iskanderiju i donese im haljine, pa ih obuče i ode s njima u onaj dućan sa sobom, a zatim iziđe da im donese ručak, kad odjednom vidi starješinu Ahmeda-ad-Danafa kako dolazi iz Bagdada. I Ala-ad-din ga ugleda na putu i dočeka ga u zagrljaj i pozdravi ga i reče: – Dobro došao! – A potom ga starješina Ahmed-ad-Danaf obradova viješću o njegovu sinu Aslanu i reče mu da je napunio dvadeset godina. I Ala-ad-din ispriča njemu sve što mu se dogodilo, od početka do kraja, i uvede ga u onaj dućan sa sobom, te se Ahmed-ad-Danaf veoma začudi svemu. I oni prespavaše tu noć do jutra, a ujutro Ala-ad-din proda dućan i dobiveni novac doda novcu koji je imao, a zatim Ahmed-ad-Danaf reče Ala-ad-dinu da ga traži kalif, i Ala-ad-din mu reče: – Otići ću u Kairo, da poželim mira ocu, majci i rođacima. – I na to svi sjedoše na postelju i odoše u sretni Kairo. I spustiše se u Žutu ulicu, jer se nji-

hova kuća nalazila u tome dijelu grada, i Ala-ad-din zalupa na vrata svoje kuće, a Ala-ad-dinova majka zapita: – Tko je na vratima, kad smo mi izgubili svoje drage? – A Ala-ad-din joj odgovori: – To sam ja, Ala-ad-din! – I njegovi rođaci iziđoše, pa ga svi zagrliše, a potom Ala-ad-din uvede u kuću svoju ženu i unese ono što je imao, pa zatim i sam uđe, zajedno s Ahmedom-ad-Danafom. I tu su se odmarali tri dana, a zatim Ala-ad-din zaželi da ode u Bagdad, i otac mu reče: – Ostani kod mene, sine! – Ali mu Ala-ad-din odgovori: – Ne mogu živjeti bez svoga sina Aslana.

I Ala-ad-din povede oca i majku, pa svi pođoše u Bagdad, a Ahmed-ad--Danaf ode kalifu i obradova ga viješću da je Ala-ad-din došao i ispriča mu njegovu povijest, te kalif iziđe da ga dočeka, a sa sobom povede njegova sina Aslana. I tako dočekaše Ala-ad-dina i zagrliše ga, a kalif naredi da dovedu Ahmeda Kamakima-Kradljivca, te ga dovedoše, a kad je Ahmed stao preda nj, kalif mu reče: – O, Ala-ad-dine, evo ti tvoga protivnika! – I Ala-ad-din izvuče mač i udari njime Ahmeda Kamakima i odsiječe mu glavu. I kalif priredi sjajnu svadbu Ala-ad-dinu, pošto najprije dođoše suci i svjedoci i pošto napisaše bračni ugovor između Ala-ad-dina i Husne Marijam, i Ala-ad-din joj ode i vidje da je ona neprobušeni biser. A potom kalif postavi njegova sina za zapovjednika šezdesetorice i sve obdari raskošnim odijelom, i tako su živjeli najsretnijim i najugodnijim životom, dok im ne dođe Rušiteljica uživanja i Rastavljateljica skupova.

PRIČE O VELIKODUŠNIMA

PRIČA O HATIMU-AT-TAIJU

ŠTO SE TIČE PRIČA O VELIKODUŠNIMA, njih ima veoma mnogo, i u njih spada i ono što se priča o velikodušnosti Hatima-at-Taija.

Kad je on umro, sahranili su ga na vrhu jedne planine i pored njegova groba načinili dva udubljenja za vodu i djevojke od kamena s raspuštenom kosom. A ispod te planine tekla je rijeka, i putnici bi čuli neku viku od večeri do jutra, kad bi se noću zadržali tamo, a ujutro ne bi našli nikoga, osim onih djevojaka od kamena. I kad se Zu-l-Kura, car Himjarićana,[39] bješe zadržao tamo, otišavši iz svoga plemena, i kad bješe prenoćio tamo . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade dvjesto sedamdeset prva noć, ona reče:

271. NOĆ – Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da se Zu-l-Kura zadržao u toj planini i da je proveo noć u njoj. I kad se približio onome mjestu, on je čuo uzvike noću, te je zapitao: – Kakva li je to kuknjava na vrhu ove planine? – I rekoše mu: – Tamo je grob Hatima-at-Taija,[40] a iznad njega su dva udubljenja za vodu i djevojke od kamena s raspuštenom kosom, a tu viku i te jauke čuje svake noći onaj koji se zadrži na ovome mjestu.

I reče Zu-l-Kura, car Himjarićana, podsmijevajući se Hatimu-at-Taiju: – O, Hatime, večeras smo tvoji gosti, a trbusi su nam splasnuli. – I san ga svlada

– govoraše pripovjedač – a zatim se probudi, poplašen, pa viknu: – O, Arabljani, ovamo-te! Priđite mojoj devi! – I ljudi priđoše i vidješe da se njegova deva koprca te je zaklaše, pa isjekoše i pojedoše meso, a potom zapitaše cara zbog čega je sve to bilo, a on im reče: – Sveo mi se san na oči, pa sam tako usnio kako mi Hatim-at-Tai prilazi s mačem i kako mi veli: – Došao si nam, a mi nemamo ništa! – I tako je udario mačem moju devu da bi ona zacijelo uginula, da niste stigli da je zakoljete.

Kad nastade jutro, Zu-l-Kura uzjaha devu jednoga od svojih ljudi, a čovjeka koji bješe jahao posadi iza sebe, i u pola dana ugleda jednoga konjanika kako jednu devu jaše, a drugu vodi. – Tko si ti? – zapita ga car, a jahač reče: – Ja sam Adi, sin Hatima-at-Taija. – Gdje je Zu-l-Kura, emir Himjarićana – zapita potom jahač, a ljudi mu odgovoriše: – Evo ga. – I Adi mu reče: – Uzjaši ovu devu mjesto svoje; tvoju devu je zaklao za tebe moj otac. – A tko ti je to rekao? – zapita Zu-l-Kura. – Dok sam noćas spavao, usnio sam svoga oca – odgovori Adi – i on mi je rekao: – O, Adi, Zul-l-Kura, car Himjarićana, zamolio me je da ga počastim, te sam zaklao za nj njegovu devu; stigni ga, dakle, i odvedi mu devu da je uzjaše – ja nisam imao ništa. – I Zu-l-Kura uze devu – govoraše pripovjedač – i začudi se tolikoj velikodušnosti Hatima-at-Taija, živog i mrtvog. – A u priče o velikodušnima spada i priča o Manu-ibn-Zaidu.[41]

PRIČA O MANU-IBN-ZAIDU

Jednoga dana među danima on ode u lov i hajku, pa ožedni, ali ni u jednoga od svojih slugu ne nađe vode. I dok se to tako zbivalo, odjednom mu priđoše tri djevojke koje su nosile tri mješine pune vode...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade dvjesta sedamdeset druga noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da su Manu prišle tri djevojke s 272.
tri mješine pune vode i da ih je on zamolio da mu daju vode da se napije, NOĆ
a one mu dadoše vode. I on zatraži od svojih slugu što bilo da dâ djevojkama, ali sluge nisu imale novaca kod sebe, te Man dade svakoj djevojci po deset strijela iz svog tobolca, a na tim strijelama bjehu zlatni vrhovi. I jedna djevojka reče svojoj drugarici: – Čuj, tako velikodušan može biti samo Man-ibn-Zaid. Neka mu u pohvalu svaka od nas izgovori neke stihove. – I prva djevojka reče:

Dodade on zlatne vrhove strijelama,
Pa, darežljiv i plemenit, bije dušmane.

Bolnima od rana lijek strijele donose,
A pokrov onome što je u grob legao.

A druga reče:

O, ratniče! Od darežljivosti velike ruke mu
Dobrotom dušmane i drage obgrliše.

Vrhove strijela svojih od zlata je salio,
Da ga ni borbe od darežljivosti odvratile ne bi.

I treća reče:

U darežljivosti svojoj dušmane pogađa strijelama
Na kojim su vrhovi od zlata čistog saliveni,

Da ih na liječenje može utrošiti ranjeni,
I da se pokrov može kupiti poginulom.

Vele da je Man-ibn-Zaid otišao sa svojim ljudima u lov, pa im se približio jedan čopor gazela. I lovci se raziđoše, goneći gazele, a Man se odvoji od ostalih, idući u potjeru za jednom gazelicom, pa tako ugleda nekog čovjeka koji je dolazio iz pustinje, jašući magarca. I Man uzjaha svoga konja, pa pođe u susret tome čovjeku i pozdravi ga i reče mu: – Odakle si? – I taj čovjek mu odgovori: – Iz zemlje Kudâ. U njoj već nekoliko godina nije bilo ljetine, ali je ova godina dobro ponijela, te sam posijao krastavce, a oni su mi rodili prije vremena, te sam odabrao one za koje sam mislio da su najbolji i pošao emiru Manu-ibn-Zaidu budući da je on čuven po svojoj darežljivosti i dobroti, o kojima se pričaju priče. – A koliko si očekivao da dobiješ od njega? – zapita Man, a čovjek odgovori: – Hiljadu dinara. – A ako ti on kaže: – To je mnogo? – zapita Man. – Pet stotina dinara – odgovori čovjek. – A ako on kaže: Mnogo je? – zapita Man. – Trista dinara – odgovori čovjek. – A ako on kaže: Mnogo je? – nastavi Man. – Dvjesta dinara – reče čovjek. – A ako on kaže: Mnogo je? – zapita Man, a čovjek odgovori: – Sto dinara. – A ako on kaže: Mnogo je? – izusti Man, a čovjek odgovori: – Pedeset dinara. – A ako on kaže: Mnogo je? – zapita Man, a čovjek odgovori: – Trideset dinara. – A ako on kaže: Mnogo je? – zapita Man. – Onda ću ja utjerati svoga magarca u njegov harem, pa ću se vratiti svojoj obitelji prevaren, praznih šaka! – odgovori čovjek.

Man se nasmija na te riječi, pa potjera konja i stigne svoje vojnike, a stražaru reče, sjahavši brzo ispred svoga boravišta: – Kad ti priđe jedan čovjek koji jaše magarca i nosi krastavce, dovedi mi ga.

I poslije jednoga sata priđe onaj čovjek, te ga vratar pusti da uđe emiru Manu, a taj čovjek nije prepoznao u njemu onog istog čovjeka koji ga bješe sreo u pustinji, zbog njegova veličanstvena i plemenita izgleda i zbog toga što je imao mnogo slugu i čeljadi (a Man je sjedio na uzvišenom prijestolju svoje vlasti, i sluge su mu stajale s desne i lijeve strane i ispred njega). I kad je taj čovjek pozdravio emira, ovaj mu reče: – Šta te je dovelo amo, o, brate Arabljana? – I čovjek kaza: – Uputio sam se do emira, pa sam mu donio krastavce kad im nije vrijeme. – Koliko si očekivao da dobiješ od nas? – zapita Man. – Hiljadu dinara – odgovori čovjek, a Man reče: – To je mnogo! – Pet

stotina dinara – reče čovjek, a Man odgovori: – Mnogo je! – Trista dinara – reče čovjek, a Man odgovori: – Mnogo je! – Dvjesta dinara – reče čovjek, a Man odgovori: – Mnogo je! – Sto dinara – reče čovjek, a Man odgovori: – Mnogo je! – Pedeset dinara – reče čovjek, a Man odgovori: – Mnogo je! – Trideset dinara – reče čovjek, a Man odgovori: – Mnogo je! – I onda došljak reče: – Alaha mi, onaj čovjek što me je sreo u pustinji bio je pravi baksuz! Da mi nećeš dati manje od trideset dinara? – I Man se nasmije i zašutje, a Arabljaninu bi jasno da je to baš onaj čovjek što ga je sreo u pustinji, te reče: – O, gospodaru, ako ne narediš da mi donesu trideset dinara, onda eno magarca vezana pred vratima, a evo Mana gdje sjedi! – I Man se tako nasmija da je pao nauznak, a potom pozva ponomoćnika, pa mu reče: – Daj mu hiljadu dinara, i pet stotina dinara, i trista dinara, i dvjesta dinara, i sto dinara, i pedeset dinara, i trideset dinara, i neka njegov magarac ostane svezan na istome mjestu! – I Arabljanin bijaše ošamućen, jer je tako dobio dvije hiljade sto i osamdeset dinara, neka im se Alah smiluje svima!

PRIČA O GRADU LAPTAITU

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je bio jedan grad koji se zvao Laptait;[42] to bješe boravište vlasti u Rumâ, a u njemu se nalazio dvor koji bješe stalno zatvoren. I kad god bi umro koji car, a na prijestolje stupio drugi car među Rumima, taj novi car bi načinio jak katanac za dvor, te su se tako na dvorskim vratima nakupila dvadeset i četiri katanca – od svakoga cara po jedan. A poslije toga zacari se jedan čovjek koji ne bijaše carskoga roda, i njemu se prohtje da otvori te katance, ne bi li vidio čega sve ima u dvoru, a velikaši carstva počeše ga odvraćati od toga i koriti ga i grditi, ali im se on ne htjede pokoriti, već uzviknu: – Dvor se na svaki način mora otvoriti! – I velikaši mu žrtvovaše sve dragocjenosti i sva blaga koja su imali, samo da ne otvori vrata, ali car ne odustade od toga ...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade dvjesta sedamdeset treća noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da su stanovnici toga carstva žrtvovali tome caru sav novac i sva blaga koja su imali u rukama, samo da ne otvori dvor, ali car ne odustade od toga, već je skinuo katance i otvorio vrata. I našao je u dvoru slike Arabljana na njihovim konjima i devama, i na njima bijahu turbani koji su visili, a oko pasa su imali mačeve i u rukama držali duga koplja. I car nađe u dvoru jednu knjigu, pa je uze i poče čitati, i vidje da u njoj piše: – Kad se otvore ova vrata, ovom zemljom će zavladati pleme Arabljana koji nalikuju na ove slike; čuvajte se, dakle, i opet čuvajte se da ih ne otvorite! 273. NOĆ

A taj grad bijaše u Andaluziji i osvojio ga je Tarik-ibn-Zaid te iste godine, za vlade kalifa al-Valida-ibn-Abd-al-Melika, jednog od Omejevih sinova, i Ta-

rik umori toga cara najgorom smrću, pa opljačka njegovu zemlju i zarobi sve žene i mladiće, koji bijahu u njoj, i prigrabi njena bogatstva. I on nađe velika skrivena blaga, a između ostalog nađe i sto sedamdeset vijenaca od biserja, korunda i dragog kamenja, i ugleda jedan dvor u kojem su se konjanici mogli biti kopljima, i pronađe toliko zlatnog i srebrnog posuđa da se to ne može opisati, a bio je tu i onaj stolić što je pripadao Alahovu proroku Sulejmanu, Daudovu sinu – mir im obojici! – i bio je taj stolić, kako vele, od zelenog smaragda a on se i dan-danas nalazi u gradu Rimu, i na tom stoliću bijahu zlatni pehari i zdjele od ahata. I nađe u tom dvoru psalme napisane grčkim pismenima na zlatnom papiru, ukrašenom dragim kamenjem, i nađe jednu knjigu u kojoj se govori o korisnim svojstvima kamenja i raslinja i o dobrim stranama gradova i naselja, i o amajlijama, i nauci o kemijskim spojevima od zlata i srebra, pa nađe i drugu jednu knjigu u kojoj se govori o vještini pravljenja korunda i dragog kamenja i o sastavljanju otrova i protuotrova, i u toj knjizi bijaše slika Zemlje, mora i zemalja i rudnika, i u dvoru bijaše jedna velika soba, puna eleksira, od kojeg jedna drahma može pretvoriti hiljadu drahmi srebra u čisto zlato. I nađe u dvoru veliko, okruglo i čudesno zrcalo načinjeno od različitih sastojaka za Alahova proroka Sulejmana, Daudova sina – mir im obojici! – i kad pogleda u nj, gledalac vidi rođenim očima svih sedam podneblja; i nađe Tarik u tome dvoru jednu odaju u kojoj bijaše toliko alem-kamenova da se to ne može izračunati. I osvajači otjeraše deve, te tako Tarik sve to odnese al-Validu-ibn-Abd-al-Meliku, pa se Arabljani raziđoše po gradovima te zemlje, a to je jedna od najvećih zemalja. I eto, to je kraj priče o gradu Laptaitu.

PRIČA O MLADOM BEDUINU

– Priča se i to da je Hišam, sin Abd-al-Melika-ibn-Mervana, bio jednoga dana u lovu i da je odjednom ugledao jednu gazelicu. On pojuri za tom gazelicom sa psima, pa, goneći je tako, ugleda jednog mladog Arabljanina-beduina koji je napasao ovce. – O, mladiću, pred tobom je gazelica što je pobjegla od mene – reče Hišam, a mladić podiže glavu, pa kaza: – Pogledao si me okom koje umanjuje i progovorio si sa mnom govorom koji ponižava, o, ti što ne znaš za bolja značenja! Tvoj govor je bio govor tlačioca, a tvoji su postupci – magareći postupci. – Teško tebi, zar me ne poznaješ? – uzviknu Hišam, a mladić odgovori: – Prepoznao sam te, jer si se pokazao kao neotesan čovjek kad si mi sve to kazao prije no što si me pozdravio! – Teško tebi! Ja sam Hišam-ibn-Abd-al-Melik! – uzviknu Hišam, a beduin mu odgovori: – Ne dao ti Alah da vidiš rodni kraj i da se smiriš u svome grobu! Kako si mnogo kazao, a kako si malo poštovanja pokazao!

I taj mladić ne stiže ni da izgovori to, a vojnici ga opkoliše sa svih strana, i svi su oni govorili: – Neka je mir s tobom, o, gospodaru pravovjernih! – Je-

(STRANA 168 — 276. NOĆ)

Onda kalif naredi da je svežu konjima za ulare, pa da je raščetvore i tako kazne za njezino izdajstvo . . .

zik za zube, a ovoga mladića čuvajte! – reče Hišam, te mladića uhvatiše, a kad vidje toliko dvorjana, vezira i velikaša carstva, mladić i ne obrati pažnju na njih niti zapita tko su oni, već spusti bradu na grudi, pa je gledao tamo gdje je stupao nogom, dok tako ne dođe do Hišama. I mladić se zaustavi pred kalifom, pa obori glavu i zašuti, ne pozdravivši cara i suzdržavajući se da ma što kaže, te mu jedan sluga reče: – O, psu među Arabljanima, šta ti smeta da poželiš mir gospodaru pravovjernih? – I mladić se okrene sluzi, onako gnjevan, pa uzviknu: – O, sedlo za magarca, smeta mi to što je put dug, te sam se oznojio dok sam se morao penjati uze stube! – I Hišam ciknu (a bio je još gnjevniji): – O, mladiću, došao si u dan kad je prošlo tvoje vrijeme, i nada te je napustila, a život ti je protekao! – Alaha mi, o, Hišame – uzviknu mladić – ako je suđeno da se skrati moje vrijeme, onda se suđeni čas ne može odgoditi, a tvoje mi riječi ne mogu nauditi ni onim što je malo ni onim što je veliko! – Ili si dotle dospio, o, najodvratniji među Arabljanima, da riječju odgovaraš na svaku riječ gospodara pravovjernih? – uzviknu dvorjanin, a mladić mu brzo odgovori: – Ubilo te neko zlo i ne ostavile te muke i zabluda! Ili nisi čuo da je veliki Alah rekao: – Spomeni dan kada će svatko doći i u sebi raspravljati i kada će se ispuniti svakome ono što je zaradio i nikome neće biti učinjena nepravda?

Nato Hišam ustade, veoma gnjevan, pa uzviknu: – Hej, krvniče, donesi mi glavu toga mladića! On već mnogo govori o onome što nitko ne može zamisliti!

I krvnik uze mladića i odvede ga na krvavi ćilim, pa isuka mač nad njegovom glavom i reče: – O, gospodaru pravovjernih, ovo je tvoj rob koji se ponosi sobom i teži za svojim grobom. Da li da mu odsiječem glavu, a da ne odgovaram za njegovu krv? – Odsijeci mu je – odgovori Hišam, a krvnik ga i po drugi put zamoli za odobrenje da to učini, a Hišam mu to odobri, a onda ga krvnik i po treći put zamoli za odobrenje da to učini, te mladić vidje da će ga krvnik ubiti ako mu Hišam to i ovoga puta dopusti. I mladić se tako nasmija da su mu se vidjeli očnjaci, a Hišam se još više razgnjevi, te uzviknu: – O, mladiću, ja mislim da si ti lud! Zar ne vidiš da se rastaješ sa životom na ovome svijetu? Pa kako se onda možeš smijati i rugati sam sebi? – O, gospodaru pravovjernih – odgovori mladić – ako mi je suđeno da duže poživim, onda mi ne može nauditi ni ono što je malo ni ono što je veliko! Ali su mi pali na pamet neki stihovi – saslušaj ih – stići ćeš da me ubiješ. – Da čujem, ali reci sve ukratko! – uzviknu Hišam, a mladić izgovori ove stihove:

Rekli su mi da je sokô iznenada
    Ščep'o jednog vrapca u pustinju zašlog.

I reče tad vrabac u kandžama oštrim
    (A sokô ga čvrsto držaše, dižuć' se):

– Takva ptica mnome zasitit' se neće
    Ako me pojede, jer sam odveć mali.

Osmjehnu se sokô, vjerujuć' u sebe
U gordosti svojoj, a vrabac se spasi.

I Hišam uzviknu: – Tako mi moga srodstva s Alahovim poslanikom – blagoslovio ga i pozdravio Alah! – da je ovaj mladić izgovorio te riječi u prvome trenutku i da je zatražio od mene nešto manje od kalifata, ja bih mu zacijelo to dao! Hej, slugo, napuni mu usta dragocjenostima i daj mu lijepu nagradu! – I sluga dade beduinu divan poklon, pa beduin ode svojim putem.

PRIČA O AL-MAMUNU

U lijepe priče spada i ova: – Ibrahim-ibn-al-Mahdi, brat Haruna ar-Rašida, nije položio zakletvu na vjernost al-Mamunu, sinu svoga brata Haruna ar-Rašida, kad je vlast u kalifatu prešla na nj, već je otišao u ar-Rej[43] i sam se proglasio za kalifa. I on provede tako jednu godinu i jedanaest mjeseci i dvanaest dana, a sin njegova brata, al-Mamun očekivaše da mu se stric pokori i da se pridruži ostalima na putu zajednice, dok naposljetku ne izgubi nadu da će se on vratiti, i onda al-Mamun ode s konjanicima i pješacima i uđe u ar-Rej, tražeći Ibrahima. I kad je vijest o tome doprla do Ibrahimovih ušiju, njemu ostade samo jedno – da dođe u Bagdad i da se sakrije, jer se bojao za svoju glavu. I al-Mamun objavi da će dati sto hiljada dinara onome tko mu kaže gdje se nalazi Ibrahim. – A kad čuh za tu nagradu – govoraše Ibrahim – ja se pobojah da mi se što ne dogodi . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade dvjesta sedamdeset četvrta noć, ona reče:

274. NOĆ

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Ibrahim govorio: – Kad čuh za tu nagradu, ja se pobojah da mi se što ne dogodi i nađoh se u zabuni. I iziđoh iz svoje kuće u podnevno doba, pošto se najprije preruših, a ne znadoh kamo da pođem, pa tako uđoh u jednu ulicu iz koje se nije moglo izići na drugu stranu, i uzviknuh: – Doista, mi smo Alahovi i njemu se vraćamo! Izložio sam se smrtnoj opasnosti! Ako se vratim istim putem, izazvat ću sumnju, jer se vidi da sam se prerušio. – I na kraju ulice ugledah jednoga crnog roba koji je stajao pred vratima svoje kuće, pa mu priđoh i zapitah ga: – Imaš li neko mjesto u kući gdje bih mogao provesti jedan sat dnevnoga vremena? – Imam – odgovori mi on, pa otvori vrata, te tako uđoh u čistu kuću u kojoj bijahu rogoznice, ćilimi i kožni jastuci, a kad me je uveo u kuću, rob zatvori vrata za mnom, pa ode. I ja posumnjah da je on dočuo za onu nagradu, te pomislih: – Otišao je da me potkaže! – I uzavreh kao voda u loncu na vatri, i razmišljah o svome slučaju, i dok se to zbivalo, rob odjednom uđe, a s njim bješe i nosač, koji je donio sve što bijaše potrebno: kruha, mesa i nove lonce, i pribor za njih, i novu veliku ćasu i nove ibrike.

I rob skine breme s nosačevih leđa, pa se okrene meni i reče: – Neka moja duša bude otkup za tebe! Ja puštam krv i znam da me se nećeš gaditi zbog onoga što činim da bih se ishranio. Evo ti ovih stvari koje nije dodirnula ruka, pa čini ono što ti padne na pamet.

A ja oskudijevah u hrani – govoraše Ibrahim – te skuhah lonac jela i ne pamtim da sam ikada jeo tako što. A kad ispunih svoju želju, crnac mi reče: – O, gospodaru, neka dâ Alah da ja budem otkup za tebe! Hoćeš li vina? Ono godi duši i odgoni brigu. – To mi nije odvratno! – odgovorih, želeći da se sprijateljim s tim čovjekom što je puštao krv, a crnac mi donese nove staklene sudove koje još nije dotakla ruka i namirisan ibrik, pa mi reče: – Procijedi ga sam, onako kako voliš! – I ja procijedih vino što sam bolje mogao, a crnac mi donese pehar, i voća, i svijeća, i novih sudova od gline, a zatim mi reče: – Hoćeš li mi dopustiti da sjednem postrance, pa da sam pijem svoje vino, radujući se tebi i za tebe? – Učini to – rekoh mu – pa ispih vino, a ispi ga i crnac, i ja osjetih da nas je vino uhvatilo. I čovjek što je puštao krv siđe u sobicu za ostavu i iznese iz nje lutnju ukrašenu metalnim pločicama, pa mi reče: – O, gospodaru, ja nisam dostojan da od tebe tražim da pjevaš, ali mi ti u svojoj plemenitosti duguješ za zaštitu, pa ako smatraš da možeš poštovati svoga roba, onda su ti svojstvene visoke odluke.

I ja ga zapitah, i ne misleći da me on poznaje: – A otkud znaš da ja lijepo pjevam? – I crnac mi odgovori: – Neka je slava Alahu! Naš gospodar je suviše poznat po tome. Ti si moj gospodar Ibrahim-ibn-al-Mahdi, naš jučerašnji kalif, za koga je al-Mamun namijenio sto hiljada dinara tko mu ga potkaže, ali ti od mene ne prijeti nikakva opasnost. – I kad mi je to rekao – govoraše Ibrahim – crnac je porastao u mojim očima i ja se uvjerih u tačnost svoje pretpostavke da je on plemenit čovjek, te pristadoh da mu ispunim želju. I uzeh lutnju, pa je zglasih i počeh pjevati, i pade mi na pamet da sam se rastao sa sinom i obitelji, te prozborih:

Nadam se da će onaj što je Jusufu drage dao
I što ga je u tamnici, gdje zarobljen bješe, uzdigao,

Odgovoriti nam i opet nas sve jednom sastaviti –
Alah, gospodar svjetova, u čijoj je ruci moć i vlast.

I crnac bijaše neobično ushićen, i učini mu se da je život veoma ugodan (a vele da su Ibrahimovi susjedi s ushićenjem slušali njegove riječi kad bi rekao: – Hej, dječače, osedlaj mazgu!). I kad osjeti da mu je ugodno u duši i da se razveselio, čovjek što je puštao krv uzviknu: – O, gospodaru, hoćeš li mi dopustiti da ti iskažem ono što mi je palo na pamet, mada ja ne spadam u ljude koji se bave tim zanatom? – A ja mu odgovorih: – Učini to – to je posljedica tvoje velike uljudnosti i plemenitosti. – I on uze lutnju pa zapjeva:

Dragima se potužih da duga bijaše noć,
A oni rekoše: – O, kako kratka nam bi ona!

I sve to zato što oči njine zaklapa san
Tako brzo, a naše oči cijelu noć sklopit' neće

Kad nastane noć – mučenje za one što vole –
Mi smo tužni, a oni radosni, kad nastane noć.

I kad bi podnijet' morali sve što podnijesmo mi,
U postelji bi im doista bilo kô što je nama.

I ja uzviknuh: – Pokazao si se ne može biti bolje, moj bolećivi prijatelju, i odagnao si od mene bol tugovanja – govoraše Ibrahim. – Otpjevaj još koju takvu pjesmicu! – I crnac izgovori ove stihove:

Kad prijekor ne kalja obraz čovjekov, vidjet ćeš
Da je divan svaki ogrtač koji obuče.

Ona nas kori zato što malo ima takvih,
A ja joj odgovaram: – Dostojnih malo ima!

Dobro je što nas je malo – susjed naš uzvišen je,
Dok su većine ljudi susjedi tako niski.

Ljudi smo kojima borba stamotna ne izgleda.
Kada naume da se tuku Salul ili pak Amir.[44]

U želji za smrću nama se bliži suđeni čas,
A oni smrt ne vole, pa zato dugo žive.

Ne vjerovat' u ljudske riječi možemo kad nam se prohtije,
A oni vjeruju nama kad im što kažemo mi.

I kad čuh te riječi od crnca – govoraše Ibrahim – ja im se začudih najvećim čudom i od velikog ushićenja moradoh se pognuti, te tako zaspah, a probudih se tek poslije večernje molitve. I umih se, pa me opet zaokupiše misli o veličini duše čovjeka što pušta krv i o njegovoj umješnosti u ponašanju, te ga probudih i uzeh kesu punu zdravih dinara koju sam imao pri sebi, pa je bacih crncu i rekoh: – Povjeravam te Alahu – ja odlazim od tebe! Molim te da iz ove kese trošiš novac za sve ono što ti zadaje brige, a od mene ćeš dobiti velik poklon kad se nađem u sigurnosti od strahovanja. – Ali mi crnac vrati kesu – govoraše Ibrahim – i reče mi: – Bijednici kao što sam ja nisu na cijeni kod vas, ali kako ja mogu, ostajući dosljedan svojoj plemenitosti, uzimati novac zato što me je sudba obdarila time da se zbližim s tobom i što si se ti nastanio u mojoj kući? A ako mi i dalje budeš tako odgovarao, i ako mi još jednom baciš kesu, ja ću se ubiti. – I ja tutnuh kesu u rukav (a bijaše mi teško da je nosim) . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade dvjesta sedamdeset peta noć, ona reče:

275. NOĆ

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Ibrahim-ibn-al-Mahdi govorio: – I nakon toga ja odoh, a kad dođoh do ulaznih vrata, crnac mi reče: – O, gospodaru, ovdje se možeš bolje sakriti no na kojem drugom mjestu, a meni nije teško da te izdržavam; ostani kod mene, dakle, dok ti Alah ne po-

mogne. – I ja se vratih, pa mu rekoh: – Pod uvjetom da trošiš novac iz ove kese!

Crnac mi dade do znanja da pristaje na taj uvjet, te ja tako provedoh kod njega nekoliko dana u takvom stanju, živeći najugodnijim životom, a on nije ništa potrošio iz one kese. I ja mišljah da je za mene sramota da me on izdržava i bješe me stid što sam mu na teretu, te ga ostavih i odoh i iziđoh iz njegove kuće, pošto se najprije preruših i obukoh žensku odjeću – cipele i veo. Ali me obuze strah kad se nađoh na putu, i moj strah bijaše velik, te pođoh k mostu, želeći da prijeđem preko njega, i tako se nađoh pored jednoga mjesta poprskanog vodom.

I tu me odjednom ugleda jedan od onih vojnika koji su me dvorili, i on me prepozna i viknu: – To je ono što je potrebno al-Mamunu! – pa se pripi uz mene, a meni bijaše mio život, te gurnuh i prevrnuh i njega i njegova konja na tom klizavom mjestu, i on tako postade pouka za one koji se uče, a ljudi brzo pođoše k njemu. Ja se pak pobrinuh da što prije odem, pa prijeđoh preko mosta i uđoh u jednu ulicu. I vidjeh da su na jednoj kući otvorena vrata i da jedna žena stoji na prolazu, te joj rekoh: – O, gospođo, sažali se na mene i ne daj da se prolije moja krv – ja sam čovjek koji se boji. – A ona mi reče: – Ima za tebe mjesta i skloništa, uđi! – I odvede me u gostinjsku sobu, pa mi pripremi postelju i dade mi da jedem. – Smiri se i ne strahuj, nitko živ neće znati za tebe – reče mi ona.

I dok se to zbivalo, odjednom netko jako zalupa alkom na vrata, i žena iziđe, pa otvori vrata, a u kuću odjednom uđe onaj moj suparnik što sam ga gurnuo na mostu, i na glavi mu je zavoj, a krv mu se slijeva niz odijelo, dok konj nije s njim. – Hej, šta te je to snašlo? – zapita žena, a vojnik reče: – Uhvatio sam onoga mladića, ali mi je izmigoljio.

I vojnik ispriča ženi šta je bilo, a ona izvadi jednu krpu, pa je podera na komade i previ vojnikovu glavu, a zatim mu pripremi postelju, te on legne, onako bolestan. A žena se popne u moju sobu i reče mi: – Mislim da si ti taj čovjek s kojim se to dogodilo. – Jesam – odgovorih joj, a ona kaza: – Neće ti se dogoditi nikakvo zlo – pa mi opet iskaže svoje poštovanje.

Ja proboravih kod nje tri dana, a potom mi ona reče: – Bojim se da te ne snađe neko zlo od onoga čovjeka – da nekako ne sazna da si ti ovdje i da ne potkaže ono čega se bojiš. Spasavaj svoju dušu, dakle! – I ja je zamolih da to odgodi do noći, i ona mi kaza: – U tome nema zla!

A kad dođe noć, ja obukoh ženske haljine, pa odoh. I dođoh do kuće jedne oslobođene robinje koja bješe naša, a ona poče plakati i naricati kad me je ugledala, i zahvali se velikom Alahu što me je spasio. Zatim iziđe iz kuće, kao da želi otići na trg i pobrinuti se kako će me počastiti, te pomislih da je sve kako valja, ali ne stigoh ni da se priberem, a ugledah Ibrahima Mosulskog kako ide sa svojim slugama i vojnicima, a pred njim bijaše jedna žena.

Ja se zagledah u nju i odjednom vidjeh da je to moja oslobođena robinja, vlasnica kuće u kojoj sam se nalazio, a ona je išla ispred njih sve dotle dok me nije predala njima. I ja pogledah smrti u oči, a ljudi me odvedoše al-Ma-

munu u onim haljinama u kojima bijah, i on okupi sve, pa naredi da me odvedu njemu.

I pošto uđoh, ja ga pozdravih kao kalifa, a on uzviknu: – Ne dao ti Alah da budeš miran i da dugo poživiš! – Ne žuri se, o, gospodaru pravovjernih – odgovorih mu ja. – Gospodaru osvete dana je vlast za odmazdu i praštanje, samo što je praštanje bliže pobožnosti, a Alah je tvoje praštanje uzdigao iznad svakog praštanja, kao što je i moj grijeh uzdigao iznad svakog grijeha. I ako me kazniš, to je tvoje pravo, a ako mi oprostiš, to ćeš učiniti po svojoj milosti. – I potom izgovorih ove stihove:

Znam da je moj grijeh golem,
Al' ti si još veći od njega.
Da l' ćeš me kazniti il' nećeš?
Tȁ oprosti mi, budi blag!
A ako ja u djelu svom
Dostojan tog ne bjeh, budi ti!

I al-Mamun podigne glavu – govoraše Ibrahim – a ja mu na brzinu kazah ove stihove:

Učinih ja grijeh prevelik,
A tebi priliči da oprostiš.
Oprostiš li – milostiv bit ćeš
Kazniš li – pravo će biti.

I al-Mamun obori glavu, pa izgovori ove stihove:

I ako prijatelj hoće da me razljuti,
I ja sav drhtim u jarosti svojoj,
Oprostit ću ja njemu grijeh učinjeni,
Bojeć se života bez prijatelja svog.

Kad čuh od njega te riječi – govoraše Ibrahim – ja osjetih kako mu se miris milosti razlijeva po licu, a al-Mamun se okrene svome sinu al-Abasu i svome bratu al-Isaku i svim ljudima iz svoje okoline koji bijahu prisutni, pa ih zapita: – Šta vi mislite o ovome? – I svi mu oni posavjetovaše da me ubije, samo što se ne složiše u tome kako me treba ubiti.

I al-Mamun zapita Ahmeda-ibn-Halida: – Šta ti veliš, Ahmede? – A Ahmed mu reče: – Ako ga ubiješ, mi ćemo naći ljude kao što si ti, koji su ubijali ljude kao što je on, a ako mu oprostiš, mi nećemo naći čovjeka kao što si ti, jer si ti oprostio čovjeku kao što je on . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade dvjesta sedamdeset šesta noć, ona reče:

276. NOĆ

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je gospodar pravovjernih al-Mamun čuo te riječi Ahmeda-ibn-Halida i da je zatim oborio glavu i izgovorio ove pjesnikove riječi:

Moj narod je ubio Umejma, mog brata,
I mene će strijela, kad je baci, pogodit'.

I izgovori još i ove pjesnikove riječi:

Pa oprosti prijatelju kad
Odgovor valjan s pogreškom brka.

Budi milostiv prema njemu,
Pa bio zahvalan il' ne bio on.

Suzdrži se dakle od kuđenja,
Kad s puta skrene ili zaluta.

Ti vidiš kako na prostirci
Ugodno pored odvratnog leži.

I kako su slasti vijeka dugog
Slivene s otrovom kose sijede,

I trn mi vidimo na granama
Između voća koje beremo.

Ima li koga da griješio nije
I da je samo dobro činio?

Sinove vremena upoznaj ti –
Vidjet ćeš da ih je većina pala.

Kad čuh od njega te stihove – govoraše Ibrahim-ibn-al-Mahdi – ja skinuh veo s glave, pa uzviknuh: – Alah je velik! – i odadoh Alahu veliku hvalu. – Alaha mi, gospodar pravovjernih mi je oprostio! – rekoh, a kalif izusti: – Neće ti se dogoditi nikakvo zlo, o, striče – a ja kazah: – O, gospodaru pravovjernih, moj grijeh je suviše velik da bih mogao izustiti riječi pravdanja, a tvoj oproštaj je suviše velik da bih poslije njega mogao izgovoriti riječi zahvalnosti! – I ja zapjevah i izgovorih ove stihove:

Doista, tvorac je sve dobre strane skupio
U sedmom imamu[45] iz rebra Adamova,

I srca ljudska pred tobom strahom ispunjena su,
I o svima se brineš ti, s dušom smjernom.

I neposlušan bijah (vezama zablude
Privezan) samo zbog pohlepe svoje.

Oprostio si onom kome se oprostit' ne može,
Mada te nitko za nj nije molio ni dolazio ti,

I začalio si se na djevojčicu moju – piliće,
I na majku njinu što joj je srce tuge puno.

I reče al-Mamun: – Reći ću, ugledajući se na našega gospodara Jusufa – neka su njemu i našem proroku upućene naše molitve i naš pozdrav! – za vas nema prijekora u ovaj dan, neka vam oprosti Alah, jer on je najmilosti-

viji među milostivima! – Opraštam ti i vraćam ti imovinu i imanja, o, striče, i neće te snaći nikakvo zlo. – I ja se pomolih za nj pravednim molitvama i izgovorih ove stihove:

Imovinu mi vrati i ne zažali za njom,
A prije no što mi je vrati, ti mi krv pokloni.

I kad bih, tebi za volju, ja dao i krv svoju,
I novac, pa i kad bih obuću izut' morao,

To bi dug bio samo koji se tebi vraća,
A da me zadužio nisi, nitko te korio ne bi.

I kad sad priznao ne bih da si milostiv bio,
Dostojniji prijekora bio bih no ti dobrote.

I al-Mamun odade poštovanje Ibrahimu i bijaše milostiv prema njemu i reče mu: – O, striče, Abu-Isak i al-Abas su mi savjetovali da te ubijem. – A ja mu kazah: – Oni su ti dobri savjetnici, o, gospodaru pravovjernih, ali si ti učinio ono čega si bio dostojan i odagnao si ono čega sam se bojao onim u što sam se nadao. – O, striče – kaza al-Mamun – ti si umrtvio moju mržnju životom svoje isprike, pa ti opraštam i ne primoravam te da osjetiš gorčinu prijekora.

Rekavši to, al-Mamun pade ničice, pa podigne glavu i zapita me: – O, striče, znaš li zašto sam pao ničice? – Možda si pao ničice i zahvalio se Alahu zato što te je dao u ruke tvome dušmaninu – odgovorih ja, a al-Mamun kaza: – Nisam to htio – zahvalio sam Alahu što mi je ulio misao da ti oprostim i da budem milostiv prema tebi. Ispričaj mi svoju povijest, dakle.

I ja mu objasnih svoj slučaj i ispričah mu šta mi se dogodilo s čovjekom koji pušta krv i s vojnikom i njegovom ženom i s oslobođenom robinjom koja me je izdala, te al-Mamun naredi da mu dovedu oslobođenu robinju (a ona bijaše kod kuće i očekivala je da joj kalif pošalje nagradu), a kad se ona pojavi pred kalifom on je zapita: – Šta te je pobudilo da to učiniš sa svojim gospodarom? – Pohlepa – odgovori ona, a kalif je zapita: – Imaš li dijete ili muža? – I ona odgovori: – Nemam!

Onda kalif naredi da je svežu konjima za ulare pa da je raščetvore i tako kazne za izdajstvo, a potom naredi da mu dovedu vojnika i njegovu ženu i onog čovjeka što pušta krv, te oni dođoše, a al-Mumun zapita vojnika zašto je ono učinio. – Zbog toga što sam bio žudan novaca – reče on, a al-Mamun kaza: – Treba da se baviš puštanjem krvi. – I on naredi da ga odvedu u dućan čovjeka koji pušta krv, te se vojnik nauči tamo da pušta krv, a njegovoj ženi odade poštovanje i naredi da je odvedu u dvor i reče: – To je pametna žena i ona će mi valjati za važne poslove.

Potom kalif reče čovjeku što je puštao krv: – Ti si bio toliko plemenit da ti treba odati još veće poštovanje. – I on naredi da mu se preda vojnikova kuća s onim što bijaše u njoj, i nagradi ga počasnim odijelom i zapovjedi da mu se, povrh toga, izdaje petnaest hiljada dinara godišnje.

PRIPOVIJEST O MNOGOSTUPNOM GRADU IREMU I DRUGE PRIČE

LEGENDARNI GRAD IREM, GRAD STUPOVA

Priča se da je Abd-Alah-ibn-Abu-Kiljaba otišao da traži deve koje mu bijahu pobjegle. I tako je on putovao po jemenskim pustinjskim zemljama i po zemlji Sabâ, pa se obreo pred jednim velikim gradom, oko kojeg bješe utvrđenje, a oko utvrđenja – dvorovi koji su se dizali u visinu. I kad se približi tome gradu, Abd-Alah pomisli da u njemu ima stanovnika koje može pitati znaju li što o njegovim devama, te se uputi u grad, ali kad stiže tamo, vidje da je grad prazan i da u njemu nema ni žive duše. – I ja sjahah sa svoje deve – govoraše Abd-Alah...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade dvjesta sedamdeset sedma noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Abd-Alah-ibn-Abu-Kiljaba govorio: – I ja sjahah s deve, pa je sputah, a zatim obodrih svoju dušu, pa uđoh u grad i priđoh onoj tvrđavi. I ugledah na tvrđavi dvoja velika vrata, koja bjehu tako velika i visoka da im nije bilo ravnih na svijetu, i ona bjehu ukrašena raznim dragim kamenjem i korundima – bijelim, crvenim i zelenim. I kad vidjeh to, ja se čudom začudih i učini mi se da je to nešto krupno. I uđoh u tu tvrđavu, onako poplašen, ošamućene pameti, i vidjeh da je to dugačka tvrđava i da se proteže u daljinu, a da je velika kao neki grad, i da se u njoj nalaze neki visoki 277. NOĆ

dvorovi, i da u svakom dvoru ima gostinjskih soba, a svi su oni sagrađeni od zlata i srebra i ukrašeni korundima, raznobojnim kamenjem, topazima i biserom, dok su krila na vratima tih dvorova po svojoj ljepoti bila slična krilima na vratima utvrđenja. A zemlja u tvrđavi bješe posuta biserjem i kuglicama mošusa, ambre i šafrana. I kad prodrijeh u taj dvor i ne vidjeh ni jednog od Adamovih sinova, ja se gotovo onesvijestih i premrijeh od straha. I pogledah s najviših gostinjskih soba i dvorova, pa vidjeh da po njima teku rijeke, i da na gradskim trgovima ima voćaka i visokih palmi, a u svim gradskim građevinama bijaše po jedna opeka zlatna, a druga srebrna, te onda rekoh u sebi: – Nema sumnje da je to raj koji nam je obećan u budućem životu!

I ja uzeh bisera s pijeska u tome gradu i mošusa sa zemlje koliko sam mogao ponijeti, pa se vratih u svoju zemlju i obavijestih ljude o tome. I vijest o tome dopre do ušiju Muavije-ibn-Abu-Sufijana, a u to vrijeme on bijaše kalif u al-Hedžasu, te on napisa pismo svome namjesniku u Jemenskoj Sani da pozove toga čovjeka, pa da ga pita šta je istina u svemu tome.

A Muavijin namjesnik me pozva, i ja ga obavijestih šta je bilo i šta se sa mnom dogodilo, te mu rekoh šta sam sve vidio, i namjesnik me posla Muaviji, pa i njemu rekoh šta sam vidio, ali Muavija posumnja u to, te mu ja onda pokazah neka od onih zrna bisera i kuglica ambre, mošusa i šafrana. A u njima bijaše neki ugodan miris, samo što je biser bio požutio i što mu se boja bila promijenila . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade dvjesta sedamdeset osma noć, ona reče:

278. NOĆ

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Abd-Alah-ibn-Abu-Kiljaba govorio: – Samo što biser bješe požutio i što mu se boja bila promijenila. – I začudi se Muavija-ibn-Abu-Sufijan kad u ibn-Abu-Kiljabe vidje biser i kuglice mošusa i ambre, te posla ljude Kabu-al-Ahbaru i pozva ga, pa mu reče: – O, Kabu-al-Ahbare, pozvao sam te radi jedne stvari koju hoću provjeriti, a nadam se da ćeš mi ti dati tačna obavještenja o tome. – Šta je to, o, gospodaru pravovjernih? – zapita Kab-al-Ahbar, a Muavija reče: – Znaš li ti da postoji jedan grad koji je sagrađen od zlata i srebra, u kojem su stupovi od topaza i korunda, a pijesak od kuglica mošusa, ambre i šafrana? – Znam, o, gospodaru pravovjernih – odgovori Kab – to je mnogostupni Irem, i ništa slično njemu nije stvoreno u zemljama, a sagradio ga je Šedad, sin Ada Starijega. – Ispričaj nam koju priču o njemu – kaza Muavija, a Kab-al-Ahbar reče:

– Ad Stariji je imao dva sina, Šedida i Šedada, a kad im je otac umro, u njegovim zemljama zacariše se Šedid i njegov brat Šedad, i na zemlji nije bilo cara koji im nije bio potčinjen. I umre Šedid-ibn-Ad, a poslije njega carem zemlje postade njegov brat Šedad, koji je vladao samostalno, a volio je čitati starinske knjige, pa je tako naišao na opise budućeg života u raju, i dvorova, gostinjskih soba, drveća, voća i ostaloga što se nalazi u raju. I onda Šedada pozva njegova duša da nešto slično sagradi na zemlji, onako kako je ranije rečeno. A njemu se pokoravahu sto hiljada careva, i svaki car je imao pod svojom vlašću po sto

hiljada upravitelja, a svakom upravitelju se pokoravalo po sto hiljada ratnika, te ih Šedad pozva sve da mu dođu, pa im reče: – Vidim u starim knjigama i pričama da se opisuje kraj koji postoji u budućem životu, pa hoću načiniti nešto slično njemu na ovome svijetu. Otiđite, dakle, u najbolju i najprostraniju ravnicu na zemlji, pa mi sagradite u njoj grad od zlata i srebra, a pijesak u tome gradu neka bude od topaza i korunda i bisera. I ispod svodova toga grada podmetnite stupove od topaza, a grad ispunite dvorima, i iznad dvorova načinite gostinjske sobe, a po ulicama i trgovima ispod dvorova zasadite svakojako drveće s raznim zrelim voćem, i pustite vodu da teče ispod njega olucima od zlata i srebra.

I svi mu oni rekoše: – Kako možemo načiniti to što si nam opisao i kako da dođemo do topaza, korunda i bisera koje si nam spomenuo? – Zar ne znate da mi se zemaljski carevi pokoravaju i da su pod mojom vlašću i da se nitko živ na zemlji ne protivi mojoj zapovijedi? – zapita ih Šedad, a oni mu odgovoriše: – Da, znamo to! – I Šedad kaza: – Idite, dakle, u rudnike topaza, korunda, bisera, zlata i srebra, pa ih iskopajte i skupljajte zemlju iz rudnika, ne štedeći svoju snagu, a pored toga oduzmite za mene takvo kamenje koje se nalazi u rukama ljudi, i nemojte nikoga štedjeti ni maziti. Čuvajte se neposlušnosti, dakle!

I car napisa pismo svima carevima u raznim oblastima zemlje i naredi im da pokupe sve takvo kamenje koje se nalazi kod ljudi i da odu u rudnike da kopaju drago kamenje koje se nalazi u njima, pa makar ga morali vaditi i sa dna mora, te su ih carevi skupljali punih dvadeset godina, a tih careva što su vladali na zemlji bješe trista šezdeset.

Zatim Šedad uze mjerače i mudrace i radnike i zanatlije iz svih krajeva i zemalja, a oni se raziđoše po pustarama, pustinjama, zemljama i oblastima, pa tako stigoše do jedne pustinje u kojoj bješe jedna velika i čista ravnica, bez ikakvih brežuljaka i bregova, i kroz nju su tekli potoci a voda otjecala olucima. I onda rekoše: – Evo zemlje kakvu nam je car naredio da nađemo i radi čega nas je sakupio!

Potom se oni latiše zidanja na toj zemlji onako kako im je naredio car Šedad, car zemlje, i podigoše građevine uzduž i poprijeko, pa sprovedoše cijevi za kanale i postaviše stupove onako kako je već spomenuto, a carevi pojedinih oblasti odašiljahu u taj grad korunde i drago kamenje i biserje, veliko i malo, i kornalin i sjajne metale, i sve su to donosile deve koje su išle kroz pustinje i pustare, a pored toga carevi odašiljahu velike lađe preko mora, te radnicima stiže toliko te građe da se to ne može opisati, ni izbrojiti, ni iskazati.

I oni provedoše trista godina na tome radu, a kad završiše posao, odoše caru da mu jave da su ga završili, a car im onda reče: – Idite i ispred grada sagradite nepristupačnu tvrđavu, tako da se ona uzdiže iznad grada i da bude visoka, a oko tvrđave podignite hiljadu dvorova i ispod svakog dvora istaknite po hiljadu zastava, kako bi u svakom dvoru mogao stanovati po jedan vezir.

A oni smjesta odoše i učiniše to za dvadeset godina, a zatim dođoše Šedadu i javiše mu da su postigli cilj, te car naredi svojim vezirima (a imao je hiljadu

vezira), a i ljudima iz svoje okoline i povjerljivim ljudima među ratnicima i ostalima, da se pripreme za polazak i da se spreme za prelazak u mnogostupni Irem, pod vodstvom cara svijeta Šedada, Adova sina. I car naredi svojim ženama i svima onima koji su živjeli u haremu, a htjedoše da pođu – robinjama i slugama – da se late priprema za put. I svi oni provedoše dvadeset godina u tim pripremama, a zatim Šedad pođe u pratnji svoje vojske...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade dvjesta sedamdeset deveta noć, ona reče:

279. NOĆ – Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Šedad-ibn-Ad pošao s vojskom koja ga je pratila, radujući se što je postigao ono što je želio, i putovao je tako sve dotle dok između njega i mnogostupnog Irema ne ostade jedan dan hoda. I Alah kriknu s nebesa svoje moći i na nj i na nevjernike koji bijahu s njim i koji ga odricahu, te ih sve pobi velikim glasom, tako da ni Šedad niti itko od onih koji bijahu s njim nije stigao do grada niti ušao u nj, a Alah zbrisa put što je vodio k gradu, dok će grad ostati na onome mjestu onakav kakav je i bio sve do sudnjega časa.

I Muavija se začudi kad mu je Kab-al-Ahbar ispričao tu priču, te ga zapita: – Da li itko među ljudima može stići u taj grad? – A Kab-al-Ahbar mu odgovori: – Može – jedan od isposnika našega proroka (molimo mu se i pozdravljamo ga!) – i svojim likom on nalikuje na ovog čovjeka što sjedi ovdje – u to nema sumnje niti je to zabluda.

Govoraše aš-Šabi: – Po riječima učenih Himjarićana iz Jemena, priča se da su od vapaja izginuli i oni koji su bili s njim, a poslije Šedada zacari se njegov sin Šedad Mlađi, koga njegov otac, Šedad Stariji, ostavi da vlada u zemlji Hadramautu i Sabi prije no što je pošao s vojskom u mnogostupni Irem, a kad do ušiju Šedada Mlađeg dopre vijest da mu je otac umro na putu, prije no što je stigao u grad Irem, on naredi da mu oca donesu iz tih pustinja u Hadramaut i naredi ljudima da za nj iskopaju grob u jednoj spilji. I kad ljudi iskopaše grob, on ga metnu u nj na postelji od zlata i prebaci mu preko tijela sedamdeset ogrtača izatkanih od zlata i ukrašenih dragim kamenjem, a iznad careve glave metnu zlatnu ploču, na kojoj bijaše ispisana ova pjesma:

Pouči se, zavedeni, svojim vijekom dugovječnim
Ja sam Šedad, Adov sin, jake tvrđe gospodar.

Sila moja velika je, a velika i moć moja.
Poslušni mi bjehu ljudi, bojeć' se mog gnjeva, prijetnje.

I zapadom i istokom ja carevah i silan bjeh.
I pozva nas na put pravi došljak što nas učit' htjede.

Al' mi bjesmo neposlušni te viknusmo: – Izlaz gdje je?
I začusmo vapaj tada s nebeskoga višnjeg svoda.

I vapaj nas taj razbaca kao sjeme po pustinji,
Gdje čekasmo pod pepelom dan suđenja, prijetnji pun.

Govoraše as-Salibi: – I dogodi se da dva čovjeka uđu u tu spilju i da nasred nje nađu stube, te siđoše niz njih i ugledaše grob koji bijaše dug sto lakata, širok četrdeset lakata, a visok sto lakata. I nasred toga groba stajaše zlatna postelja, a na njoj bijaše čovjek krupnoga tijela koji je zapremao cijelu postelju i u dužinu i u širinu, i na čovjeku bijahu ukrasi i odijela protkana zlatom i srebrom, a iznad njegove glave bijaše zlatna ploča s natpisom. I ti ljudi uzeše ploču i odnijeješe s toga mjesta sve šipke od zlata i srebra i ostalo što su mogli ponijeti.

PRIČA O ISAKU MOSULSKOM

Priča se da je Isak Mosulski govorio: – Jednom uveče iziđoh iz al-Mamunova dvora, pa se uputih kući, kad mi odjednom dođe da se pomokrim, te odoh u jednu uličicu i stadoh da se pomokrim, bojeći se da mi što ne naudi ako čučnem blizu zidova. I tada ugledah neki predmet koji bijaše obješen o kuću, te ga dodirnuh da vidim šta je, i vidjeh da je to velika košara s četiri ručke, pokrivena zlatotkanicom. – To svakako mora imati svog uzroka! – rekoh u sebi i nađoh se u zabuni, ne znajući šta da činim.

I pijanstvo me potače da sjednem u tu košaru, a vlasnici kuće odjednom povukoše i košaru i mene do vrha zida, i ja odjednom čujem kako mi četiri robinje govore: – Iziđi, za tebe ima mjesta i skloništa! – I jedna robinja je išla ispred mene sa svjećicom u ruci, dok tako ne siđosmo u jednu kuću u kojoj sobe bijahu tako lijepo namještene da tako lijepih soba nisam vidio nigdje, osim u kalifovu dvoru. I ja sjedoh, ali ne stigoh ni da dođem k sebi, a na jednoj strani zida podigoše se za trenutak zavjese, i odjednom se pojaviše dvorkinje koje su išle, držeći u rukama svijeće i mangale s kadivima od kakuliskog aloja, a među njima je išla jedna djevojka koja bješe slična mjesecu kad ishodi. I ja se podigoh, a ona reče: – Dobro došao, o, posjetioče! – a zatim me posadi i poče se raspitivati o mojoj povijesti, te joj rekoh: – Izišao sam iz kuće jednoga od svojih prijatelja, i vrijeme me je obmanulo i nužda me pritjerala da se pomokrim, te sam svratio u ovu uličicu i vidio spuštenu košaru, pa me je vino posadilo u nju, a onda su podigli košaru i mene, te sam se tako obreo u ovoj kući, i eto šta je bilo sa mnom.

– Neće te snaći nikakvo zlo, a ja se nadam da ćeš s pohvalom govoriti o posljedicama svoga slučaja – reče mi ta žena, a potom me zapita: – Čime se baviš? – Ja sam trgovac na bagdadskom trgu – odgovorih joj. – Znaš li izgovarati neke stihove? – zapita me ona, a ja joj odgovorih: – Znam izgovarati nešto beznačajno – te mi djevojka reče: – Spomeni mi nešto od toga – ali joj ja odgovorih: – Čovjek se zbunjuje kad kome dođe; počni ti. – U pravu si – odgovori djevojka, pa izgovori neke nježne pjesme od onih koje su spjevali stari i novi pjesnici, i te pjesme spadahu u njihove najbolje pjesme, a ja je slušah i ne znadoh da li da se više divim njenoj ljepoti i krasoti ili njenom lijepom izgovaranju stihova. – Je li te prošla tvoja zbunjenost? – zapita me potom dje-

vojka, a ja joj odgovorih: – Jest, Alaha mi! – I onda mi ona reče: – Ako hoćeš, izgovori mi koju od onih pjesama koje znaš – te joj ja izgovorih toliko stihova starih pjesnika da to bješe dovoljno. I djevojka se s pohvalom izrazi o tome i uzviknu: – Alaha mi, ja nisam mislila da među trgovcima ima i takvih ljudi! – A zatim naredi da nam donesu jela . . .

I Šeherezadi reče njena sestra Dunjazada: – Kako je slatka tvoja priča i divna i ugodna i nježna! – A Šeherezada joj odgovori: – Šta je to prema onome što ću vam ispričati naredne noći, ako me car poštedi! . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade noć kojom se puni dvjesta osamdeset noći, car kaza: – Završi tu priču – a Šeherezada reče: – S ljubavlju i zadovoljstvom! – i nastavi:

280. NOĆ

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Isak Mosulski govorio: – Zatim djevojka naredi da nam donesu jela, te nam donijeśe jela, a ona ih poče uzimati i stavljati pred mene (a u sobi bješe raznoga cvijeća i neobičnoga voća, kakvo se može naći samo na carskom stolu). Potom naredi da nam donesu vina, pa ispi jedan pehar, a drugi dade meni i reče: – Sad je vrijeme razgovoru i pričama – te se ja uputih u razgovor s njom i rekoh: – Doprlo mi je do ušiju da je bilo to i to i da je neki čovjek rekao to i to . . .

I ispričah joj mnogo lijepih priča, te se žena razveseli i reče: – Ja se doista čudim kako jedan trgovac može pamtiti takve priče. Tà tako se razgovara sa carevima. – Imao sam jednoga susjeda koji je razgovarao sa carevima i bio njihov drug za stolom – odgovorih joj – i kad on nije bio zaposlen, ja sam mu odlazio u kuću, pa mi je često pričao ono što si čula. – Lijepo si sve to zapamtio, života mi! – uzviknu djevojka, a zatim počesmo razgovarati, i kad god bih ja zašutio, ona bi započela razgovor, te tako provedosmo veći dio noći, a soba je bila ispunjena mirisom aloja. I ja bijah u takvom stanju da bi al-Mamun poletio u svojoj težnji za njim, samo da ga je mogao zamisliti.

– Doista, ti spadaš u najtankoćutnije i najduhovitije ljude, jer si uljudan kao rijetko tko – reče mi djevojka. – Ali sada nam ostaje još samo jedna stvar. – A šta je to? – zapitah je ja, a ona mi kaza: – Kada bi znao pjevati stihove, prateći se lutnjom! – Bavio sam se time ranije, ali nisam imao uspjeha, pa sam se okanio toga, iako sam imao topline u srcu, a želio bih da lijepo otpjevam nešto slično tome, ne bi li ova moja noć bila savršena – odgovorih ja, a djevojka mi reče: – Ti kao da hoćeš da kažeš kako treba donijeti lutnju? – Tvoje je da odlučiš – ti si milostiva i to će biti lijepo od tebe – kazah ja, te djevojka naredi da joj donesu lutnju, pa zapjeva tako lijepim glasom da takav glas nikada ne bijah čuo, s lijepom nježnošću, s izvrsnom vještinom u sviranju i nenadmašivim savršenstvom.

– Znaš li čija je to pjesma i znaš li čiji su to stihovi? – Ne znam – odgovorih joj, a ona mi reče: – To su stihovi toga i toga, a napjev je Isakov. – A zar je Isak – neka ja budem otkup za tebe! – tako vješt čovjek – zapitah je. – Ah, ah! – uzviknu djevojka. – Isak je pravi vještak u tome! – Neka je hvala Alahu što je toga čovjeka obdario onim čime nije obdario nikoga osim

njega! – kazah ja, a djevojka reče: – A šta bi tek bilo kad bi tu pjesmu čuo od njega!

I mi tako i dalje provodismo vrijeme, a kad se pomoli zora, djevojci priđe jedna starica – kao da to bješe neka od njenih dadilja – pa joj reče: – Vrijeme je! – te djevojka ustade na te riječi i ode...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade dvjesta osamdeset prva noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je djevojka rekla: – Krij ono što je bilo s nama, jer se skupovi održavaju skromnošću! – A ja uzviknuh: – Neka ja budem otkup za tebe. Meni ne treba davati pouka o tome! – A potom se oprostih s djevojkom, koja posla jednu robinju da ide ispred mene do ulaznih vrata i da mi ih otvori, te tako iziđoh i odoh kući. I očitah jutarnju molitvu i malo spavah, pa mi dođe al-Mamunov poslanik, te odoh kalifu i ostadoh kod njega cio dan. A kad dođe večernje doba, ja počeh misliti na ono što mi se bješe dogodilo uoči toga dana – a od takve stvari može se uzdržati samo glupak – te iziđoh i dođoh do one košare, pa sjedoh u nju, a ljudi me podigoše na ono mjesto gdje bijah uoči toga dana. – Postao si marljiv – reče mi djevojka, a ja uzviknuh: – Mislim da sam bio nemarljiv!

281. NOĆ

Zatim počesmo razgovarati, kao i prethodne noći, pa tako razgovarasmo i izgovarasmo stihove, i pričasmo neobične povijesti – ona meni, a ja njoj – do same zore. A potom odoh kući i očitah jutarnju molitvu i malo spavah, pa mi dođe al-Mamunov poslanik, te odoh kalifu i ostadoh kod njega cio dan. A kad nastade večernje doba, gospodar pravovjernih mi reče: – Preklinjem te da sjediš ovdje dok ne obavim jedan posao, pa ću doći. – A kad kalif ode i iščezne, mene obuze neki nemir, jer se sjetih onoga što je bilo sa mnom, a učini mi se ništavnim sve ono što mogu dobiti od gospodara pravovjernih. I skočih da odem, pa trkom iziđoh iz dvora i odoh do one košare, a onda sjedoh u nju, pa ljudi podigoše i košaru i mene do one sobe, a ona djevojka mi reče: – Možda si ti naš prijatelj? – A ja uzviknuh: – Jesam, Alaha mi! – Ti si od naše kuće načinio svoje stalno prebivalište? – zapita me ona, a ja joj odgovorih: – Neka ja budem otkup za tebe. Pravo na gostoprimstvo traje tri dana, a ako poslije toga opet dođem, nek vam je prosta moja krv.

Potom smo sjedili onako isto kao i ranije, a kad se približi vrijeme našem rastanku, meni bi jasno da će me al-Mamun neizostavno pitati šta je bilo sa mnom i da se neće zadovoljiti sve dotle dok mu ne ispričam svoju povijest. I rekoh djevojci: – Vidim da spadaš u one kojima se sviđa pjevanje, a ja imam jednoga brata od strica koji ima ljepše lice od moga i veći položaj, a i obrazovaniji je od mene i bolje poznaje Isaka od svih stvorenja velikog Alaha. – Zar si ti čankoliz? – zapita me djevojka, a ja joj kazah: – Tvoje je da o tome odlučiš. – I onda mi djevojka reče: – Ako je tvoj brat od strica takav kako ga opisuješ, bit će nam ugodno da se upoznamo s njim. – A potom dođe vrijeme da odem, te ustadoh i odoh, ali još ne bijah ni stigao do kuće, a al-Mamunovi poslanici jurnuše na mene i bezobzirno me podigoše...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade dvjesta osamdeset druga noć, ona reče:

282. NOĆ – Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Isak Mosulski rekao: – Al-Mamunovi poslanici me bezobzirno podigoše, pa me odniješe njemu, te vidjeh kalifa kako sjedi na klupici, gnjevan na mene. – O, Isače, da nisi prestao da mi se pokoravaš? – kaza mi on, a ja mu rekoh: – Nisam, Alaha mi, o, gospodaru pravovjernih! – I kalif me zapita: – A kakva je tvoja povijest? Reci mi istinu. – Dobro, ali samo nasamo – odgovorih mu, a on kimnu glavom onima što bijahu pred njim, te oni odoše u jedan kraj, pa mu ja ispričah cijelu povijest i rekoh: – Obećao sam joj da ćeš i ti doći. – A al-Mamun mi odgovori: – Dobro si učinio.

Zatim provedosmo cio dan u uživanjima, ali al-Mamunu bješe prirasla za srce ona djevojka. I bješe nam teško vjerovati da je došlo vrijeme da pođemo, ali odosmo, a ja davah pouke al-Mamunu i govorah mu: – Suzdržavaj se od toga da me pred njom zoveš po imenu – u njenu prisustvu ja sam tvoj pratilac. I tako se pogodismo i iđosmo sve dotle dok ne dođosmo na ono mjesto gdje bješe košara, a tamo nađosmo dvije košare, te posjedasmo u njih, pa ljudi podigoše i košare i nas na već poznato mjesto. I onda nam priđe djevojka, pa nas pozdravi, a al-Mamun se nađe u zabuni kad je vidje, jer bješe lijepa i dražesna. I djevojka mu poče pričati predaje i izgovarati stihove, a zatim donese vina, te počesmo piti i djevojka bješe ljubazna prema al-Mamunu i radovaše mu se, a i on bješe ljubazan prema njoj i radovaše joj se. I djevojka uze lutnju, pa otpjeva jednu pjesmu, a zatim me zapita: – Je li i tvoj brat od strica trgovac? – i pokaza al-Mamuna. – Jeste – odgovorih joj ja, a ona reče: – Vi ste doista veoma slični jedan drugome! – i ja joj odgovorih: – Da!

A kad al-Mamun popi tri ritla[46] vina, njega obuzeše radost i ushićenje, te uzviknu i reče: – O, Isače! – a ja mu dogovorih: – Ovdje sam, o, gospodaru pravovjernih! – Otpjevaj mi tu i tu pjesmu! – reče al-Mamun, i onda djevojka vidje da je to kalif, te se uputi u jednu sobu i uđe u nju. A kad ja završih pjesmu, kalif mi reče: – Vidi tko je domaćin u ovoj kući! – A onda mu jedna starica brže-bolje odgovori i kaza: – Ovo je kuća al-Hasana-ibn-Sahla. – Dovedite mi ga! – uzviknu kalif, te starice nestade za trenutak, pa odjednom dođe al-Hasan, a kalif ga zapita: – Imaš li kćerku? – Imam, zove se Hadidža – odgovori al-Hasan. – Je li udata? – zapita al-Mamun, a al-Hasan mu odgovori: – Nije, Alaha mi! – i al-Mamun reče: – Onda je ja prosim od tebe. – Ona je tvoja robinja i tebi pripada vlast nad njom, o, gospodaru pravovjernih – odgovori al-Hasan, a kalif kaza: – Ja ću se oženiti njome i dat ću ti na ime otkupa trista hiljada dinara u gotovu novcu, koliko ću ti poslati sutra ujutro, a kad budeš dobio novac, pošalji mi kćerku uveče. I Sahl mu odgovori: – Slušam i pokoravam se!

Zatim mi iziđosmo, i kalif mi putem reče: – O, Isače, nemoj nikome pričati ovu povijest! – i ja je tajih do al-Mamunove smrti. I ni na koga se ne bješe toliko sručilo koliko se bješe sručilo na mene za ta četiri dana. Danju

sam sjedio s al-Mamunom, a noću s Hadidžom, i, Alaha mi, među ljudima ne vidjeh čovjeka kao što bješe al-Mamun, niti među ženama vidjeh djevojke kao što bješe Hadidža. Ne, čak nije bilo ni približno slične Hadidži po razboritosti, pameti i riječima, a Alah to bolje zna.

PRIČA O ČISTAČU I VELIKAŠEVOJ ŽENI

Priča se i to da je bilo vrijeme hadžiluku, te su ljudi obilazili sveta mjesta, i dok se tako narod gomilice okupljao na putu, jedan čovjek se odjednom uhvati za pokrove na Ćabi[47] i poče govoriti iz dubine srca: – Molim te, Alaše, da se ona naljuti na svoga muža, pa da je obljubim! – I čuše ga mnoge hadžije – govorio je pripovjedač – pa ga uhvatiše i dovedoše starješini hadžiluka, pošto ga najprije dobro izudaraše, i rekoše: – O, emire, našli smo ovoga na mjestu koje poštujemo, a on je rekao to i to! – I starješina hadžiluka naredi da objese toga čovjeka, a on reče: – O, emire, radi Alahova poslanika – blagoslovio ga i pozdravio Alah! – saslušaj moju povijest i moju priču, a poslije čini sa mnom šta hoćeš. – Pričaj! – kaza emir, a čovjek reče: – Znaj, o, emire, da sam ja jedan od čistača i da radim na klaonici i odnosim krv i nečist na mjesto gdje se istovaruje smeće. I dogodi mi se jednoga dana među danima da tako idem sa svojim magarcem, koji bješe natovaren, i onda vidjeh da neki ljudi bježe, a jedan od njih mi reče: – Skreni u ovu uličicu, da te ne ubiju. – I ja zapitah: – Zašto bježe ti ljudi? – a jedan sluga mi reče: – To je harem nekoga velikaša, pa eunusi jure sve ljude koji se nalaze ispred njega i tuku ih sve, ne obazirući se ni na koga. – I tako ja skrenuh s magarcem u uličicu...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade dvjesta osamdeset treća noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je taj čovjek rekao: – I ja uđoh 283.
s magarcem u tu uličicu i stajah, očekujući da se gomila raziđe, i onda ugle- NOĆ
dah eunuhe koji su držali štapove u rukama, a s njima je išlo oko trideset žena, među kojima bijaše jedna koja je bila slična vrbovoj grani ili žednoj gazeli, i ona bijaše savršena po svojoj ljepoti, otmjenosti i raznježenosti, a sve druge su je dvorile. I kad dođe do ulaza u uličicu u kojoj stajah, ta žena pogleda desno i lijevo, pa pozva jednog eunuha, a kad eunuh dođe, ona mu reče nešto na uho, te mi eunuh odjednom priđe i uhvati me, a ljudi se razbježaše. A jedan drugi eunuh odjednom uze moga magarca, pa ga odvede, a zatim mi eunuh priđe i sveza me užetom i povuče me za sobom, i ja nisam znao u čemu je stvar, a ljudi za nama vikahu i govorahu: – Alah to ne dopušta! To je čistač, siromašak, zašto ste ga svezali konopcima? – I ljudi govorahu eunusima: – Sažalite se na nj – na vas će se sažaliti Alah – i pustite ga! – A ja rekoh u sebi: – Eunusi su me uhvatili samo zato što je njihova gospođa osjetila zadah nečisti, pa joj se zgadilo, ili je trudna, ili joj se smučilo. Nema moći ni sile do u Alaha, visokog, velikog!

I ja sam išao za njima sve dotle dok oni ne dođoše do vrata jedne velike kuće, a onda oni uđoše u kuću, pa i ja uđoh za njima, i oni su me vodili sve dotle dok ne dođoh u jednu veliku sobu – ne znam kako da opišem njenu ljepotu – a soba bješe zastrta divnim ćilimima. A zatim žene uđoše u tu sobu (a ja bijah kraj eunuha, onako svezan), te rekoh u sebi: – Sad će me neizostavno mučiti u ovoj kući dok ne umrem, a za moju smrt neće nitko saznati!

A potom me odvedoše u jedno divno kupatilo, koje bijaše u kući, i dok ja bijah u kupatilu, odjednom dođoše tri robinje pa posjedaše oko mene i rekoše: – Svuci te prnje – te ja svukoh dronjke što sam ih imao na sebi, a onda mi jedna djevojka poče trljati noge, dok mi druga umivaše glavu, a treća me trljaše po tijelu. A kad svršiše to, djevojke staviše pred mene jedan svežanj s odijelom, pa mi rekoše: – Obuci to – a ja uzviknuh: – Alaha mi, ja ne znam kako se to oblači! – Na to mi djevojke priđoše, pa me obukoše, smijući mi se. A zatim djevojke doniješe ibrike pune ružine vodice, kojom me poškropiše, pa odoh s njima u jednu drugu sobu, i, Alaha mi, ja ne znam kako da je opišem, jer u njoj bijaše toliko skupocjenih ukrasa i ćilima . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade dvjesta osamdeset četvrta noć, ona reče:

284. NOĆ

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je taj čovjek rekao: – Kad uđoh u tu sobu, ja ugledah jednu ženu koja je sjedila na krevetu od bambusove trske (a noge od kreveta bjehu od slonovače) i pred njom bješe mnogo robinja. I kad me ugleda, ona se podiže i pozva me, te joj priđoh, a ona mi reče da sjednem, te tako sjedoh pored nje. I ta žena naredi robinjama da donesu jela, i ja ne znam kako se ta jela zovu niti sam ikada u životu znao za jela koja tako izgledaju. I ja se dobro najedoh, a kad ukloniše zdjele i kad oprasmo ruke, žena naredi robinjama da donesu voća, te se voće odjednom pojavi pred njom, i onda mi žena naredi da jedem voća, te ja jedoh voća, a kad prestadosmo jesti, ona naredi nekim robinjama da nam donesu boce pune vina, te robinje doniješe vina raznih vrsta, a zatim zapališe svakojaka kadiva u kadionicama. A jedna robinja, koja bješe slična mjesecu, poče nas služiti vinom, svirajući nam, te se opismo i ja i ona gospođa što je sjedila, i sve se to zbivalo, a ja mišljah da spavam i da sanjam.

A potom žena dade znak nekim robinjama da nam prostru postelju u jednoj sobi, te one prostriješe postelju tamo gdje im ona bješe naredila, i onda žena ustade, pa me uze za ruku i odvede me tamo gdje bijaše prostrta postelja, a zatim leže, pa legoh i ja i ležah s njom do jutra, i kad god bih je pritisnuo na grudi, osjetio bih miris mošusa i druge mirise, te mišljah da sam svakako u raju i da sve to sanjam.

Ujutro, kad se probudih, žena me zapita gdje stanujem, a ja joj odgovorih: – U tom i tom mjestu. – I ona mi onda reče da odem i dade mi jedan rubac opšiven zlatom i srebrom, a za nj bješe nešto privezano. – Idi s tim u kupatilo – reče mi ona, te se obradovah i rekoh u sebi: – Ako u rupcu ima pet dinara, to će mi biti za ručak na današnji dan.

I ja iziđoh iz kuđe te žene kao da iziđoh iz raja, a kad dođoh u izbu u kojoj življah, razvezah onaj rubac i nađoh u njemu pedeset miskala zlata. I zakopah to zlato, pa sjedoh pored vrata, pošto najprije kupih za dva dinara kruha i začina, a kad ručah, počeh razmišljati o svom slučaju, i tako ostadoh sjedeći do večernjega doba, kad mi odjednom dođe jedna robinja, pa mi reče: Traži te naša gospođa!

I ja pođoh s robinjom k vratima one kuće, a robinja zamoli da me puste da uđem, te tako uđoh i poljubih zemlju između ruku one žene, a ona mi naredi da sjednem, pa naredi robinjama da nam donesu jela i pića, kao i obično, a zatim odspavah s njom po običaju koji bjesmo zaveli prethodne noći. A izjutra mi ona dade drugi rubac s pedeset miskala zlata, i ja ga uzeh, pa iziđoh iz kuće, a kad dođoh u svoju izbu, zakopah zlato.

Tako življah osam dana, odlazeći joj svakoga dana uveče i izlazeći iz njene kuće na početku dana, i dok tako spavah kod nje osme noći, odjednom trkom dotrča jedna robinja, pa mi reče: – Ustani, popni se u onu sobu! – te se popeh u tu sobu i vidjeh da je ona do samoga puta. I ja sam sjedio tamo, kad odjednom začuh veliku buku i topot konjskih kopita u uličici, a prozor u toj sobi bješe iznad vrata, te pogledah kroza nj i ugledah jednog mladića koji je jahao konja, a bješe sličan mjesecu na ishodu u noći uštapa, i pred njim su išli robovi i vojnici koji su ga služili. On dojaha do ulaznih vrata i brzo uđe, a kad uđe u sobu, vidje onu ženu kako sjedi na krevetu, pa poljubi zemlju pred njom, a zatim joj priđe i poljubi joj ruke, ali ona ne progovori s njim. I mladić se neprestano ponižavaše pred njom, dok se ne pomiri s njom i ne prespava tu noć pored nje...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade dvjesta osamdeset peta noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da se muž one žene pomirio s njom 285.
i da je tu noć prespavao s njom, a kad nastade jutro, njemu dođoše vojnici, NOĆ
te on iziđe na vrata. A žena ustade, pa dođe u moju sobu i zapita me: – Jesi li vidio onoga? – A ja joj odgovorih: – Jesam! – i ona mi reče: – To je moj muž. Ali ću ti ja ispričati šta mi se dogodilo s njim. I ona uze pričati:

– Dogodilo se da sam jednom sjedila s njim u vrtiću u kući, kad on odjednom ode i ne bi ga zadugo. I ja ga dugo i nestrpljivo čekah i pomislih: – Možda je u kući osame – te odoh u kuću osame, ali ga ne nađoh; i ja uđoh u kuhinju i ugledah robinju, pa je zapitah gdje je on, a ona mi ga pokaza, i ja ga vidjeh gdje leži s jednom od kuhinjskih djevojaka. I onda se zakleh teškom zakletvom da ću se odati bludu s čovjekom koji je najprljaviji od svih i čije je tijelo najnečistije, a onoga dana kad te je uhvatio eunuh bilo je četiri dana kako sam tražila takva čovjeka, ali nisam našla nikoga koji bi bio prljaviji od tebe i čije bi tijelo bilo nečistije od tvoga. I onda sam te pozvala, pa je bilo ono što je bilo i što nam je sudio veliki Alah, te sam se tako oslobodila zakletve kaju sam dala. – A zatim mi reče: – A kad se moj muž još jednom svali na djevojku i bude ležao s njom, ja ću te opet pozvati da radiš

sa mnom ono što si radio. – I kad čuh te riječi od nje, i kad mi ona baci u srce strijele svojih očiju, meni tako potekoše suze da mi izraniše oči, te izgovorih ove pjesnikove riječi:

Poljubaca deset daj mu rukom lijevom –
I znaj da je ona od desnice bolja:

Tä lijevoj je bliže ono mjesto stidno,
Jer se njome ono pere svakog dana.

A poslije toga ona mi naredi da odem iz njene kuće, te tako dobih od nje četiri stotine miskala zlata, pa ih sada trošim. I dođoh amo da se pomolim Alahu – neka je njegova slava i veličina! – da se muž one žene još jednom vrati robinji, jer možda ću se i ja vratiti onome što je bilo. – I kad je čuo priču toga čovjeka, starješina hadžiluka ga pusti i reče prisutnima: – Alaha radi, molite se za nj – njemu se može oprostiti.

TRI PRIČE O HARUNU AR-RAŠIDU

PRIČA O LAŽNOME KALIFU

PRIČA SE DA JE KALIF HARUN AR-RAŠID bio veoma nespokojan jedne noći, pa je pozvao svoga vezira Džafara Barmakida i rekao mu: – Teško mi je na duši, pa hoću da se noćas prošetam bagdadskim ulicama i vidim što rade Alahovi robovi, s tim da se obučemo kao trgovci, kako nas ne bi prepoznao nitko među ljudima. – A vezir mu odgovori: – Slušam i pokoravam se!

I oni ustadoše istoga časa i trenutka, pa svukoše raskošno odijelo koje su imali na sebi i obukoše trgovačko odijelo, a bjehu njih trojica: – kalif, Džafar i Masrur, nosilac kalifova mača. I oni su išli od jednog mjesta do drugog, dok tako ne stigoše do rijeke Tigra, a onda ugledaše jednoga starca koji je sjedio u čamcu, pa ga pozdraviše i rekoše mu: – O, starče, hoćemo da nam učiniš ljubav i dobrotu time što ćeš nas provozati svojim čamcem; uzmi ovaj dinar na ime nagrade . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade dvjesta osamdeset šesta noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da su oni rekli starcu: – Hoćemo da nas provozaš svojim čamcem – a starac im odgovori: – Tko se može voziti čamcem kad se kalif Harun ar-Rašid svake večeri vozi Tigrom u maloj lađi, a s njim je na lađi i glasnik koji viče: – O, okupljeni ljudi, svi koliko vas ima – veliki i mali, otmjeni i prosti, djeco i mladići – ako tko od vas iziđe s čam- 286. NOĆ

cem i vozi se po Tigru, ja ću mu odsjeći glavu ili ću ga objesiti o katarku njegova čamca! – A čini se da ćete ga sad ugledati i da se njegova lađa približuje. – I kalif i Džafar rekoše: – O, starče, uzmi ova dva dinara, pa nas odvezi do jedne od onih sjenica dok ne prođe kalifova lađa! – A starac im odgovori: – Dajte mi zlato i uzdajte se u velikog Alaha.

I starac uze zlato, pa je plovio malo s njima, kad se od sredine Tigra odjednom približi jedna lađa, a u njoj sijahu svijeće i buktinje. – Zar vam nisam rekao da kalif prolazi ovuda svake večeri? – reče starac, pa poče uzvikivati: – O, zaštitniče, ne ostavi nas bez zaštite!

I starac uvede trojicu ljudi u jednu sjenicu, pa baci preko njih jedan crn ogrtač, a oni počeše gledati ispod ogrtača i tako ugledaše na kljunu lađe jednoga čovjeka koji je držao u rukama buktinju od dukatskog zlata na kojoj je sagorijevao kakulijski aloj. I taj čovjek je imao na sebi ogrtač od crvenog atlasa i žuti vez na jednom ramenu, a na glavi mu bješe mosulski turban, dok je o drugom ramenu imao torbu punu kakulijskog aloja kojim je raspaljivao buktinju umjesto drveta. A na kljunu lađe kalif ugleda jednog drugog čovjeka, koji bješe obučen kao i prvi a držao je u rukama buktinju koja bješe slična buktinji što ju je držao prvi čovjek, i ugledaše u lađi dvjesta robova koji su stajali s desne i lijeve strane, i vidješe na lađi prijestolje od dukatskog zlata i jednoga divnog mladića koji je sjedio na njemu i imao na sebi crno odijelo s vezom od žutoga zlata. I pored njega bješe jedan čovjek, sličan veziru Džafaru, a naporedo s njim jedan eunuh, sličan Masruru, i on je držao u rukama isukani mač. A za stolom bijaše još i dvadeset gostiju.

I kad vidje sve to, kalif viknu: – Džafare! – a Džafar mu odgovori: – Ovdje sam, o, gospodaru pravovjernih! – Možda je to koji od mojih sinova, al-Mamun ili al-Amin? – reče kalif, a zatim poče zagledati onog mladića što je sjedio na prijestolju i vidje da je on savršen po svojoj ljepoti i krasoti, po svojoj stasitosti i svome savršenstvu. I pošto ga zagleda, kalif se okrene veziru, pa mu reče: – O, vezire! – A vezir mu odgovori: – Ovdje sam! – I kalif kaza: –Alaha mi, onaj što sjedi nije propustio ništa da nalikuje na kalifa, a onaj što je ispred njega nalikuje na tebe, o, Džafare, i onaj što stoji naporedo s njim nalikuje na Masrura, dok su oni gosti za stolom – kao moji gosti za stolom, te mi se razum pomutio od toga . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade dvjesta osamdeset sedma noć, ona reče:

287. NOĆ – Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da se kalifu pomutilo u glavi kad je vidio sve to i da je onda uzviknuo: – Alaha mi, čudim se svemu tome, o, Džafare! – A Džafar mu je odgovorio: – I ja, Alaha mi, o, gospodaru pravovjernih!

A zatim lađa otplovi i oni je izgubiše iz vida, i onda starac potjera čamac i uzviknu: – Neka je slava Alahu što nas je poslužila sreća, te nas nitko nije sreo! – I kalif ga zapita – O, starče, a da li kalif dolazi svake večeri da se vozi po Tigru? – Dolazi, o, gospodaru, i ima puna godina otkako to čini – odgo-

vori starac. – O, starče – reče kalif – hoćeš li biti tako dobar da nas sačekaš ovdje naredne noći, a mi ćemo ti dati pet dinara u zlatu. Mi smo stranci, pa gledamo da se razonodimo, a živimo u al-Handaku. – S ljubavlju i drage volje! – kaza starac, a potom kalif, Džafar i Masrur napustiše starca i odoše u dvor, gdje svukoše trgovačko odijelo koje su imali na sebi i obukoše carsko, pa svi posjedaše na svoja mjesta, a zatim počeše dolaziti emiri, veziri, dvorjani i namjesnici, te se dvorana ispuni narodom.

A kad se završi dan i kad se raziđoše ljudi iz raznih staleža i svatko ode svojim putem, kalif Harun ar-Rašid reče: – O, Džafare, hajde da vidimo drugoga kalifa – te se Džafar i Masrur nasmijaše, pa obukoše trgovačko odijelo i iziđoše iz dvora i pođoše ne može biti veseliji, a iziđoše na tajna vrata. I kad stigoše na Tigar, vidješe onoga starca lađara, kako stoji i čeka ih, te se ukrcaše u njegov čamac, i ne prođe ni jedan sat kako su sjedili s njim, a naiđe lađa drugoga kalifa i približi im se. I oni se okrenuše, pa počeše pažljivo razgledati lađu, i onda ugledaše u njoj dvjesta robova, osim onih ranijih, a zubljonoše vikahu, kao uvijek. – O, vezire – reče kalif – to je takva stvar da ne bih vjerovao da sam o njoj što čuo od koga, ali sam sve vidio svojim očima!

Potom kalif reče vlasniku onoga čamca u kojem su sjedili: – O, starče, uzmi ovih deset dinara, pa potjeraj čamac naporedo s njihovom lađom; njihova lađa je osvijetljena, a mi smo u sjeni, te ćemo ih mi vidjeti i gledati, a oni nas neće vidjeti. – I starac uze deset dinara, pa potjera svoj čamac naporedo s lađom, te se tako nađoše u sjeni lađe . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade dvjesta osamdeset osma noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je kalif Harun ar-Rašid rekao starcu: – Uzmi ovih deset dinara, pa potjeraj čamac naporedo s njihovom lađom. – I starac odgovori: – Slušam i pokoravam se! – A zatim uze dinare, pa potjera čamac, te su tako plovili u sjeni one lađe i naporedo s njom sve do vrtova. Kad stigoše do vrtova, ugledaše jednu ograđenu poljanu, i odjednom vidješe da tamo stoje sluge i drže jednu mazgu, osedlanu i zauzdanu. I drugi kalif iziđe iz lađe, pa uzjaha mazgu i pođe, jašući između svojih gostiju za stolom, i zubljonoše povikaše i sluge bjehu zauzete poslovima drugoga kalifa, a Harun ar-Rašid, Džafar i Masrur iziđoše na suhu zemlju, pa se probiše između robova i pođoše, idući ispred njih. I zubljonoše baciše pogled, pa ugledaše tri čovjeka koji bjehu obučeni kao trgovci i za koje bi se reklo da su došli iz tuđih zemalja, pa migom dadoše znak, te ih ljudi uhvatiše i odvedoše drugome kalifu.

288. NOĆ

Kad ih ugleda, drugi kalif ih zapita: – Kako ste stigli na ovo mjesto i zašto ste došli amo u ovo vrijeme? – I oni mu odgovoriše: – O, gospodaru, mi smo trgovci i stranci, a stigli smo na današnji dan, pa smo uveče izišli da se prošetamo, a vi ste odjednom naišli i ovi ljudi su došli, pa su nas uhvatili i doveli tebi, i eto, to je naša povijest. – Neće vam se dogoditi nikakvo zlo, zato što ste stranci, a da ste iz Bagdada, odsjekao bih vam glave, – kaza drugi kalif,

a zatim se obrati svome veziru, pa mu reče: – Povedi ove ljude, oni će večeras biti naši gosti. – Slušam i pokoravam se, o, gospodaru naš! – odgovori vezir a zatim pođe s njima, te tako stigoše do jednog visokog, veličanstvenog i čvrsto sagrađenog zamka kakvog ne bješe ni u sultana: zamak se podizao iz praha i dohvaćao se oblakovih krila, a vrata na zamku bjehu od glatkog drveta[48] ukrašena žeženim zlatom. I na ta vrata se ulazilo u jednu dvoranu s vododržom i šedrvanom, a u njoj bjehu jastuci i ćilimi i zlatotkane rogoznice. I u toj dvorani bjehu spuštene zavjese i zastirači koji su zanosili um i od kojih su malaksavali oni koji govore, a na vratima bjehu ispisani ovi stihovi:

Gle, dvor gdje stoji, mir neka mu je i radost!
Obdariše ga dani ljepotom svojom.

U njemu su i rijetkosti i čuda svakojaka,
Te pera ne znaju kako bi ga opisat' mogla.

I drugi kalif uđe u dvor sa svojima ljudima, pa sjedne na zlatno prijestolje ukrašeno dragim kamenjem (a na prijestolju bješe molitveni ćilimčić od žute svile), i posjedaše njegovi gosti za stol, a nosilac mača osvete stajaše pred njim. I postaviše stol, pa jedoše, a zatim ukloniše posuđe i opraše ruke, pa sluge donijeješe sudove za vino, te se poređaše ibrici i čaše, a onda se počeše obređivati pićem, te tako dođe red i na kalifa Haruna ar-Rašida, ali on ne htjede piti. I onda drugi kalif zapita Džafara: – Zašto tvoj drug ne pije? – I Džafar odgovori: – O, gospodaru, on već odavno ne pije vino. – Imam ja i drugog pića, a ono će biti bolje za tvoga druga: – To je jabukovača – reče drugi kalif, pa naredi slugama da donesu jabukovaču, te sluge istoga časa doniješe jabukovaču, a drugi kalif priđe Harunu ar-Rašidu, pa mu reče: – Kad god dođe red na tebe, pij ovo piće. – I oni su se svejednako veselili i ispijali pehare vina...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade dvjesta osamdeset deveta noć, ona reče:

289. NOĆ – Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da su drugi kalif i oni koji su sjedili s njim neprestano pili dok im vino ne udari u glavu i ne zagospodari njihovim razumom. I onda kalif Harun ar-Rašid reče svome veziru: – O, Džafare, Alaha mi, mi nemamo sudova kao što su ovi sudovi. O, kad bih mogao znati tko je i šta je ovaj mladić!

I dok su oni polako razgovarali, mladić odjednom baci pogled i vidje da se vezir došaptava s kalifom, te mu reče: – Šaputanje je – neučtivost. – Nema u tome neučtivosti – odgovori Džafar – već mi samo moj drug kaže: – Putovao sam po mnogim zemljama i dijelio stol s najvećim carevima, i prijateljevao s ratnicima, a nisam vidio boljeg stola od ovog ni divnije noći od ove, samo što Bagdađani kažu: – Od vina bez muzike čovjeka često može zaboljeti glava.

I kad je čuo te riječi, drugi kalif se osmjehnu i razveseli. A držao je u rukama jednu trsku, pa je udario njome po jednom okruglom jastuku, a vrata se odjednom širom otvoriše i u dvoranu uđe jedan eunuh koji je nosio klupicu od slonovače, ukrašenu žeženim zlatom, a iza njega je išla jedna djevojka ri-

jetke ljepote i dražesti i rijetkog bljeska i savršenstva. I eunuh stavi klupicu, pa na nju sjedne ta djevojka što bješe slična suncu koje se rađa na jasnome nebu, a u ruci joj bješe lutnja, rukotvorina indijskih majstora. I djevojka položi lutnju na koljena, pa se pognu nad njom kao što se majka naginje nad djetetom, i zapjeva, prateći se lutnjom, pošto je najprije zasvirala na dvadeset i četiri načina, tako da je omamila umove. I djevojka se vrati na prvi napjev, pa zapjeva i izgovori ove stihove:

I u srcu mome jezik ljubavi govori tebi,
Kazujući ti da sam zaljubljena u tebe.

Svjedoka imam ja – to je duša moja namučena,
I vreli kapci očni, i suze što mi teku.

I za ljubav ne znadoh dok tebe ne zavoljeh,
Al' brzo sudi Alah stvorenjima svojim.

Kad je čuo tu pjesmu od robinje, drugi kalif povika iz svega glasa, pa do skuta podera odijelo koje je imao na sebi. I ispred njega spustiše zavjesu pa mu doniješe drugo, još bolje odijelo, te se on obuče i sjedne onako kao što bješe sjedio prije toga. A kad dođe red na njega da ispije pehar, on udari trskom o jastuk, te u dvoranu uđe eunuh koji je nosio zlatnu klupicu, a iza njega je išla jedna djevojka koja bješe ljepša od prve djevojke. I ona sjedne na klupicu, a u rukama joj bješe lutnja koja je pobuđivala žalost u zavidljivčevu srcu, pa otpjeva ova dva stiha, prateći se lutnjom:

O, kako da podnesem tugu što mi u duši plamti,
I suze što iz očiju bujicom teku uvijek?

Tà, Alaha mi, život mi već ugodan nije,
I kako da se raduje duša, kada je tuga mori?

Kad je čuo tu pjesmu, mladić povika iz svega glasa, pa do skuta podere odijelo koje imao na sebi, te spustiše zavjesu ispred njega i doniješe mu drugo odijelo, a on se obuče i sjedne uspravno, i vrati mu se ranije raspoloženje, te poče veselo razgovarati. A kad dođe red na njega da ispije pehar, on udari o jastuk, te u dvoranu uđe eunuh, a iza njega je išla jedna djevojka koja bijaše ljepša od one što je ušla prije nje, i eunuh je nosio klupicu. I djevojka sjedne na klupicu, držeći lutnju u rukama, pa otpjeva ove stihove, prateći se lutnjom:

Učinite kraj rastanku i surovosti,
Kunem se vama, srce vas zaboraviti neće!

Sažalite se na tužnoga i uveloga,
Jer strastveno voli on i od ljubavi gubi um.

Iznuren od boljki je i strasti najveće,
I od boga želi samo ljubaznost vašu.

O, mjeseci, kome sad u duši mjesto da dam –
Kako da izberem drugo međ' stvorenjima?

I kad je čuo te stihove, mladić povika iz svega glasa, pa podera odijelo koje je imao na sebi, te spustiše zavjesu ispred njega i doniješe mu drugo odijelo, i mladić opet bješe raspoložen kao i ranije i sjedio je sa svojim gostima za stolom. I svi se obređivahu peharima, a kad dođe red na mladića da ispije pehar, on udari o jastuk te se vrata otvoriše, a u dvoranu uđe eunuh koji je nosio klupicu i iza njega je išla jedna djevojka, i eunuh stavi klupicu, a djevojka sjedne na nju, pa uzme lutnju, zglasi je i otpjeva ove stihove, prateći se lutnjom:

Kad će doći kraj rastanku i mržnji toj,
I kad će mi se vratiti ono što negda bi?

Tà do jučer boravište jedno skrivaše nas
I radost našu, a zavidljivci nehajni bjehu,

Obmanu nas sudba, uništiv zajednicu našu,
Pretvoriv najprije kuću tu u pustinju.

Želiš li, o, kudioče, da ih zaboravim sad,
Al' kudioce srce ne sluša više, vidim.

Ne kori me i sa strašću ostavi me mojom –
Tà srce se okaniti neće prijateljstva s njim.

Gospodnji zavjet pogaziste, izdadoste me,
Al' ne mislite da će se duša utješit' poslije vas.

I kad je čuo ono što je izgovorila djevojka, drugi kalif kriknu iz svega glasa, pa podera odijelo što ga je imao na sebi...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade noć kojom se puni dvjesta devedeset noći, ona reče:

290. NOĆ – Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je drugi kalif čuo djevojčinu pjesmu i da je onda kriknuo iz svega glasa i poderao odijelo koje je imao na sebi, a zatim je pao onesviješten. I htjedoše ispred njega spustiti zavjesu, kao i obično, ali se uzice zapletoše, a Harun ar-Rašid baci pogled na mladića i vidje na njegovu tijelu tragove udaraca bičem. I kad pogleda i uvjeri se u to, Harun ar-Rašid reče: – O, Džafare, Alaha mi, to je divan mladić, samo što je odvratni kradljivac! – A Džafar ga zapita: – Kako si to saznao, o, gospodaru pravovjernih? – I kalif kaza: – Zar nisi vidio kakve tragove ima na slabinama od bičevanja?

A potom ispred mladića spustiše zavjesu, pa mu doniješe odijelo – ne ono koje je imao na sebi – te se on obuče, pa sjedne uspravno i sjedio je kao i prije toga sa svojim gostima za stolom. I mladić baci pogled i vidje da kalif i Džafar tiho razgovarju, te ih zapita: – Šta je to, djetići? – I Džafar kaza: – O, gospodaru, sve je dobro, samo što za tebe nije tajna da je ovaj moj drug trgovac i da je putovao po svim oblastima i zemljama i bio u prijateljstvu s velikašima i najboljim ljudima, a on mi veli: – Ono što je noćas pokazao naš gospodar kalif – veliko je rasipništvo, i ja ni u jednoj zemlji nisam vidio nikoga koji bi činio što on čini: tà on je poderao toliko i toliko odijela, i svako odijelo vrijedi po hiljadu dinara, a to je pretjerano rasipništvo. – Gle ti

njega – reče drugi kalif. – Novac je – moj novac, a tkanina je – moja tkanina, i to je dio koji ja u svojoj milosti dajem svojim slugama i svojoj čeljadi. Svako odijelo koje sam poderao pripast će nekom od mojih gostiju za stolom koji se nalaze ovdje, a sa svakim odijelom ja sam im namijenio i po pet stotina dinara.

I vezir Džafar reče: – Divno je to što si učinio, o, gospodaru! – A zatim izgovori ove stihove:

Na ruci tvojoj dom podigoše sve vrline,
I dopusti ti ljudima da novac tvoj troše.

I kad se vrata svih vrlina jednom zatvore,
Ruka tvoja za sve katance ključ će biti.

Kad je čuo te stihove od vezira Džafara, mladić naredi da mu se dâ hiljadu dinara i odijelo, a zatim se svi opet počeše obređivati peharom, i vino im bijaše prijatno, te Harun ar-Rašid reče: – O, Džafare, zapitaj ga otkud mu oni udarci u slabine; vidjet ćemo šta će ti odgovoriti! – Ne žuri se, o, gospodaru, i pričuvaj se: bit će bolje da se strpiš – kaza Džafar, ali kalif uzviknu: – Tako mi moga života i al-Abasova groba, zadavit ću te ako ga ne pitaš o tome! – I onda se mladić okrene veziru, pa ga zapita: – O čemu tako tiho razgovaraš sa svojim drugom? Reci mi tko ste i šta ste! – Sve je dobro – odgovori Džafar, ali mladić uzviknu: – Molim te, Alaha radi, da mi ispričaš vašu povijest i da mi ne zatajiš ništa od onoga što vas se tiče!

I onda Džafar reče: – O, gospodaru, on je vidio tragove udaraca i bičevanja na tvojim slabinama, pa se preko mjere začudio tome i rekao: kako može netko tući kalifa! I on hoće saznati šta je uzrok tome.

Kad je čuo te riječi, mladić se osmjehne i reče: – Znajte da je moja povijest čudna i da je moj slučaj neobičan; kad bi se to ispisalo iglama u uglovima očiju, poslužilo bi kao pouka onima koji se uče! – A zatim poče uzdisati i izgovarati ove stihove:

Priča je moja čudna i čuda je sva nadmašila,
Ljubavlju kunem se da za me više izlaza nema!

Hoćete da je čujete, pa onda počujte je,
I neka okupljeni svi mukom zamuknu sad.

Slušajte riječi moje, tȁ pokazat će vam one
Da zbilja istinu kažem i da ne lažem!

Oborila me je strast i silna zaljubljenost,
A ona što me obori ljepša je od djeva svih.

Oko je s rastokom njeno slično indijskom maču,
A iz lukova obrva svojih ona strijelom pogađa.

I srcem osjetih da je naš imam među nama,
Kalif vremena ovog, potomak najvrsnijih.

Drugi od vas je onaj koji se Džafar zove –
Vezir kalifov on je, gospodar, gospodski sin.

A treći od vas je Masrur, krvnik koji kažnjava,
I ako ne lažem sada, već vam istinu kažem,

Postigoh ono što htjedoh u cijeloj stvari ovoj,
I radost sa svih strana u srce hrli mi sada.

I kad je čuo te riječi od mladića, Džafar mu se zakleo, posluživši se dvosmislenom zakletvom, da oni nisu ti ljudi koje je on spomenuo, a mladić se nasmije i reče: – Znajte, o, gospodo, da ja nisam gospodar pravovjernih, a tako sam se nazvao stoga što hoću da od stanovnika ovoga grada dobijem ono što želim. Ja se zovem Muhamed Alija, sin Alije zlatara, a otac mi je spadao u ugledne ljude, i on je umro i ostavio mi veliku imovinu: zlato, srebro, biserje, korale i korunde, i topaze i drugo drago kamenje, i spahiluke, i kupatila, i gajeve, i voćnjake, i dućane, i peći, i robove, i robinje, i sluge.

– I dogodi mi se – nastavi mladić – da jednoga dana sjedim u svome dućanu, okružen svojim slugama i svojom poslugom, kad odjednom priđe jedna djevojka koja jahaše mazgu, a dvorile su je tri robinje koje bjehu slične mjesecima. I kad mi se približi, ona brzo sjaha kraj moga dućana, pa sjedne pored mene i zapita me: – Jesi li ti Muhamed zlatar? – Ja odgovorih: – Jesam, ja sam tvoj rob i sluga. – A ona me zapita: – Imaš li ogrlicu od dragoga kamenja koja bi mi lijepo stajala? – O, gospođo – odgovorih joj – donijet ću i pokazat ću ti ono što imam, pa ako ti se što svidi, to će biti sreća za tvoga roba, a ako ti se ne svidi, to će biti moja zla sudbina. – A imao sam sto ogrlica od dragog kamenja, te joj ih pokazah sve, ali joj se ni jedna ne svidje, te mi reče: – Hoću nešto ljepše od onoga što sam vidjela. – A ja sam imao i jednu malu ogrlicu koju moj otac bijaše kupio za sto hiljada dinara, i takve ogrlice nije bilo ni u jednog velikog sultana, te rekoh djevojci: – O, gospođo, ostala mi je jedna ogrlica od kamenja i dragocjenosti kakve nije imao nitko među velikim i malim ljudima. – Pokaži mi je – reče djevojka, a kad je vidje, ona uzviknu: – To je ono što tražim i to sam željela cijeloga svog života. – Koliko stoji? – zapita me ona zatim, a ja joj rekoh: – Moga oca je stajala sto hiljada dinara. – I djevojka mi reče: – A ti ćeš dobiti pet hiljada dinara zarade. – O, gospođo, pred tobom su i ogrlica i njen vlasnik, i ja nemam šta da ti prigovorim! – rekoh, a djevojka mi kaza: – Zarada je obavezna, a time ćeš mi učiniti veliku ljubav! – A potom ona odmah ustade pa brzo uzjaha mazgu i reče mi: – O, gospodaru, izvoli poći sa mnom da primiš novac; tvoj današnji dan nalikuje na mlijeko! – I onda je ustadoh, pa zatvorih dućan i pođoh s njom, a Alah me je čuvao, i mi smo tako išli dok nismo stigli do njene kuće, i ja vidjeh da je to kuća na kojoj se jasno vide tragovi sreće, i vrata na njoj bjehu ukrašena zlatom, srebrom i lazurom, a na njoj bjehu napisana ova dva stiha:

O, kućo, tuga u tebe nek ne uđe
I ukućane vrijeme nek ne obmane!

Divna si, kućo, za svakoga gosta
Kada je za nj tjeskobno svuda.

Djevojka sjaha, pa uđe u kuću, a meni naredi da sjedim na klupi pored vrata dok ne dođe mjenjač. I ja posjedih malo pored kućnih vrata, pa mi odjednom dođe jedna robinja i reče: – O, gospodaru, uđi u trijem, ne valja da sjediš pored vrata. – I ja ustadoh, pa uđoh u trijem i sjedoh na jednu klupicu, i dok tako sjedih, odjednom mi dođe jedna robinja, pa mi reče: – O, gospodaru, moja gospođa ti veli: – Uđi, pa sjedni malo pred vrata što vode u dvoranu dok ne primiš novac. – I ja ustadoh, pa uđoh u sobu, i ne prođe ni jedan trenutak otkako sjedoh, kad odjednom ugledah zlatnu klupicu pred kojom bješe spuštena svilena zavjesa. A ta se zavjesa odjednom podiže, i iza nje se pojavi ona djevojka što bijaše kupila ogrlicu od mene, pa otkri lice koje bješe slično mjesečevu krugu, a o vratu joj bijaše ogrlica. I um mi je bio zanesen, a srce uznemireno kad ugledah tu djevojku, jer ona bijaše preko mjere lijepa i dražesna; i kad me vidje, djevojka ustade s klupice, pa mi pritrča i uzviknu: – O, svjetlosti oka moga, da li se na svoju draganu neće sažaliti nitko koji je lijep kao ti? – O, gospođo – odgovorih joj – sva ljepota je u tebi, a ona je samo jedno od tvojih svojstava. – A ta djevojka kaza: – O, zlataru, znaj da te volim i da nisam vjerovala da ću te dovesti u svoju kuću!...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade dvjesta devedeset prva noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je zlatar rekao: – A zatim se ona 291.
pognu prema meni, pa me poljubi i privuče k sebi i baci me na svoje grudi. NOĆ
I ja bijah u takvom stanju da je njoj bilo jasno da se želim zbližiti s njom, te mi reče: – O, gospodaru, želiš li se zbližiti sa mnom na način koji je zabranjen? Alaha mi, neka ne bude onog koji čini takav grijeh i koji se zadovoljava ružnim riječima! Ja sam nevina djevojka, i nitko mi se nije približio, a nisam nepoznata u gradu. Znaš li tko sam ja? – Ne znam, Alaha mi, o, gospođo! – odgovorih ja, a ona mi reče: – Ja sam Sit-Dunja, kći Jahje-ibn-Halida Barmakida, a moj je brat – Džafar, kalifov vezir. – I kad ja čuh to, srce mi se odbi od nje, te uzviknuh: – O, gospođo, ja nisam kriv što sam te napao: ti si sama probudila moju želju da se zbližim s tobom time što si me dovela u svoju kuću! – Neće ti se dogoditi nikakvo zlo – reče mi djevojka – i na svaki način ćeš postići ono što želiš onako kako će biti ugodno Alahu. Vlast nada mnom je u mojim rukama, a kadija će za mene zaključiti bračni ugovor s tobom. Ja hoću da budem tvoja žena i da ti budeš moj muž.

Potom ona pozva kadiju i svjedoke, i ne požali truda, a kad ti ljudi dođoše, ona im reče: – Muhamed Alija, sin Alije zlatara, želi da se oženi mnome, pa mi je dao ovu ogrlicu na ime otkupa, a ja sam je primila i pristala na to.

I oni napisaše bračni ugovor između mene i djevojke, pa joj ja odoh, a ona naredi da nam donesu sudove za vino, te se tako počesmo obređivati peharima u najboljem redu i sa savršenom umješnošću, a kad nam vino zasvjetluca u glavama, djevojka naredi robinji-lutnjašici da nam pjeva, te robinja uze lutnju, pa zapjeva i izgovori ove stihove:

Dođe on i pokaza se mjesec i gazela i grana.
Pa nek propadne duša u njega nezaljubljena!

Ljepotan! Htjede Alah da uzbuđenje stiša,
Na obrazima mu, a poče drugo uzbuđenje.

Prepirem se s kudiocima kada što kažu
O njemu, kao da ne volim da ga spomenu.

I slušam kad o kom drugom govore sa mnom –
Marljivo slušam, a na prvoga mislim.

Prorok je ljepote! sve je u njemu čudo krasote,
A samo lice mu je – čudo veliko.

I djevojka bijaše ushićena robinjinim pjevanjem uz zvuke struna na lutnji i nježnim stihovima, a robinje pjevahu i dalje, jedna za drugom, i izgovarahu stihove, dok se tako ne izreda deset robinja, a poslije toga lutnju uze Sit-Dunja, pa zapjeva i izgovori ove stihove:

Tako mi nježnosti slabina tvojih tako vitkih,
Oganj me sažiže sada zbog rastanka s tobom.

Sažali se na srce koje plamenom ljubavi gori,
O, mjeseče puni u mraku praskozorja!

Obdari me zbliženjem sa sobom, jer jednako
Ljepotu tvoju vidim kad pehar sjajni uzmem,

Kao da ruže boja svakojakih tada
Krasotom između' mirta bijelih blistaju.

A kad je ona završila stihove, ja uzeh od nje lutnju, pa udarih u strune i izmamih čudesne zvuke i otpjevah ove stihove:

Slava nek je gospodu koji ti svu ljepotu dade,
I što sam i ja sada jedan od robova tvojih.

O, ti što pogledom plijeniš cijeli ljudski rod,
Milost za nas zatraži od strijela što ih bacaš.

Dvije krajnosti – vatra i vlaga u plamenu jarkom
Sliše se na obrazu tvome kao čudom nekim.

I kad je čula tu pjesmu od mene, djevojka se obradova velikom radošću, a zatim otpusti robinje, pa odosmo na najbolje mjesto, gdje za nas bješe prostrta postelja svakojakih boja. I djevojka svuče haljine koje je imala na sebi, te se osamih s njom onako kako se usamljuju oni koji se vole, i ja vidjeh da je djevica, i u životu nisam imao ugodnije noći od te noći . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade dvjesta devedeset druga noć, ona reče:

292. NOĆ – Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Muhamed-ibn-Alija, zlatar, rekao: – I kad odoh Sit-Dunji, kćeri Jahje-ibn-Halida Barmakida, ja vidjeh da je ona neprobušeni biser i nejahana kobilica, te izgovorih ova dva stiha:

I obavih je, kô golubicu prsten, rukom svojom,
I samo je šakom svojom veo mogla skinuti.

Doista, uspjeh velik je to! I jednako se
Grljah s njom, i rastati se ne htjedosmo.

Tako provedoh kod nje cijeli mjesec, i napustih dućan i drage i zavičaj, a jednoga dana među danima ona mi reče: – O, svjetlosti oka moga, o, Sidi-Muhamede, ja sam odlučila da danas odem u kupatilo. Ostani dakle u toj postelji i nemoj silaziti s nje dok se ne vratim.

I ona me natjera da joj se zakunem da ću tako učiniti, a ja joj rekoh: – Slušam i pokoravam se! – A zatim me zakle da se neću micati s toga mjesta, pa povede svoje djevojke i ode u kupatilo, i, Alaha mi, o, braćo, ona još nije stigla ni do prve uličice, a vrata se odjednom otvoriše i uđe jedna starica, pa mi reče: – O, Sidi-Muhamede, zove te Sit-Zubejida: ona je čula da si obrazovan, duhovit i da lijepo pjevaš. – Alaha mi, ja neću ustati s ovoga mjesta dok ne dođe Sit-Dunja! – odgovorih, a starica mi reče: – O, gospodaru, nemoj dopustiti da se Sit-Zubejida razgnjevi na tebe i da postane tvoj neprijatelj! Ustani, dakle, pa porazgovaraj s njom, a potom se vrati na svoje mjesto. – I ja odmah ustadoh i pođoh, i starica je išla ispred mene dok me nije dovela Sit-Zubejidi, a kad joj dođoh, Sit-Zubejida mi reče: – O, svjetlosti oka, jesi li ti dragan Sit-Dunje? – Ja sam tvoj rob i sluga! – odgovorih, a Sit-Zubejida uzviknu: – Istinu je rekao onaj koji ti je pripisao ljepotu, krasotu, obrazovanost i savršenstvo! Ti si ljepši no što te opisuju i kažu! Ali otpjevaj mi nešto, da te i ja čujem. – Slušam i pokoravam se – odgovorih joj, a ona mi donese lutnju, te otpjevah ove stihove, prateći se lutnjom:

Tà srce zaljubljenoga grde zbog dragih,
A tijelo mu je opljačkala ruka bolesti.

I svi što jašu konje zauzdane,
Vole, a dragi im je u karavanu.

Alahu povjerih mjesec u taboru našem –
Srcem je volim, a okom ne vidim je.

Kad je zadovoljna il' ljuta, slatka ćud joj je!
Tà sve što čini dragi – drago nam je.

A kad prestah pjevati, ona uzviknu: – Neka Alah dâ da ti tijelo bude zdravo, a dah mirisan! Ti si postigao savršenstvo u svojoj ljepoti, obrazovanosti i pjevanju! Ustani, dakle, otiđi na svoje mjesto prije no što dođe Sit-Dunja – ona te neće naći, pa će se naljutiti. – I ja poljubih zemlju između Sit-Zubejidinih ruku, pa odoh, a starica je išla ispred mene, dok tako ne dođoh do onih vrata na koja bijah izišao, a onda uđoh i priđoh postelji, ali vidjeh da je Sit-Dunja već došla iz kupatila i da spava u postelji. I sjedoh kraj njenih nogu, pa ih počeh trljati, a Sit-Dunja otvori oči i vidje me, pa me gurnu nogom i zbaci s postelje. – Obmanjivaču – reče mi ona – pogazio si zakletvu i nisi

je održao! Obećao si mi da se nećeš micati s mjesta, a pogazio si to obećanje i otišao Sit-Zubejidi. Alaha mi, da se ne bojim sramote, ja bih joj prevrnula dvor na glavu! – A potom reče jednome svome robu: – O, Saube, ustani, pa odsijeci glavu ovome obmanjivaču i lažovu – više mi nije potreban.

I rob mi priđe, pa mi otkine jedan komad od skuta i zaveza mi oči, i već mi htjede odsjeći glavu . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade dvjesta devedeset treća noć, ona reče:

293. NOĆ – Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Muhamed zlatar rekao: – I već mi htjede odsjeći glavu, kad li se podigoše velike i male Sit-Dunjine robinje, pa rekoše: – O, gospođo, on nije prvi koji se prevario ne znajući kakva ti je narav. On nije toliko zgriješio da ga treba ubiti! – Alaha mi, ja ću ostaviti neki trag na njemu! – uzviknu ona, a zatim naredi da me izudaraju, te me izudaraše po rebrima, a ono što ste vidjeli tragovi su tih udaraca. A poslije toga naredi robovima da me izvedu, te me oni odvedoše daleko od dvora, pa me baciše.

I ja sam se onda vukao i išao sam pomalo, dok se nisam dovukao do svoje kuće, a kad dođoh kući, pozvah liječnika i pokazah mu tragove batina, te me liječnik poče njegovati, trudeći se da me izliječi. A kad ozdravih, odoh u kupatilo, i tamo minuše moji bolovi, pa dođoh u dućan i uzeh i prodadoh sve što sam imao u njemu, a kad skupih novac za sve to, kupih četiri stotine robova, kakve nije okupio nijedan car, pa sa mnom počeše odlaziti u šetnju po dvjesta robova svakog dana. I načinih onu lađu na koju utroših pet hiljada zlatnih dinara, i nazvah se kalifom, a svakom svome sluzi dadoh položaj ljudi iz kalifove okoline, i pobrinuh se da oni i nalikuju na njih, i pozivah sve one koji su se šetali po Tigru, pa im odsijecah glave bez odgađanja. I tako živim već godinu dana, a o Sit-Dunji ne čuh ni glasa niti naiđoh na njen trag. – A potom mladić zaplaka i proli suze i izgovori ove stihove:

Alaha mi, dok živim ja je zaboravit neću,
I blizak bit ću onom samo koji me zbliži s njom!

Ona je kao mjesec sjajni po obliku svome,
Neka je slava tvorcu koji je sazda takvu!

I uveo i tužan sad sam, i za san ne znam,
Jer ljepojka mi srce uznemiri čarima svojim.

I kad je čuo te mladićeve riječi i saznao da je on zaljubljen, oduševljen i obuzet strašću, Harun ar-Rašid se veoma začudi i zbuni se od čuđenja, te uzviknu: – Neka je slava Alahu koji je stvorio uzrok svakoj stvari! – A zatim njih trojica zamoliše mladića da ih pusti da odu, te ih on pusti, a ar-Rašid naumi da bude pravedan prema njemu i da ga obdari što je moguće većim poklonom.

I tako oni ostaviše mladića i odoše u kalifov dvor, pa sjedoše i promijeniše odijelo koje su imali na sebi i obukoše svečano odijelo. I Masrur, krvnik

osvete, ustade pred njim, a kalif reče Džafaru: – O, vezire, dovedi mi onoga mladića ...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade dvjesta devedeset četvrta noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je kalif rekao veziru: – Dovedi mi onoga mladića kod koga smo bili prošle noći! – A vezir mu odgovori: – Slušam i pokoravam se! – I zatim vezir ode mladiću, pa ga pozdravi i reče mu: – Odgovaraj gospodaru pravovjernih, kalifu Harunu ar-Rašidu! – te mladić pođe s njim u dvor, okružen stražarima. A kad dođe kalifu, mladić poljubi zemlju između njegovih ruku i poželi mu vječnu slavu i uspjeh i ispunjenje nada i stalnu sreću i prestanak neuspjeha i nesreća, i lijepo se izrazi kad reče: – Neka ti je mir, o, gospodaru pravovjernih, zaštitniče skupa vjernih! – A zatim izgovori ove stihove: 294. NOĆ

Nek vrata tvoja budu Ćaba uvijek željena,
A zemlja pred njim znak na čelima nek je,

Da bi se u zemlji svakoj o tebi vikati moglo:
– Ti si Ibrahim, a Makama evo, doista.[49]

I kalif mu se osmjehnu i odgovori na njegov pozdrav, pa ga poče gledati okom poštovanja i primakne ga do sebe, i posadi ga ispred sebe i reče: – O, Muhamede Alija, hoću da mi ispričaš šta ti se dogodilo noćas, jer to je doista čudo nad čudima. – I mladić odgovori: – Oprosti mi, o, gospodaru pravovjernih, daj mi rubac pomilovanja, ne bi li se stišao moj strah i ne bi li mi se smirilo srce. – A kalif reče: – Bit ćeš pošteđen straha i tuge. – I onda mu mladić poče pričati šta mu sve bješe palo u dio, od početka do kraja. I kalifu bi jasno da je mladić zaljubljen i da se rastao s dragom, te ga zapita: – Hoćeš li da ti je vratim? – A mladić kaza: – To će biti milost gospodara pravovjernih. – A zatim izgovori ove stihove:

Ljubi mu prste sada, jer to prsti i nisu,
Već su ključevi blaga zbilja svakog.

Za milost zahvali mu se, tȁ to milost i nije,
Već je to đerdan prije o vratu ljepotica.

Onda se kalif obrati veziru i reče mu: – O, Džafare, dovedi mi tvoju sestru Sit-Dunju, kćerku vezira Jahje-ibn-Halida! – A vezir mu odgovori: – Slušam i pokoravam se, o, gospodaru pravovjernih! – I on je dovede istoga časa, a kad se ona pojavi pred kalifom, ovaj je zapita: – Znaš li tko je ovo? – O, gospodaru pravovjernih, otkud žena može poznavati muškarce? – reče Sit-Dunja, a kalif se osmjehnu i kaza: – O, Dunjo, to je tvoj dragan, Muhamed Alija, zlatarev sin. Mi smo saznali šta je bilo s vama i čuli smo tu povijest od početka do kraja, pa sada znamo i ono što je tajno, i ta stvar nije tajna za nas, mada je skrivena. – O, gospodaru pravovjernih – reče Sit-Dunja – tako je bilo pisano u knjizi, i ja molim velikoga Alaha da mi oprosti za ono što se zbilo zbog mene, a tebe molim da mi oprostiš u svojoj milosti.

I Harun ar-Rašid se nasmija, pa pozva kadiju i svjedoke, te obnovi bračni ugovor između Sit-Dunje i njena muža Muhameda Alije, zlatareva sina, te tako njoj pade u dio najveća sreća i žalost zavidljivaca. I kalif uze Muhameda za jednog od svojih drugova za stolom, te su tako provodili život u radosti, uživanju i blagostanju, dok im ne dođe Rušiteljica uživanja i Rastavljateljica skupova.

PRIČA O UKRADENOJ VREĆI

Priča se i to da je kalif Harun ar-Rašid bio uznemiren jedne noći među noćima i da je pozvao svoga vezira, a kad se ovaj pojavio pred njim, rekao mu je: – O, Džafare, noćas me je obuzelo veliko nespokojstvo, teško mi je na duši, te hoću da učinim nešto što bi mi moglo obradovati srce i od čega bi mi laknulo u duši. – O, gospodaru pravovjernih, ja imam prijatelja koji se zove Alija Perzijanac, a on zna priče i vesele povijesti koje mogu obradovati dušu i odagnati od srca sve ono što je loše – reče Džafar, a kalif uzviknu: – Dovedi mi ga!

Potom Džafar iziđe iz kalifova dvora da traži Aliju Perzijanca, i posla ljude po njega, a kad ovaj dođe, reče mu: – Odgovaraj gospodaru pravovjernih! – I Alija odgovori: – Slušam i pokoravam se!...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade dvjesta devedeset peta noć, ona reče:

295. NOĆ – Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Perzijanac otišao s Džafarom kalifu, i kad se pojavio pred njegovim licem, kalif mu je dopustio da sjedne, te je on sjeo, a kalif mu reče: – O, Alija, noćas mi je nešto teško na duši, a čuo sam da ti pamtiš priče i povijesti, te hoću da od tebe čujem nešto što će otjerati moju brigu i od čega će se razveseliti moj um. – O, gospodaru pravovjernih, da li da ti pričam ono što sam vidio očima ili ono što sam čuo ušima? – zapita Alija, a kalif reče: – Ako si što vidio, pričaj mi!... – Slušam i pokoravam se! – odgovori Alija.

– Znaj, o, gospodaru pravovjernih – započe on – da sam jedne godine krenuo na put iz svoga grada – a taj grad je Bagdad – i da sa mnom bješe pošao jedan moj sluga koji je imao jednu malu vreću. Tako stigosmo u jedan grad, i dok sam ja tamo prodavao i kupovao, odjednom nasrnu na mene jedan okrutni zločinac među Kurdima, pa mi ote vreću i reče: – Ovo je moja vreća, a sve što je u njoj moja je imovina! – O, okupljeni muslimani, oslobodite me iz šaka najbezbožnijega krvnika! – povikah ja, a svi ljudi rekoše: – Otiđite kadiji, pa sa zadovoljstvom prihvatite njegovu presudu!

I nas dvojica odosmo kadiji, te ja pristadoh na njegovu presudu. A kad dođosmo kadiji i pojavismo se pred njim, on nas zapita: – Zašto ste došli i u čemu je vaša stvar? – Ja mu rekoh: – Mi smo parničari, pa smo došli da nam presudiš, a pristajemo na tvoju presudu. – Tko je od vas tužilac? – zapita

kadija, a Kurd stupi naprijed, pa reče: – Neka pomogne Alah našem gospodaru kadiji! Ova vreća je – moja vreća, a sve što je u njoj – moja je imovina. Ona mi je bila nestala, pa sam je našao kod ovoga čovjeka. – A kad ti je nestala? – zapita kadija. – Uoči današnjega dana, te zbog toga prošle noći nisam mogao spavati – odgovori Kurd. – Ako si prepoznao tu vreću, reci mi šta je u njoj – reče kadija, a Kurd mu odgovori: – U toj vreći su dvije srebrne igle i razna maziva za oči, i marama za ruke, a stavio sam u nju i dva pozlaćena lonca i dva svijećnjaka, i u njoj se nalaze dva šatora, dvije zdjele, dvije žlice, dvije svjetiljke, jedan jastuk, dva ćilima, jedan poslužavnik, dva umivaonika, jedan kazan, dvije šalice, kutljača, jedna iglenica, dvije torbe, jedna mačka, dva psa, jedan kaftan, dvije bunde od krzna, jedna krava, dva teleta, jedna koza, dva janjeta, jedna ovca, dva jareta, dva zelena šatora, jedna deva-mužjak, dvije deve-ženke, jedna bivolica, dva bika, jedna lavica, dva lava, jedna medvjedica, dvije lisice, jedna klupica, dva kreveta, jedan dvor, dvije sjenice, jedan zasvođeni prolaz, dvije dvorane, jedna kuhinja s dvojnim vratima i jedna gomila Kurda koji će posvjedočiti da je ta vreća moja vreća. – Hej ti, a šta ti veliš – zapita me kadija, te mu priđoh, o, gospodaru pravovjernih (a Kurd me bješe ošamutio svojim riječima), pa rekoh: – Neka Alah veliča našega gospodara kadiju! Ja u toj vreći imam samo jednu porušenu kućicu, i jednu drugu kućicu bez vrata, i jednu pseću kućicu, i jednu školu za djecu, a i mladiće koji se igraju bacajući kocke, i u njoj su šatori i užad, i grad Basra, i Bagdad, i dvor Šedada, Adova sina, i jedan kovački viganj, i jedna ribarska mreža, i štapovi, i drveni klinci, i djevojke i mladići, i hiljadu podvodača koji će posvjedočiti da je ta vreća moja vreća.

I kad je čuo te riječi, Kurd se zaplaka i zarida i uzviknu: – O, gospodaru naš kadijo, ta vreća je poznata i opisano je sve ono što se nalazi u njoj! U toj vreći su utvrđenja i tvrđave, ždralovi i lavovi, ljudi koji igraju šaha na pločama, i u toj vreći je jedna kobila sa dva ždrebeta, i jedan pastuh, i dva konja, i dva duga koplja, i u njoj se nalaze jedan lav, dva zeca, jedan grad i dva sela, i jedna djevojka, i dva vješta podvodača, i jedan razvratnik u ženskoj haljini, i dva obješena, i jedan slijepac, i dva okata, i jedan hromi čovjek, i dva oronula, i jedan svećenik sa dva đakona, i jedan patrijarh, i dva monaha, i jedan kadija, i dva svjedoka koji će posvjedočiti da je ta vreća moja vreća. – A šta ti veliš, Alija? – zapita me kadija, a mene obuze veliki gnjev, o, gospodaru pravovjernih, te priđoh kadiji, pa mu rekoh: – Neka Alah pomogne našem gospodaru kadiji . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade dvjesta devedeset šesta noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Perzijanac govorio: – U toj 296.
mojoj vreći su oklopi i sječiva, i sobe u kojima se drži oružje, i hiljadu ovnova NOĆ
koji bodu rogovima, i u njoj je jedan pašnjak za stoku i hiljadu pasa koji laju, i voćnjaci, i vinogradi, i cvjetovi, i mirisi, i smokve, i jabuke, ibrici i pehari, i slike, i kipovi, i divne nevjeste, i pjevačice, i svadbe, i taština i vika, i pro-

strane oblasti, i sretna braća, i divni drugovi – i s njima su mačevi i koplja i strijele i lukovi, i prijatelji, i draga bića, i drugovi, i kavezi za orlove, i drugovi za pijanke, i tambure, i svirale, i zastave, i stjegovi, i djeca, i djevojke, i nevjeste bez vela, i robinje, i pjevačice, i pet Abesinki, i tri Hinduskinje, i četiri Medinke, i dvadeset Rumijki, i pedeset Turkinja, sedamdeset Perzijanki, osamdeset Kurdistanki i devedeset Đurđijanki, i Tigar, i Eufrat, i jedna ribarska mreža, i jedno kresivo, i kremen, i mnogostupni Irem, i hiljadu razvratnika, i jedan podvodač, i trkališta, i konjušnica, i džamije, i kupatila, i jedan zidar, i jedan stolar, i jedan komad drveta, i jedan čavao, i jedan crni rob s flautom, i jedan starješina, i jedan konjušar, i gradovi, i oblasti, i sto hiljada dinara, i Kufa i al-Anbar, i dvadeset kovčega punih tkanina, i pedeset soba za zalihu, i Gaza, i Askalon, i zemlje od Damijete do Asuana, i dvor Hosroja Anuširvana, i Sulejmanovo carstvo, i zemlja od doline Hamana do zemlje Horasana, i Balk, i Isfahan, i zemlja od Indije do Zemlje crnaca. I u njoj su – nek Alah dugo poživi našega gospodara kadiju! – donja odjeća i komadi platna i hiljadu oštrih britava kojima će odsjeći bradu kadiji ako se ne poboji da me kazni i ako nađe da ova vreća nije moja.

I kadija se zbuni kad je čuo te moje riječi, te uzviknu: – Vidim da ste obojica obični nevaljalci, jer se igrate s dostojanstvom kadije i zakonima i ne bojite se onoga koji osuđuje, i jer ništa čudnije od toga što ste kazali nisu opisivali oni što opisuju niti su slušali oni koji čuju, a ništa slično tome nije rekao ni onaj koji govori: – Alaha mi, od Kitaja do drveta Um-Gajlana i od zemlje Perzijanaca do zemlje Sudana, a ni do doline Namana do zemlje Horasana ne može se smjestiti ono što ste obojica spomenuli, te nitko neće povjerovati u ono što tvrdite! Zar je ta vreća more bez dna, ili je to dan smotre kad će se okupiti pravednici i bezbožnici?

Potom kadija naredi da otvorimo vreću, te je ja otvorih i odjednom vidjeh da se u njoj nalaze kruh, i limun, i sir, i masline! I onda bacih vreću Kurdu, pa odoh.

Kad je čuo tu priču od Alije Perzijanca, kalif se prevrne nauznak od smijeha i lijepo nagradi Aliju.

PRIČA O ABU-JUSUFU I HARUNU AR-RAŠIDU

Priča se da je Džafar Barmakid jednom uveče sjedio za istim stolom s ar-Rašidom i da mu je ar-Rašid rekao: – O, Džafare, doprlo mi je do ušiju da si kupio takvu i takvu robinju, a ja već odavno žudim da je kupim, jer je ona tako lijepa da ljepša ne može biti, te mi je srce osvojila ljubav prema njoj. – Neću ti je prodati, o, gospodaru pravovjernih – odgovori mu Džafar. – A ti mi je onda pokloni – kaza ar-Rašid, a Džafar mu reče: – Neću ti je ni pokloniti! – I onda kalif uzviknu: – Ja ću se tri puta razvesti sa Zubejidom[50] ako

mi ne prodaš robinju ili mi je ne pokloniš! – A Džafar mu reče: – Ja ću se triput razvesti sa svojom ženom ako ti prodam tu robinju ili ti je poklonim.

A potom se otrijezniše od pića i vidješe da su daleko zabasali i da nisu u stanju da smisle neko lukavstvo, te ar-Rašid uzviknu: – Eto slučaja kad nam ne može pomoći nitko drugi osim Abu-Jusufa![51]

I oni ga potražiše, a bilo je to u ponoć, i Abu-Jusuf ustade, poplašen, kad mu dođe poslanik, i reče u sebi: – U ovu vrijeme me zovu zbog nečega što je zadesilo islam!

I on brzo iziđe iz kuće, pa uzjaha mazgu, a sluzi reče: – Ponesi mazginu zobnicu – možda joj nije dan cio obrok hrane, pa joj priveži zobnicu kad budemo stigli u kalifov dvor, a ona će pojesti preostalu hranu dok ja ne iziđem iz dvora, ako joj večeras nije dan cio obrok. – I sluga mu odgovori: – Slušam i pokoravam se!

A kad Abu-Jusuf dođe u dvor, ar-Rašid ustane i posadi ga na postelju pored sebe (a kalif je samo njemu dopuštao da sjedi s njim), pa mu reče: – Potražili smo te u ovo doba samo radi jedne važne stvari, a ona je takva i takva, i mi nismo u stanju da smislimo neko lukavstvo. – O, gospodaru pravovjernih, od toga nema ničega lakšega! O, Džafare – kaza on zatim – prodaj polovinu robinje gospodaru pravovjernih, a polovinu mu pokloni, pa ćete tako obojica održati zakletvu. – I gospodar pravovjernih se obradova tome, pa obojica učiniše onako kako im reče Abu-Jusuf, a ar-Rašid uzviknu: – Smjesta mi dovedite robinju!...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade dvjesta devedeset sedma noć, ona reče:

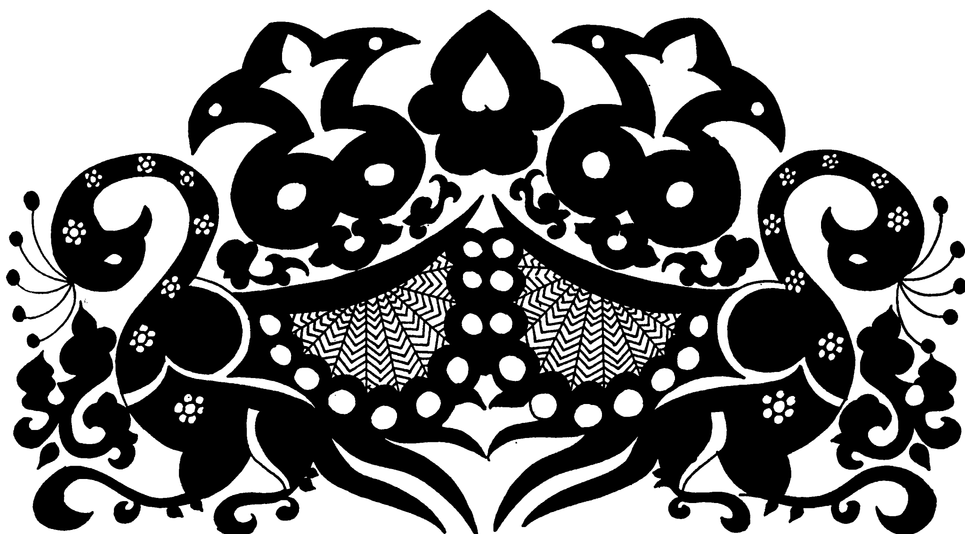
– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je kalif Harun ar-Rašid uzviknuo: – Smjesta mi dovedite robinju, veoma čeznem za njom! – A kad mu 297. NOĆ
dovedoše robinju, kalif reče kadiji Abu-Jusufu: – Hoću da je obljubim sad odmah, jer ne mogu živjeti bez nje do isteka zakonskoga roka za čišćenje![52] Kako se to može udesiti? – Dovedite mi jednoga od robova gospodara pravovjernih koji još nisu oslobođeni! – reče Abu-Jusuf, a kad mu dovedoše roba, on kaza: – Dopusti mi da ga oženim tom robinjom, a zatim će se on razvesti s njom prije no što je obljubi, te će ti biti dopušteno da je odmah obljubiš, ne čekajući da istekne rok čišćenja.

I to lukavstvo se više svidje ar-Rašidu nego prvo, a kad rob dođe, kalif reče kadiji: – Dopuštam ti da za nju zaključiš bračni ugovor – te kadija zaključi brak koji bješe obavezan za roba, a ovaj pristade na pogodbu. A poslije toga kadija reče robu: – Razvedi se s njom, pa ćeš dobiti sto dinara – ali rob uzviknu: – Neću to učiniti! – I kadija mu davaše sve više novaca, a rob ne htjede pristati dok mu kadija ne ponudi hiljadu dinara. Onda rob zapita kadiju: – Da li je razvod u mojim rukama, ili je u rukama gospodara pravovjernih? – A kadija mu odgovori: – Jest, razvod je u tvojim rukama. – I onda rob uzviknu: – Alaha mi, ja to nikada neću učiniti! – I kalif se još više razgnjevi, te uzviknu: – Gdje ti je to lukavstvo, o, Abu-Jusufe? – A kadija Abu-

-Jusuf reče: – O, gospodaru pravovjernih, nemoj se ljutiti – to nije ništa! – – Predaj ovoga roba robinji, pa neka bude njen. – Dao sam joj ga – kaza kalif, a kadija reče robinji: – Reci: – Primam! – te robinja reče: – Primam! – a onda kadija uzviknu: – Odlučujem da ih razdvojim, jer je rob prešao u robinjino vlasništvo, te je time njihov brak raskinut!

Na to gospodar pravovjernih skoči na noge, pa uzviknu: – Čovjek kao što si ti treba da bude kadija dokle god ja živim! – I on naredi slugama da mu donesu zlato na poslužavnicima, te sluge izručiše zlato pred njim, a kalif zapita kadiju: – Imaš li pri sebi nešto u što se može metnuti zlato? – A kadija se sjeti mazgine zobnice, te naredi da mu je donesu, pa onda napuniše zobnicu zlatom, te je kadija uze i ode kući, a kad nastade jutro, on reče svojim prijateljima: – Nema lakšeg ni bližeg puta k vjeri i zemaljskim dobrima od puta znanja. Ja sam dobio ovaj veliki novac za dva ili tri pitanja. – Pogledaj, dakle, o, ti što se učiš, kako je zanimljiv ovaj događaj: u njemu ima lijepih oblika – sloboda u ponašanju vezira i ar-Rašida, kalifova mudrost i još veća kadijina mudrost, neka se veliki Alah smiluje dušama sviju njih!

PRIČA O MLADIĆU-KRADLJIVCU I PRIPOVIJEST O PRODAVAČU BOBA

PRIČA O MLADIĆU-KRADLJIVCU I EMIRU HALIDU

Priča se da je Halid-ibn-Abd-Alah-al-Kasri[53] bio emir Basre i da mu je došlo mnoštvo ljudi koji su čvrsto držali jednoga mladića blistave ljepote, očevidno obrazovana i veoma pametna; on je imao lijep lik i odisao je ugodnim mirisom, a odlikovao se spokojstvom i dostojanstvom. I toga mladića dovedoše Halidu, koji zapita ljude šta je bilo s njim, i oni mu rekoše: – To je kradljivac koga smo uhvatili sinoć u svojoj kući. – I Halid pogleda mladića, pa mu se svidješe njegova ljepota i njegovo čisto odijelo. – Pustite ga! – reče on ljudima, pa priđe mladiću i zapita ga šta je to bilo s njim, a mladić mu reče: – Ti ljudi su govorili istinu i sve je onako kao što su oni kazali. – Šta te je navelo da to učiniš kad si lijepo obučen i imaš veoma lijepu vanjštinu? – zapita ga Halid, a mladić reče: – Navela me je pohlepa za zemaljskim dobrima i Alahova osuda – neka je njegova slava i veličina! – Ne bio živ majci! Zar u ljepoti tvoga lica, u savršenstvu tvoje pameti i u tvojoj izvrsnoj obrazovanosti nije bilo zabrane koja te je mogla odvratiti od krađe? – uzviknu Halid. – Okani se toga, o, emire, pa gredi onome što je naredio veliki Alah – to mi je nagrada za ono što sam zaradio svojim rukama, a Alah ne čini nažao svojim robovima – reče mladić.

I Halid je šutio neko vrijeme, razmišljajući o mladićevu slučaju, a zatim mu naredi da mu priđe, pa mu reče: – Zbunjuje me tvoje priznanje pred svje-

docima, jer ja ne mislim da si kradljivac. Možda tu ima i nešto drugo osim krađe? Reci mi šta je to. – O, emire – reče mladić – neka tvoja duša ne sazna ništa drugo osim onoga što sam priznao pred tobom. Meni se nije dogodilo ništa što bih ti mogao ispričati, osim onoga da sam ušao u kuću ovih ljudi i da sam pokrao što sam mogao, a oni su me uhvatili, pa su mi oduzeli ukradene stvari i doveli me tebi.

Na to Halid naredi da mladića zatvore, a glasniku zapovjedi da viče po Basri: – Hej, tko hoće da gleda kako će sutra kazniti toga i toga kradljivca i kako će mu odsjeći ruku, neka dođe ujutro na to i to mjesto!

A mladić, kad ga smjestiše u tamnicu i metnuše mu okove na noge, poče duboko uzdisati, te proli suze i izgovori ove stihove:

Halid zaprijeti da će ruku odsjeći moju,
Ako ne odam ono što se dogodi s njom.

Rekoh ja tada da nikad odati neću
Ono što taji srce koje je strastveno voli.

Neka mi ruku odsijeku – priznao sam već –
Bit će mi lakše to no dragu da osramotim.

I to čuše ljudi koji su čuvali mladića, pa odoše Halidu i rekoše mu šta se dogodilo. A kad se spusti noć, Halid naredi da mu dovedu mladića, a kad mladić dođe, poče ga ispitivati i vidje da je mladić pametan, obrazovan, bistar, duhovit i razborit. I on naredi da mladiću donesu hrane, te se mladić malo prihvati i provede neko vrijeme u razgovoru s emirom, a potom mu Halid reče: – Znam da se tebi dogodilo još nešto osim krađe. Kad svane jutro i kad dođu ljudi i kadija, pa te kadija zapita što o krađi, a ti odreci da si krao i reci što je bilo, samo da te ne kazne odsijecanjem ruke. Tà rekao je Alahov poslanik, blagoslovio ga i pozdravio Alah: – Otklanjajte kaznu pomoću sumnjivih okolnosti... A zatim Halid naredi da mladića odvedu u tamnicu...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade dvjesta devedeset osma noć, ona reče:

298. NOĆ – Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Halid malo razgovarao s mladićem i da je poslije toga naredio da ga odvedu u tamnicu, te je mladić proveo noć u njoj. A kad nastade jutro, ljudi dođoše da gledaju kako će mladiću odsjeći ruku, i u Basri ne ostade nijedan muškarac i nijedna žena, već svi dođoše da vide kako će početi kažnjavati toga mladića. I dođe Halid jašući, a s njim dođoše i ugledni građani Basre i ostali, pa emir pozva suce i naredi ljudima da dovedu mladića. I mladić dođe, hramljući u okovima, a među gledaocima ne bijaše nijednoga koji ne zaplaka, dok žene počeše glasno ridati.

I sudac naredi ljudima da ušutkaju žene, pa reče mladiću: – Ovi ljudi tvrde da si ušao u njihovu kuću i da si pokrao njihovu imovinu; možda si ukrao manje stvari no što oni navode? – Ne, pokrao sam sve to – odgovori mladić. – Možda su te stvari bile zajedničko vlasništvo tvoje i ovih ljudi? – zapita su-

dac, a mladić odgovori: – Ne, sve je to njihova imovina, i ja na nju nemam prava.

Na to se Halid naljuti, pa priđe sâm mladiću i udari ga bičem po licu, a zatim izgovori ovaj pjesnikov stih:

I hoće čovjek da dođe do onog što želi,
Al' Alah mu daje samo ono što hoće.

A zatim pozva krvnika da odsiječe ruku mladiću, te krvnik priđe i izvadi nož, a mladić pruži ruku, i krvnik prinese nož ruci, kad odjednom istrča jedna djevojka koja bješe među ženama, a imala je na sebi prljave haljine. Ona vrisnu i pojuri k mladiću, a zatim skine veo s lica koje bješe slično mjesecu, te ljudi podigoše veliku buku, tako da zamalo ne dođe do meteža iz kojeg vrcaju varnice. A zatim djevojka viknu iz svega glasa: – Tako ti Alaha, o, emire, pričekaj i ne sijeci dok ne pročitaš ovo pisamce! – I ona mu dade pisamce, A Halid ga otvori i vidje da su u njemu napisani ovi stihovi:

O, Halide, zaljubljenog evo, ljubavlju obuzetog,
Iz lukova očiju svojih na nj sam strijelu bacila.

I pogodi ga strijela očiju mojih, te sada
Sa strašću druguje i od boljke dahnut' ne može.

Priznao je on ono što učinio nije, kô da misli
Da je to bolje no da kaže da mene voli.

Ne žuri da kazniš mladića tužnog, jer
Od drugih je doista bolji, a kradljivac nije.

I kad je pročitao te stihove, Halid se odmakne u kraj i udalji se od ljudi pa pozva tu ženu i zapita je šta je to bilo među njima, a on mu reče da je mladić voli i da ona voli njega, i da ju je on samo htio posjetiti, te je pošao kući njenih rođaka i bacio kamen u kuću, ne bi li joj tako dao na znanje da je došao, a njen otac i njena braća su čuli da je kamen pao, pa su pošli k mladiću, koji je čuo da oni dolaze, te je pokupio sve tkanine koje su se nalazile u kući i pretvarao se da je kradljivac, ne bi li tako zaštitio svoju draganu. I kad su ga vidjeli u takvim okolnostima, oni su ga uhvatili i rekli: – Kradljivac! – Pa su ga doveli tebi, a on je priznao da je ukrao i ostao pri tome, samo da mene ne osramoti. Sve je to učinio onaj koji je sam sebe optužio za krađu zbog svoje pretjerane plemenitosti i veličine svoje duše.

– Doista, on zaslužuje da mu pomognemo da dobije ono što želi! – uzviknu Halid, a zatim pozva mladića, pa ga poljubi između očiju i naredi da dovedu djevojčina oca, kome reče: – O, starče, mi smo namjeravali da izvršimo presudu koju smo izrekli ovome mladiću i da mu odsiječemo ruku, ali me je Alah – velik je i slavan on! – sačuvao od toga, i ja sam naredio da mu se dâ deset hiljada dirhema, jer on nije zažalio za svojom rukom kad je valjalo da sačuva tvoj obraz i obraz tvoje kćeri i da vas oboje sačuva od sramote. I ja sam

naredio da se tvojoj kćeri dâ deset hiljada dirhema zato što mi je kazala istinu o svemu tome, a tebe molim da mi dopustiš da je udam za nj. – O, emire, dopuštam ti to – odgovori starac, a Halid je slavio Alaha i odao mu hvalu i izgovorio jednu veoma lijepu propovijed...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade dvjesta devedeset deveta noć, ona reče:

299. NOĆ – Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Halid izgovorio jednu veoma lijepu propovijed i rekao mladiću: – Oženio sam te tom i tom djevojkom, koja je ovdje, s dopuštenjem i pristankom i odobrenjem njena oca, i dajem ti uz nju deset hiljada dirhema. – Pristajem na taj brak – odgovori mladić, a zatim Halid naredi ljudima da taj novac odnesu u mladićevu kuću, te ga oni odniješe na poslužavnicima, dok ljudi odoše, radosni. Ja nisam vidio neobičnijeg dana od toga dana. Na početku je bilo plakanja i žalosti, a na kraju veselja i radosti.

PRIČA O DŽAFARU BARMAKIDU I PRODAVAČU BOBA

Priča se da je Harun ar-Rašid razapeo Džafara Barmakida[54] i da je naredio da se objesi svaki onaj koji ga oplakuje ili žali za njim, te su se ljudi suzdržavali od toga. A jedan beduin koji je živio u udaljenoj pustinji, dolazio je svake godine spomenutome Džafaru-al-Barmakidu i donosio mu kasidu, i Džafar mu je davao po hiljadu dinara na ime nagrade za svaku kasidu, a beduin je uzimao taj novac, pa je odlazio i trošio novac na svoju obitelj do kraja godine.

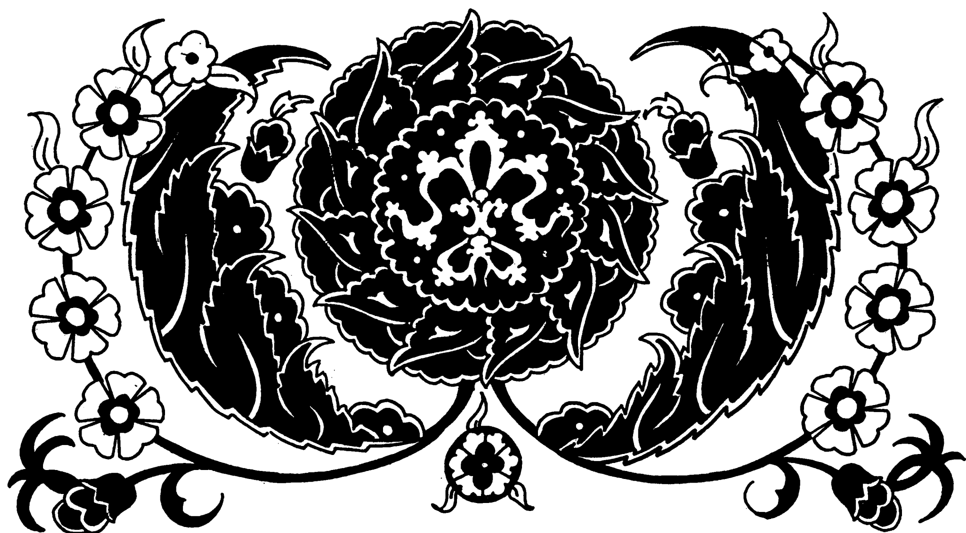
I taj beduin dođe Džafaru i donese mu kasidu, po svome običaju, ali vidje da je Džafar razapet, i on ode na ono mjesto gdje Džafar bijaše razapet, pa natjera devu da klekne, a sam zaplaka groznim plačem i obuze ga velika tuga, te izgovori kasidu, pa zaspa. I usni Džafara Barmakida koji mu reče: – Umorio si se i došao si nam i, kao što vidiš, našao si nas u ovakvom stanju, ali otiđi u Basru i raspitaj se o čovjeku koji se zove tako i tako, a jedan je od basorskih trgovaca, pa mu reci: – Daj mi hiljadu dinara na riječ »bob«. I kad se probudi iza sna, beduin ode u Basru i raspita se o tome trgovcu, a kad se sastade s njim, saopći mu ono što mu Džafar bješe kazao u snu, te trgovac tako zaplaka da se gotovo rastao sa zemaljskim životom, a zatim oda poštovanje beduinu i posjedne ga pored sebe i lijepo mu udesi boravište, te beduin provede kod njega tri dana, uživajući najveće poštovanje.

A kad je beduin htio otići, trgovac mu dade hiljadu i pet stotina dinara i reče mu: – Naređeno mi je da ti dam hiljadu dinara, a pet stotina ti dajem ja, iz poštovanja prema tebi, i svake godine ću ti davati po hiljadu dinara. – Na odlasku, beduin reče trgovcu: – Alaha radi, molim te da mi ispričaš povijest o bobu, da bih znao kako je postala! – A trgovac mu reče:

– U početku sam živio u bijedi, pa sam s kuhanim bobom odlazio na bagdadske trgove i tamo ga prodavao, ne bih li tako mogao opstati. Tako

iziđoh jednoga hladnog i kišovitog dana, a na sebi nisam imao ništa čime bih se mogao sačuvati od hladnoće, te čas drhtah od velike studeni a čas me oblijevaše kiša, i bijah u tako gadnom stanju da se od njega čovjeku mogla podići kosa na glavi. A Džafar je toga dana sjedio u dvoru koji gleda na trg, i pored njega bjehu ljudi iz njegove okoline i njegovi ljubimci. I njegov pogled pade na mene i bi mu žao kad me vidje u onakvu stanju, te posla po mene jednoga od svojih ljudi, a taj čovjek me odvede Džafaru. Kad me ugleda, Džafar mi reče: – Prodaj bob koji imaš ljudima iz moje okoline – te ja počeh mjeriti bob mjericom koju sam imao pri sebi, a svaki kupac mi za mjericu boba davaše po punu mjericu zlata, i tako prodadoh sav bob koji sam imao, a u košari ne ostade ništa. I potom pokupih zlato koje dobih, a Džafar me zapita: – Je li ti ostao još koji bob? – a ja mu odgovorih: – Ne znam! – po počeh tražiti po košari, ali ne nađoh ništa, osim jednoga zrna boba. I Džafar ga uze od mene i razdvoji na dvije polovine, pa jednu polovinu uze sam, a drugu dade jednoj svojoj ljubimici i zapita je: – Za koliko ćeš kupiti polovinu ovoga boba? – Za dvaput toliko zlata koliko ga ovdje ima – reče ona, a ja ne znadoh šta da mislim o svom slučaju, te rekoh u sebi: – To nije moguće! – I dok sam se ja čudio, robinja odjednom naredi jednoj od svojih djevojaka da donese zlato, te ona donese dvaput onoliko zlata koliko bijah nakupio, a Džafar reče: – Kupit ću ovu polovinu koju sam uzeo za dvaput toliko zlata koliko ga ovdje svega ima. – Uzmi novac za svoj bob – reče mi zatim Džafar, pa naredi jednom svom sluzi da pokupi novac i da ga metne u košaru, a ja uzeh novac i odoh. A potom dođoh u Basru, pa počeh trgovati novcem koji sam imao, a Alah uveća moju imovinu, te Alahu pripada i slava i dobrota. I ako ti budem davao svake godine po hiljadu dinara – što je jedan dio Džafarove dobrote – to mi nimalo neće naškoditi. Pogledaj, dakle, kakve su bile Džafarove vrline, neka mu je hvala i živom i mrtvom i neka mu se smiluje veliki Alah!

PRIČA O ABU-MUHAMEDU-LIJENČINI I TRI PRIČE O VELIKODUŠNIM LJUDIMA

PRIČA O ABU-MUHAMEDU-LIJENČINI

Priča se da je Harun ar-Rašid sjedio jednoga dana na prijestolju kalifata i da mu je odjednom došao jedan od njegovih slugu-eunuha koji je nosio vijenac od dukatskog zlata, ukrašen biserjem i dragim kamenjem, a na tom vijencu bješe toliko svakojakog dragog kamenja da ga nitko ne bi mogao platiti novcem. Taj eunuh poljubi zemlju između kalifovih ruku, pa reče: – O, gospodaru pravovjernih, Sit-Zubejida . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a onda joj reče sestra: – Kako je divna tvoja priča, i kako je lijepa i ugodna i nježna! – A Šeherezada joj odgovori: – Šta je to prema onome što ću vam ispričati naredne noći, ako budem živa i ako me car poštedi! – A car reče u sebi: – Alaha mi, neću je ubiti dok ne čujem ostatak njene priče! – A kad nastade noć kojom se puni trista noći, Šeherezadina sestra reče: – Završi nam svoju priču! – i Šeherezada odgovori: – S ljubavlju i zadovoljstvom, ako mi to dopusti car. – Pričaj, Šeherezado! – kaza car, a Šeherezada reče:

300. NOĆ – Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je taj sluga rekao kalifu: – Sit-Zubejida ljubi zemlju između tvojih ruku i veli ti, da znaš, da je ona načinila ovaj vijenac, i da joj je za njega potreban jedan veliki kamen, koji će biti na

njegovu vrhu. Ali je ona tražila po svojim škrinjama i nije našla tako velik kamen kakav hoće.

I kalif reče dvorjanima i namjesnicima: – Potražite takav krupan kamen kakav želi Zubejida! – A oni počeše tražiti, ali ne nađoše ništa što bi bilo podesno za nju, te izvijestiše kalifa o tome, a njemu bi teško na duši, te uzviknu: – Kako to, ja sam kalif i car zemaljskih careva, a ne mogu nabaviti ni jedan kamen! Teško vama, pitajte trgovce! – I oni zapitaše trgovce, a trgovci im rekoše: – Naš gospodar kalif neće naći takav kamen ni u koga, osim u jednoga čovjeka u Basri, a on se zove Abu-Muhamed-Lijenčina.

Oni rekoše to kalifu, a kalif naredi svome veziru Džafaru da pošalje povelju emiru Muhamedu az-Zubejidi, upravniku Basre, i da mu kaže da opremi Abu-Mahameda-Lijenčinu, pa da s njim dođe pred lice gospodara pravovjernih, te Džafar napisa povelju takva sadržaja i posla je po Masruru. I Masrur se uputi s poveljom u grad Basru i ode emiru Muhamedu az-Zubejidi, a ovaj mu se obradova i oda mu najveće poštovanje.

I pošto Masrur pročita emiru povelju gospodara pravovjernih Haruna ar-Rašida, emir reče: – Slušam i pokoravam se! – te posla Masrura i mnoštvo svojih ljudi Abu-Muhamedu-Lijenčini, i oni odoše njegovoj kući i zalupaše na njegova vrata, a onda iz kuće iziđe jedan od njegovih slugu. I Masrur mu reče: – Kaži svome gospodaru da ga traži gospodar pravovjernih! – I sluga uđe u kuću, pa javi to Abu-Muhamedu, te on iziđe i vidje Masrura, kalifova dvorjanina, i ljude Muhameda az-Zubejide koji bjehu s njim.

I Abu-Muhamed poljubi zemlju između Masrurovih ruku i reče: – Slušam i pokoravam se gospodaru pravovjernih, ali uđite u našu kuću. – A oni odgovoriše: – To možemo učiniti samo na brzu ruku, jer nam je tako naredio gospodar pravovjernih, koji te očekuje. – A Abu-Muhamed reče: – Pričekajte me dok se ne spremim. – I oni uđoše s njim u njegovu kuću, pošto ih je mnogo nagovarao i mnogo molio, i vidješe zavjese od plave zlatotkanice, izvezene dukatskim zlatom, a zatim Abu-Muhamed-Lijenčina naredi nekolicini svojih slugu da odvedu Masrura u kupatilo koje se nalazilo u kući, te Masrur vidje da su zidovi kupatila i mramorni pod u njemu nobično lijepi i da su ukrašeni zlatom i srebrom, a voda u kupatilu bješe pomiješana s ružinom vodicom.

I sluge se pozabaviše Musrurom i ljudima koji bjehu s njim i dvorili su ih što su bolje mogli, a kad iziđoše iz kupatila, oni obukoše odijela od zlatotkanice protkane zlatom, pa Masrur i njegovi ljudi uđoše i vidješe Abu-Muhameda-Lijenčinu kako sjedi u svome dvoru, a nad njegovom glavom bjehu objješene zavjese od zlatotkanice, protkane zlatom i ukrašene biserjem i dragim kamenjem, dok dvor bješe zastrt jastucima izvezenim dukatskim zlatom, a Abu-Muhamed je sjedio na klupici koja bješe stavljena na postelju ukrašenu dragim kamenjem.

Kad je Masrur ušao, Abu-Muhamed mu reče: – Dobro došao! – pa mu pođe u susret i posjedne ga pored sebe, a zatim naredi slugama da mu donesu stol s jelima. I kad je ugledao taj stol, Masrur uzviknu: – Alaha mi, ja nikada nisam vidio takav stol u dvoru gospodara pravovjernih! – A na stolu bijahu

svakojaka jela, i sva su ona bila u porculanskim, pozlaćenim zdjelama. – I mi jedosmo i pismo i radovasmo se do kraja toga dana – govorio je Masrur – i Abu-Muhamed dade svakome od nas po pet hiljada dinara, a kad nastade naredni dan, obukoše nam zelena pozlaćena odijela i iskazaše nam najveće poštovanje. – A potom Masrur reče Abu-Muhamedu: – Ne možemo više sjediti, jer se bojimo kalifa. – A Abu-Muhamed-Lijenčina kaza: – O, gospodaru, pričekaj me do sutra – dotle ću se spremiti pa ću poći s vama. – I tako Masrur i njegovi ljudi ostadoše i toga dana i provedoše noć do jutra, a potom sluge osedlaše Abu-Muhamedovu mazgu zlatnim sedlom, ukrašenim raznim biserjem i dragim kamenjem, te Masrur reče u sebi: – Gle sad! Kad Abu-Muhamed bude otišao kalifu u takvom obličju, hoće li ga kalif zapitati otkud mu je toliko bogatstvo?

Potom se svi oprostiše s emirom Muhamedom az-Zubejidom pa iziđoše iz Basre i krenuše na put i putovahu sve dotle dok ne stigoše u grad Bagdad, a kad dođoše kalifu i nađoše se pred njegovim licem, kalif naredi Abu-Muhamedu da sjedne, te on sjedne i bješe pristojan i reče: – O, gospodaru pravovjernih, donio sam ti jedan poklon da ti njime učinim zadovoljstvo; hoćeš li mi dopustiti da ga donesem? – U tome neće biti nikakva zla! – reče ar-Rašid, te Abu-Muhamed naredi da mu donesu jedan kovčeg, pa ga otvori i izvadi iz njega svakojake rijetkosti, a među njima bijaše i zlatno drveće s lišćem od bijeloga smaragda na kojem bješe voće od crvenog i žutog korunda i bijeloga bisera, te se kalif začudi tome. A zatim Abu-Muhamed naredi da mu donesu drugi kovčeg, pa izvadi iz njega šator od zlatotkanice, obrubljen biserjem, korundom, smaragdom, topazom i svakojakim dragim kamenjem, a noge od šatora bjehu od mladog indijskog aloja, dok šatorska krila bjehu ukrašena zelenim smaragdom. I u šatoru bjehu naslikane svakojake životinje, ptice i zvijeri, i te slike bjehu ukrašene dragim kamenjem – korundom, smaragdom, topazom, badahšanskim rubinom i svakojakim skupocjenim metalima, te se ar-Rašid veoma obradova kad vidje sve to.

Zatim Abu-Muhamed-Lijenčina reče: – O, gospodaru pravovjernih, nemoj misliti da sam ti sve to donio zato što se nečega bojim ili zato što nešto želim, već samo zato što sam uvidio da sam ja običan čovjek i da sve ovo priliči gospodaru pravovjernih. A ako mi dopustiš, ja ću ti pokazati šta sve mogu. – Čini šta hoćeš, a mi ćemo gledati – odgovori ar-Rašid, a Abu-Muhamed kaza: – Slušam i pokoravam se! – pa poče micati usnama i prstima mamiti šiljke na dvorskim zidovima te se oni pognuše prema njemu, a potom im dade znak da se vrate na svoje mjesto. I dade znak očima, pa se pred njim pojaviše kavezi sa zatvorenim vratima, a potom nešto progovori, pa mu odjednom odgovoriše ptičji glasovi. I ar-Rašid se veoma začudi svemu tome te ga zapita: – Otkuda ti sve to kad se zoveš samo Abu-Muhamed-Lijenčina, a pričali su mi da ti je otac puštao krv i da je služio u jednom kupatilu, a nije ti ništa ostavio. – O, gospodaru pravovjernih – reče Abu-Muhamed – saslušaj moju priču . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade trista prva noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Abu-Muhamed-Lijenčina rekao kalifu: – O, gospodaru pravovjernih, saslušaj moju priču – ona je doista čudna i sadržaj joj je neobičan, a da je napisana iglama u uglovima očiju mogla bi poslužiti kao pouka onima koji se uče. 301. NOĆ

– Reci mi što imaš da mi kažeš i ispripovjedi mi to, o, Abu-Muhamede – reče ar-Rašid, a Abu-Muhamed kaza: – Znaj, o, gospodaru pravovjernih – neka bi Alah ovjekovječio tvoju veličinu i moć! – da su priče o tome da se zovem Lijenčina i da mi otac nije ostavio novaca – sušta istina, jer mi se otac bavio baš onim što ti reče – puštao je krv u jednom kupatilu. A ja bijah u djetinjstvu veća lijenčina od svih stvorenja na zemljinu licu, i u svojoj lijenosti bijah dospio dotle da sam u dane velike vrućine ležao dok se sunce uzdizalo nada mnom, a bio sam lijen da ustanem i da s osunčanog mjesta prijeđem u hladovinu. I tako sam proveo petnaest godina, a potom moj otac ode velikom Alahu na istinu i ne ostavi mi ništa, te je moja majka dvorila ljude, ne bi li me tako mogla hraniti i pojiti dok ja ležah na slabini.

A jednoga dana majka mi dođe s pet srebrnih dirhema, pa mi reče: – O, čedo moje, doprlo mi je do ušiju da je šeik Abu-l-Muzafar odlučio da otputuje u Kitaj. – A taj šeik je volio siromahe i spadao je u dobre ljude, te mi majka reče: – O, čedo moje, uzmi ovih pet dirhema, pa hajdemo njemu i zamolimo ga da ti kupi nešto u kitajskim zemljama – možda će veliki Alah u svojoj milosti dati da na tome nešto zaradiš.

Ali ja bijah toliko lijen da ne htjedoh ići s njom, te se ona zakle velikim Alahom da me više neće hraniti ni pojiti i da mi više neće dolaziti već će me ostaviti da umrem od gladi i žeđi. I kad čuh te njene riječi, o, gospodaru pravovjernih, ja vidjeh da će ona to učiniti, jer je znala koliko sam lijen. – Podigni me da sjednem – rekoh joj, te me ona podiže (a oči mi plakahu), i onda joj rekoh: – Donesi mi papuče! – a kad mi ih ona donese, ja joj rekoh: – Navuci mi ih na noge! – i ona mi ih navuče na noge, a ja joj rekoh: – Pridrži me i podigni me sa zemlje! – i ona učini to, a ja joj rekoh: – Pridržavaj me kako bih mogao ići, i ona me poče pridržavati, te tako pođoh saplićući se o skutove svoga odijela, pa sam išao sve dotle dok ne dođosmo do morske obale. I onda pozdravismo šeika, a ja ga zapitah: – O, striko, jesi li ti Abu-l-Muzafar? – i on mi odgovori: – Stojim ti na službi! – A ja mu rekoh: – Uzmi ove dirheme pa mi kupi za njih nešto u kitajskim zemljama. Možda će veliki Alah dati da na tome nešto zaradim. – Poznajete li ovoga mladića? – zapita Abu-l-Muzafar svoje ljude, a oni mu odgovoriše: – Poznajemo ga; on se zove Abu-Muhamed-Lijenčina, i mi ga nikada nismo vidjeli da je izišao iz svoje kuće osim sada. – I šeik Abu-l-Muzafar kaza: – O, dijete moje, daj mi novac s blagoslovom velikog Alaha! – pa mi uze novac i reče: – U Alahovo ime! – a ja se s majkom vratih kući.

I Abu-l-Muzafar ode na put s mnogim trgovcima, i oni putovahu sve dotle dok ne stigoše u kitajske zemlje. I šeik poče prodavati i kupovati, a potom se spremi da se vrati sa svojim suputnicima, pošto obavi svoje poslove, i svi su oni plovili morem tri dana, onda šeik reče svojim drugovima: – Zau-

stavite lađu! – Šta ti je potrebno? – zapitaše ga drugovi, a on im kaza: – Zaboravio sam da imam pri sebi Abu-Muhamedov novac. Vratimo se da mu kupimo nešto od čega može imati koristi! – Ne vraćaj nas, Alaha velikog radi, već smo daleko odmakli, a preživjeli smo velike užase i podnijeli velike teškoće – rekoše mu drugovi, a on reče: – Moramo se vratiti! – I onda mu drugovi rekoše: – Uzmi od nas nekoliko puta više novaca no što se može zaraditi na pet dirhema, samo nas ne vraćaj. – A Abu-l-Muzafar ih posluša, pa oni prikupiše mnogo novaca, i opet krenuše na put, te se tako približiše jednom otoku na kojem bješe mnogo ljudi, i pristadoše uz taj otok, pa trgovci siđoše s lađe na obalu da od tih ljudi kupe robu – metale, drago kamenje, biser i ostalo. I Abu-l-Muzafar ugleda tamo jednoga čovjeka kako sjedi, a pred njim bješe mnogo majmuna među kojima i jedan majmun s iščupanom dlakom, i kad god gospodar ne bi to primijetio, ostali majmuni bi uhvatili očupanog majmuna pa bi ga istukli i bacili gospodaru, a gospodar ih je sve vezivao i mučio zbog toga te su se svi majmuni ljutili na toga majmuna i tukli ga.

Abu-l-Muzafara obuze tuga kad vidje toga majmuna, i bi mu ga žao. – Hoćeš li mi prodati majmuna? – zapita on gospodara, a gospodar mu odgovori: – Kupi ga! – I onda Abu-l-Muzafar reče: – Imam pri sebi pet dirhema jednoga dječaka-siročeta. Hoćeš li mi dati majmuna za toliko! – Prodao sam ti ga, neka ti je s Alahovim blagoslovom! – odgovori vlasnik toga majmuna, te Abu-l-Muzafar uze od njega majmuna, a dade mu novac. I šeikovi robovi uzeše majmuna, pa ga svezaše u lađi, a zatim razapeše jedra i zaploviše k drugom otoku. A kad pristadoše uz taj otok, dođoše im ronioci koji vade iz mora dragocjenosti, biser, drago kamenje i ostalo, pa im trgovci dadoše novaca da zarone u more, te oni počeše roniti, a majmun vidje šta oni rade pa razveza uže kojim bješe vezan, skoči s lađe i zaroni u more s njima. – Nema moći ni sile do u Alaha, visokog, velikog! – uzviknu Abul-l-Muzafar. – Propade nam majmun, za zlu sreću onoga siromaška za koga smo ga uzeli! – I svi izgubiše nadu da će ponovno vidjeti majmuna, a potom svi ronioci izroniše iz mora, pa odjednom s njima izroni i majmun, a u šapama mu bijaše drago kamenje. I majmun baci to kamenje pred Abu-l-Muzafara, a on se začudi tome i uzviknu: – Doista, u ovome majmunu je skrivena neka velika tajna!

Zatim razapeše jedra, pa su plovili sve dotle dok ne stigoše na jedan otok koji se zove Otok Zindža – a Zindža je crnačko pleme koje jede meso Adamovih sinova – i ti crnci ugledaše trgovce pa doploviše do njihovih lađa na svojim čamcima a zatim uđoše u lađu i pohvataše sve one koji bjehu u njoj pa ih svezaše i odvedoše svome caru. I car naredi da zakolju mnoge trgovce, te ih oni zaklaše i pojedoše njihovo meso, dok su ostali trgovci provodili noć u zatvoru, obuzeti velikom tugom. A kad nastade noćno doba, onaj majmun priđe Abu-l-Muzafaru pa razveza užad kojima bješe svezan, a trgovci vidješe da je Abu-l-Muzafar razvezan te povikaše: – Možda će s Alahovom pomoću naše oslobođenje biti djelo tvojih ruku, o, Abu-l-Muzafare! – Znajte – reče im Abu-l-Muzafar – da je mene po volji velikog Alaha oslobodio samo ovaj majmun i nitko drugi . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade trista druga noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Abu-l-Muzafar rekao: – Mene 302.
je po volji velikog Alaha oslobodio samo ovaj majmun i nitko drugi, te ću mu NOĆ
za to dati hiljadu dinara. – I svi mi ćemo mu dati po hiljadu dinara ako nas oslobodi – rekoše trgovci, a majmun im priđe pa poče odvezivati jednoga za drugim dok tako ne razveza sve lance kojima bjehu svezani, te trgovci pođoše lađi i uđoše u nju i onda vidješe da je lađa čitava, a da s nje nije ništa nestalo.

Potom razapeše jedra, pa zaploviše, a Abu-l-Muzafar reče: – O, trgovci, ispunite ono što ste kazali i obećali majmunu – a trgovci mu odgovoriše: – Slušamo i pokoravamo se! – I svi oni dadoše majmunu po hiljadu dinara, pa i Abu-l-Muzafar odvoji hiljadu dinara od svoga novca te tako majmun nakupi mnogo novaca. A onda opet zaploviše i stigoše u grad Basru, a kad se iskrcaše iz lađe dočekaše ih prijatelji, i Abu-l-Muzafar zapita: – Gdje je Abu-Muhamed-Lijenčina?

Vijest o tome brzo je doprla do ušiju moje majke, i dok ja ležah, majka mi odjednom priđe pa mi reče: – O, čedo moje, šeik Abu-l-Muzafar je doputovao i stigao u grad. Ustani, dakle, pa mu otiđi i pozdravi se s njim i zapitaj ga da li ti je što donio; možda ti je veliki Alah nešto poslao. – Podigni me sa zemlje i pridržavaj me kako bih mogao izići i otići na obalu – rekoh ja, a potom pođoh, saplićući se o skutove svog odijela, i tako odoh šeiku Abu-l-Muzafaru. A on me ugleda i reče mi kad me ugleda: – Neka je dobrodošao onaj čiji su dirhemi bili uzrok moga oslobođenja i oslobođenja ovih trgovaca po volji velikog Alaha! Uzmi ovoga majmuna – kupio sam ga za tebe pa idi s njim kući, a ja ću ti doći – reče mi on zatim, te ja povedah majmuna ispred sebe i pođoh govoreći u sebi: – Alaha mi, ovo je doista krupna roba!

I dođoh kući pa rekoh majci: – Kad god legnem, ti mi naređuješ da ustanem i da trgujem, a sad pogledaj očima ovu moju robu! – A potom sjedoh, i dok sam tako sjedio, odjednom mi dođoše Abu-l-Muzafarovi robovi pa me zapitaše: – Jesi li ti Abu-Muhamed-Lijenčina? – Jesam – odgovorih im, i još pravo ne odgovorih, kadli odjednom za robovima dođe Abu-l-Muzafar, te ja ustadoh i poljubih mu ruke, a on mi reče: – Hajde sa mnom u moju kuću. – Slušam i pokoravam se! – odgovorih mu, pa pođoh s njim i iđah dok ne uđoh u njegovu kuću. I onda on naredi svojim robovima da mi donesu novac, te mi robovi doniješe novac, a Abu-l-Muzafar mi reče: – O, dijete moje, Alah ti je poslao ovaj novac i to ti je zarada na onih pet dirhema. – A zatim robovi poniješe novac na glavama u Abu-l-Muzafarovim kovčezima, a on mi dade ključeve od tih kovčega i reče: – Idi ispred robova svojoj kući – sav taj novac je tvoj. – Ja odoh majci, a ona se obradova i reče: – O, čedo moje, Alah ti je poslao mnogo novaca; okani se ljenčarenja, dakle, pa otiđi na trg i trguj.

I ja se tako okanih ljenčarenja i otvorih dućan na trgu, a majmun poče sjediti sa mnom na mojoj klupici, i kad bih jeo, jeo bi i on sa mnom, a kad bih pio, pio bi i on, i svakoga dana bi se izgubio i ne bi ga bilo do podne,

a potom bi došao s jednom kesom u kojoj bi donio hiljadu dinara, pa bi je stavio pored mene i sjeo. I tako je majmun radio neko vrijeme, dok ne nakupih mnogo novaca, te kupih, o, gospodaru pravovjernih, imanja i njive, pa zasadih voćnjake i kupih bijele i crne robove i robinje. I jednoga dana ja sam tako sjedio, a i majmun je sjedio sa mnom na klupici, kad se odjednom majmun poče okretati desno i lijevo. Ja rekoh u sebi: – Šta li je ovome majmunu? – a Alah dade majmunu dar govora, te mi on reče: – O, Abu-Muhamede! – Kad čuh njegove riječi, ja se veoma poplaših, a majmun proslovi: – Ne plaši se, reći ću ti tko sam. Ja sam marid i spadam u džinove, a došao sam ti zbog toga što si bio siromašan, dok sada ne znaš koliko imaš novaca. Ali se dogodilo da si ti sad meni nešto potreban, i to će biti dobro za tebe. – Šta je to? – zapitah ja, a majmun mi reče: – Hoću da te oženim jednom ženom koja nalikuje na mjesec. – A kako to? – zapitah ja, a majmun mi reče: – Obuci sutra raskošno odijelo, pa uzjaši mazgu sa zlatnim sedlom i otiđi na trg gdje se nalaze trgovci hranom. Zapitaj gdje je starješinin dućan, pa sjedni pored njega i reci mu: – Došao sam da zaprosim tvoju kćerku, jer hoću da je uzmem za ženu. – A ako ti on kaže: – Ti nemaš novaca, ni položaja, niti si od dobra roda – daj mu hiljadu dinara; ako ti pak kaže: – Daj mi još! – daj mu još i sablazni ga novcem. – I Abu-Muhamed reče: – Slušam i pokoravam se; sutra ću učiniti to, ako ushtjedne veliki Alah.

I kad sutradan ustadoh – govorio je Abu-Muhamed – obukoh najraskošnije odijelo pa uzjahah mazgu sa zlatnim sedlom i odoh na trg gdje se nalaze trgovci hranom. Zapitah gdje je starješinin dućan, te tako nađoh starješinu koji je sjedio u svome dućanu, a onda mu brže-bolje priđoh pa ga pozdravih i sjedoh pored njega . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade trista treća noć, ona reče:

303. NOĆ

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Abu-Muhamed-Lijenčina govorio: – I ja mu priđoh pa ga pozdravih, a sa mnom bješe pošlo deset crnih i bijelih robova. – Možda ti je nešto potrebno od mene, a za mene će biti sreća da zadovoljim tu tvoju potrebu? – zapita me starješina trga, a ja mu rekoh: – Jest, nešto mi je potrebno od tebe. – A šta ti je to potrebno? – zapita me on, a ja mu odgovorih: – Došao sam da zaprosim od tebe tvoju kćer, jer hoću da je uzmem za ženu. – Ti nemaš ni novaca, ni položaja, niti si od dobra roda – reče mi starješina, a ja onda izvadih kesu u kojoj bješe hiljadu dinara u dukatskom zlatu, pa mu kazah: – Evo moga položaja i moga dobrog roda, zna se da je prorok rekao (blagoslovio ga i pozdravio Alah!): – Divan je onaj položaj koji je stvoren bogatstvom. – A kako su tek lijepe riječi onoga koji je rekao:

Tko ima dva dirhema samo, njegova su usta
    Naviknuta da govore o svemu. Kaže li što,

Već idu k njemu prijatelji i slušaju ga,
    I ja ga viđah kako međ' nama ponosno hodi.

Ali da nema novaca kojima se ponosi,
Vidio bi da mu je gore no nama svima.

Tà kaže l' bogati i što netačno kome,
Reći će mu: – Tako je! – i to bi istina bila.

A kad siromah izusti samo riječ istinitu,
Reći će mu: – Lažeš! – i vjerovat mu neće.

Doista, dirhemima se mogu u zemlji svakoj
Zaodjenuti ljudi ljepotom i veličinom.

I oni su jezik za svakog tko hoće da lijepo govori,
I oružje za onog koji bi se boriti htio.

Kad je čuo te riječi od mene i kad je shvatio te nanizane stihove, starješina obori glavu i držaše je tako neko vrijeme, a zatim podigne glavu pa mi reče: – Ako se to ne može izbjeći, hoću da mi daš još tri hiljade dinara. – A ja mu odgovorih: – Slušam i pokoravam se! – pa poslah jednoga od svojih robova svojoj kući, te mi on donese onoliko novaca koliko bješe zatražio starješina, a kad vidje da mu je rob donio novac, on iziđe iz dućana i reče svojim slugama: – Zatvorite dućan!

Zatim pozva svoje prijatelje s trga u svoju kuću i napisa bračni zapis između mene i svoje kćeri i reče mi: – Odvest ću te njoj poslije deset dana.

I ja odoh svojoj kući radostan, a kad ostadoh nasamo s majmunom, ispričah mu šta je bilo i šta mi se dogodilo, a onda mi majmun reče: – Divno je to što si učinio!

A kad bješe na izmaku rok koji je odredio starješina, majmun mi reče: – Nešto mi je potrebno od tebe, pa ako mi to učiniš, dobit ćeš od mene što hoćeš. – A šta ti je to potrebno? – zapitah ja, a majmun mi reče: – Na uzvišenijem dijelu one sobe u kojoj će biti tvoja svadba sa starješininom kćerkom ima jedna sobica za ostavu, a na vratima te sobice ima jedna bakrena alka pod kojom se nalaze ključevi. Uzmi te ključeve, pa otvori vrata – naći ćeš željezni kovčeg na čijim se uglovima nalaze četiri zastavice-amajlije, i među njima je jedan lavor pun novca, a pored njega jedanaest zmija, i u lavoru je svezani bijeli pijetao s razdvojenom krestom, a tamo je, pored kovčega, i nož. Uzmi nož, pa zakolji pijetla, pokidaj zastavice i prevrni kovčeg, a potom hodi nevjesti i oduzmi joj nevinost. Eto šta mi je potrebno od tebe. – Slušam i pokoravam se! – rekoh ja.

Zatim odoh šerifovoj kući,[55] pa uđoh u onu sobu i vidjeh sobicu za ostavu koju mi bješe opisao majmun. A kad ostadoh nasamo s nevjestom, ja se začudih njenoj ljepoti i dražesti, njenoj stasitosti i skladnosti, jer jezici ne mogu opisati njenu ljepotu i dražest, i obradovah joj se velikom radošću.

A kad nastade ponoć i kad mi nevjesta zaspa, ja ustadoh, pa uzeh ključeve i otvorih onu sobicu za ostavu, zatim uzeh nož, zaklah pijetla, zbacih one zastavice i prevrnuh kovčeg. I žena se prenu iza sna, pa vidje da je sobica za ostavu otvorena i da je pijetao zaklan, te uzviknu: – Nema moći ni sile do u Alaha, visokoga, velikoga! Marid me je uzeo! – I ona još nije stigla ni da to

izgovori, a marid poče kružiti oko kuće, a zatim mi ote nevjestu. I onda se podiže velika buka, pa odjednom uđe šerif, udarajući se po licu i govoreći: – O, Abu-Muhamede, šta si to učinio s njima? Zar nam tako uzvraćaš? Ja sam ovu amajliju metnuo u sobicu za ostavu zato što sam se bojao da onaj prokletnik ne učini nekakvo zlo mojoj kćeri – ima već mnogo godina kako je gledao da otme tu ženu, ali to nije mogao učiniti. Ali za tebe više nema mjesta pored nas – idi svojim putem, dakle!

Pošto iziđoh iz šerifove kuće, ja dođoh u svoju kuću i počeh tražiti majmuna, ali ne vidjeh ni traga od njega, a onda mi bi jasno da je to taj marid što mi je uzeo ženu i naveo me svojim lukavstvom da učinim ono s amajlijom i pijetlom, koji su mu smetali da uzme djevojku. I ja se pokajah i poderah odijelo koje sam imao na sebi i počeh se udarati po licu, i nijedna zemlja za mene ne bješe dovoljno prostrana. I iziđoh istoga časa, pa se uputih u pustinju, i išao sam sve dotle dok se nada mnom nije sklopilo veče, a nisam znao kamo da pođem. I dok tako bijah zaokupljen mislima, približiše mi se dvije zmije, jedna crvena a druga bijela, koje su se tukle, te ja uzeh jedan kamen sa zemlje, pa njime udarih crvenu zmiju i ubih je, jer ona bješe napala bijelu. Potom bijela zmija ode i izgubi se za trenutak, pa se vrati s deset bijelih zmija, i sve one priđoše ubijenoj zmiji, pa je rastrgaše na komade, tako da od nje ostade samo glava, a zatim odoše svojim putem.

A ja prilegoh na tome mjestu, jer bijah umoran, i dok tako ležah i mišljah o svome slučaju, odjednom se razliježe neki glas koji dotle ne bijah čuo, ali ne vidjeh čovjeka koji je govorio, a glas je izgovorio ova dva stiha:

Pusti nek sudba juri, zatežuć' uzdu svoju,
A tvoja duša uvijek slobodna neka bude.
Dok sklopiš oči samo i dok ih otvoriš opet,
Alah će već jedne stvari drugima zamijeniti.

Kad čuh to, mene obuze, o, gospodaru pravovjernih, nešto krupno – nedoumnica od koje nema veće, i odjednom čuh iza sebe neki glas koji je izgovorio ova dva stiha:

O, muslimane što Kuran slušaš,
Raduj se, jer ćeš sad pošteđen biti.
Ne boj se vraga koji te mami –
Pa mi smo narod vjere pravovjerne.

I ja rekoh: – Tako ti onoga kome se klanjaš, reci mi tko si ti! – A onaj što je govorio uze na se lik čovjeka, pa mi reče: – Ne boj se, tvoje dobro djelo doprlo nam je do ušiju – a mi smo pravovjerni džinovi. Ako ti je što potrebno, reci, a mi ćemo biti sretni da ti to učinimo. – I ja mu odgovorih: – Moja je nevolja velika, jer me je zadesila velika nesreća, i da li je još koga zadesila takva nesreća kao što je moja? – Da nisi ti Abu-Muhamed-Lijenčina? – zapita me

taj čovjek, a ja mu odgovorih: – Jesam! – i onda mi čovjek reče: – O, Abu-Muhamede, ja sam brat one bijele zmije čijeg si neprijatelja ubio; ima nas četvoro braće po ocu i majci, i svi smo ti mi zahvalni za tu dobrotu. Znaj da je onaj što je živio s tobom u majmunskom liku i što te je prevario lukavstvom – jedan od marida-džinova, i da njemu nikada ne bi pošlo za rukom da otme onu djevojku da se nije poslužio lukavstvom – on je već odavno voli i hoće da je uzme, ali mu je smetala ona amajlija, i da je amajlija ostala čitava, marid ne bi mogao dospjeti do djevojke. Ali ne tuguj zbog toga, jer mi ćemo te odvesti djevojci, a marida ćemo ubiti – dobro koje si nam učinio neće propasti. – Potom on kriknu iz svega glasa . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade trista četvrta noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je ifrit rekao: – Dobro koje si nam učinio neće propasti – pa glasno kriknu užasnim glasom, te mu odjednom priđe mnoštvo džinova, a on ih zapita znaju li što o majmunu. Onda reče jedan od onih što bjehu došli: – Ja znam gdje on stanuje. – A gdje stanuje? – zapita ifrit, a onaj mu odgovori: – U Bakrenome gradu, nad kojim se ne rađa sunce. – O, Abu-Muhamede – reče onda ifrit – uzmi jednoga od naših robova, pa će te on ponijeti na svojim leđima i naučit će te kako da otmeš djevojku. I znaj da je to marid nad maridima, a kad te on bude ponio, nemoj spominjati Alahovo ime dok te nosi – inače će pobjeći od tebe, a ti ćeš pasti i poginut ćeš. – I ja mu odgovorih: – Slušam i pokoravam se – i uzeh roba od njihovih robova, a ovaj se sagnu i reče mi: – Uzjaši me! 304. NOĆ

I tako ja sjedoh na maridova leđa, a on poče letjeti sa mnom po zraku, te svijet iščezne za nj, i ja ugledah svijezde koje bjehu slične nepomičnim planinama, i začuh slavopojke anđela na nebu, a za sve to vrijeme marid je razgovarao sa mnom i zabavljao me, odvraćajući me od spominjanja imena velikog Alaha. I dok ja tako letjeh, odjednom pođe k meni jedan čovjek u zelenoj odjeći, s kovrčavom kosom i svijetlim licem, a u rukama mu bješe jedna žica iz koje vrcahu varnice. I taj čovjek mi reče: – O, Abu-Muhamede, reci: – Nema boga do Alaha, a Muhamed je Alahov poslanik! – inače ću te udariti ovom žicom. – A meni se razdiraše duša zbog toga što šutjeh i ne spominjah velikog Alaha, te rekoh: – Nema boga do Alaha, a Muhamed je Alahov poslanik! – I onda taj čovjek udari marida žicom, te se marid stopi i pretvori u pepeo, a ja padoh s njegovih leđa i počeh padati na zemlju, pa se tako svalih u bučno more na kojem se sudaraju valovi.

No uto se na moru pojavi jedna lađa u kojoj bješe pet mornara, a oni priđoše kad me ugledaše, pa me podigoše na lađu i počeše mi govoriti služeći se riječima koje nisam razumio, te im dadoh znak: – Ne razumijem šta mi kažete. – I oni su plovili do kraja toga dana, pa su bacili mrežu i uhvatili jednu ribu, a zatim su je ispekli i nahranili se. I oni su tako plovili sve dotle dok me nisu dovezli u svoj grad, a kad su me dovezli, odveli su me svome caru i izveli me preda nj, te ja poljubih zemlju pred carem, a on me nagradi. A taj je car

znao arapski, te mi je rekao: – Uzet ću te za svoga tjelohranitelja. – A ja ga zapitah: – Kako se zove ovaj grad? – Grad se zove Hinad, a nalazi se u kitajskim zemljama – odgovori mi car.

Potom me car preda veziru toga grada i naredi mu da se sa mnom prošeta po gradu – a stanovnici toga grada bjehu neznabošci u prvo vrijeme, te ih veliki Alah bješe pretvorio u kamen – i tako se ja prošetah po gradu, a nigdje ne vidjeh više drveća i voća no što ih je bilo tamo.

U tome gradu ostadoh više mjeseci, a zatim dođoh do jedne rijeke, pa sjedoh na obalu, i dok sam sjedio, odjednom mi priđe jedan konjanik, pa me zapita: – Jesi li ti Abu-Muhamed-Lijenčina? – Jesam – odgovorih mu, a konjanik mi reče: – Ne boj se, čuli smo kakvo si dobro učinio. – Tko si ti? – zapitah ja konjanika, a on mi kaza: – Ja sam brat one ubijene zmije, a ti si blizu mjestu na kojem se nalazi ona žena do koje želiš dospjeti. – Zatim on svuče svoje odijelo, pa mi ga obuče i reče: – Ne boj se – onaj rob što je poginuo pod tobom jedan je od naših robova.

Potom me taj konjanik posadi iza sebe i ode sa mnom na jedno usamljeno mjesto, pa mi reče: – Sjaši s konja, pa idi između ovih dviju planina dok ne ugledaš Bakreni grad. Zaustavi se podalje od njega i nemoj ući u nj dok se ja ne vratim i dok ti ne kažem šta da radiš. – Slušam i pokoravam se! – odgovorih mu, pa sjahah s konja i krenuh, i išao sam sve dotle dok nisam stigao do jednoga grada, a onda vidjeh da su gradski zidovi bakreni. Počeh obilaziti grad, nadajući se da ću naići na vrata, ali ne nađoh gradskih vrata, i dok sam tako išao oko grada, odjednom mi priđe brat one zmije, pa mi dade mač i jednu amajliju, kako me nitko ne bi mogao vidjeti. A zatim on ode svojim putem i ne bješe ga za kratko vrijeme, kadli se najednom podiže neka vika i ja ugledah mnogo ljudi koji su imali oči na grudima. I kad me vidješe, ti ljudi me zapitaše: – Tko si ti i šta te je navelo da dođeš na ovo mjesto? – A kad im ja ispričah šta je sve bilo, oni mi rekoše: – Žena koju si spomenuo nalazi se zajedno s maridom u ovome gradu, ali mi ne znamo šta je on učinio s njom, a mi smo braće one zmije. Priđi onome potoku – rekoše mi zatim – pa vidi otkud istječe voda i idi niz vodu, a ona će te odvesti u grad.

Ja učinih tako, i idući niz vodu uđoh u jednu jamu pod zemljom, a zatim iziđoh iz nje i vidjeh da se nalazim usred grada, i tamo nađoh onu ženu kako sjedi na zlatnom krevetu, a ispred nje bješe zavjesa od pare. A u blizini te zavjese bješe vrt sa zlatnim drvećem, na kojem bješe voće od dragog kamenja – korunda, topaza, bisera i korala. I kad me ugleda, žena me prepozna i prva me pozdravi, pa me zapita: – O, gospodaru, tko te je doveo na ovo mjesto? – I ja joj ispričah sve što se bješe dogodilo, a ona mi reče:

– Znaj da mi je onaj prokletnik rekao, iz velike ljubavi prema meni, šta je za nj štetno a šta korisno, i da me je obavijestio da se u ovome gradu nalazi jedna amajlija pomoću koje može pobiti sve one koji se nalaze u gradu, ako mu se prohtije da ih pobije. I ma šta da on naredi ifritima, oni izvršuju njegova naređenja. A ta amajlija je na stupu. – A gdje je taj stup? – zapitah ja djevojku, a ona mi odgovori: – Na tom i tom mjestu. – I onda je ja zapitah: – Kakva je

ta amajlija? – a djevojka mi odgovori: – To je slika orla, i na njoj je neki natpis koji ja ne razumijem. Metni tu amajliju ispred sebe, pa uzmi mangal s vatrom i baci na nj malo mošusa – iz njega će se podići dim koji privlači ifrite, a kad budeš to učinio, oni će se svi pojaviti pred tobom, i nijedan neće izostati. Ustani, dakle, pa učini to s blagoslovom velikog Alaha. – I ja joj odgovorih: – Slušam i pokoravam se! – pa ustadoh i pođoh k onome stupu i učinih sve ono što mi ona bješe naredila, a ifriti dođoše i pojaviše se preda mnom, pa mi rekoše: – Na službi smo, o, gospodaru, i učinit ćemo sve što nam narediš! – Okujte mi onog marida što je donio amo onu ženu iz njene kuće – rekoh im, a oni mi odgovoriše: – Slušamo i pokoravamo se! – pa odoše maridu i okovaše ga i dobro svezaše, a zatim se vratiše, pa mi rekoše: – Učinili smo ono što si nam naredio – a ja im naredih da se vrate tamo otkuda su došli.

Zatim se vratih onoj ženi, pa joj ispričah šta se dogodilo i zapitah je: – O, ženo moja, hoćeš li poći sa mnom? – Hoću – odgovori mi ona, a potom ja iziđoh s njom iz jame u koju bijah ušao, pa pođosmo i dođosmo do onih ljudi koji mi bjehu kazali gdje se ona nalazi . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela pa carevu odobrenju, a kad nastade trista peta noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Abu-Muhamed govorio: – I 305.
kad stigosmo do tih ljudi, ja im rekoh: – Pokažite mi put kojim mogu otići u NOĆ
svoju zemlju – a oni mi pokazaše put i pođoše sa mnom do morske obale, i tamo me ukrcaše u jednu lađu. I vjetar koji puhaše bješe povoljan, te smo plovili lađom dok nismo stigli do grada Basre, a kad je ona žena ušla u kuću svoga oca, njena rodbina je vidje i veoma joj se obradova.

Potom ja okadih onog orla mošusom, te ifriti odjednom dođoše iz svih mjesta i rekoše: – Na službi smo, šta hoćeš da uradimo? – I ja im naredih da u moju kuću u Basri prenesu sve blago, i metale, i drago kamenje koje se nalazilo u Bakrenom gradu, te oni to učiniše, a potom im naredih da mi dovedu onoga majmuna, te dovedoše i njega, ponižena i prezrena. I ja zapitah majmuna: – O, prokletniče, zašto si me izdao? – A zatim naredih ifritima da ga stave u uzani bakreni ibrik, pa da ibrik začepe olovom. A ja sa svojom ženom počeh živjeti životom uživanja i radosti, i sada imam, o, gospodaru pravovjernih, toliko blaga, rijetkog dragog kamenja i toliko bogatstvo, da se to ne može izračunati ni iskazati. I ma koliko da je tebi potrebno novaca ili čega drugog, ja ću narediti džinovima da ti to smjesta donesu, a sve će to biti po milosti velikog Alaha.

I gospodar pravovjernih se čudom začudi svemu tome, a zatim obdari Abu-Muhameda kalifskim poklonima i nagradi ga onako kako mu je i priličilo.

PRIČA O VELIKODUŠNOSTI JAHJE-IBN-HALIDA

Priča se i to da je Harun ar-Rašid pozvao jednoga svoga tjelohranitelja koji se zvao Salih (a bilo je to u vrijeme kad se promijenilo ar-Rašidovo raspoloženje prema Barmakidima), a kad ovaj dođe, kalif mu reče: – O, Sališe, otiđi Mansuru pa mu reci: – Kod tebe se nalazi hiljadu hiljada dirhema našega novca, a ja sam odlučio da mi smjesta pošalješ sav taj novac. – I naređujem ti, Sališe, da mu odvojiš glavu od tijela i da mi je doneseš ako ti od sada do predvečernje molitve ne preda sav taj novac. – I Salih odgovori: – Slušam i pokoravam se!

Zatim on ode Mansuru i reče mu ono što bješe spomenuo gospodar pravovjernih. – Propao sam, Alaha mi! – reče onda Mansur. – Tà ako prodam po najskupljoj cijeni sve svoje stvari i sve ono što imam u rukama, to neće iznijeti ni sto hiljada, a gdje da nađem, o, Sališe, ostalih devet stotina hiljada dirhema? – Smisli kako ćeš se spasiti nekim lukavstvom, inače si propao, a ja ti ne mogu ni za trenutak produžiti rok koji ti je odredio gospodar pravovjernih, niti je u mojoj vlasti da bilo čime prijeđem preko onoga što mi je naredio kalif – reče Salih. – Smisli što prije nekakvo lukavstvo pomoću kojeg ćeš se osloboditi prije no što prođe to vrijeme. – O, Sališe, molim te da budeš tako dobar pa da me odvedeš u moju kuću – reče Mansur – kako bih se oprostio sa svojom djecom i svojom obitelji i kako bih mogao poučiti one koji su mi bliski.

I ja odoh s njim u njegovu kuću – pričao je Salih – a on se poče opraštati s obitelji, i začu se kuknjava u njegovoj kući i razlijegoše se plakanje i vrisak i svi dozivahu velikog Alaha da im pomogne. – Palo mi je na pamet – reče onda Salih – da će ti Alah priteći u pomoć preko Barmakida. Hajdemo u kuću Jahje-ibn-Halida. – I odosmo Jahji-ibn-Halidu, pa mu Mansur ispriča u kakvom je stanju, a Halid se ožalosti zbog toga, te obori glavu, i držao ju je tako neko vrijeme, a zatim podigne glavu pa pozva svoga blagajnika i zapita ga: – Koliko dirhema imamo u blagajni? – Oko pet hiljada dirhema – odgovori blagajnik, i onda mu Jahja naredi da ih donese, a zatim posla poslanika svome sinu Al-Fadlu s pismom ovakva sadržaja: – Nude nam da kupimo veoma lijepe spahiluke koji nikada neće opustjeti; pošalji nam, dakle, onoliko dirhema koliko možeš. – I al-Fadl mu posla hiljadu hiljada dirhema, a zatim Jahja posla drugog čovjeka svome sinu Džafaru s pismom ovakva sadržaja: – Dogodilo nam se nešto krupno, pa nam je potrebno onoliko dirhema koliko možeš dati – te mu i Džafar odmah posla hiljadu hiljada dirhema.

I Jahja je sve dotle odašiljao ljude Barmakidima dok od njih nije skupio mnogo novaca za Mansura, a Salih i Mansur nisu znali za to. I Mansur reče Jahji: – O, gospodaru, ja sam se uhvatio za tvoj skut i znam da ću samo od tebe dobiti taj novac kao nešto obično za tvoju velikodušnost. Isplati ostatak moga duga, a mene uzmi za svoga oslobođenog roba. – I Jahja se rastuži i zaplaka i reče: – Hej, momče, gospodar pravovjernih je negda poklonio našoj robinji Dananiri jedno zrno bisera od velike vrijednosti. Otiđi joj, pa joj reci da nam

pošalje to zrno bisera. – I sluga ode robinji, pa donese biser, a Jahja reče: – O, Sališe, ovo zrno bisera sam kupio za gospodara pravovjernih i platio sam za nj trgovcima dvjesta hiljada dirhema, a gospodar pravovjernih ga je poklonio našoj robinji Dananiri, lutnjašici, i kad kalif bude vidio da je to zrno bisera kod tebe, on će ti odati svoje poštovanje i neće dati da se prolije tvoja krv radi nas i iz poštovanja prema nama. I sada je prikupljen sav novac koji ti je potreban, o, Mansure.

I ja ponijeh zrno bisera i novac ar-Rašidu – govorio je Salih – a Mansur je išao sa mnom, i dok smo tako išli putem, ja odjednom čuh kako on izgovara ovaj pjesnikov stih:

Ne žurim iz ljubavi da im odem,
Već zato što se strijele pobojah.

I ja se začudih njegovoj gadnoj naravi, njegovoj niskosti i pokvarenosti, njegovu lošem porijeklu i rodu, te mu odvratih i rekoh: – Na zemljinu licu nema boljih ljudi od Barmakida, a nitko nije gori i pakosniji od tebe! Oni su te otkupili od smrti i spasili te od propasti i učinili ti dobro spasavajući te, a ti im za to ne zahvaljuješ i ne hvališ ih, niti postupaš onako kako postupaju slobodni ljudi, već na njihovo dobročinstvo odgovaraš takvim riječima! – A potom odoh ar-Rašidu . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade trista šesta noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Salih govorio: – I ja ispričah 306.
tu povijest gospodaru pravovjernih i obavijestih ga o onome što se dogodilo, a NOĆ
ar-Rašid se začudi Jahjinoj velikodušnosti i njegovoj darežljivosti i plemenitosti, a začudi se i Mansurovoj gnusobi i niskosti. I on naredi da se biser vrati Jahji-ibn-Halidu, i reče: – Nama ne priliči da opet uzimamo išta od onog što smo poklonili.

I Salih se vrati Jahji-ibn-Halidu pa mu spomenu Mansura i njegov loš postupak, a Jahja reče: – O, Sališe, kad je čovjek siromašan, njemu je teško na duši, te je zaokupljen mislima; ma šta on učinio, mi ga ne možemo osuđivati, jer mu to ne dolazi iz srca. – I on poče pokušavati da nekako opravda Mansura, a Salih zaplaka i uzviknu: – Onaj koji okreće nebeski svod nikada nije stvorio čovjeka kao što si ti! O, žalosti! Kako može biti ukopan u zemlju čovjek koji ima narav kao što je tvoja! – I on izgovori ova dva stiha:

Što brže čini dobro, kad god naumiš to –
Tâ mi darežljivi uvijek ne možemo biti.

Kako se često ometa duša da dobro čini
Kad može, dok smrt ne dođe da je u tom spriječi.

PRIČA O LAŽNOME PISMU

Priča se i to da su se Jahja-ibn-Halid i Abd-Alah-ibn-Malik al-Huzaji u potaji mrzili i da tu mržnju nisu pokazivali i mrzili su se stoga što je gospodar pravovjernih Harun ar-Rašid volio Abd-Alaha-ibn-Malika velikom ljubavlju, te su Jahja-ibn-Halid i njegovi sinovi čak govorili da Abd-Alah opčinjava gospodara pravovjernih.

Tako prođe mnogo vremena, a mržnja ostade u njihovim srcima. I dogodi se da ar-Rašid povjeri upravu nad Jermenijom Abd-Alahu-ibn-Maliku al-Huzaji i da ga pošalje tamo, a kad se Abd-Alah nastani u prijestolnici Jermenije, njemu se uputi Iračanin koji bješe veoma obrazovan i pronicav i bistar čovjek, samo što mu se bilo izmaklo ono što je imao u rukama i što mu je ponestalo para, te se tako poremetilo njegovo stanje. I on bješe krivotvorio jedno pismo koje je tobože Jahja-ibn-Halid uputio Abd-Alahu-ibn-Maliku, pa s tim pismom krenu na put u Jermeniju, a kad dođe do Abd-Alahovih vrata, preda pismo jednom od njegovih dvorjana. I dvorjanin uze pismo, pa ga dade Abd-Alahu-ibn-Maliku, a ovaj ga otvori i pročita, pa porazmisli o njemu i bi mu jasno da je ono lažno. I Abd-Alah naredi da mu dovedu toga čovjeka, te ovaj dođe, pa se pomoli Alahu da blagoslovi Abd-Alaha i pohvali i njega i ljude što bjehu okupljeni oko njega, a Abd-Alah-ibn-Malik ga zapita: – Šta te je nagnalo da svladaš tolike teškoće i da prevališ toliki put pa da mi dođeš s lažnim pismom? Ali umiri svoju dušu – mi nećemo dati da se izjalovi tvoja usrdnost. – Neka Alah dugo poživi našega gospodara vezira! – odgovori taj čovjek. – Ako ti je teško što sam došao, onda mi nemoj navoditi razloge zbog kojih ćeš me odbiti. Široka je Alahova zemlja, i uvijek je živ onaj što sve daje, a pismo koje sam ti donio od Jahje-ibn-Halida – pravo je i nije lažno. – Pisat ću svome opunomoćeniku u Bagdadu i naredit ću mu da se raspita kakvo je to pismo koje si mi donio, pa ako se pokaže da je pismo pravo, a ne lažno i krivotvoreno, postavit ću te za emira u bilo kojoj od mojih zemalja, ili ću ti dati dvjesta hiljada dinara, i konje, i čistokrvne deve, i počasno odijelo, ako hoćeš poklon. A ako je pismo lažno, naredit ću da ti udare dvjesta batina i da ti obriju bradu.

Potom Abd-Alah naredi da toga čovjeka odvedu u jednu sobu i da mu tamo nose sve što mu je potrebno dok se ne provjeri njegova stvar, pa svome opunomoćeniku u Bagdadu napisa pismo ovakva sadržaja: – Došao mi je jedan čovjek i donio mi je pismo za koje tvrdi da mi ga je poslao Jahja-ibn-Halid, a ja loše mislim o tom pismu. Ne trebaš olako prijeći preko ove stvari: Otiđi sam i provjeri kakvo je to pismo, pa mi što prije odgovori, kako bismo mogli razlikovati laganje toga čovjeka od istine. – I kad to pismo stiže u Bagdad, opunomoćenik uzjaha konja . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade trista sedma noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je opunomoćeniku Abd-Alaha-ibn-Malika al-Huzaje stiglo pismo u Bagdad i da se on odmah uputio Jahji-ibn-Halidu. I opunomoćenik nađe Jahju gdje sjedi za stolom sa svojim drugovima i ljudima iz svoje okoline, pa ga pozdravi i preda mu pismo, a Jahja ga pročita i reče opunomoćeniku: – Dođi sutra pa ću ti napisati odgovor. – A kad opunomoćenik ode, Jahja se obrati svojim drugovima za stolom i zapita ih: – Kako da uzvratim onome koji je u moje ime napisao lažno pismo i odnio ga mome neprijatelju? – I svaki njegov drug za stolom reče ponešto, a svi počeše poimence spominjati muke na koje bi ga valjalo udariti, ali im Jahja reče: – Prevarili ste se kad ste mi to spomenuli, a ono što ste mi posavjetovali – posljedica je niskosti i gnusobe vaše pameti. Vi svi znate koliko je Abd-Alah blizak gospodaru pravovjernih, a poznato vam je kako smo mi gnjevni jedan na drugog i kako se mrzimo. Veliki Alah je poslao toga čovjeka i načinio ga posrednikom za naše izmirenje i pomogao mu u tome. On ga je poslao da u našim srcima ugasi oganj gnjeva koji sve jače gori već dvadeset godina i naše će se stvari urediti zahvaljujući njegovu posredovanju. Ja sam dužan da tome čovjeku uzvratim time što ću potvrditi ono što on pretpostavlja i što ću popraviti ono što je učinio, te ću napisati pismo Abd-Alahu-ibn-Maliku al-Huzaji sa željom da mu on oda još veće poštovanje i da ga i dalje veliča i uvažava.

307. NOĆ

Kad čuše to, drugovi za stolom poželješe Jahji svako dobro i začudiše se njegovoj velikodušnosti i savršenoj plemenitosti, a on zatraži papir i tintu, pa svojom rukom napisa ovakvo pismo Abd-Alahu-ibn-Maliku: – U ime milostivog, milosrdnog Alaha! Dobio sam tvoje pismo – nek Alah dâ da dugo poživiš! – i pročitao ga i obradovao se tvome napretku i razveselio se kad sam saznao da se dobro osjećaš i da si potpuno sretan. Ti si pretpostavio da je taj plemeniti čovjek krivotvorio pismo u moje ime i da ti ne donosi nikakve poruke od mene, ali nije tako – pismo sam napisao ja, i ono nije lažno, te se nadam da ćeš ti u svojoj plemenitosti i dobroti i zahvaljujući divnim svojstvima kojima te je obdarila priroda, izaći u susret snovima i nadama toga plemenitog i dostojnog čovjeka, da ćeš mu odavati poštovanje koje mu pripada i da ćeš mu dati prilike da ostvari svoju namjeru. Pokaži da si mu potpuno sklon i budi izdašan u svojim dobročinstvima, a ma šta da mu učiniš, učinit ćeš meni, te ću ti biti zahvalan za to. – Zatim napisa adresu na pismo pa ga zapečati i dade opunomoćeniku, a ovaj ga posla Abd-Alahu, koji se obradova kad vidje šta u njemu piše.

I kad je primio to pismo, Abd-Alah pozva onog čovjeka pa mu reče: – Od dviju nagrada koje sam ti obećao, dat ću ti onu koju više voliš. – Od svega više volim poklon – odgovori čovjek, te Abd-Alah naredi slugama da mu daju dvjesta hiljada dirhema i deset arapskih konja – pet sa svilenim pokrivačima i pet sa svečano ukrašenim sedlima – i dvadeset svežnjeva s odijelom, i deset robova koji su jahali konje, i drago kamenje koje je pristajalo uz to. Potom ga Ab-Alah obdari i bješe mu sklon i uputi ga u Bagdad ubučena u divno odijelo, a kad stiže u Bagdad, taj čovjek se uputi k vratima kuće Jahje-ibn-Halida

prije no što ode svojoj obitelji, pa zamoli Jahju da mu dopusti da uđe u njegovu kuću.

I vratar dođe Jahji pa mu reče: – O, gospodaru naš, pred našim vratima je jedan čovjek dostojan poštovanja i lijepe vanjštine: on veoma lijepo izgleda i ima mnogo slugu, a hoće da ti dođe. – I Jahja mu dopusti da uđe, te tako čovjek uđe i poljubi zemlju između njegovih ruku, a Jahja ga zapita: – Tko si ti? – i čovjek reče: – Ja sam bio mrtav zbog toga što me je kinjila sudba, a ti si me oživio u grobu nestalnosti i poslao me u raj traženja. Ja sam krivotvorio pismo u tvoje ime i odnio ga Abd-Alahu-ibn-Maliku al-Huzaji. – A šta je on učinio s tobom i šta ti je dao? – zapita Jahja, a čovjek mu odgovori: – Dao mi je iz tvojih ruku, zahvaljujući divnim svojstvima kojima te je obdarila priroda i tvojoj sveobuhvatnoj dobroti i velikodušnosti, tvojoj uzvišenoj pomisli i velikoj milosti, toliko da me je obogatio i snabdio i obdario. Ja sam donio sve te darove i poklone, te su svi oni pred tvojim vratima, a tvoje je da narediš i presuda je u tvojim rukama. – Ono što si ti učinio sa mnom ljepše je od onoga što sam ja učinio s tobom – odgovori mu Jahja. – Ti si mi učinio veliku ljubav i veliko dobro time što si mržnju između mene i toga uvaženog čovjeka zamijenio prijateljstvom i ljubavlju. Zato ću ti dati isto toliko novaca koliko ti je poklonio Abd-Alah-ibn-Malik.

Zatim Jahja naredi svojim slugama da tome čovjeku dadu isto toliko novaca, konja i zavežljaja s odijelom koliko mu bijaše dao Abd-Alah, te tako taj čovjek opet poče živjeti u blagostanju kao i ranije, zahvaljujući veličini duše te dvojice plemenitih ljudi.

PRIČA O UČENU ČOVJEKU I KALIFU AL-MAMUNU

Vele i to da među al-Abasovim potomcima nije bilo kalifa koji je bolje znao sve nauke od al-Mamuna. I on je svake nedjelje posvećivao po dva dana skupovima na kojima su učeni ljudi pretresali razna pitanja, i tada su učenjaci iz reda poznavalaca zakona i bogoslova sjedali u njegovu prisustvu po svojim redovima i činovima. I dok je on tako sjedio s njima, u dvoranu u kojoj se održavahu ti skupovi odjednom uđe neki tuđ čovjek u bijelom iznošenom odijelu, pa se smjesti između posljednjih ljudi i sjedne iza poznavalaca zakona, na jedno neupadljivo mjesto. I poče rasprava i pretresanje teških pitanja – a bješe običaj da se prisutnima na skupu stavljaju pitanja redom, jednom po jednom, pa bi svatko rekao poneku iskričavu riječ ili poneku neobičnu šalu, ako ju je znao. Pitanja su stavljana redom, dok tako ne dođe red na toga tuđeg čovjeka, a on progovori i dade bolji odgovor od odgovora svih poznavalaca zakona, te se kalif pohvalno izrazi o njegovim riječima . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade trista osma noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je kalif al-Mamun naredio da onoga čovjeka premjeste na više mjesto, a kad mu staviše drugo pitanje, on odgovori još bolje no što je odgovorio prvi put, te kalif naredi da mu daju još više mjesto; a kad dođe red na nj da odgovori na treće pitanje, taj čovjek dade još bolji i tačniji odgovor no što bjehu prva dva odgovora, te mu al-Mamun naredi da sjedne blizu njega. A kad se završi raspravljanje, učenjacima doniješe vode, te oni oprašе ruke, a zatim im doniješe jela, te jedoše, pa poznavaoci zakona ustadoše i iziđoše, a al-Mamun ne dade onome čovjeku da iziđe s njima, već se zbliži s njim i ophodio se s njim s poštovanjem i obeća mu da će biti milostiv prema njemu i da će mu biti sklon. A zatim spremiše sobu u kojoj se pije, pa dođoše divni drugovi i sjedoše za stol, i onda se počeše obređivati vinom, a kad dođe red na onog čovjeka, on ustade, pa reče: – Ako mi dopusti gospodar pravovjernih, rekao bih nešto. – Govori šta hoćeš – reče al-Mamun, i čovjek reče: – Onaj koji ima uzvišeno mišljenje zna – neka bi ga Alah još više uzvisio! – da se rob danas nalazio u onome skupu dostojnom poštovanja, među nepoznatim ljudima i lošim sugovornicima, i da se gospodar pravovjernih zbližio s njim zbog ono malo pameti koju ima, pa ga je uzdigao iznad drugih i uzvisio do granice do koje nisu dospijevale njegove pomisli. Sada hoće da ga odvoji od to malo pameti kojom se uzdigao poslije svoje poniženosti i koja mu je dala obilje poslije oskudice. Ali neće biti niti je moguće da mu gospodar pravovjernih pozavidi na to malo pameti, pronicavosti i zasluge koje ima, jer roba napušta razum kad pije vina, a primiče mu se nerazboritost, i vino mu oduzima pristojnost i vraća ga na onaj isti prezreni stupanj na kojem je bio, te u očima ljudi postaje prezren, nepoznat čovjek; ja se nadam da onaj koji ima uzvišeno mišljenje neće oteti robu taj biser, zato što je milostiv, velikodušan i velik i obdaren divnim prirodnim svojstvima. – Kad je čuo te riječi od toga čovjeka, al-Mamun ga pohvali i zahvali mu se, pa ga posadi na njegovo mjesto i osjeti da ga poštuje. I kalif naredi da mu se da sto hiljada dirhema, pa ga posadi na konja i pokloni mu raskošno odijelo, a na svakom skupu ga je veličao i bješe mu bliži no svi poznavaoci zakona, dok se tako taj čovjek ne uzdiže iznad svih po stupnju i po svome činu, a Alah bolje zna.

308. NOĆ

PRIČA O ALIJI-ŠARU I LIJEPOJ ZUMURUDI

PRIČA SE DA JE U DREVNA VREMENA i minule vjekove i godine bio jedan trgovac među trgovcima u zemljama horasanskim i da se zvao Madžd-ad-din, a on je imao mnogo novaca, i crnih i bijelih robova i slugu, samo što mu bješe već šezdeset godina, a nije imao djece. A kad je već navršio šezdeset godina, veliki Alah mu posla sina, i on mu nadjenu ime Alija, i kad je odrastao, taj je dječak bio sličan mjesecu u noći uštapa, a kad je postao zreo čovjek i stekao sva svojstva savršenih ljudi, otac mu se smrtno razbolje, te ga pozva i reče mu: – O, čedo moje, približio mi se samrtni čas, te hoću da ti dam jednu pouku. – A kakvu, o, oče? – zapita Alija, a otac mu reče: – O, čedo moje, ostavljam ti u amanet da se ne družiš ni s kim i da se kloniš onoga koji te može oštetiti i unesrećiti. Čuvaj se zlog sugovornika – on nalikuje na kovača: ako te ne opeče njegova vatra, naudit će ti njegov dim. A kako su lijepe pjesnikove riječi:

Ni od koga sad ljubav očekivat' ne možeš,
A izda li te sudba, izdat će te i prijatelji.

Živi u samoći i više ne vjeruj nikom –
Dadoh ti iskren savjet – to je dovoljno, sinko.

I riječi drugoga:

Svi ljudi su boljka potajna, i nemoj se u njih uzdati.
Tâ varalice su, lukavi, kada ih bolje upoznaš.

– O, oče, saslušao sam te i pokoravat ću ti se – reče Alija i zapita: – A šta još da radim? – I otac mu reče: – Čini dobra kad možeš i stalno čini dobra djela ljudima. Iskoristi svaku priliku i obasipaj svojom dobrotom – čovjeku ne polazi za rukom da u svako doba učini ono za čim teži, a kako su lijepe pjesnikove riječi:

U svakome času i trenutku svakom
Nismo u stanju da činimo dobra.

Pa grabi priliku kad ti se ukaže,
Bojeć' se da nove teškoće ne dođu.

I mladić reče: – Saslušao sam te i pokoravat ću ti se . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade trista deveta noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je mladić rekao svome ocu: – 309.
Saslušao sam te i pokoravat ću ti se. A šta još? – I otac mu reče: – Budi uvijek NOĆ
pokoran Alahu, a on će te čuvati; čuvaj svoj novac i nemoj biti neumjeren – ako ga počneš preko mjere trošiti, živjet ćeš u oskudici i bit ćeš nitko i ništa među ljudima. Znaj da čovjek vrijedi onoliko koliko ima u desnici, a kako su lijepe pjesnikove riječi:

Kad novca malo imam, nitko mi prijatelj nije
A kad ga mnogo imam, svi su mi prijatelji.

Mnogi se dušmani moji zbog novca sa mnom druže,
A mnogi, kad novca nema, neprijatelji su mi.

– A šta još? – zapita Alija, a otac mu reče: – O, dijete moje, savjetuj se s onima koji su stariji od tebe i ne hitaj onome što želiš. Žali onoga koji je niži od tebe – sažalit će se na tebe onaj koji je viši od tebe – i ne čini nažao nikome – jer će Alah tada dati vlast nad tobom onome koji će ti napakostiti. Kako su lijepe pjesnikove riječi:

Misao drugog sa svojom spajaj i savjetuj se –
Od dvojice tačno mišljenje sakriveno nije.

Čovjek je ogledalo gdje mu se lice ogleda,
A u dva ogledala zatiljak se vidjeti može.

– I pazi da ne piješ vino – u njemu je početak svakoga zla; ono progoni pamet onoga koji ga pije i sramoti ga, i kako su lijepe pjesnikove riječi:

Tako mi Alaha mog, vinom se opiti neću,
Dok mi je duša u tijelu i jasnost u riječima!

Za hladnim vinom neću čeznuti ubuduće,
A prijatelj će mi biti jedino trijezan čovjek.

– Eto ti moje pouke. Imaj je uvijek pred očima, a Alah mi je jamac za tebe.

Potom samrtnik obamre i zašuti neko vrijeme, a kad dođe k sebi, zamoli Alaha da mu oprosti i izgovori oba simbola vjere,[56] pa ode na istinu velikom Alahu. I zaplaka i zarida njegov sin, a potom ga poče obređivati onako kako dolikuje, i u pogrebnoj povorci su išli veliki i mali, i pošto stadoše oko grobnice, očitaše mu sve molitve, i sin ne propusti ništa, već učini sve što je valjalo učiniti. A zatim se pomoliše za pokoj duše umrloga, pa ga ukopaše u zemlju, a na grobu mu napisaše ovaj dvostih:

Od praha sazdan, živ si postao ti,
I naučio se jasnosti u govoru svom.

A kad se u prah vrati, mrtav postade,
Kao da prah nikad nisi ni napustio.

A njegov sin Alija tugovao je za njim velikom tugom, primajući izjave saučešća po običaju uglednih ljudi, i tugovao je dalje za ocem, dok mu ne umre i majka, nešto malo poslije oca, pa i za majku učini ono isto što bješe učinio za oca. A poslije toga poče sjediti u dućanu, gdje je prodavao i kupovao, i nije drugovao ni s jednim stvorenjem velikog Alaha, pridržavajući se pouke koju mu bješe otac dao, i tako je živio godinu dana.

A nakon godinu dana dođoše mu, poslužívši se lukavstvom, čeda razvratnica i sprijateljiše se s njim, te se on podade razvratu i skrene s pravoga puta. I tako mladić poče piti vino peharima i odlaziti ljepoticama i ujutro i uveče, a u sebi govoraše: – Otac je taj novac prikupio za mene, pa ako ga ja ne trošim, kome ću ga onda ostaviti? Alaha mi, radit ću samo onako kako je rekao pjesnik:

Ako budeš proveo cio svoj vijek
Gomilajuć' bogatstvo, skupljajuć' ga,

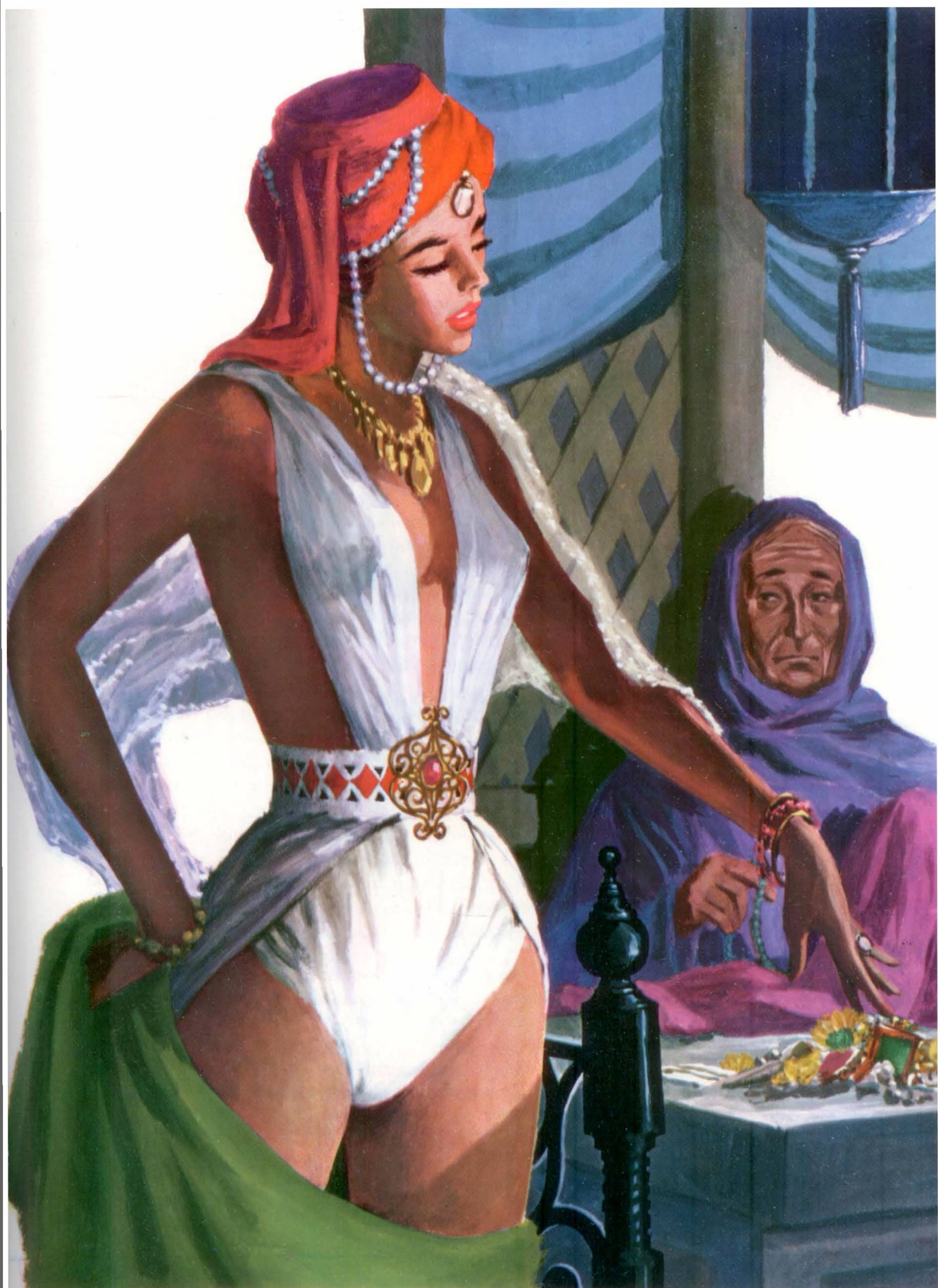
Onda kad ćeš se, tim što skupit' uspje
Za sebe sama, sâm naslađivati?

I Alija-Šar je rasipao novac u noćne i dnevne sate, dok tako ne spiska sav novac i ne osiromaši. I njegovo stanje se pogorša, a um mu se pomuti, te on proda dućan i zgradu i ostalo, a potom proda odijelo koje je nosio svakoga dana i za sebe ne ostavi ništa osim odijela za jednu promjenu, a kad prođe opijenost i dođe razmišljanje, obuze ga tuga.

I jednom je on sjedio od jutra do večeri, ne okusivši ništa, a onda reče u sebi: – Obići ću one ljude na koje sam trošio svoj novac: možda će me netko od njih nahraniti na današnji dan. – I on ih sve obiđe, ali, kad god bi zalupao na koja vrata, domaćin bi rekao da nije kod kuće i sakrio bi se od Alije, te tako Aliju poče moriti glad. I onda on ode na trg gdje se nalaze trgovci . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade trista deseta noć, ona reče:

310. NOĆ – Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Aliju-Šara počela moriti glad, te je otišao na trg gdje se nalaze trgovci, a tamo je ugledao mnoštvo ljudi koji

(STRANA 234 — 316. NOĆ)

Potom joj starica reče da ju je poslao njen gospodar Alija Šar, i dogovori se sa Zumurudom da sutradan uveče bude gotova, te da pripremi sav nakit i da osluškuje šuškanje, i kaza joj: — Tvoj gospodar će doći pod dvor s klupicom i zazviždat će ti, a kad čuješ to, zazviždi i ti njemu, pa se spusti s prozora niz uže, a on će te prihvatiti i otići s tobom . . .

se bjehu okupili i načinili uzan obruč. I Alija reče u sebi: – Hajde da vidim zašto su se okupili ti ljudi! Alaha mi, neću se maknuti odavde dok ne vidim šta je u onome krugu! – pa priđe obruču i vidje jednu visoku djevojku vitkoga stasa, s ružičastim obrazima i bujnim grudima, koja je nadmašivala sve ljude svoga vremena svojom ljepotom, dražešću, sjajem i savršenstvom, kao što je rekao o njoj jedan od onih koji su je opisivali:

Ona bješe sazdana i kao izlivena
U kalupu ljepote same – ni manja ni duža.

Mjesec – lice je njeno, a grana vitka – stas,
I mošus dah je njen, te sličnog bića nema.

I kao da je salivena u vodi biserja svježeg,
I u svakome udu njenom mjesec je draži njene.

A ime te robinje bješe Zumuruda. I kad je vidje, Alija-Šar se zadivi njenoj ljepoti i dražesti, te uzviknu: – Alaha mi, neću otići dok ne vidim kolika će biti najviša cijena za ovu djevojku i dok ne saznam tko ju je kupio.

I on stade među trgovce, a oni pomisliše da će je on kupiti, jer su znali da je bogat i da je naslijedio mnogo novaca od svojih roditelja. A posrednik stade pored robinje, pa reče: – O, trgovci, o, ljudi koji imate novaca, tko će otpočeti nadmetanje za ovu djevojku, gospodarku mjeseca i najsjajniji biser, Zumurudu, koja izrađuje zavjese, a koju želi onaj koji traži i koja je naslada za onoga koji želi? Započnite nadmetanje – nitko neće predbaciti onima koji ga započnu niti će ih koriti.

I jedan od trgovaca reče: – Dajem za nju pet stotina dinara – dok drugi reče: – Dajem još deset. – A onda reče jedan starac koji se zvaše Rašid-ad-din – a bješe plavook i ružne vanjštine: – Dajem još sto – dok jedan drugi reče: – I još deset, – a onda Rašid-ad-din uzviknu: – Dajem hiljadu! – te trgovci zatvoriše svoje jezike i zašutješe i posrednik se posavjetova s djevojčinim gospodarom, koji reče: – Kunem se da ću je prodati samo onome koga ona sama izabere. Posavjetuj se s njom, dakle. – I posrednik priđe djevojci, pa reče: – O, gospodarko mjeseca, ovaj trgovac hoće da te kupi. – A djevojka pogleda u trgovca i vidje da je onakav kao što spomenusmo, te reče posredniku: – Neće me prodati starcu koji je zbog svoje oronulosti zapao u najgore stanje. Alah je dao dar onome koji je rekao:

Tražih da me ljubi, a ona onda vidje
Da sam sijed (a onda bogat i sretan bijah).

I reče, ukloniv se brzo: – Ne, tako mi onog
Što iz ničega stvori cio ljudski rod!

Nimalo ne marim za sijedu kosu ja –
I zar da dovijeka pamukom punim usta?

I kad je čuo njene riječi, posrednik joj reče: – Alaha mi, tebi se može oprostiti, a vrijediš deset hiljada dinara! – I on javi gospodaru da djevojka ne pristaje

da je prodaju tome starcu, te gospodar reče: – Ponudi joj nekog drugog. – I onda stupi naprijed jedan drugi čovjek, pa reče: – Daj je meni po onu cijenu koju je davao starac što joj se ne sviđa! – A djevojka pogleda u njega i vidje da mu je brada obojena te reče: – Kakva je to pokvarenost i sramota i crna boja na sjedini! – I ona izrazi svoje čuđenje i izgovori ove stihove:

Pokaza mi netko sve ono što mi pokaza on –
Zatiljak, tako mi boga, papučom bijen.

I bradu gdje za zvijeri mjesta ima
I rog sav savijen užetom jakim.

O, ti što se zaljubi u stas i obraz moj,
O nemogućem sanjaš sad bezbrižno!

A kako su lijepe pjesnikove riječi:

Porocima sjedinu si obojio,
I kriješ ono što je, da doskočiš.

Odlazeć s jednom bradom, s drugom dolaziš,
Kao da sjene njome pokazuješ.

A kad je čuo njene stihove, posrednik uzviknu: – Alaha mi, kazala si istinu! – A trgovac zapita: – Šta je to kazala? – I onda mu posrednik ponovi stihove, a trgovcu bi jasno da je istina protiv njega, te odustane od namjere da kupi djevojku. I naprijed stupi drugi trgovac, pa reče: – Prodaj je meni za cijenu koju si čuo – te posrednik ponudi djevojci toga trgovca, a ona pogleda u nj i vidje da je ćorav te reče: – To je ćoravko, a pjesnik je rekao o njemu:

S ćoravim ni jedan dan ne prijateljuj,
Laži njihove boj se, a i zlobe njine.

Kad bi u ćoravih malo dobra bilo,
Alah im to oko oduzeo ne bi.

– Hoćeš li da te prodam ovome trgovcu? – zapita posrednik djevojku, a ona pogleda u trgovca i vidje da je mali i da mu brada doseže do pupka, te kaza: – To je onaj o kojem je pjesnik rekao:

Prijatelja imamo, a on ima bradu –
Ne nama na korist Alah mu je dade.

Tȁ brada je za nas kao i noć zimska –
Duga je veoma, i hladna, i tamna.

I onda joj posrednik reče: – O, gospođo, pogledaj da li među prisutnima ima koga koji ti se sviđa pa da te prodam njemu! – A djevojka pogleda okupljene trgovce i poče pažljivo zagledati jednoga za drugim, pa joj tako pogled pade na Aliju-Šara . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade trista jedanaesta noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je djevojka pogledala Aliju-Šara pogledom koji ostavlja za sobom hiljadu uzdaha, i da joj je srce priraslo za nj, jer je on bio neobično lijep i ugodniji od povjetarca sa sjevera. I ona reče: – O, posredniče, hoću da me prodate samo ovome – mome gospodaru koji ima lice i vitak stas i o kojem je rekao jedan od onih koji su ga opisivali: 311. NOĆ

Pokazaše jedno divno lice,
Pa zaljubljene kore zatim.
Kada su htjeli da sakriju mene,
Neka sakriju tvoje divno lice.

– Nitko neće biti moj gospodar osim njega, jer su mu obrazi ovalni, a sočna usta su mu, i njegova krasota zbunjuje onoga koji niže i prosipa, kao što je rekao pjesnik o njemu:

Ridvan ga je na rajska vrata pustio,
Bojeć' se da hurije ne sablazni.
Kore ga zbog gordosti bliski svi,
Al' mjesecu praštaju kad je gord.

– On ima kovrčavu kosu i ružičaste obraze i čarobne poglede o kojima je pjesnik rekao:

Gazela obeća meni da će se zbližiti sa mnom,
Te mi je srce nemirno, a oči očekuju je.
Oči mi jamče moje da mi je istinu rekla,
Al' kako obećanje umorni da ispune?

Kad je čuo kakve je stihove izgovorila djevojka o ljepoti Alije-Šara, posrednik se začudi njenoj rječitosti i sjaju njene blistavosti, a njen gospodar mu reče: – Ne čudi se njenoj blistavosti od koje se može zastidjeti dnevno sunce, a ni tome što pamti nježne stihove! Ona pored toga čita veliki Kuran na sedam načina i izlaže plemenite predaje u tačnim izvodima, i piše na sedam načina, a iz nauka zna i ono što ne zna ni učen čovjek koji najviše zna. Ruke su joj bolje od zlata i srebra – ona izrađuje svilene zavjese pa ih prodaje i na svakoj zarađuje po pedeset dinara, a jednu zavjesu može izraditi za osam dana. O, kako će biti sretan onaj u čiju kuću uđe i koji od nje načini svoje skriveno blago! – uzviknu posrednik, a djevojčin gospodar reče: – Prodaj je onome koga ona zahtije!

I onda se posrednik vrati Aliji-Šaru, pa mu poljubi ruke i reče: – O, gospodaru, kupi ovu robinju – ona je tebe izabrala. – I posrednik reče Aliji-Šaru kakve su djevojčine vrline i šta sve zna, i izusti: – Neka ti je na zdravlje, ako je kupiš – nju ti je poklonio onaj koji ne štedi kad poklanja. – A Alija-Šar je šutio neko vrijeme smijući se sebi samom i govoreći u sebi: – Ja još ni sad

nemam hrane, ali se bojim da me ne snađe kakvo zlo od trgovaca ako kažem: – Nemam novaca da je kupim. – I djevojka vidje da je Alija-Šar oborio glavu te reče posredniku: – Uzmi me za ruku pa me odvedi njemu; pokazat ću mu se i navest ću ga da me kupi – neću da me prodate nikome drugome osim njemu.

I posrednik uze djevojku pa je odvede Aliji-Šaru, a zatim mu reče: – Šta misliš, o, gospodaru? – ali mu Alija-Šar ne odgovori. – O, gospodaru moj i dragane moga srca, zašto me ne kupiš? – zapita ga djevojka. – Kupi me za koliko hoćeš, a ja ću te usrećiti. – I onda Alija-Šar podigne glavu prema djevojci, pa je zapita: – Zar se može kupovati i na silu? Skupa si mi za hiljadu dinara. – O, gospodaru, kupi me za devet stotina – reče djevojka, a Alija-Šar joj odgovori: – Neću! – te djevojka reče: – Za osam stotina – a on opet odgovori: – Neću! – i djevojka sve dotle obaraše sebi cijenu dok mu naposljetku ne reče: – Za sto dinara! – i onda Alija-Šar reče: – Nemam ni punu stotinu. – I tada se djevojka nasmija, pa ga zapita: – A koliko nedostaje do te tvoje stotine? – A Alija-Šar uzviknu: – Ne samo da nemam stotinu dinara, nego nemam ništa! Alaha mi, nemam ni bijelog ni crvenog dirhema ili dinara. Gledaj da nađeš nekog drugog kupca. – A kad vidje da on nema baš ništa, djevojka mu reče: – Uzmi me za ruku, kao da me hoćeš dobro zagledati u uličici – te Alija-Šar učini to, a djevojka onda izvadi iz njedara jednu kesu u kojoj bješe hiljadu dinara, pa mu reče: – Odmjeri odavde devet stotina dinara, da me platiš, a sto dinara zadrži – dobro će nam doći. – I Alija-Šar učini onako kako mu je naredila djevojka, i kupi je za devet stotina dinara, a novac za nju dade iz one kese, pa ode s njom kući, a kad uđe u njegovu kuću, djevojka vidje da je ona sasvim prazna i da u njoj nema ni prostirki ni posuđa. I onda djevojka dade Aliji-Šaru hiljadu dinara i reče mu: – Otiđi na trg, pa kupi za trista dinara ćilimova i sudova za našu kuću – te on učini to, a zatim djevojka reče: – Kupi za nas jela i pića . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade trista dvanaesta noć, ona reče:

312. NOĆ

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je djevojka rekla Aliji-Šaru: – Kupi za nas jela i pića za tri dinara – te on učini to, a potom mu ona reče: – Kupi jedan komad svile velik kao zavjesa, i kupi zlatne i srebrne srme i svilenoga konca u sedam boja. – I on učini to, a djevojka onda prostre po kući ćilime, pa zapali svijeće i sjedne s njim da pije i jede, a zatim odoše u postelju i zadovoljiše svoju želju jedno drugim. I provedoše noć zagrljeni iza zavjese, a bjehu onakvi kao što pjesnik reče:

Posjećuj drage, pa nek te grde zavidljivci –
Ta u stasti ti pomoć' ne može zavidljivac.

Sanjao sam da ležiš na istoj postelji sa mnom,
I svježim dahom iz usta tvojih naslađivah se.

Sve što sam usnio istina je prava, kunem ti se,
I postići ću sve to ja, za inat dušmanima.

Oči mi nikad nisu vidjele ljepšeg prizora
Od dvoje dragih što mirno u istoj postelji leže.

Zagrlili su se, a pokrivač sloge skriva ih,
I jastuk im je uvijek ruka i šaka njina.

I kad je jedno srce drugo sebi privuklo
Tad hladno željezo ljudi kovati mogu, znaj.

I tako su ležali zagrljeni do jutra, i u srca im se useli uzajamna ljubav. A zatim djevojka uze jednu zavjesu, pa je izveze raznobojnom svilom i ukrasi zlatnom srmom i obrubi je rubom na kojem bjehu slike ptica, a na krajevima izveze slike životinja, i ne bješe nijedne životinje na svijetu čiju sliku nije izvezla na zavjesi. I provede osam dana radeći na toj zavjesi, a kad je završi, skroji je i uglača, pa je dade svome gospodaru i reče mu: – Otiđi na trg, pa je prodaj nekom trgovcu za pedeset dinara, ali pazi da je ne prodaš nekom prolazniku – zbog toga se možemo rastati, jer imamo neprijatelja koji nas ne zaboravljaju. – A Alija-Šar reče: – Slušam i pokoravam se! – pa ode na trg sa zavjesom i proda je jednom trgovcu, a zatim kupi jedan komad tkanine i svile i zlatne srme, kao i obično, a kupi i onoliko hrane koliko im bješe potrebno, pa sve to donese djevojci i dade joj ostatak novca.

I svakog osmog dana davaše mu ona po jednu zavjesu, a on ju je prodavao za pedeset dinara, i tako to potraja godinu dana. A nakon godinu dana Alija ode na trg sa zavjesom, kao i obično, pa je dade jednom posredniku, a na tog posrednika naiđe jedan kršćanin i dade mu za nju šezdeset dinara, ali je posrednik ne htjede dati, te mu kršćanin davaše sve više, dok se ne pogodi s njim da mu je dâ za sto dinara, a posrednika podmiti, davši mu deset dinara. I posrednik se vrati Aliji-Šaru i saopći mu koliko može dobiti, pa se poče služiti lukavstvom, ne bi li naveo Aliju da proda zavjesu kršćaninu za taj novac.

– O, gospodaru, nemoj se bojati toga kršćanina, od njega te neće snaći nikakvo zlo – reče posrednik Aliji, pa na Aliju navališe i trgovci, te on proda zavjesu kršćaninu, a srce mu bješe uznemireno. A potom Alija uze novac, pa pođe kući i vidje da onaj kršćanin ide za njim. – O, kršćanine, zašto ideš za mnom? – zapita on, a kršćanin mu odgovori: – O, gospodaru, nešto mi je potrebno na kraju ulice, ne dao Alah da i tebi što nedostaje! – I Alija ne dođe ni do svoje kuće, a kršćanin ga već sustiže, te ga Alija-Šar zapita: – O, prokletniče, zašto ideš za mnom kud god ja pođem? – O, gospodaru, daj mi da popijem jedan gutljaj vode, a veliki Alah će te za to nagraditi – reče kršćanin, te Alija-Šar pomisli: – Taj čovjek je pod mojom zaštitom . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade trista trinaesta noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Alija-Šar pomislio: – Taj 313.
čovjek mi je došao zatražiti gutljaj vode; Alaha mi, ja ga neću obmanuti u NOĆ
onome što očekuje. – A zatim Alija uđe u kuću, pa uze ibrik u kojem bješe voda, a njegova robinja ga vidje i zapita: – O, dragi, jesi li prodao zavjesu? – Jesam – odgovori joj Alija-Šar, a ona ga zapita: – Da li trgovcu ili nekom

prolazniku na putu? Srce mi osjeća da ćemo se rastati. – Prodao sam je baš trgovcu – odgovori Alija-Šar, a djevojka uzviknu: – O, gospodaru, reci mi istinu o tome, kako bih mogla popraviti stanje u kojem sam! Zašto si uzeo ibrik s vodom? – Da dam vode jednome posredniku – odgovori Alija-Šar, a djevojka uzviknu: – Nema moći ni sile do u Alaha, velikoga, visokoga! – A zatim izgovori ove stihove:

Ti što za rastankom težiš, ne hitaj,
I zagrljajima ne daj da te obmanu.

Polako! Sudba je po sebi varljiva.
A prijateljstvu kraj je – rastanak.

A potom Alija iziđe s ibrikom i vidje onog kršćanina kako ulazi u kućni prolaz. – Zar si amo dospio, psu? – uzviknu Alija-Šar. – Kako smiješ ući u kuću bez moga odobrenja? – O, gospodaru – odgovori kršćanin – nema nikakve razlike između ulaznih vrata i prolaza, i ja ću se pomaći sa svoga mjesta samo zato da mogu izići, a ti ćeš biti milostiv, dobar, darežljiv i učinit ćeš dobro djelo.

I kršćanin uze ibrik s vodom, pa popi onu vodu koja bješe u njemu, a zatim dade ibrik Aliji-Šaru. I Alija uze ibrik, očekujući da kršćanin ode, ali se on ne podiže. – Zašto ne ustaješ i ne odlaziš svojim putem? – zapita ga Alija-Šar, a kršćanin mu reče: – O, gospodaru, nemoj biti kao oni koji učine dobro djelo, pa poslije predbacuju čovjeku, ili kao oni o kojima je pjesnik rekao:

Odoše oni što su, kad si im na vratima bio,
Najdarežljiviji bili i činili što si htio.

A kad si stao pred druga vrata, poslije njinih,
Zbog gutljaja vode počeše da te kore.

– O, gospodaru – reče kršćanin zatim – napio sam se vode, pa hoću da mi daš da pojedem nešto od onoga što imaš u kući – bit će mi svejedno da li će to biti komad kruha ili dvopek ili glavica luka. – Ustani i ne zapodijevaj svađu, ja nemam ništa u kući – reče Alija, a kršćanin kaza: – O, gospodaru, ako nemaš ništa u kući, uzmi ovih sto dinara, pa donesi nešto s trga – makar jednu pogačicu, kako bi među nama bilo kruha i soli. – Doista, ovaj kršćanin je lud! Uzet ću tih sto dinara od njega, pa ću mu donijeti nešto što stoji dva dirhema i narugat ću mu se – pomisli u sebi Alija-Šar, a kršćanin reče: – O, gospodaru, hoću samo nešto čime mogu utažiti glad, pa ma to bila i suha pogačica ili glavica luka. Najbolja je ona hrana kojom se može utažiti glad, a ne izvrsna jela, i kako su lijepe pjesnikove riječi:

Glad se utažit' može pogačicom suhom,
Pa zašto sam uznemiren veoma i žalostan?

Smrt je pravedna, jer se jednako ponaša
Prema kalifu i prosjaku bijednom.

– Pričekaj me ti ovdje, a ju ću zatvoriti kuću, pa ću ti donijeti nešto s trga – reče Alija-Šar, a kršćanin kaza: – Slušam i pokoravam se!

I tako Alija ode, pa zatvori sobe i stavi katanac na vrata, a zatim uze ključ i ode na trg. A na trgu kupi zapečena sira, bijeloga meda, banana i kruha pa sve to donese kršćaninu, a kršćanin uzviknu, vidjevši sve to: – O, gospodaru, toga ima tako mnogo da bi bilo dovoljno za deset ljudi, a ja sam sâm. Možda ćeš i ti jesti malo sa mnom? – Jedi sâm, ja sam sit – odgovori Alija-Šar, a kršćanin uzviknu: – O, gospodaru, mudri su rekli: – Onaj koji ne jede sa svojim gostom, čedo je preljuba. – I kad ču te riječi od kršćanina, Alija-Šar sjedne, pa se malo prihvati s njim, a kršćanin . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade trista četrnaesta noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Alija-Šar sjeo i da se malo 314.
prihvatio s kršćaninom, a kršćanin je uzeo jednu bananu, pa ju je očistio i NOĆ
prelomio na dvije polovine, i u jednu polovinu stavio očišćene bunike pomiješane s opijumom, od kojeg jedna drahma može oboriti slona, a zatim je tu polovinu banane umočio u med, pa je rekao: – O, gospodaru, vjere ti, uzmi ovo! – A Aliju-Šara bješe stid da ga nagna da pogazi zakletvu, te uze od njega tu polovinu banane i proguta je, i tek što mu se ona nađe u želucu, a glava mu preteče noge, te bješe kao čovjek koji spava godinu dana.

Kad vidje to, kršćanin skoči na noge kao olinjali vuk ili sudba koja gospodari, pa uze od Alije ključ od soba, ostavivši Aliju da leži, a sâm trkom otrča svome bratu i ispriča mu sve to. A sve to bješe stoga što kršćaninov brat bješe onaj oronuli starac koji je htio kupiti Zumurudu za hiljadu dinara, a ona na to nije pristala, već mu se narugala u stihovima. A on bješe u duši nevjernik i samo na izgled musliman, i bješe se nazvao Rašid-ad-dinom. A kad mu se ova djevojka narugala i kad nije pristala da je prodaju njemu, on se požalio svome bratu kršćaninu, koji se poslužio lukavstvom i oteo djevojku od njena gospodara Alije-Šara (a zvao se Barsum). I kršćanin tada bješe rekao svome bratu: – Ne tuguj zbog toga, jer ja ću se poslužiti lukavstvom i dobit ću je za tebe bez ijednog dirhema i dinara! Kršćanin naime bješe čarobnjak, podmukla varalica i razvratnik, i on je sve dotle pleo zamke i smišljao lukavstva dok se nije poslužio onim lukavstvom koje spomenusmo, a onda je uzeo ključeve, pa je otišao svome bratu i ispričao mu šta se dogodilo.

I njegov brat uzjaha mazgu i povede svoje sluge, pa se s kršćaninom uputi kući Alije-Šara, a ponese i kesu u kojoj bješe hiljadu dinara, kako bi mogao podmititi valiju, ako naiđe na nj. I on otvori sobe, a ljudi koji bjehu s njim jurnuše na Zumurudu i silom je odvedoše, zaprijetivši joj smrću ako progovori, pa ostaviše kuću onakvu kakva je i bila, ne uzevši ništa iz nje, a ostaviše i Aliju-Šara da leži na prolazu i metnuše ključeve pored njega, pošto zatvoriše vrata.

Kršćanin pak ode s djevojkom u svoj dvor i stavi je među svoje robinje i naložnice te joj reče: – O, razvratnice, ja sam onaj starac koga nisi htjela i

kome si se rugala, a sad sam te uzeo, iako za tebe nisam dao nijednog dirhema ni dinara. – I ona mu odgovori (a oči joj se napuniše suzama): – Dovoljno si se ogriješio o Alaha kad si me razdvojio od moga gospodara, o, pakosni starče! – O, razvratnice, o, ljubavnice, tek ćeš vidjeti na kakve ću te muke udariti! – uzviknu starac. – Tako mi Mesije, ako me ne poslušaš i ne prijeđeš na moju vjeru, ja ću te mučiti svakojakim mukama! – Alaha mi, ja se neću rastati s islamskom vjerom, pa makar me isjekao na komade, a možda će mi Alah uskoro pomoći – ta on može učiniti ono što zahtije – odgovori mu djevojka. – Razumni ljudi su rekli: – Neka nevolja snađe tijelo, ali nek ne snađe vjeru.

I onda starac pozva sluge i robinje, pa im reče: – Oborite je! – te oni oboriše djevojku, a starac ju je neprestano i žestoko udarao, dok je ona dozivala u pomoć, ali joj nitko ne priteče. A potom djevojka prestade dozivati u pomoć i poče govoriti: – Dovoljno mi je što je Alah sa mnom! – dok joj se ne presiječe dah i dok ne postadoše nečujni njeni jauci. A kad je utolio gnjev svoga srca, starac reče slugama: – Odvucite je za noge, pa je bacite u kuhinju, a nemojte je ničim hraniti!

I prokletnik prespava tu noć, a kad nastade jutro, on zatraži djevojku i ponovo je poče udarati, a zatim naredi slugama da je bace na ranije mjesto, te oni to učiniše. A kad se ohladiše udarci na njoj, ona uzviknu: – Nema boga do Alaha, a Muhamed je njegov poslanik! Alah je moja potpora i dobri bog koji daje sve! – A zatim poče dozivati u pomoć našeg gospodara Muhameda, blagoslovio ga i pozdravio Alah!...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade trista petnaesta noć, ona reče:

315. NOĆ – Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Zumuruda počela dozivati u pomoć proroka – blagoslovio ga i pozdravio Alah! – i eto šta je bilo s njom.

Što se pak tiče Alije-Šara, on je ležao do sutradan, a potom mu je bunika izletjela iz glave, te je otvorio oči i viknuo: – O, Zumurudo! – Ali mu nitko ne odgovori. I onda on uđe u sobu i vidje da je kuća prazna i da je daleko ona kojoj je odlazio, i bi mu jasno da se sve to s njim dogodilo samo zbog kršćanina. I poče jecati i plakati, i jadati se, i tugovati, i proli suze i izgovori ove stihove:

O, ljubavi moja, ti me ne štediš niti me maziš,
Te mi je duša između muka i opasnosti.

Sažalite se, gospodo, na roba što se ponizi
Na putevima ljubavi, i na bogata što osiromaši.

Šta će strijelac, ako dušmani odjednom naiđu
I on hoće strijelom da ih gađa, a luk mu se slomi?

Kada mladića odjednom okupe tako jadi mnogi,
Može li kud pobjeći od njih i sudbe svoje?

Koliko puta rekoše mi da ću se rastati s njom,
Al' čovjek oslijepi kada odluka sudbe padne.

I Alija-Šar se poče kajati onda kad kajanje bješe uzaludno, i zaplaka se i podera odijelo koje je imao na sebi, pa uze u ruke dva kamena i poče obilaziti grad udarajući se kamenjem po grudima i vičući: – O, Zumurudo! – I mališani trčahu oko njega i vikahu: – Bjesomučnik! Bjesomučnik! – a svi oni koji su ga znali oplakivahu ga i govorahu: – To je taj i taj. Šta li mu se to dogodilo? – I Alija bješe u takvom stanju do kraja toga dana, a kad se nad njim spusti noć, on zaspa i spavaše do jutra u jednoj uličici, pa izjutra opet poče hodati s kamenjem po gradu i tako hodaše do kraja dana. A poslije toga vrati se kući na prenoćište, i onda ga ugleda jedna njegova susjeda (a bješe to jedna od dobrih starih žena), pa ga zapita: – O, dijete moje, neka te spasi Alah, kad si poludio? – a Alija-Šar joj odgovori ovim stihovima:

Rekoše: – Zaljubljen si ludo – a ja odgovorih:
– Doista, život je sladak luđacima samo.

Okan'te se ludila moga, pa mi dajte one
Što mi um odniješe, a izliječe l' me, ne korite ih!

I starici, njegovoj susjedi, bi jasno da je on zaljubljen i napušten, te reče: – Nema moći ni sile do u Alaha, visokoga, velikoga! O, dijete moje, hoću da mi ispričaš kakva te je to nevolja snašla – možda će mi Alah dati snage da ti pomognem od svoje volje. – I Alija-Šar joj ispriča sve što mu se bješe dogodilo s Basrumom kršćaninom, bratom onog čarobnjaka koji se bješe nazvao Rašid-ad-dinom, a kad saznade za to, starica reče: – O, dijete moje, tebi se može oprostiti. – A zatim proli suze iz očiju i izgovori ove stihove:

Dosta su se u životu ovom zaljubljeni mučili,
Tako mi Alaha, u paklu patiti neće oni!

Propali su oni voleći i ljubav svoju tajeći,
I bili bezgrešni zato, tako nam veli predaja.

A kad izgovori te stihove, ona reče: – O, dijete moje, ustani sada, pa kupi jednu košaricu – onakvu kakve imaju zlatari, i kupi narukvica, prstenja, burmi i nakita koji pristaju ženama, a nemoj štedjeti novac. Metni sve to u košaricu, pa mi je donesi, a ja ću je metnuti na glavu i poći ću kao posrednica, pa ću tako ići i tražiti djevojku po kućama, dok ne nabasam na neku vijest o njoj, ako ushtije veliki Alah.

I Aliju-Šara obradovaše staričine riječi, te joj on poljubi ruke, a zatim brzo ode i donese joj ono što bješe zatražila. I starica ustade kad sve to dobi, pa obuče jednu zakrpanu haljinu, pokri glavu zarom boje meda, uze u ruke palicu i ponese košaricu, pa ode da obilazi kuće i uličice. I starica je išla tako od jednog mjesta do drugog, iz jednog dijela grada u drugi, iz jedne ulice u drugu, dok je veliki Alah ne dovede do dvora prokletoga Rašid-ad-dina kršćanina. I ona začu jauke koji dopirahu iz njegove kuće, te zalupa na ulazna vrata . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade trista šesnaesta noć, ona reče:

316. NOĆ – Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je starica zalupala na ulazna vrata kršćaninove kuće, i iz nje je izišla jedna robinja, pa joj je otvorila vrata i pozdravila je, a starica joj reče: – Imam ove stvarčice na prodaju. Ima li kod vas koga da nešto kupi? – Ima – odgovori robinja, pa uvede staricu u kuću i ponudi je da sjedne, a djevojke posjedaše oko nje, i svaka kupi ponešto. I starica im poče činiti po volji i spuštati cijenu, te djevojke bjehu zadovoljne njome zbog njene naklonosti i blagih riječi, a starica se osvrtaše na sve strane tražeći onu što je jaukala. I staričin pogled pade na djevojku koja je jaukala, i onda ona pokaza svoju ljubav prema djevojkama i bješe im sklona, i dobro se zagleda u djevojku koja je jaukala i vidje da je to napuštena Zumuruda. Starica je prepozna, pa zaplaka i zapita robinje. – O, djeco moja, zašto je ova djevojka u ovakvu stanju? – A robinje joj ispričaše cijelu njenu povijest i rekoše: – To nije po našoj volji, već nam je gospodar tako naredio, a on je sad otputovao. – O, djeco moja – reče starica – hoću da vas zamolim nešto, a evo što: – Oslobodite ovu jadnicu konopa dok ne saznate da će doći vaš gospodar, a onda je svežite kao i prije, pa će vas za to nagraditi gospodar svjetova. – I robinje odgovoriše: – Slušamo i pokoravamo se! – a zatim priđoše Zumurudi, pa je odvezaše i napojiše i nahraniše, a starica reče: – O, da mi je slomljena noga, pa da nisam ušla u vašu kuću! – A zatim priđe Zumurudi, pa joj reče: – O, kćerčice, neka bi bila sretna! Alah će ti pomoći! – A potom joj reče da ju je poslao njen gospodar Alija-Šar, i dogovori se sa Zumurudom da sutradan uveče bude gotova, te da pripremi sav nakit i da osluškuje šuškanje, i kaza joj: – Tvoj gospodar će doći pod dvor s klupicom i zazviždat će ti, a kad čuješ to, zazviždi i ti njemu, pa se spusti s prozora niz uže, a on će te prihvatiti i otići će s tobom.

I Zumuruda zahvali starici za to, pa starica iziđe i ode Aliji-Šaru i obavijesti ga o tome i reče mu: – Otiđi sutra u ponoć u taj i taj dio grada – tamo je kuća onog prokletnika, a poznat ćeš je po tome i tome – pa stani ispod dvora i zazviždi – ona će se spustiti, a ti je prihvati, pa idi s njom kud hoćeš. – I Alija-Šar se zahvali starici, a zatim proli suze iz očiju i izgovori ove stihove:

Nek Alah nagradi onog što javi da ste stigli,
Tȁ ugodna sluhu vijest je koju mi donese on.

Kad bi mu iskidan poklon goditi mogao samo,
Oproštajem iskidano srce dao bih mu ja.

A potom sačeka da se spusti noć i da dođe ugovoreno vrijeme, pa ode u onaj dio grada koji mu bješe opisala susjeda, i u njemu vidje kršćaninov dvor, i prepozna ga, i sjedne ispod prozora na klupicu. I savlada ga san, te zaspa (neka je slavljen onaj koji ne spava!) – a nije dugo spavao zbog uzbuđenja koje ga bješe obuzelo, te bješe kao pijan. – A dok je on spavao . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade trista sedamnaesta noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je on zaspao, a jedan od kradljivaca dođe te noći na kraj grada da nešto ukrade, i sudba ga nanese na dvor onoga kršćanina. I taj kradljivac obiđe kuću, ali nikako se nije mogao popeti u nju, te je išao oko nje sve dok nije došao do one klupice. I onda on ugleda Aliju-Šara gdje spava, pa mu uze turban i zaveza ga, ali ne stiže ni da dođe k sebi, a Zumuruda se pomoli baš u to vrijeme. I Zumuruda ugleda kradljivca koji je stajao u tami i pomisli da je to njen gospodar, te mu zazvižda, a i pljačkaš zazvižda njoj, i onda se djevojka spusti niz uže s kesom punom zlata. A kad ugleda djevojku, kradljivac reče u sebi: – Doista, čudna je ova stvar, a i uzrok joj je neobičan! – a zatim zabaci na leđa djevojku i kesu, pa brzo iščezne s njima kao munja. I djevojka mu reče: – Starica mi je kazala da si oslabio zbog mene, a gle, ti si jači od konja – ali joj kradljivac ne odgovori, i onda mu djevojka opipa lice i vidje da on ima bradu kao što je metlica za kupanje i da nalikuje na divljeg vepra koji je progutao perje, pa mu krajevi strše iz grla. I djevojka se uplaši od njega, te ga zapita: – Ama tko si ti? – A kradljivac joj odgovori: – O, bludnice, ja sam okretni Dževan Kurd, iz družine Ahmeda-ad-Danafa, i ima nas četrdeset takvih u družini, i svi ćemo ti noćas gužvati micu od večeri do jutra. 317. NOĆ

Kad je čula te njegove riječi, Zumuruda zaplaka i poče se udarati po obrazima, i bi joj jasno da je podlegla sudbini i da joj ostaje samo da se prepusti velikom Alahu. I ona poče trpjeti i pokori se presudi velikog Alaha i reče: – Nema boga do Alaha! Kad god se oslobodimo jedne brige, zapadamo u još veću.

A Dževan je došao na to mjesto zato što bješe kazao Ahmedu-ad-Danafu: – O, okretni čovječe, ja sam još ranije navraćao u ovaj grad i znam jednu spilju izvan grada u koju može stati četrdeset ljudi. Hoću da odem tamo prije vas i da odvedem svoju majku u tu spilju, a potom ću se vratiti u grad pa ću ukrasti nešto, na vašu sreću, i čuvat ću to za vas dok ne dođete, da vas time počastim toga dana. – A Ahmed-ad-Danaf mu reče: – Čini šta hoćeš! – te tako Dževan ode prije njih i prije njih dođe na to mjesto i smjesti majku u spilji. A kad iziđe iz spilje, Dževan ugleda jednoga vojnika koji je spavao, a pored njega bješe privezan konj. I Dževan zakla toga vojnika, pa uze njegovo odijelo i njegova konja, a zatim sakri oružje i odijelo u spilji, kod svoje majke, a konja sveza, pa se vrati u grad. I on je išao sve dotle dok nije došao do kršćaninove kuće i nije učinio ono što je učinio, to jest dok nije uzeo turban Alije-Šara i njegovu robinju Zumurudu. A zatim je trčao s njom dok nije došao do spilje, i tu je posadi pored svoje majke i onda reče majci: – Čuvaj je dok se ne vratim, a vratit ću se sutra ujutro – pa ode . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade trista osamnaesta noć, ona reče:

318. NOĆ – Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Dževan Kurd ostavio majci Zumurudu da je čuva dok se on ne vrati. – I zatim ode, a Zumuruda reče u sebi: – Kakva je tu nemarnost, i zašto da se ne spasim lukavstvom? Kako mogu čekati da dođe tih četrdeset ljudi, pa da se smjenjuju na meni jedan za drugim i da od mene načine nešto slično lađi koja je utonula u more? – I ona se okrene starici, majci Dževana Kurda, pa joj reče: – O, tetko, hoćeš li da izađeš sa mnom iz spilje pa da ti bištem po glavi na suncu? – Hoću, Alaha mi, kćerčice – odgovori joj starica – već sam odavno daleko od kupatila, zato što ovi divlji veprovi svejednako odlaze sa mnom s jednoga mjesta na drugo.

I tako Zumuruda iziđe sa staricom pa je poče biskati i ubijati joj uši na glavi, dok starica ne osjeti da joj godi i dok ne zaspa. A onda Zumuruda ustade pa obuče odijelo onoga vojnika koga bješe ubio Dževan Kurd, i pripasa njegov mač i omota njegov turban oko glave te izgledaše kao pravi muškarac, a zatim uzjaha konja i uze onu kesu punu zlata i reče u sebi: – O, dobri zaštitniče, zaštiti me Muhameda radi, blagoslovio ga i pozdravio Alah! – I pomisli: – Ako odem u grad, možda će me vidjeti koji od vojnikovih rođaka, pa se neću dobro provesti.

Zato odluči da ne ode u grad, već pođe bezvodnom pustinjom, te sveudilj odmicaše s onom kesom i konjem hraneći se biljem sa zemlje kojim je hranila i konja i pijući vodu iz potoka na kojima je pojila konja. Tako je putovala deset dana, a jedanaestoga dana približi se jednome divnom i zaštićenom gradu, punom svakoga dobra, kome zimsko doba i hladnoća bjehu okrenuli leđa i u koji bješe došlo proljetno doba s ružama i cvijećem, te su se u gradu rascvjetali cvjetovi i razlili potoci i raspjevale ptice.

Kad stiže do toga grada i priđe dvorskim vratima, Zumuruda ugleda vojsku, emire i ugledne građane, te se začudi kad ih vidje i reče u sebi: – Svi stanovnici ovoga grada okupili su se pred gradskim vratima. Mora biti da to ima svoga uzroka. – I ona se uputi građanima, a kad im se približi, vojnici pojuriše k njoj utrkujući se i žureći, pa poljubiše zemlju između njenih ruku i rekoše: – Neka ti Alah dâ da pobijediš, o, gospodaru naš sultane! – i pred njom se poredaše ljudi koji bjehu na visokim položajima, a vojnici počeše razmještati narod i govoriti: – Neka ti Alah dâ da pobijediš i da tvoj dolazak bude blagoslovljen za muslimane, o, sultane svjetova! Neka te okrijepi Alah, o, care vremena, o, jedini u vjekovima i stoljećima!

A Zumuruda ih zapita: – Šta je to s vama, o, stanovnici ovoga grada? – I jedan dvorjanin joj odgovori: – Darivao te je onaj koji ne štedi kad što poklanja i načinio te sultanom ovoga grada i dao ti vladarsku vlast nad vratovima svih onih koji se nalaze u njemu. Znaj da stanovnici ovoga grada imaju ovakav običaj: Kad im umre car, a ne ostavi sina, vojska izlazi izvan grada i tamo čeka tri dana, i ako koji čovjek naiđe putem kojim si ti došao, vojnici ga uzimaju za svoga sultana. Neka je slava Alahu što nam je doveo čovjeka koji je porijeklom Turčin, a ima divno lice, jer da nam je došao i neki manji čovjek od tebe, i on bi bio naš sultan.

A Zumuruda je pravilno prosuđivala o svemu što je činila, te im reče: – Nemojte misliti da ja spadam u sinove prostih Turaka; ne, ja spadam u sinove velikaša, ali sam se naljutio na svoje rođake, pa sam otišao i ostavio ih. Pogledajte ovu kesu punu zlata koju sam donio pod sobom, kako bih iz nje mogao cijelim putem dijeliti milostinju siromasima i prosjacima. – I svi oni počeše blagoslivljati Zumurudu i obradovaše joj se da ne može više, a i ona se obradova i reče u sebi: – Kad sam postigla to ...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade trista devetnaesta noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Zumuruda rekla u sebi: – 319. NOĆ
Kad sam postigla to, možda će me sada Alah sastaviti s mojim gospodarom u ovome mjestu; jer, doista, on može učiniti sve što zahtije.

Zatim ona pođe, pa i vojnici pođoše naporedno s njom, te tako uđoše u grad, i oni su išli pješice ispred nje dok je ne dovedoše u dvor. I Zumuruda sjaha s konja, a emiri i velikaši uhvatiše je ispod ruke, pa je posadiše na prijestolje i svi poljubiše zemlju pred njom. A kad sjede na prijestolje, Zumuruda naredi da se otvore riznice, te ih otvoriše, pa ona dade novac svim vojnicima, a oni joj poželješe da vječno vlada, i počeše joj se pokoravati robovi i svi stanovnici te zemlje.

I tako ona provede neko vrijeme naređujući i zabranjujući, te u srcima ljudi ponikne osjećaj velikog poštovanja zbog njene plemenitosti i čednosti. I Zumuruda ukine carine i pusti iz tamnica one koji bjehu u njima, i otkloni sve nepravde, te je zavolješe svi ljudi, ali je ona plakala kad god bi se sjetila svoga gospodara, i onda je molila Alaha da je sastavi s njim. I dogodi se da se jedne noći sjeti svoga gospodara i onih dana što ih je provela s njim, te proli suze iz očiju i izgovori ove stihove:

Strastveno te uvijek volim, mada te dugo nema.
I suze obilno teku i oči pozljeđuju mi.

A kada plačem, znaj, od muke ljubavne plačem.
Tȁ zaljubljenom je teško kad se rastane s dragim.

A kad je završila tu pjesmu, ona obrisa suze, pa se popne u dvor i uđe u harem i dade robinjama i naložnicama zasebne odaje i odredi im plaću i nagradu, pa im reče da hoće sama da sjedi na svome mjestu, stalno predana pobožnosti. I poče postiti i moliti se, te emiri govorahu: – Ovaj je sultan doista veoma pobožan! – A Zumuruda ne ostavi pored sebe nijednoga slugu, osim dva mala eunuha, da joj se nađu pri ruci. I ona provede godinu dana sjedeći na carskom prijestolju, a ne ču glasa o svome gospodaru niti naiđe na njegov trag, te se uznemiri zbog toga. A kad je obuze još veće nespokojstvo, ona pozva vezire i dvorjane, pa im naredi da dovedu mjerače i zidare, kako bi joj oni načinili ispod dvora trkalište koje bi bilo dugačko i široko po jedan farsah, a oni za najkraće vrijeme učiniše ono što im ona bješe naredila, i trkalište bješe u dlaku onakvo kakvo je ona htjela.

I kad završiše trkalište, ona ode tamo i naredi da joj razapnu veliki šator i namjeste sjedišta za emire, a naredi i da postave stolove sa svakojakim izvrsnim jelima. I učiniše onako kako je ona naredila, a zatim ona naredi velikašima carstva da jedu, te oni jedoše, pa Zumuruda reče emirima: – Hoću da učinite to isto kad se pojavi mladi mjesec, i nek se u gradu razglasi da nitko ne otvara svoj dućan, već neka svi dođu da jedu sa carskoga stola, a bit će razapet na vratima svoje kuće svaki onaj koji ne posluša.

Pa pošto prođoše dani te nastade nov mjesec, oni učiniše onako kako im je Zumuruda naredila, i taj je običaj trajao sve dotle dok se ne pojavi mladi mjesec naredne godine. I Zumuruda ode na trkalište, a glasnik povika: – Hej, skupe ljudi, svih uopće, tko otvori svoj dućan ili skladište ili kuću, bit će smjesta obješen o vrata svoga boravišta. Umjesto toga, svi treba da dođete, pa da jedete za carskim stolom.

I tek što je glasnik prestao vikati (a stolovi već bjehu namješteni), ljudi počeše gomilice dolaziti, a Zumuruda im naredi da sjednu za stolove i da se siti najedu svakojakih jela, te oni sjedoše da jedu onako kako im je ona naredila, dok sama Zumuruda sjede na carsko prijestolje, s kojeg gledaše u njih, i tko god bi sjeo za stol, rekao bi u sebi: – Car ne gleda ni u kog drugog, osim u mene.

Skupivši se tako, ljudi počeše jesti, a emiri im govorahu: – Jedite i nemojte se stidjeti! – I ljudi jedoše dok se ne zasitiše, pa odoše, blagoslivljajući cara, i jedni govorahu drugima: – U životu ne vidjesmo sultana koji toliko voli siromahe kao ovaj sultan. – A Zumuruda ode u svoj dvor...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade noć kojom se puni trista dvadeset noći, ona reče:

320. – Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je carica Zumuruda otišla u
NOĆ svoj dvor, radujući se onome što bješe učinila i misleći u sebi: – Ako ushtije veliki Alah, na ovaj ću način čuti nešto o svome gospodaru Aliji-Šaru.

A kad nastade naredni mjesec, ona učini to isto, po običaju koji bješe zavela, te ljudi namjestiše stolove, a Zumuruda dođe, pa sjedne na svoje prijestolje i naredi ljudima da sjednu za stolove i da jedu. I ona je sjedila na kraju stola, a ljudi su uzimali mjesta onako kako su dolazili, u gomilama i jedan za drugim, dok Zumurudin pogled odjednom ne pade na Barsuma kršćanina, koji bješe kupio zavjesu od njena gospodara. I Zumuruda ga prepozna, te reče: – Evo početka pomoći i postignuća onoga što želim!

A Barsum priđe, pa sjedne među ljude da jede. I on ugleda jednu zdjelu u kojoj bješe pilav posut šećerom (a zdjela bješe daleko od njega), te se primakne i pruži ruku, pa uze zdjelu i stavi je preda se, a onda mu reče jedan čovjek koji je sjedio pored njega: – Zašto ne jedeš ono što se nalazi pred tobom? Zar se ne stidiš? Kako možeš pružati ruku da uzmeš ono što je daleko od tebe? Zar te nije stid? – Jest ću samo to – reče Barsum, a onaj čovjek mu odgovori: – Jedi, ne dao Alah da ti prija to jelo! – A jedan hašišojed reče: – Pusti ga da jede pilava, i ja ću ga jesti s njim. – A onaj čovjek uzviknu:

– O, najodvratniji među hašišojedima, to nije jelo za vas, već za emire! Okanite ga se, dakle, pa neka ga vrate onima kojima i pripada, kako bi ga mogli jesti! – Ali ga Barsum ne posluša, već uze komad pilava i stavi ga u usta, pa htjede uzeti i drugi, a carica ga gledaše. I ona pozva neke od svojih vojnika, pa im reče: – Dovedite mi onog čovjeka pred kojim se nalazi zdjela s pilavom, a nemojte mu dati da pojede onaj komad što ga drži u rukama, već mu ga izbijte iz ruku.

I Barsumu priđoše četiri vojnika pa ga povukoše, okrenuvši mu lice naniže, pošto mu najprije izbiše iz ruku onaj komad pilava, pa ga povedeše pred Zumurudu, a ljudi ne počeše objed, već govorahu jedan drugome: – Alaha mi, to je zločinac, jer je jeo jelo koje nije za takve ljude kao što je on. – Ja ću se zadovoljiti ovom kašom što je preda mnom – reče jedan čovjek, a hašišojed uzviknu: – Neka je hvala Alahu što nisam pojeo nimalo pilava iz te zdjele! Čekao sam da taj čovjek stavi preda se to jelo i vidi je li prijatno, pa bih onda i ja jeo s njim, ali je on dobio ono što smo vidjeli. – I ljudi govorahu jedan drugome: – Pričekajmo da vidimo šta će biti s njim. – A kad Barsuma privedoše carici Zumurudi, ona mu reče: – Teško tebi, plavooki čovječe! Kako se zoveš i zašto si došao u našu zemlju? – I onda prokletnik promijeni ime (a bješe obavio bijeli turban) i reče: – O, care, ja se zovem Alija, a tkalac sam po zanatu i došao sam u ovu zemlju zbog trgovine. – Dajte mi daščicu s pijeskom i bakreni kalam! – reče Zumuruda, te joj odmah doniješe što je zatražila, a ona uze daščicu s pijeskom i kalam, pa poče gatati u pijesku i nacrta kalamom nešto nalik na majmuna, a potom podiže glavu, pa se malo zagleda u Barsuma, a zatim mu reče: – O, psu, kako možeš lagati careve! Zar nisi kršćanin i zar se ne zoveš Barsum? Ti si došao za nešto što tražiš; reci mi istinu, inače ću ti odsjeći glavu, tako mi veličine višnjega gospoda! – I kršćanin poče zamuckivati, a emiri i prisutni rekoše: – Gle, naš car zna gledati u pijesak! Neka je slava onome koji ga je obdario time! – A Zumuruda dreknu na kršćanina i reče mu: – Reci mi istinu, inače ću ti odsjeći glavu! – te kršćanin uzviknu: – Oprosti mi, o, care vremena! Pogodio si gledajući u pijesak...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade trista dvadeset prva noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da se svi prisutni, emiri i ostali, 321.
začudiše kad vidješe da car pogađa gledajući u pijesak, te rekoše: – Ovaj car NOĆ
je doista astrolog! Na svijetu nema cara kao što je on! – A potom carica naredi da oderu kršćanina i da napune slamom njegovu kožu, pa je objese o vrata trkališta, a izvan grada da iskopaju raku, pa da tamo spale njegovo meso i kosti i da odozgo nabacaju izmet i blato, a ljudi rekoše: – Slušamo i pokoravamo se! – pa učiniše sve ono što im je naredila. I ljudi onda vidješe šta je snašlo kršćanina, te rekoše: – Nagrađen je time što ga je snašlo! – Kako je bio koban za nj onaj komad pilava! – A jedan od njih reče: – Ja neću jesti pilava dokle god živim! – A hašišojed uzviknu: – Neka je slava Alahu što me je spasio onoga što se njemu dogodilo i što me je sačuvao ne davši mi da jedem

pilava! – A zatim svi ljudi iziđoše, rekavši da je zabranjeno sjesti blizu pilava, na ono mjesto gdje je sjedio kršćanin.

Kad nastade treći mjesec, i opet namjestiše stolove, kao što su obično činili, pa na njih staviše zdjele, i onda carica Zumuruda sjedne na prijestolje, a vojnici ustadoše, kao uvijek, bojeći se njene jarosti. I po običaju uđoše neki građani, pa počeše obilaziti oko stola i gledati na ono mjesto gdje bješe zdjela s pilavom, a jedan od njih reče drugome: – Hej, hadži-Halafe! – A ovaj mu odgovori: – O, hadži–Halide! – I onda prvi reče: – Kloni se one zdjele sa slatkim pilavom i pazi se da ne zahvatiš iz nje – ako jedeš pilav iz nje, objesit će te.

Potom obojica sjedoše za stol da jedu, a dok su oni jeli i dok je carica Zumuruda sjedila, njen pogled odjednom pade na jednoga čovjeka koji je brzo ušao na vrata trkališta. Ona se zagleda u nj i vidje da je to Dževan Kurd – onaj kradljivac što bješe ubio vojnika, a evo zašto je on došao:

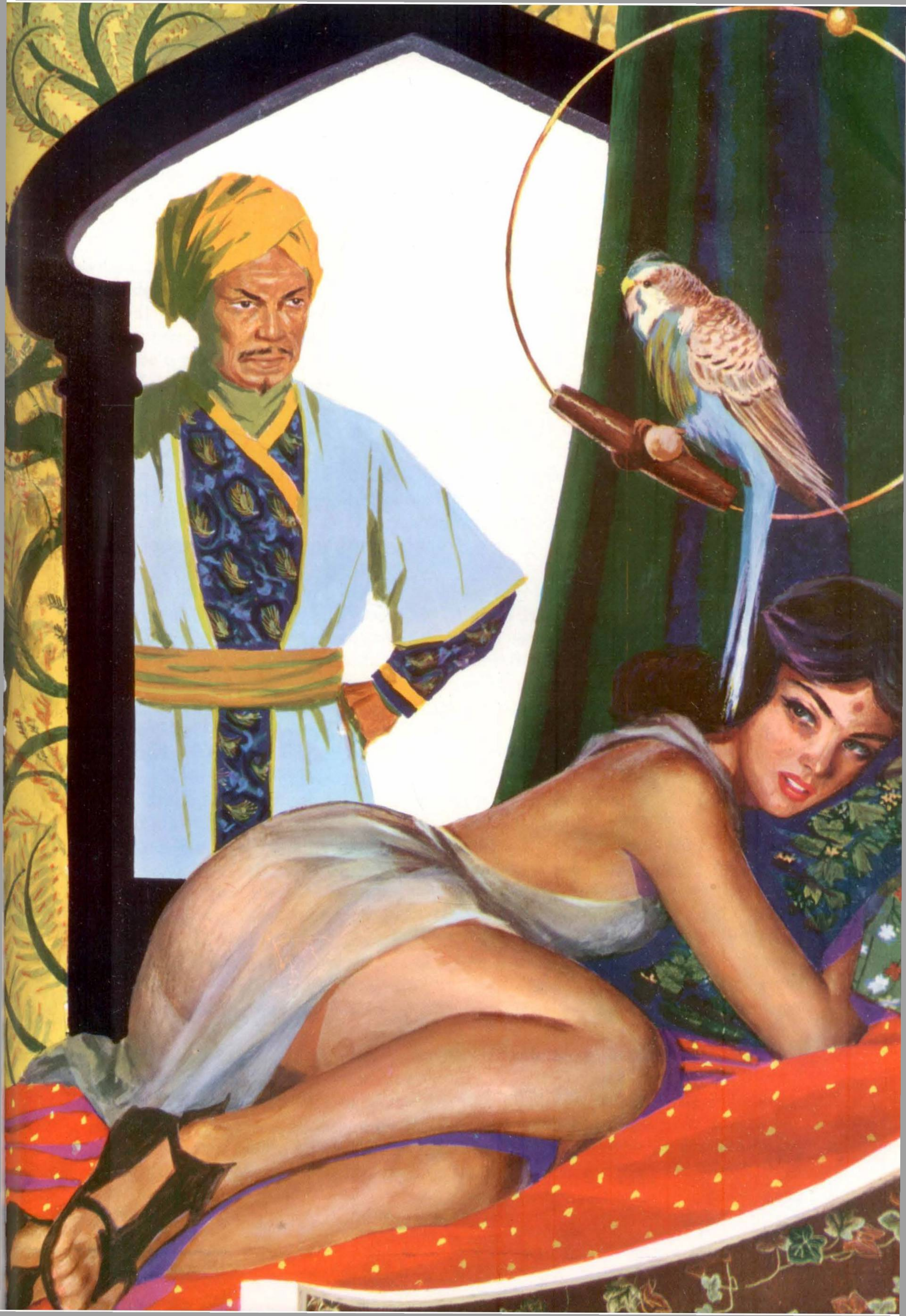
Kad je ostavio majku, on je otišao svojim drugovima, pa im je rekao: – Jučer sam imao plodan dan; ubio sam jednoga vojnika pa sam uzeo njegova konja, a te večeri mi je pala šaka i jedna kesa puna zlata i jedna žena koja vrijedi više nego ono zlato u kesi, a sve sam to ostavio u spilji kod svoje majke. – I njegovi drugovi se obradovaše tome i pođoše u spilju kad dan bješe na izmaku, i tako Dževan Kurd uđe u spilju prije njih, a oni uđoše za njim. I on im htjede donijeti ono o čemu im bješe govorio, ali vidje da je mjesto prazno, te zatraži od majke da mu kaže istinu o tome, a ona mu ispriča sve što se dogodilo. I Kurd poče gristi šake od žalosti i uzviknu: – Alaha mi, tražit ću tu razvratnicu i uzet ću je s onoga mjesta gdje je, pa makar bila u ljusci klokočike, i iskalit ću svoj gnjev na njoj!

I tako pođe da je traži i išao je po svim zemljama, dok nije došao u grad carice Zumurude, a kad je došao u grad, nije našao nikoga u njemu, te zapita neke žene koje gledahu kroz prozor, a one mu rekoše da svakoga prvoga dana u mjesecu sultan priređuje gozbu, te ljudi odlaze da jedu za njegovim stolom, i onda mu pokazaše trkalište gdje bješe postavljen stol.

Pošto mu one to rekoše, Kurd brzo dođe i nađe samo jedno prazno mjesto blizu već spomenute zdjele, te sjedne, a zdjela se nađe pred njim, i on pruži ruku k zdjeli, a ljudi dreknuše na nj i rekoše: – O, brate, šta namjeravaš učiniti? – Hoću da jedem iz ove zdjele i da se sit najedem – odgovori Kurd, a jedan čovjek mu reče: – Budeš li jeo jelo iz ove zdjele, objesit će te! – Ali Kurd uzviknu: – Šuti i ne izgovaraj takve riječi!

A potom on pruži ruku pa privuče zdjelu, a već spomenuti hašišojed koji je sjedio pored njega pobježe sa svojega mjesta kad vidje da je on privukao zdjelu, i hašiš mu izletje iz glave, te on sjedne podalje i uzviknu: – Meni nije potrebno jelo iz te zdjele! – A Dževan Kurd pruži ruku k zdjeli (a ruka mu bješe kao gavranova noga), pa zahvati jelo iz zdjele, te mu ruka postade slična devinu kopitu . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade trista dvadeset druga noć, ona reče:

(STRANA 247 — 326. NOĆ)

I potom on učini ono što mu ona bješe naredila, a kad prestade jesti i piti, carica mu reče: — Popni se na moju postelju, pa me trljaj . . .

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Dževan Kurd izvadio ruku 322.
iz zdjele i zaoblio pilav što ga je zahvatio rukom, te je on nalikovao na veliku NOĆ
naranču, pa ga je brzo bacio u usta. I pilav mu siđe u grlo tutnjeći kao grmljavina, a na onom mjestu gdje je zagrabio vidjelo se dno zdjele. I onda uzviknu čovjek što je sjedio pored njega: – Neka je slava Alahu što nije dao da ja budem jelo koje se nalazi pred tobom – ti si odjednom progutao punu zdjelu pilava! – A hašišojed reče: – Neka jede, ja vidim u njemu sliku i priliku obješenoga. – I hašišojed se obrati Kurdu pa mu reče: – Jedi, ne dao Alah da ti ide u tek to jelo!

U to Kurd pruži ruku da ponovo uzme pilava i htjede ga zaobliti kao i prvi put, kadli carica odjednom viknu nekima od svojih vojnika: – Dovedite mi što prije onoga čovjeka i ne dajte mu da pojede ono što mu je u ruci. – I vojnici mu pritrčaše (a on se bješe pognuo nad zdjelom), pa ga uhvatiše, svezaše i odvedoše carici Zumurudi, a ljudi se počeše radovati njegovu zlu i govoriti jedan drugome: – Zaslužio je to, jer smo ga opominjali, a on nije slušao naše opomene. To mjesto donosi smrt onome koji sjedi na njemu, a onaj pilav donosi nesreću onome tko ga jede.

A carica Zumuruda, pošto joj ga dovedoše, zapita Kurda: – Kako se zoveš, čime se baviš i zašto si došao u naš grad? – I Kurd reče: – O, gospodaru sultane, zovem se Osman, i po zanatu sam vrtlar u jednome vrtu, a u ovaj grad sam došao stoga što tražim jednu stvar koja mi je nestala. – Dajte mi dasku s pijeskom! – reče carica, te joj donijeśe dasku, a ona uze kalam, pa poče gledati u pijesak i zagleda se u nj za neko vrijeme, a zatim podigne glavu, pa reče Kurdu: – Teško tebi, o, nevaljalče! Kako možeš lagati careve! Ovaj pijesak mi kaže da se zoveš Dževan Kurd, a da si po zanimanju kradljivac – da na pravdi boga uzimaš i otimaš imovinu ljudi i ubijaš duše, iako je Alah zabranio da se one ubijaju, osim ako im se time ne vraća milo za drago. – I zatim dreknu na nj i reče: – O, divlji vepre, reci mi cijelu istinu, inače ću ti odsjeći glavu!

Kad je čuo te caričine riječi, Kurd iskezi zube, a lice mu požutje. On pomisli da će se spasiti ako kaže istinu, te reče: – U pravu si, o, care, ali ću se pokajati s tvojom pomoću i vratit ću se velikom Alahu. – Ja ne smijem ostaviti nevolju na putu muslimana – kaza carica, a zatim reče nekim od svojih ljudi: – Uzmite ga, oderite mu kožu i učinite s njim ono što ste prošloga mjeseca učinili sa čovjekom koji mu je bio sličan. – I ljudi učiniše ono što im je naredila carica, a hašišojed okrene leđa k zdjeli s pilovom kad vidje da su vojnici uhvatili onog čovjeka i reče: – Meni je doista zabranjeno da ti okrenem lice!

Pošto se završi objed, ljudi se raziđoše i odoše svojim kućama, a carica se pope u dvor i dopusti mamelucima da odu.

A kad dođe treći mjesec, sluge po običaju dođoše na trkalište i donijeśe jelo, a ljudi posjedaše očekujući da im carica dopusti da jedu, i onda odjednom dođe carica, pa sjedne na prijestolje i poče gledati u ljude. I spazi da je mjesto pored zdjele s pilavom prazno, iako su tu mogla sjesti četvorica, i začudi se

tome. I carica pogleda unaokolo i baci pogled i odjednom ugleda jednoga čovjeka koji je brzo ušao na vrata trkališta, a i dalje je išao brzo, dok nije zastao pored stola. Pa kako nije našao nigdje mjesta osim mjesta pored one zdjele, on sjedne tamo, a carica se zagleda u nj i vidje da je to onaj prokleti kršćanin koji se nazvao Rašid-ad-dinom te pomisli: – Kako je blagoslovljeno ovo jelo na koje se uhvatio ovaj bezbožnik!

A uzrok njegova dolaska bješe neobičan: – Kad se vratio s puta . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade trista dvadeset treća noć, ona reče:

323. NOĆ – Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da se nesretnik koji se nazvao Rašid-ad-dinom vratio s puta i da su mu onda ukućani kazali da je nestalo Zumurude, a i one kese s novcem. I kad je čuo tu vijest, on podera odijelo koje je imao na sebi i poče se udarati po licu i čupati bradu. I tada posla brata Basruma da traži Zumurudu po svim zemljama, a kad ni od njega zadugo ne bi vijesti, Rašid-ad-din i sâm pođe da traži brata i Zumurudu po raznim zemljama.

A sudba i njega nanese u Zumurudin grad, te tako on uđe u grad prvoga dana u mjesecu, a kad prođe ulicama, vidje da je grad pust i da su dućani zatvoreni. I onda primijeti na prozorima neke žene, pa zapita neke od njih o tome, a one mu rekoše da car priređuje gozbu za sve ljude početkom svakoga mjeseca, i da onda ljudi jedu s njim za istim stolom, a da nitko ne može ostati u kući ili dućanu. I žene mu pokazaše gdje je trkalište, te on ode tamo i vidje da se ljudi tiskaju oko jela, ali ne nađe nigdje mjesta osim tamo gdje obično stajaše zdjela s pilavom. I on sjede tamo, pa pruži ruku da uzme jela iz te zdjele, a carica pozva neke vojnike i reče im: – Dovedite mi onog čovjeka što je sjeo pored zdjele s pilavom! – A vojnici ga prepoznaše, pa ga uhvatiše i dovedoše carici Zumurudi. – Teško tebi, kako se zoveš, čime se baviš i zašto si došao u naš grad? – zapita ona, a kršćanin reče: – O, care vremena, zovem se Rustum, a ne bavim se ničim, jer sam ubogi derviš. – Dajte mi dasku s pijeskom i bakreni kalam! – reče carica svojim ljudima, te joj oni, kao i uvijek, doniješe ono što je zatražila. I Zumuruda uze kalam, pa poče njime šarati po dasci s pijeskom i provede neko vrijeme zagledajući u nju, a zatim podigne glavu prema kršćaninu, pa reče: – O, psu, kako možeš lagati careve! Ti se zoveš Rašid-ad-din, a baviš se time što otimaš robinje muslimana, služeći se lukavstvom. Ti si samo prividno musliman, a u potaji si kršćanin. Govori istinu, a ako mi ne kažeš istinu, odsjeći ću ti glavu.

I kršćanin se prepade te poče zamuckivati u govoru, pa reče: – U pravu si, o, care vremena! – A carica naredi da ga obore, pa da ga sto puta udare bičem po svakoj nozi i hiljadu puta po tijelu, a zatim da mu oderu kožu i da je nabiju kučinama, pa da mu iskopaju raku izvan grada i da ga spale, a raku da zatrpaju blatom i nečisti. I ljudi učiniše onako kako im je naredila, a potom carica dopusti ljudima da jedu, te oni jedoše. A kad ljudi prestadoše jesti i kad odoše svojim putem, carica se pope u svoj dvor, pa reče: – Neka je slava Alahu

što mi je spasio srce od onih koji su mi učinili nažao. – I ona se zahvali tvorcu zemlje i nebesa i izgovori ove stihove:

Zemljom oni vladahu, i bješe vladanje njino
Okrutno, al' ubrzo vlast izgubiše svu.

Da su pošteni bili, sudba bi poštena bila,
A zlo im uzvrati ona zlom bola i nevolje.

I sad nam jezik sudbe izgledom njinim kaže:
– Jedno za drugo vraćam, pa sudbu ne korite.

A kad je završila tu pjesmu, na pamet joj pade njen gospodar Alija-Šar, te ona zaplaka i stade prolijevati suze, a zatim se pribra i reče u sebi: – Možda će Alah, koji mi je dao u ruke moje neprijatelje, naposljetku dati da se vrate oni koji su mi dragi. – I ona se pomoli velikom, slavnom Alahu da joj oprosti . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade trista dvadeset četvrta noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je carica, nakon što se pomolila 324.
velikom, slavnom Alahu, rekla: – Možda će me Alah uskoro sastaviti s mojim NOĆ
draganom Alijom-Šarom. Ta u njegovoj ruci je sve, i on je predobar i sve zna o svojim robovima. I ona odavaše hvalu Alahu i moljaše ga i dalje da joj oprosti, i predade se sudbini, vjerujući da svaki početak mora imati kraja, i izgovori ove pjesnikove riječi:

Olako uzimaj sve, i uvijek znaj
Da u desnici gospod sudbu drži.

I zabranjeno što je doći ti neće,
A što je suđeno, minut' te neće.

I riječi drugoga:

Otkloni bore dana – nek se izglade,
I u dom briga ne stupaj nogom.

Koliko je stvari teško postići
Al' za njima nastaje sreće čas.

I riječi trećega:

Pa budi blag kada te gnjev raspinje,
I strpljiv kada te nesreća snađe.

U naše doba noći života nose
Breme teško, pa zato čuda rađaju.

A kad je završila tu pjesmu, ona provede cio mjesec sudeći ljudima i naređujući i zabranjujući danju, a plačući i ridajući noću zbog rastanka sa svojim gospodarom Alijom-Šarom. A kad se ukaza nov mjesec, ona naredi da se na trkalištu postavi stol, po običaju koji bješe zavela, pa sjedne iznad ljudi što čekahu da im odobri da počnu jesti, a ono mjesto pored zdjele s pilavom bješe

prazno. I Zumuruda je sjedila na jednome kraju stola, kako bi mogla iz prikrajka motriti na svakoga koji uđe u trkalište, i govoraše u sebi: – O, ti što si vratio Jusufa Jakubu i što si otklonio patnje od Ajuba, smiluj mi se, pa mi vrati moga gospodara Aliju-Šara, jer si ti moćan i velik! Ta u tvojoj je vlasti sve, o, gospodaru svjetova, o, vođo zalutalih, i ti što slušaš glasove i što odgovaraš na molbe! Odgovori mi, o, gospodaru svjetova! – I ona ne stiže ni da završi molitvu, a na vrata trkališta uđe jedan čovjek koji stasom bješe sličan vrbovoj grani, samo što mu tijelo bješe omršavilo, a žuta boja se blistala na njemu, i on bješe ljepši od svih mladića i savršeniji od njih po svome razumu i svojoj obrazovanosti.

Mladić je ušao, ali nije našao nijednoga mjesta za stolom, osim onoga mjesta pored zdjele s pilavom, te on sjedne tamo, a kad ga Zumuruda ugleda, srce joj zalupa. I ona ga dobro pogleda, i bi joj jasno da je to njen gospodar Alija-Šar, te joj dođe da klikne od radosti, ali okrijepi svoju dušu i poboja se da se ne osramoti pred ljudima. I u njoj je sve treptalo, a srce joj se bješe ustalasalo, ali ona sakri ono što se zbivalo s njom.

A evo zašto bješe došao Alija-Šar!

Kad je ono zaspao na klupi, Zumuruda se spustila s prozora, ali ju je ugrabio Dževan Kurd, a on se probudio tek poslije toga, i onda je vidio da je gologlav, te mu je bilo jasno da mu je neki čovjek učinio neko zlo i uzeo mu turban dok je spavao. I onda izgovori one riječi koje izgovara čovjek kad hoće da se ne zbuni, naime: – Doista, mi smo Alahovi i njemu se vraćamo! – a zatim se vrati onoj starici koja mu bješe kazala gdje stanuje Zumuruda i zalupa na njena vrata, te starica iziđe, a on je sve dotle plakao pred njom dok nije pao onesviješten. A kad je došao k sebi on ispriča starici sve što ga bješe snašlo, i starica ga poče grditi i karati zbog onoga što je učinio, i reče mu: – Doista, ti si sâm kriv za svoju nevolju i nesreću. – I ona ga je sve dotle korila dok mu iz nozdrva ne poteče krv i dok ne pade onesviješten, a kad se povrati od nesvjestice . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade trista dvadeset peta noć, ona reče:

325. NOĆ

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da se Alija-Šar povratio od nesvjestice i da je onda vidio da starica plače zbog njega i da lije suze iz očiju. I on zajadikova i izgovori ova dva stihova:

O, kako je gorko zaljubljenima rastajanje,
I kako im je slatko kad se opet sastanu!

Sve zaljubljene sastavi opet, Alaše,
I mene čuvaj, gospode, jer umirem!

I staricu obuze tuga zbog njega, te mu reče: – Sjedi ovdje dok ne vidim šta je to bilo; brzo ću se vratiti. – A Alija-Šar joj odgovori: – Slušam i poko-

ravam se! – I starica ga ostavi i ode, i ne bi je do podne, a potom se vrati, pa mu reče: – O, Alija, ja mislim da ćeš svakako umrijeti od tuge, jer sada možeš ugledati svoju draganu samo na posmrtnom putu. Kad su se jutros probudili ljudi koji žive u onom dvoru, oni su vidjeli da je izvaljen onaj prozor što gleda u vrt, te su tako otkrili da je Zumuruda iščezla i da je odnijela punu kesu kršćaninova novca, a kad sam otišla tamo, vidjela sam valiju kako stoji pored dvorskih vrata sa svojim ljudima. Nema moći ni sile do u Alaha, visokoga, velikoga!

Kad je Alija-Šar čuo te staričine riječi, njemu se smrači pred očima, i on izgubi nadu u život i bješe uvjeren da će umrijeti. I on je neprestano plakao dok nije pao onesviješten, a kad se osvijestio, poče ga moriti ljubav i bol zbog rastanka, te se teško razbolje. I Alija-Šar nije izlazio iz kuće, a starica mu je dovodila liječnike, davala napitke i pripremala uvarke u toku cijele godine, dok se nije oporavio, a onda se on sjeti onoga što bješe minulo i izgovori ove stihove:

Brige se skupiše sve, a dragi raziđoše,
I suze brzo teku, a srce gori moje.

Nikada mira nema onaj što mnogo voli
I iznuren od ljubavi je, tuge i uzbuđenja,

Gospode, ako za mene olakšanja ima,
Olakšaj mi što prije, dok još disati mogu.

A kad za nj nastade druga godina, starica mu reče: – O, dijete moje, ta tuga i taj jad što su te obuzeli neće ti vratiti draganu. Ustani, okrijepi svoju dušu, pa potraži Zumurudu po zemljama – možda ćeš čuti neku vijest o njoj.

I ona ga je sve dotle hrabrila i sokolila dok nije živahnuo, a onda ga je odvela u kupatilo i dala mu napitke i kokošjeg mesa, i tako je činila s njim svakoga dana punih mjesec dana, dok Alija-Šar nije ojačao. A onda on ode i putovaše sve dotle dok nije došao u Zumurudin grad, a kad je ušao u trkalište i sjeo pored one zdjele i pružio ruku da uzme jela, ljudima ga bi žao, te mu rekoše: – O, mladiću, ne jedi iz te zdjele – nesreća je snašla svakog onog koji je jeo iz te zdjele. – Pustite me da malo jedem iz nje, pa neka rade sa mnom šta hoće – možda ću se odmoriti od ovog zamornog života – reče Alija-Šar, pa pojede prvi zalogaj, i onda Zumuruda htjede da ga pozove, ali joj pade na pamet da je gladan, te reče u sebi; – Moram ga pustiti da se sit najede. – I Alija-Šar poče jesti, i ljudi su se čudili i čekali da vide šta će mu se dogoditi, a kad se on sit najeo, Zumuruda reče nekima od svojih eunuha: – Otiđite onome mladiću što jede pilav, pa mi ga oprezno dovedite i recite mu: – Hajde da porazgovaraš s carem o jednom sitnom pitanju i odgovoru. – I eunusi odgovoriše: – Slušamo i pokoravamo se! – pa odoše Aliji-Šaru i stadoše pored njega i rekoše – O, gospodaru, hajde da porazgovaraš s carem, pa neka ti bude lakše na duši. – A Alija-Šar odgovori: – Slušam i pokoravam se! – a zatim pođe s eunusima . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade trista dvadeset šesta noć, ona reče:

326. NOĆ – Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da su ljudi počeli govoriti jedan drugome: – Nema moći ni sile do u Alaha, visokoga, velikoga! Da vidimo šta će učiniti s njim. – A netko reče: – Učinit će mu samo dobro; da mu je htio nauditi, ne bi mu dao da se sit najede.

A Alija-Šar, kad se zaustavio pred Zumurudom, pozdravi je i poljubi zemlju između njenih ruku, a Zumuruda mu odgovori na pozdrav i dočeka ga s poštovanjem i zapita: – Kako se zoveš, čime se baviš i zašto si došao u ovaj grad? – O, care – odgovori mladić – zovem se Alija-Šar, i trgovački sam sin, i moja je zemlja Horasan, i u ovaj sam grad došao stoga što tražim jednu robinju koja mi je nestala, a ona mi je bila draža od sluha i vida. Duša mi je vezana za nju od onoga vremena kad sam je izgubio, i eto moje povijesti. – Potom se tako zaplaka da se onesvijesti, te carica naredi eunusima da mu poškrope lice ružinom vodicom, i oni su mu škropili lice sve dotle dok nije došao k sebi. A kad se Alija povratio iz nesvjestice, carica reče: – Dajte mi dasku s pijeskom i bakreni kalam! – I eunusi joj donijeŝe dasku i kalam, a ona uze kalam i poče gledati u dasku s pijeskom i zagleda se u nju za neko vrijeme, a potom reče mladiću: – Istinu si reko; Alah će te uskoro sastaviti s njom; ne brini, dakle. – I ona naredi dvorjaninu da ga odvede u kupatilo, da mu obuče jedno od lijepih carskih odijela i da ga posadi na jednog od odabranih carskih konja, pa da joj ga, pred kraj dana, dovedu u dvor, a dvorjanin reče: – Slušam i pokoravam se! – pa ode s mladićem, pustivši ga da ide naprijed.

Videći to, ljudi počeše govoriti jedan drugome: – Zašto li je car bio tako ljubazan prema ovome mladiću? – A netko teče: – Nisam li vam rekao da mu neće učiniti nikakvo zlo, zato što ima lijepo lice? Ja sam znao to od onoga časa kad ga je car pustio da se sit najede. – I svaki čovjek reče ponešto, a zatim se ljudi raziđoše svojim putem.

A Zumurudi bješe teško vjerovati da će nastati noć i da će ostati nasamo s draganom svoga srca, a kad nastade noć, ona uđe u odaju u kojoj je noćivala i načini se da ju je svladao san (a u njenoj odaji nije spavao nitko osim dva mala eunuha koji su je dvorili). I kad se smjesti u toj odaji, ona posla ljude po svoga dragana Aliju-Šara, a sama sjedne na postelju, i svijeće joj sijahu iznad glave i kraj nogu, a zlatne svjetiljke osvjetljavahu sobu. I ljudi se začudiše kad čuše da ona šalje ljude po njega, te svi počeše pretpostavljati i govoriti ovo-ono, a netko reče: – Ovaj mladić je po svoj prilici prirastao caru za srce, te će ga sutra postaviti za starješinu vojske.

A Alija-Šar, kad ga dovedoše carici, poljubi zemlju pred njom i pomoli se Alahu da bude milostiv prema njoj, a ona reče u sebi: Baš ću se našaliti s njim, a neću dopustiti da me prepozna. – O, Alija, jesi li išao u kupatilo? – zapita ga ona zatim, a Alija joj odgovori: – Jesam, o, gospodaru naš! – Jedi malo od ove kokoši i ovoga mesa i pij zašećerene vode i pića – tà umoran si – a zatim dođi amo – reče mu ona, a Alija-Šar joj odgovori: – Slušam i pokoravam se!

I potom on učini ono što mu ona bješe naredila, a kad prestade jesti i piti, carica mu reče: – Popni se na moju postelju, pa me trljaj! – I onda joj Alija-Šar poče trljati noge i koljena i vidje da su joj noge mekše od svile, a carica mu reče:

– Podigni se pa me trljaj iznad koljena – ali joj Alija-Šar odgovori: – Oprosti mi, gospodaru! Od koljena neću dalje ići! – Zar tako, ti mi se protiviš! Onda će ova noć za tebe biti kobna . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade trista dvadeset sedma noć, ona reče:

327. NOĆ

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Zumuruda rekla svome gospodaru Aliji-Šaru: – Onda će ova noć biti kobna za tebe! Jer umjesto da mi se protiviš, ti treba da mi se pokoravaš, pa ću te uzeti za svoga dragana i postavit ću te za svoga emira. – O, care vremena, a u čemu to treba da ti se pokoravam? – zapita Alija-Šar, a carica mu reče: – Razmakni odijelo, pa lezi potrbuške. – Ja to nisam činio u svome životu, a ako me primoraš da to učinim, parničit ću se s tobom zbog toga pred Alahom na dan uskrsnuća – reče joj Alija-Šar. – Uzmi mi sve što si mi dao, a mene pusti da odem iz tvoga grada. – A zatim mladić zaplaka i zarida, a carica mu reče: – Razmakni odijelo i lezi potrbuške, inače ću ti odsjeći glavu. – I Alija-Šar učini to, a ona mu legne na leđa, i on osjeti nešto meko – mekše od svile i nježnije od pavlake, te reče u sebi:

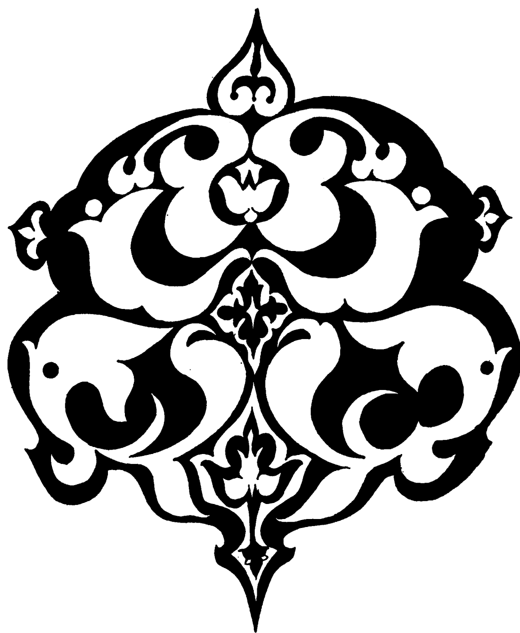
– Ovaj car je bolji od svake žene. – I ona mu se zadrža malo na leđima, pa se prevrne na zemlju, te Alija-Šar reče u sebi: – Neka je slava Alahu! Izgleda da je on cio takav! – O, Alija – reče mu ona – on je navikao da se budi samo kad ga netko dira. Dodirni ga, dakle, da mu se to dogodi, inače ću te ubiti. – I ona legne, pa stavi njegovu ruku na sebe, te on osjeti pod rukom nešto što bješe nježnije od svile, što ga je po svojoj vrelini podsjećalo na kupatilo ili na srce zaljubljenoga koga je iznurila strast. I Alija-Šar reče u sebi: – Car ima ono! Da divnoga čuda! – I obuze ga strast, te se uzbudi do najveće mjere, a Zumuruda se nasmije kad vidje to, i zahihota se i uzviknu: – O, gospodaru moj, sve se to zbilo, a ti me još nisi prepoznao! – Ama tko si ti, o, care? – zapita je Alija, a ona mu reče: – Ja sam tvoja robinja Zumuruda – a Alija-Šar je zagrli kad je saznao to, i poljubi je, pa se baci na nju kao lav na ovcu, i uvjeri se da je to nesumnjivo njegova robinja.

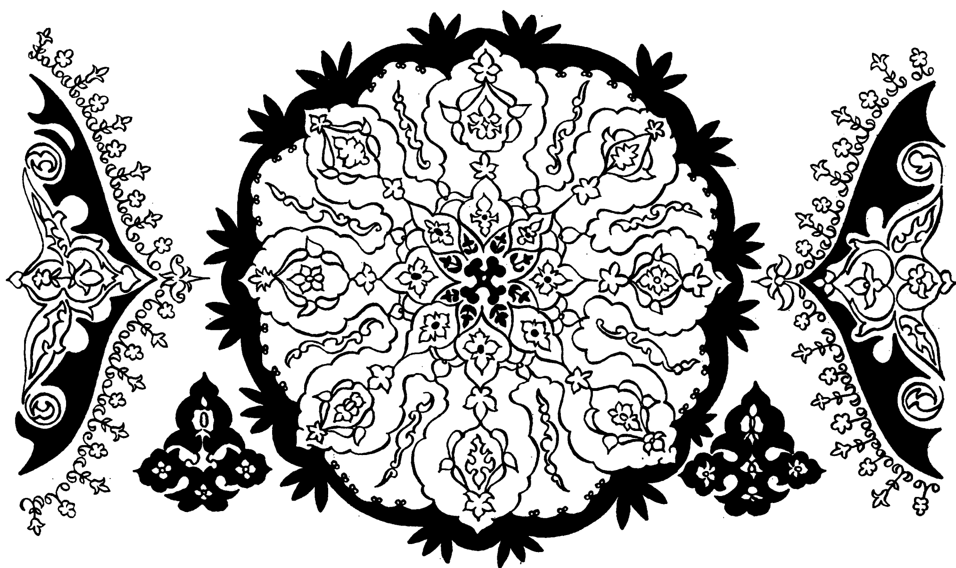
I za sve to vrijeme on bješe njen vratar i imam u njenu svetištu, a ona se klanjala s njim do pojasa i do zemlje, i ustajala i sjedala, i popraćala slavopojke cikom i pokretima.

A eunusi čuše to, pa dođoše i pogledaše iza zavjese, i onda vidješe da car leži, a da s njim leži i Alija-Šar, pa se on miče, a ona uzdiše i potiče ga na vragovanje, te eunusi rekoše: – Muškarci tako ne potiču na vragovanje. Možda je naš car – žena? – I oni prikriše to i ne rekoše nikome ništa.

A sutradan izjutra Zumuruda posla ljude da pozovu vojnike i velikaše carstva, pa im reče: – Hoću da odem u grad ovoga čovjeka; izaberite namjesnika

koji će vam suditi dok ja ne dođem. – I oni odgovoriše Zumurudi s pažnjom i poštovanjem, a zatim Zumuruda poče prikupljati sve ono što joj bješe potrebno za put: hranu, novac, zalihu, poklone, deve i mazge, pa iziđe iz grada i putovaše sve dotle dok ne stiže u grad Alije-Šara. I Alija-Šar uđe u svoju kuću, pa poče darivati ljude i dijeliti milostinju i poklanjati i davati, a Zumuruda mu izrodi djecu, i on je živio s njom u najvećoj radosti, dok im ne dođe Rušiteljica uživanja i Rastavljateljica skupova. Pa neka je slava onome što uvijek i bez prestanka postoji i neka je hvala Alahu uvijek i svuda!

PRIČA O BUDURI, ZLATAREVOJ KĆERI

Priča se da je Harun ar-Rašid bio uznemiren jedne noći, te nikako nije mogao zaspati, već se okretao s jedne strane na drugu od velike uznemirenosti. A kad bješe malaksao od toga, on pozva Masrura, pa mu reče: – O, Masrure, vidi tko bi me mogao zabavati dok me mori ova nesanica. – A Masrur mu odgovori: – O, gospodaru, hoćeš li otići u vrt koji je uz kuću, pa da vidiš kakvog cvijeća ima u njemu i da pogledaš u zvijezde – kako su lijepo raspoređene, i u mjesec koji je među njima i koji sja nad vodom? – O, Masrure, duša mi ne čezne ni za čim od toga – odgovori kalif, a Masrur mu reče: – O, gospodaru, ti imaš u dvoru trista naložnica, a svaka naložnica ima svoju sobu. Naredi im svima da ostanu same u svojim sobama, pa idi i gledaj ih, a da one to ne znaju. – O, Masrure – reče kalif – moj dvor i moje robinje su – moja imovina, samo što mi duša ne čezne ni za čim od toga. – I Masrur reče: – O, gospodaru, naredi učenim ljudima i mudracima i pjesnicima da ti dođu, pa neka pretresaju razna pitanja i neka ti izgovaraju stihove i pričaju bajke i predaje. – Ali mu kalif odgovori: – Duša mi ne čezne ni za čim od toga. – O, gospodaru – reče Masrur – naredi svojim slugama, svojim gostima za stolom i duhovitim ljudima da ti dođu, pa da te zabavljaju izvrsnim šalama – ali mu kalif odgovori: – O, Masrure, duša mi ne čezne ni za čim od toga – te Masrur odjednom uzviknu: – O, gospodaru, onda mi odsijeci glavu . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade trista dvadeset osma noć, ona reče:

328. NOĆ – Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Masrur rekao kalifu: – O, gospodaru, onda mi odsijeci glavu – možda ćeš tako odagnati svoju nesanicu i nespokojstvo koje te mori. – I ar-Rašid se nasmije njegovim riječima i reče mu: – O, Masrure, vidi tko je od mojih gostiju pred vratima – te Masrur iziđe, a potom se vrati i reče: – O, gospodaru, pred vratima je Alija-ibn-Mansur al-Hali ad-Damaški. – Dovedi mi ga! – uzviknu kalif, te Masrur ode, pa mu dovede Ibn-Mansura, a ovaj uđe i reče: – Neka je mir s tobom, o, gospodaru pravovjernih! – A kalif mu odgovori na pozdrav i kaza: – O, Ibn-Mansure, ispričaj mi koju od svojih priča. – O, gospodaru pravovjernih, hoćeš li da ti pričam o nečemu što sam vidio svojim očima ili o nečemu što sam čuo? – zapita ga Ibn-Mansur. – Ako si vidio nešto neobično, ispričaj mi to, jer priča nije isto što i gledanje svojim očima – odgovori gospodar pravovjernih, a Alija reče: – O, gospodaru pravovjernih, spremi se da me saslušaš sluhom i srcem. – O, Ibn-Mansure, evo slušam te uhom, gledam okom i čujem srcem – odgovori mu kalif.

– O, gospodaru provovjernih – reče onda Alija – znaj da svake godine primam plaću koju mi je odredio Muhamed-ibn-Sulejman al-Hašimi, sultan Basre, te mu odoh po svome običaju, a kad dođoh, vidjeh da se on spremio da pođe u lov i hajku. Ja ga pozdravih, a on mi odgovori na pozdrav i reče: – O, Ibn-Mansure, hajde s nama u lov! – Ali mu je odgovorih: – Nemam snage da jašem. Ostavi me u gostinjskoj kući i naredi svojim dvorjanima i namjesnicima da se pobrinu za mene. – I on učini to, pa ode u lov, a dvorjani mi iskazaše najveće poštovanje i počastiše me što su bolje mogli. A ja rekoh u sebi: – O, čudo Alahovo! Već odavno dolazim iz Bagdada u Basru, a u Basri mi nije ništa poznato, osim puta koji vodi od dvora do vrta i od vrta do dvora. Kad će mi se ukazati prilika da se prošetam po Basri idući na sve strane, ako ne ovoga puta? Odmah ću ustati, pa ću poći sâm da se šetam dok mi se ne svari hrana.

I ja obukoh svoje najraskošnije odijelo, pa pođoh da se šetam po Basri, idući na sve strane. A tebi je poznato, o, gospodaru pravovjernih, da u Basri ima sedamdeset ulica i da je svaka dugačka sedamdeset farsaha iračke mjere, te tako zalutah idući uličicama i osjetih da me mori žeđ. I dok sam išao tako, o, gospodaru pravovjernih, odjednom vidjeh jedna velika vrata na kojima bjehu dvije alke od žutoga bakra, i na tim vratima bjehu spuštene zavjese od crvene zlatotkanice, a pored njih dvije klupe, dok nad njima bješe rešetkast naslon za vinovu lozu koja je bacala sjenu na vrata. I ja zastadoh, gledajući u tu odaju, i dok stajah tako, odjednom čuh jedan glas i jecaje koji potjecahu iz ojađena srca, a taj glas se prelijevao u napjevu i izgovarao ove stihove:

Boljke se i nevolje smjestiše u tijelu mom. –
Kriva je tom gazela iz kuće i zemlje daleke.

O, vjetri zarudski, što tugu u meni digoste,
Tako vam Alaha tvorca, u kuću mi svratite.

Gazelu prekorite – blaža će biti onda.
I recite što lijepo, kad ushtije da vas sluša.

I o onima što vole razgovor povedite s njom –
Tà dobro ćete mi veliko učiniti tim.

Nagovijestite što o meni u govoru svom:
– Šta bi sa robom tvojim? Ti ga ubijaš sada

Rastankom a on kriv nije i poslušan ti je.
I druge ne zavolje, bez smisla ništa ne reče,

Zakletve ne pogazi svoje, a okrutan ne bješe.
A osmijehom odgovori li, recite blago:

– Dobro bi bilo da mu blizinom pomogneš svojom,
Doista u tebe zaljubljen je baš kako valja,

I oko ne spava mu, i rida i plače on,
A ako pristane ona – to nam i jest cilj.

A ako na licu njenom vidite da je gnjevna,
Odvratite joj onda samo: – Ne znamo ga mi.

I ja rekoh u sebi: – Ako je lijep onaj koji je otpjevao tu pjesmu, onda je on sjedinio u sebi ljepotu, rječitost i divan glas. – Potom priđoh vratima, pa počeh pomalo podizati zavjesu, kad odjednom vidim jednu bijelu djevojku, sličnu mjesecu kad izlazi u četrnaestu noć – obrve joj bjehu sastavljene, očni kapci tamni, a dojke kao dva nara, i usne joj nježne i nalik na cvijet, a usta joj bjehu slična Sulejmanovu pečatu, i niska njenih zuba titraše se s razumom onoga koji niže i rasipa kao što reče pjesnik o njoj:

O, biseru u ustima dragih, tko te metnu,
Tko sočnost vina i cvijet taj stavi ti u usta?

I tko od zore osmijeh uze da ti ga dâ,
I tko te katancem od koralja zatvori?

Tà svatko tko te vidi od radosti je
Ponosan, a kako je onom tko te ljubi?

U jednu riječ, ona je sjedinila u sebi sve oblike ljepote, te bijaše iskušenje za žene i muškarce; čovjek je se nije mogao sit nagledati, i bila je baš onakva kao što pjesnik reče o njoj:

Kad dolazi, ubija nas, a kad ode
Svi se ludo u nju zaljubljuju.

Sunčana je, kô mjesec je, ali samo
Za surovost i daljinu ne zna ona.

U košulji rajske bašče za nas ima,
I na nebu mjesec sjajni iznad vrata.

I dok ja gledah u tu djevojku kroz razmaknute zavjese, ona se odjednom okrene i vidje me gdje stojim pred vratima te reče svojoj robinji: – Vidi tko je to pred vratima. – I robinja ustade pa mi priđe i reče: – O, starče, zar te nije stid i zar su sijede vlasi nerazdvojne od onoga što je sramotno? – O, gospođo,

što se tiče mojih sijedih vlasi, ja znam da su one takve, a što se tiče nečeg sramotnog, ja ne mislim da sam došao s nečim sramotnim. – A ima li čega sramotnijeg od upadanja u tuđu kuću i od gledanja u ženu iz tuđeg harema? – zapita njena gospođa, a ja joj odgovorih: – O, gospođo, ja se mogu opravdati za to. – A kako se možeš opravdati? – Ja sam stranac koga mori žeđ, te pogibam od žeđi – odgovorih, a djevojka mi reče: – Primamo tvoje opravdanje . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade trista dvadeset deveta noć, ona reče:

329. NOĆ – Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je djevojka prihvatila opravdanje i zatim pozvala jednu robinju, pa joj je rekla: – O, Lutvo, daj mu gutljaj vode iz zlatnog ibrika. – I robinja donese ibrik od dukatskog zlata, ukrašen biserjem i dragocjenostima i pun vode pomiješane s mirisnim mošusom, a ibrik bješe pokriven maramom od zelene svile. I ja počeh polako piti – nastavi Mansur – krišom pogledavajući u djevojku, i dugo tako stajah, a zatim vratih ibrik djevojci stojeći i dalje. – O, starče, idi svojim putem – reče mi djevojka, a ja joj odgovorih: – O, gospođo, zaokupljen sam mislima. – Čime to? – zapita me ona. – Mislima o promjenljivosti sudbine i nestalnosti slučaja – odgovorih joj. – Imaš pravo u tome, jer vrijeme donosi čuda – kaza mi djevojka. – A koje si od njegovih čuda vidio te misliš o njemu? – Mislim na domaćina ove kuće: dok je bio živ, bio mi je prijatelj – odgovorih joj. – Kako se zvao? – zapita me ona, a ja joj rekoh: – Muhamed-ibn-Alija, zlatar, i on je imao mnogo novaca. Je li ostavio koje dijete? – Jest, ostavio je jednu kćer, koja se zove Budura, a ona je naslijedila sav njegov novac – odgovori mi djevojka. – Kao da si ti ta njegova kćerka? – zapitah je, a ona mi odgovori: – Jesam – pa se nasmija, a zatim mi reče: – O, starče, dugo si govorio; idi svojim putem, dakle. – Mora se otići – odgovorih joj; – samo, vidim da ti nisi onako dražesna kao što si bila. Ispričaj mi šta je s tobom: možda će ti Alah poslati pomoć posredstvom mojih ruku. – O, starče – reče mi djevojka – ako si ti čovjek koji zna čuvati tajnu, ja ću ti povjeriti svoju tajnu. Reci mi tko si, da znam ima li u tebi mjesta za tajne ili ga nema. Pjesnik je rekao:

Tajnu može onaj kriti koji vjeran umije biti,
I tajnu će čuvat' samo ponajbolji među ljud'ma.

U grudima tajnu čuvam, kô u kući s bravama,
Od kojih je ključ izgubljen, a kuća je pod pečatom.

– O, gospođo – odgovorih joj – ako ti je cilj da saznaš tko sam – onda znaj da sam ja Alija-ibn-Mansur al-Hali iz Damaska, gost za stolom gospodara pravovjernih. – I kad je čula moje ime, djevojka ustade sa stolice, pa me pozdravi i reče mi: – Dobro došao, o, Ibn-Mansure! Sad ću ti reći u kakvom sam položaju i povjerit ću ti svoju tajnu. Ja sam zaljubljena, a rastavljena. – O, gospođo – rekoh joj – ti si lijepa, pa možeš voljeti samo one koji su veoma lijepi. A koga voliš? – Volim Džubeira-ibn-Umejira aš-Šejbanija, emira plemena Šejbana – odgovori mi djevojka, pa mi opisa toga mladića, od koga nije bilo lje-

pšeg u gradu Basri, a ja je zapitah: – O, gospođo, jeste li se zbližili i dopisivali: – Jesmo – odgovori mi djevojka – ali me je on volio ljubavlju jezika a ne srca i duše, jer nije ispunio obećanje, niti se pridržavao dogovora. – O, gospođo, a zašto ste se rastali? – zapitah ja, a djevojka mi odgovori: – Evo zašto: Jednom sam sjedila, a ova robinja me je češljala, pa kad me je prestala češljati, uplela mi je uvojke i onda joj se svidješe moja ljepota i dražest, te se pognula i poljubila me u obraz. A on je u to vrijeme neprimjetno ušao i vidio to, a kad je vidio da me djevojka ljubi u obraz, odmah se vratio ljutit namjeravajući da se zauvijek rastane sa mnom, i tada je izgovorio ovaj dvostih:

Ako ljubav dragog svoga ja dijelit moram s kim,
Onda ću ga ostaviti i živjet ću bez njega.

Nije dobar dragan koji u ljubavi zanemari
Ono što je želja onog koji samo njega voli.

I otkako je on otišao, pa dosada, ja ne dobih od njega ni pisma ni odgovora, o Ibn-Mansure. – Pa šta hoćeš? – zapitah je, a ona mi reče: – Hoću da mu pošaljem pismo po tebi, pa ako mi doneseš odgovor, dat ću ti sto dinara zato što si mu otišao. – Čini šta hoćeš – kazah ja, a djevojka reče: – Slušam i pokoravam se! – pa pozva jednu svoju robinju i reče joj: – Donesi mi tintu i papir. – I robinja donese tintu i papir, a djevojka napisa ove stihove:

Dragi, šta znače sad udaljenost i mržnja,
I gdje je popustljivost i blagost uzajamna?

Zašto mi okrenu leđa i ostavi me sada?
Sad nemaš ono lice koje poznavah ja.

Jest, spletkari su ti laži o meni rekli,
A ti si slušao njih, te su lagali mnogo.

I ako si njima vjerovao, dragi, budi onda
Daleko od toga – ti bolje znaš nego oni.

Tako ti života tvoga, reci mi što si čuo –
Ti znaš šta se govori, i pravedan ćeš biti.

I ako sam doista ja riječi izrekla te,
Riječi se objasnit' mogu i značenje im je razno.

Uzmimo da je riječ tu sam Alah poslao nama –
I Toru su izmijenili ljudi i iskvarili.

Lažnoga i prije nas mnogo je rečeno već –
Tà i Jusufa su pred Jakubom kudili ljudi.

I nama – tebi i meni a i opadaču tome,
Sprema se strašni dan, kad će nam suditi svima.

Zatim zapečati pismo, pa mi ga dade, a ja ga uzah i pođoh kući Džubejira-ibn-Umejira. I desi se da je Džubejir toga dana otišao u lov, te ja sjedoh da ga pričekam, i dok tako sjedih, on se odjednom vrati iz lova, a kad ga ugle-

dah, o, gospodaru pravovjernih, meni se smuti pamet od njegove ljepote i krasote. I Džubejir se okrene, pa me vidje kako sjedim pred vratima njegove kuće, te sjaha s konja i priđe i zagrli me, a meni se učini da sam zagrlio cio svijet i sve što je na njemu. Zatim on uđe u kuću sa mnom, pa me posadi na svoju postelju i naredi slugama da prostru stol, te sluge prostriješe stol od horasanskoga klena sa zlatnim nogama i izniješe na nj svakojaka jela i svakojako meso, pečeno na mangalu ili na ražnju, i tome slično. A kad sjedoh za stol, ja ga počeh pažljivo promatrati, i onda vidjeh da su na njemu ispisani ovi stihovi . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade noć kojom se puni trista trideset noći, ona reče:

330. NOĆ – Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Alija-ibn-Mansur sjeo za stol Džubejira-ibn-Umejira aš-Šejbanija i vidio da su na stolu ispisani ovi stihovi:

Počekaj sa ždralovima kraj tabora zdjela,
I smjesti se u logoru pečenja i divljači.

Katine mladunce oplakuj – vječno ih oplakujem ja –
I kokoši pečene, zajedno s pilićima.

O, tugo duše moje zbog riblja jela dva
Na svježoj pogačici od tijesta tvrdoga!

Alaha dostojna je zbilja večera divna ta,
Kad zelen ja umačem u ocat razblaženi,

I pilav s ovčjim mlijekom, u koji upadaju
Sve ruke do onog mjesta na kojem grivne stoje.

Strpi se, dušo moja! Tà Alah milostiv je,
Te ako si nemoćan sad, u pomoć priteći će ti.

Zatim mi Džubejir-ibn-Umejir reče: – Maši se rukom za naše jelo i zaliječi nam dušu time što ćeš jesti malo naše hrane. – Alaha mi – odgovorih mu – ja neću pojesti ni zalogaja tvoga jela prije no što mi učiniš ono što mi je potrebno. – A šta ti je to potrebno? – zapita me on, i onda je izvadih ono pismo, a Džubejir ga pročita i vidje šta u njemu piše, pa ga podera i baci na zemlju, a meni reče: – Učinio bih ti sve što bi zatražio od mene, osim onoga što se tiče djevojke koja je napisala ovo pismo – na njeno pismo nemam što odgovoriti. – I ja se naljutih, te ustadoh, a on se uhvati za skut moga odijela, pa mi reče: – O, Ibn-Mansure, reći ću ti šta ti je ona kazala, iako nisam bio s vama. – A šta mi je kazala? – zapitah, a Džubejir mi odgovori: – Zar ti ona koja je napisala ovo pismo nije kazala: – Ako mi doneseš odgovor od njega, dat ću ti pet stotina dinara, a ako mi ne doneseš odgovora, dat ću ti sto dinara, zato što si mu otišao? – Jest – odgovorih ja, a mladić reče: – Ostani danas kod mene: jedi, pij, uživaj i veseli se i uzmi pet stotina dinara.

I tako ja ostadoh kod njega, i jedoh i pih i uživah i veselih se i zabavljah ga pričanjem priča, a zatim mu rekoh: – O, gospodaru, zar se u tvojoj kući ne svira? – Mi već odavna pijemo bez muzike – odgovori mi on, a zatim pozva jednu od svojih robinja i viknu: – O, Šedžereto-ad-Dur! – A djevojka mu od-

govori iz svoje sobe, pa dođe s lutnjom – rukotvorinom indijskih majstora – u zelenoj svilenoj navlaci. I ta robinja dođe, pa sjedne i stavi lutnju na koljena, a zatim zasvira u nju na dvadeset i jedan način, pa se vrati prvome, i onda zapjeva i izgovori ove stihove

Onaj što ne zna za slasti i čemer ljubavi,
Ne može znati šta je zbliženje, a šta rastanak,

Kô što ni onaj što se puteva ljubavi kloni
Ne može znati šta je zbliženje, a šta rastanak.

Zaljubljenima ja stalno prigovarah, dok i sâm
Za slasti i gorčinu ljubavi ne saznadoh,

I dok silom ne ispih čašu gorčine njene,
Ne ponizih se pred robom njenim i gospodarom.

Kako je kratak život noći ljubavi za nas bio,
Jer sa zorom i veče njegovo nastalo je!

Zla sudba se zarekla da nas rastavi silom,
I riječ je održala svoju surova sudba zla.

Tako je suđeno nama, i to se izmijenit' ne može. –
Tko da gospodara spriječi kad nešto hoće da čini?

A kad je robinja završila tu pjesmu, njen gospodar ciknu iz svega glasa, pa pade onesviješten, a robinja mi reče: – Neka te Alah ne kazni za to, o, starče! Mi već odavno pjevamo bez svirke jer smo se bojali da našeg gospodara ne spopadne ovo što ga je spopalo. Ali uđi u ovu sobu, pa spavaj. – I ja uđoh u sobu koju mi ona pokaza, i spavah u njoj do jutra, a onda mi odjednom dođe jedan sluga, koji mi donese pet stotina dinara u kesi i reče: – Evo ti ono što ti je obećao gospodar, samo se nemoj vraćati onoj djevojci što te je poslala, i nek ostane na tome, kao da ni ti ni mi nismo čuli tu povijest.

– Slušam i pokoravam se! – odgovorih mu ja, pa uzeh kesu i odoh svojim putem, govoreći u sebi: – Djevojka me čeka od jučer. Alaha mi, ja neću propustiti da joj odem i da joj ispričam šta se dogodilo između mene i mladića, jer će možda grditi i mene i svakog onog koji dolazi iz moje zemlje, ako se ne vratim.

I tako odoh djevojci i nađoh je gdje stoji iza zavjese, a ona me vidje i reče mi: – O, Ibn-Mansure, ti nisi učinio ono što mi je potrebno? – Tko te je obavijestio o tome? – zapitah je ja, a ona mi reče: – O, Ibn-Mansure, ja sam pogodila i nešto drugo: Kad si mu dao pisamce, on ga je poderao, pa ga je bacio, a tebi je rekao: – O, Ibn-Mansure, ostani kod mene, i danas ćeš biti moj gost. Jedi, pij, uživaj i veseli se i uzmi pet stotina dinara. – I ti si ostao kod njega, pa si jeo i pio i uživao i veselio se i zabavljao ga pričanjem priča, a robinja je otpjevala takvu i takvu pjesmu, u kojoj su bili takvi i takvi stihovi, i onda je on pao onesviješten. – I ja je onda zapitah, o, gospodaru pravovjernih: – Zar si ti bila s nama? – a ona mi reče: – O, Ibn-Mansure, zar nisi čuo pjesnikove riječi:

Srca zaljubljenih zbilja imaju oči,
Te vide ono što ne vidi nitko.

Samo što se, o, Ibn-Mansure, noć i dan ne smjenjuju nad nekom stvari a da i nju samu ne izmijene...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade trista trideset prva noć, ona reče:

331. NOĆ – Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je djevojka rekla: – Samo što se, o, Ibn-Mansure, noć i dan ne smjenjuju nad nekom stvari a da i nju samu ne izmijene. – A potom djevojka podigne oči k nebu, pa reče: – Bože moj i gospode i gospodaru, kao što si mene iskušao ljubavlju prema Džubejiru-ibn-Umejiru, iskušaj i njega ljubljavlju prema meni, pa makar ta ljubav prešla iz moga srca u njegovo srce! – I zatim mi dade sto dinara za put, a ja ih uzeh, pa odoh sultanu Basre i vidjeh da se on već vratio iz lova. I onda uzeh od njega plaću koju mi bješe odredio, pa se vratih u Bagdad.

A naredne godine ponovo odoh u grad Basru, da zatražim, kao i obično, plaću koja mi bješe određena, a sultan mi dade tu plaću. Kad se već htjedoh vratiti u Bagdad, ja počeh razmišljati o slučaju djevojke Budure i rekoh: – Alaha mi, otići ću joj na svaki način, da vidim šta je bilo s njom i njenim prijateljem.

I tako dođoh do njene kuće i vidjeh da je ispred njenih vrata pometeno i poliveno, i da pred kućom stoje sluge, mladi i posluga, te rekoh u sebi: – Možda je toj djevojci prepuklo srce, te je umrla, a u njenu se kuću uselio neki emir. – I ja ostavih njenu kuću, pa odoh kući Džubejira-ibn-Umejira, i vidjeh da su klupe pred kućom oborene i da pored njegove kuće nema slugu, kojih je obično bilo, te rekoh u sebi: – Možda je umro. – I ja stadoh pored njegovih vrata, pa počeh prolijevati suze i oplakivati kuću ovim stihovima:

Gospodari što odoste, za vama mi srce ode –
Vratite se opet amo – vratit će se praznik moj.

Pred vratima vašim stojim, oplakujuć' kuću vašu,
I suze mi teku sada, i očni mi kapci trepću,

I ridajuć' pitam kuću, a pitam i logor njin:
– Gdje je onaj što milostiv i darežljiv tako bješe?

I dok ja oplakivah kuću tim stihovima, o, gospodaru pravovjernih, iz kuće odjednom pojuri k meni jedan crni rob, pa mi reče: – O, starče, umukni, ne bio živ majci! Zašto oplakuješ ovu kuću tim stihovima? – Znao sam da je to kuća jednoga od mojih prijatelja – odgovorih mu. – A kako se on zove? – zapita me crnac, a ja mu odgovorih: – Džubejir-ibn-Umejir aš-Šejbani. – Pa šta mu se dogodilo? – uzviknu crnac, te nastavi: – Neka je slava Alahu, on je kao i prije bogat i sretan i gospodari, samo što ga je Alah iskušao ljubavlju prema djevojci koja se zove Sit-Budura, te ga je sada poplavila ljubav prema njoj, pa od velike strasti i velikog mučenja nalikuje na veliki bačeni kamen. Kad ogladni, ne kaže: – nahranite me; a kad ožedni, ne kaže: – dajte mi vode. – Zamoli ga

da mi odobri da uđem u njegovu sobu – rekoh ja, a rob mi odgovori: – O, gospodaru, hoćeš li otići čovjeku koji nešto razumije, ili čovjeku koji ništa ne razumije? – Otići ću mu na svaki način, pa kako jest da jest! – rekoh ja, te rob ode u kuću da zatraži odobrenje da uđem, a zatim se vrati s tim odobrenjem, te tako odoh Džubejiru i vidjeh da on nalikuje na bačeni kamen i da ne razumije ni znakove ni objašnjenja. Progovorih s njim, ali on ne progovori sa mnom, a jedan od njegovih slugu reče mi: – O, gospodaru, ako pamtiš kakve stihove, izgovori ih i podigni glas – onda će on doći k sebi, pa će ti se okrenuti. – I ja izgovorih ova dva stihova:

Zaboravi l' da voliš Buduru il' si istrajan?
I ne spavaš li noću, il' ti se oči sklapaju?

Ako ti iz očiju bujicom suze teku,
Znaj da ćeš se u raju zauvijek nastaniti.

I kad je čuo tu pjesmu, Džubejir otvori oči, pa mi reče: – Dobro došao, o, Ibn-Mansure! Zabava je postala važna stvar. – O, gospodaru – zapitah ga – jesam li ti što potreban? – Jesi – odgovori mi Džubejir – hoću da joj napišem pismo i da ga pošaljem po tebi, pa ako mi doneseš odgovor, dat ću ti hiljadu dinara, a ako mi ne doneseš odgovora, dat ću ti dvjesta dinara zato što si joj otišao. – I ja mu rekoh: – Učini što si naumio . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade trista trideset druga noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Džubejir zatim pozvao jednu 332.
od svojih robinja pa joj rekao: – Donesi mi tintu i papir! – A kad mu je robinja NOĆ
donijela što je zatražio, Džubejir napisa ove stihove:

Gospodari, Alaha vam, budite blaži sad –
Tà znajte da mi je ljubav svu pamet oduzela.

Ljubav ovlada mnome, i strast za vama zbilja
Bolešću zaodjenu me, te sam ponižen sad.

Ta ranije mišljah uvijek u ljubavi snaga da je,
Gospode, veoma mala, te smatrah da je laka.

A kad mi strast pokaza valove mora svojih,
Po Alahovoj volji oprostih svima što vole.

Sažalit' hoćete l' se – ljubavlju obdarite me,
A ubit' hoćete l' me – milosti sjetite se.

Zatim zapečati pismo, pa mi ga dade, a ja ga uzeh i uputih se Budurinoj kući. I počeh, kao i uvijek, pomalo dizati zavjesu, pa tako odjednom ugledah deset robinja bujnih grudi sličnih mjesecima, i gospođu Buduru koja je sjedila među njima kao mjesec među zvijezdama ili sunce kad se pomoli iz oblaka, a ona nije znala ni za muke ni za patnje. I dok je ja tako gledah i čudih se svemu tome, ona baci pogled na mene i vidje me kako stojim pred vratima, te mi reče:

– Neka ti je ugodno ovdje! Dobro došao, o, Ibn-Mansure, uđi. – I ja uđoh i pozdravih Buduru pa joj pokazah pisamce, a ona ga pročita i vidje šta u njemu piše i onda se nasmija i reče: – O, Ibn-Mansure, pjesnik mi nije slagao kad je rekao:

Doista, ustrajna ja ću u ljubavi biti,
Sve dotle dok mi poslanik od tebe ne dođe.

– O, Ibn-Mansure, evo napisat ću ti odgovor kako bi ti taj čovjek dao ono što ti je obećao. – Neka ti Alah to uzvrati srećom! – rekoh joj ja, a ona pozva jednu svoju robinju pa joj reče: – Donesi mi tintu i papir! – A kad joj robinja donese ono što je zatražila, djevojka napisa Džubejiru ove stihove:

Zašto ja zavjet održah, a vi iznevjeriste?
Tȁ pravednu me uvrijediste, kao što znate.

I prvi tad okrutno raskinuste sa mnom,
I iznevjeriste me, i nevjerni prvi bjeste.

Uvijek se u pustinji ja sjećah zavjeta svog,
I vaš obraz uvijek ja čuvah i u vas se kleh.

Al' očima svojim vidjeh ja ono što ne godi,
I o vama tada čuh ja glasove loše.

Zar da se ponizim, da biste se uzdigli?
Tvorca mi, da poštujete, i vas bi poštovali.

Odvraćam srce od vas, i zaboravit ću vas,
Dići ću ruke od vas, jer nadu izgubih svaku.

– Alaha mi, o, gospođo, on će biti daleko od smrti samo dotle dok ne pročita to pisamce – uzviknuh pa poderah pisamce, a djevojci rekoh: – Napiši mu neke druge stihove: – Slušam i pokoravam se! – odgovori mi ona, pa napisa ove stihove:

Utješih se ja i sladak mi je san očima,
I od kudilaca čuh sve što se dogodilo.

Pristade srce da zaboravi vas, i utješi se,
I odlučiše oči moje da bdiju kad vas nema.

Lažu oni koji vele: – Daljina je gorka, jer
Meni se čini da je ona kao šećer slatka.

I mrzim ja sad svakoga koji vas spomene
Prigovarajući mi, i zlo mu činim svako.

Zaboravih vas udovima svim, utješih se –
Pa neka sazna to spletkar i neka zna tko zna.

– Alaha mi, o, gospođo, on neće stići ni da pročita to pisamce, a duša će mu se rastati s tijelom – uzviknuh ja, a djevojka me zapita: – O, Ibn-Mansure, zar se njegova strast toliko razbuktala da si mi morao reći ono što si rekao? – Da sam ti kazao i što više, to bi bila istina, a praštanje je odlika plemenitih – odgovorih joj, a njoj se zavrtješe suze u očima kad je čula moje riječi. I ona

mu napisa pisamce (Alaha mi, o, gospodaru pravovjernih, ti u divanu nemaš nikoga koji zna pisati tako lijepo kao ona!) i u njemu napisa ove stihove:

Dokle te optužbe i ćudi tvoje?
Zlobu zavidljivaca utolio si.

Možda sam ti zločin učinila,
Ne znajuć' – reci šta si saznao.

Htjela bih te metnuti sad, dragi,
Tamo gdje san se spušta' na oči moje.

Čašu ljubavi šiste ispila sam –
Ne kori me kad vidiš da sam pijana.

A kad završi pismo . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade trista trideset treća noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Budura završila pismo i za- 333.
pečatila ga, pa ga je predala Mansuru, a on joj je rekao: – O, gospođo, to pismo NOĆ
doista može iscijeliti bolesnika i utoliti žeđ! – A potom uzeh pismo – reče Mansur – pa iziđoh. A kad iziđoh, djevojka me pozva i reče mi: – O, Ibn-Mansure, reci mu: – Ona će ti večeras doći u goste. – I ja se veoma obradovah tome i odoh s pismom Džubejiru-ibn-Umejiru, a kad uđoh u njegovu sobu, vidjeh da on očekuje odgovor i da su mu oči uprte u vrata. I onda mu dadoh pisamce, a on ga otvori i pročita i vidje šta u njemu piše pa ciknu iz svega glasa i pade onesviješten, a kad dođe k sebi, zapita me: – O, Ibn-Mansure, da li je ona ovo pisamce napisala svojom rukom i da li ga je dodirivala svojim prstima? – O, gospodaru, pa zar ljudi pišu nogama? – odgovorih mu, i, Alaha mi, o, gospodaru pravovjernih, mi ne stigosmo ni da završimo taj razgovor, a čusmo zveckanje grivni na njenim nogama u prolazu, u koji je ona ulazila. I Džubejir se podigne na noge kad je vidje, kao da nije znao ni za kakvu patnju, pa je zagrli onako kako ljam grli alif,[57] i napusti ga slabost onih koji ne gospodare sobom. I onda on sjedne, a ona ne sjedne, te je zapitah: – O, gospođo, zašto ne sjedneš? – a ona mi odgovori: – O, Ibn-Mansure, sjest ću tek onda kad učinimo ono o čemu smo se dogovorili. – A o čemu ste se to dogovorili? – zapitah ja. – Nitko neće saznati tajne zaljubljenih – odgovori mi djevojka, a zatim prinese usta Džubejirovu uhu pa mu reče nešto tihim glasom, a on joj odgovori: – Slušam i pokoravam se!

Zatim Džubejir ustade i poče se došaptavati s jednim od svojih robova, pa se rob izgubi na kratko vrijeme, a potom se vrati i dovede kadiju i dva svjedoka. I Džubejir ustade pa donese kesu u kojoj bješe sto hiljada dinara i reče: – O, kadijo, zaključi bračni ugovor između mene i ove žene, a ja dajem na ime otkupa toliko i toliko. – Reci: Pristajem na to – reče kadija djevojci, a ona reče: – Pristajem na to – te tako zaključiše bračni ugovor. – I onda djevojka razveza kesu, pa uze iz nje pregršt novca i dade ga sucima i svjedocima, a kesu s preostalim novcem vrati Džubejiru. I kadija i svjedoci odoše, a ja sjedih s njim

i s njom veseleći se i zabavljajući dok tako ne prođe veći dio noći. A onda rekoh u sebi: – Oni su zaljubljeni jedno u drugo, a dugo su bili rastavljeni – odmah ću ustati, pa ću spavati negdje podalje od njih, a njih ću ostaviti same.

I ja ustadoh, ali se Budura uhvati za skut mog odijela, pa me zapita: – Šta ti je rekla tvoja duša? – a ja joj odgovorih: – To i to, to i to. – Sjedni, a kad budemo htjeli da odeš, mi ćemo te pustiti – reče mi ona, te ostadoh s njima dok se ne približi jutro, a onda mi ona reče: – O, Ibn-Mansure, idi u onu sobu – tamo smo ti prostrli postelju pa ćeš tamo spavati. – I ja odoh i spavah u toj sobi do jutra, a kad se ujutro probudih, dođe mi sluga s posudom za umivanje i ibrikom, te učinih avdes i očitah jutarnju molitvu. A zatim sjedoh, i dok sam tako sjedio, odjednom Džubejir i njegova dragana iziđoše iz kupatila koje se nalazilo u kući, i oboje su cijedili kovrče. Tada im ja poželjeh dobro jutro i čestitah im na sreći i zajedničkom životu, a njemu rekoh: – Ono što se počinje pogodbom, završava se pristankom. – U pravu si i treba ti odati poštovanje – odgovori mi on, a zatim pozva svoga blagajnika pa mu reče: – Donesi mi tri hiljade dinara!

I blagajnik mu donese kesu u kojoj bješe tri hiljade dinara, a Džubejir mi reče: – Učinit ćeš nam ljubav ako uzmeš ovo. – A ja mu odgovorih: – Neću to primiti dok mi ne kažeš kako je ljubav prešla od nje k tebi, iako ste bili tako daleko. – Slušam i pokoravam se! – odgovori mi on. – Znaj da mi imamo jedan praznik koji se zove nova godina, i toga dana svi ljudi izlaze iz svojih kuća pa sjedaju u čamce i voze se po rijeci. I tako iziđoh i ja da se prošetam s prijateljima i ugledah jedan čamac u kojem bijaše deset robinja, sličnih mjesecu, a ova Sit-Budura je sjedila među njima i držala lutnju. I ona udari u strune na jedanaest načina, a zatim se vrati na prvi način i izgovori ova dva stiha:

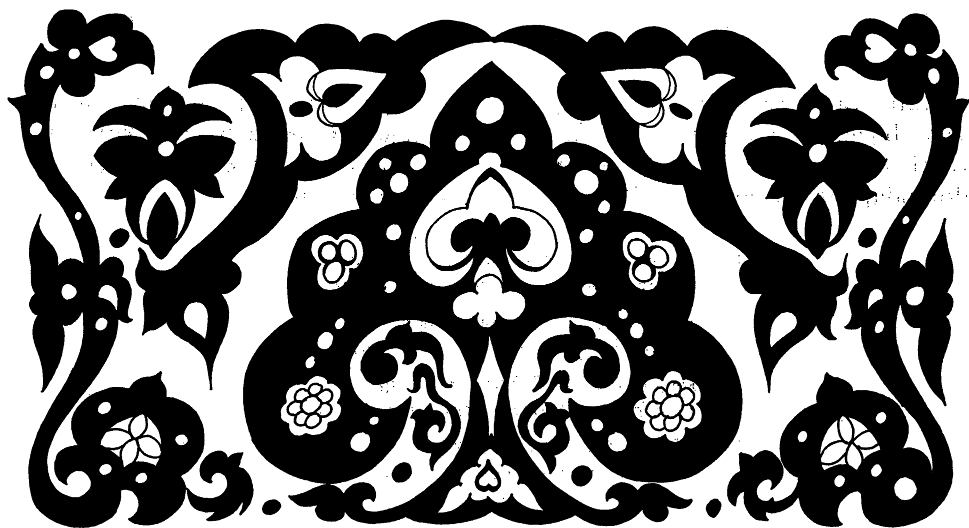
Vatra je hladnija od vatre u mome srcu,
A stijena je mekša od srca gospodara mog.
Doista, čudom se čudim kako je sazdan –
Tȁ tijelo mu je – voda, a srce – tvrdi kamen

I ja joj rekoh: – Ponovi taj dvostih i tu pjesmu – ali ona ne pristade na to . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade trista trideset četvrta noć, ona reče:

334. NOĆ – Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Džubejir-ibn-Umejir tada naredio veslačima da je gađaju, a oni je počeše tako zasipati narančama da se mi pobojasmo da ne potone čamac u kojem je bila. I ona ode svojim putem, i eto kako je prešla ljubav iz njenog srca u moje srce. – I ja im oboma čestitah na sastanku, a zatim uzeh kesu i ono što bijaše u njoj, pa odoh u Bagdad.

I kalifu bi lakše na duši, a minuše muke i potištenost koje su ga morile.

PRIČA O ŠEST ROBINJA, O KALIFU I PJESNIKU ABU-NOVASU I O BIJEDNIKU KOJEGA JE OBOGATIO PAS

PRIČA O ŠEST ROBINJA

Priča se da je gospodar pravovjernih al-Mamun sjedio jednoga dana u svome dvoru i da je pozvao sve glavare svoje države i sve velikaše svoga carstva, a pozavo je i pjesnike i svoje goste za stolom. Među njegovim gostima za stolom bješe jedan koji se zvaše Muhamed al-Basri, i al-Mamun se obrati njemu i reče: – O, Muhamede, hoću da mi odmah ispričaš neku priču koju nikada nisam čuo. – O, gospodaru pravovjernih, hoćeš li da ti ispričam priču koju sam čuo ušima, ili da ti pričam o onome što sam vidio očima? – zapita Muhamed, a al-Mamun mu odgovori: – Pričaj mi, o, Muhamede, o onome što je čudnije.

– Znaj, o, gospodaru pravovjernih – reče Muhamed – da je u minulo doba bio jedan od onih ljudi koji su sretno živjeli, a domovina mu bješe Jemen, ali je on kasnije otišao iz Jemena i došao u naš grad Bagdad, pa mu se svidio život u Bagdadu, te je iz Jemena preveo svoju rodbinu i svoju obitelj i prenio svoju imovinu. Imao je on šest robinja, sličnih mjesecima: prva bijela, druga crmpurasta, treća gojazna, četvrta suhonjava, peta žuta, a šesta crnkinja, i sve su one imale lijepo lice i bile savršene po svome obrazovanju, a poznavale su vještinu pjevanja i sviranja u glazbala.

I dogodi se jednoga dana da je taj čovjek iz Jemena pozvao svih šest svojih robinja, i zatražio da mu donesu jela i vina, te sve one počeše jesti i piti i

uživati i radovati se, a njihov gospodar napuni pehar i uze ga u ruku, pa dade znak bijeloj robinji i reče: – O, liku mladoga mjeseca, de da čujemo tvoje slatke riječi! – I ona uze lutnju pa je zglasi i poče ponavljati napjeve svirajući u nju dok odaja ne zatrepta, a zatim zapjeva i izgovori ove stihove:

Moj dragi je uvijek pred očima mojim,
A ime zapisano mu je u srcu mom.

Sjetim li ga se – sva sam ja srce samo,
Vidim li ga – sve je u meni samo oko.

Rekoše kudioci: – Zaboravit ćeš ga!
Ja rekoh: – Može li biti što ne biva?

I rekoh: – Odlazi od nas, kudioče,
Ne smanjuj ono čega mnogo ima!

I njihov gospodar bijaše ushićen te ispi pehar i dade pića robinjama, a zatim napuni čašu i uze je u ruku pa dade znak crmpurastoj robinji i reče: – O, svjetlosti buktinje s mirisnim dahom, de da čujemo tvoj divni glas kojim sablažnjavaš onoga koji ga sluša! – I crmpurasta robinja uze lutnju pa uze ponavljati napjeve sve dotle dok u odaji sve ne zatrepta, i ona osvoji srca svojim pogledima i izgovori ove stihove:

Kunem se tobom da druge voljeti neću
Do smrti, i da te iznevjeriti neću.

O, mjeseče puni, krasotom zaklonjeni,
Ljepotani svi su pod zastavama tvojim.

Sve si ih nadmašio svojom nježnošću,
Kojom te obdari Alah, tvorac svjetova.

I njihov gospodar bijaše ushićen, te ispi čašu i dade pića robinjama, a zatim napuni pehar i uze ga u ruku, pa dade znak gojaznoj robinji i naredi joj da pjeva udarajući u strune. I robinja uze lutnju, pa zasvira nešto što odgoni jade i izgovori ove stihove:

Ako si mi oprostio ti za kojim čeznem,
Ne tiču me se svi oni što se ljute na me.

A ako se pojavi prelijepo lice tvoje,
Ne marim ako carevi sa zemlje svi iščeznu.

Od blaga ovog svijeta, ja ljubav tvoju hoću,
O, ti što si kô predak pravi krasote svake!

I njihov gospodar bijaše ushićen, te uze čašu i dade pića robinjama, a zatim napuni čašu i uze je u ruku, pa dade znak suhonjavoj robinji i reče: – O, hurijo vrtova, de da čujemo tvoje divne riječi! – I ona uze lutnju pa je zglasi i udari u strune te izgovori ove stihove:

Kunem se, Alahu zgriješi onim što mi učini
Rastavši se sa mnom kad ja bez tebe ne mogoh.

Kunem se, sudac će nam u ljubavi našoj
Suditi, i kaznit će te za to sudeći pravo.

I njihov gospodar bijaše ushićen, te ispi pehar i dade pića robinjama, a zatim napuni pehar i uze ga u ruku, pa dade znak žutoj robinji i reče joj: – O, dnevno sunce, de da i od tebe čujemo neke nježne stihove! – I ona uze lutnju, pa udari u strune na najljepši način te izgovori ove stihove:

Kad god ja naiđem i dragom svom dođem,
Oštri mač isukan iz oka mu sijeva.

Alah naš neka ga ma i malo kazni
Što je surov tako, a dušom mi vlada.

Kad god kažem duši: – Ostavi ga jednom –
Cijela moja duša samo za njim čezne.

Za njim među ljud'ma ja jedino žudim,
Ali prema meni sudba zavist gaji.

I njihov gospodar bijaše ushićen, te ispi čašu i dade robinjama pića, a zatim napuni čašu i uze je u ruku, pa dade znak crnoj robinji i reče joj: – O, crnilo očiju, de da čujemo od tebe bar dvije riječi! – I ona uze lutnju, pa je zglasi i zategne strune i udari u njih na mnogo načina, pa se vrati na prvi način i izgovori ove stihove:

O, oko, molim te, suze mi podari –
U ljubavi život ja potratih sav.

Sa strasti borih se voleć' bića draga
Ali se zaljubih na radost zluradih.

Kudilac mi ne dâ sa obraza ruže,
Kad mi duša samo za ružama čezne.

Ovdje kruže čaše sa vinom opojnim,
I svi se raduju uza svirku lutnje.

Dragi mi je došô, te se oduševih,
I zvijezde sreće sijaju nam jasne.

Al' on bez vina rastati se htjede,
A šta je gorčije od čemer-rastanka?

A obrazi su mu – otkinute ruže –
Alaha mi moga, ljepših ruža nema!

Kad bi zakon dao da ničice padam,
Padala bih pred njim, a ne pred Alahom.

A poslije toga robinje ustadoše, pa poljubiše zemlju između ruku svoga gospodara i rekoše: – Presudi nam, o, gospodaru! – I gospodar pogleda na

njihovu ljepotu i krasotu i u njihovu nejednaku boju pa odade hvalu velikom Alahu slaveći ga, a zatim reče: – Sve ste vi čitale Kuran i naučile napjeve, a znate predaje o nekadašnjim ljudima i poznata vam je povijest nekadašnjih naroda, te hoću da svaka od vas ustane i da pokaže rukom svoju suparnicu – to jest, bijela će pokazati crnomanjastu, gojazna suhonjavu, žuta crnu, pa neka se svaka hvali i neka kudi svoju drugu, a zatim će ustati njena drugarica pa će učiniti s njom to isto. I neka svaka navede dokaze iz Kurana koji poštujemo, i ponešto iz predaje, i po koji stih, kako bismo vidjeli koliko ste obrazovane i kako lijepo umijete govoriti. – I robinje mu odgovoriše: – Slušamo i pokoravamo se!...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade trista trideset peta noć, ona reče:

335. NOĆ – Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da su robinje kazale tome čovjeku iz Jemena: – Slušamo i pokoravamo se! – A zatim ustade prva robinja (a to bješe ona bijela), pa pokaza crnu i reče: – Teško tebi, o, crna! Vele da je bjelina rekla: – Ja sam blistava svjetlost, ja sam mjesec koji ishodi, a boja mi je jasna, čelo mi se sija, i o mojoj ljepoti rekao je pjesnik:

Bijela je, a obrazi su joj glatki i nježni,
Po krasoti nalikuje na biser skriveni.

Stas joj je kô alif divni, a usta su njena
Kô mim, i kô nune je obrva duga nad njima.[58]

Izgleda – strijela je pogled njen, a obrve
Luk vitki što lako usmrtit' može.

Moja boja nalikuje na sretni dan i otkinuti cvijetak i zvijezdu što blista, a veliki Alah je u svojoj slavnoj knjizi rekao svome proroku Musi – (mir neka mu je!): – Uvuci svoju ruku u svoja njedra, i pojavit će se bijela, bez mane. – I veliki Alah je rekao: – Što se tiče onih čija će lica pobijeljeti, oni uživaju Alahovu naklonost i vječito borave u njoj. – Moja je boja – čudo, i moja dražest – vrhunac, i moja ljepota – savršenstvo, i na djevojci kao što sam ja lijepa je svaka haljina, te za njom čeznu duše. I u bjelini ima mnogo dobrih strana, kao što je ta da snijeg s neba pada bijel, i vele da je najbolja bijela boja, te se muslimani diče bijelim turbanima, a kad bih se počela prisjećati šta je sve u slavu bjeline rečeno, moje bi izlaganje moralo biti doista dugo. Ono čega ima malo, a dovoljno je, bolje je od onoga čega ima mnogo a nije dovoljno. Ali ću ja početi da te kudim, o, crna, o bojo tinte i kovačeve gari, i lica gavrana koji rastavlja drage! Pjesnik je rekao hvaleći bjelinu i kudeći crninu:

Ne vidiš li da je biser skup zato što je bijel,
A da nam crnoga uglja za dirhem vreću daju?

I zna se da lica bijela u raj odlaze ravno,
Dok je licima crnim pakao ispunjen sav.

I u jednoj predaji zasnovanoj na riječima najboljih ljudi priča se da je Nuh – mir neka mu je! – zaspao jednoga dana, a da su njegova djeca – Sam i Ham – sjedila pored njegova uzglavlja. I duhnuo je vjetar, pa je podigao Nuhino odijelo te mu se vidjela sramota, a Ham je pogledao u nj i nasmijao se i nije ga pokrio, dok je Sam ustao i pokrio ga. I njihov otac se probudio i saznao šta su učinili njegovi sinovi, pa je Sama blagoslovio, a Hama prokleo. I pobijeljelo je Samovo lice, a od njegovih potomaka potječu proroci i kalifi koji idu pravim putem, dok je Hamovo lice pocrnjelo, te je on otišao i pobjegao u zemlju Abesinaca, a crnokošci potječu od njegovih potomaka. I svi se ljudi slažu u tome da crni imaju malo pameti, a onaj što govori veli u poslovici: – Može li se naći razuman crnac?

I robinjin gospodar reče: – Sjedni, dosta je, prevršila si mjeru! – A potom dade znak crnoj, te ona ustade, pa pokaza rukom bijelu i kaza: – Zar ne znaš da se u Kuranu, koji je s neba spušten poslanome proroku, navode ove riječi velikog Alaha: – Tako mi noći kad ona zaklanja i dana kad on zablista! – A da noć nije bolja od dana, Alah se ne bi kleo u nju niti bi je stavio ispred dana – s tim se slažu svi pronicavi i bistri ljudi. Zar ne znaš da je crnoća – ukras mladosti, a kad čovjek osijedi, za nj prolazi doba uživanja i približuje mu se samrtni čas? A da crnoća nije bolja od svega, Alah je ne bi stavio u dubinu oka i srca. I kako su lijepe pjesnikove riječi:

Volim crmpuraste zato što su u njima
Boja mladosti i srdaca i očiju svih.

I bijelu bjelinu omaškom da ne zaboravim –
Od pokrova i vlasi bijelih strahovat ću uvijek.

A evo riječi drugoga:

Crmpurasti, a ne bijeli, moju ljubav zaslužuju.
Rumene su usne njine, a bijelo je kao lišaj.

I riječi onoga koji je rekao:

Postupci crnke bijeli su, kao da je
Očima ravna vladarima svijeta.

Ako je zavolim i um izgubim, ne čudite se –
Tà padavicom počinje bezumlje ljudsko.

I kô da sam noću gavranu po boji sličan –
Tà da mraka nije, mjesec zasjao ne bi.

A pritom, zar je lijepo da se zaljubljeni sastaju u koje drugo doba, a ne noću? Dosta ti je te prednosti i koristi. Ništa tako ne zaštićuje zaljubljene od spletkara i zlih ljudi kao mrkla noć i ništa ih toliko ne primorava da se boje sramote kao bjelina jutra. Koliko dobrih strana ima crnoća i kako su lijepe pjesnikove riječi:

Idem ja njima, i noćni mrak zalaže se za me;
Idem li od njih – bjelina zore izdaje me.

Kako je mnogo noći dragan moj sa mnom proveo,
A noć nas je zaklanjala kovrčama tame.

A kad je svjetlost jutra bljesnula, uplaših se
I milome rekoh onda da magi lažu doista.

I riječi onoga koji je rekao:

Došao mi je, zaklonjen košuljom noći
I koračao brzo od straha, prezajuć'.

I put njegov ja zastrijeh obrazom svojim
Smjerno, i skut vukući iza sebe.

I riječi drugoga:

Tek noću sreta se s onim kome će bliska biti –
Tà sunce sve odaje, a noć je podvodač vjerni.

Ne, bijele ne volim ja, debele, naduvene,
Al' crne volim zato tanahne i stasite.

Čovjek sam koji jaše mršave vitke konje
Kada na trku pođe, dok drugi slonove jašu.

I riječi trećega:

Posjeti me dragi moj noću, te se grlismo,
I zaspasmo, ali jutro svanu brzo, prebrzo.

Sad Alahu molim se da nas opet sastavi.
I noć duga nek bude dok on leži kraj mene.

I kad bih počela spominjati kako se sve hvali crnoća, moje bi izlaganje doista moralo biti dugo, ali je bolje ono što nije veliko a dovoljno je, nego ono čega ima u izobilju a nedovoljno je. A što se tiče tebe, o bijela, tvoja je boja – boja gube, a zbliženje s tobom – jad je, a priča se da gràd i mraz u paklu postoje samo zato da se njima muče zli ljudi. A u dobre strane crnoće spada i ta što se od nje pravi tinta kojom se pišu Alahove riječi; i kad ne bi bilo crnoće mošusa i ambre, nitko ne bi snabdijevao careve mirisima, te se oni ne bi ni spominjali. Koliko crnoća ima dobrih strana, i kako su lijepe pjesnikove riječi:

Ne vidiš li kako je mošus veoma skup,
Dok bijelog vapna za dirhem vreću dobit' možeš?

Mrenu na oku mladićevu zazornom smatraju,
Al' crne oči zaista strijelom pogađaju.

I gospodar joj reče: – Sjedni, dosta je! – I robinja sjedne, a gospodar dade znak gojaznoj robinji, pa ona ustane . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade trista trideset šesta noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je taj Jemenac, gospodar robinja, 336. NOĆ
dao znak gojaznoj robinji, i da je ona ustala pa je rukom pokazala suhonjavu i otkrila svoja koljena i šake i razgolitila trbuh, te su joj se na njemu vidjele ulekline i okruglina pupka. A zatim je obukla tanku košulju pod kojom se vidjelo cijelo njeno tijelo, pa je rekla: – Neka je hvala Alahu koji me je stvorio lijepu i dao mi sala i divnu punoću i izjednačio me s granama i uvećao moju dražest i moj sjaj! Neka mu je hvala za ono čime me je obdario i što me je poštovao kad me je spomenuo u svojoj velikoj knjizi – velik je on! – i rekao: – I dovede ugojeno tele. – I on me je tako stvorio da nalikujem na voćnjak u kojem ima šljiva i narova. A ljudi koji žive po gradovima žele jesti debele ptice i ne vole mršave ptice, i Adamovi sinovi hoće debeloga mesa i jedu ga. I ja nisam vidjela nikog da se nije zaustavio pored mesara i da nije zatražio od njega debeloga mesa. Mudraci su rekli: – Ima tri stvari u kojima čovjek uživa: kad jede meso, kad jaše meso i kad gura meso u meso. A tvoje su noge, o, suhonjava, kao noge vrapca, tijelo ti je kao razapeto, a meso kao u padavičara, te u tebi nema ničega čemu se može radovati um, kao što je rekao o tebi pjesnik:

Alaše, spasi me od svega što bi me nagnalo
Da ležim pored žene suhe poput palmina lika.

Svi udovi su joj – rogovi koji me bodu
Dok spavam, te uvijek malaksao budim se.

I gospodar joj reče: – Sjedni, dosta je! – I ona sjedne, a gospodar dade znak suhonjavoj robinji, koja ustade, vitka kao vrbova grana ili bambusova trska ili struk bosioka, i reče: – Neka je hvala Alahu što me je stvorio i sazdao divnu i od zbliženja sa mnom načinio vrhunac težnji i sravnio me s granom prema kojoj se naginju srca! Kad ustajem, ja ustajem lako, a kad sjedam, sjedam gospodstveno; lakomislena sam kad se šalim, a u duši mi je ugodna veselost. I ja nisam vidjela da je itko rekao opisujući dragana: – Moj dragi je velik kao slon – niti tko kaže: – On je nalik na dugačku i široku planinu – već samo vele: – Moj dragi ima vitak stas, a visok je rastom. – Dosta mi je malko hrane, i s nešto malo vode mogu utažiti žeđ. Igre su mi lake, a šale veoma lijepe; življa sam od vrapca, a krećem se lakše od čvorka; zbliženje sa mnom je – san onoga koji žudi i naslada za onoga koji traži; divnoga sam rasta, a osmijeh mi je pun draži; ja sam kao vrbova grana ili bambusova trska ili struk bosioka, i nitko mi nije ravan po dražesti, kao što je rekao o meni onaj koji reče:

S granom sam tankom tvoj stas sravnio
I od lika tvoga sudbinu stvorio.

Kao bezumnik za tobom sam išao –
Toliko se bojah uhoda tad.

Zbog ovakvih kao što sam ja zaljubljeni gube pamet, a smućuje se um onima koje mori tuga, i ako me privlači moj dragi, ja mu se približujem, i ako me povija, ja se povijam prema njemu, a ne na njemu. A ti jedeš kao slon, o, debeloputa, i ne možeš se zasititi ni kad jedeš mnogo ni kad jedeš malo, i tvoj prijatelj se ne odmara kad se zbliži s tobom, niti mu polazi za rukom da bude veseo s tobom – veličina tvoga trbuha smeta mu da te obljubi, a od debljine tvojih bedara ne dospijeva da ovlada tobom. Čega ima lijepog u tvojoj debljini i kako ti možeš biti tankoćutna i blaga u svojoj grubosti? Debelome mesu priliči samo klanje i u njemu nema ničega što bi valjalo pohvaliti. Ako se tko šali s tobom, ti se ljutiš, a ako se igra – jediš se; kad počinješ vragovati, dašćeš; kad ideš, isplaziš jezik; a kad jedeš, ne možeš se zasititi. Teža si od planine i ružnija od smrti i jada; u tebi nema ni pokreta ni blagoslova, već samo znaš jesti i spavati. Prava si naduvena mješina ili grdoba od slona, a kad ideš u kuću osame, hoćeš da te netko opere i da ti počupa dlake, što je vrhunac lijenosti i primjer besposličenja. Ukratko, u tebi nema ničega što se može pohvaliti, a pjesnik je rekao o tebi:

Teška je baš kao mješina mokraće puna,
A bedra joj se dižu kao planinske kose.

Kad po zemljama zapadnim ponosno ide ona,
Na istok leti glupost koju u sebi nosi.

I gospodar joj reče: – Sjedni, dosta je! – Te ona sjedne, a on dade znak žutoj robinji, koja skoči na noge i oda hvalu velikom Alahu slaveći ga i izgovori molitvu i pozdrav njegovu izabraniku među stvorenjima, a zatim pokaza rukom crmpurastu robinju i reče . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade trista trideset sedma noć, ona reče:

337. – Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je žuta robinja skočila na noge,
NOĆ pa je odala hvalu velikom Alahu, slaveći ga, a zatim je pokazala rukom crmpurastu robinju i rekla joj: – Ja sam pohvaljena u Kuranu, a moju boju je opisao milosrdni i dao joj prednost nad svim bojama, kad je rekao – velik je on! – u svojoj jasnoj knjizi: – Žuta ima čistu boju kojoj se raduju oni koji je gledaju . . . – Moja je boja – čudo, moja ljepota – vrhunac, a moja dražest – savršenstvo, jer je moja boja – boja dinara i boja zvijezda i nebeskih svjetlila, i boja jabuke, a lik mi je – lik divnih, i ima boju šafrana, koja se uznosi nad drugim bojama, i lik mi je neobičan, a boja začudno lijepa. I tijelo mi je meko i skupocjeno, i okupila sam u sebi sve vidove ljepote, a moja je boja na ovome svijetu skupa kao čisto zlato. I koliko tek ima prednosti u meni, a o djevojci kao što sam ja pjesnik je rekao:

Žutilo njeno blista kô svjetlost sunčeva divna,
I dinarima je ravna po lijepom izgledu svom.

I u šafranu nema ni dijela ljepote njene,
A po izgledu svome od mjeseca je ljepša.

A zatim ću početi da te kudim, o, crmpurasta! Tvoja boja je – boja bivola i njome se odbijaju duše, i kad neka stvar ima tvoju boju, ljudi je kude, a ako je ima u jelu, ono je zatrovano. Tvoja boja je – boja muha, i odvratna je kao pas. Kad si među ostalim bojama, ti dovodiš u zabunu i služiš kao znak jada, i ja još nikada ne čuh da ima smeđega zlata ili bisera ili rubina. Kad odeš u kuću osame, mijenjaš se u licu, a iz nje izlaziš ružnija no što si bila; ti nisi crnka, koju ljudi znaju, a ni bijela, koju opisuju, i nemaš nikakvih prednosti, kao što je i rekao o tebi pjesnik:

Kao zemlja je lice njeno, il' kô prašina
Što za prolaznikove noge lako prianja.

Bacim li ja na nju samo pogled letimičan,
Još veće brige me more i još veći jadi.

I gospodar joj reče: – Sjedni, dosta je! – I ona sjedne, a njen gospodar dade znak crmpurastoj robinji, koja bijaše dražesna i lijepa, i bijaše visoka, skladna, blistava i savršena. I tijelo joj bijaše meko, i vitko, obrazi ružičasti, a kosa – kao ugljen. Oči joj bjehu namazane rastokom, obrazi ovalni, lice divno, jezik rječit, struk tanak, a bedra teška. I ona reče: – Neka je hvala Alahu što me nije stvorio debelu i pokudnu, ni suhonjavu i mršavu, ni bijelu kao što je guba, ni žutu kao čovjek koji pati od grčeva u stomaku, ni crnu kao što je boja čađi, već je, naprotiv, od moje boje načinio omiljenu boju onih koji imaju razuma. Svi pjesnici hvale crmpuraste na svim jezicima, a njihovoj boji daju prednost nad svim ostalim bojama. Crmpurasta žena ima svojstava koja zaslužuju pohvalu, a Alah je dao dar onome koji je rekao:

U crmpurastih svojstva su mnoga, a da ih znaš
Oči ti ne bi gledale crvene ni bijele.

Vješte su u govoru one, pogled im igra –
Haruta[59] bi proroštvu i vračanju učit' mogle.

I riječi drugoga:

Tko će mi garavog vratit', što su mu, kako vele,
Udovi kao vitka samharska koplja?

Oči su tužne njegove, a malje svilaste;
U srcu zaljubljenoga boravi uvijek on.

Cijenim ja, kao duh, tačku mu smeđu na licu,
A bjelina neka i mjesec sjajem nadmaši.

Kad bi mjesto te tačke imao tačku bijelu,
Njegovu ljepotu bi sramota zamijenila.

I kako je lijepo rekao pjesnik:

Zašto se ne saginjem kad se malje pojave
Na garavom po boji, što je koplju sličan?

I zaljubljene ja viđah kako obraz gube
Zbog madeža pod njegovim okom crnim.
I kudioci počnu l' me grditi zbog onog
Što je sav madež – spas'te me od glupih!

Lik mi je divan, a stas gospodstven, i moja je boja draga carevima, te me vole svi, i bogati i ubogi. Laka sam, divna i gospodstvena, imam nježno tijelo i veoma me cijene, a u meni su dospjele do vrhunca ljepota, obrazovanost i rječitost. Vanjština mi je divna, jezik rječit, šale lake, a igre otmjene. A ti – ti nalikuješ na sljez kraj kairskih gradskih vrata – žuta si i sva žilava. Ne bilo te, o, mesarski kazane, o, rđo na bakru, o, ti što nalikuješ na sovu! Čovjek teško diše kad leži s tobom, i on je ukopan u grob, i u tvojoj ljepoti nema nikakvih prednosti, kao što je kazao pjesnik o djevojci koja ti je slična:

Žuta je veoma, iako bolesna nije,
I potišten sam zbog nje, a i glava me boli.

I kad robinja završi pjesmu, gospodar joj reče: – Sjedni, dosta je! – A poslije toga . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade trista trideset osma noć, ona reče:

338. NOĆ – Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je gospodar zatim izmirio svoje robinje i obukao im raskošne haljine i poklonio im drago kamenje, iz zemlje i iz mora, a ja nisam vidio, o, gospodaru pravovjernih, ni u koje doba i ni na kojem mjestu ljepših stvorenja od tih divnih robinja.

I kad je čuo tu povijest od Muhameda al-Basre, al-Mamun mu se obrati i zapita ga: – O, Muhamede, znaš li mjesto u kojem se nalaze te robinje i njihov gospodar, i možeš li ih kupiti za nas od njihova gospodara? – A Muhamed mu odgovori: – O, gospodaru pravovjernih, doprlo mi je do ušiju da je njihov gospodar zaljubljen u njih i da se ne može rastati s njima. – Uzmi po deset hiljada dinara za svaku robinju (a to će iznijeti ukupno šezdeset hiljada dinara), pa ponesi taj novac i otiđi u kuću njihova gospodara, da od njega kupiš te robinje – reče al-Mamun, te Muhamed al-Basri uze od njega toliko novaca, pa ode gospodaru onih robinja i reče mu da gospodar pravovjernih želi kupiti od njega robinje za toliko novaca.

I Jemenac pristade da proda robinje, ne bi li ugodio gospodaru pravovjernih, te mu ih posla, a kad one dođoše u dvor, gospodar pravovjernih spremi za njih jednu divnu odaju i u njoj poče sjediti s njima, i djevojke spremahu stol s kalifom, a on se divio njihovoj ljepoti i dražesti i raznolikosti njihovih boja i njihovu divnom govoru.

Kalif provede tako neko vrijeme, a potom njihov prvi gospodar, koji ih bješe prodao, izgubi strpljenje zbog rastanka s njima, pa napisa pismo gospodaru pravovjernih al-Mamunu, u kome mu reče da voli svoje robinje, a u tom pismu bjehu ovi stihovi:

Šest ljepojki otelo je dušu moju –
    Šest ljepojki, kojima pozdrav šaljem sad.

Moj vid i sluh su one, i život moj su,
    I piće moje i jelo, i naslada sva.

Zaboravit' neću zbliženje s njima lijepim,
    I za san ugodan ne znam otkad odoše.

O, oči, kapcima ukrašene divno
    Kô lukovi ste što na me strijele bacaju!

A kad to pismo dospje u ruke kalifa al-Mamuna, on obuče djevojkama raskošne haljine, pa im dade šezdeset hiljada dinara i posla ih njihovu gospodaru. I djevojke dođoše svome gospodaru, a on im se neizmjerno obradova – više nego novcu koji mu bjehu donijele. I on je živio s njima najljepšim i najugodnijim životom, dok im ne dođe Rušiteljica uživanja i Rastavljateljica skupova.

PRIČA O HARUNU AR-RAŠIDU I PJESNIKU ABU-NOVASU

Priča se i to da je kalif, gospodar pravovjernih Harun ar-Rašid bio veoma nespokojan jedne noći i da je bio u velikoj nedoumici. I on ustade iz postelje, pa poče hodati tamo-amo po dvoru, i tako dođe do jedne sobe sa zavjesom, te podigne tu zavjesu i vidje postelju na jednom uzvišenju, a na postelji bješe nešto crno, nalik na zaspala čovjeka, i desno od njega bješe svijeća, a i lijevo bješe svijeća. I kalif je gledao to i čudio se. I gospodar pravovjernih odjednom ugleda bocu punu staroga vina i čašu pored nje, te se začudi tome i reče u sebi: – Zar crn čovjek, kao što je ovaj, može imati ovako lijepo namještenu sobu? – pa se približi postelji i vidje u njoj jednu zaspalu ženu, koja se pokrila svojom kosom. I kalif joj otkri lice i vidje da je ona kao mjesec u noći uštapa, te napuni čašu vinom i ispi je u čast ruža na ženinim obrazima, i duša ga privuče k njoj, te poljubi jednu pjegu na njenom licu. A žena se prenu iza sna, pa reče: – Alahov prijatelju, reci mi šta se to dogodilo ovdje! – A kalif joj odgovori: – Došao ti je gost, pa lupa na vrata, ne bi li ga primila do zore. – I djevojka kaza: – Dobro, i moj vid i moj sluh tvoji su! – A zatim djevojka donese vina, te oboje piše vina, pa djevojka uze lutnju i zglasi strune na njoj, i poče udarati u njih na dvadeset i jedan način, a zatim se vrati na prvi način, pa zapjeva i izgovori ove stihove:

U duši ljubavi jezik o tebi govori
    I svima kazuje sad da tebe zavoljeh ja.

Svjedoka imam ja, boljka sve odaje moja,
    I duša ranjena dršće otkad ostavi vas.

Kriti ja neću ljubav što me je iznurila,
Ni strast sve veću svoju, ni suze koje teku.

Dok tebe ne zavoljeh, za ljubav ne znadoh ja,
Al' brzo Alah sudi svim stvorenjima svojim.

A kad je završila tu pjesmu, djevojka reče: – Uvrijeđena sam, o, gospodaru pravovjernih ...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade trista trideset deveta noć, ona reče:

339. NOĆ – Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je djevojka rekla da je uvrijeđena i da ju je kalif tada zapitao: – Zašto, i tko te je uvrijedio? – A djevojka mu odgovori: – Tvoj sin me je već odavno kupio za deset hiljada dinara i htio me pokloniti tebi, ali mu je kći tvoga strica poslala spomenuti novac i naredila mu da me skloni od tebe i zatvori u ovu sobu. – Poželi nešto od mene – reče kalif, a robinja mu odgovori: – Želim da mi dođeš sutra uveče. – Ako to ushtije Alah – kaza kalif, pa je ostavi i ode.

A kad nastade jutro, kalif ode u dvoranu za primanje gostiju i posla jednoga čovjeka po Abu-Novasa, ali ga taj čovjek ne nađe, te kalif posla po njega jednoga dvorjanina, a dvorjanin vidje da su Abu-Novasa zadržali u jednoj prodavaonici vina kao zalog za hiljadu dirhema, koliko je potrošio na jednog golobradog mladića. I dvorjanin zapita Abu-Novasa šta je to bilo s njim, a Abu-Novas mu ispriča svoju povijest i ispripovjedi mu šta mu se dogodilo s golobradim ljepotanom, na koga je potrošio hiljadu dirhema. – Pokaži mi ga – reče dvorjanin – pa ako on to zaslužuje, bit će ti oprošteno. – Pričekaj, pa ćeš ga sad vidjeti – odgovori mu Abu-Novas.

I dok oni tako razgovarahu, taj golobradi mladić odjednom dođe i uđe. A imao je na sebi bijelu odjeću, a ispod nje crvenu odjeću, a ispod ove crnu odjeću, i Abu-Novas poče uzdisati kad ga je ugledao i izgovori ove stihove:

Došao mi je on u košulji bijeloj,
Sa zjenicama i kapcima čežnjivim.

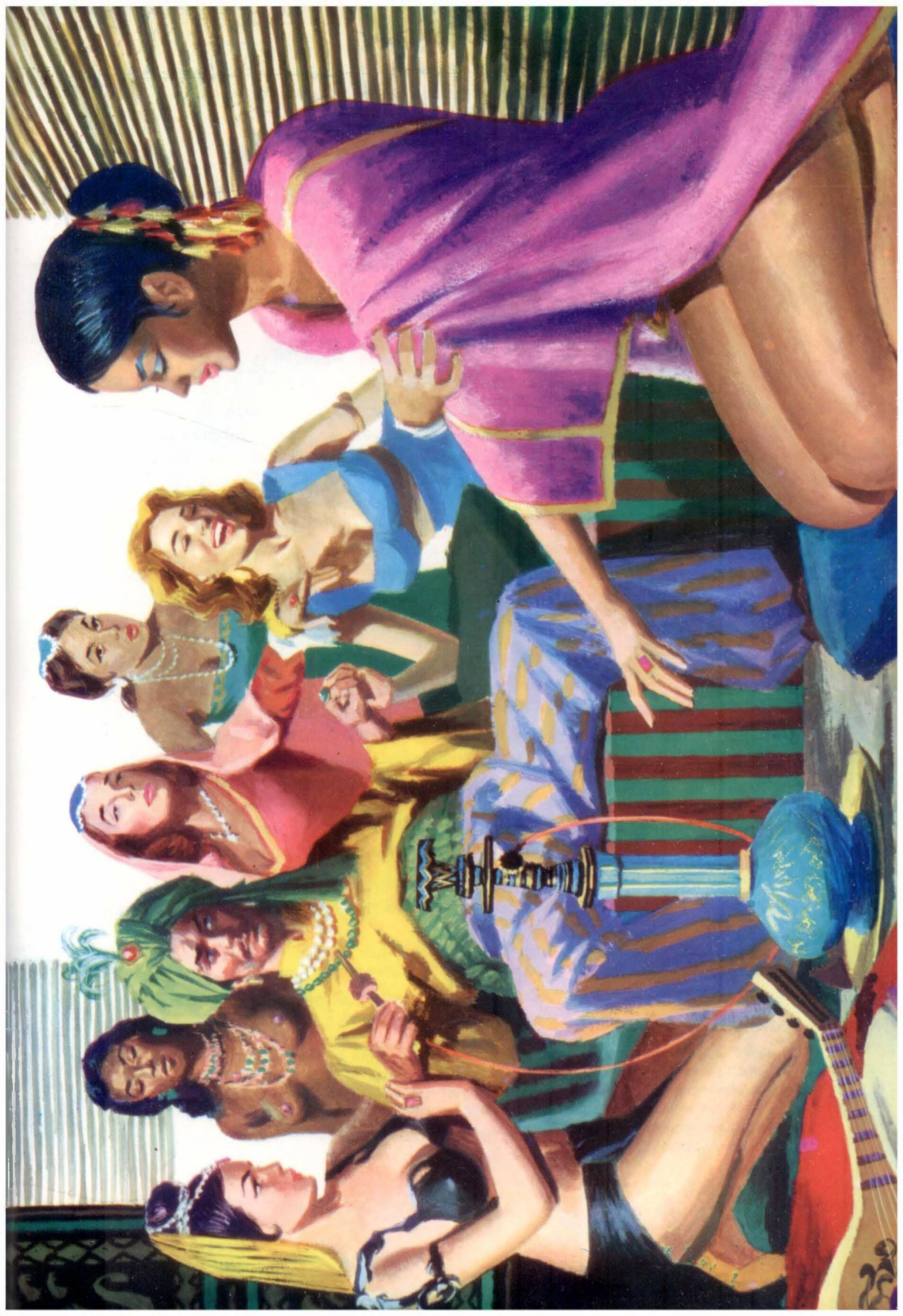
I rekoh mu: – Dođe, a ne pozdravi me,
Dok bi pozdrav jedan dosta meni bio.

Blagoslivljam onog što obraze tvoje
Narumeni tako – on stvara što hoće!

– Okani se kavge – reče mi on tada,
– Gospod moj oduvijek mnoga čuda stvara.

I odijelo moje, i lice i sreća –
Bijelo je i jedno, i drugo, i treće.

I kad je čuo te stihove, golobradi mladić svuče bijelu odjeću sa crvene, a Abu-Novas se veoma začudi kad ju je ugledao i izgovori ove stihove:

(STRANA 261 — 334. NOĆ)

I dogodi se jednoga dana da je taj čovjek iz Jemena pozvao svih šest svojih robinja, i rekao im: — Sve ste vi čitale Kuran i naučile napjeve, a znate predaje o nekadašnjim ljudima i poznata vam je povijest nekadašnjih naroda, te hoću da svaka od vas ustane i pokaže rukom svoju suparnicu — to jest, bijela će pokazati crnomanjastu, gojazna suhonjavu, žuta crnu, pa neka se svaka hvali i kudi svoju drûgu . . .

U košulji od maka došao je sada
Moj dušmanin, iako se dragim zove.

Rekoh, čudeć' se: – Tȁ mjesec si pravi,
I došao si nam u odjeći divnoj.

Da l' te s obraza rumen zaodjenu tako,
Ili odjeću oboji krvlju srca?

– Sunce mi odjeću dade – reče mi on –
Kad rumen zaranaka blizu bješe.

Odjeća mi je kô vino i kô obrazi:
To je mak pod makom, pokriven makom.

A kad je Abu-Novas završio tu pjesmu, golobradi mladić svuče crvenu odjeću, te ostade u crnoj, a Abu-Novas ga poče često pògledati kad vidje to, izgovarajući ove stihove:

Došao mi je sad u košulji crnoj,
I pred robovima se u mraku pojavi.

I rekoh: – Dođe, a ne pozdravi me,
Na radost dušmanâ i zavidljivaca.

Košulja i kovrče tvoje i sudba moja –
Crno je i jedno, i drugo, i treće.

I dvorjanin vidje sve to i bi mu jasno u kakvom je stanju Abu-Novas i kakva je njegova strast, te se vrati kalifu i ispriča mu sve. I kalif naredi slugama da mu donesu hiljadu dirhema, a dvorjaninu naredi da se vrati Abu-Novasu i da ga otkupi tim novcem. I dvorjanin se vrati Abu-Novasu, pa ga otkupi i ode s njim kalifu, a kad Abu-Novas dođe, kalif mu reče: – Izgovori mi stihove u kojima će biti: – Alahov prijatelju, reci mi šta se dogodilo ovdje? – Slušam i pokoravam se, o, gospodaru pravovjernih! – odgovori Abu-Novas . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade noć kojom se puni trista četrdeset noći, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Abu-Novas rekao: – Slušam 340.
i pokoravam se, o, gospodaru pravovjernih! – A zatim je izgovorio ove stihove: NOĆ

Noć mi duga bješe, od brige ne spavah,
Te omršavih, misleć' neprestano.

I ustah, pa počeh po sobi hodati,
I lutah tako po sobama dvorskim.

I nešto crno ugledah odjednom –
Pod pramenom kose bijelo tijelo bješe.

Pun je mjesec to, što sija i blista,
Il' vrbova grana, skivena od stida.

I tad čašu vina ja naiskap popih,
I na licu njenom pjegicu poljubih.

A ona se prenu i zbuni se tada,
I pognu kô grana kad je kiša šiba.

A zatim ustade, pa mi reče samo:
– Alahov prijane, šta bi ovdje, reci!

A ja rekoh: – Gost je, eto, doš'o tebi,
Da se skloni ovdje dok zora ne svane.

I ona mi reče s ushićenjem tada:
– Gospodaru, gostu dajem vid i sluh!

I kalif mu reče: – Ubio te Alah, ti kao da si bio s nama dok je sve to bilo! – A zatim ga kalif uze za ruku, pa ode s njim toj robinji (a ona je imala na sebi plavu haljinu i plavi ogrtač), i Abu-Novas se čudom začudi kad je ugleda, i izgovori ove stihove:

Kaži ljepotici u ogrtaču plavom: –
Tako ti Alaha, dušo, blaža budi!

Doista, kad mu je prijatelj surov,
Zaljubljeni je uzbuđen i uzdiše.

Tako ti čari što ti bjelinu krase,
Sažali se na srce njegovo što sagorje.

A kad je Abu-Novas završio tu pjesmu, robinja posluži kalifa vinom, a zatim uze lutnju u ruke, pa zapjeva i izgovori ove stihove:

Da l' ćeš pravedan biti s kim, kad si okrutan sa mnom –
U ljubavi sve si dalji, dok drugi uživaju.

Da sudac za zaljubljene ima, žalbu bih
Podnijela njemu, a on bi nam, možda, sudio...

Potom gospodar pravovjernih naredi slugama da Abu-Novasu daju mnogo vina, sve dotle dok pravi put ne iščezne za nj, pa mu i sâm dade pehar, te Abu-Novas popi jedan gutljaj, a pehar i dalje držaše u ruci. I onda kalif naredi robinji da uzme pehar iz Abu-Novasovih ruku, pa ga sakrije između svojih nogu, a kalif isuka mač i uze ga u ruku, pa stade iznad Abu-Novasa i gurnu ga mačem. I tako Abu-Novas dođe k sebi i vidje isukan mač u kalifovoj ruci, te mu pijanstvo odletje iz glave. – Izgovori mi stihove i reci mi u njima gdje ti je pehar, inače ću ti odsjeći glavu! – reče kalif, a Abu-Novas izgovori ove stihove:

Moja povijest užasna je, jer gazela lopov posta:
Ukrade mi pehar s vinom, iz kojeg sam slatko pio,

I sakri ga tamo ona gdje je ono za čim čeznem,
Stid me mjesto da spomenem, al' kalifu poznato je.

I gospodar pravovjernih mu reče: – Ubio te Alah, otkud si to saznao? Ali mi smo shvatili ono što si rekao. – I kalif naredi da Abu-Novasu daju počasno odijelo i hiljadu dinara, te on ode radostan.

PRIČA O BIJEDNIKU KOJEGA JE OBOGATIO PAS

Priča se i to da je jedan čovjek zapao u velike dugove i da je zbog toga bio u velikoj neprilici, te je ostavio rođake i obitelj i pošao kud su ga oči vodile. I išao je neprestano, a poslije nekog vremena došao je do jednoga grada s visokim zidinama i velikim zgradama, pa je ušao u nj, onako ponižen i slomljen, a bio je veoma gladan i umoran od putovanja. I dok je prolazio jednim trgom, vidje mnogo velikaša koji su išli nekud, pa i sâm pođe s njima, a oni uđoše u jednu odaju koja bješe slična carskoj sobi, te i on uđe s njima. I oni su išli sve dotle dok nisu došli do jednoga čovjeka koji je sjedio na jednom uzvišenom mjestu, a taj čovjek je imao divno lice i bio je veoma ugledan, i oko njega su stajali sluge i eunusi, kao da je vezirov sin.

Kad vidje ljude koji mu dođoše, taj čovjek im pođe u susret i dočeka ih s poštovanjem, a onaj čovjek što je pošao s njima nađe se u nedoumici zbog svega toga i zbuni se kad vidje...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade trista četrdeset prva noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da se onaj čovjek zbunio kad je vidio te lijepe zgrade, te sluge i tu čeljad. I, kako bješe zbunjen i ojađen, on poče uzmicati, bojeći se da mu se što ne dogodi, pa tako sjedne na jedno mjesto, daleko od ljudi, a nitko ga nije vidio. I dok je on sjedio, odjednom uđe jedan čovjek i dovede četiri psa soja lovačkih pasa, a na njima bjehu svakojake svilene tkanine i zlatotkanice, dok su oko vrata imali zlatne ogrlice sa srebrnim lančićima. I taj čovjek sveza svakoga psa posebno, pa se izgubi, a zatim svakome psu donese po jednu zdjelu punu najboljega jela, i zasebno metnu svakome psu njegovu zdjelu, pa ode i ostavi ih. 341. NOĆ

A onaj čovjek, moren velikom glađu, poče gledati u jelo i htjede prići nekome psu, pa da jede s njim, ali mu strah od njih ne dade da to učini. Potom ga pogleda jedan od tih pasa, i veliki Alah uli tome psu spoznaju o čovjekovu stanju, te se on odmakne od zdjele i dade znak čovjeku, koji priđe i sit se najede. I čovjek htjede otići, ali mu pas dade znak da uzme zdjelu s jelom koje bješe u njoj, i pomakne mu zdjelu šapom, te je čovjek uzme, pa iziđe iz kuće i ode, a za njim ne pođe nitko.

I onda taj čovjek ode u drugi grad, pa tamo proda zdjelu, a za dobiveni novac kupi robe i odnese je u svoju zemlju, a kad je prodao svu robu, izmirio je sve svoje dugove, i njegova imovina se toliko uveća da je počeo živjeti kao veoma sretan i u svemu blagoslovljen čovjek.

I tako on proživje neko vrijeme u svome gradu, a zatim reče u sebi: – Svakako ću otići u grad vlasnika one zdjele, pa ću ponijeti za nj veoma lijepe i prikladne poklone, a dat ću mu onoliko novaca koliko je vrijedila ona zdjela koju mi je poklonio jedan od njegovih pasa!

I on ponese prikladne poklone za toga čovjeka, a uze i onoliko novaca koliko bješe primio za zdjelu, pa pođe, i putovao je danima i noćima, dok naposljetku nije stigao u taj grad. I ušao je u grad i htio se sastati s onim čovjekom, i hodao je po gradskim trgovima, dok tako nije došao do njegove kuće, ali vidje samo stare razvaline i jednoga gavrana, vjesnika propasti, a kuća bješe opustjela, i sve se bješe izmijenilo i pogoršalo. I uznemiri se srce i um toga čovjeka, te on izgovori riječi onoga koji je kazao:

Nema blaga po kućama, jer sad nema
    Pobožnosti u srcima, a ni znanja.
Dolina se promijenila, te gazele
    I brežuljci nisu u njoj što bijahu.

I taj čovjek pogleda u te stare razvaline i vidje jasno šta su učinile ruke sudbine, i poslije svega što je bilo nađe samo trag, a stanje bješe takvo da mu nikakvo pričanje nije bilo potrebno. I on se okrene i ugleda jednog jadnika, čije je stanje bilo takvo da se čovjeku dizala kosa na glavi i da su tvrde stijene postajale mekše, te ga zapita: – Hej ti, šta su to učinili sudbina i vrijeme s vlasnikom ovih mjesta, i gdje su njegovi sjajni mjeseci i njegove blistave zvijezde? Šta je bilo uzrok da se ovo dogodilo s tom zgradom, od koje su ostali samo zidovi? – A upitani mu odgovori: – Taj čovjek je – jadnik koga vidiš, i on uzdiše zbog onoga što ga je snašlo, ali zar ti ne znaš da se u riječima Alahova poslanika nalazi pouka za one koji je slušaju i savjet za one koji ga se pridržavaju? A on je rekao (blagoslovio ga i pozdravio Alah!): – Doista, nema stvari na ovome svijetu koju Alah može uzvisiti a da je time ne ponizi. I ako me pitaš šta je uzrok tome, znaj da nema ničeg čudnog u nestalnosti sudbine. Ja sam gospodar ovih mjesta, i ja sam ih podigao i gospodario njima i sagradio ih, i ja sam vlasnik onih sjajnih mjeseca i raskošnih ukrasa i divnih rijetkosti i robinja blistave ljepote, ali mi je vrijeme okrenulo leđa i odvelo mi sluge i imovinu, a mene bacilo u ovo stanje nemoći i porazilo me nestalnošću koju je skrivalo u sebi. Ali ti svakako imaš razloga da me pitaš o tome; reci mi kakav je, a okani se čuđenja.

I čovjek mu ispriča cijelu povijest, osjećajući da je na muci i da ga mori tuga, i reče mu: – Donio sam ti poklon kakav samo može poželjeti duša, a i novac za zlatnu zdjelu koju sam uzeo. Zahvaljujući tome novcu, ja sam se obogatio poslije sirotovanja, a kuća mi je opet lijepo uređena poslije nekadašnje zapuštenosti, te su zbog toga prestale moje brige i ja nisam više u onakvom stanju.

Ali jadnik poče kimati glavom, i naricati, i jecati, i jadikovati, i uzviknu: – O, čovječe, ja mislim da si ti bjesomučan, jer tako što ne može poteći od razumna čovjeka. Kako može biti da ti jedan od mojih pasa pokloni zlatnu zdjelu, a da je ja uzmem natrag? Da uzmem ono što je poklonio moj pas – to je čudna stvar, i da sam u najvećoj brizi i bolesti, ja od tebe, Alaha mi,

ne bih primio natrag ni stvar koja ne vrijedi više od odreska nokta! Idi, dakle, tamo otkud si i došao, u zdravlju i sa srećom!

I čovjek izljubi jadnikove noge, pa se vrati, a na rastanku izgovori ove stihove, opraštajući se s njim:

Odoše svi ljudi i svi psi njihovi –
Mir neka je ljudima i psima njinim!

A Alah bolje zna.

ČETIRI PRIČE O VALIJAMA I RAZBOJNICIMA

PRIČA O VALIJI HUSAM-AD-DINU

Priča se da je u gradu Aleksandriji bio jedan valija koji se zvao Husam-ad-din, i dok je on jednom uveče sjedio u svojoj dvorani, odjednom mu priđe jedan vojnik, pa mu reče: – Znaj, o, gospodaru naš valijo, da sam večeras ušao u ovaj grad i odsjeo u tom i tom hanu, pa sam u njemu prespavao trećinu noći, a kad sam se probudio, vidio sam da mi je vreća rasječena i da mi je iz nje ukradena kesa u kojoj je bilo hiljadu dinara. – I vojnik još ne stiže izgovoriti to, a valija pozva stražare i naredi im da dovedu sve one koji bjehu u tom hanu, pa da ih zatvore do sutradan.

Kad dođe jutro, valija naredi da se donesu sprave za mučenje, pa pozva te ljude i htjede ih udariti na muke pred onim vojnikom, vlasnikom novca, kad odjednom dođe jedan čovjek, i on se probi kroz mnoštvo ljudi i zaustavi se pred valijom...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade trista četrdeset druga noć, ona reče:

342. NOĆ – Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da se neki čovjek zaustavio pred valijom i vojnikom i rekao: – O, emire, pusti sve te ljude – njima je nepravedno nanesena uvreda! Ja sam uzeo novac ovoga vojnika, a evo i kese koju sam uzeo iz njegove vreće.

I on izvadi kesu iz rukava, pa je spusti pred validu i vojnika, a valija reče vojniku: – Uzmi i primi svoj novac – više nemaš šta tražiti od ovih ljudi. – A narod i svi prisutni počeše hvaliti i blagoslivljati toga čovjeka.

Potom taj čovjek reče: – Vještina nije u tome što sam ti sâm došao i donio kesu; vještina je u tome da je i po drugi put uzmem ovome vojniku. – I valija ga zapita: – A kako si mu to uzeo kesu, okretni čovječe? – O, emire – odgovori taj čovjek, – ja sam stajao u Kairu na mjenjačkom trgu, pa sam vidio ovoga čovjeka kako mijenja zlato i meće ga u kesu. I išao sam za njim iz jedne uličice u drugu, ali mu nikako nisam mogao uzeti novac, a potom on pođe na put, te sam i ja išao za njim iz jednoga grada u drugi, i pokušavao sam da mu uzmem novac za vrijeme putovanja, ali nisam mogao to učiniti. A kad je ušao u ovaj grad, ja sam išao za njim dok nije došao u onaj han, pa sam se smjestio pored njega i pratio ga dok nije zaspao i dok nisam čuo njegovo hrkanje. A onda sam mu počeo polako prilaziti, pa sam rasjekao vreću nožem i uzeo kesu evo ovako . . .

I on pruži ruku, pa uze kesu i ode natraške iza valije i vojnika, a ljudi ga gledahu i mišljahu da im on pokazuje kako je uzeo kesu iz vreće. I taj čovjek odjednom potrča i skoči u jednu baru, a valija viknu svojim ljudima: – Stignite ga! – te oni potrčaše za njim, ali oni ne stigoše ni da se svuku i siđu niza stube, a okretni čovjek ode svojim putem. I počeše ga tražiti, ali ga ne nađoše (a nisu ga mogli naći stoga što sve uličice u Aleksandriji vode jedna u drugu), te se ljudi vratiše ne uhvativši okretnog čovjeka, a valija reče vojniku: – Ovi ti ljudi više ništa ne duguju, jer si saznao tko ti je učinio nažao i dobio si svoj novac, ali ga nisi sačuvao. – I vojnik ode, i propade mu novac, a ljudi se oslobodiše iz vojnikovih i valijinih šaka, i sve to bješe zahvaljujući velikom Alahu.

PRIČA O TROJICI VALIJA

Priča se i to da je al-Malik-an-Nasir pozvao jednoga dana tri valije – kairskog valiju, bulačkog valiju i valiju Staroga Misra, pa im je rekao: – Hoću da mi svaki od vas ispriča najčudniji slučaj koji mu se dogodio dok je bio valija . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade trista četrdeset treća noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je al-Malik-an-Nasir rekao trojici valija neka mu svaki ispriča najčudniji slučaj koji mu se desio, a valije mu odgovoriše s poštovanjem i pokornošću, i zatim kairski valija reče: 343. NOĆ

– Znaj, o, gospodaru naš sultane, da je ovo najčudniji slučaj koji mi se zbio dok sam bio valija. U ovome gradu bila su dva samozvana svjedoka, koji su uvijek svjedočili kad bi došlo do krvoprolića i ranjavanja, a bili su ženskaroši i skloni vinu i razvratu. I ja ih nikako nisam mogao nadmudriti i optužiti, i

nisam imao snage za to, te naredih trgovcima vinom i suhim voćem, i prodavačima cvijeća, i gospodaricama onih kuća koje su bile određene za razvrat, da mi kažu ako ti svjedoci gdje piju ili bludniče, bilo obojica bilo svaki za se, i ako obojica ili jedan od njih kupi koju bilo od onih stvari koje su namijenjene piću, da ne prikriju to od mene. I trgovci mi odgovoriše: – S poštovanjem i pokornošću!

I jednoga dana među danima dogodi se da mi noću dođe jedan čovjek, koji mi reče: – O, gospodaru, znaj da su svjedoci na tom i tom mjestu, u toj i toj ulici, u kući toga i toga, i da se bave nečim veoma gadnim – te ja ustadoh i preobukoh se sa svojim slugom, pa odoh tamo sâm, i sa mnom ne pođe nitko osim moga sluge. I išao sam sve dotle dok se nisam zaustavio pred vratima, a onda zalupah na njih, te iziđe jedna robinja, pa mi otvori vrata i zapita me: – Tko si ti? – ali ja uđoh i ne odgovorivši joj, i vidjeh oba svjedoka kako sjede s domaćinom, a s njima bjehu bludnice i pred njima mnogo vina. A kad me ugledaše, oni mi pođoše u susret i odadoše mi poštovanje i dadoše mi počasno mjesto za stolom, govoreći mi: – Dobro došao, dragi goste i duhoviti druže za stolom! – i dočekaše me bez straha i bojazni. A poslije toga domaćin ode i izgubi se za trenutak, pa se vrati, i donese trista dinara, ne strahujući nimalo od mene. I oni mi rekoše: – Znaj, gospodaru naš valijo, da ti imaš pravo učiniti nešto više, a ne samo osramotiti nas, i da nas možeš kazniti, ali će to biti teško za tebe, pa će biti bolje da uzmeš ovaj novac i da nas zakloniš: tȁ veliki Alah je nazvan pokroviteljem, i on voli one svoje robove koji zaklanjaju, a ti ćeš za to dobiti nagradu i uzdarje.

I ja rekoh u sebi: – Uzmi to zlato od njih i zakloni ih ovoga puta, a ako ti drugi put padnu šaka, osveti im se. – I polakomih se, te uzeh novac, pa ostavih te ljude i odoh, ali sutradan ne stigoh ni da se priberem, kadli dođe kadijin poslanik, pa mi reče: – O, valijo, izvoli da porazgovaraš s kadijom – on te zove! – I ja ustadoh, pa odoh kadiji, ne znajući zašto me zove, a kad uđoh u njegovu kuću, vidjeh ona dva svjedoka i onog domaćina što mi je dao trista dinara kako sjede tamo. I taj domaćin ustade, pa zatraži od mene trista dinara, a ja ne mogoh poricati, jer je domaćin izvadio pismeno, a ona dva svjedoka posvjedočiše da mi je on dao trista dinara. I kadija povjerova u iskaz svjedoka, te mi naredi da vratim novac, i tako ja iziđoh iz kuće tek pošto mi uzeše trista dinara. I naljutih se, i naumih da im učinim svaku pakost, i požalih što ih nisam kaznio, i odoh u najvećoj zabuni, i, eto, to je najčudniji slučaj koji mi se dogodio dok sam bio valija.

A onda ustade bulački valija, pa reče: – A što se mene tiče, o, gospodaru sultane, evo najčudnijeg slučaja koji mi se dogodio dok sam bio valija. Bješe se nakupilo trista hiljada dinara moga duga, te me je to mučilo. Prodadoh sve što sam imao za sobom i pred sobom, a i ono što sam imao u rukama, te tako skupih sto hiljada dinara, ali ne više . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade trista četrdeset četvrta noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je bulački valija rekao: – I kako skupih samo sto hiljada dinara, bijah u velikoj zabuni. A jedne noći među noćima sjedio sam u svojoj kući u takvome stanju, kad odjednom netko zalupa na vrata. I ja rekoh jednome sluzi: – Vidi tko je to pred vratima – te sluga iziđe, pa se vrati s licem kao zemlja i izmijenjena izgleda, a koljena mu klecahu. – Šta te je to snašlo? – zapitah ga, a on mi odgovori: – Pred vratima je jedan gol čovjek, koji ima na sebi košulju od kože, a u ruci drži mač i ima nož o pojasu, i s njim je mnoštvo ljudi koji tako isto izgledaju, i taj čovjek traži tebe. 344. NOĆ

Na to ja uzeh mač u ruku, pa iziđoh da vidim tko je to, i odjednom vidjeh da su ti ljudi onakvi kao što mi reče sluga. – Šta vam je potrebno? – zapitah ih, a oni mi rekoše: – Mi smo kradljivci, a noćas smo imali velik plijen, pa smo ga namijenili tebi, ne bi li se pomogao u onome što ti zadaje brige i ne bi li isplatio svoje dugove. – I ja ih zapitah: – A gdje vam je taj plijen? – I oni mi doniješe jedan velik kovčeg, pun zlatnog i srebrnog posuđa, te se ja obradovah kad vidjeh taj kovčeg i rekoh u sebi: – Time ću isplatiti sav svoj dug, a ostat će mi još toliko! – I uzeh kovčeg, pa uđoh u kuću i rekoh u sebi: – Neće biti plemenito ako ih pustim da odu bez ičega! – Te uzeh sto hiljada dinara, koliko sam imao, pa ih dadoh kradljivcima i zahvalih im se za dobrotu, a oni uzeše novac, pa odoše svojim putem, zaštićeni noćnom tamom, i nitko nije saznao za njih. A kad nastade jutro, ja vidjeh da je ono što bješe u kovčegu – bakar pokriven zlatom i olovom, koji je sav vrijedio pet stotina dirhema, i bi mi teško, jer tako propadoše moji dinari, a povećaše se moje brige, i eto, to je najčudniji slučaj koji mi se dogodio dok sam bio valija.

I zatim ustade valija Staroga Misra, pa reče: – O, gospodaru naš sultane, što se mene tiče, evo najčudnijeg slučaja koji mi se desio dok sam bio valija. Objesio sam deset kradljivaca i svaki je bio na zasebnim vješalima, a stražarima sam naredio da ih čuvaju i da ne dopuste ljudima da ukradu koga od njih. A kad sutradan dođoh da pogledam obješene, vidjeh da su dvojica na jednim vješalima. I onda zapitah stražare: – Tko je to učinio, i gdje su ona vješala na kojima je bio drugi od ova dva obješena čovjeka? – a stražari počeše poricati, ali ja htjedoh da ih izudaram, te mi rekoše: – Znaj, o, emire, da smo jučer bili zaspali, a kad smo se probudili, vidjeli smo da su nam ukrali jednog obješenog čovjeka, zajedno s vješalima na kojima je bio. I pobojasmo se tebe, ali odjednom vidimo – jedan felah nam prilazi sa svojim magarcem, te ga ubismo i objesismo o ova vješala, umjesto onoga koga su nam ukrali. – I ja se začudih tome, te ih zapitah: – A šta je imao taj felah? – a oni mi odgovoriše: – Imao je jednu vreću na magarcu. – A šta je u vreći? – zapitah ja, a stražari mi odgovoriše: – Ne znamo. – I ja im rekoh: – Donesite mi je! – I stražari doniješe vreću, a ja im naredih da je otvore, i odjednom vidim – u njoj je ubijen i iskasapljen čovjek. – I začudih se kad vidjeh to, te uzviknuh: – Neka je slava Alahu. Ovaj felah je obješen samo zato što se ogriješio o ovog ubijenog čovjeka, i tvoj gospod ne čini nažao svojim robovima!

PRIČA O LOPOVU I MJENJAČU

Priča se da je jedan mjenjač imao punu kesu zlata. I on je jednom prolazio pored nekih kradljivaca, a jedan od njih reče: – Ja mu mogu uzeti kesu. – Kako ćeš to učiniti? – zapitaše ga, a on reče: – Gledajte! – A zatim taj kradljivac ode za tim čovjekom do njegove kuće, pa mjenjač uđe u kuću, a kesu baci na jednu klupu. Mjenjaču bješe naspjelo da se pomokri, te ode u kuću odmora da svrši nuždu, a robinji reče: – Daj mi ibrik s vodom! – I robinja uze ibrik, pa pođe za mjenjačem u kuću odmora, a vrata ostavi otvorena, te kradljivac uđe i uze kesu, pa ode svojim drugovima i obavijesti ih o onome što se bješe dogodilo . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade trista četrdeset peta noć, ona reče:

345. NOĆ – Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je kradljivac obavijestio svoje drugove o onome što se bješe dogodilo s mjenjačem i robinjom, a drugovi mu rekoše: – Alaha nam, to si doista vješto učinio, i nije svaki čovjek kadar učiniti tako što, samo što će mjenjač sad izići iz kuće odmora, pa neće naći kese, te će početi tući robinju i mučiti je najvećim mukama, i zato nam se čini da nisi učinio nešto što valja pohvaliti. Ako si okretan čovjek, spasi robinju od batina i mučenja. – Ako ushtije veliki Alah, ja ću spasiti i robinju i kesu – reče kradljivac. – Zatim se kradljivac vrati mjenjačevoj kući i vidje da mjenjač muči robinju zbog kese. I on zalupa na vrata, te mjenjač zapita: – Tko je? – a kradljivac mu odgovori: – Ja sam sluga tvoga susjeda na trgu. – Onda mjenjač iziđe, pa ga zapita: – Šta hoćeš? – a kradljivac mu reče: – Pozdravlja te moj gospodar i veli ti: – Zašto su ti se tako promijenile navike? Kako možeš baciti ovakvu kesu pored dućana, pa otići i ostaviti je? Da ju je našao neki tuđinac, on bi je uzeo, pa bi otišao. I da moj gospodar nije vidio kesu i sačuvao je, ona bi ti nestala.

Zatim kradljivac izvadi kesu i pokaza je mjenjaču, te je ovaj vidje i uzviknu: – To je baš moja kesa! – pa pruži ruku da je uzme, ali mu kradljivac reče: – Alaha mi, dat ću ti je tek onda kad napišeš pisamce mome gospodaru, kojim ćeš mu potvrditi da si primio kesu od mene. Bojim se da mi neće povjerovati da si uzeo i primio kesu, ako mu ne napišeš pisamce i ne udariš pečat na nj. – I mjenjač uđe u kuću da napiše pisamce kojim potvrđuje da je primio kesu, a lopov ode svojim putem i odnese kesu, te se tako robinja spasi kazne.

PRIČA O VALIJI I DRUMSKOM RAZBOJNIKU

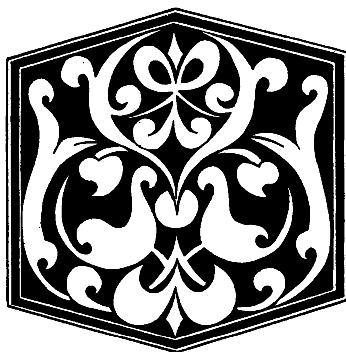
Priča se i to da je Ala-ad-din, valija grada Kusa, sjedio jedne noći u svojoj kući, pa mu je odjednom došao jedan čovjek, veoma lijepog lica i izgleda i savršene vanjštine, a s njim bijaše i jedan sluga, koji je nosio neki kovčeg na glavi. I taj čovjek se zaustavi pred ulaznim vratima, pa reče jednom od emirovih slugu: – Uđi i javi emiru da se hoću sastati s njim zbog jedne tajne – te sluga

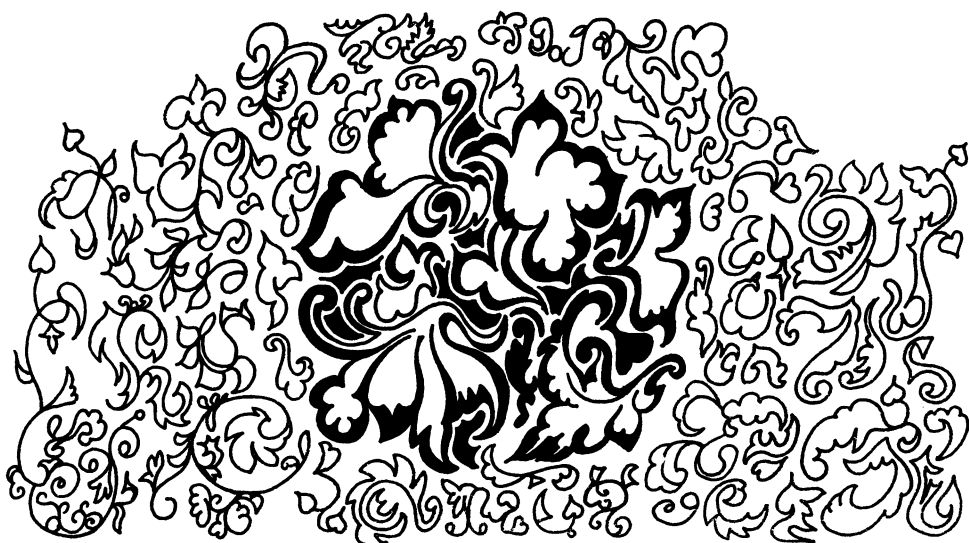
uđe i javi to emiru, a emir mu naredi da uvede toga čovjeka. A kad čovjek uđe, emir vidje da mu je lice divno i vanjština veoma lijepa, te ga posadi pored sebe i dade mu počasno mjesto, pa ga zapita: – Šta ti je potrebno? – a došljak mu odgovori: – Ja sam jedan od drumskih razbojnika, pa hoću da mi ti svojim rukama pomogneš da se pokajem i vratim velikom Alahu, a htio bih da mi pomogneš stoga što sam pod tvojim očima i tvojim pogledom. Donio sam ovaj kovčeg, u kojem ima stvari što vrijede oko četrdeset hiljada dinara, a ti si ih najdostojniji. Daj mi hiljadu dinara od novca koji ti ostaje, jer toliko mogu zadržati – na tome ću zasnovati svoju imovinu i taj će mi novac biti od pomoći u mome pokajanju, jer neću morati činiti ono što je zabranjeno, a tebe će za to nagraditi veliki Alah.

Potom čovjek otvori kovčeg, da valija vidi šta je u njemu, i odjednom se ukazaše predmeti od zlata i drago kamenje, i metali, i prstenje i biserje. I valija se zanese i veoma se obradova, te pozva svoga blagajnika i reče mu: – Donesi mi tu i tu kesu! (a u njoj bješe hiljadu dinara) . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade trista četrdeset šesta noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je blagajnik donio kesu sa hiljadu dinara, te je valija dade tome čovjeku, a on je uze i zahvali se valiji što mu je to učinio, pa ode svojim putem, zaštićen noćnom tamom. A kad nastade jutro, valija pozva starješinu zlatarskog ceha, te ovaj dođe, a valija mu pokaza kovčeg i nakit što bijahu u njemu, i onda vidješe da je sav nakit od olova i bakra. I valija vidje da je sve kamenje, prstenje i biserje od stakla, i bi mu teško zbog toga, te posla ljude da traže onoga čovjeka, ali ga nitko nije mogao pronaći. 346. NOĆ

PRIČA O IBRAHIMU I ROBINJI I PRIPOVIJESTI O DRUGIM NEOBIČNIM ZGODAMA

PRIČA O IBRAHIMU I ROBINJI

PRIČA SE DA JE GOSPODAR PRAVOVJERNIH al-Mamun rekao Ibrahimu-ibn-al--Mahdiju: – Ispričaj mi kako se zbio najčudniji događaj koji si vidio! – Slušam i pokoravam se, o, gospodaru pravovjernih – odgovori mu Ibrahim. – Znaj da sam jednom izišao iz kuće da se prošetam, pa me noge odvedoše na jedno mjesto gdje osjetih miris jela. A duša mi bješe željna jela, te se zaustavih i nađoh u zabuni, o, gospodaru pravovjernih, jer ne mogoh ni otići dalje, niti ući u tu prostoriju. I pogledah naviše, pa odjednom vidjeh jedan prozor, a iza prozora ugledah jednu ruku od koje nikad ne vidjeh ljepše. I um mi se pomuti kad je vidjeh, te zaboravih miris jela zbog te ruke, pa počeh razmišljati kako da dospijem u tu prostoriju, kad odjednom ugledah jednoga krojača, koji bješe blizu toga mjesta, te mu priđoh i pozdravih ga, a on mi odgovori na pozdrav. I ja ga zapitah: – Čija je ovo kuća? – A on mi odgovori: – Jednoga trgovca. – A kako se on zove? – zapitah ja, a krojač mi odgovori: – Zove se tako i tako, sin je toga i toga, a objeduje samo s trgovcima.

I dok mi tako razgovarasmo, odjednom nam se približiše dva čovjeka dostojna poštovanja i ugodna izgleda, a obojica su nam prilazila jašući, i onda mi krojač reče da su oni u najvećem prijateljstvu s domaćinom, a reče mi i njihova imena. I ja potjerah konja i stigoh te ljude, pa im rekoh: – Neka ja

budem otkup za vas! Otac toga i toga očekuje vas s nestrpljenjem! – I pođoh s njima, pa tako stigosmo do vrata, i onda ja uđoh, a uđoše i ta dva čovjeka, i domaćin me je vidio kad sam ušao s njima, ali mu ne pade na pamet da ja nisam njihov prijatelj, te mi reče: – Dobro došao! – i posadi me na najuzvišenije mjesto. A zatim prostriješe stol, te ja rekoh u sebi: – Alah mi je dao da postignem svoj cilj ukoliko se tiče jela, ali mi ostaje ona ruka. – A zatim prijeđosmo u jednu drugu odaju, da u njoj razgovaramo, i ja vidjeh da je ta odaja puna finih stvari, a domaćin mi poče pokazivati svoju naklonost i obraćaše mi se u razgovoru, jer je mislio da sam ja gost njegovih gostiju, pa su se i oni ophodili sa mnom ne može biti ljubaznije, misleći da sam domaćinov prijatelj. I svi oni bjehu ljubazni prema meni, te tako popismo nekoliko pehara, a zatim nam dođe jedna robinja, slična vrbovoj grani, koja bješe veoma otmjena, a imala je divno lice. I ona uze lutnju, pa zapjeva i izgovori ove stihove:

Nije li čudo što smo sad u kući istoj?
　　Ali ti nećeš da mi priđeš, već samo oči

Govore i tajne naših srdaca kazuju,
　　I duša naših namučenih koje u vatri gore.

I pogled znak nam daje, i obrve naše
　　I očni kapci umorni, i ruke, pozdrav šaljuć'.

I ona mi uzburka dušu, o, gospodaru pravovjernih, te bijah ushićen njenom neizmjernom ljepotom i nježnošću, i pjesmom koju bješe otpjevala. I pozavidjeh joj na izvrsnom umijeću, te joj rekoh: – Ponešto si propustila, o, robinjo – a ona se onda naljuti, pa baci lutnju i reče: – Kad ste to dovodili glupake u naše društvo? – I ja se pokajah za ono što se dogodilo zbog mene i vidjeh da me ljudi kore, te rekoh: – Propalo je ono čemu sam se nadao! – I uspjeh otkloniti prijekore samo tako što zatražih lutnju i što rekoh: – Objasnit ću vam sâm ono što je ona propustila u pjesmi koju je otpjevala svirajući. – I ljudi rekoše: – S pažnjom i pokornošću! – pa mi doniješe lutnju, a ja zglasih strune na njoj, pa otpjevah ove stihove:

Evo zaljubljenog u tebe, što podnosi jad svoj –
　　Zaljubljenog što mu suze grozne niz tijelo teku.

Rukom jednom on blagoga moli, nadajuć' se
　　Sreći, a drugu ruku svoju na svom srcu drži.

O, tko vidje one što od strasti ginu svoje,
　　Dok ih smrt od očiju i desnica čeka njinih?

I robinja skoči, pa se pognu nad mojim nogama, ljubeći ih, i uzviknu: – Treba da te molim za oproštenje, o, gospodaru! Alaha mi, ja nisam znala tko si i šta si, niti sam čula za takvo umijeće! – A ljudi mi počeše iskazivati poštovanje i počast, jer bijahu obuzeti najvećim ushićenjem, i svi me počeše moliti da pjevam. I ja otpjevah jednu uzbudljivu pjesmu, a ljudi se opiše i um ih izdade, te ih odniješe u njihove kuće, a u odaji ostaše samo domaćin i robinja. I domaćin

ispi nekoliko pehara sa mnom, pa mi reče: – O, gospodaru, uzalud mi je prošao život, kad ranije nisam poznavao čovjeka kao što si ti! Alaha radi, reci mi tko si, da znam kojega mi je druga za stolom darovao Alah noćas. – I ja počeh govoriti dvosmisleno, ne kazujući svoga imena, ali me on preklinjaše, te mu rekoh tko sam, a kad je čuo moje ime, on skoči na noge . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade trista četrdeset sedma noć, ona reče:

347. NOĆ

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Ibrahim ibn-al-Mahdi rekao: – I kad je čuo moje ime, domaćin je skočio na noge i uzviknuo: – Za mene je bilo čudno da netko može imati takvih svojstava, osim ljudi kao što si ti, ali je sudba bila tako milostiva prema meni, da joj se ja za to ne mogu dovoljno zahvaliti. Možda je ovo san, a ako nije, kad sam se onda mogao nadati da će me kalif posjetiti u mojoj kući i da će noćas objedovati sa mnom za istim stolom? – I ja ga uzeh preklinjati da sjedne, te on sjedne, pa me na najobazriviji način poče ispitivati o tome zašto sam ušao u njegovu kuću, a ja mu ispričah cijelu povijest od početka do kraja i ne zatajih mu ništa.

– Što se tiče jela, ja sam dobio ono što sam želio, a što se tiče dlana i ruke, nisam postigao ono što sam htio – rekoh ja, a domaćin uzviknu: – Dobit ćeš i ruku i dlan i sve što hoćeš s njima, ako ushtije veliki Alah! – A zatim reče: – O, takva i takva, reci takvoj i takvoj da siđe! – I on poče zvati svoje robinje jednu za drugom i pokazivati mi ih. Ali ja ne vidjeh svoje gospođe, te mi domaćin naposljetku reče: – Alaha mi, o, gospodaru, u kući mi je ostala samo još majka i sestra, ali će ti i njih svakakao dovesti i pokazati, da ih vidiš.

A mene začudi njegova plemenitost i veličina njegova srca, te uzviknuh: – Neka ja budem otkup za tebe! Počni od sestre! – A on mi odgovori: – S ljubavlju i zadovoljstvom! – I zatim siđe njegova sestra, a on mi pokaza njenu ruku, i ja odmah vidjeh da je to ruka koju sam vidio na prozoru! – Neka ja budem otkup za tebe – to je ta djevojka čiju sam ruku vidio – rekoh ja, a domaćin onda naredi slugama da dovedu svjedoke istoga časa i trenutka, te oni dovedoše svjedoke, a potom domaćin uze dvije kese pune zlata, pa reče svjedocima: – Evo, naš gospodar Sidi Ibrahim-ibn-al-Mahdi, stric gospodara pravovjernih, prosi moju sestru, tu i tu, pa vas uzimam za svjedoke da je udajem za njega.

Potom on dade sestri jednu kesu punu zlata u miraz, a meni reče: – Udao sam za tebe svoju sestru tu i tu, i uz nju ti dajem miraz – a ja mu odgovorih: – Primam to i pristajem – pa on dade jednu kesu svojoj sestri, a drugu svjedocima. – O, gospodaru – reče mi on zatim – hoću da spremim za tebe jednu sobu, kako bi mogao u njoj spavati sa svojom ženom. – A ja se zbunih kad vidjeh kako je plemenit, i bilo me je stid da ostanem nasamo s njegovom sestrom u njegovoj kući, te mu rekoh: – Opremi je, pa je pošalji mojoj kući – a on mi, kunem se tobom, o, gospodaru pravovjernih, posla tako veliki miraz da su za nj bile male naše sobe. A potom mi njegova sestra rodi ovoga dječaka što stoji pred tobom. – I al-Mamun uzviknu, čudeći se velikodušnosti toga

čovjeka: – Alah mu je dao tu dobrotu! – I kalif naredi Ibrahimu-ibn-al-Mahdiju da pozove toga čovjeka, kako bi ga i sâm mogao vidjeti, te ga Ibrahim dovede al-Mamunu, a kalif ga sasluša i svidje mu se njegova duhovitost i njegova obrazovanost. I on ga uvrsti među ljude koji mu bjehu bliski, a samo Alah daje i daruje.

PRIČA O ŽENI S ODSJEČENIM RUKAMA

Priča se i to da je jedan car među carevima rekao stanovnicima svoga carstva: – Ako tko od vas udijeli kome bilo kakvu milostinju, ja ću mu doista odsjeći ruku! – te se svi ljudi zbog toga počeše suzdržavati od davanja milostinje, i nitko nije mogao dijeliti milostinju. Jednom se dogodi da je jedan prosjak došao jednoj ženi (a morila ga je glad) i rekao joj: – Daj mi štogod . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade trista četrdeset osma noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je prosjak zatražio od žene nešto 348.
za jelo: – Pa kako da ti što dam, kad car odsijeca ruku svakome tko dijeli NOĆ
milostinju? – Ali prosjak uzviknu: – Alaha velikog radi, molim te da mi daš nešto! – I kad prosjak zamoli ženu da mu nešto dâ Alaha radi, on joj se sažali, te mu ona dade dvije pogačice. I vijest o tome dopre do carevih ušiju, te on naredi da mu dovedu tu ženu, a kad ona dođe, odsiječe joj obje ruke, pa žena ode svojoj kući.

Poslije nekog vremena taj car reče svojoj majci: – Hoću da se oženim; oženi me nekom lijepom ženom. – A ona mu odgovori: – U našem susjedstvu ima jedna žena od koje se ljepša ne može naći, samo što ona ima jednu krupnu manu. – Kakvu? – zapita je car, a ona mu odgovori: – Odsječene su joj ruke. – Hoću da je vidim – reče car, te mu je majka dovede. I car vidje tu ženu, a ona ga očara, te se oženi njome i ode joj u ložnicu. A to bješe ona žena kojoj je car odsjekao obje ruke zato što je dala prosjaku dvije pogačice. A kad se car oženi tom ženom, njoj pozavidješe njegove žene pa mu napisaše pismo i rekoše mu u njemu da je ona razvratnica (a ona bješe rodila muško dijete).

I car napisa pismo svojoj majci i naredi joj da tu ženu odvede u pustinju i da je tamo ostavi, pa da se vrati. A njegova majka učini to i ode u pustinju, pa se vrati, dok žena ostade plačući zbog onoga što joj se dogodilo i kukajući iz svega glasa. I tako je ona išla, a dijete joj bješe o vratu; i kad je prolazila pored jednog potoka, ona klekne da se napije vode, jer bijaše veoma žedna od hodanja, umora i tuge, a kad je pognula glavu, dijete joj padne u vodu. I tako je ona sjedila i gorko plakala za djetetom, i dok je tako plakala, pored nje prođoše dva čovjeka koji je zapitaše: – Zašto plačeš? – Imala sam dijete o vratu, pa mi je palo u vodu – odgovori ona, a ljudi joj rekoše: – Hoćeš li da ti ga izvadimo iz vode? – Hoću – odgovori im ona, i onda se ljudi pomoliše velikom Alahu, a dijete iziđe iz vode nepovrijeđeno i nije mu bilo ništa. – Hoćeš li da ti Alah

vrati onakve ruke kakve si imala? – zapitaše ti ljudi ženu, a ona im odgovori: – Hoću – i onda se ljudi pomoliše Alahu – velik je on i slava neka mu je! – a ženi se vratiše još ljepše ruke od onih koje je imala. A potom ti ljudi zapitaše ženu: – Znaš li tko smo mi? – a ona odgovori: – Alah to bolje zna. – I onda ljudi rekoše: – Mi smo one dvije pogačice koje si dala prosjaku, pa su ti zbog te milostinje odsjekli ruke. Zahvali se, dakle, velikom Alahu što ti je vratio sina i ruke! – I ona se zahvali velikom Alahu, slaveći ga.

PRIČA O SIROMAHU I ŽENI

Priča se i to da je među Izraelovim sinovima bio jedan bogomoljac, pa je imao ženu koja je prela pamuk. I taj je čovjek svakog dana prodavao predivo i kupovao pamuk, pa je za novac koji je na tome zarađivao kupovao jelo koje je njegova obitelj jela toga dana. I jednom on iziđe iz kuće i proda predivo, a s njim se sretne jedan od njegovih prijatelja i požali mu se na neimaštinu, te mu bogomoljac dade novac što ga je primio za predivo, pa se vrati kući bez pamuka i jela. I ukućani ga zapitaše: – Gdje su ti pamuk i jelo? – a on im reče: – Sreo sam se s tim i tim, pa mi se on požalio na neimaštinu, a ja sam dao novac koji sam primio za pređu. – Pa šta ćemo raditi, kad nemamo šta da prodamo? – rekoše mu ukućani. A imali su jednu razbijenu šalicu i jedan ibrik, te ih bogomoljac odnese na trg, ali mu ih nitko ne kupi. I dok on bješe na trgu, odjednom prođe pored njega jedan čovjek koji je nosio ribu . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade trista četrdeset deveta noć, ona reče:

349. NOĆ – Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je pored njega prošao jedan čovjek koji je nosio jednu smrdljivu i naduvenu ribu koju nitko nije htio kupiti. I taj čovjek što je nosio ribu zapita: – Hoćeš li mi dati svoju lošu robu za moju lošu ribu? – A čovjek koji je nosio šalicu reče: – Hoću – pa mu dade šalicu i ibrik, a uze ribu.

Tako bogomoljac donese ribu ukućanima, a oni ga zapitaše: – Šta da radimo s tom ribom? – a čovjek im odgovori: – Ispeći ćemo je, pa ćemo je pojesti, dok veliki Alah ne zaželi da imamo svega. – Potom ukućani uzeše ribu, pa je rasporiše i nađoše joj u trbuhu zrno bisera, te to rekoše starcu, a on im reče: – Pogledajte, pa ako je zrno probušeno, ono pripada nekom čovjeku, a ako nije probušeno, onda je to dar kojim nas je obdario veliki Alah. – I ukućani pogledaše i vidješe da zrno nije probušeno.

A kad nastade jutro, starac odnese to zrno bisera jednom od svojih prijatelja koji se razumijevao u to, a taj prijatelj ga zapita: – O, takav i takav čovječe, otkuda ti ovo zrno bisera? – To je dar kojim nas je obdario veliki Alah – odgovori starac, a njegov prijatelj reče: – To zrno bisera vrijedi hiljadu dirhema, ja ću ti dati toliko, ali ga odnesi tome i tome – on ima više novaca nego ja, a

više i zna. – I starac odnese zrno bisera tome čovjeku, a on mu reče: – To zrno bisera vrijedi sedamdeset hiljada dirhema i ni pare više. – I taj čovjek dade bogomoljcu sedamdeset hiljada dirhema, pa pozva nosača da odnese novac do vrata njegove kuće.

Tada bogomoljcu priđe jedan prosjak, pa mu reče: – Daj mi što od toga što ti je dao veliki Alah. – A starac odgovori prosjaku: – Jučer sam i ja bio prosjak kao i ti – uzmi polovinu ovoga novca. – A kad je bogomoljac podijelio novac na dva dijela i kad je svatko uzeo svoj dio, prosjak reče: – Zadrži svoj novac i uzmi ga, neka ti je s blagoslovom velikog Alaha! Ja sam poslanik tvoga gospoda – on me je poslao da te iskušam. – I starac uzviknu: – Alahova je slava i svako dobro djelo!

I on je živio najljepšim životom sa svojom obitelji do svoje smrti.

PRIČA O ABU-HASANU AZ-ZIJADIJU

Priča se i to da je Abu-Hasan az-Zijadi govorio: – Jednoga dana bijah u tako velikoj neprilici da me zaokupiše povrćar i pekar i ostali nabavljači, te bijah u velikoj nevolji, a nisam znao kako da se izvučem iz nje. I dok bijah u takvu stanju, ne znajući šta da radim, odjednom mi dođe jedan od mojih slugu pa mi reče: – Pred vratima je jedan čovjek, hadžija, koji hoće da ti dođe. – Pusti ga – rekoh sluzi, te taj čovjek uđe, i ja umah vidjeh da je taj čovjek iz Horasana. I on me pozdravi, i ja mu uzvratih pozdrav, a zatim me on zapita: – Jesi li ti Abu-Hasan az-Zijadi? – Jesam – odgovorih mu; – a šta ti je potrebno? – I onda mi čovjek reče: – Ja sam stranac i hoću da odem na hadžiluk, a imam mnogo novaca pa mi ga je teško nositi. Htio bih ostaviti u tebe deset hiljada dirhema dok ne završim hadžiluk i dok se ne vratim, a ako se karavan vrati i mene ne bude u njemu, znaj da sam umro i taj novac neka bude moj poklon tebi, a ako se vratim, on će biti moj. – I ja mu rekoh: – Neka bude kako ti kažeš, ako ushtije veliki Alah! – te on izvadi kesu, a ja rekoh sluzi: – Donesi mi kantar! – I sluga mi donese kantar, te taj čovjek odmjeri novac i dade mi ga, pa ode svojim putem, a ja pozvah svoje nabavljače i platih im dug . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade noć kojom se puni trista pedeset noći, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Abu-Hasan az-Zijadi rekao: 350.
– I pozvah svoje nabavljače, pa im platih dug, a zatim počeh nemilice trošiti NOĆ
novac govoreći u sebi: – Dok se on vrati, Alah će mi i sam poslati nešto. – A kad prođe nekoliko dana, dođe mi sluga pa reče: – Onaj tvoj prijatelj iz Horasana je pred vratima. – A ja mu rekoh: – Pusti ga! – te Horasanac uđe i reče: – Bio sam se spremio da odem na hadžiluk, ali mi je stigla vijest da mi je umro otac, te sam odlučio da se vratim. Daj mi dakle onaj novac što sam ga ostavio kod tebe.

I ja se veoma zabrinuh kad čuh te njegove riječi, jer takvu brigu nitko nije brinuo, te se zbunih i ne odgovorih mu: da sam počeo poricati, on bi zatražio od mene da se zakunem, što bi bila sramota u potonjem životu, a da sam mu kazao da sam raspolagao njegovim novcem kao svojim, on bi dreknuo, te bi me obrukao. – Zato mu rekoh: – Neka ti Alah dâ zdravlja! Ova moja kuća nije sigurna, te u njoj nisam mogao čuvati taj novac. Kad sam uzeo tvoju kesu, ja sam je poslao jednom čovjeku, te je ona sad u njega; dođi mi sutra, dakle, pa je uzmi, ako ushtije veliki Alah!

Potom on ode, a ja provedoh tu noć u zabuni zbog Horasančeva povratka, i te noći me ne svlada san niti mogoh sklopiti oka. I ustadoh pa odoh sluzi i rekoh mu: – Osedlaj mi mazgu – ali mi on reče: – O, gospodaru, sad se tek smračilo, i od noći još nije ništa prošlo – te se vratih u postelju, ali nisam mogao zaspati. Neprestano sam budio slugu, a on me odvraćao, dok tako ne zarudje zora.

I čim svanu sunce, sluga mi osedla mazgu, a ja je uzjahah, ali ne znadoh kamo da pođem, te spustih uzdu na mazgina leđa onako zaokupljen mislima i brigama, a mazga je išla na istočnu stranu Bagdada. I dok sam tako jahao, odjednom primijetih ljude koje bijah ranije vidio, te im se sklonih s puta i pođoh drugim putem, a oni pođoše za mnom. I kad vidješe da imam tajlasan,[60] oni mi brzo priđoše pa me zapitaše: – Znaš li gdje je kuća Abu-Hasana az-Zijadija! – To sam ja – odgovorih im, a oni mi rekoše: – Odgovaraj gospodaru pravovjernih! – I ja pođoh s njima i odoh al-Mamunu, a on me zapita: – Tko si ti? – Jedan od suradnika kadije Abu-Jusufa, jedan falih i poznavalac predaja – odgovorih mu. – Izloži mi svoj slučaj – reče mi al-Mamun, te mu ja izložih svoju povijest, a al-Mamun zaplaka groznim plačem i uzviknu: – Teško tebi! Zbog tebe mi Alahov poslanik – blagoslovio ga i pozdravio Alah! – nije dao da spavam noćas! Kad sam zaspao na početku noći, on mi je rekao: – Pomozi Abu-Hasanu az-Zijadiju! – te sam se probudio, a nisam znao tko si. Zatim sam zaspao, a on mi je došao pa rekao: – Teško tebi! Pomozi Abu-Hasanu az-Zijadiju! – te poslije toga nisam smio zaspati, već sam ostao budan cijelu noć, pa sam probudio i svoje ljude i poslao ih na sve strane da te traže.

Potom mi kalif dade deset hiljada dirhema i reče: – Ovo ti je za Horasanca. – A zatim mi dade još deset hiljada dirhema i reče: – Nemilice troši ovaj novac i sredi svoje stvari. – A poslije toga mi dade još trideset hiljada dirhema i reče: – Ovim se opremi, a kad dođe dan izlaska, dođi mi, pa ću ti dati službu. – I ja iziđoh i ponijeh novac i dođoh u svoju kuću i očitah jutarnju molitvu, kad Horasanac odjednom dođe. I ja ga uvedoh u kuću pa iznijeh kesu i rekoh mu: – Evo tvoga novca – a on mi kaza: – To nije onaj isti novac. – Jest – odgovorih mu ja, a on me zapita: – Zbog čega je sve to bilo? – I ja mu ispričah cijelu povijest. A Horasanac se na to rasplaka i uzviknu: – Alaha mi, da si mi u početku kazao sve, ja te ne bih osuđivao, a sada neću ništa primiti, Alaha mi . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade trista pedeset prva noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Horasanac rekao az-Zijadiju: 351.
– Alaha mi, neću uzeti ni pare od toga novca, te ga možeš trošiti! – I on ode, NOĆ
a ja sredih svoje stvari, pa na dan izlaska pođoh k vratima al-Mamunova dvora i uđoh u kalifovu odaju. A kalif je sjedio, i kad se ja pojavih pred njim, on mi naredi da mu priđem bliže, pa izvadi moje postavljenje ispod molitvenog ćilima. – Evo ti postavljenja za suca u poštovanoj Meki, od Vrata Svijeta do onoga čemu nema kraja, a odredio sam ti toliku i toliku mjesečnu plaću – reče mi on. – Boj se, dakle, velikog, silnog Alaha, i sjećaj se kako se za tebe pobrinuo Alahov poslanik, blagoslovio ga i pozdravio Alah!

I ljudi se začudiše kad čuše al-Mamunove riječi, te me zapitaše šta one znače, a ja im ispričah cijelu povijest od početka do kraja, te se to proču među ljudima.

I Abu-Hasan bješe sudac u Poštovanoj Meki do svoje smrti, a umro je za vlade al-Mamuna – neka im se Alah smiluje!

PRIČA O ZLATAREVU SINU

Priča se i to da je jedan čovjek imao mnogo novaca, ali ga je izgubio, te je ostao bez ičega. I žena mu posavjetova da ode kojem od svojih prijatelja, ne bi li tako popravio svoje stanje, te on ode jednome prijatelju i spomenu mu svoju neimaštinu, a prijatelj mu dade pet stotina dinara za trgovinu. A taj čovjek što je osiromašio bijaše zlatar po zanimanju, i on kupi zlato, pa ode na trg gdje se prodaje drago kamenje, i tamo otvori dućan, kako bi mogao prodavati i kupovati. I dok je on sjedio u svome dućanu, dođoše mu tri čovjeka, pa ga zapitaše šta je s njegovim ocem, a on im reče da mu je otac umro, te ga ljudi zapitaše: – Je li ostavio kojeg potomka? – Ostavio je roba koji je pred vama – odgovori zlatar, a došljaci rekoše: – Da li tko zna da si ti njegov sin? – To znaju ljudi na trgu – odgovori im zlatar. – Okupi ih da nam posvjedoče da si ti zaista njegov sin – rekoše došljaci, te zlatar okupi ljude, i oni to posvjedočiše.

I onda ta tri čovjeka izvadiše jednu vreću u kojoj bješe oko trideset hiljada dinara i dragoga kamenja i skupocjenog metala, pa rekoše: – Ovo nam je povjerio tvoj otac – a zatim odoše. A zlataru dođe jedna žena, pa mu zatraži neke od tih dragih kamenova koji su vrijedili pet stotina dinara i kupi ih od njega za tri hiljade dinara. I zlatar joj proda to kamenje. A zatim ustane i uzme pet stotina dinara, koliko bješe posudio od svoga prijatelja, pa mu odnese taj novac i reče: – Uzmi ovih pet stotina dinara, koliko si mi posudio – ali mu prijatelj odgovori: – Ja sam ti dao taj novac Alaha radi! Uzmi ovo pisamce, ali ga nemoj pročitati prije no što dođeš u svoju kuću, pa radi onako kako u njemu piše. – I zlatar uze novac i pisamce pa ode kući, a kad otvori pisamce vidje da su u njemu napisani ovi stihovi:

Ljudi što ti u početku dođoše, rod su mi –
Otac njegov, brat i Salih, moj stric, Alijin sin,

I ono što za novac prodade mojoj majci –
I novac i kamenje – sve ti je to od mene.

I time ja nisam htio da ponizim tebe,
Već da te nagradim za uznemirenost tvoju.

PRIČA O BAGDAĐANINU KOJI JE USNIO SAN

Priča se i to da je jedan čovjek imao svega u izobilju i mnogo novaca, ali mu se novac izmakao, te se njegovo stanje promijenilo i on je ostao bez ičega, a do hrane je dolazio s velikom mukom. I jedne noći on spavaše potišten i neraspoložen, pa usni da mu netko reče: – Tvoje imanje je u Kairu, idi tamo, pa ga traži. – I taj čovjek ode u Kairo, a kad stiže u taj grad, zateče ga veče, te zaspa u jednoj džamiji. A blizu te džamije bijaše jedna kuća, i veliki je Alah namijenio jednoj družini kradljivaca da uđe u tu džamiju, pa da se iz nje ušunja u tu kuću. I ukućani se probudiše kad čuše da se kradljivci kreću po kući, pa udariše u dreku, a valija im priteče u pomoć sa svojim ljudima, te kradljivci pobjegoše.

Zatim valija uđe u džamiju i vidje čovjeka iz Bagdada gdje stoji u njoj, te ga uhvati i išiba bičevima na mrtvo ime, pa ga zatvori. I čovjek proboravi u tamnici tri dana, a zatim ga valija pozva, pa ga zapita: – Iz kojeg si grada? – Iz Bagdada – odgovori mu čovjek. – A kakva te je nevolja nagnala da dođeš u Kairo? – zapita valija, a čovjek odgovori: – Usnio sam da mi je netko rekao: – Tvoje imanje je u Kairu – a kad sam došao u Kairo, vidjeh da to moje imanje nije bilo ništa drugo do oni udarci koje si mi ti zadao bičevima.

I valija se tako nasmija da mu se vidješe očnjaci, pa reče: – O, maloumniče! Ja sam triput usnio da mi je netko rekao: – U Bagdadu, u tom i tom dijelu grada, ima jedna kuća koja izgleda tako i tako, i u dvorištu te kuće je jedan vrtić, a u njemu jedna cisterna, pod kojom ima mnogo novaca; idi tamo, pa uzmi taj novac – i ja ne odoh, a ti si u svome maloumlju išao iz grada u grad zbog onoga što si usnio i što ti se prividjelo, a to su zbrkani snovi. – A potom mu valija dade novaca i reče: – Neka ti se ovo nađe za povratak u tvoj grad...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade trista pedeset druga noć, ona reče:

352. NOĆ – Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je čovjek uzeo od valije novac i vratio se u Bagdad. A ona kuća koju je opisao valija bila je baš kuća toga čovjeka, i on po svome povratku kući poče kopati ispod one cisterne i nađe tamo mnogo novaca, te tako Alah poveća njegovu imovinu, i tako se to na čudan način složilo jedno s drugim.

PRIČA O AL-MUTEVAKILU I NJEGOVOJ ROBINJI

Priča se i to da je u dvoru gospodara pravovjernih Al-Mutevakila ala-Alaha bilo četiri stotine naložnica – dvjesta Rumijki i dvjesta domaćih robinja i Abesinki, a Ubejid-ibn-Tahir pokloni al-Mutevakilu još četiri stotine robinja – dvjesta bijelih i dvjesta domaćih i Abesinki. A među njima bila je jedna robinja koja se zvala Mahbuba, rodom iz Basre, i ona bijaše nenadmašna po svojoj ljepoti i dražesti, otmjenosti i nježnosti, i rukopis joj bijaše izvanredan. I al-Mutevakil je bio oduševljen njome i teško mu je bilo podnijeti ma i jedan trenutak bez nje, a ona se pogordi kad vidje da joj je on sklon i nije mu bila zahvalna za tu naklonost. I al-Mutevakil se veoma naljuti na nju, te je ostavi, a onima koji su živjeli u dvoru ne dopusti da razgovaraju s njom, te Mahbuba provede tako nekoliko dana. A al-Mutevakil je osjećao da joj je naklonjen, te jednoga jutra reče svojim sugovornicima: – Noćas sam usnio da sam se pomirio s Mahbubom! – A oni mu odgovoriše: – Očekujemo da ti veliki Alah dâ da se to dogodi i na javi.

I dok su oni tako razgovarali, odjednom dođe jedna sluškinja, pa tiho reče nešto al-Mutevakilu, a on iziđe iz dvorane i uđe u sobu za žene. A evo što je sluškinja tiho rekla al-Mutevakilu: – Iz Mahbubine sobe čuli smo pjevanje i svirku u lutnju, pa ne znamo šta je uzrok tome. – I al-Mutevakil dođe do robinjine sobe, a onda ču da ona pjeva, lijepo svirajući u lutnju, i da izgovara ove stihove:

Hodam po dvoru, a ne nalazim nikog
    Da mu se potužim i riječ koju kažem.

I reklo bi se da sam nešto skrivila,
    Pa mi u kajanju sada spasa nema.

Da li će me tkogod braniti pred carem,
    Što mi u snu dođe da se pomirimo?

Ali kada opet zora svanu za nas,
    On ponovo ode i raskine sa mnom.

I kad je čuo te riječi, al-Mutevakil se začudi i tim stihovima i tom neobičnom poklapanju Mahbubina sna s njegovim snom. I on uđe u njenu sobu, a kad je ušao, Mahbuba ga je čula, te je brzo ustala i pognula se i poljubila mu noge i rekla mu: – Alaha mi, o, gospodaru, ja sam prošle noći sanjala da si mi ovako došao, a ove stihove sam sastavila kad sam se probudila. – Alaha mi, i ja sam usnio takav isti san – reče al-Mutevakil, a potom se zagrliše i pomilovaše, i al-Mutevakil provede kod nje sedam dana i sedam noći. A Mahbuba mošusom napisa na svom obrazu al-Mutevakilovo ime (a ime mu bješe Džafar). I kalif vidje svoje ime ispisano mošusom na njenu obrazu, te izgovori ove stihove:

O, ti što »Džafar« na obrazu napisa svome,
    Draža si duši mojoj od onog što vidim sad.

I prsti što joj na obrazu taj red napisaše
U srce su mi redove mnoge usadile već.

O, ti koju sâm Džafar čuva među ljudima drugim,
Nek napitkom tvojim Džafara Alah opije!

A kad je al-Mutevakil umro, zaboraviše ga sve njegove robinje, osim Mahbube...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade trista pedeset treća noć, ona reče:

353. NOĆ

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da su al-Mutevakila poslije njegove smrti zaboravile sve njegove robinje, osim Mahbube – ona je neprestano tugovala za njim dok i sama nije umrla, a onda su je sahranili pored njega, neka im se svima smiluje Alah!

PRIČA O ŽENI I MEDVJEDU

Priča se i to da je u vrijeme al-Hakima-bi-amr-Alaha bio jedan čovjek, po imenu Vardan, koji je trgovao ovčjim mesom. I jedna žena mu je svakog dana donosila po jedan dinar, koji je bio isto toliko težak koliko dva i po egipatska dinara, i uvijek bi mu rekla: – Daj mi jedno janje! – a vodila je nosača koji je nosio košaru. I mesar bi joj uzeo dinar, pa bi joj dao janje, a ona bi ga dala nosaču da ga nosi, pa bi s njim otišla svojoj kući, da sutradan u zoru opet dođe. I tako je taj mesar dobivao od nje svakog dana po dinar, i to dugo potraja.

A jednoga dana mesar Vardan poče misliti o njenu slučaju i reče u sebi: – Ta žena kupuje mesa svakog dana za dinar, i ne propušta nijedan dan, a kupuje za gotov novac! To je čudno! – Potom mesar Vardan zapita nosača, kad žena bješe odsutna, i reče mu: – Kuda to ideš svakoga dana s onom ženom? – a nosač mu odgovori: – Ja se ne mogu načuditi toj ženi. Ona me svakog dana primorava da joj nosim janje koje kupuje od tebe, a kupuje i jestiva, voća, svijeća i mezeluka još za jedan dinar, a od jednog kršćanina kupuje dvije boce vina i daje mu dinar za njih, te sve to moram nositi. I onda idem s njom k Vezirovim Vrtovima, a potom mi veže oči, da ne vidim zemlju na onome mjestu gdje stajem nogom, pa me uzima za ruku, a ja ne znam kuda me vodi. A zatim mi kaže: – Metni to ovdje! – A ima drugu jednu košaru, te meni daje praznu košaru, pa me uzima za ruku i vraća se sa mnom na ono mjesto gdje mi je svezala oči maramom, i tamo mi razvezuje maramu i daje mi deset dirhema. – I mesar reče: – Neka joj Alah pomogne! – ali poče još više misliti o njenu slučaju i bješe još nespokojniji, te provede noć u velikom uzbuđenju. I Vardan mesar reče: – I ona mi dođe izjutra, po svom običaju, pa mi dade dinar i uze janje i dade ga nosaču da ga nosi, a zatim ode. Tada ja povjerih dućan jednome dječaku...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade trista pedeset četvrta noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Vardan mesar rekao: – Tada ja povjerih dućan jednome dječaku, pa pođoh za tom ženom, ali tako da me ona nije vidjela, i za sve vrijeme gledah u nju, dok nije izišla iz Kaira, i neprestano sam se skrivao iza nje, dok nije stigla do Vezirovih Vrtova. 354. NOĆ

A kad je stigla do Vezirovih Vrtova, žena sveza oči nosaču, a ja sam išao za njom s jednoga mjesta na drugo, dok ona nije došla do jednoga brda. I onda žena priđe jednome mjestu gdje bijaše jedan veliki kamen, pa skine košaru s nosača, a ja počekah da istrese ono što bijaše u košari i da se vrati s nosačem, i čekao sam tako krijući se neko vrijeme, ali ona ne dođe. I ja zatim priđoh onom kamenu, pa ga podigoh i uđoh, a onda vidjeh iza kamena otvorena bakrena vrata što se spuštaju, i vidjeh stube koje vode naniže. I počeh polako silaziti niz te stube, pa tako dođoh u dugačak prolaz u kojem bješe mnogo svjetlosti, i idoh tim prolazom dok ne ugledah nešto nalik na vrata što vode u sobu. I tu se obazreh i pogledah po kutovima, pa ugledah udubljenje sa stubama iza vrata te sobe, a zatim se popeh uza stube i vidjeh jedno malo udubljenje s prozorčićem koji je gledao u sobu. I pogledah u sobu, pa vidjeh da je žena uzela janje i odsjekla najbolje dijelove od njega i počela ih kuhati u jednom loncu, a ostatke je bacala velikom, snažnom medvjedu, te je medvjed dokrajčio janje dok je ona kuhala.

Pošto je završila sve to, žena se dobro najela, pa je razmjestila svježe i suho voće i donijela vina, a zatim je počela piti vino iz pehara i davati ga medvjedu iz zlatne čaše, dok se nije opio, i onda je žena svukla donju odjeću pa je legla, a medvjed se podiže i pade na nju, i ona mu je davala ono što je najbolje u Adamovih potomaka sve dotle dok medvjed nije svršio i sjeo. A čas zatim medvjed joj je ponovo priskočio i pao na nju, a kad je svršio, sjeo je da se odmori, i tako je to činio svejednako dok nije svršio deset puta, a onda oboje padoše onesviješteni i ostadoše nepomični.

Videći to, ja rekoh sebi u duši: – Evo zgodne prilike! – pa siđoh niza stube držeći nož koji prije siječe kosti nego meso, a kad se nađoh pored njih, vidjeh da im se ne miče ni jedna žilica od umora. I prinesoh nož medvjedovu grlu, pa nalegoh, te ubih medvjeda i odvojih mu glavu od tijela, a onda se začu strašno krkljanje, kao grom, te se žena probudi uplašena. I ona vidje da je medvjed zaklan, i da ja stojim s nožem u ruci, te vrisnu strašnim vriskom, tako te pomislih da će ispustiti dušu, a zatim mi reče: – O, Vardane, zar mi tako uzvraćaš dobro koje sam ti činila! – O, ti što si dušmanin sebi samoj, zar za tebe nema muškarca te se ovako sramotiš? – A ona obori glavu ne odgovorivši mi i gledajući u medvjeda čija glava bješe odvojena od tijela. – O, Vardane – reče mi ona potom ...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade trista pedeset peta noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je žena rekla: – O, Vardane, šta više voliš – da saslušaš ono što ću ti reći i što će biti uzrok tvoga spasenja i bogatstva do kraja vijeka, ili da me ne poslušaš, a to će biti uzrok tvoje smrti 355. NOĆ

– Više volim da slušam ono što mi kažeš: reci mi šta hoćeš – odgovorih joj, – a ona mi reče: – Zakolji i mene kao što si zaklao medvjeda! Uzmi ono što ti je potrebno od ovog blaga, pa idi svojim putem. – Ja sam bolji od toga medvjeda – rekoh joj ja. – Vrati se velikom Alahu i pokaj se, a ja ću se oženiti tobom pa ćemo provesti ostatak života trošeći ovo blago. – O, Vardane, ni govora o tome! Kako mogu živjeti poslije njega? – uzviknu žena. – Alaha mi, ako me ne zakolješ, ja ću te svakako ubiti. – Ne odvraćaj mi, jer poginut ćeš: eto šta ja mislim, i kraj! Zaklat ću te, pa ćeš otići onima koje je prokleo Alah! – uzviknuh ja, a zatim je povukoh za kosu i zaklah, te ona ode onima koje su prokleli Alah i anđeli i svi ljudi.

A poslije toga obazreh se oko sebe pa nađoh na tome mjestu toliko zlata i dragog kamenja i biserja koliko ne može skupiti nijedan car, te uzeh nosačevu košaru pa je napunih koliko sam mogao, a zatim je pokrih odijelom koje sam imao na sebi i ponijeh je i iziđoh iz toga skrovišta. I tako sam pošao i nisam zastao do kairskih gradskih vrata, gdje mi odjednom priđe deset ljudi iz okoline al-Hakima-bi-amr-Alaha, a među njima bješe i al-Hakim. – Hej, Vardane – reče mi on, a ja mu odgovorih: – Na službi, o, care! – Jesi li ubio medvjeda i ženu – zapita me on, a ja mu odgovorih: – Jesam! – I onda mi on reče: – Skini breme s glave i umiri svoju dušu – sve to bogatstvo koje nosiš tvoje je i nitko ti ga neće osporavati.

Tada ja stavih košaru preda nj, a on je otkri i vidje, pa mi reče: – Ispričaj mi njihovu povijest, mada je ja znam, kao da sam bio tamo s tobom.

I ja mu ispričah sve što se dogodilo, a on mi reče: – Rekao si istinu! – a potom mi kaza: – O, Vardane, pođimo k tom skrovištu! – te je pođoh s njim skrovištu, a on vidje da su zatvorena ona vrata što se spuštaju, te mi reče: – Podigni ih, o, Vardane, jer to skrovište ne može otvoriti nitko osim tebe – njega čuva tvoje ime i tvoj lik. – Ne mogu ga otvoriti, Alaha mi – uzviknuh ja, ali mi al-Hakim reče: – Priđi s Alahovim blagoslovom! – te ja priđoh onim vratima što se spuštaju, pa spomenuh velikog Alaha i pružih ruku, a vrata se podigoše kao da su lakša od svega što postoji. – Siđi u skrovište, pa iznesi ono što se nalazi u njemu; otkako je to skrovište tu, u nj nije nitko silazio osim čovjeka koji ima tvoje ime, tvoj lik i tvoja obilježja, a medvjed i žena ubijeni su zahvaljujući tebi. Tako je zapisano kod mene, te sam čekao da se to dogodi, dok se naposljetku nije i dogodilo – reče mi al-Hakim. – I ja siđoh – reče Vardan – pa mu iznijeh sve ono što bješe u skrovištu, a zatim al-Hakim zatraži tovarnu stoku, pa natovari blago, a meni dade košaru s onim što bješe u njoj, te je ja uzeh i odoh kući, a zatim otvorih dućan na trgu.

A taj trg i danas postoji i zove se Vardanov trg.

PRIČA O DJEVOJCI I MAJMUNU

Priča se i to da je jedan sultan imao kćerku kojoj bješe prirasla za srce ljubav prema jednom crnome robu, a taj crni rob joj oduze nevinost, te tako careva kćerka zavolje spolni snošaj i teško joj bješe podnijeti bez njega ma i jedan trenutak. I ona se požali na to jednoj nadstojnici, a nadstojnica joj reče da nitko ne vrši spolni snošaj češće od majmuna.

I dogodi se da je ispod djevojčina prozora prošao odgajivač majmuna, koji je vodio jednog velikog majmuna, a djevojka onda skine veo s lica, pa pogleda u majmuna i namignu mu, te majmun pokida užad i lance kojima bješe svezan, pa se popne u djevojčinu sobu. I djevojka ga sakri negdje u svojoj odaji, te je majmun provodio dane i noći jedući, pijući i vršeći spolne snošaje...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade trista pedeset šesta noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da se sultan dosjetio onome što 356.
se zbivalo s njegovom kćerkom, te ju je htio ubiti, ali je ona to saznala, pa NOĆ
je obukla odijelo robova, uzjahala konja i povela mazgu na koju je natovarila toliko zlata, metala i tkanina da se to ne može opisati, a sa sobom je povela i onoga majmuna, i putovala je s njime sve dotle dok nije stigla u Kairo.

I kad je stigla u Kairo, ona se nastani u jednoj kući u ravnici, pa poče svakoga dana kupovati meso od jednog mladog mesara, a dolazila je po meso tek poslije podne, požutjela lica i izmijenjena izgleda, te mladić reče: – Mora biti da se s ovim robom događa nešto neobično. – I kad je ona jednom došla da uzme meso, mladić pođe za njom, a ona ga ne vidje.

– I ja sam neprestano išao za njom, a ona me nije vidjela – govorio je mladić – i išao sam tako s jednoga mjesta na drugo, dok ona nije došla do svoga obitavališta, koje bijaše u jednoj ravnici, i dok nije ušla u njega. I ja se zaustavih, pa počeh gledati u nju stojeći postrance, i tako vidjeh da se raskomotila u svome stanu, da je naložila vatru, zgotovila meso i dobro se najela, a da je ostatak mesa dala majmunu koji bijaše s njom, te se i on dobro najeo. I onda je žena svukla odijelo koje je imala na sebi, pa je obukla najraskošniju žensku odjeću, te mi postade jasno da je to žena. A zatim je donijela vina, pa je ispila vino, a dala je i majmunu da pije, i onda se majmun svalio na nju i učinio to oko deset puta, dok se žena nije onesvijestila, a majmun je onda pokri njenim svilenim ogrtačem, pa ode na svoje mjesto.

Videći sve to, ja siđoh i dođoh do sredine odaje, a majmun me osjeti i htjede me rastrgnuti, ali ja brzo izvadih nož koji sam imao pri sebi i njime proburazih majmuna. I žena se probudi prestravljena i poplašena, jer vidje majmuna u onakvu stanju, te vrisnu tako glasno da zamalo ne umre, a zatim pade onesviještena. A kad se osvijestila, ona mi reče: – Šta te je navelo da to učiniš? Alaha radi, pošalji i mene za njim! – Ali ja je stadoh nagovarati i uvjeravati

da ću izići na kraj s onim sa čim je izlazio na kraj i majmun, koji je tako često vršio spolne snošaje, i dotle sam je nagovarao dok se ona nije umirila. I ja se oženih njome, ali bijah slab i nisam mogao podnijeti ono, te se požalih jednoj starici i spomenuh joj šta je sve bilo s mojom ženom, te starica uze na sebe da uredi tu stvar, a meni reče: – Svakako mi donesi jedan lonac i napuni ga jakim octom, a donesi mi i jedan rital aloja.

I ja donijeh ono što je zatražila starica, a ona metnu sve u lonac, pa pristavi lonac na vatru i pusti da dobro proključa ono što bijaše u njemu, a potom mi naredi da vršim spolni snošaj sa ženom, te sam je to činio dok se ona nije onesvijestila. I onda je starica podigne onako onesviještenu, pa joj primakne ono što me je stid spomenuti otvoru na onom loncu, i iz lonca se podigne dim i uđe joj u ono što me je stid spomenuti, a odatle nešto iziđe. I ja se dobro zagledah u to, kad odjednom vidim da su to dva crvića, jedan crn a drugi žut, i onda mi starica reče: – Prvi crv je od snošaja sa crncem, a drugi od snošaja s majmunom. – Tada se žena povrati od nesvjestice i živjela je sa mnom neko vrijeme ne tražeći spolnog snošaja, te je tako Alah spasi onog stanja, a ja se začudih tome...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade trista pedeset sedma noć, ona reče:

357. NOĆ – Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je mladić rekao: – A ja se začudih tome i sve joj ispričah. – I nakon toga žena je živjela s tim čovjekom najugodnijim životom, punim uživanja, a onu je staricu dovela u kuću mjesto svoje majke, i tako je živjela s mužem i staricom uživajući i radujući se, dok im svima nije došla Rušiteljica uživanja i Rastavljateljica skupova. Pa neka je slava živome koji ne umire i u čijoj je ruci i vidljivo i nevidljivo carstvo!

PRIČA O ČAROBNOM KONJU

PRIČA SE DA JE U DREVNO DOBA i minule vjekove bio jedan velik i znamenit car, pa je imao tri kćeri, sve tri slične nezaklonjenim mjesecima i cvjetnim vrtovima, i jednoga sina slična mjesecu. I jednoga dana među danima taj je car sjedio na prijestolju svoga carstva, kadli mu odjednom dođoše tri mudraca, od kojih je jedan imao pauna od zlata, drugi bakrenu trubu, a treći konja od slonovače i ebanovine.[61]

– Kakve su to stvari i od kakve koristi mogu biti? – zapita car mudrace, a paunov vlasnik reče: – Ovaj paun je koristan stoga što lupa krilima i kriješti kad god prođe koji sat noći ili dana. – A vlasnik one trube reče: – Ako se ova truba metne na gradska vrata, ona će ih čuvati kao neki stražar, a kad u grad uđe koji kradljivac, ona će dreknuti na nj, te će ga ljudi prepoznati i uhvatiti za ruke. – A vlasnik onoga konja reče: – O, gospodaru, ovaj konj je koristan stoga što može odnijeti čovjeka u koju hoće zemlju, ako ga samo uzjaše.

– Neću vas nagraditi dok ne vidim od kakve koristi može biti to – reče car, pa isproba pauna i vidje da je doista onakav kao što je rekao njegov vlasnik, a zatim isproba trubu i vidje da je i ona onakva kao što je rekao njen vlasnik, te kaza dvojici mudraca: – Poželite nešto od mene! – A oni mu odgovoriše: – Želimo da svakome od nas daš po jednu svoju kćerku za ženu.

A zatim stupi naprijed vlasnik onoga konja, pa poljubi zemlju između carevih ruku i reče: – O, care vremena, nagradi i mene isto onako kao što si

nagradio moje drugove. – Najprije ću isprobati to što si donio – reče car, a uto priđe carev sin, pa reče: – O, babo, uzjahat ću ovoga konja, pa ću ga isprobati, da vidim od kakve koristi može biti. – O, čedo moje, probaj ga kako hoćeš – odgovori car, te carević ustane, pa uzjaše konja i polako zamaše nogama, ali se konj ne mače s mjesta. – O, mudrače, zašto tvoj konj ne trči brzo, kao što ti tvrdiš? – zapita carević mudraca, a mudrac priđe careviću, pa mu pokaže zavrtanj za podizanje i reče: – Okreni taj zavrtanj. – I carević okrenu zavrtanj, a konj se pokrene, pa poleti s carevićem u oblake, i letio je sve dotle dok ga ljudi ne izgubiše iz vida.

I onda carević izgubi glavu i požali što je uzjahao konja, te reče: – Mudrac se doista poslužio ovim lukavstvom zato što me hoće upropastiti! Nema moći ni sile do u Alaha, visokoga, velikoga!

Potom carević poče pažljivo zágledati udove konja od ebanovine, i, tako zágledajući konja, odjednom ugleda na njegovoj desnoj plećki nešto nalik na pijetlovu glavu, a to isto vidje i na lijevoj plećki. – I carević reče u sebi: – Ne vidim ništa drugo na konju osim ta dva sponca – pa poče okretati onaj sponac što bješe na desnoj plećki, a konj poletje još brže, dižući se uvis, te carević ostavi taj sponac. Onda pogleda u lijevu plećku i vidje drugi sponac, pa ga okrene, a konj se poče sporije kretati, i, umjesto da se diže, poče se spuštati. I konj se svejednako polako i oprezno spuštao s carevićem na zemlju . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade trista pedeset osma noć, ona reče:

358. NOĆ – Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da se konj počeo oprezno spuštati na zemlju i da se careviću, kad je vidio to i kad je spoznao da od toga konja može imati koristi, srce ispunilo veseljem i radošću, i on se zahvalio velikom Alahu što je bio milostiv prema njemu i spasio ga smrti.

I carević se spuštao cijeli taj dan, jer se za vrijeme podizanja bješe udaljio od zemlje. A kad mu je pošlo za rukom da čini s konjem šta hoće, carević ga okrene prema zemlji, pa poče gledati krajeve i gradove koje nije poznavao, jer ih nikada u životu nije vidio. A među svim tim što je vidio bješe jedan ne može biti ljepše podignut grad, koji se nalazio usred zelene i cvjetne zemlje, s drvećem i olucima, te carević pomisli i reče u sebi: – O, kad bih znao kako se zove taj grad i u kojem se podneblju nalazi!

Zatim on poče kružiti oko toga grada i zagledati ga s lijeve i desne strane – a dan bješe na izmaku i sunce se približavalo zapadu – te carević reče u sebi: – Od ovoga grada neću naći ljepšega mjesta za prenoćište. Prenoćit ću u njemu, a ujutro ću otići svojoj rodbini i spustit ću se na ono mjesto gdje se nalazi moje carstvo, pa ću reći svojim rođacima i svome ocu šta se dogodilo i šta su sve vidjele moje oči.

Tako carević poče tražiti neko sigurno mjesto za sebe i svoga konja, na kome ga nitko ne bi mogao vidjeti, i dok se to zbivalo, on odjednom ugleda u gradu jedan dvor, koji se dizao u visinu, i taj dvor bješe opasan širokim zidom s visokim puškarnicama. I carević reče u sebi: – Doista je divno ovo mje-

sto! – pa poče okretati onaj sponac za spuštanje konja, a zatim je letio tako sve dotle dok se nije spustio ravno na dvorski krov.

Onda sjaha s konja i oda hvalu velikom Alahu, pa poče hodati oko konja, zagledajući ga i govoreći: – Alaha mi, onaj koji je to načinio doista je bio vješt mudrac! Ako mi Alah produži vijek koji mi je dao i vrati me čitava u moju zemlju i mojim rođacima, te me sastavi s mojim roditeljima, ja ću učiniti svako dobro tome mudracu i bit ću mu veoma sklon.

Carević ostade tako na dvorskom krovu dok nije vidio da su ljudi zaspali, a morili su ga i glad i žeđ, jer od rastanka s ocem nije ništa okusio. Tada on reče u sebi: – U ovakvom dvoru svakako mora biti hrane! – te ostavi konja na jednome mjestu, pa pođe da se prošeta i potraži štogod za jelo. I, šetajući tako, ugleda jedne stube, pa siđe niz njih, i onda ugleda dvorište popločano mramorom, i veoma se začudi tome mjestu i svemu što bješe lijepo sagrađeno, samo što u dvoru nije čuo ni glasa, niti vidio žive duše. I nađe se u zabuni, te zastade i poče gledati desno i lijevo, ne znajući kuda da pođe, a zatim reče u sebi: – Za mene će biti najbolje da se vratim na ono mjesto gdje mi je konj i da tamo prenoćim, a kad nastane jutro, ja ću uzjahati konja i poći...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade trista pedeset deveta noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je carević odlučio da se vrati 359.
svome konju i da ga ujutro opet uzjaše. I dok je on tako stajao, govoreći svo- NOĆ
joj duši da će uzjahati konja i otići, odjednom ugleda neku svjetlost koja se približavala mjestu na kojem je bio, pa se zagleda u tu svjetlost i vidje da se ona kreće s mnoštvom robinja, a da je među njima jedna djevojka blistave ljepote, sa stasom kao slovo alif, koja je podsjećala na sjajni mjesec, kao što reče pjesnik o njoj:

Došla je, ne pogađajuć' se, po mraku noćnom,
Kô što se mjesec sjajni javlja na nebu tamnom.

O, vitka! Međ' ljudima nitko na nju ne liči
Po bljesku ljepote njene i vanjštini sjajnoj.

Uzviknuh, kad oči vidješe ljepotu njenu:
– Hvala neka je tvorcu svih od krvi usirene.

Od ljudskih očiju sačuvat' je hoću, te rekoh: –
– Reci: – Sačuvaj me, gospode, ljudi i zore!

A ta djevojka bijaše kći cara toga grada, i otac ju je volio tako velikom ljubavlju da je iz ljubavi prema njoj podigao taj dvor. I kad god bi carevoj kćeri bilo teško pri duši, ona bi došla u taj dvor s robinjama, pa bi ostala u njemu po dan dva, ili duže, a zatim bi se vratila u svoj dvor.

I dogodi se da je ona te večeri došla u taj dvor ne bi li se u njemu razonodila i proveselila. A išla je okružena robinjama, i s njom je išao i jedan eunuh koji je imao mač o pojasu. Pa kad je careva kći ušla u dvor, sluge razastriješe ćilime i upališe mangale s kadivima, te se djevojke počeše igrati i ve-

seliti, a dok su se one tako igrale i veselile, carević odjednom jurnu na eunuha, pa ga obori jednim udarcem, a zatim uze njegov mač, pa jurnu na robinje i rastjera ih na desnu i lijevu stranu. I onda careva kći vidje njegovu ljepotu i krasotu, i reče: – Možda si me ti to jučer prosio od oca, pa te je on odbio, a meni je rekao da si ružan? Alaha mi, moj otac je slagao kad je to rekao, jer si ti pravi ljepotan! – A sin indijskog cara bješe zaprosio carevu kćerku od njena oca, i car ga je odbio zbog njegova odvratna izgleda, te careva kći pomisli da je on taj mladić koji ju je zaprosio. I ona mu priđe, pa ga zagrli i poljubi i legne s njim, a robinje joj rekoše: – O, gospođo, to nije onaj mladić koji te je prosio od oca, jer je onaj bio ružan, a ovaj je lijep. Mladić koji te je prosio i koga je odbio tvoj otac ne bi mogao biti ni njegov sluga, ovaj je mladić na velikom položaju, o, gospođo!

Potom robinje odoše eunuhu koji je ležao, pa ga osvijestiše, a on skoči, uplašen, i poče tražiti svoj mač, ali ga ne nađe u ruci, te mu robinje rekoše: – Onaj koji ti je uzeo mač i oborio te, sjedi s carevom kćerkom.

A car je naredio tome eunuhu da mu budno čuva kćerku, jer se bojao nestalnosti sudbine i nesretnog slučaja, pa eunuh odmah ustade i priđe zavjesi, te je podigne i vidje djevojku kako sjedi s carevićem i razgovara s njim. I kad ih vidje, eunuh reče careviću: – O, gospodaru, jesi li ti čovjek ili džin? – Teško tebi, o, najgori među robovima! – uzviknu carević. – Kako možeš smatrati sinove careva Hosroja za bezbožne đavole! – I mladić uze mač u ruku, pa reče: – Ja sam carev zet – car mi je dao svoju kćerku za ženu i kazao mi da je obljubim!

Kad je čuo to od njega, eunuh kaza: – O, gospodaru, ako si čovjek, kao što tvrdiš, onda ona priliči samo tebi i ti imaš više prava na nju no itko drugi.

Zatim eunuh ode caru, derući se (a bješe poderao odijelo koje je imao na sebi i posuo glavu zemljom), a car je čuo njegovu viku, pa ga je zapitao: – Šta te je to snašlo? Uznemirio si mi dušu. Reci mi bez oklijevanja šta je i nemoj zanovijetati. – O, care – odgovori mu eunuh – pomozi svojoj kćeri – njome je zagospodario jedan šejtan među džinovima u ljudskom obliku, s licem carskih sinova; udari na nj, dakle!

Kad je čuo te eunuhove riječi, car naumi da ubije mladića, te uzviknu: – Kako si to čuvao moju kćerku, kad ju je snašla takva nevolja! – I on odmah ode u onaj dvor gdje mu bijaše kćerka, a kad je došao tamo, nađe robinje gdje stoje. – Šta se to dogodilo s mojom kćerkom? – zapita ih on, a one mu odgovoriše: – O, care, mi smo sjedile s njom i nismo stigle ni da dođemo k sebi, a na nas je nasrnuo onaj mladić što nalikuje na pun mjesec (a mi nikada nismo vidjele mladića s ljepšim licem), i u ruci je držao isukan mač. Mi ga zapitasmo tko je i šta je, a on ustvrdi da si mu ti dao svoju kćerku za ženu, i mi ne znamo ništa osim toga, a ne znamo ni da li je on čovjek ili džin, ali je čedan i ljubazan i ne čini ništa zlo.

Pošto je car čuo njihove riječi, u njemu se ohladi ono što bijaše planulo, te on poče polako podizati zavjesu, i tako vidje carevića kako sjedi s njegovom kćerkom i razgovara s njom, a carević bješe divan i lice mu bješe kao

sjajni mjesec. I car se nije mogao uzdržati zbog svoje ljubavi prema kćeri, već uđe s isukanim mačem u ruci, pa jurnu na njih kao oluja, i onda ga carević vidje, pa zapita njegovu kćerku: – Je li to tvoj otac? – a ona mu odgovori: – Jest . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade noć kojom se puni trista šezdeset noći, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je careva kći odgovorila mladiću: – Jest, to je moj otac. – I onda je on skočio na noge, pa je uzeo mač u ruke i tako strašno dreknuo na cara da ga je zaglušio, a htio je i nasrnuti na nj s mačem u ruci. I car vidje da je mladić plahovitiji od njega, te vrati mač u korice, pa je stajao tako dok mladić nije došao do njega, a onda ga ljubazno dočeka i zapita: – O, mladiću, jesi li ti čovjek ili džin? – Da nemam obzira prema tebi i da ne poštujem tvoju kćerku, ja bih prolio tvoju krv! Kako me možeš proglasiti za šejtana, kad sam ja iz loze careva Hosroja, koji bi mogli uzdrmati tvoju veličinu i vlast i oduzeti ti sve što imaš u svojoj domovini, kad bi im se samo prohtjelo da ti uzmu carstvo? – uzviknu carević, a car osjeti da ga poštuje kad je čuo njegove riječi, a i poboja se da ga ne snađe neko zlo od njega. – Ako si iz carske loze, kao što tvrdiš – reče mu car – kako si onda mogao ući u moj dvor bez moga odobrenja i baciti ljagu na moje dostojanstvo i doprijeti do moje kćeri? Ti veliš da si njen muž i da sam ti je ja dao za ženu, a ja sam ubijao careve i carske sinove kad su je prosili. Tko će te spasiti od moje jarosti? Tà ako pozovem svoje robove i sluge i ako im naredim da te ubiju, oni će te smjesta ubiti. Tko će te osloboditi, kad si u mojim rukama?

360. NOĆ

Kad je čuo te careve riječi, carević mu reče: – Ja se doista čudim što si ti takav i što si tako malo pronicav. Zar želiš za svoju kćerku boljeg muža od mene, i zar si vidio koga odvažnijeg od mene, koji obilnije nagrađuje, a ima veću vlast, vojsku i pomoćnike nego što ih imam ja? – Nisam, Alaha mi – odgovori mu car – ali bih htio, o, mladiću, da je zaprosiš pred svjedocima, pa bih ti je dao za ženu, a ako ti je krišom dam za ženu, obrukat ćeš me s njom. – To si dobro kazao – odgovori mu carević – ali ako se okupe tvoji robovi, sluge i vojnici, o, care, pa me ubiju, kao što si mi rekao, onda ćeš se ti sam obrukati, te će ti ljudi vjerovati, a i neće ti vjerovati. Po mome mišljenju, ti treba da uradiš onako, o, care, kako ti ja kažem.

Na to mu car kaza: – Da čujem to! – a carević mu reče: – Ili ću podijeliti megdan s tobom, pa ako tko od nas ubije svoga protivnika, onda će njemu pripasti vlast, jer će imati više prava na nju, ili ćeš me ostaviti noćas, a kad nastane jutro, dovest ćeš mi svoju vojsku i odrede i sluge. Reci mi koliko ih ima? – Ima četrdeset hiljada konjanika, osim robova koji mi pripadaju i osim ljudi iz moje okoline, a i njih ima isto toliko – odgovori car, a carević reče: – Kad svane dan, dovedi ih meni, pa im reci . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade trista šezdeset prva noć, ona reče:

361. NOĆ – Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je carević rekao caru: – Kad svane dan, dovedi mi ih, pa im reci: – Ovaj mladić prosi od mene moju kćerku, pod uvjetom da podijeli megdan s vama, a tvrdi da će vas svladati i pokoriti i da vi ne možete izići na kraj s njim. – A zatim me pusti da se borim s njima, pa ako me ubiju, time će se najbolje sakriti tvoja tajna i očuvati tvoj obraz, a ako ja njih svladam i pokorim, onda će car željeti da ima zeta kao što sam ja.

I car sasluša carevićeve riječi i složi se s njegovim mišljenjem i usvoji njegov savjet, mada mu se učinilo da su njegove riječi krupne, a bješe ga užasnula i carevićeva namjera da se bori s cijelom vojskom koju mu je on opisao.

Zatim oni sjedoše i stadoše razgovarati, a car pozva jednog eunuha i naredi mu da istoga časa i trenutka ode veziru i da mu naredi da okupi sve vojnike, pa da im zapovjedi da se naoružaju i uzjašu konje. I eunuh ode veziru i obavijesti ga o onom što mu je naredio car, a onda vezir pozva vojne starješine i velikaše carstva, pa im zapovjedi da uzjašu konje i da iziđu s ratnom opremom, i eto šta je bilo s njima.

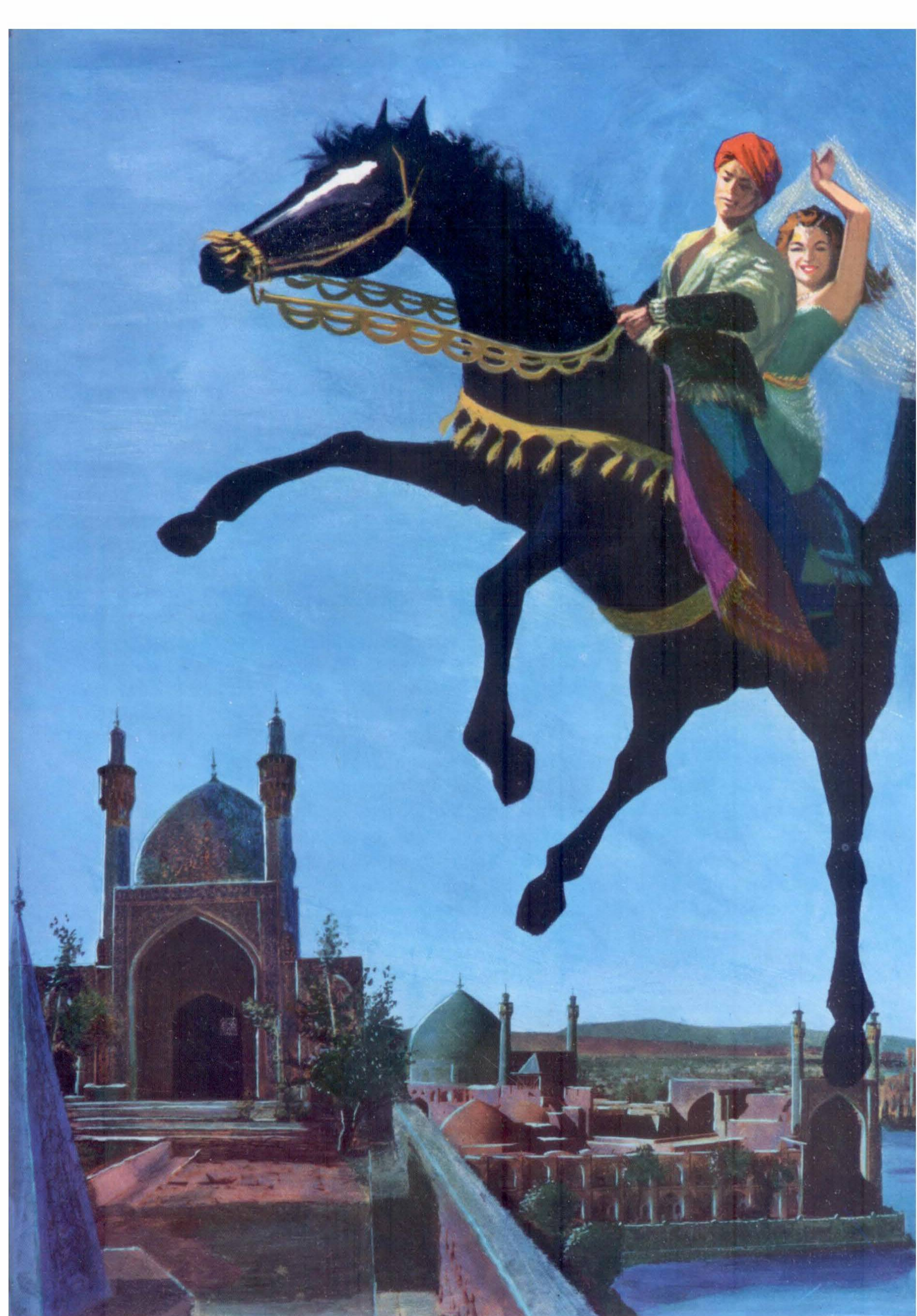
Što se pak tiče cara, on je neprestano razgovarao s carevićem, jer su mu se svidjele njegove riječi, njegov razum i njegov odgoj.

I dok su oni tako razgovarali, odjednom nastade jutro, te car ustade i uputi se k svome prijestolju, a svojim vojnicima naredi da uzjašu konje. I car dovede careviću odličnog konja, koji je spadao u njegove najbolje konje, pa naredi slugama da ga osedlaju za carevića i da stave na nj najljepšu opremu, ali carević reče caru: – O, care, ja neću uzjahati konja dok ne pogledam i ne vidim vojsku. – Bit će onako kako ti želiš – odgovori mu car.

Zatim car ode (a mladić je išao ispred njega), te tako dođoše do jednoga trga, a onda carević ugleda vojsku i vidje da je velika. I car povika: – O, okupljeni ljudi, došao mi je jedan mladić koji prosi od mene moju kćerku, a ja nisam vidio ljepšeg mladića od njega, a ni odvažnijeg srcem i strašnijeg u ljutini. On tvrdi da će vas sam svladati i pobijediti, a izjavljuje da bi vas, po njegovu mišljenju, bilo tek nešto malo i kad bi vas bilo sto hiljada. Kad se budete borili s njim, dočekujte ga s vrhovima kopalja i mačeva – on se dojista prihvatio krupne stvari!

A potom car reče careviću: – O, sinko, evo njih, pa čini s njima šta hoćeš! – A mladić mu odgovori: – O, care, ti si nepravedan prema meni. Kako ću se ja boriti s njima, kad ja idem pješice, a oni jašu konje? – Ja sam ti naređivao da uzjašeš konja, a ti to nisi htio. Evo ti konjâ, pa izaberi kojega hoćeš – reče mu car. – Ne sviđa mi se nijedan od tvojih konja, već ću uzjahati onoga konja na kojem sam i došao – odgovori carević. – A gdje je tvoj konj? – zapita car, a carević odgovori: – Na tvojem dvoru. – A na kojem mjestu na mome dvoru? – zapita car, a mladić odgovori: – Na krovu tvoga dvora. – I kad je čuo to, car uzviknu: – Eto prvoga znaka da ti je um poremećen! Teško tebi! Kako konj može biti na krovu? Ali će se odmah razjasniti kad govoriš istinu, a kad lažeš.

I car se obrati jednome čovjeku iz svoje okoline, pa mu reče: – Otiđi u moj dvor, pa mi donesi ono što budeš našao na krovu.

(STRANA 314 — 370. NOĆ)

Potom carević uzjaha konja i smjesti djevojku iza sebe . . . pa se uputi k gradu svoga oca, radostan i zadovoljan, i letio je sve dotle dok se nije spustio na dvor . . .

I ljudi se počeše čuditi mladićevim riječima i govoriti jedan drugome: – Kako će taj konj sići s krova niza stube? Doista, mi nismo čuli ništa slično.

Za to vrijeme čovjek koga je car poslao u dvor popeo se na sam vrh dvora i ugledao konja kako stoji tamo, a taj čovjek nikada nije vidio ljepšega konja od njega. I onda on priđe konju, pa ga poče zagledati, i tako vidje da je konj načinjen od ebanovine i slonovače. A s tim čovjekom bio se popeo na krov još jedan čovjek iz careve okoline, te se njih dvojica počeše rugati kad ugledaše konja i rekoše...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade trista šezdeset druga noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da ljudi iz careve okoline rekoše: – I na takvom će konju biti sve ono što je spominjao mladić! Mi mislimo da on nije ništa drugo do bjesomučnik, ali će nam doskora biti jasno šta je s njim, a možda je po srijedi neka krupna stvar. 362. NOĆ

I potom ljudi podigoše konja držeći ga na rukama, pa su ga tako nosili sve dotle dok ga nisu donijeli do careva lica i stavili preda nj. I ljudi se okupiše oko konja, pa gledahu u nj diveći se njegovu divnom obliku i ljepoti njegova sedla i njegove uzde, a konj se svidje i samome caru, koji mu se nikako nije mogao načuditi.

Zatim car zapita mladića: – O, mladiću, je li to tvoj konj? – Jest, o, care, to je moj konj, a uskoro ćeš vidjeti kako je on čudan – odgovori mladić, a car mu reče: – Uzmi svoga konja, pa ga uzjaši. – Uzjahat ću ga tek onda kad se vojnici odmaknu od njega – reče mladić, te car naredi vojnicima koji su stajali oko konja da se udalje za jedan strelomet. A onda mladić reče: – O, care, evo ja ću uzjahati svoga konja pa ću jurnuti na tvoje vojnike i rastjerat ću ih na desnu i lijevu stranu i primorat ću im srca da prepuknu. – Čini šta hoćeš i nemoj ih štedjeti, jer neće ni oni tebe štedjeti – kaza car. – I onda se mladić uputi svome konju, a vojnici se postrojiše prema njemu i rekoše jedan drugome: – Kad se bude našao među našim redovima, mi ćemo ga dočekati vrhovima svojih kopalja i oštricama svojih mačeva. – A jedan od njih uzviknu: – To je nevolja, Alaha mi! Kako da ubijemo toga mladića lijepoga lica i divnoga stasa! – A drugi jedan reče: – Alaha mi, do njega ćete dospjeti tek poslije velikog okršaja. Mladić je to učinio zato što zna da je odvažan i da je bolji od nas.

A carević, pošto se uspravi na svome konju, okrenu zavrtanj za podizanje, i onda svi upriješe pogled u nj da vide šta će učiniti. I carevićev konj se uznemiri, pa se zakoprca i poče činiti one čudne pokrete što ih čine konji, te mu se unutrašnjost ispuni zrakom, a zatim se konj podigne, pa poleti po zraku.

Kad vidje da se konj podigao i da leti naviše, car viknu svojim vojnicima: – Teško vama, hvatajte ga dok vam nije otišao! – Ali mu veziri i namjesnici rekoše: – O, care, zar može tko stići pticu koja leti! Taj mladić nije ništa drugo do neki veliki čarobnjak, od kojega te je spasio sam Alah. Zahvali se velikom Alahu, dakle, što te je spasio iz njegovih ruku.

A car, pošto je vidio šta je sve bilo s carevićem, vrati se u svoj dvor i ode svojoj kćeri, pa joj ispriča šta mu se dogodilo s carevićem na trgu. I onda car vidje da je djevojci veoma žao što se rastala s carevićem, a djevojka se potom razboli i legne u krevet, a otac je pritisne na svoje grudi kad je vidje tako bolesnu, i poljubi je između očiju i reče joj: – O, kćeri moja, hvali velikog Alaha i zahvali mu se što nas je spasio od tog podmuklog čarobnjaka.

I, da bi je utješio, car joj poče govoriti o onome što je vidio da je učinio carević, te joj ispriča kako se podigao u zrak, ali ona nije htjela ni da čuje ono što joj je govorio otac, već je počela još više plakati i jecati, a zatim je rekla u sebi: – Alaha mi, ja neću ništa ni jesti ni piti dok me Alah ne sjedini s njim!

A djevojčin otac, car, bijaše veoma zabrinut zbog toga i bilo mu je teško što mu je kći u takvu stanju, te mu je srce tugovalo zbog nje, ali je njena ljubav prema areviću postajala to veća što je otac bio nježniji prema njoj...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade trista šezdeset treća noć, ona reče:

363. NOĆ

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je njena ljubav prema careviću postajala sve to veća što je otac bio nježniji prema njoj, i eto šta je bilo s carem i njegovom kćerkom.

Što se pak tiče carevića, on se podigao u visinu i ostao sam, pa se počeo sjećati djevojčine ljepote i dražesti. A carević se bio raspitao u ljudi iz careve okoline kako se zove njen grad i car, njen otac, te je tako saznao da je to grad Sana. I pošto je tako dugo letio, carević uspori let, pa se tako približi gradu svoga oca i obletje ga, a onda se uputi dvoru svoga oca. I on se spusti na krov, ostavi tamo konja, a sam siđe u dvor i uđe u odaju svoga roditelja i vidje ga tužna i žalosna zbog rastanka sa sinom. A kad je ugledao carevića, car ustade pa ga pritisnu na svoje grudi i obradova mu se velikom radošću. A carević, čim se sastao s ocem, zapita ga šta je bilo s mudracem koji je načinio konja, i reče: – O, babo, šta li je učinila sudba s njim? – A otac mu odgovori: – Ne blagoslovio Alah ni njega ni onaj čas kad sam ga ugledao! Tà zbog njega sam se rastao s tobom i on je u zatvoru od onoga dana kada je tebe nestalo. – I carević naredi da mudraca oslobode i izvedu iz tamnice pa ga dovedu njemu, a kad mudrac dođe, carević mu pokloni odijelo kao znak svoje naklonosti i bio je veoma dobar prema njemu, samo što car ne htjede dati mudracu svoju kćer za ženu. A mudrac se zbog toga veoma naljuti, te požali zbog onoga što je učinio, a bilo mu je jasno da je carević otkrio tajnu njegova konja i saznao kako se njime može upravljati.

Zatim car reče sinu: – Po mome mišljenju najbolje će biti da ne prilaziš tome konju i da ga više nikad ne jašeš od današnjeg dana, jer ne znaš kakva su njegova svojstva, pa se možeš prevariti. – A carević ispriča ocu šta mu se dogodilo s kćerkom cara koji je vladao onim gradom i s njenim ocem, a otac mu reče: – Da te je car želio ubiti, on bi te zacijelo ubio, ali tebi još nije suđeno da umreš.

A potom se u careviću uzburka tuga zbog njegove ljubavi prema kćeri onoga cara, gospodara Sane, te on priđe konju, pa ga uzjaha i okrenu zavrtanj za podizanje, a konj poletje s njim uvis, i diže se nebu pod oblake. A kad nastade jutro, mladićev otac ga potraži, ali ga ne nađe, te se žalostan pope na krov i vidje sina kako se diže u visinu. I car se rastuži zbog rastanka sa sinom i nije se mogao nakajati što nije uzeo konja i sakrio ga, i pomisli u sebi: – Alaha mi, ako mi se vrati sin, ja neću ostaviti toga konja, ne bi li mi se srce umirilo od strepnje za sinom! – I on opet poče plakati i jecati...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade trista šezdeset četvrta noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je car opet počeo plakati i je- 364.
cati od tuge za sinom, i eto šta je bilo s njim. NOĆ

Što se pak tiče njegova sina, on je sve dotle letio dok se nije zaustavio iznad grada Sane. I onda se mladić spusti na ono mjesto gdje se spustio prvi put, i išao je, prikradajući se, dok tako nije došao do odaje careve kćeri, ali u njoj ne nađe ni djevojke, ni robinja, ni eunuha koji ju je čuvao, i bilo mu je teško zbog toga.

Potom on poče hodati po dvoru i tražiti carevu kćerku, pa je tako nađe u jednoj drugoj sobi, a ne u onoj u kojoj se onomad sastao s njom, ali je careva kćerka ležala u krevetu, a oko nje bjehu robinje i dadilje. I on uđe u sobu u kojoj su one bile, pa ih pozdravi, a careva kći se podigne kad je čula njegove riječi, pa ga zagrli i poče ga ljubiti između očiju i pritiskivati na svoje grudi. – O, gospođo – reče joj carević – ti si me nagnala da tugujem za sve ovo vrijeme. – A careva kći uzviknu: – To si ti mene nagnao da tugujem, a da je tvoja odsutnost duže potrajala, ja bih zacijelo i bez sumnje umrla! – O, gospođo – zapita je carević – kako gledaš na ono što je između mene i tvoga oca i na ono što je on učinio sa mnom? Da nema moje ljubavi prema tebi, o, iskušenje za ljude, ja bih ga zacijelo ubio i učinio bih od njega pouku za gledaoce. Ali ja volim i njega zbog tebe, onako isto kao što volim tebe. – Kako si mogao otići od mene, i zar moj život može biti ugodan bez tebe? – reče djevojka, a carević je zapita: – Hoćeš li me slušati i činiti ono što ti ja kažem? – Reci mi šta hoćeš, a ja ću pristati na ono što budeš zatražio od mene i neću ti se ni u čemu protiviti – odgovori mu careva kćerka. – Hajde sa mnom u moju zemlju i u moje carstvo – reče onda carević, a careva kćerka mu odgovori: – S ljubavlju i zadovoljstvom! – I carević se veoma obradova kad je čuo njene riječi, pa je uze za ruku i natjera je da se na to zavjetuje velikom Alahu.

Poslije toga carević se pope s njom na krov dvora pa uzjaha konja, a djevojku posadi iza sebe, pribije uza se i dobro sveže, pa okrene zavrtanj za podizanje koji se nalazio na plećki njegova konja, a konj se podigne s njima u visinu. I robinje povikaše i obavijestiše o tome cara, djevojčina oca, i njenu majku, te se oni brzo popeše na krov dvora. I car pogleda naviše i vidje konja od ebanovine kako leti s njima po zraku, te se uznemiri zbog toga, a njegova

uznemirenost bješe velika, te on povika i reče: – O, careviću, molim te da se sažališ na mene i na moju ženu, Alaha radi, i da nas ne rastavljaš od naše kćeri! – Ali mu carević ne odgovori. I carević pomisli da je djevojci možda žao što se rastala s majkom i ocem, te je zapita: – O, iskušenje sudbe, hoćeš li da te vratim majci i ocu? – ali mu ona odgovori: – O, gospodaru, ja to neću, Alaha mi! Ja hoću da budem samo s tobom, pa ma gdje ti bio, jer me ljubav prema tebi odvaja od svega, pa čak i od oca i majke. – I carević se obradova velikom radošću kad je čuo te njezine riječi, a zatim pusti konja da leti polako, kako se djevojka ne bi uzrujavala, i letio je s njom sve dotle dok nije ugledao zelenu livadu kroz koju je tekao potok. I oni se spustiše na nju, pa se malo prihvatiše jela i pića, a zatim carević uzjaha konja, a djevojku posadi iza sebe i dobro je priveza uzicama, bojeći se da joj se što ne dogodi, pa poleti s njom, i letio je s njom po zraku sve dotle dok ne stigoše do grada njegova oca, a onda se carević još više obradova. I on pokaza djevojci mjesto kojim je vladao i carstvo njegova oca i reče joj da je carstvo njegova oca veće od carstva njena oca.

Potom se oni spustiše u jedan od onih vrtova po kojima se šetao carevićev otac, i mladić odvede djevojku u sjenicu koja bješe pripremljena za njegova oca, a konja od ebanovine ostavi pred vratima i naredi djevojci da pazi na nj. – Sjedi ovdje dok ti ne pošaljem svoga poslanika – ja ću otići ocu, kako bih mogao pripremiti dvor za tebe i pokazati ti svoju moć – reče carević, a djevojka se obradova kad je čula njegove riječi i kaza: – Čini što hoćeš . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade trista šezdeset peta noć, ona reče:

365. NOĆ

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da se djevojka obradovala kad je čula te carevićeve riječi i rekla: – Čini što hoćeš! – i da joj je palo na pamet da će u gradu naići samo na raskoš i poštovanje kad bude ušla u nj, kao što i priliči djevojkama kao što je ona.

I onda je carević ostavi pa ode, i išao je sve dotle dok nije stigao u grad, a kad je stigao, on ode ocu, koji se veoma obradovao kad ga je ugledao, te mu je pošao u susret i rekao: – Dobro došao! – I carević reče ocu: – Znaj da sam doveo carevu kćerku o kojoj sam ti govorio, pa sam je ostavio izvan grada u jednome vrtu, a došao sam amo da te obavijestim o tome, kako bi mogao okupiti ljude iz svoje okoline i poći joj u susret i pokazati joj svoju moć, svoju vojsku i tjelohranitelje. – I car odgovori: – S ljubavlju i zadovoljstvom! – pa istoga časa i trenutka naredi građanina da okite grad što mogu ljepše, a zatim iziđe ne može biti ljepše obučen i okićen, zajedno sa svojom vojskom, velikašima, dvorjanima i slugama.

A carević iznese iz svoga dvora ukrase i odijela i sve ono što carevi čuvaju u svojim riznicama, pa namjesti za carevu kćer jednu odaju koja bješe ukrašena zelenom, crvenom i žutom zlatotkanicom, a zatim dovede u nju indijske, rumijske i abesinske robinje i unese u nju neobične rijetkosti. A potom napusti tu odaju i one boji bjehu u njoj pa ode prije svih u onaj vrt i uđe u

sjenicu gdje je ostavio djevojku, pa je poče tražiti, ali je ne nađe, a ne nađe ni konja. I onda se poče udarati po licu, te podera odijelo koje je imao na sebi, pa poče ići uokolo po vrtu ošamućena uma, a zatim se osvijesti i reče u sebi: – Kako je mogla otkriti tajnu onoga konja, kad joj ja ništa nisam o tome govorio? Možda ju je napao onaj perzijski mudrac koji je načinio konja, pa ju je odveo, ne bi li se tako osvetio za ono što mu je učinio moj otac. – I carević pozva čuvare vrta, pa ih zapita je li tko prošao pored njih i reče: – Jeste li vidjeli koga da je prošao pored vas i ušao u ovaj vrt? – Nismo vidjeli nikoga, osim perzijskog mudraca koji je dolazio da bere ljekovito bilje.

Kad je čuo te riječi, carević bijaše uvjeren da je djevojku odveo baš taj mudrac...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekinu priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade trista šezdeset šesta noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je poslije tih riječi carević bio uvjeren da je djevojku odveo perzijski mudrac. A bješe suđeno da perzijski mudrac uđe u vrt želeći da nabere malo ljekovitog bilja, i to baš onda kad je carević ostavio djevojku u sjenici i otišao u dvor svome ocu da ga pripremi. I mudrac osjeti mošus i mirise kojima bješe prožeto to mjesto, a taj miris bješe miris careve kćeri. I on je išao za tim mirisom dok nije stigao do one sjenice, a onda vidje da pred vratima sjenice stoji onaj konj kojega je on načinio svojom rukom, i srce mu se ispuni radošću, jer mu je duša bila ispunjena žalošću za konjem koji mu se bio izmakao iz ruku. I mudrac priđe konju, pa zagleda sve njegove dijelove i vidje da su čitavi, a zatim htjede uzjahati konja i poletjeti, ali reče u sebi: – Moram vidjeti šta je to donio carević i šta je ostavio ovdje s konjem. – I on uđe u sjenicu i vidje carevu kćer kako sjedi, a ona bješe slična sjajnome mjesecu na vedrome nebu. I mudracu bi jasno da je ta djevojka kćerka nekog velikaša, a da ju je carević uzeo i donio na konju, pa ju je ostavio u toj sjenici, a sam je otišao u grad da otuda dovede ljude koji mu bjehu bliski, kako bi odveo djevojku s poštovanjem i počašću.

366. NOĆ

Onda mudrac uđe, pa poljubi zemlju pred djevojkom, a ona podigne oči, pa ga pogleda i vidje da je veoma ružan i da mu je lice odvratno. – Tko si ti? – zapita ona, a mudrac joj odgovori: – O, gospođo, ja cam carevićev poslanik. On me je poslao i naredio mi da te prevedem u drugi vrt, u blizini grada. – Kad je čula te njegove riječi, djevojka ga zapita: – A gdje je carević? – I mudrac joj odgovori: – On je u gradu svoga oca, ali će odmah doći sa sjajnom pratnjom. – O, takav i takav, pa zar carević nije mogao naći nikog drugog da mi pošalje? – I mudrac se nasmije kad je čuo njene riječi, pa joj reče: – O, gospođo, neka te ne zavede ružnoća moga lica i moja odvratna vanjština. Da si ti dobila od mene ono što je dobio carević, ti bi zacijelo s pohvalom govorila o mome djelu. Carević me je izabrao i poslao tebi zbog moga ružnog izgleda i strašne vanjštine, jer je ljubomoran na tebe i voli te, a da nije toga – on ima toliko bijelih i crnih robova, slugu i čeljadi da ih je nemoguće izbrojiti.

I kad je djevojka čula mudračeve riječi, ona ih shvati razumom i povjerova mu, pa ustade . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade trista šezdeset sedma noć, ona reče:

367. NOĆ – Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je mudrac ispričao djevojci u kakvim se okolnostima nalazio carević, a da je ona povjerovala u njegove riječi i da ih je shvatila. I ona ustade, pa metne svoju u mudračevu ruku i reče: – O, striče, jesi li mi donio što na čemu mogu sjediti? – A mudrac joj odgovori: – O, gospođo, konja na kojem si stigla amo. Otići ćeš jašući ga. – Ja ga ne mogu sama jahati – reče djevojka, a mudrac se osmjehnu kad je to čuo, jer mu bijaše jasno da je se dokopao. – Ja ću jahati s tobom – reče joj on, a zatim uzjaha konja i posadi djevojku iza sebe, pa je pribi uza se i zategne užad kojim bješe svezana, a ona nije znala šta će on učiniti s njom.

Zatim mudrac pomakne zavrtanj za podizanje, te se unutrašnjost njegova konja ispuni zrakom i konj se pomakne i zadrhta, pa se podigne uvis, leteći s njima sve dotle dok grad ne iščeznu pod njim. I onda djevojka reče: – Hej ti, šta je s onim što si mi rekao o careviću, tvrdeći da te je on poslao po mene? – A mudrac joj odgovori: – Nagrdio Alah carevića. On je nevaljao i zao. – Teško tebi! – uzviknu careva kći – kako se smiješ protiviti naređenju svoga gospodara? – On nije moj gospodar – odgovori mudrac. – Znaš li ti tko sam ja? – Ne, ja o tebi znam samo ono što si mi sam kazao o sebi – odgovori careva kći, a mudrac uzviknu: – To što sam ti ispričao bilo je samo lukavstvo kojim sam htio da prevarim tebe i carevića. Ja sam cijelog svog života tugovao za ovim konjem što je pod tobom – to je moje djelo, ali je carević bio zagospodario njime, a sada sam mu oteo i tebe i konja, te sam tako sažegao carevićevo srce kao što je on bio sažegao moje srce, i on ubuduće neće nikad zagospodariti ovim konjem. Ali umiri srce i rashladi oči: Ja ću ti biti od veće koristi nego on.

Kad je čula te njegove riječi, djevojka se poče udarati po licu i uzviknu: – O, jade! sad nemam svoga dragana, a nisam ostala ni kod oca i majke! – I ona gorko zaplaka zbog onoga što ju je snašlo, dok je mudrac neprestano letio s njom iznad rumskih zemalja, dok se naposljetku ne spusti na jednu zelenu livadu s potocima i drvećem. A ta livada bila je blizu jednoga grada, i u tom gradu bio je jedan veoma ugledan car.

I dogodi se da je toga dana car toga grada pošao u lov i šetnju i da je prošao pored te livade, i onda car vidje mudraca kako stoji, a pored njega bjehu konj i djevojka. I mudrac ne stiže ni da dođe k sebi, a na nj jurnuše carevi robovi, pa uhvatiše i njega i konja i djevojku, i odvedoše ih caru. I caru pade u oči mudračeva ružna vanjština i njegovo odvratno lice, a vidje da je djevojka lijepa i dražesna, te reče djevojci: – O, gospođo, ima li kakve veze između ovoga starca i tebe? – A mudrac se požuri da mu odgovori, rekavši: – To je moja žena i kći moga strica. – Ali djevojka ču to, te reče da je on lažov, i kaza: – O, care, ja ga ne poznajem, Alaha mi, i on mi nije muž, već me je uzeo silom, poslužívši se lukavstvom!

Kad je čuo te riječi, car naredi slugama da izudaraju mudraca, te ga sluge izudaraše na mrtvo ime, a onda im car naredi da ga odnesu u grad i bace u tamnicu, što oni i učiniše. A potom car oduzme mudracu djevojku i konja, ali on nije znao kakav je to konj ni kako se pokreće.

Eto šta je bilo s mudracem i djevojkom.

Što se pak tiče careva sina, on obuče putničko odijelo i uzme onoliko novaca koliko mu bješe potrebno, pa pođe na put u ne može biti gorem stanju. Ali je išao što je brže mogao, zagledajući tragove i tražeći djevojku, i išao je tako iz jedne zemlje u drugu, raspitujući se o konju od ebanovine, a svi su mu se ljudi čudili i smatrali su da on izgovara riječi bez smisla.

Carević provede neko vrijeme u takvu stanju, ali niti je čuo išta o djevojci niti o konju, i pored dugog raspitivanja i traženja. A zatim on ode u grad djevojčina oca, da se tamo raspita o njoj, ali ne ču ništa o djevojci, a njena oca nađe žalosna zbog njena nestanka. I tada se carević vrati otuda, pa se uputi u zemlju Rumâ i poče tražiti trag djevojke i konja i raspitivati se o njima . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade trista šezdeset osma noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da se carević uputio u zemlju **368.**
Rumâ, ne bi li našao djevojku i konja, i stao se ondje raspitivati o njima. **NOĆ**

I dogodi se da se carević zadržao u jednome hanu i da je ugledao mnoštvo trgovaca koji su sjedili i razgovarali, te i sam sjede pored njih, a onda ču gdje jedan trgovac kaže: – O, prijatelji, vidio sam jedno čudo nad čudima. – A šta je to? – zapitaše ga, a on odgovori: – Bio sam u jednome kraju, u tom i tom gradu (i on spomenu ime grada u kojem bijaše djevojka), pa sam čuo da stanovnici toga grada pričaju jednu neobičnu povijest, a evo kakvu: Car toga grada pošao je jednoga dana u lov i hajku zajedno s ljudima iz svoje okoline i velikašima, a kad su izišli na jednu ravnicu i prolazili pored jedne zelene livade, oni su našli na livadi jednoga čovjeka koji je stajao i jednu ženu koja je sjedila pored njega, a s njima je bio i jedan konj od ebanovine. Što se tiče muškarca, on je imao ružno lice i bio je ne može biti gadniji, a žena što bijaše s njim bila je jedna lijepa, dražesna, blistava i savršena djevojka, vitka i skladna. Konj od ebanovine bio je pravo čudo, i oni koji vide nisu nikada vidjeli ni ljepšeg ni ljepše načinjenog konja. – A šta je učinio car s njima? – zapitaše prisutni trgovci, a on reče: – Muškarca je uhvatio car, pa ga je zapitao tko je ta djevojka, a on je ustvrdio da mu je to žena i da je ona kći njegova strica, ali je djevojka rekla da on laže, te mu je car oduzeo djevojku, a slugama je naredio da njega isprebijaju, pa da ga bace u tamnicu. Što se pak tiče konja od ebanovine, o njemu ne znam ništa.

Kad je carević čuo riječi trgovca, on mu priđe, pa ga obazrivo i polako poče ispitivati, a trgovac mu reče kako se zove taj grad i spomenu mu ime cara koji njime vlada. I carević tako saznade ime tog grada i cara koji je njim vladao, te provede noć radujući se, a kad nastade jutro, iziđe iz hana, pa krene na put, i putovao je sve dotle dok nije stigao do onoga grada, ali kad htjede ući u nj, čuvari gradskih vrata ga uhvatiše, pa ga htjedoše odvesti caru, kako bi ga on

mogao pitati tko je i šta je, zašto je došao u taj grad i kakav zanat zna. Jer taj je car imao običaj da pita svakog stranca tko je i šta je i kakav zanat zna, i čemu je vičan.

Ali se dogodi da je carević došao u grad uveče, a u to vrijeme nitko nije mogao otići caru niti se savjetovati s njim, te čuvari gradskih vrata uhvatiše carevića, pa ga odvedoše u tamnicu, da ga tamo smjeste. Ali kad vidješe kako je carević lijep i krasan, bješe im žao da ga odvedu u tamnicu, te ga primiše u svoj stan, izvan tamnice. A kad im doniješe hrane, carević se dobro najede s njima, pa počeše razgovarati poslije završenog objeda, i onda se tamničari obratiše careviću i zapitaše ga: – Iz koje si zemlje? – Ja sam iz zemlje Fars,[62] zemlje Hosroja – odgovori carević, te se tamničari nasmijaše kad čuše te riječi, a jedan od njih reče: – O, Hosrojče! Čuo sam šta govore i pričaju ljudi i promatrao sam prilike u kojima su bili, ali nisam vidio čovjeka koji više laže od Hosrojca što se nalazi u našoj tamnici. – A ja nisam vidio ružnije vanjštine ni odvratnijeg lica – reče drugi tamničar. – A šta ste saznali iz njegove laži? – zapita carević, a tamničari rekoše: – On tvrdi da je mudrac; car ga je ugledao na putu, kad je odlazio u lov, i ugledao je s njim jednu ženu neviđene ljepote, dražesti, sjaja i savršenstva, a s njim je bio i jedan tako lijep konj od ebanovine da ljepšeg nikad nisam vidio. Što se pak tiče djevojke, ona je kod cara, i on je voli, samo što je ta žena bjesomučna, a da je taj čovjek mudrac, kao što tvrdi, on bi je zacijelo mogao izliječiti. Car je brižljivo liječi i cilj mu je da je izliječi od onoga od čega boluje, a što se tiče konja od ebanovine, on je u carevoj blagajni. A onaj ružni čovjek što je bio s djevojkom nalazi se u našoj tamnici, pa kad se spusti noć za nj, on tako plače i kuka žaleći sebe, da nam ne dâ da spavamo . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade trista šezdeset deveta noć, ona reče:

369. NOĆ

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da su ljudi rekli careviću da je perzijski mudrac u njihovoj tamnici, te careviću pade na um da smisli neki plan kako bi postigao svoj cilj. A kad se vratarima prispava, oni odvedoše carevića u tamnicu i zatvoriše vrata za njim, te on tako ču mudraca kako plače i kuka i žali sebe sama i govori perzijski, jadikujući: – Teško meni zbog onoga što sam navukao na sebe i carevića, i zbog onoga što sam učinio s djevojkom kad ju je on ostavio, kad nisam postigao time ono što sam želio. A sve je to bilo zbog toga što sam naumio da učinim nešto loše – tražio sam ono što ne zaslužujem i što ne priliči čovjeku kao što sam ja, a tko traži ono što mu ne priliči, upada tamo gdje sam ja upao.

Kad je čuo te Perzijančeve riječi, carević zapodjenu razgovor s njim na perzijskom jeziku i reče mu: – Dokle će trajati to plakanje i urlanje? Volio bih vidjeti da li te je snašlo nešto što nije snašlo nikoga drugoga. – A kad je Perzijanac čuo te carevićeve riječi, on osjeti da je čovjek što mu govori prijateljski raspoložen prema njemu, te mu se poče jadati na svoje stanje i na teškoće koje podnosi.

A ujutro vratari odvedoše carevića svome caru i obavijestiše cara da je carević došao u grad uveče, u vrijeme kad nije bilo moguće otići caru. I car poče ispitivati mladića, rekavši mu: – Iz koje si zemlje, kako se zoveš, kakav ti je zanat i zašto si došao u naš grad? – A carević mu odgovori: – Što se tiče mog imena, ono na perzijskom glasi Hardže, a moja je zemlja Fars, i ja spadam u ljude od nauke i naročito dobro znam nauku o liječenju. Liječim bolesne i bjesomučne, a idem po oblastima i gradovima stoga što hoću steći novo znanje, povrh svoga znanja, pa kad vidim nekog bolesnika, ja ga liječim. Eto, to je moj zanat.

Kad je čuo te carevićeve riječi, car im se veoma obradova, te uzviknu: – O, zaslužni mudrače, došao si nam baš onda kad si nam potreban! – I car ispriča careviću slučaj one djevojke i reče mu: – Ako je izliječiš i iscijeliš od bjesomučnosti, dobit ćeš od mene sve što budeš tražio! – A carević mu odgovori: – Neka te Alah uzvisi, care! Opiši mi njenu bjesomučnost onako kako si je vidio i reci mi koliko dana ima otkako je bjesomučna i kako si uhvatio nju, konja i mudraca.

I potom car ispriča careviću sve što je bilo, od početka do kraja, a onda reče: – Što se tiče mudraca, on je u tamnici. – Na to ga carević zapita: – A šta si uradio s onim konjem što je bio s njim? – O mladiću – odgovori mu car – njega i sad čuvam u jednoj od mojih soba. – Čuvši to, carević reče u sebi: – Po mome mišljenju najbolje će biti da pregledam konja i vidim prije svega je li čitav i nije li mu se što dogodilo; ako je čitav, i ako mu se ništa nije dogodilo, onda je ispunjeno sve što sam htio, a ako vidim da se više ne može kretati, ja ću smisliti kako da spasim dušu lukavstvom. – Potom se carević opet obrati caru i reče: – O, care, treba da vidim spomenutog konja, možda ću u njemu naći nešto što će mi biti od pomoći pri liječenju djevojke. – S ljubavlju i drage volje! – odgovori car, a zatim ustane, pa uzme carevića za ruku i odvede ga do konja. I carević poče hodati oko konja, ne bi li vidio u kakvu je stanju, te tako vidje da je konj čitav i da mu se nije ništa dogodilo. I onda se carević veoma obradova, te uzviknu: – Neka Alah uzvisi cara! Hoću da odem toj djevojci, da vidim šta joj je, a molim se Alahu i nadam se da će joj iscjeljenje doći iz mojih ruku pomoću onoga konja, ako ushtije veliki Alah!

Zatim carević naredi da čuvaju konja, pa car ode s njim u onu sobu u kojoj bješe djevojka, i carević vidje da se djevojka udara i da pada, kao i obično – a ona nije bila bjesomučna, već je to činila samo zato da joj se nitko ne bi približio. I kad je vidje u takvu stanju, carević joj reče: – Neće ti se dogoditi nikakvo zlo, o, iskušenje za ljude. – A zatim poče govoriti s njom obazrivo i ljubazno i dade joj na znanje da je to on. I careva kći vrisnu glasnim vriskom kad ga je prepoznala, pa se onesvijesti od velike radosti koja ju je obuzela, a car pomisli da je taj nastup bio posljedica njenog strahovanja. I carević priđe djevojčinu uhu, pa joj reče: – O, iskušenje za ljude, sačuvaj od prolijevanja moju i svoju krv i budi strpljiva i ustrajna, jer, doista, na ovome mjestu potrebno je strpljenje i vještina u služenju lukavstvom, ako se hoćemo osloboditi ovoga cara-tlačioca. A lukavstvo će se sastojati u tome što ću ja otići caru pa

ću mu reći: – Ona se razboljela stoga što je u nju ušao jedan od džinova, ali ti ja jamčim da ću je izliječiti. – I stavit ću mu uvjet da ti skine lance u koje si okovana, pa će te onda napustiti duh, a kad ti car dođe, razgovaraj s njim služeći se lijepim riječima, kako bi vidio da si izliječena mojom pomoći, i onda će se ispuniti sve ono što hoćemo. – A djevojka mu odgovori: – Slušam i pokoravam se! – Potom carević iziđe iz njene sobe, pa ode caru, veseo i radostan, i reče mu: – O, sretni care, došao je kraj njenoj bolesti i njenu liječenju, na tvoju sreću, i ja sam je izliječio za tebe. Ustani, dakle, pa idi u njenu sobu, a budi blag u govoru i oprezan u ophođenju s njom, i obećaj joj ono što je može obradovati, i onda će se ispuniti sve ono što hoćeš od nje...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade noć kojom se puni trista sedamdeset noći, ona reče:

370. NOĆ – Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je carević rekao caru: – Budi blag u govoru i obećaj joj ono što je može obradovati, pa ćeš dobiti sve ono što hoćeš od nje. – I car ode djevojci, a ona ustade kad ga ugleda, pa poljubi zemlju pred njim i reče: – Dobro došao! – i car se veoma obradova tome.

Zatim car naredi robinjama i eunusima da marljivo dvore djevojku i da je odvedu u kupatilo, a da za nju pripreme ukrase i haljine. I robinje odoše carevoj kćeri i pozdraviše je, a ona im odgovori na pozdrav najnježnijim jezikom i najljepšim riječima, a onda joj robinje obukoše carske haljine i staviše joj oko vrata ogrlicu od dragog kamenja. I carevu kćerku odvedoše u kupatilo i dvoriše je, a zatim je izvedoše iz kupatila, sličnu punom mjesecu. I djevojka dođe caru, pa ga pozdravi i poljubi zemlju između njegovih ruku, te cara obuze velika radost zbog toga. I onda car reče careviću: – Sve je to po tvome blagoslovu; neka ti Alah dâ da još dugo dišeš! – Ona će se sasvim izliječiti i njena će se stvar svršiti – reče carević – ako odeš sa svim svojim tjelohraniteljima i svom svojom vojskom na ono mjesto gdje si je našao, a ponesi i onoga konja od ebanovine što je bio s njom, i ja ću tamo opčiniti duha koji je u njoj, pa ću ga zatočiti i ubiti, te joj se on više nikad neće vratiti. – I car mu odgovori: – S ljubavlju i drage volje! – pa dade odnijeti konja od ebanovine na onu livadu gdje je našao djevojku, konja i perzijskog mudraca.

Zatim car i njegovi vojnici uzjahaše konje, i car povede djevojku sa sobom, a ljudi nisu znali što car hoće. A kad stigoše na onu livadu, carević, koji se bješe prikazao kao mudrac, naredi da djevojku i konja metnu daleko od cara i vojske, na mjesto do kojeg doseže pogled, a zatim reče caru: – Dopusti! S tvojim odobrenjem zapalit ću kadiva, pa ću izgovoriti zakletve i ovdje zatočiti duha, kako joj se on nikad više ne bi vratio, pa ću uzjahati konja od ebanovine i posaditi djevojku iza sebe, a kad budem to učinio, konj će se pokrenuti i poći će, i tako ću je dovesti tebi, i time će sve biti svršeno. A poslije toga čini s njom što hoćeš.

Car se veoma obradova kad je čuo te riječi, a potom carević uzjaha konja i smjesti djevojku iza sebe i zategne užad oko nje, pa okrene zavrtanj za podizanje, te se konj podigne u visinu, a vojnici gledahu u carevića dok ga ne

izgubiše iz vida. I car provede pola dana u očekivanju da se carević vrati, ali se on ne vrati, te car izgubi nadu i poče se kajati velikim kajanjem i žaliti što se rastao s djevojkom, a zatim povede svoju vojsku i vrati se u svoj grad.

Eto šta je bilo s carem.

Što se pak tiče carevića, on se uputio k gradu svoga oca, radostan i zadovoljan, i letio je sve dotle dok se nije spustio na njegov dvor. A kad je stigao na dvor, carević smjesti djevojku u dvoru, te ga minuše brige, a zatim ode ocu i majci, pa ih pozdravi i obavijesti o djevojčinu dolasku, a oni se veoma obradovaše tome, i eto šta je bilo s carevićem, konjem i djevojkom.

Što se pak tiče cara Rumâ, on se vratio u svoj grad, pa se zatvorio u svoj dvor, tužan i žalostan, a onda dođoše njegovi veziri, pa ga počeše tješiti govoreći mu: – Onaj što je uzeo djevojku – bio je čarobnjak, i neka je hvala Alahu što te je spasio od njegovih čina i njegove podmuklosti. – I veziri nisu napuštali cara dok nije zaboravio robinju i prestao misliti na nju. Što se pak tiče careva sina, on je priredio veliku gozbu za gradske stanovnike . . .

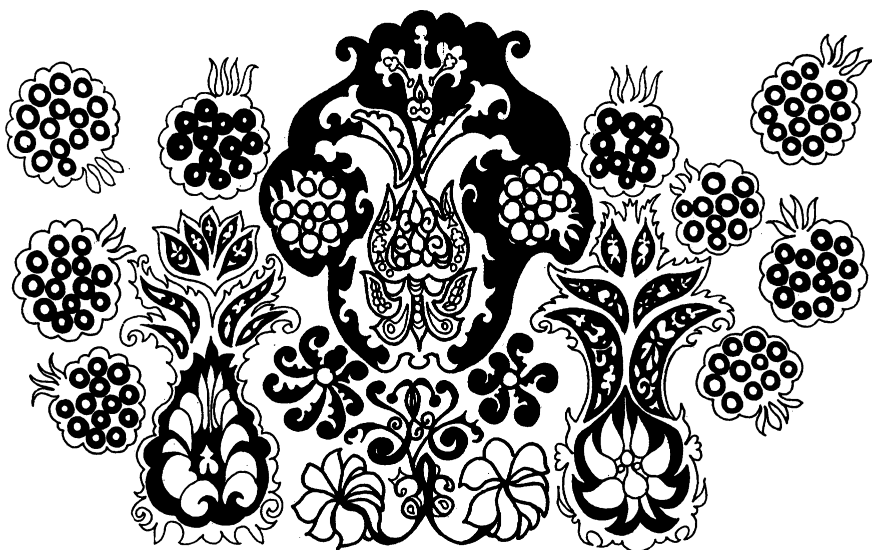
I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade trista sedamdeset prva noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je carević priredio veliku gozbu 371.
za gradske stanovnike, te tako svi oni provedoše cio mjesec dana svetkujući, a NOĆ
zatim carević ode djevojci i onda se oboje obradovaše velikom radošću jedno drugome i eto šta je bilo s njima.

A što se tiče carevićeva oca, on je razbio konja od ebanovine, te konj prestade da se kreće.

Zatim carević napisa pismo djevojčinu ocu i spomenu mu u njemu u kakvim se prilikama nalazi njegova kći i reče mu da se oženio njome te da živi tako dobro kako se samo poželjeti može. I carević posla to pismo po svome poslaniku, a pored pisma posla i poklone i skupocjene rijetkosti. I taj poslanik stiže u grad djevojčina oca, to jest u Sanu u Jemenu, i preda pismo i poklone tome caru, i car se veoma obradova kad je pročitao to pismo, te primi poklone i oda poštovanje poslaniku, a potom i sam spremi divan poklon za svoga zeta, careva sina, i posla mu ga po tom poslaniku. I poslanik se vrati pa preda poklon careviću i reče mu da se car, djevojčin otac, veoma obradovao kad je saznao šta je s njegovom kćerkom, i da ga je obuzela velika radost. I carević poče svake godine slati pisma i poklone svome tastu, i njih dvojica su to i dalje činili sve dotle dok ne umre car, mladićev otac, i dok carević ne uze vlast u svoje ruke. A on bijaše pravedan prema svojim podanicima i išao je s njima putem koji je ugodan Alahu, te mu se potčiniše zemlje, a robovi mu se pokoravahu, i oni su tako živjeli najugodnijim, najsretnijim i najzdravijim životom, dok im nije došla Rušiteljica uživanja i Rastavljateljica skupova, koja ruši dvorove i naseljava grobove.

I neka je hvala onome koji je živ i koji ne umire, u čijoj je ruci vidljivo i nevidljivo carstvo!

PRIČA O DJEVOJCI KOJA SE ZVALA RUŽIN PUPOLJAK I O NJENOM DRAGANU

Priča se da je u drevno doba i u jednom od minulih vjekova i stoljeća bio jedan veliki i moćni car, pa je imao vezira koji se zvao Ibrahim, a vezir je imao kćerku rijetke ljepote i draženosti, nenadmašivu po svome sjaju i savršenstvu, veoma pametnu i izvanredno obrazovanu, samo što je ona voljela razgovor za stolom i vino i divna lica i nježne stihove i rijetke priče, a njene osobine su pozivale umove na ljubav, kao što je rekao o njoj jedan od onih koji su je opisivali:

Zavoljeh nju – sablazan za Arape i Turke,
    Prepiruć' se oko fleksije, zakona i znanja.

I kaza ona: – Predmet sam radnje, pa zašto onda
    Stavljaš mi »i« na kraju, a onom što radi »a«?

Kazah joj: – I sebe i dušu za tebe ću dati –
    Zar ne znaš da mi je sad i život preokrenut?

A ako počneš tu promjenu osporavati,
    Onda pogledaj – »glave« su u »repu« čvora sad.[63]

I ta se djevojka zvala al-Varda-fi-l-Akmam, što znači Ružin Pupoljak, i to su joj ime nadjenuli zbog njene velike nježnosti i punoće njenoga sjaja, i car je rado objedovao s njom zbog njene velike obrazovanosti.

A car je imao običaj da svake godine okuplja velikaše carstva i da se onda igra kuglama. I tako jednom, kad je došao dan u koji su se okupljali ljudi,

vezirova kćerka sjedne kraj prozora da gleda igru. I dok su se ljudi igrali, ona odjednom baci pogled pa ugleda među vojnicima jednoga mladića od kojeg ne bijaše ljepšeg po izgledu ni divnijeg po vanjštini, i imao je sjajno lice, nasmijane usne, duge ruke i široka pleća. I djevojka nekoliko puta baci pogled na nj, jer ga se nije mogla nagledati, pa reče svojoj dadilji: – Kako se zove onaj lijepi mladić što je među vojnicima? – A dadilja odgovori: – O, kćeri moja, svi su oni lijepi, a koji je taj među njima? – Pričekaj, pokazat ću ti ga – reče djevojka, a zatim uze jednu jabuku pa je baci na mladića, te on podigne oči i vidje na prozoru vezirovu kćerku koja bješe nalik na mjesec u mraku. I mladić još i ne skinu očiju s nje, a ljubav prema njoj već mu obuze razum. I on izgovori ove stihove:

Strijelac se na me hitnu, il' kapci tvoji
Pogodiše zaljubljenog što te vidi.

Da l' strijela s urezom iz vojske leti k meni,
Ili je s prozora, možda, doletjela?

A kad mladići završiše igru, djevojka zapita dadilju: – Kako se zove onaj mladić koga sam ti pokazala? – I dadilja joj odgovori: – Zove se Uns-al-Vudžud – a djevojka zakima glavom. I djevojka legne na svoje mjesto da spava, a misli joj se rasplamsaše, te ona poče uzdisati i izgovarati ove stihove:

Jest, s pravom su ti nadjenuli ime
Uns-al-Vudžud, jer si doista – naslada svijeta!

O, liku mjesečev, ti licem obasjavaš
Sve što postoji grleći sjajem svijet.

Među bićima, doista, jedini si
Sultan ljepotâ, a svjedoci su za to

I obrva tvoja, kô »nune« povučena,
I zjenica kô »sad«, kad zaljubljeni piše.[64]

A stas ti je – grana, ma tko je pozvao,
Naginje se svakom podjednako štedro.

Sve vitezove jarošću nadmaši svojom,
I milotom, ljepotom i darežljivošću.

A kad je završila pjesmu, ona je ispisa na papiru, a papir umota u komad svile, opšiven zlatom, pa je stavi pod jastuk. A jedna od njenih dadilja gledala je u nju, i ta dadilja priđe djevojci, pa je poče zabavljati razgovorom, te tako djevojka zaspa, a dadilja ukrade pisamce što bješe pod njenim jastukom, pa ga pročita i vidje da je djevojku obuzela ljubav prema Uns-al-Vudžudu. I pošto je pročitala pismo, dadilja ga stavi na mjesto, a kad se probudila njena gospođa, Al-Varda-fi-l-Akmam, ona joj reče: – O, gospođo, ja sam tvoja dobra savjetnica i brinem se za tebe. Znaj da je ljubav jaka i da se njome može topiti željezo, kad je čovjek krije, i ona ostavlja za sobom bolesti i boljke, te se ne može koriti onaj koji oda svoju ljubav.

I Al-Varda-fi-l-Akmam zapita dadilju: – O, dado, a kakvim se lijekom može izliječiti strast? – A dadilja joj reče: – Lijek od nje je – sjedinjavanje. – A kako se može dospjeti do sjedinjavanja? – zapita djevojka, a dadilja joj reče: – Do njega se može dospjeti dopisivanjem i blagim riječima i čestim pozdravljanjem i željama, jer to sjedinjava zaljubljene i olakšava im sve što je teško. I ako je takav slučaj s tobom, ja ću bolje no itko čuvati tvoju tajnu i učiniti ono što ti je potrebno i predati tvoje pismo.

Kad je Al-Varda-fi-l-Akmam čula te dadiljine riječi, um joj odletje od radosti, ali se ona suzdrža odgovora, ne bi li vidjela šta će biti na kraju, a u sebi reče: – O tome nitko nije ništa saznao od mene, a ja ću odati svoju tajnu ovoj ženi tek onda kad je budem iskušala. – A žena kaza: – O, gospođo, usnila sam da mi je došao jedan čovjek, pa mi je rekao: – Tvoja gospođa i Uns-al-Vudžud vole jedno drugo, uzmi na sebe njihovu stvar, dakle, pa im nosi pisma i čini ono što im je potrebno, krijući ono što je s njima i njihove tajne – dobit ćeš veliko blago. – Eto, ispričala sam ti šta sam usnila, a vlast je u tvojoj ruci. – I Al-Varda-fi-l-Akmam zapita dadilju koja joj je ispričala šta je usnila . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade trista sedamdeset druga noć, ona reče:

372. NOĆ – Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je al-Varda-fi-l-Akmam zapitala dadilju: – Znaš li čuvati tajne, o, dado? – A dadilja joj je odgovorila: – Kako da ne znam čuvati tajne, kad sam najbolja među slobodnima?

Onda djevojka izvadi pisamce u kojem je napisala stihove, pa reče: – Odnesi ovo pisamce Uns-al-Vudžudu i donesi mi odgovor od njega. – I dadilja uze pismo, pa ode i odnese ga Uns-al-Vudžudu, a kad je došla, ona mu poljubi ruke i pozdravi ga najljubaznijim riječima, pa mu dade pisamce, i Uns-al-Vudžud pročita i vidje šta u njemu piše, a potom napisa na poleđini ove stihove:

Srce bih da zabavim i ljubav da sakrijem,
Al' lice ljubav i strast moju odaje svima.

Poteku l' suze, reć' ću: – Rana je u očima,
Da kudilac ne vidi i ne zna šta je sa mnom.

I bijah slobodan, i za ljubav ne znadoh tad,
A sad zavoljeh, i srce ljubavi puno je.

Povijest vam ispričah svoju, i tužim vam se
Na strast i ljubav svoju, ne bi l' vam žao bilo.

Suzama ispisah je svojim – tȁ možda ćete
Saznati tako sve što učiniste sa mnom.

Alah nek čuva lice ljepotom zaodjenuto.
Mjesec je rob njegov, a zvijezde – sluge pokorne.

Dušu vam poklonih svoju – primit ćete je, možda;
Zbliženje je raj za mene, a rastanak pakao je.

Potom on savi pismo i poljubi ga, pa ga dade ženi i reče joj: – O, dado, umilostivi dušu svoje gospođe. – A dadilja mu odgovori: – Slušam i pokoravam

se! – I ona uze pismo, pa se vrati svojoj gospođi i dade joj ga, a Al-Varda-fi-l-Akmam ga poljubi i podigne iznad glave, a zatim ga otvori i pročita i vidje šta u njemu piše, pa pri dnu napisa ove stihove:

O, ti što ti je srce zavoljelo mene sad,
Strpi se, možda ćeš sretan biti u ljubavi toj,

Kad saznaš da je iskrena ljubav tvoja,
I da ti je u duši ono što je i u mojoj.

Dat ću ti, povrh bliskosti, i bliskost jednaku,
Ali nam čuvari ne daju da se zbližimo.

Kad se noć spusti na zemlju, ta ljubav velika će
Planuti plamenom vatre u srcima našim.

I postelja će san odagnati, i možda će
Tijela iznuriti naša muke paklene te.

Po zakonu, strast svoju ljubav tajiti mora,
Zato spuštenu zavjesu podizati nemoj.

Ljubav prema gazelici ispunila mi je dušu –
O, samo da ne ode on iz mjesta naših!

Kad je završila te stihove, ona savi pisamce, pa ga dade dadilji, a dadilja ga uzme i iziđe iz sobe Al-Varde-fi-l-Akmam, vezirove kćeri. I dadilju sretne jedan dvorjanin, pa je zapita: – Kamo ćeš? – a starica mu odgovori: – U kupatilo. – Ali kako se veoma uplašila od njega, ispade joj pisamce kad je izišla, onako zbunjena.

Eto šta je bilo s njom.

Što se pak tiče pisamca, jedan eunuh ga ugleda na putu, pa ga uze. A potom vezir iziđe iz harema i sjedne na svoju postelju, a k njemu se uputi onaj eunuh što je našao pisamce, i dok je vezir sjedio na postelji, eunuh mu odjednom priđe s pisamcem u ruci, pa mu reče: – O, gospodaru, našao sam ovo pisamce, koje je netko bacio u kući, pa sam ga uzeo.

I vezir uze pisamce iz njegovih ruku (a ono bješe savijeno), pa ga otvori i vidje da su u njemu ispisani stihovi koje spomenusmo, i poče čitati i shvati šta oni znače, a potom pogleda kako su napisani, i vidje da je to rukopis njegove kćeri. I onda on ode djevojčinoj majci, a toliko je plakao da mu sva brada bijaše mokra od suza, te ga žena zapita: – Zašto plačeš, o, gospodaru moj? – A vezir joj odgovori: – Uzmi ovo pisamce, pa vidi šta u njemu piše.

Vezirova žena ga posluša i uzme pisamce, pa ga pročita i vidje da je to poslanica koju njena kći Al-Varda-fi-l-Akmam šalje Uns-al-Vudžudu, i onda joj dođe da zaplače, ali se svlada i zadrža suze, a veziru reče: – O, gospodaru, od plakanja nema koristi, te će najbolje biti da smislimo kako da sačuvamo tvoj obraz i da prikrijemo ono što je s našom kćerkom.

I ona poče tješiti vezira i ublažavati njegovu tugu, a vezir joj reče: – Bojim se da se što ne dogodi mojoj kćeri zbog ljubavi. Zar ne znaš da sultan voli velikom ljubavlju Uns-al-Vudžuda i da zbog toga strahujem? Strahujem najprije

za sebe sama, jer je to moja kći, a zatim me je strah od sultana, jer je Uns-al-Vudžud sultanov ljubimac, te će se iz toga izleći nešto krupno. Šta ti misliš o tome?...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade trista sedamdeset treća noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je vezir rekao ženi šta je bilo s njegovom kćerkom i da ju je zapitao: – Šta ti misliš o tome? – a da mu je ona rekla: – Pričekaj me dok očitam molitvu o savjetu. – A potom je očitala molitvu o savjetu, u dva rakata, kao što je propisano za molitvu o savjetu, pa je rekla mužu: – Nasred Mora s Blagom ima jedan otok koji se zove Otok majke lišene djeteta (a tek ćeš saznati zašto je tako nazvan), a do te planine nitko ne može dospjeti bez velike muke. Sagradi tamo stan za našu kćerku.

I vezir se dogovori sa ženom da na tom otoku sagradi nepristupačan dvor, pa da u njega smjesti svoju kćerku i da joj tamo šalje hranu svake godine, iz godine u godinu, a da tamo smjesti i ljude koji će je zabavljati i dvoriti.

Potom vezir okupi drvodjelje, građevinare i mjerače, pa ih posla na taj otok, te oni sagradiše na njemu takvu nepristupačnu tvrđavu kakvu nisu vidjeli oni koji vide. Zatim vezir pripremi zalihu hrane i deve, pa uđe noću u sobu svoje kćeri i naredi djevojci da siđe, a ona srcem osjeti da će se rastati s dragim. I kad iziđe i vidje ljude koji izgledahu kao putnici, djevojka zaplaka groznim plačem i poče pisati po vratima, izvještavajući tako Uns-al-Vudžuda o velikom uzbuđenju koje ju je obuzelo, a ono bijaše takvo da se od njega čovjeku kosa dizala na glavi, da se topilo tvrdo kamenje i da su tekle suze. A napisa i ove stihove:

Tako ti Alaha, o, kućo, dragi kad mi dođe
Ujutro, pozdravljajuć' riječima zaljubljenih,

Pozdravlje isporuči mu moje mirisno tada –
Ta ne znam ja sada gdje ću uveče biti.

Ja ne znam ni kamo hoće da me odvedu sad,
Jer sa mnom odoše brzo i kriomice

Po mraku noćnom, a ptice u granju gustome
Oplakivahu me tad i gorko jecahu sve.

I reče jezik sudbe za njih: – O, propast je
Kad rastavljaju odjednom zaljubljene i vjerne.

Vidjevši da je opet daljine čaša puna,
Ona nas čistim pićem njenim napaja silom,

A s njim pomiješah ja strpljivost svoju divnu,
Al' ona pomoć' ne može da tebe zaboravim.

A kad je završila stihove, ona uzjaha, pa svi krenuše i putovahu, prolazeći kroz pustare, pustinje, ravnice i preko strmina, dok tako ne stigoše do Mora s Blagom. A onda razapeše šatore na morskoj obali, pa sagradiše veliku lađu za djevojku i ukrcaše je u nju, zajedno s njenom ženskom poslugom. I vezir naredi ljudima da lađom plove do onog otoka i da odvedu djevojku i

(STRANA 320 — 373. NOĆ)

I kad iziđe i vidje ljude koji izgledahu kao putnici, djevojka zaplaka groznim plačem . . . a onda uzjaha, pa svi krenuše i putovahu, prolazeći kroz pustare, pustinje, ravnice i preko strmina, dok tako ne stigoše do Mora s Blagom . . .

njenu žensku poslugu u dvor, a potom da se vrate lađom, pa da je razbiju kad se budu iskrcali iz nje. I ljudi odoše i učiniše sve ono što im je naredio vezir, pa se vratiše, plačući zbog onoga što se dogodilo.

Eto šta je bilo s njima.

Što se pak tiče Uns-al-Vudžuda, on je ustao poslije spavanja i očitao jutarnju molitvu, a zatim je uzjahao konja i otišao da služi sultana. I, kao i uvijek, prošao je pored vezirovih vrata, nadajući se da će možda ugledati nekog od onih ljudi iz vezirove okoline koje je obično viđao, pa tako pogleda u vrata i vidje da je na njima napisana pjesma što je spomenusmo.

A kad je Uns-al-Vudžud ugledao tu pjesmu, mir iščeznu za nj, a oganj planu u njemu, te se vrati kući ne mogavši se umiriti, i strpljenje ga izdade, te bijaše tako uzrujan i uzbuđen dok ne dođe noć. I Uns-al-Vudžud sakri ono što mu se dogodilo, i preruši se, pa iziđe u mrklu noć i poče lutati po besputici, ne znajući kamo ide. I tako je išao cijelu tu noć i narednoga dana, dok ne osvoji sunčeva žega i dok se ne zaplamtješe planine, a onda osjeti veliku žeđ. I ugleda jedno drvo, a pored njega zapazi jedan potok koji je tekao, te se uputi tome drvetu i sjedne na obalu potoka. I htjede se napiti vode, ali ona nije imala nikakva ukusa u njegovim ustima, i on se promijeni u licu i ono mu požutje, a noge mu bijahu otekle od hodanja i umora, te on gorko zaplaka i proli suze i izgovori ove stihove:

Opijen je strašću onaj što voli,
    A što više voli, godi mu više.

I bludi od ljubavi i luta on,
    Ni hrane ni zaklona ne tražeći.

No kako da prija život onima
    Što su ostavili drage – čudim se.

Ta ja kopnim, dok strast u meni gori,
    I grozne suze teku niz obraze.

Da l' ću ih vidjet', il' ću u stanu im
    Vidjeti kog da mi srce izliječi?

A kad je završio stihove, mladić tako zaplaka da je ovlažio zemlju, a zatim ustade, istoga časa i trenutka, pa ode s toga mjesta. I dok je tako išao po pustarama i pustinjama, odjednom iziđe jedan lav koji se gušio u dlaci što ju je imao oko vrata, a glava mu bješe velika kao neka kupola i čeljust široka kao vrata, dok mu očnjaci bjehu kao kljove u slona. I Uns-al-Vudžud vidje da će umrijeti kad je ugledao toga lava, te okrenu lice prema kibli, očita molitvu i spremi se da umre.

Ali kako u knjigama bješe čitao da se lav može smiriti pred čovjekom kad se i on smiri pred njim, jer lava umiruju lijepe riječi, a postaje gord kad ga netko hvali, mladić poče govoriti lavu: – O, lave iz čestara, o, pustinjski junače, o, viteže, o, oče junačina, o, sultane zvjerova – ja sam zaljubljeni mladić koji tuguje, a upropastili su me ljubav i rastanak s dragom, i otkako sam se rastao

s dragom, ja sam izgubio pravi put. Slušaj moje riječi, dakle, i sažali se na moju ljubav i strast.

I lav uzmakne kad je čuo njegove riječi, pa čučne, oslonivši se na rep, i počne se igrati repom i prednjim šapama, a kad vidje te njegove pokrete, Uns-al-Vudžud izgovori ove stihove:

Zar da me umoriš, o, pustinjski lave,
Prije sastanka s onim čijim robom postah?

Ta ja divljač nisam, a ni mastan nisam –
Izgubivši drage, ja nemoćan postah.

Kad se s njima rastah, srce moje klonu,
Te sam kao tijelo pod pokrovom sada.

Kad je mladić izgovorio te stihove, lav se podigne i pođe k njemu . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade trista sedamdeset četvrta noć, ona reče:

374. NOĆ

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da se lav podigao kad je Uns-al-Vudžud izgovorio stihove, pa je pošao k njemu, na izgled ljubazan i s očima punim suza, a kad mu je prišao, liznuo ga je jezikom, pa je pošao ispred njega i dao mu znak: – Hajde za mnom!

I Uns-al-Vudžud je pošao za njim, te je tako lav išao naprijed, a mladić za njim neko vrijeme, dok se naposljetku ne popeše na jednu planinu. Potom lav siđe s planine, i onda mladić vidje tragove ljudi koji su prošli kroz pustinju, te mu bješe jasno da su to tragovi onih ljudi koji su išli s Vardom-fi-l-Akmam. I mladić pođe i uputi se tamo kud su ga vodili ti tragovi, a lav vidje da je on pošao držeći se tragova i da mu je jasno da su to tragovi onih ljudi koji su prošli tuda s njegovom draganom, te se vrati i ode svojim putem.

Što se pak tiče Uns-al-Vudžuda, on je išao po tragu danima i noćima, dok napokon nije stigo do jednoga bučnog mora na kojem se sudarahu valovi, i tragovi ga dovedoše do morske obale, a tu ih nestade. I Uns-al-Vudžudu bješe jasno da su ti ljudi zaplovili i otišli nekud preko mora, te izgubi svaku nadu, i proli suze i izgovori ove stihove:

Daleko je cilj moj, a ustrajnosti je malo,
Pa kako da zbog njih krenem preko pučine?

I kako čvrst da budem, kad mi duša propade
Od strasti za dragima i kad me san odbježe –

Otkako iz zavičaja svoga odoše oni,
I srce mi vatrom gori, te još kako gori!

Sejhun i Džejhun su suze moje, ili Eufrat,
I samo potop ili kiša s neba veći su.

Od suza koje teku očni me kapci bole,
A srce spališe vatra i iskre koje lete.

Ljubavi i strasti vojska na srce nasrnu mi,
Dok vojska strpljenja bježi sada, razbijena.

Opasnosti dušu izložih ja, voleći njih,
I smatrah duša da je najlakša žrtva moja.

Alaše, ne kazni oči što su gledati mogle
U divnu krasotu njenu, svjetliju od mjeseca!

A sad me oboriše goleme oči njene
Strijelama bez tetive, što srce pogađaju.

Prevariše me udovi meki i tako nježni,
Kô što je nježna i grana na vrbi zelena.

Poželjeh da se zbližimo, ne bi l' mi lakše bilo
U ljubavnom jadu mom, u brizi i čemeru.

Al' opet sam, kao i prije, tužan i žalostan,
I sve što se sa mnom zbilo za oči iskušenje je.

A kad je završio stihove, mladić je tako zaplakao da je pao onesviješten, i dugo je ostao tako, a kad se opet vratio svijesti, on se okrene desno i lijevo, ali ne vidje nikog u pustinji. I Uns-al-Vudžud se poboja divljih zvijeri, te se pope na visoku planinu, a dok je stajao na toj planini, odjednom začu glas nekog čovjeka koji je govorio u spilji. I Uns-al-Vudžud osluhnu taj glas i odjednom vidje da je to bogomoljac koji je ostavio svijet i predao se pobožnosti, te mladić triput zalupa na vrata njegove spilje, ali mu bogomoljac ne odgovori, niti iziđe. I onda Uns-al-Vudžud poče uzdisati i govoriti ove stihove:

Hoću li stići putem do onog što želim ja
I oslobodit' se briga i tuge i teškoća?

Od straha i užasa svih osijedio sam sad,
I srce i glava sijedi su, a mlad sam jošte.

I nikog da mi pomogne u ljubavi mojoj.
Ni prijatelja da mi tugu i muke olakša.

Onaj koji se moli, sakriven tu u spilji,
Kô da je za strast tu znao i njenim robom bio.

A ako poslije svega što sam podnio dosad
Postignem cilj ja svoj, nestat će tuge, umora!

A kad je izgovorio te stihove, vrata na spilji odjednom se otvoriše a Uns-al-Vudžud ču da je netko rekao: – O, milosti! – I mladić uđe na ta vrata, pa pozdravi bogomoljca, a bogomoljac mu odgovori na pozdrav i zapita ga: – Kako se zoveš? – Zovem se Uns-al-Vudžud – odgovori mladić, a bogomoljac ga zapita: – A zašto si došao u ovo mjesto? – I Uns-al-Vudžud ispriča bogomoljcu cijelu svoju povijest od početka do kraja, a ispripovjedi mu i sve ono što mu se bješe dogodilo, te bogomoljac zaplaka i reče mu: – O, Uns-al-Vudžude, ja sam na ovome mjestu proveo već dvadeset godina, a nikoga nisam ovdje vidio do jučerašnjega dana, ali jučer čuh neki plač i neku buku, te pogledah na

onu stranu otkud dopirahu ti glasovi i vidjeh mnoštvo ljudi i šatora koji bjehu razapeti na morskoj obali, a ti ljudi sagradiše lađu, pa se nekolicina ukrcaše u nju i otploviše preko mora, a zatim se lađa vrati s nekima od onih koji se bjehu ukrcali, pa oni razbiše lađu i odoše svojim putem. Ja mislim da su oni ljudi koji su otplovili po morskoj površini, a koji se nisu vratili, baš oni koje ti tražiš, o, Uns-al-Vudžude, i tvoja je briga velika, te ti se može oprostiti. Ali nema čovjeka koji voli a da nije osjetio tugu.

A zatim bogomoljac izgovori ove stihove:

Mislio si, Uns-al-Vudžude, spokojan da sam,
A strast i ljubav čas me vezuju, čas puštaju.

I strast i ljubav poznah već davno, kad mali bijah,
Dok još dijete bijah i majčino mlijeko sisah.

Ljubavlju ja dugo bijah obuzet, poznadoh je;
Zapitaš li kog o meni, onda me ljubav zna.

I ispih čašu strasti, tuge i mršavosti,
Te satrven sam sad, a tijelo mi meko bješe.

Prije snage imah, al' ustrajnosti nesta,
I strpljenja mog vojsku oči mačem razbiše.

U ljubavi zbliženja nema bez okrutnosti –
Ta krajnosti se stječu otkako svijet postoji.

Ljubav je osudu izrekla zaljubljenima,
I zaborav zabranjen im je, hereza neka.

A kad je izgovorio tu pjesmu, bogomoljac priđe Uns-al-Vudžudu, pa ga zagrli . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade trista sedamdeset peta noć, ona reče:

375. NOĆ – Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je bogomoljac izgovorio svoje stihove, pa je prišao Uns-al-Vudžudu i zagrlio ga, a obojica su tako plakali da su planine zatutnjile od njihova plača, i plakali su sve dotle dok nisu pali onesviješteni. A kad dođoše k sebi, oni se pobratimiše, Alaha velikog radi.

Potom bogomoljac reče Uns-al-Vudžudu: – Noćas ću se pomoliti Alahu i zamolit ću ga da ti posavjetuje šta da radiš. – A Uns-al-Vudžud mu odgovori: – S pažnjom i pokornošću!

Eto šta je bilo s Uns-al-Vudžudom.

Što se pak tiče Al-Varde-fi-l-Akmam, oni ljudi dođoše s njom do onog otoka i odvedoše je u dvor, a ona tada pogleda u dvor i vidje kako je sagrađen, te zaplaka i reče: – Alaha mi, ti si divno mjesto, samo što u tebi nema moga dragana!

I djevojka vidje ptice na tom otoku, te naredi jednom čovjeku iz svoje okoline da postavi zamke, pa da joj ulovi nekoliko ptičica, i kad god koju ulovi, da je metne u kavez u dvoru, a sluga učini onako kako mu je ona naredila. I Al-Varda-fi-l-Akmam sjedne kraj prozora u dvoru, pa se poče sjećati

onoga što joj se bješe dogodilo, a obuzeše je još veća ljubav, strast i uzbuđenje, te proli suze i izgovori ovu pjesmu:

O, kome da se potužim na ljubav sad,
Na rastanak s dragim i na jade svoje,

I plamen što gori u meni? Al' sve to
Odati neću – bojim se dostavljača.

Čačkalici slična ja sam sad postala
Zbog rastanka i plamena i kukanja.

Gdje li je dragi moj sad, da okom vidi
Kako na izbezumljene nalikujem sada?

Zatočiše me oni, nemajuć' prava,
U dvoru u koji dragi doć' ne može.

Molim ja sunce da bezbroj želja mojih
Saopći, kad se rađa ili zalazi,

Dragome, od čije ljepote mjesec tamni,
A od vitkog stasa grane se stide.

Ako me na obraz njegov ruža podsjeti –
– Ne, – reć' ću – kad moja nije, ne nalikuje na nj.

A kad se na nju spusti mrak, njena strast postade još veća, te se ona sjeti onoga što bješe minulo i izgovori ove stihove:

Spusti se mrak na zemlju, te moj bol strast uzburka,
A tuga pozlijedi u meni sve patnje moje,

I nemir zbog rastanka u duši nastani se,
I misli me opet baciše u ništavilo.

Od ljubavi nemirna sam, tuga me sažeže svu,
I suze otkriše tajnu koju skrivah ja.

I stanja nema toga koje ja znala ne bih –
Kosti su tanke moje, bolna sam i slaba tako.

U ognju paklenom srce već odavno gori,
A plamen vreli jetru kida mi svu i peče.

Oprostiti se ja nisam mogla s dragima,
Kad ih ostavih, o, bole i patnjo moja!

O, noći! moj pozdrav isporuči voljenima,
I reci da ne spavam sada, jer znaš to, noći!

Eto šta je bilo s Al-Vardom-fi-l-Akmam.

Što se pak tiče Uns-al-Vudžuda, njemu bogomoljac reče: – Siđi u dolinu, pa mi donesi lika s palmi. – I Uns-al-Vudžud siđe, pa mu donese lika, a bogomoljac ga uze, pa ga savi i od njega načini mrežu kao što je mreža za nošenje slame, a zatim reče: – O, Uns-al-Vudžude, duboko u dolini ima žbunja koje raste i suši se na korijenju – siđi tamo, pa napuni ovu mrežu tim žbunjem; zaveži ga, pa ga baci u more i sjedni na nj, a ono će te odnijeti na sre-

dinu mora – možda ćeš tako postići svoj cilj. Onaj koji se ne izlaže opasnosti ne može postići cilja. – I Uns-al-Vudžud mu odgovori: – Slušam i pokoravam se! – a zatim se oprosti s bogomoljcem, koji ga blagoslovi, pa ode da učini ono što mu on bješe naredio.

I Uns-al-Vudžud ode duboko u dolinu, pa učini ono što mu bješe naredio bogomoljac, a kad doplovi do sredine mora, sjedeći na onoj mreži, na nj puhnu vjetar, te potjera i njega i mrežu, i bogomoljac ga ubrzo izgubi iz vida.

Tako je mladić neprestano plovio po morskoj pučini, a valovi ga čas podizahu, a čas spuštahu, te on vidje sva čuda i sve užase na moru, dok ga naposljetku sudba, poslije tri dana, ne izbaci na Otok majke lišene djeteta. I onda Uns-al-Vudžud siđe na zemlju kao ošamućeno pile, moren glađu i žeđu, i ugleda na tome mjestu potoke koji su brzali, i ptice koje su cvrkutale u granju, i voćke koje bjehu izrasle jedna pored druge ili svaka zasebno. I on pojede malo voća i napi se vode s potoka, pa ustade da se prošeta, a onda ugleda nešto bijelo u daljini, te pođe tamo, a kad dođe do toga mjesta, vidje da je to nepristupačan i utvrđen dvor.

I Uns-al-Vudžud se zaputi tamo, pa priđe dvorskim vratima, ali vidje da su zatvorena, te sjedne pored njih i provede tri dana sjedeći, a dok je tako sjedio, dvorska vrata se odjednom otvoriše i iz dvora iziđe jedan eunuh. I eunuh vidje Uns-al-Vudžuda kako sjedi, te ga zapita: – Odakle si i tko te je doveo amo? – A Uns-al-Vudžud mu odgovori: – Ja sam iz Isfahana. Plovio sam morem s robom, pa se razbila lađa na kojoj sam bio, a mene su valovi izbacili na ovaj otok. – I eunuh se zaplaka, pa zagrli mladića i reče mu: – Nek Alah dâ da dugo poživiš, o, liku dragih! I ja sam iz Isfahana, a tamo imam sestru od strica, koju sam volio i u koju sam bio veoma zaljubljen. I napadoše nas ljudi koji bjehu jači od nas, pa me oteše zajedno s ostalim plemenom (a bijah još mali) i uškopiše me, a zatim me prodadoše kao eunuha, te sam, eto, u takvu stanju . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade trista sedamdeset šesta noć, ona reče:

376. NOĆ – Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je eunuh koji bješe izišao iz dvora Al-Varde-fi-l-Akmam ispričao Uns-al-Vudžudu sve što mu se bješe dogodilo i onda ga uveo u dvorsko dvorište, a kad je ušao u nj, Uns-al-Vudžud vidje jedno veliko jezero, okruženo drvećem i žbunjem, i u tom dvorištu bjehu ptice u srebrnim kavezima sa zlatnim vrataščima, a ti kavezi bjehu obješeni o grane, i ptice u njima cvrkutahu, slaveći gospoda koji sudi. I Uns-al-Vudžud priđe prvoj ptici, pa se zagleda u nju, i odjednom vidje da je to grlica, a ptica podigne glas kad vidje mladića, pa reče: – O, blagi! – te se Uns-al-Vudžud onesvijesti. A kad se opet vratio svijesti, mladić poče uzdisati i izgovarati ove stihove:

Grlice, jesi l' i ti bezumna kô ja?
Moli onda gospoda i reci: – blagi!

Da mi je znati da l' kličeš od zanosa
Ili od strasti što u duši živi!

Pjevaš li od bola, izgubiv prijatelje,
Il' te zaboraviše oni, pa boluješ?

Ili si drage izgubila, kao i ja?
Ta okrutnost je znak ljubavi prošle.

Nek Alah čuva one što zbilja vole!
Zaboravit' ih neću, ma istrunuo.

A kad je završio te stihove, mladić udari u takav plač da je pao onesviješten, a potom se povrati od nesvjestice, pa pođe, i tako je išao sve dotle dok nije došao do drugoga kaveza, u kojem vidje goluba grivaša. A kad vidje mladića, golub grivaš zaguka: – O, vječni, hvala ti! – A Uns-al-Vudžud poče uzdisati i izgovori ove stihove:

O, golube što mi reče gučući:
– U tuzi ti zahvaljujem, o vječni!

U milosti svojoj Alah možda će
Sastavit' me s dragim na putu mom.

Sa mnom bješe mednih usta gospodar,
I još veću strast u meni razbukta.

I rekoh ja (a u srcu ljubav već
Palila je dušu moju kô vatra.

Iz očiju suze, kô krv, tekle su,
Slivajuć' se niz obraze bujicom):

– Tuga ovdje poznata je svakome,
Ali ja ću u nevolji podnijet' sve.

Kad me Alah – njim se kunem! – sastavi
S gospodar'ma jednog dana svijetloga,

Sve ću dati da ugostim voljene,
Jer običaj to je njihov, a i moj,

I ptice ću iz tamnica pustiti
I jade će radost tad zamijeniti.

A kad je izgovorio te stihove, mladić priđe trećem kavezu, pa u njemu nađe slavuja. I slavuj zacvrkuta kad je ugledao mladića, a on ga je čuo i izgovorio ove stihove:

Sviđa mi se slavujev glas, zato što je nježan
Kao glas zaljubljenoga što od ljubavi mre.

O, žalite one što vole! Koliko noći
Njih burne strasti more, i jadi, i nevolje.

Kao da su od ljubavi velike sazdani –
Ni jutra ni sna nemaju od strasti i žalosti.

Kad um izgubih i zaljubih se, prikovan bijah
Za svoga dragog strašću, a dok prikovan bijah,

Suze su kô čislo tekle, te sam rekao tad:
– Duži postaše lanci od suza, okov moj.

Daleko su oni, i tuga raste, a nema
Riznice strpljenja mog; čežnja mi mira ne da.

Bude li sudba pravedna i sastavi l' me opet
Sa dragim mojim, i ako nas Alah zakloni,

Haljinu svući ću svoju, da vidi dragi moj
Kako mi je iznureno tijelo zbog rastanka.

A kad je izgovorio te stihove, mladić priđe četvrtom kavezu i u njemu ugleda slavuja drugoga soja, i taj slavuj zajeca i zacvrkuta kad vidje Uns-al-Vudžuda, a kad je čuo njegovo cvrkutanje, mladić proli suze i izgovori ove stihove:

Da divan je slavujev glas u zoru –
Na zaborav navodi zaljubljene.

Na ljubav vam se Uns-al-Vudžud tuži
I na strast što njegov sasvim utre trag.

Često slušamo pjesme što su mogle
Od zanosa smekšat' čelik i kamen.

I jutrom vjetrić nam vijest donošaše
O vrtovima gdje već cvijeće cvjeta.

I rado udisasmo i slušasmo
U zoru vjetrić taj i ptičica poj.

Al' se prijatelja svojih sjetismo,
I poteče bujica suza, kô kiša.

I buknu u duši oganj crveni,
I planu kô ugljen od iskre jedne.

Ne dade Alah tad zaljubljenima
Blizinu s dragima ili njin pogled.

Zaljubljeni se, zbilja, pravdat' mogu –
Njih pronicav čovjek samo poznaje.

A kad je izgovorio te stihove, mladić prođe malo po vrtu, pa tako ugleda jedan divan kavez – a u vrtu nije bilo ljepšega kaveza – te mu priđe i u njemu vidje šumskoga goluba (a to je golub grivaš koji je poznat među pticama), i on je imao oko vrata ogrlicu od rijetko nanizanog dragog kamenja. I Uns-al-Vudžud se zagleda u tog goluba, i vidje ga kako čuči u kavezu, izbezumljen i zanesen, a kad ga vidje u takvu stanju, mladić proli suze i izgovori ove stihove:

O, šumski golube, pozdrav ti šaljem,
Svih zaljubljenih druže, od svih što vole.

Sâm davno zavoljeh gazelu vitku
S očima oštrijim od oštrog mača.

Ljubav mi sagorje srce i dušu,
Mršavost i bolest tijelom caruju.

Utjeha i strpljenje otišli su,
A ljubav, tuga i jad sa mnom su sad.

Poslije njih kako život da mi ugodan bude,
Kad su oni moja želja, cilj i duša?

A kad je Uns-al-Vudžud izgovorio te stihove...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade trista sedamdeset sedma noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Uns-al-Vudžud izgovorio te 377. NOĆ
stihove i da se šumski golub prenuo iz svoje ukočenosti kad ih je čuo, pa je počeo gukati i jecati, i sve više je cvrkutao i jecao, tako da zamalo što nije progovorio pjevajući. A potom se Uns-al-Vudžud obrati svome prijatelju Isfahancu i zapita ga: – Kakav je ovo dvor, tko je u njemu i tko ga je sagradio? – A Isfahanac mu odgovori: – Sagradio ga je za svoju kćer vezir toga i toga cara, koji se boji da je ne zadesi zla sudba i nesretan slučaj, i on ju je doselio u ovaj dvor zajedno s njenom poslugom, a dvorska vrata otvaramo samo jedanput godišnje, kad nam donesu hranu. – I Uns-al-Vudžud reče u sebi: – Dobio sam ono što sam želio, ali je rok dug!

Eto šta je bilo s Uns-al-Vudžudom.

Što se pak tiče Al-Varde-fi-l-Akmam, njoj nije prijalo ni piće, ni jelo, ni sjedenje, ni spavanje, te je ustala (a njena strast, uzbuđenje i zanos bjehu još veći), pa je obišla sve kutove u dvoru, ali nigdje nije našla izlaza, te je počela prolijevati suze i izgovarati ove stihove:

Od dragog me zatvoriše bezdušno,
Da u tamnici strast osjetim svu.

I strasti mi srce vatrom spališe,
Odvrativ od dragih pogled očiju.

Zatočiše me u dvoru velikom,
Na planini i pučini rođenoj.

Da ga zaboravim, ako su htjeli,
Time patnju duše povećali su.

Mogu l' zaboravit', kad sve u meni
Potresa jedan pogled na dragog?

Cio dan u tuzi ja živim gorkoj,
Dok noć provodim misleć' na dragog.

Drug moj u samoći misli su o njemu,
Kad pomislim da ga dugo sresti neću.

Kad bih znala samo da l' će, poslije svega,
Sudba htjeti ono što i sama hoću!

A kad je izgovorila te stihove, djevojka se pope na krov svoga dvora, pa se priveza balbeškim odijelom koje bješe ponijela i poče se spuštati, dok se naposljetku ne spusti na zemlju – a bješe obukla najljepše haljine koje je imala

i oko vrata joj bješe ogrlica od dragoga kamenja. I ona je išla po pustarama i pustinjama, dok tako nije došla do morske obale, a onda vidje jednog ribara u čamcu kako plovi morem i lovi ribu, i vidje kako ga je vjetar bacio na otok. I ribar se okrene i vidje Al-Vardu-fi-l-Akman na otoku, ali se uplaši kad je vidje, te ode svojim čamcem, bježeći. Tada ga djevojka poče dozivati i davati mu mnoge znakove, i izgovori ove stihove:

Ne boj se, ribare blagi, nikakva zla –
Doista, ja sam žena, kô i ljudi svi.

Hoću da mi se na poziv odazoveš
I povijest moju saslušaš od početka.

Požali žar ljubavi, o, bogom čuvani,
Kad ugledaš dragoga kako trči.

Ljepotana zavoljeh, čije divno lice
I mjesec i sunce nadmaši sjajem.

Gazela će, kad mu pogled samo vidi,
Reći: – Rob tvoj sam – za blagost moleći.

Na obrazu njegovu ljepota napisa
Red s čudesnim smislom, ali vrlo kratak:

Svjetlost ljubavi tko vidi, ide ravno,
A prijestupnik je, bezbožnik tko zaluta.

Prijatelj će, možda, želju ispuniti –
Iskopnjela mi je duša namučena.

I ribar poče plakati i jecati i jadikovati kad je čuo njene riječi, i sjeti se onoga što se bješe dogodilo u doba njegove mladosti, kad ga bješe savladala strast, i kad bješe jaka njegova ljubav, i kad je bio obuzet velikim uzbuđenjem i zanosom, i kad ga sažegoše ljubavne vatre. I on izgovori ove stihove:

Tako mi strasti moje, opravdanja sveg:
Svi udovi me bole, suze lijem.

Evo očiju što noću ne spavaju,
I srca što kô kremen vatru siječe.

Osjetismo ljubav mi još od malena,
I znadosmo šta je teško, a šta lako.

A zatim zaljubih se, dušu prodadoh
Za zbliženje s dragim što daleko bješe.

U opasnost srljah ja tada, misleći
Da će od pazara, možda, vajde biti.

Ta obično zaljubljeni dobivaju
Kad kupuju bliskost onih koje vole.

A kad je izgovorio te stihove, ribar pritjera čamac uz obalu, pa reče djevojci: – Siđi u čamac, odvest ću te u koje hoćeš mjesto.

I Al-Varda-fi-l-Akmam siđe u čamac, a ribar zaplovi s njom, ali kad malo odmakoše od obale, puhnu vjetar sa stražnje strane, te čamac tako brzo pojuri da izgubiše obalu iz vida, a ribar nije znao kud će otploviti. I vjetar je puhao sve jače puna tri dana, a potom se utišao po volji velikog Alaha, i oni su plovili sve dotle dok čamac nije doplovio do jednoga grada na morskoj obali...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade trista sedamdeset osma noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je čamac u kojem bjehu ribar 378.
i Al-Varda-fi-l-Akmam doplovio do jednoga grada na morskoj obali i da je NOĆ
ribar onda htio pristati uz obalu toga grada. A u tom gradu bješe jedan car koji se odlikovao velikom jarošću, a zvao se Dirbas. I baš u to vrijeme on je sjedio sa svojim sinom u carskom dvoru, a obojica gledahu kroz prozor na onu stranu gdje je bilo more, te tako ugledaše onaj čamac. I zagledaše se u čamac, pa vidješe u njemu jednu ženu sličnu mjesecu na nebeskoj padini, i ona je imala u ušima naušnice sa skupocjenim rubinima, dok joj oko vrata bješe ogrlica od dragoga kamenja. I caru bi jasno da je to kći nekoga velikaša ili cara, te iziđe iz dvora na ona vrata što bjehu prema moru i onda vidje da je čamac već pristao uz obalu i da djevojka spava, dok ribar bješe zauzet vezivanjem čamca. I car probudi djevojku, a ona se prenu iza sna plačući, te je car zapita: – Odakle si i čija si kći i zašto si došla amo? – A Al-Varda-fi-l-Akmam mu odgovori: – Ja sam kći Ibrahima, vezira cara Šamiha, a ovamo sam došla zbog jedne krupne stvari i neobične okolnosti.

I djevojka ispriča caru cijelu povijest od početka do kraja ne bojeći ga se nimalo, a zatim uzdahnu nekoliko puta i izgovori ove stihove:

Kapke mi pozlijedi suza, a tuga neobična
  Obuze me dok mi je ona iz oka tekla.

Uzrok je tom prijatelj što se u duši nastani
  Zauvijek, mada se u ljubavi ne zbližih s njim.

Crte lica mu divnog blistaju i cvjetaju –
  Na Arape i Turke ljepotom sjenu bacit će.

I sunce i mjesec sâm pred njim su se pognuli,
  Zaljubljeni, i uljudni su pred licem njegovim.

Oči su mu čarolijom čudnom osjenčane –
  U njima ćeš luk vidjeti za gađanje dignut.

O, ti, kome sve rekoh o sebi moleći te
  Za oproštaj, budi blag prema onoj koju strast mori!

A kad je izgovorila te stihove, djevojka ispriča caru svoju povijest od početka do kraja, pa proli suze i izgovori još i ove stihove:

Življasmo godinu u ljubavi čuda punoj,
  Ta rečeno je: – Živi kô u redžepu[65] uvijek.

I zar nije čudo što ujutro kad odoše
Suzama svojim u grudima plamen zažegoh,

Dok mi je iz očiju, kô kiša, srebro teklo,
Te na njivi obraza mojih zlato niklo?

I kô da se šafran-boja po njemu razlila –
S košulje Jusufove, u krvi nakvašene.

Kad je čuo te djevojčine riječi, car se uvjeri da ju je obuzela ljubav i strast, i bi mu je žao, te joj reče: – Ne strahuj i ne boj se ničega – postigla si ono što želiš i ja ću te svakako odvesti do onoga što hoćeš i nabavit ću ti ono što tražiš. Saslušaj, dakle, što ću ti reći! – I on izgovori ove stihove:

Kćeri velikaša, postigla si sve što želiš –
Vijest radosnu čuj sada, a tegoba ne boj se.

Danas ću sakupiti blago i poslat ću ga
Šamihu, a poslat ću mu konje i junake.

Vrećice mošusa poslat ću, i zlatotkanice,
I bijeloga srebra poslat ću mu, i zlata s njim,

O, jest, i u pismu svom kazat ću ja njemu
Da hoću sad da se zbližim s njim i orodim.

I učinit ću sve što mogu, samo da tebi
Na domaku bude sve ono što zaželiš.

Dugo sam ljubav kušao, te joj sad ukus znam,
I praštam svakom tko je ljubavi čašu ispio.

A kad je izgovorio te stihove, car ode ljudima iz svoje okoline, pa pozva svoga vezira i stavi u svežnjeve neizmjerno blago, a veziru naredi da te svježnjeve odnese caru Šamihu i reče mu: – Neizostavno mi dovedi otuda čovjeka koji se zove Uns-al-Vudžud, a caru reci: – Car hoće da uda svoju kćerku za Uns-al-Vudžuda, čovjeka koji ti je blizak, ne bi li se tako orodio s tobom, pa je stoga prijeko potrebno da ga pošalješ sa mnom kako bismo mogli napisati bračni ugovor između njega i careve kćeri u carstvu njenoga oca.

Zatim car Dirbas napisa caru Šamihu pismo u kojem bješe sve to, pa ga dade veziru, kome ponovo naredi da mu dovede Uns-al-Vudžuda, i reče: – Ako mi ga ne dovedeš, uklonit ću te s tvoga mjesta. – I vezir mu odgovori: – Slušam i pokoravam se! – pa ode i odnese poklone caru Šamihu, a kad dođe tom caru, isporuči mu pozdrav cara Dirbasa i preda mu pismo i poklone koje bješe donio. I car Šamih vidje te poklone i pročita pismo, a kad u njemu vidje Uns-al-Vudžudovo ime, on zaplaka groznim plačem i reče veziru koga mu bješe poslao car Dirbas: – A gdje je Uns-al-Vudžud? On je otišao, a mi ne znamo u kojem je mjestu. Dovedi mi ga, pa ću ti dati mnogo veće poklone od onih koje si mi donio.

Potom car počne plakati, jecati i jadikovati, te proli suze i izgovori ove stihove:

Dragoga mi sad vratite! Bogatstvo mi ne treba!
A poklone ne želim ja, ni bisere, ni rubine.

Sa mnom bješe mjesec puni na ljepotâ nebesima.
Od svih ljepši i bolji je – gazela mu ravna nije.

Stas njegov na granu sliči što j' nježnošću urodila.
Ali grana nije kô on, jer on plijeni razum ljudski.

Ja ga čuvah od malena, starajuć' se, njegujuć' ga.
A sad za njim ja tugujem – njim se bave misli moje.

Zatim se car obrati veziru koji mu bješe donio poklone i poslanicu, pa mu reče: – Idi svome gospodaru, pa mu reci da ima već godina dana kako je Uns-al-Vudžud odsutan, a da njegov gospodar ne zna kud je otišao, niti je dobio vijesti o njemu. – O, gospodaru – odgovori mu vezir – moj gospodar mi je rekao: – Ako mi ga ne dovedeš, oduzet ću ti vezirstvo i neću te pustiti u svoj grad. Pa kako onda da mu odem bez Uns-al-Vudžuda?

Onda car Šamih reče svome veziru Ibrahimu: – Idi s njim, a povedi i više ljudi sa sobom, pa potražite Uns-al-Vudžuda u svim zemljama. – A vezir mu odgovori: – Slušam i pokoravam se! – pa okupi ljude iz svoje okoline i povede vezira cara Dirbasa, te tako svi krenuše na put da traže Uns-al-Vudžuda . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade trista sedamdeset deveta noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Ibrahim, vezir cara Šamiha, 379.
okupio ljude iz svoje okoline, pa su svi krenuli na put da traže Uns-al-Vudžuda, NOĆ
i kad god bi prošli pored Arabljana beduina ili kojeg nastanjenog plemena, oni bi zapitali: – Je li prošao pored vas čovjek koji se zove tako i tako, a izgleda tako i tako? – Ali bi im oni odgovorili: – Ne poznajemo ga. – I oni su se svejednako raspitivali po gradovima i selima i tražili po ravnicama i bregovima, po pustarama i pustinjama, dok tako ne dođoše do morske obale. I onda zatražiše čamac, pa se ukrcaše u nj i tako su plovili dok nisu došli do Otoka majke lišene djeteta, a onda vezir cara Dirbasa zapita vezira cara Šamiha: – Zašto je taj otok tako nazvan? – A vezir mu odgovori: – Zato što se na njemu u drevna vremena nastanila jedna džinka, a to bješe jedna od kitajskih džinki, koja je bila zavoljela jednoga čovjeka, te ju je obuzela strast. I ta džinka se poboja da joj što ne učine njeni rođaci, a kad je obuze još veća strast, ona poče tražiti neko mjesto na zemlji gdje bi mogla sakriti toga čovjeka od džinova koji joj bjehu bliski, pa tako nađe ovaj otok, odsječen od ljudi i džinova, do kojeg ne može dospjeti nitko – ni čovjek, ni džin. I ta je džinka ugrabila svoga dragana i smjestila ga tamo, pa je počela odlijetati svojima i polako se vraćati njemu, i to potraja dugo, a za to vrijeme ona izrodi s njim mnogo djece na tom otoku. I svi trgovci koji su plovili pored tog otoka čuli su djetinji plač, koji nalikuje na plač majke lišene djeteta (to jest majke koja je izgubila djecu), te su govorili: – Zar je ovdje ta žena što je ostala bez djeteta? – I vezir cara Dirbasa se začudi kad je čuo te riječi.

I putnici su išli sve dotle dok nisu došli do dvora, a onda zalupaše na vrata, te se ona otvoriše, pa iz dvora iziđe jedan eunuh, koji prepozna Ibrahima, vezira cara Šamiha, te mu poljubi ruke, a zatim vezir uđe u dvor, i u dvorištu, među eunusima, ugleda jednoga fakira, a to bješe Uns-al-Vudžud. I vezir zapita: – Odakle je ovaj? – a ljudi mu odgovoriše: – To je trgovac. Imovina mu je potonula, a on se spasio, ali je bjesomučan. – I vezir ga ostavi, pa uđe u dvor, ali od njegove kćeri ne bješe ni traga, i onda vezir zapita o njoj robinje koje bjehu u dvoru, a one mu rekoše: – Ne znamo kako je otišla, a s nama je provela samo malo vremena. – I vezir proli suze i izgovori ove stihove:

Evo kuće gdje pjevahu jata ptica
I gdje prag u cvijeće bješe zarastao.

Ali plačuć' do nje dođe zaljubljeni,
Jer ugleda vrata kućna otvorena.

Kad bih znao gdje sam dušu izgubio –
Kraj te kuće što ostade bez vlasnika.

Sve je lijepo i raskošno u njoj bilo
A vratari bjehu ljudi znameniti.

I odjeću on tananu imao je. –
Kad bih znao gdje su sada domaćini!

A kad je izgovorio te stihove, vezir poče plakati, jecati i jadikovati, i uzviknu: – Lukavstvom se ne može izbjeći ono što je dosudio Alah, i čovjek ne može pobjeći od onog što je on odredio i odlučio! – A zatim se pope na krov i na njemu vidje balbeško odijelo, koje bješe privezano za puškarnice na dvoru, a dopiraše do zemlje. I veziru bješe jasno da se djevojka spustila na tome mjestu, pa je otišla, kao bezumnica i djevojka koju je snašla nevolja. I vezir se okrene i ugleda na krovu dvije ptice – gavrana i sovu, – a on je mislio da su te ptice vjesnici zla, te poče uzdisati i izgovori ove stihove:

U kuću dragoga uđoh s nadom velikom
Da će minuti tuga i strast kad trag im vidim.

Al' drage ne ugledah, već na njoj vidjeh samo
Dvije ptice zloslutnice – gavrana i sovu s njim.

I reče jezik sudbe: – Okrutan si bio kad si
Nagnao zaljubljene da se s dragim rastanu.

Osjeti sad, kô oni, bol zbog zanosa toga,
I živi sâm u tuzi, između vatre i suza.

Zatim vezir siđe s krova plačući, i reče eunusima da se popnu na brijeg i potraže svoju gospođu. I oni to uradiše, ali je ne nađoše, i eto šta je bilo s njima.

A što se tiče Uns-al-Vudžuda, on bijaše uvjeren da je Al-Varde-fi-l-Akmam nestalo, te vrisnu iz svega glasa i pade onesviješten i dugo ostade u nesvjestici,

te su ljudi mislili da ga je uzeo i odnio svemilostivi i da je utonuo u ljepotu veličine onoga koji sudi. A kad je izgubio nadu da će naći Uns-al-Vudžuda, a vidje da je srce vezira Ibrahima zaokupljeno mislima o nestanku njegove kćeri Al-Varde-fi-l-Akmam, vezir cara Dirbasa zaželi da ode u svoju zemlju, iako nije postigao ono što je htio. I vezir Ibrahim, otac Al-Varde-fi-l-Akmam, poče se praštati s njim, a vezir cara Dirbasa mu reče: – Povest ću ovoga fakira – možda će dati veliki Alah da se carevo srce sažali na mene zahvaljujući njegovu blagoslovu – jer je toga fakira uzeo Alah k sebi. A potom ću ga poslati u zemlju Isfahan, budući da je ta zemlja blizu naše zemlje. – Čini šta hoćeš – reče mu vezir Ibrahim, pa svatko ode svojim putem, a vezir cara Dirbasa povede Uns-al-Vudžuda ...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade noć kojom se puni trista osamdeset noći, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je vezir cara Dirbasa poveo Uns-al-Vudžuda i da je putovao s njim tri dana – a mladić bješe onesviješten, te su ga nosili na mazgama, mada on nije znao da li ga nose ili ne nose. A kad je došao k sebi, on zapita: – U kojem smo mjestu? – a ljudi mu odgovoriše: – Ti putuješ s vezirom cara Dirbasa. 380. NOĆ

Potom ljudi odoše veziru, pa mu rekoše da je Uns-al-Vudžud došao k sebi, te mu vezir posla ružine vodice i šećera, a ljudi mu dadoše da se napije te vode, i tako ga oživješe.

I oni su putovali sve dotle dok se ne približiše gradu cara Dirbasa, a car poruči veziru: – Ako mi nisi doveo Uns-al-Vudžuda, nemoj mi nikada doći! – I vezir pročita to carevo naređenje i bi mu teško zbog njega. A vezir nije znao da je Al-Varda-fi-l-Akmam kod cara, niti je znao zašto ga je car poslao po Uns-al-Vudžuda, a nije znao ni zašto se car Dirbas hoće oroditi s carem Šamihom, kao što ni Uns-al-Vudžud nije znao kamo ga nose i zašto je car poslao vezira da ga traži, dok vezir opet nije znao da vodi baš Uns-al-Vudžuda. I vezir vidje da je Uns-al-Vudžud došao k sebi, te mu reče: – Car me je poslao da učinim nešto, a ja to nisam učinio, i car je saznao da sam došao, pa mi je poslao pismo u kojem mi kaže: – Ako nisi to učinio, nemoj ulaziti u moj grad. – A šta je to potrebno caru? – zapita ga Uns-al-Vudžud, i vezir mu ispriča cijelu povijest, te mu onda Uns-al-Vudžud reče: – Ne boj se! Otiđi caru i povedi me sa sobom, a ja ti jamčim da će Uns-al-Vudžud doći. – I vezir se obradova, te uzviknu: – Je li istina to što mi kažeš? – A Uns-al-Vudžud mu odgovori: – Jest! – I onda vezir uzjaha konja, a povede i Uns-al-Vudžuda, pa obojica odoše caru.

Kad njih dvojica stigoše na dvor, car zapita vezira: – Gdje je Uns-al-Vudžud? – a Uns-al-Vudžud reče: – O, care, ja znam gdje prebiva Uns-al-Vudžud – te car reče mladiću da mu priđe, pa ga zapita: – A u kojem je mjestu? – I Uns-al-Vudžud mu odgovori: – U jednom mjestu koje je veoma blizu, ali mi reci šta hoćeš od njega, pa ću ti ga dovesti. – S ljubavlju i drage volje, samo što ti to mogu reći u četiri oka. – I car naredi ljudima da odu, a zatim ode s

Uns-al-Vudžudom na jedno usamljeno mjesto, i tamo mu ispriča cijelu povijest od početka do kraja. I onda Uns-al-Vudžud reče caru: – Donesi mi raskošno odijelo i obuci mi ga, pa ću ti brzo dovesti Uns-al-Vudžuda. – Na to mu car donese raskošno odijelo, a Uns-al-Vudžud ga obuče, pa reče: – Ja sam Uns-al-Vudžud, na žalost zavidljivaca! – A zatim izgovori ove stihove:

U samoći je uvijek sa mnom misao o dragom,
I ona goni tugu, mada je daleko on.

U očima su suze, i samo kada suzu
Iz očiju prolijem, ja opet lakše dišem.

Tuga je moja veća od svake tuge druge,
I čuda činjah u ljubavi i zaljubljenosti.

I noći provodim bez sna, ne svodeć' očiju,
Jureć' u strasti svojoj između raja i vatre,

Strpljivost moja divna izdala me napokon,
I sve su veći zato ljubav i bijeda moja.

I tijelom tanak postah od muka zbog daljine,
I strast izmijeni tako oblik i lice moje.

O, kad bih znao, poslije daljine te i jada,
Da l' će me zbliženjem s dragim sudba obdariti!

I da li će uviti svitak koji sama odvi,
Da zagladi tegobe sve radošću zbliženja?

I da li će mi dragi biti drug za stolom,
I najčistija utjeha da l' će bol zamijeniti?

A kad je mladić izgovorio te stihove, car mu reče: – Alaha mi, vi ste pravi zaljubljenici i dvije sjajne zvijezde na nebu ljepote, i čudno je to što vam se dogodilo, a neobične su okolnosti u kojima ste!

Potom car ispriča do kraja povijest Al-Varde-fi-l-Akmam, a mladić ga zapita: – Ama gdje je ona, o, care vremena? – A car mu odgovori: – Ona je sad kod mene.

I car pozva suca i svjedoka, pa zaključi bračni ugovor između djevojke i Uns-al-Vudžuda, i iskaže poštovanje mladiću i obaspe ga dobročinstvima, a potom car Dirbas posla svoga poslanika caru Šamihu i javi mu sve što se bješe dogodilo u njegovu dvoru s Uns-al-Vudžudom i Al-Vardom-fi-l-Akmam.

A car Šamih se veoma obradova tome, te posla pismo caru Dirbasu, u kojem napisa ovo: – Kad je bračni ugovor zaključen kod tebe, valja da se svadbena svečanost i odlazak muža i žene u ložnicu obavi kod mene.

Potom car Šamih opremi deve, konje i ljude, pa ih posla po Uns-al-Vudžuda i Al-Vardu-fi-l-Akmam, a kad njegovi poslanici stigoše tamo, car Dirbas obdari mladića i djevojku velikom svotom novaca i posla ih s mnogim vojnicima, te su oni putovali s njima dok nisu stigli do svoga grada, a kad su stigli, ljudi vidješe ljepši od svih prizora koji su ikad vidjeli. I car Šamih okupi sve koji dođoše s glazbalima da pjevaju, i priredi gozbu koja potraja sedam dana,

a car Šamih je svakoga dana nagrađivao ljude raskošnom odjećom i činio im dobra. Potom Uns-al-Vudžud ode Al-Vardi-fi-l-Akmam, pa je zagrli, i njih dvoje su sjedili tako i plakali od neizmjerne sreće i radosti, i onda Al-Varda-fi-l--Akmam izgovori ove stihove:

Veselje dođe i odnese brige i žalost,
I sastasmo se opet, na žalost zavidljivih.
Mirisni vjetrić zbliženja duhnuo je na nas,
I srce oživje, i tijelo, i sve u nama.
I sjaj prijateljstva divni bljesnu za nas.
I bubanj bije za nas na sve četiri strane.
Ne mislite da sada od tuge plačemo mi –
Naprotiv, od radosti nam oči suze liju.

A kad je Al-Varda-fi-l-Akmam završila te stihove, oni se opet zagrliše i ostadoše tako zagrljeni dok ne padoše onesviješteni...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade trista osamdeset prva noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da su Uns-al-Vudžud i Al-Varda--fi-l-Akmam pali onesviješteni od miline što su se sreli, a kad su se povratili od nesvjestice, Uns-al-Vudžud je izgovorio ove stihove: 381. NOĆ

O, kako su mi slatke noćce ljubavi,
Kad je pravedan dragi prema meni!
Sad je blizina naša neprekidna,
A rastanku našem kraj je došao.
I sudba nam se s naklonošću bliži,
Mada se ranije klonila nas.
Sastasmo se, na čežnju požalismo
I na noći što nam tugu doniješe.
Zaboravismo sve što je bilo, gospodo,
Milostivi nam oprosti sve što je minulo.
Kako je ugodan, sladak život naš!
Gospodareći, još više volim ja!

A kad je on izgovorio te stihove, zagrliše se opet, pa legoše tako usamljeni te su provodili vrijeme u razgovoru, u izgovaranju stihova i pričanju golicavih povijesti i priča, dok naposljetku ne utonuše u more strasti. I tako im prođe sedam dana, a oni nisu razlikovali noć od dana, ni dan od noći, predani najvećem uživanju i obuzeti najvećom radošću, srećom i veselošću, te tih sedam dana bjehu kao jedan jedini dan, poslije kojeg nema drugog dana, a saznaše da je nastao sedmi dan samo po tome što su došle robinje s glazbalima. I Al-Varda-fi-l-Akmam izrazi svoje veliko čuđenje i izgovori ove stihove:

Na jad zavidljivih i opadača
Postigoh s dragim ono za čim žudjeh.

Napokon se sastasmo i zagrlismo,
Dobismo svilu i zlatotkanicu

Na kožnoj postelji, sad napunjenoj
Paperjem i perjem čudnih ptica.

I vina neću, jer sad mogu piti
Sokove ljubavi, slađe i od meda.

Tako mi je ugodna blizina s njim,
Da ne znam za dalek ni za blizak čas.

Već sedam noći prohuja nad nama.
A mi, gle čuda, ne znadosmo za to!

I čestitajući nedjelju, rec'te:
– Produži Alaše, zbliženje s dragim.

A kad je djevojka izgovorila te stihove, Uns-al-Vudžud je poljubi više od sto puta, pa uzvrati ovim stihovima:

Dan radosti dođe i čestitanja,
Dođoše dragi, rastanka spaseni.

Zabavi me on radošću zbliženja
I razgovor vodeć' ugodan sa mnom.

I tako me opi vinom prijateljstva
Da se od njega na kraju obeznanih,

Pa radosni legosmo i veseli,
I vina se latismo i pjevanja.

I ne znadosmo tad u zanosu svom,
Koji je dan prvi, a koji drugi.

Nek je zbliženje nazdravlje dragom,
I neka se, kô i mi, razveseli!

A kad je Uns-al-Vudžud izgovorio te stihove, oboje ustadoše i iziđoše iz svojih soba, pa obdariše ljude novcem i odijelom i počeše davati i darivati. I Al-Varda-fi-l-Akmam naredi slugama da joj očiste kupatilo, pa reče Uns-al-Vudžudu: – O, svježino očiju mojih, hoću da te vidim u kupatilu, a bit ćemo sami i nikoga neće biti s nama. – I obuze ih još veća radost, te Al-Varda-fi-l-Akmam izgovori ove stihove:

O, ti što već odavno vladaš mnome
(A novo od starog pomoć nije).

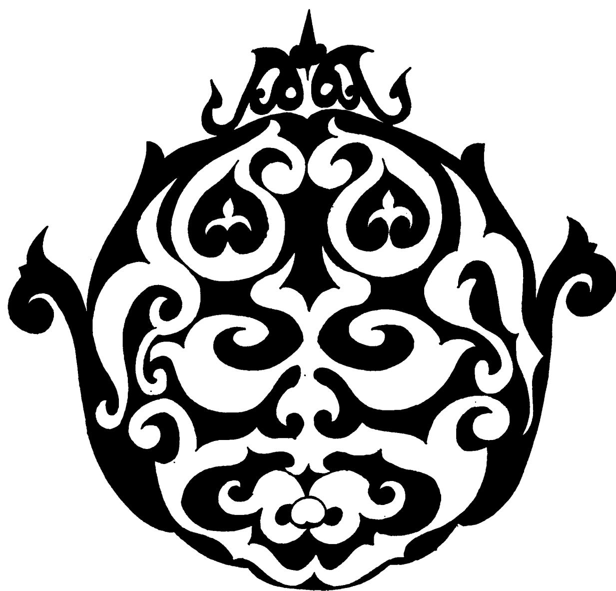
O, ti što si nezamjenljiv za me,
Prijatelje druge zaželjeti neću –

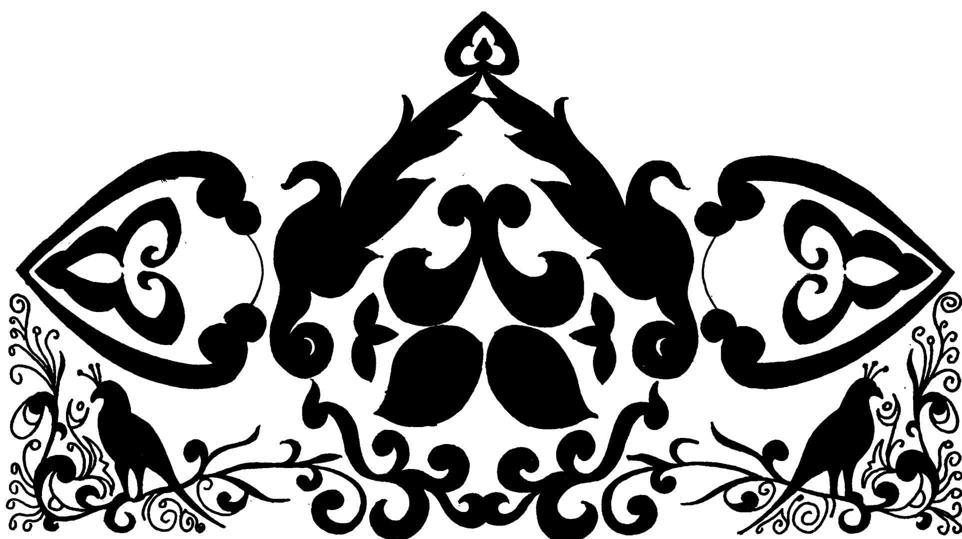
Hajd'mo u hamam, svjetlosti mog oka,
Vidjet ćemo mi raj svoj usred pakla.

I sudbi sve grijehe oprostit ćemo.
I zahvaliti se gospodu blagom.

A kad je Al-Varda-fi-l-Akmam izgovorila tu pjesmu, oboje ustadoše, pa odoše u kupatilo, u kojem se nasladiše jedno drugim, a zatim se vratiše u dvor, u kojem su živjeli u najvećoj radosti, dok im ne dođe Rušiteljica uživanja i Rastavljateljica skupova.

I neka je slava onome koji se ne mijenja i neprestano postoji, i kome se sve vraća!

PRIČA O ABU-NOVASOVOJ DOSJETLJIVOSTI, I DRUGE PRIČE O VRLINAMA LJUDI I CAREVA

PRIČA O ABU-NOVASOVOJ DOSJETLJIVOSTI

PRIČA SE DA JE ABU-NOVAS, Harun ar-Rašidov pjesnik-ljubimac, ostao jednoga dana među danima sam u kući i da je pripremio jednu raskošnu odaju, u koju je donio svakojaka jela i poslastice – sve ono što mogu poželjeti usta i jezik – a potom je izišao iz kuće da se prošeta i potraži prikladnog gosta za tu sobu, rekavši: – Bože i gospodaru i gospode, dovedi mi nekog koji pristaje uz onu sobu i s kojim mogu objedovati na današnji dan.

I još nije pravo ni izgovorio te riječi, kadli ugleda tri golobrada ljepotana, slična mladićima iz rajskih vrtova, samo što njihova boja bijaše različita, dok njihova krasota bijaše slična u svojoj neobičnosti. I gipkost njihovih udova ulijevala je nadu u ono što spominje onaj koji reče:

Ugledah dva mladića i rekoh tad:
Zaljubih se u vas! – A oni će mi:

– Imaš li para? – Te rekoh: – Dat ću sve!
I onda rekoše oni: — Bit će to!

A Abu-Novas se povede za tim riječima, pa pođe k tim mladićima, te ih pozdravi i poželje im mira, a oni ga dočekaše s najljepšim pozdravom i poštovanjem. Potom mladići htjedoše da odu nekuda, ali ih Abu-Novas zadrža, pa izgovori ove stihove:

Drugome trčat' nemojte – ja imam blago veliko.
I imam sjajnog napitka što ga monasi spremiše.

I imam ovna pečena, i ptica soja svakoga.
Volite jedan drugoga, a ja nek budem međ' vama!

I mladići se povedoše za njegovim stihovima i osjetiše da su skloni da ga zadovolje, te mu odgovoriše...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade trista osamdeset druga noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Abu-Novas primamio mladiće svojim stihovima, te su mu odgovorili s pažnjom i pokornošću. I tako oni odoše s njim u njegovu kuću i vidješe da se u njoj nalazi sve ono što im je on opisao u svojim stihovima, te sjedoše, pa počeše jesti i piti, i naslađivati se i veseliti. A potom mladići zamoliše Abu-Novasa da presudi tko je od njih bolji po svome sjaju i ljepoti i čiji je stas vitkiji i skladniji, te Abu-Novas pokaza jednoga od njih, pošto ga je najprije dvaput poljubio, pa izgovori ove stihove: 382. NOĆ

Za madež na obrazu njegovu dušu dat ću,
Samo odakle novac da uzmem, da ga kupim?

Slava onom što mu od dlaka obraz očisti
I svoj ljepoti stanište dade u madežu tom!

Potom pokaza drugoga, pošto ga je najprije poljubio u usta, pa izgovori ove stihove:

Dragi moj! On je madežom ukrašen
Kao mošusom na kamforu sjajnom.

Pogled mi se začudi kad ga vidje,
A on mi reče: – Proroku se molite!

Potom pokaza trećega, pošto ga je najprije poljubio deset puta, pa je izgovorio ove stihove:

U srebrnom staklu zlato topi momče
Što je dlanove obojilo vinom.

S peharnicima i čašom je išao
A oči mu s drugom dvojicom bjehu.

Gazelica divna, Turče mlado,
Slabine mu vuku brda Honejina.

Iako u »krivom« duša obitava,
Ja srcem između »pokretača« živim.

Jedan vodi ljubav u doline Bekra,
A drugi u zemlju džamija je vuče.

I sva tri djetića ispiše po dva pehara, a kad dođe red na Abu-Novasa, on uze pehar, pa izgovori ove stihove:

Vino uzimaš ti iz ruku gazele nježne,
Što nježnošću svojom na tebe i vino sliči.

A vino se s uživanjem pije samo onda
Kad blistaju obrazi onoga što ga toči.

Potom ispi svoju čašu, pa ona poče kružiti, a kad i po drugi put dođe red na Abu-Novasa, on podlegne radosti i izgovori ove stihove:

Drug za stolom odsad pehar neka ti bude,
Nek jedan smjenjuje drugi, a ti ih ispijaj sve.

Iz ruku svjetloustog mladića, čudesno lijepog,
Što je nježan kad spava kô voće ili mošus,

Iz ruku te gazele nježno vino uzimaj –
Ljubljenje obraza njenih od vina slađe mi je.

A kad se Abu-Novas tako opio da nije znao gdje mu je glava i gdje su mu noge, tijelo mu se nagnu prema mladićima, i on ih poče ljubiti i grliti, preplićući svoje noge s njihovima, ne misleći na grijeh i sramotu i izgovarajući ove stihove:

Najviše uživam samo s mladićem
Što pije u društvu mladića divnih.

Jedan od njih pjeva, a kad drmne drugog,
Ovaj nazdravlja s peharom u ruci.

I kad god osjetim potrebu da ljubim,
Ja koga bilo u usne cjelivam.

Dok su oni tako sjedili, odjednom netko zalupa na vrata, te pustiše došljaka da uđe, a kad on uđe, svi vidješe da je to gospodar pravovjernih Harun ar-Rašid. I svi ustadoše kad je on ušao, pa poljubiše zemlju između njegovih ruku, a Abu-Novas se istrijezni, jer se bojao kalifove veličine. I gospodar pravovjernih mu reče: – Hej, Abu-Novase! – A Abu-Novas mu odgovori: – Ovdje sam, o, gospodaru pravovjernih, Alah ti pomogao! – I kalif ga zapita: – Šta je to? – O, gospodaru pravovjernih, nema sumnje da je stvar takva da ne treba ni pitati – odgovori Abu-Novas, a kalif reče: – O, Abu-Novase, ja sam molio velikog Alaha da me posavjetuje, pa sam te postavio za kadiju podvodača, – A da li ti je milo da me postaviš za takvog kadiju, o, gospodaru pravovjernih – zapita Abu-Novas. – Jest – odgovori kalif, a Abu-Novas ga zapita: – O, gospodaru pravovjernih, da nemaš neku molbu da mi podneseš? – I gospodar pravovjernih se naljuti, te se okrene i ode, pucajući od ljutine, a njih ostavi. A kad se spusti noć, gospodar pravovjernih je provede ljuteći se veoma na Abu-Novasa, dok je Abu-Novas proveo tu noć ne može biti radosniji, zabavljajući se i veseleći.

A kad je nastalo jutro i zasjalo njegovo svjetlilo, Abu-Novas rasturi društvo i pusti mladiće da odu, pa obuče svečano odijelo i iziđe iz kuće, uputivši se gospodaru pravovjernih. A gospodar pravovjernih je imao običaj da poslije

raspuštanja divana odlazi u dvoranu za doček i da u nju poziva pjesnike i svoje drugove za stolom i glazbenike, a onda bi svi oni sjeli na svoja mjesta, ne griješeći. I dogodi se da je toga dana kalif izišao iz divana i otišao u tu dvoranu, u koju je pozvao svoje drugove za stolom, rekavši im da sjednu na svoja mjesta, a kad je došao Abu-Novas i htio sjesti na svoje mjesto, gospodar pravovjernih pozva Masrura, nosioca mača, pa mu naredi da svuče Abu-Novasa i da mu za leđa priveže magareće sedlo, a da mu na glavu namakne ular i na zadnjicu podrepnjak, pa da ga tako vodi u sobe robinja . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade trista osamdeset treća noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je gospodar pravovjernih naredio Masruru da vodi tako Abu-Novasa u sobe robinja, u ženske odaje i druge sobe, ne bi li mu se svi smijali, a potom da mu odsiječe glavu i da mu je donese. I Masrur reče: – Slušam i pokoravam se! – pa se lati onoga što mu bješe naredio gospodar pravovjernih i poče voditi Abu-Novasa iz jedne sobe u drugu (a soba bješe toliko koliko ima dana u godini), i Abu-Novas ispade smiješan, te mu dadoše novaca svi koji ga vidješe, tako da se on vrati s punim džepom novaca. I dok je on bio u takvu stanju, odjednom naiđe Džafar-Barmakid, koji je došao kalifu (a Džafar bješe odsutan zbog nekog važnog posla gospodara pravovjernih), i on ugleda Abu-Novasa u takvu stanju, pa ga prepozna i reče: – Hej, Abu-Novase! – A Abu-Novas mu odgovori: – Ovdje sam, o, gospodaru naš! – I onda ga Džafar zapita: – A šta si to zgriješio te si tako kažnjen? – Ništa nisam zgriješio – odgovori mu Abu-Novas; – ja sam gospodaru kalifu poklonio svoje najljepše stihove, a on mi je poklonio svoje najljepše odijelo. – Kad je to čuo, gospodar pravovjernih se nasmija smijehom koji potjecaše iz srca punoga gnjeva, te mu tako oprosti i naredi slugama da mu daju punu kesu novaca.

383. NOĆ

PRIČA O ČOVJEKU IZ BASRE I NJEGOVOJ ROBINJI

Priča se i to da je jedan čovjek iz Basre kupio jednu robinju, pa ju je odlično odgojio i obučio, a volio ju je tako velikom ljubavlju da je potrošio sav novac zabavljajući se i veseleći se s njom, dok naposljetku nije ostao bez ičega i dok mu nije dodijao život u najvećem siromaštvu. I onda mu reče robinja: – O, gospodaru, prodaj me – tebi je potreban novac koji možeš dobiti za mene, a meni je žao što si u takvu stanju i vidim da si siromašan. Ako me prodaš, pa počneš trošiti novac koji možeš dobiti za mene, to će biti bolje za tebe, a možda će veliki Alah uvećati tvoju imovinu.

I robinjin gospodar pristade na to zato što bješe u teškom položaju, te odvede robinju na trg. I posrednik ponudi djevojku basorskom emiru (a on se zvao Abd-Alah-ibn-Mamar at-Tajmi), kome se svidje robinja, te je kupi za

pet stotina dinara i dade novac njenu gospodaru. A kad robinjin gospodar uze novac i htjede otići, djevojka zaplaka i izgovori ove stihove:

Nazdravlje nek ti je novac koji si dobio sad,
A meni ostaje jad samo i razmišljanje.
I duši velim svojoj, koja tugom tuguje:
– Dodao il' oduzeo – dragoga više nema.

I robinjin gospodar ču njene riječi, te poče uzdisati i izgovarati ove stihove:

Kad više ne pomažu okretnost i lukavstvo,
I smrt kad ti ostane samo – oprosti onda.
I jutrom i večerom sjećanje na njih drug mi je,
I sa srcem razgovaram, duboko zamišljenim.
Pozdravljam te! Posjetit te ne možemo više,
A zbližit' se možemo tek po volji Ibn-Mamara.

I Abd-Alah-ibn-Mamar ču njihove stihove i vidje da su oboje žalosni, te uzviknu: – Alaha mi, ja neću dati da se rastanete mojom pomoću, jer mi je jasno da volite jedno drugo. Uzmi novac i djevojku, o, čovječe, s Alahovim blagoslovom – zaljubljenima je teško da se rastanu!... – I oboje mu poljubiše ruku, pa odoše, i prebivahu zajedno dok ih ne rastavi smrt. Pa neka je slava onome koji ne može umrijeti!

PRIČA O UZRITU I NJEGOVOJ DRAGANI

Priča se i to da je u plemenu Benu-Uzra bio jedan obrazovan čovjek koji nije provodio nijedan dan bez ljubavi. I njemu se dogodi da zavoli jednu lijepu ženu u logoru i da joj nekoliko dana šalje poslanice, ali ona bješe stalno surova prema njemu i klonila ga se, dok naposljetku čovjeku ne dojadi strast, ljubav i uzbuđenje. I on se teško razboli, te legne u postelju, a san ga ostavi, i ljudima bi jasno šta je s njim, te se tako pronese glas o njegovoj ljubavi...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade trista osamdeset četvrta noć, ona reče:

384. NOĆ – Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da se tom čovjeku bolest pogoršala, te njegove patnje postadoše tako velike da zamalo nije umro, a onda onu ženu počeše moliti njegovi i njeni rođaci da ga obiđe, ali ona to ne htjede učiniti dok nije saznala da je taj čovjek na rubu groba. I ljudi joj rekoše to, a ona se sažali na čovjeka i smilova se da ga posjeti, a njemu potekoše suze iz očiju kad ju je ugledao, i srce mu bješe skrhano kad je izgovorio ove stihove:

Života ti tvoga, nosila moja kad prođu
Kraj tebe (a njih četvorica će ponijeti),
Hoćeš li poći za njima, da tada pozdraviš
Grob u kojem će umrli zakopan počivati?

I žena zaplaka groznim plačem kad je čula njegove riječi i uzviknu: – Alaha mi, ja nisam znala da je tvoja ljubav bila tolika da te je bacila u ruke smrti! Da sam to znala, ja bih ti zacijelo pomogla i naslađivala bih se blizinom s tobom.

A kad je taj čovjek čuo ženine riječi, suze mu potekoše kao iz oblaka iz kojeg lije kiša, i on izgovori ove pjesnikove riječi:

Došla je ona, ali je već smrt među nama,
I zbližila se sa mnom, al 'koristi od tog nema.

A potom čovjek samo jedanput jauknu, pa umre, a žena pade na nj, ljubeći ga i plačući, i ona je plakala sve dotle dok se nije onesvijestila, a kad je došla k sebi, ona ostavi u amanet svojim rođacima da je sahrane u njegovu grobu, kad bude umrla. I ona proli suze iz očiju i izgovori ove stihove:

I bjesmo mi na zemlji, a život nam vedar bješe,
I dika bjesmo za logor, kuću i rodni kraj.
Al' eto, rastavi nas sudbina prevrtljiva,
Te nas sad pokrov spaja u utrobi zemljinoj.

Kad je izgovorila te stihove, žena zaplaka groznim plačem, i kukala je i plakala neprestano dok nije pala onesviještena. I provela je tri dana u nesvjestici, i onda je umrla, te je sahraniše u grob onoga čovjeka, a to je jedna od čudnih istovremenosti u ljubavi.

PRIČA O JEMENSKOM VEZIRU I NJEGOVU BRATU

Priča se i to da je gospodar Bedr-ad-din, jemenski vezir, imao brata rijetke ljepote i da se mnogo brinuo za njega. I Bedr-ad-din poče tražiti čovjeka koji će mu učiti brata, te tako nađe jednog uzvišenog, dostojanstvenog, čudnog i pobožnog starca, pa ga useli u kuću koja se nalazila pored njegove kuće. I starac provede nekoliko dana u toj kući izlazeći svakoga dana iz nje i odlazeću u kuću gospodara Bedr-ad-dina, da mu uči brata. A potom u starčevu srcu planu ljubav prema tom mladiću, i njegova strast postajaše sve veća, i on bijaše uzbuđen zbog toga, te se jednoga dana požali mladiću na ono što se zbivalo s njim, a mladić mu reče: – Kakvim lukavstvom da se poslužim, kad ne

mogu ostaviti brata ni noću ni danju – on je stalno sa mnom, kao što vidiš. – Moja je kuća pored tvoje kuće – odgovori mu starac – pa kad zaspi tvoj brat, ti možeš ustati i otići u sobu osame i pretvarati se da spavaš, a zatim se popni na krov uza zid, pa ću te ja dočekati iza ograde. Posjedit ćeš malo kod mene, pa ćeš se vratiti, te tako tvoj brat neće ništa saznati. – I mladić mu odgovori: – Slušam i pokoravam se!

I potom starac pripremi svakojake rijetkosti koje su priličile mladićevu dostojanstvu, i eto šta je bilo s njim.

Što se pak tiče mladića, on uđe u sobu osame i u njoj pričeka da mu brat legne u postelju, a kad prođe jedan sat noćnoga vremena i kad mu brat utonu u san, on ustade i priđe zidu. I onda mladić vidje da starac stoji i da ga čeka, a starac mu pruži ruku, te je on uhvati i tako uđe u njegovu kuću, a to bješe u noć punoga mjeseca. I oni su sjedili za stolom i obređivali se čašom punom vina, i starac poče pjevati, a mjesec je bacao na njih svoje zrake.

I dok su oni tako provodili vrijeme u veselju i radosti, u uživanju, sreći i blaženstvu, od kojih se mute um i pogledi i koji su suviše veliki da bi se mogli opisati, gospodar Bedr-ad-din se probudi i ne nađe svoga brata, te se uplaši i ustade, a onda vidje da su vrata otvorena, te iziđe i ču neki razgovor. I onda se on pope na krov uza zid i vidje svjetlost koja je sjala u starčevoj kući, a kad pogleda iza zida, vidje njih dvojicu kako se obređuju čašom. I starac ču Bedr-ad-dina (a držao je čašu u rukama), te zapjeva i izgovori ove stihove:

Zagrljen sa mnom, s obrazom uz obraz
Spavaše ljepotan kome ravna nema.
A puni mjesec gledaše nas tada,
Zapitaj njega – neće odat' brata.

I gospodar Bedr-ad-din ču te stihove, ali je bio taliko blag da je uzviknuo: – Alaha mi, neću vas odati! – I on ode, a njih ostavi u najvećoj radosti.

PRIČA O UČENIKU I UČENICI

Priča se i to da su jedan dječak i jedna djevojčica učili čitati u školi, pa je dječaka obuzela ljubav prema djevojčici . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade trista osamdeset peta noć, ona reče:

385. NOĆ – Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je dječaka obuzela ljubav prema djevojčici i da je dječak jednoga dana, u trenutku kad ih djeca nisu gledala, uzeo ploču te djevojčice, pa na njoj napisao ove stihove:

Šta možeš reći o onom što ga ljubav izmoždi,
I od velike ljubavi za te što je zbunjen?

On se tuži na ljubav, čežnju i patnju svoju,
A ono u duši što mu je skriti ne može.

A kad je uzela svoju ploču, djevojčica vidje da su na njoj napisani stihovi, te ih pročita i shvati šta oni znače, pa zaplaka iz sažaljenja prema dječaku i napisa na ploči ispod onoga što je napisao dječak, ova dva stiha:

Kad vidimo da je zaljubljeni izmožden sav
Od zaljubljenosti svoje, milostivi bit ćemo.

I cilj svoj u ljubavi slobodno će postići on,
Pa ma se protiv nas pokrenulo sve što biva.

I dogodi se da je učitelj ušao u školu, a oni ga nisu primijetili, pa je našao ploču, uzeo je i pročitao ono što bješe na njoj, i onda mu bi žao dječaka i djevojčice, te je napisao ova dva stiha ispod njihovih stihova:

Sa zaljubljenim budi prisna, kazne se ne boj –
Od ljubavi zaljubljeni doista gubi glavu.

A što se učitelja tiče – njega se ne boj –
Doista tu strast je, ne jednom, osjetio on.

I dogodi se da je gospodar te robinje ušao toga časa u školu, pa je našao ploču te djevojčice i pročitao na njoj riječi koje bjehu napisali djevojčica, dječak i učitelj, te onda i on sâm napisa na ploči, ispod svega, ova dva stiha:

Neka vas Alah nikad ne razdvoji,
I nek se zbuni opadač i zamori!

A od učitelja – Alaha mi! – oči mi
Ne vidješe nikad podvodača boljeg.

Potom robinjin gospodar posla po suce i svjedoke i napisa njen bračni zapis s tim mladićem u toj istoj sobi, i priredi im gozbu i bješe veoma milostiv prema njima, i svi su oni živjeli zajedno uživajući i radujući se dok ih ne stiže Rušiteljica uživanja i Rastavljateljica skupova.

PRIČA O PJESNIKU AL-MUTALAMISU

Priča se i to da je slavni pjesnik al-Mutalamis[66] pobjegao od an-Numana-ibn-al-Munzira, i da ga nije bilo mnogo godina, te se mislilo da je umro. A on je imao lijepu ženu, koja se zvala Umejima, i njoj su savjetovali njeni rođaci da se uda, a ona to nije htjela, ali su je prosili mnogi ljudi, te su joj ro-

đaci dosađivali i primoravali je da se uda. I ona naposljetku pristade na to, mada s odvratnošću, te je tako udadoše za jednoga čovjeka iz njena plemena, dok je ona i dalje voljela velikom ljubavlju svoga muža al-Mutalamisa. I nastade noć kad je valjalo odvesti Umejimu onome čovjeku za koga se udala na navaljivanje svojih rođaka, a njen muž al-Mutalamis dođe baš te noći. I on ču u logoru svirku i svirale i daire, a po nekim znacima vidje da je to neka svetkovina, te zapita jedno dijete kakva je to svetkovina, a djeca mu rekoše: – Umejimu, al-Mutalamisovu ženu, udali su za toga i toga, pa će joj on doći noćas.

Kad je čuo te riječi, al-Mutalamis se posluži lukavstvom i uđe u nevjestinu sobu, umiješavši se među žene, i onda vidje da su ženik i nevjesta u postelji i da je ženik već prišao nevjesti. I onda Umejima duboko uzdahnu, i zaplaka i izgovori ove stihove:

O, kad bih znala – ta slučajnosti mnogo ima –
U kojoj zemlji živiš sad, Mutalamise moj!

A njen muž, al-Mutalamis, bješe jedan od čuvenih pjesnika, te joj on odgovori ovim riječima:

U najbližoj kući sam sad, znaj, Umejima,
I kad se na putu odmarah, ja k tebi stremljah.

Kad je to čuo, ženiku sve postade jasno, te brzo iziđe iz sobe i izgovori ove stihove:

U dobru ja življah ranije, a sad – naprotiv,
Jer sastavi vas kuća velika i soba.

Potom ih ženik ostavi i ode, a sa ženom ostade al-Mutalamis, njen muž, i njih su dvoje živjeli najljepšim i najvedrijim i najsretnijim i najugodnijim životom dok ih ne rastavi smrt. Pa neka je slava onome po čijoj zapovijedi stoje zemlja i nebo.

PRIČA O TOME KAKO JE ABU-NOVAS DOPUNIO HARUN AR-RAŠIDOVE STIHOVE

Priča se i to da je kalif Harun ar-Rašid volio Sit-Zubejidu velikom ljubavlju. I on je uredio jedno mjesto za njene šetnje i načinio na tom mjestu jezerce, pa ga je ogradio drvećem i pustio u nj vodu sa svih strana, a drveće se tako uplelo iznad jezera da se od gustoga lišća čovjek nije mogao vidjeti kad bi došao da se okupa u njemu.

I dogodi se da je Sit-Zubejida došla jednom na to mjesto i prišla jezeru ...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade trista osamdeset šesta noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Sit-Zubejida prišla jezeru, pa je počela gledati njegovu ljepotu, i onda joj se svidje njegovo odbljeskivanje i splet drveća nad njim. A to bijaše jednog veoma toplog dana, te se Sit-Zubejida svuče pa uđe u jezero i stade tamo (a jezero nije pokrivalo onoga koji bi stajao u njemu), a zatim napuni srebrni ibrik vodom, pa se poče polijevati. 386. NOĆ

A kalif saznade to, pa iziđe iz dvora da je gleda zavirujući kroz lišće na drveću, te je tako vidje golu, a vidje joj i ono što se zaklanja. I Sit-Zubejida ču gospodara pravovjernih, koji bješe iza lišća na drveću, i bi joj jasno da ju je on vidio golu, te se okrene i vidje ga, pa se zastidje i pokri rukom, ali ne sasvim, jer joj se tijelo vidjelo ispod ruke. I kalif se odmah vrati, zadivljen time, i izgovori ovaj stih:

Oči mi propast vidješe,
Te zbog rastanka tugujem.

A kalif nije znao što da kaže poslije toga, te posla nekoga da pozove Abu-Novasa, a kad ovaj dođe, kalif mu reče: – Izgovori mi pjesmu koja počinje ovim stihovima:

Oči mi propast vidješe,
Te zbog rastanka tugujem.

A Abu-Novas reče: – Slušam i pokoravam se! – pa za tili čas sastavi i izgovori ove stihove:

Oči mi propast vidješe,
Te zbog rastanka tugujem

Za gazelom što me odjednom
U hladu sidra[67] zarobi.

Vodom se tad polijevaše
Iz srebrnog ibrika.

A kad me vidje, pokri je,
Al' je ja vidjeh pod rukom.

O, da mi je na njoj da sad
Dva sata il' jedan ostanem!

I gospodar pravovjernih se osmjehnu kad je čuo Abu-Novasove riječi, a zatim nagradi Abu-Novasa, koji ode zadovoljan iz dvora.

PRIČA O KALIFU HARUNU AR-RAŠIDU I TRI PJESNIKA

Priča se i to da je gospodar pravovjernih Harun ar-Rašid bio veoma nespokojan jedne noći. I on pođe da se prošeta, idući tamo-amo po dvoru, pa tako ugleda jednu robinju koja bijaše toliko pijana da je teturala (a kalif bješe zaljubljen u tu robinju i volio ju je velikom ljubavlju), te on poče vragovati s njom i privuče je k sebi, a s nje pade ogrtač i razveza joj se zar. I kalif je poče moliti da se zbliži s njim, a robinja mu reče: – Ostavi me do sutra uveče, o, gospodaru pravovjernih – nisam se spremila za tebe, jer nisam znala da ćeš doći. – I kalif je posluša, te je ostavi i ode, a kad dođe dan i zasjaše sunčeve vatre, on posla slugu toj robinji da joj javi da će joj on doći u sobu, ali robinja posla čovjeka da mu kaže: – Ono što se kaže noću, ne vrijedi danju. – I ar-Rašid reče svojim drugovima za stolom: – Izgovorite mi stihove u kojima će se nalaziti i ove riječi:

Što se kaže noću, ne vrijedi danju,

a oni mu odgovoriše: – Slušamo i pokoravamo se! Zatim stupi naprijed ar-Rakaši, pa izgovori ove stihove:

Kad bi saznao kako sam uzbuđen,
Toga časa ni ti ne bi miran bio.

Ta izbezumila je tebe ona
Što ti ne dolazi niti te prima.

A kad obeća, ode, a kaže ti:
Što se kaže noću, ne vrijedi danju.

A potom iziđe Abu-Musab, pa izgovori ove stihove:

Kad se probudi sa srcem što leti.
Potrativ mir noćni u nesanici.

Zar ti je malo što sad suze lijem
I sve u meni gori kad te se sjetim?

Al' se osmjehnu on i gordo reče:
Što se kaže noću, ne vrijedi danju.

Potom stupi naprijed Abu-Novas, pa izgovori ove stihove:

Duga je ljubav, posjete prestaše,
Odadosmo se, uzalud priznanje,

Pijana mi ona dođe te noći,
A dostojanstvom pijanstvo ukrasi.

I tad joj veo s ramena pade,
A ogrtač se razveza u igri.

I vjetar joj tvrda bedra zanjiha,
I granu sa dva mala nara njena.

Ja rekoh: — Daj što obeća zaljubljenima,
A ona: — Sutra u posjetu dođi.

— Obećanje! — rekoh izjutra, al' čuh:
— Što se kaže noću, ne vrijedi danju.

I kalif naredi da se svakom pjesniku dâ po jedna kesa puna novaca, osim Abu-Novasu, a zatim naredi da Abu-Novasu odsijeku glavu i reče: – Ti si noćas bio s nama u dvoru! – Alaha mi – odgovori mu Abu-Novas – ja nisam spavao nigdje drugdje osim u svojoj kući, ali su mi tvoje riječi pokazale šta treba da sadrže stihovi, i veliki Alah je rekao – a on je najistinoljubiviji među onima koji govore: – A pjesnike slijede zalutali; zar ti ne vidiš da oni lutaju po svakoj dolini i da govore ono što ne rade?[68] – I kalif mu oprosti i naredi da mu daju dvije kese pune novaca, a potom pjesnici odoše iz dvora.

PRIČA O IBN-AZ-ZUBEJIROVOJ ŽENIDBI

Priča se i to da se Musaba-ibn-az-Zubejir našao s Azom u al-Medini (a Aza bješe jedna od najpametnijih žena) i da joj je rekao: – Namjeravam se oženiti Ajšom, Talhijevom kćerkom, pa bih da odeš do nje i da vidiš kakva joj je vanjština. – I Aza ode Ajši, pa se vrati Musabu i reče mu: – Vidjela sam da joj je lice ljepše od zdravlja, i da ima krupne oči, ispod kojih je povijen nos, i obrazi su joj ovalni, i usta joj nalikuju na nar, i vrat joj je baš kao srebrni ibrik, a ispod svega toga su joj dojke s bradavicama koje nalikuju na dva nara, i ispod njih je izdužen trbuh s pupkom, kao neka kutija od slonovače, a zadnjica joj je kao gomila pijeska, dok su joj bedra čvrsta, a goljenice su joj kao dva mramorna stupa, samo sam vidjela da su joj noge velike. I ti ćeš upadati u nju u trenucima kad ti je to potrebno.

A kad je Aza pripisala Ajši ta svojstva, Musaba se oženi njome i ode joj u ložnicu . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade trista osamdeset sedma noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Aza pripisala ta svojstva Ajši, Talhijevoj kćeri, i da joj je onda Musaba otišao u ložnicu. Potom Aza pozva Ajšu i korejšitske žene u svoju kuću (a tu stajaše i Musaba), pa otpjeva ove stihove: 387. NOĆ

I usta ženâ mirisom odišu,
Sladak je osmijeh njihov i poljubac.

Ja ga samo mišlju svojom osjetih,
Al' za misli sude, a sudac tu je.

A one noći, kad bješe otišao u ložnicu, Musaba ostavi svoju ženu tek poslije sedam navrata, a kad se izjutra probudi, sretne ga jedna oslobođena robinja, pa mu reče: – Neka ja budem otkup za tebe! Bio si savršen u svemu, pa i u tome. – A jedna žena govoraše: – Bila sam kod Ajše, Talhijeve kćeri, kad joj bješe došao muž, i Ajšu onda nešto povuče k njemu, te on pade na nju, a ona poče hrkati i krkljati i činiti neke čudne, neviđene i neobične pokrete, a ja sve to slušah. A kad njen muž ode iz sobe, ja joj rekoh: – Kako možeš to činiti kad sam ti ja u kući i kad si žena dobroga roda i stanja? – A ona mi odgovori: – Žena čini za svoga muža sve uzbudljive i neobične pokrete koje može činiti; šta je to što nalaziš za pokudu u tome? – Bolje bi bilo da to činiš noću – rekoh joj ja, a ona mi odgovori: – Ja takve pokrete činim danju, a noću činim i nešto više, jer moga muža počinje obuzimati strast i sve veća pohota kad me vidi, te se pruža k meni, a ja sam mu poslušna, pa biva ono što vidiš.

PRIČA O HARUNU AR-RAŠIDU I ROBINJAMA

Priča se i to da je gospodar pravovjernih Harun ar-Rašid ležao jedne noći između dvije robinje – između jedne Medinke i jedne Kufljanke. I Kufljanka mu poče trljati ruke, dok mu Medinka trljaše noge, i onda Medinka pruži ruke k njegovu tijelu, a Kufljanka joj reče: – Vidim da si prije nas uzela glavnicu za sebe samu; daj mi moj dio. – I Medinka odgovori: – Kazao mi je Malik da mu je kazao Hišam-ibn-Urvi, kome je opet to kazao njegov otac, da je prorok govorio: – Ako netko oživi ono što je mrtvo, onda ono pripada njemu i njegovu potomstvu. – I onda Kufljanka iznenada dohvati Medinku, pa je odgurnu, a sama ga uhvati objema rukama i reče: – Rekao mi je al-Amaš da mu je rekao Abd-Alah-ibn-Masud, kome je opet to rekao Hajsama, da je prorok govorio: – Divljač pripada onome tko je uhvati, a ne onome tko je potjera.

Priča se i to da je Harun ar-Rašid ležao s tri robinje – s Mekankom, Medinkom i Iračankom, pa je Medinka pružila ruke k njegovu premetalu, ali je onda skočila Mekanka i povukla ga k sebi, a Medinka joj je rekla: – Kakav je to zločin! Rekao mi je Malik da mu je rakao az-Zuhri, koji je opet rekao ono što je Abd-Alah-ibn-Salim čuo od Saida-ibn-Zejida, da je prorok – blagoslovio ga i pozdravio Alah! – rekao: – Kad netko oživi mrtvu zemlju, onda je ona njegova! – A Mekanka reče: – Rekao mi je Sufjan da mu je rekao Abu-z-Zinad, koji je to čuo od al-Aradže, koji je opet to čuo od Abu-Hurejire, da je Alahov poslanik – blagoslovio ga i pozdravio Alah! – rekao: – Divljač pripada onome tko ju je uhvatio, a ne onome tko ju je podigao. – I robinja iz Iraka odgurnu dvije druge robinje i uzviknu: – Ovo će biti moje dok vas dvije ne završite svađu!

PRIČA O MLINARU I NJEGOVOJ ŽENI

Priča se i to da je jedan čovjek imao mlin, a imao je i magarca koji mu je mljeo. I taj čovjek je imao opaku ženu, koju je volio, ali ona nije trpjela njega, već je voljela svoga susjeda, a on je nju mrzio i klonio je se. I njen muž usni da mu netko kaže: – Kopaj na tom i tom mjestu u onom krugu gdje ide magarac, pa ćeš naći skriveno blago.

I on se probudi, pa ispriča ženi šta je sanjao, naredivši joj da to krije, ali ona ispriča to svome susjedu . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade trista osamdeset osma noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je mlinareva žena ispričala taj 388.
san susjedu koga je voljela, ne bi li se tako zbližila s njim, a susjed joj obeća NOĆ
da će joj doći noću. I on dođe noću, pa poče kopati u onom krugu oko mlina, pa tako nađoše blago i izvadiše ga, a onda susjed zapita mlinarevu ženu: – Šta da radimo s tim? – Podijelit ćemo blago na dvije jednake polovine, pa ćeš se ti razvesti sa svojom ženom, a ja ću se nekako snaći pa napustiti muža, pa ćeš se oženiti mnome, te ćemo se tako sjediniti i metnuti sav novac na gomilu i imat ćemo ga u rukama – odgovori žena, ali joj susjed reče: – Bojim se da te sotona ne natjera da skreneš s puta, pa da ne pođeš za mene – tȁ zlato u kući je isto što i sunce u svijetu. Bolje će biti da sav novac ostane kod mene, a ti se pobrini da se nekako oslobodiš muža, pa da dođeš meni. – I ja se bojim toga istog čega se ti bojiš, pa ti zato neću dati svoj dio novca – ja sam ti pokazala gdje je novac – kaza žena. A kad njen susjed ču te njene riječi, nepravičnost ga potače da ubije ženu, te je ubi i baci na ono mjesto gdje bješe blago, ali ga uto zateče dan, te nije mogao sakriti ženu, već pokupi novac, pa ode. I mlinar se prenu iza sna, ali ne nađe žene, te ode u mlin, pa priveza magarca za mlinski kamen i viknu na nj, a magarac pođe, pa se zaustavi. I mlinar poče žestoko udarati magarca, ali je magarac uzmicao kad god bi ga on udario, jer se bojao mrtve žene, te nije mogao krenuti naprijed, a mlinar opet nije znao zašto se magarac zaustavlja. Onda mlinar uze nož, pa mnogo puta ubode magarca, ali se on ne mače s mjesta, te se mlinar naljuti na nj i poče ga udarati nožem u slabine, a magarac pade mrtav. A kad svanu dan, mlinar vidje da mu je mrtav magarac i da mu je i žena mrtva, jer ju je našao na onome mjestu gdje bijaše blago, te ga obuze još veći gnjev zbog nestanka blaga i pogibije njegove žene i njegova magarca. I onda se veoma zabrinu, a sve to bješe zbog toga što je odao tajnu svojoj ženi i što je nije sakrio od nje.

PRIČA O UKRADENOM MAGARCU

Priča se i to da je išao jedan budalast čovjek, držeći u ruci uzdu svoga magarca, koga je vodio, pa su ga ugledala dva prepredenjaka, a onda je jedan prepredenjak rekao drugome: – Otet ću magarca ovome čovjeku. – Kako ćeš mu ga oteti? – zapita ga drug, a prepredenjak odgovori: – Hajde za mnom, pa ću ti pokazati. – I prepredenjakov drug pođe za njim, a prepredenjak priđe magarcu, pa mu odveza uzdu i dade je svome drugu, koji je namakne sebi na vrat, a zatim pođe, te je tako išao za budalastim čovjekom sve dotle dok se nije uvjerio da je njegov drug otišao s magarcem, a onda se zaustavi. I budalasti čovjek povuče magarca za uzdu, ali čovjek ne pođe, te se budalasti čovjek okrene i vidje da je uzda na čovjekovu vratu. – Šta je to? – zapita budala, a čovjek reče: – Ja sam tvoj magarac, a moja je povijest čudna. Imao sam majku, koja bješe pravedna starica, a ja sam joj došao jednoga dana pijan, te mi je ona rekla: – O, čedo moje, pokaj se pred velikim Alahom za svoje grijehe! – A ja uzeh štap, pa izudarah majku, te me ona prokle, a veliki Alah me pretvori u magarca i dade me tebi u ruke. I tako sam proveo kod tebe sve ovo vrijeme, a danas me se sjetila majka, jer je Alah dao da joj se smiluje srce na mene, te mu se pomolila za mene, a Alah me je opet pretvorio u čovjeka, što sam bio i prije. – Nema moći ni sile do u Alaha, visokoga, velikoga! – uzviknu budala. – Tako ti Alaha, brate, ne smatraj me za krivca zbog onog što sam činio s tobom – zbog jahanja i ostalog!

Zatim budala pusti čovjeka da ode svojim putem, a sam ode kući, izvan sebe od brige i žalosti. I žena ga zapita: – Šta te je to snašlo i gdje ti je magarac? – a budala joj odgovori: – Ti ništa ne znaš o onome što je bilo s magarcem, te ću ti to ispričati.

I on joj ispriča tu povijest, a žena uzviknu: – Kuku nama od velikog Alaha! Kako se moglo dogoditi da prođe vrijeme, a da mi primoravamo Adamove sinove da nam služe? – A potom žena poče dijeliti milostinju i moliti se Alahu da joj oprosti, dok njen muž provede neko vrijeme sjedeći besposlen u kući. I onda mu žena reče: – Dokle ćeš sjediti tako besposlen u kući? Otiđi na trg, pa kupi magarca i radi s njim. – I njen muž ode na trg, pa se zaustavi tamo gdje bjehu magarci, kad odjednom vidi kako prodaju njegova magarca! I on prepozna magarca, te mu priđe i reče mu na uho: – Teško tebi, bezbožniče! Možda si se opet počeo opijati ili si izudarao svoju majku? Alaha mi, ja te nikad više neću kupiti! – Potom ostavi magarca i ode.

PRIČA O ZUBEJIDI I ABU-JUSUFU

Priča se i to da je gospodar pravovjernih Harun ar-Rašid otišao jednom da legne u postelju u podnevno doba, a kad se podigao u postelji u kojoj je spavao, ugledao je pored sebe svježe sjeme. I to ga toliko užasnu i toliko mu pokvari raspoloženje, da je udario u viku i pozvao Sit-Zubejidu. A kad je ona došla, on je zapita: – Šta je to palo na postelju? – A Sit-Zubejida pogleda u sjeme, pa reče: – To je sjeme, o, gospodaru pravovjernih. – Pravo mi reci otkud je to sjeme, inače ću te ščepati ovoga časa! – uzviknu kalif, a Sit-Zubejida mu odgovori: – Alaha mi, o, gospodaru pravovjernih, ja ne znam zašto je to sjeme palo tu, niti sam kriva za ono zbog čega me sumnjičiš! – I ar-Rašid pozva suca Abu-Jusufa, pa mu ispriča tu povijest i pokaza mu sjeme, a sudac Abu-Jusuf podigne glavu i pogleda u strop, pa vidje na njemu jednu pukotinu i reče: – Sjeme šišmiša je baš kao i ljudsko, i to je sjeme šišmiša. – I sudac zatraži jedno koplje, pa ga uze u ruku i zabode u onu pukotinu, a šišmiš pade. I tako Harun ar-Rašid prestade sumnjati...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade trista osamdeset deveta noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Harun ar-Rašid prestao sum- 389.
njati, jer mu bješe jasno da je Zubejida nevina kad je iz pukotine pao šišmiš, NOĆ
a ona cmoknu jezikom od radosti što se pokazalo da je nevina, te reče Abu-Jusufu da će mu dati veliku nagradu. A Zubejida je imala jednu krupnu voćku, koja bješe sazrela prije vremena, a znala je da je u voćnjaku ostala još jedna takva ista voćka, te zapita suca: – O, vjerski imame, koju voćku više voliš – ovu ovdje ili onu koja nije ovdje? – Po našem učenju – odgovori joj Abu-Jusuf – odsutnima se ne sudi. Kad odsutni dođe, sudit će mu se.

Onda Sit-Zubejida naredi sluzi da sucu donese obje voćke, te on pojede i jednu i drugu, a kad ga Zubejida zapita: – Kakva je razlika među njima? – on joj odgovori: – Kad god hoću pohvaliti jednu od njih, ustaje druga s dokazima. – I ar-Rašid se nasmija kad je čuo njegove riječi i nagradi ga, a i Zubejida mu dade nagradu koju mu bješe obećala, te Abu-Jusuf ode radostan iz dvora. Vidite, dakle, kakve je zasluge imao taj imam i kako je, njegovom pomoću, otkrivena Zubejidina nevinost i objašnjen uzrok ovoga slučaja.

PRIČA O AL-HAKIMU I TRGOVCU

Priča se i to da je jednoga dana al-Hakim-bi-amr-Alah izišao iz dvora s ljudima iz svoje okoline i da je prolazeći pored jednoga vrta ugledao u tome vrtu jednoga čovjeka koji bješe okružen robovima i slugama, te mu zatraži vode da se napije, a čovjek mu dade vode, pa mu reče: – Možda će mi gospodar pravovjernih učiniti čast da se zadrži u mome vrtu?

Onda car i ljudi iz njegove okoline sjahaše s konja i uđoše u vrt, a spomenuti čovjek iznese sto tkanih ćilima, i sto kožnih prostirača, i sto jastuka, i sto poslužavnika s voćem, i sto sudova punih poslastica, i sto dubokih zdjela punih šerbeta od šećera, a sve to zbuni um al-Hakima-bi-amr-Alaha, te on uzviknu: – O, čovječe, doista je čudan tvoj slučaj. Zar si ti znao da ćemo doći, kad si sve to spremio za nas? – Nisam, Alaha mi, o, gospodaru pravovjernih – odgovori mu čovjek – nisam znao da ćete doći, jer sam običan trgovac i jedan od tvojih podanika, ali imam sto naložnica, a kad mi je gospodar pravovjernih iskazao čast da se zadrži u mome vrtu, ja sam poslao sluge svima njima, ne bi li mi poslale ručak u vrt, pa su mi sve one poslale po neki ćilim, ponešto suviška jela i pića, a svaka od njih mi svakog dana šalje po jedan poslužavnik s jelom, po jedan poslužavnik s voćem, po jedan sud pun poslastica, i po jednu duboku zdjelu punu pića. To je moj svakodnevni ručak, a za tebe nisam ništa dodao.

I gospodar pravovjernih al-Hakim-bi-amr-Alah pade ničice, zahvaljujući Alahu, i uzviknu: – Neka je hvala Alahu što je među našim podanicima sazdao ovoga čovjeka i što je toliko uvećao njegovu imovinu da on može hraniti kalifa i ljude iz njegove okoline samo ostacima svojih jela, i ne pripremajući se za to.

Zatim car naredi ljudima da iz carske blagajne donesu i daju tome čovjeku sve dinare skovane te godine koji su se nalazili u njoj (a bješe ih tri hiljade i sedam stotina hiljada), i ne uzjaha konja dok mu ljudi ne doniješe te dinare. I onda car dade dinare tome čovjeku i reče mu: – Neka ti se ovo nađe u stanju u kojem si – tvoja plemenitost više vrijedi. – A potom uzjaha konja, pa ode.

PRIČA O ANUŠIRVANU I OŠTROUMNOJ ŽENI

Priča se i to da je pravedni car Kisra Anuširvan[69] odjahao jednom u lov. I on se odvoji od ljudi iz svoje okoline, goneći jednu gazelu, i dok je tako gonio gazelu, odjednom ugleda jedno selo u blizini. A kako je car osjetio žeđ, on pođe u to selo i uputi se k vratima nekih ljudi, što bjehu na putu kojim je išao, pa zatraži vode, da utaži žeđ.

I iziđe jedna žena i vidje ga, pa se vrati u kuću, iscijedi jednu stabljiku šećerne trske, pomiješa s vodom ono što bješe iscijedila i nali vodu u pehar, pa u tu vodu stavi malo mirisa koji nalikuje na prašinu, a zatim dade pehar Anuširvanu. A car pogleda u pehar, pa vidje nešto nalik na prašinu, te poče polako piti iz pehara, dok tako ne ispi sve, a zatim reče ženi: – O, ženo, baš je dobra ova voda. Kako je slatka! Samo da ne bješe u njoj one prljavštine od koje se zamutila. – O, goste – reče mu žena – ja sam namjerno bacila tu prljavštinu od koje se zamutila voda. – Zašto si to učinila? – zapita car, a žena mu reče: – Zato što sam vidjela da ćeš popiti mnogo vode, pa sam se

bojala da je ne popiješ naiskap, jer bi ti to naškodilo. Da u njoj nije bilo prljavštine, ti bi je zacijelo brzo popio, jednim gutljajem, pa bi ti ona naškodila kad bi je tako popio.

A pravednog cara Anuširvana začudiše te riječi i oštroumlje te žene, i njemu bješe jasno da je ona to rekla stoga što je oštroumna, razumna i veoma pametna. – Iz koliko stabljika si iscijedila ovu vodu? – zapita car ženu, a ona mu odgovori: – Iz jedne stabljike. – I Anuširvan se začudi tome, pa zatraži ispravu o danku na zemljište koji bješe razrezan na to selo, i vidje da je taj danak mali. I car namisli u duši da po povratku u prijestolnicu udari veći danak na to selo, te reče: – Kako može plaćati tako mali danak selo u kojem se iz jedne stabljike može dobiti toliko vode?

Potom ode iz toga sela u lov, a pred kraj dana vrati se u selo, pa prođe sam pored onih vrata i zatraži vode. I onda iziđe ona ista žena, i ona prepozna cara čim ga je ugledala, te se vrati da mu donese vode, ali se dugo zadrža. A Anuširvan joj reče: – Zašto si se zadržala? . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade noć kojom se puni trista devedeset noći, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Anuširvan kazao ženi da 390.
se požuri i da ju je zapitao: – Zašto si se zadržala? – A žena mu je odgovorila: NOĆ
– Zato što iz jedne stabljike nisam iscijedila onoliko vode koliko ti je potrebno, te sam iscijedila vodu iz tri stabljike, ali ni iz njih nisam iscijedila onoliko vode koliko sam iscijedila iz jedne. – A šta je uzrok tome? – zapita je car Anuširvan. – Tome su uzrok promijenjene sultanove namjere – odgovori mu žena. – Tko ti je to kazao? – zapita je car, a ona mu reče: – Čuli smo od pametnih ljudi da njihovo blagostanje prestaje i da se njihovo dobro smanjuje kad se mijenjaju sultanove namjere koje se njih tiču.

Anuširvan se nasmija na to i odstrani iz svoje duše ono što bješe naumio da učini tim ljudima, a tom ženom se odmah oženi, jer mu se svidješe njeno oštroumlje, njena razboritost i ljepota njenih riječi.

PRIČA O VODONOŠI I ZLATAREVOJ ŽENI

Priča se i to da je u gradu Basri bio neki vodonoša koji je nosio vodu u kuću jednoga zlatara i na tom poslu proveo trideset godina. A taj zlatar je imao ne može biti ljepšu i divniju ženu, sjajnu i savršenu, kojoj ljudi pripisivahu pobožnost, skromnost i čestitost.

I jednom vodonoša dođe kao i obično, pa nali vodu u cisterne, a žena stajaše u dvorištu. Vodonoša priđe ženi, pa je uze za ruku i poče joj je trljati i gnječiti, a potom ostavi ženu i ode.

A kad je ženin muž došao s trga, ona mu reče: – Hoću da mi kažeš šta si to danas radio na trgu, te si razgnjevio velikog Alaha. – Nisam uradio ništa što može razgnjeviti velikog Alaha – odgovori joj muž, a žena uzviknu: – Jesi,

Alaha mi, učinio si nešto što ljuti velikog Alaha, a ako mi ne kažeš šta si učinio i ne budeš li govorio istinu, ja više neću ostati u tvojoj kući, te me nećeš vidjeti, a neću ni ja tebe vidjeti. – Ispričat ću ti što sam danas učinio, onako kako je uistinu bilo – odgovori joj muž. – Dogodilo se da sjedim u svome dućanu, kao i obično, kad mi odjednom uđe u dućan jedna žena i naredi mi da joj iskujem grivnu, pa ode. I ja joj iskovah grivnu od zlata, pa je ostavih, a kad ona dođe, ja joj donijeh grivnu, te ona izvuče ruku i navuče grivnu na nju. I ja se zbunih od bjeline njene ruke i ljepote njene šake, koja plijeni pogled, te se sjetih ovih pjesnikovih riječi:

Gle ruke njene! Ljepotom grivni blista ona,
I kô vatra gore one nad vodom što teče.

A ruka njena, obuhvaćena zlatom sjajnim,
Kô voda je, zahvaćena vatrom ljubavnom.

I uzeh joj ruku, pa je malo stiskah, okretah. – I onda zlatareva žena uzviknu: – Alah je velik! Zašto si to učinio? Doista, vodonoša koji nam dolazi u kuću punih trideset godina, a ti još nisi vidio da je koga prevario, uzeo mi je danas ruku, pa ju je počeo gnječiti i okretati. – Zamolimo velikog Alaha da nam se smiluje, o, ženo! Ja se kajem za ono što je bilo, a ti se pomoli Alahu da mi oprosti – reče muž, a žena kaza: – Nek oprosti Alah i meni i tebi i neka nam da zdravlja . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade trista devedeset prva noć, ona reče:

391. NOĆ – Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je narednog jutra došao vodonoša pa se pružio na zemlju pred ženom i počeo se valjati po prašini, ispričavajući joj se i govoreći: – O, gospođo, spasi me onoga na što me je potakao sotona, koji me je natjerao da skrenem s puta i doveo me u zabludu! – A žena mu reče: – Idi svojim putem! To nije bila tvoja pogreška – tome je kriv moj muž, koji je učinio ono što je učinio u dućanu, a Alah ga je kaznio na ovome svijetu.

A vele da je žena ispričala zlataru šta je s njom učinio vodonoša, a da je zlatar uzviknuo: – Oko za oko, zub za zub! Da sam ja učinio nešto više, zacijelo bi i vodonoša učinio nešto više!

I te riječi prijeđoše u poslovicu koju ljudi obično izgovaraju, a priča pokazuje da žena valja da bude i javno i tajno sa svojim mužem i da se zadovoljava malim od njega, ako on nije kadar da joj dâ mnogo, i da se ugleda na istinoljubivu Ajšu i na jasnoliku Fatimu – neka bi Alah bio zadovoljan njima objema! – ne bi li bila sljedbenica svojih pobožnih predaka.

PRIČA O CARU I RIBARU

Priča se i to da je car Hosru[70] veoma volio ribu. I jednom je on sjedio u svojim sobama, zajedno sa Širinom, svojom ženom, kad mu dođe jedan ribar s jednom velikom ribom, i pokloni mu je. A caru se svidje ta riba, te naredi blagajniku da ribaru dâ četiri hiljade dirhema, a Širina mu reče: – Ne valja to što si učinio. – Zašto? – zapita Hosru, a Širina mu reče – Zato što će svaki tvoj sluga smatrati za malenkost toliki novac, ako mu ga daš poslije ovoga, pa će reći: – Dao mi je isto onoliko koliko je dao i ribaru – a ako mu daš manje, reći će: – Prezire me, jer mi je dao manje no što je dao ribaru. – U pravu si – reče joj Hosru – ali je ružno kad car traži da mu se vrati ono što je poklonio, te je to već propalo. – Ja ću smisliti kako da od njega uzmeš poklon koji si mu dao – kaza Širina. – Kako? – zapita je car, a ona mu reče: – Kad ti se to prohtije, pozovi ribara, pa ga zapitaj: – Je li ova riba mužjak ili ženka? – pa ako ti kaže: – Mužjak – reci mu: – Mi smo htjeli samo ženku. – A ako ti kaže: – Ženka – reci mu: – Htjeli smo samo mužjaka. – I car posla slugu po ribara, te se ribar vrati (a bješe to oštrouman i razborit čovjek), i car ga zapita: – Je li ova riba mužjak ili ženka? – A ribar poljubi zemlju pred carem, pa izgovori: – Ta riba je dvospolna – nije ni mužjak ni ženka. – I Hosru se nasmija kad ču njegove riječi, pa naredi blagajniku da mu dâ još četiri hiljade dirhema. I ribar ode blagajniku i primi od njega osam hiljada dirhema, pa ih stavi u torbu koju bješe ponio, a torbu uprti na leđa i htjede poći, ali mu ispade jedan dirhem. A ribar spusti torbu s ramena, pa se sagne i uze dirhem (a car i Širina su ga gledali), i onda Širina reče caru: – O, care, jesi li vidio kakav je škrtac i kako je nizak ovaj čovjek: kad mu je ispao dirhem, nije mu bilo lako da ga ostavi, pa da ga nađe koji od carevih slugu. – I caru postade odvratan taj ribar kad je čuo njene riječi, te uzviknu: – U pravu si, o, Širino! – a zatim naredi sluzi da vrati ribara, pa mu reče: – O, čovječe s niskim pomislima. Ti nisi čovjek! Kako si mogao skinuti novac s leđa i sagnuti se zbog jednog dirhema, koji nisi mogao ostaviti tamo gdje je bio, zbog svoje škrtosti?

A ribar poljubi zemlju, pa reče: – Nek Alah dugo poživi cara! Ja nisam podigao taj dirhem sa zemlje zbog toga što on mnogo znači za mene – podigao sam ga stoga sa zemlje što je na jednoj njegovoj strani carev lik, a na drugoj njegovo ime. Pobojao sam se da netko ne nagazi dirhem i ne znajući to, što bi bilo preziranje careva imena i njegova lika, pa bih mogao odgovarati za taj grijeh.

Car se začudi kad je čuo te ribareve riječi, i nađe da je veoma lijepo ono što mu je on rekao, te naredi blagajniku da mu dâ još četiri hiljade dirhema, a glasniku naredi da vičući objavi u carstvu ovo: – Nitko ne treba da radi onako kako mu kaže žena – tko radi onako kako mu kaže žena, izgubit će na svaki svoj dirhem još po dva dirhema.

PRIČA O PLEMENITOSTI JAHJE-IBN-HALIDA

Priča se i to da je Jahja-ibn-Halid al-Barmaki izišao iz kalifova dvora i uputio se kući, pa je pred vratima svoje kuće ugledao jednoga čovjeka. A kad je ugledao Jahju, taj čovjek mu reče: – O, Jahja, ja oskudijevam u onome što ti imaš u ruci, te ću uzeti Alaha za svoga zastupnika pred tobom!

I Jahja naredi da se tom čovjeku dâ mjesto u njegovoj kući, a blagajniku naredi da mu svakog dana daje po hiljadu dirhema, a da mu za objede daju ona ista jela koja i on sâm jede, te tako taj čovjek provede cijeli mjesec. A kad se završi mjesec, taj čovjek primi trideset hiljada dirhema, pa se poboja da mu Jahja ne uzme taj novac, jer ga bješe mnogo, te krišom ode...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade trista devedeset druga noć, ona reče:

392. NOĆ – Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je taj čovjek uzeo novac i krišom otišao, te Jahji rekoše to, a on uzviknu: – Alaha mi, da je proveo kod mene cijeli svoj život i cijeli svoj vijek, ja mu ne bih uskratio nagradu, niti bih ga prestao poštovati i ukazivati mu gostoprimstvo! – Dobročinstva Barmakida ne mogu se izbrojiti i njihova lijepa svojstva ne mogu presahnuti, naročito lijepa svojstva Jahje-ibn-Halida – on je pun izvrsnih osobina, kao što je i rekao o njemu pjesnik:

Darežljivost zapitah: – jesi l' slobodna? – Nisam –
Reče mi – već sam robinja Jahje-ibn-Halida.

– Da l' te kupio? – zapitah, a ona će: Nije!
Kao nasljeđe pripadoh mu od oca ocu!

PRIČA O DŽAFARU I ROBINJI BEDRI-AL-KEBIR

Priča se i to da je Džafar, sin Muse-al-Hadija, imao robinju-lutnjašicu koja se zvala Bedra-al-Kebir, a u njeno vrijeme ne bješe djevojke s ljepšim licem i vitkijim stasom, ni nježnije po svojim osobinama, ni vještije u pjevanju i u udaranju u strune, i ona bješe ne može biti ljepša i do krajnje mjere otmjena i savršena.

I dogodi se da je za nju čuo al-Amin, Zubejidin sin, pa je počeo moliti Džafara da mu je proda, ali mu Džafar reče: – Ti znaš da čovjeku kao što sam ja ne priliči da prodaje svoje robinje i da određuje cijenu za svoje naložnice, a da ona nije odgajana u mojoj kući, ja bih ti je zacijelo poslao i ne bih zažalio što sam ti je dao.

Potom Muhamed al-Amin ode jednom u Džafarovu kuću, namjeravajući da se proveseli, i onda Džafar naredi slugama da mu daju ono što je dobro

da čovjek ima kad je među prijateljima, a svojoj robinji al-Bedri-al-Kebir naredi da nešto otpjeva al-Aminu i da ga razveseli. I djevojka zglasi glazbala, pa otpjeva najugodnije pjesme, a Muhamed-al-Amin, Zubejidin sin, poče piti i veseliti se, i naredi peharnicima da Džafaru daju što više vina, ne bi li ga opili. A potom al-Amin povede djevojku i ode kući, ali se ne maši rukom da je dotakne, a kad nastade jutro, on naredi slugama da pozovu Džafara, te Džafar dođe, a al-Amin onda stavi preda nj vino i naredi robinji da mu pjeva, sjedeći iza zavjese. I Džafar ču robinjin glas i prepozna je, te se naljuti, ali ne pokaza svoj gnjev, jer je imao plemenitu dušu, a primisli mu bjehu uzvišene, te se na njegovu licu ne vidje nikakva promjena.

A kad je društvo prestalo piti, al-Amin naredi jednom svom sluzi da čamac kojim se bješe dovezao Džafar napuni dirhemima i dinarima i neobično bogatim poklonima, i al-Aminov sluga učini ono što mu on bješe naredio, te stavi u čamac hiljadu kesa punih novaca i hiljadu zrna bisera, od kojih je svako vrijedilo po dvadeset hiljada dirhema. I sluga ne prestade stavljati u čamac razne rijetkosti dok veslači ne zakukaše i ne rekoše: – Čamac više ništa ne može ponijeti! – A al-Amin naredi veslačima da sve to odnesu u Džafarovu kuću. Takva su, eto, bila djela velikih ljudi, neka im se smiluje Alah!

PRIČA O VELIKODUŠNOSTI BARMAKIDA

Priča se i to da je Said-ibn-Salim al-Bahili govorio: – Bijah zapao u težak položaj u vrijeme Haruna ar-Rašida i na leđa mi se svališe mnogi dugovi, koje ne bijah u stanju platiti. I lukavstva mi bjehu od male pomoći, te se nađoh u zabuni i ne znadoh šta da radim, jer mi bješe veoma teško platiti dugove, a zajmodavci se bjehu okupili oko mojih vrata i gomilali su se preda mnom oni kojima bijah dužan. Sve manje su mi pomagala lukavstva, a sve više su me zaokupljale misli, i kad vidjeh da je sve to postalo teško i da su se promijenile prilike, ja odoh Abd-Alahu-ibn-Maliku al-Huzaji, pa ga zamolih da mi pomogne svojim znanjem i da me dovede do vrata olakšanja svojom divnom razboritošću. I reče mi Abd-ibn-Malik al-Huzaji: – Nitko te ne može spasiti od iskušenja, brige, neprilike i jada osim Barmakida. – A ja ga zapitah: – Tko može podnijeti njihovu nadutost i otrpjeti njihovo samovlašće? . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade trista devedeset treća noć, ona reče:

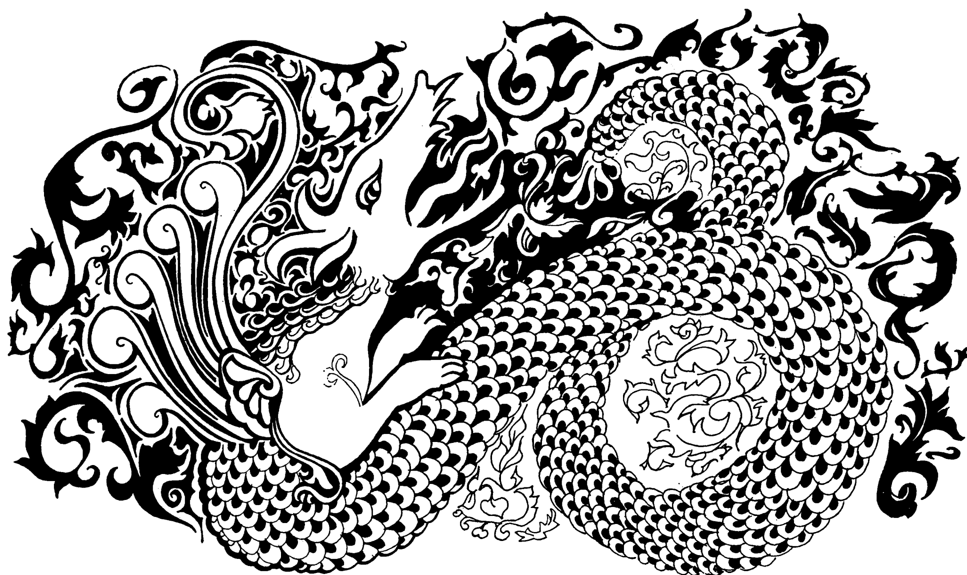
– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Abd-Alah-ibn-Malik al-Huzaji 393.
rekao Saidu-ibn-Salimu: – Pretrpi to, ne bi li se tako popravilo tvoje stanje. – I NOĆ
ja iziđoh iz njegove kuće, pa odoh al-Fadlu i Džafaru, sinovima Jahje-ibn-Halida, i ispričah im svoju povijest i objasnih im stanje u kojem bijah, a oni mi rekoše: – Neka ti pomogne Alah svojom pomoću i neka te svojom milošću spasi potrebe za onima koje je on stvorio! Neka te on obaspe svojom velikom milošću i neka se pobrine za tvoju imovinu prije ostalih – on može učiniti

ono što želi, a milostiv je prema svojim robovima i sve zna. – I ja odoh od njih, pa se vratih Abd-Alahu-ibn-Maliku, potišten, zbunjena uma i skrhana srca, i ponovih mu ono što su oni rekli, a Abd-Alah-ibn-Malik reče: – Današnji dan treba da provedeš kod nas, pa ćemo vidjeti šta će dati veliki Alah.

I ja ostadoh kod njega neko vrijeme, kad odjednom dođe moj sluga, pa mi reče: – O, gospodaru, pred našim vratima ima mnogo mazgi natovarenih svežnjevima, a pored njih je jedan čovjek koji veli: – Ja sam punomoćnik al-Fadla, Jahjijeva sina, i Džafara, Jahjijeva sina.

Onda Abd-Alah-ibn-Malik uzviknu: – Nadam se da ti je došlo olakšanje! Ustani, pa vidi šta je to. – I ja ustadoh, pa brzo otrčah kući i vidjeh pred svojim vratima jednoga čovjeka koji mi dade pisamce u kojem bijahu ove riječi: – Ti si bio kod nas i mi smo čuli tvoje riječi, a poslije tvoga odlaska otišli smo kalifu, pa smo ga obavijestili o prilikama koje su te nagnale da se poniziš i da moliš, i kalif je naredio da ti se iz državne blagajne pošalje trista hiljada dirhema. I onda smo mu rekli: – On će taj novac dati svojim zajmodavcima i isplatit će njima svoje dugove, a otkud da dođe do novaca za svoje troškove? – I kalif je naredio da ti se izda još trista hiljada dirhema, a svaki od nas šalje ti po hiljadu hiljada dirhema od svoga raspoloživog novca, što iznosi svega tri hiljade hiljada i trista hiljada dirhema, kojima ćeš dovesti u red svoje stanje i svoje poslove. – Vidite, dakle, kako su bili velikodušni ti veliki ljudi, nek im se smiluje veliki Alah!

PRIČA O LUKAVOJ ŽENI I PRIPOVIJESTI O LAŽLJIVIMA, DOSJETLJIVIMA I PRAVEDNIMA

PRIČA O LUKAVOJ ŽENI KOJA JE PREVARILA MUŽA

Priča se da se jedna žena poslužila lukavstvom da prevari svoga muža, a evo kakvim: muž joj je donio jednu ribu u petak i naredio joj da je skuha, pa da je iznese na stol poslije molitve, a sam je otišao na posao. A ženi dođe njen prijatelj, pa je zamoli da ode s njim na neku svadbu, i ona ga posluša, a ribu stavi u ibrik s vodom, pa ode sa svojim prijateljem i ostade izvan kuće do drugoga petka. A muž je tražio ženu po kućama i raspitivao se o njoj, ali mu nitko nije znao reći šta je bilo s njom . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade trista devedeset četvrta noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je ta žena došla mužu u drugi 394.
petak, pa je izvadila živu ribu iz ibrika, a zatim je okupila ljude i ispričala im tu NOĆ
povijest, te ljudi proglasiše njena muža za lažova i rekoše: – Nije moguće da riba ostane živa za sve to vrijeme. – I ti ljudi potvrdiše da je muž pomahnitao, te ga zatvoriše u tamnicu i počeše mu se smijati, a on onda proli suze iz očiju i izgovori ove stihove:

Kad se starica lošim poslovima bavi,
Prorok će na njenu licu posvjedočiti to.

Kad ima vremena – podvodi, kad nema – bludniči,
Te cijelog vijeka podvodi sramno il' bludniči.

PRIČA O DANIJALU I LAŽLJIVIM STARCIMA

Priča se i to da je u drevno doba i u jednom od minulih vjekova i stoljeća među Izraelovim sinovima bila jedna pravedna žena, a ta se žena rado molila bogu i bila veoma pobožna, te je svakoga dana odlazila u bogomolju. A pored te bogomolje bio je jedan vrt, i ta je žena navraćala u taj vrt kad je odlazila u bogomolju, pa je u njemu uzimala avdes.

A u tom vrtu bijahu dva starca koji su ga čuvali, pa se ta dva starca zaljubiše u tu ženu i počeše je navoditi na grijeh, ali ih ona odbi, a onda joj starci rekoše: – Ako nas ne pustiš da ovladamo tobom, mi ćemo posvjedočiti da si vršila preljub. – Alah će me spasiti od vašega zla – reče im žena, a onda starci otvoriše vrtna vrata, pa počeše vikati, te dođoše ljudi sa svih strana i zapitaše ih: – Šta vam se to dogodilo? – A starci rekoše: – Našli smo ovu ženu s jednim mladićem koji je bludničio s njom, ali nam se taj mladić izmigoljio iz šaka. – A ljudi su u ono vrijeme po tri dana vikom razglašavali sramotu preljubnika, pa su ga potom kamenovali. – I oni su tri dana razglašavali vikom tko je ta žena, ne bi li je osramotili, a starci su svakog dana prilazili ženi, pa joj stavljali ruke na glavu i govorili: – Neka je hvala Alahu što je dao da te stigne osveta!

I kad ljudi htjedoše kamenovati ženu, za njima pođe Danijal (a tada mu bješe dvadeset godina, i to je prvo njegovo čudo – molimo se njemu i našem proroku i pozdravljamo ih!)[71] – i on je išao za njima sve dotle dok ih nije stigao, a onda im reče: – Nemojte je kamenovati dok vam ne presudim. – I onda mu ljudi doniješe jednu klupicu, a on sjede na nju, pa razdvoji svjedoke (a on je prvi razdvojio svjedoke), a zatim zapita jednoga od njih: – Šta si vidio? – I starac mu ispriča šta se dogodilo, a Danijal ga zapita: – Na kojem mjestu u vrtu? – A starac reče: – Na istočnoj strani, pod kruškom. – Potom Danijal zapita drugoga starca šta je vidio, te mu i on ispriča šta se dogodilo, a onda ga Danijal zapita: – Na kojom mjestu u vrtu? – I starac mu odgovori: – Na zapadnoj strani, pod jabukom. – A za sve to vrijeme ona je žena stajala, podigavši glavu i ruke prema nebu i moleći se Alahu da je spasi. I veliki Alah pusti munju kojom kažnjava, te ona sažeže oba starca, i tako Alah objelodani ženinu nevinost, a to je prvo čudo među čudima koju je činio Alahov prorok Danijal.

PRIČA O DŽAFARU I BOLESNOM STARCU

Priča se i to da je gospodar pravovjernih jednoga dana izišao iz dvora s Abu-Jakubom, svojim drugom za stolom, s Džafarom Barmakidom i Abu-Novasom, i da su pošli tako pustinjom, pa su ugledali jednoga starca koji se oslanjao na svoga magarca. – Zapitaj toga starca odakle je – reče Harun ar-Rašid Džafaru, te Džafar zapita starca: – Odakle dolaziš? . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade trista devedeset peta noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Džafar Barmakid upitao toga čovjeka i da mu je rekao: – Odakle dolaziš? – I starac mu odgovori: – Iz Basre. – A kamo ideš? – zapita ga Džafar. – U Bagdad – odgovori mu starac. – Šta ćeš raditi tamo? – zapita Džafar starca, a on mu odgovori: – Tražit ću lijek za svoje oko. – O, Džafare, našali se s njim – reče Harun ar-Rašid. – Ako se našalim s njim, čut ću od njega nešto što će mi biti neugodno – odgovori Džafar, ali kalif uzviknu: – Preklinjem te, našali se s njim! – I onda Džafar zapita starca: – Ako ti ja prepišem dobar lijek, čime ćeš me nagraditi? – Veliki Alah će te nagraditi onim što je za tebe bolje od moje nagrade – odgovori starac, a Džafar reče: – Slušaj, prepisat ću ti jedan lijek koji neću prepisati nikom osim tebe. – A kakav je to lijek? – zapita starac, a Džafar mu reče: – Uzmi tri uncije vjetrova daha i tri uncije sunčevih zraka i tri uncije mjesečeva sjaja i tri uncije svjetlosti kandila, pa sve to pomiješaj i ostavi da stoji tri mjeseca na vjetru, a poslije toga stavi sve to u stupu bez dna, pa tucaj tri mjeseca, a kad istucaš, metni to u jednu razbijenu šalicu, pa ostavi šalicu da stoji na vjetru tri mjeseca, a zatim uzimaj svakoga dana po tri drahme toga lijeka, prije no što legneš da spavaš, i tako radi tri mjeseca – ozdravit ćeš ako ushtije veliki Alah.

395. NOĆ

Kad je čuo te Džafarove riječi, starac se opruži na svome magarcu, pa pusti ubistveni vjetar i reče: – Uzmi ovaj vjetar u ime nagrade za lijek koji si mi prepisao. Kad ga budem uzimao i kad mi Alah dâ zdravlja, dat ću ti robinju koja će te tako služiti dokle god živiš da će ti Alah skratiti vijek njome, a kad budeš umro i kad Alah bude pohitao da pošalje tvoju dušu u oganj, ona će ti namazati lice izmetom od tuge za tobom, i plakat će i udarat će se po licu, i reći će, oplakujući te: – O, hladnobradi, kako ti je hladna brada! – I Harun ar-Rašid se tako nasmija da je pao nauznak, a potom naredi sluzi da tome čovjeku dâ tri hiljade dirhema.

PRIČA O KALIFU OMARU I POŠTENOM MLADIĆU

Priča se i to da je gospodar pravovjernih Omar-ibn-al-Hatab sjedio jednoga dana i sudio ljudima i izricao presude svojim podanicima, a pored njega bjehu velikaši, njegovi suradnici, ljudi s pravilnim mišljenjem i domišljanjem. I dok je on tako sjedio, odjednom mu priđe jedan od najljepših mladića, u čistom odijelu, a njega bjehu ščepala dva mladića – ljepša od mladića koga su vodili, vukući ga za vrat.

Ta dva mladića dovedoše uhvaćena mladića gospodaru pravovjernih Omaru-ibn-al-Hatabu, a gospodar pravovjernih pogleda u njih i u uhvaćena mladića, pa reče mladićima koji su ga držali neka ga puste, a zatim reče uhvaćenom da priđe, a mladiće zapita: – Šta ste to imali s njim? – O, gospodaru

pravovjernih – rekoše mu oni – mi smo rođena braća i dostojni smo toga da se držimo istine. Imali smo oca u dubokoj starosti, koji je bio veoma pronicav, te se time proslavio u plemenima, a bio je daleko od svake niskosti i poznat po svojim lijepim osobinama . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade trista devedeset šesta noć, ona reče:

396. NOĆ – Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da su mladići kazali gospodaru pravovjernih Omaru-ibn-al-Hatabu: – Otac nam je bio daleko od svake niskosti i poznat po svojim lijepim osobinama. On nas je odgajao od malena i činio nam mnoga dobra, a bio je pun lijepih osobina i vrlina i dostojan pjesnikovih riječi:

Rekoše mi: – Abu-s-Sakr Šejbanov sin? – Ja rekoh:
– Ne, života mi, od soja Šejbanova je on.

Tȁ plemenitim činom često se podiže otac.
A Adijana uzvisi poslanik Alahov sâm.

I jednom on ode u svoju šumicu, da se u njoj prošeta između drveća i da obere sazrelo voće, a ovaj ga mladić ubi, i tako skrene s pravoga puta. Molimo te da mu vratiš milo za drago i da mu presudiš onako kako je naredio Alah.

Čuvši to, Omar pogleda u mladića pogledom koji ulijeva strah, pa mu reče: – Jesi li saslušao riječi ovih mladića, i šta na njih možeš odgovoriti?

A taj mladić je imao odvažnu dušu i bio je smion na jeziku, te je skinuo sa sebe odijelo uznemirenosti i svukao odjeću nespokojstva. On se osmjehnu, pa prozbori rječitim jezikom i pozdravi gospodara pravovjernih najljepšim riječima, a zatim reče: – Alaha mi, o, gospodaru pravovjernih, oni su ti kazali istinu kad su ti ispričali što se dogodilo, ali je bilo suđeno da Alah tako zapovjedi. No ja ću ispričati pred tobom svoju povijest, a tvoje je da prosuđuješ.

– Znaj, o, gospodaru pravovjernih, da sam ja jedan od najboljih i najčistokrvnijih Arabljana, koji su plemenitiji od svih ljudi pod zvjezdanim nebom. Odrastao sam u pustinjskim staništima, a moje pleme snašla je bijeda zlih godina, te sam zato došao u okolinu ovoga grada sa ženom, stokom i djecom. I išao sam nekim putem, pa sam tako prolazio pored jedne šumice u kojoj bijahu deve-ženke dobroga soja, koje za mene imaju veliku vrijednost, a među njima bijaše jedna deva-mužjak dobroga soja, s velikim potomstvom i veoma lijepa izgleda, od kojeg su deve-ženke dale obilan priplod, te je on išao među njima kao neki car, ovjenčan vijencem. I jedna od tih deva-ženki pobježe u šumicu oca ovih mladića, a drveće u toj šumici se vidjelo kroza zid, pa dohvati labrnjom jedno drvo, te je ja otjerah iz toga vrta, kad se odjednom iza otvora na zidu ukaza jedan starac, toliko gnjevan da su od njegova gnjeva vrcale varnice, i on je držao jedan kamen u desnoj ruci, a njihao se kao lav kad se podigne. I on udari i ubi devu tim kamenom, zadavši joj smrtonosni udarac. A ja, kad vidjeh devu koja je pala pored mene, osjetih da mi se u srcu raspaljuje ugljevlje gnjeva, te uzeh onaj isti kamen, pa njime udarih starca, a on zbog toga umre, i tako mu bi uzvraćeno zlo koje je učinio, jer čovjeka ubijaju onim

čime je i on ubio. Kad je kamen pao na nj, on je povikao iz svega glasa i jauknuo od bola, te ja brže-bolje odoh s toga mjesta, a ovi mladići požuriše i uhvatiše me, pa me dovedoše k tebi i izvedoše me pred tebe.

Onda reče Omar (neka bi Alah bio zadovoljan njime!): – Ti si priznao ono što si učinio, te se sad teško možeš spasiti. Odmazda je prijeko potrebna, te sad nije vrijeme spasavanju! – A mladić odgovori: – Slušam i pokoravam se onome što je odlučio starješina i pristajem na ono što iziskuje islamski zakon! Ali ja imam jednoga malog brata, koji je imao stara oca, pa mu je otac pred svoju smrt ostavio mnogo novaca i plemenitoga zlata, a njegove poslove povjerio je meni, uzevši Alaha za svjedoka, i rekao mi je: – To pripada tvome bratu, a ostat će kod tebe; čuvaj to, dakle, kako god možeš. – I ja sam uzeo taj novac pa sam ga zakopao, te nitko ne zna za nj, osim mene, a ako me ti sad ubiješ, taj će novac propasti i ti ćeš biti kriv za to, a mališan će ti se naplatiti za ono što ima pravo u onaj dan kad Alah bude sudio svojim stvorenjima. Ako me pustiš za tri dana, ja ću odrediti nekoga da obavlja dječakove poslove, pa ću se vratiti i izvršiti svoju dužnost, a imam jednoga čovjeka koji će jamčiti za mene poslije ovih riječi.

I gospodar pravovjernih obori glavu, a potom pogleda u prisutne i reče: – Tko će uzeti na sebe da jamči za nj i njegov povratak na ovo mjesto? – A mladić pogleda u lica onih ljudi koji su se nalazili u tom skupu, pa među prisutnima pokaza Abu-Zara i reče: – Ovaj će odgovarati i jamčiti za mene...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade trista devedeset sedma noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je mladić rekao da će Abu-Zar 397.
odgovarati i jamčiti za njega, a onda je rekao Omar (neka bi Alah bio zadovoljan njime!): – O, Abu-Zare, jesi li čuo te riječi i hoćeš li mi jamčiti da će ovaj mladić doći? – Hoću, o, gospodaru pravovjernih – odgovori mu Abu-Zar – jamčit ću za nj tri dana. – I Omar pristade na to te pusti mladića da ode. A kad prođe taj rok i kad to vrijeme gotovo prođe, pa čak i prođe, mladić se ne vrati u Omarovu vijećnicu, a kalifovi se suradnici bjehu okupili oko kalifa kao zvijezde oko mjeseca, pa dođe i Abu-Zar, a mladići-tužioci su čekali i govorili: – Gdje je onaj koji nam je učinio nažao, o, Abu-Zare? Kako se može vratiti onaj koji je pobjegao? Ali mi nećemo sići s ovoga mjesta dok nam ga ne dovedeš da mu se osvetimo. – Tako mi sveznajućeg Alaha, ako prođe tri dana a mladić ne dođe, ja ću ispuniti svoje jamstvo i dat ću svoju dušu imamu – reče Abu-Zar, a Omar kaza (neka bi Alah bio zadovoljan njime!): – Ako mladić zakasni, ja ću, Alaha mi, učiniti s Abu-Zarom ono što iziskuje islamski zakon!

NOĆ

Onda potekoše suze iz očiju prisutnih i začuše se uzdasi gledalaca, i podiže se velika buka, te ugledni ljudi među kalifovim suradnicima ponudiše mladićima otkup, ne bi li tako stekli pohvalu, ali oni odbiše otkup i ne pristadoše ni na što, osim na osvetu.

I dok su se ljudi tako komešali i žagorili, sažaljevajući Abu-Zara, onaj mladić odjednom dođe, pa se zaustavi pred imamom i pozdravi ga najljepšim pozdravom, a lice mu je blistalo, orošeno s kraja graškama znoja. I mladić reče gospodaru pravovjernih: – Predao sam dječaka braći njegove majke i obavijestio ih o svim okolnostima i rekao im kakav novac ima, a zatim sam pojurio u žegu i pripeku i ostao vjeran zadanoj riječi onako kako su joj vjerni plemeniti ljudi.

A ljudi se začudiše njegovoj pravednosti i vjernosti i njegovu srljanju u smrt i njegovoj neustrašivosti, te netko reče mladiću: – Kako si ti plemenit mladić i kako si vjeran svom zavjetu i svojoj dužnosti! A mladić odgovori: – Zar se niste uvjerili u to da se nitko ne može spasiti kad dođe smrt, a ja sam ostao vjeran, da se ne bi kazalo: – Nestalo je vjernosti među ljudima! – I onda reče Abu-Zar: – Alaha mi, o, gospodaru pravovjernih, ja sam jamčio za ovoga mladića i ne znajući od kakva je roda, a nisam ga vidio prije onoga dana kad se okrenuo od prisutnih, pa se uputio meni i rekao: – Evo tko će jamčiti i odgovarati za mene – i ja sam smatrao da nije lijepo da ga odbijem, a moja plemenitost mi nije dala da ga obmanem u onome za čim je težio, jer je dobro izići u susret onome koji za nečim teži, da se ne bi reklo: – Nestalo je dostojanstva među ljudima!

Onda rekoše druga dva mladića: – O, gospodaru pravovjernih, poklanjamo krv svoga oca ovome mladiću koji je našu odvratnost pretvorio u prijateljstvo, da se ne bi reklo: – Nestalo je milosti među ljudima! – I imam se obradova tom njihovom oproštaju i mladićevoj vjernosti i ispunjavanju njegove dužnosti, i smatrao je da je velika Abu-Zarova hrabrost, u usporedbi s hrabrošću onih koji bjehu s njim, i pohvali namjeru mladića-tužilaca da učine dobro djelo. I on ih je hvalio hvalom onoga koji se zahvaljuje i izgovorio ove pjesnikove riječi:

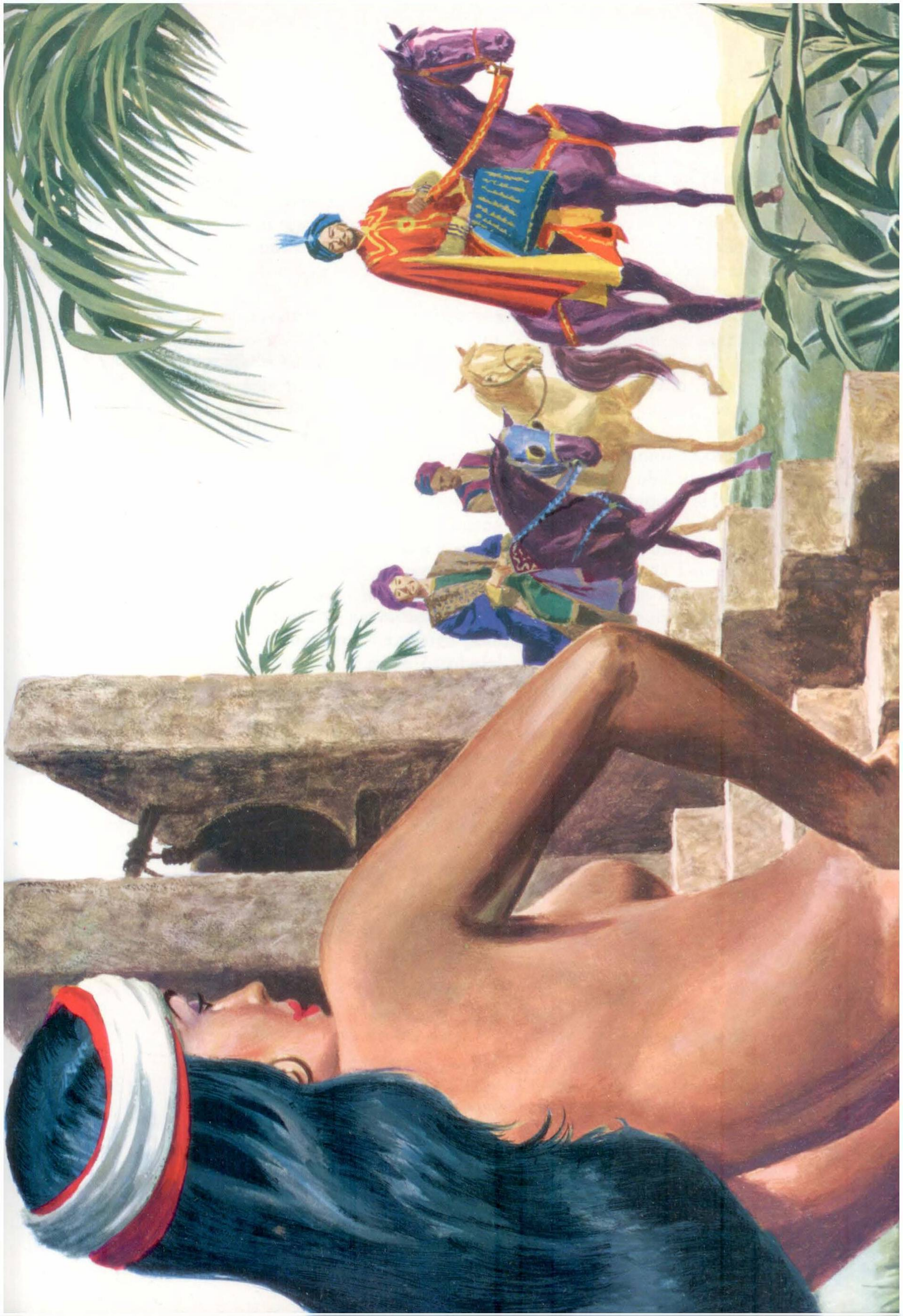
Tko dobro učini kome, nagrađen će biti,
Jer Alah uzvraća ljudima za milost njinu.

Zatim kalif ponudi mladićima-tužiocima da im plati otkup za oca iz državne blagajne, ali mu oni rekoše: – Oprostili smo mu težeći za Alahovim likom, a onaj koji ima takve namjere ne može koriti i vrijeđati odmah nakon dobrote koju je učinio.

PRIČA O AL-MAMUNU I PIRAMIDAMA

Priča se i to da je al-Mamun, sin Haruna ar-Rašida, ušao u zaštićeni Kairo i da mu se onda prohtjelo da poruši piramide, kako bi mogao uzeti ono što je u njima, ali kad ih je pokušao porušiti, nikako nije mogao to učiniti, mada se mnogo trudio da ih poruši, trošeći na to mnogo novaca . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade trista devedeset osma noć, ona reče:

(STRANA 382 — 404. NOĆ)

Priča se da je jedan od careva krišom otišao iz svoga dvora da vidi kako žive njegovi podanici, pa je tako došao do jednog velikog naselja i ušao u nj. A bješe mu se pripila voda, te se zaustavi pored ulaznih vrata jedne kuće u tom naselju i zatraži vode, a iz te kuće iziđe jedna lijepa žena, noseći ibrik pun vode, pa dade ibrik caru, te se on napi vode . . .

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da al-Mamun nije mogao porušiti piramide, već je samo načinio jedan mali otvor na jednoj od njih. I vele da je našao novac u tom otvoru koji bješe načinio, a novaca je bilo taman toliko koliko je on potrošio na probijanje toga otvora – ni više ni manje. I al-Mamun se začudi tome, a zatim uze ono što je bilo u otvoru i odustane od svoje namjere.

398. NOĆ

A postoje tri piramide, i one spadaju u svjetska čuda, i na zemljinu licu nema ničega što bi im bilo slično po čvrstini, vještini s kojom su sagrađene, i visini. A sagrađene su od velikih kamenova i građevinari koji su ih gradili bušili su svaki kamen na dva kraja, pa su u rupe stavljali željezne šipke i namještali ih tako da stoje uspravno, a zatim su bušili drugi kamen, pa su ga spuštali na prvi zalijevajući šipke odozgo topljenim olovom – po pravilima građevinarstva – dok tako nisu dovršili građevinu. A svaka se piramida diže u visinu od oko sto lakata, ako se mjeri laktom, kao što je bio običaj u ono vrijeme. I te piramide imaju četiri ravne površine, sa svake strane po jednu, koje se sužavaju pri vrhu, a svaka strana je načinjena u razmjeru od sto lakata.

A ljudi koji su živjeli u staro doba vele da u zapadnoj piramidi ima trista prostorija za ostavu od raznobojnog kremena, punih dragoga kamenja, velikoga blaga, neobičnih slika i bogato ukrašenog oružja koje je namazano mudro zgotovljenom mašću, te ne može zarđati do dana uskrsnuća. I tamo ima stakla koje se savija a ne lomi, i raznoga pomiješanoga bilja i ljekovitih voda. A u drugoj piramidi nalaze se priče čarobnjaka, ispisane na pločama od kremena – za svakog čarobnjaka po jedna ploča mudrosti – a na toj ploči ispisana su njegova neobična djela i njegovi postupci, dok se na zidovima nalaze slike ljudi, kao nekih idola, koji rukama obavljaju sve zanate, a sjede na klupicama. I svaku piramidu čuva po jedan čuvar, i dok vrijeme prolazi, ti čuvari čuvaju piramide od svakoga nesretnog slučaja. A neobičan izgled tih piramida doveo je u zabunu pronicave i vidovite ljude, i ima mnogo stihova u kojima se one opisuju, ali od njih nećeš dobiti ništa trajno. Na to se odnose riječi onoga koji reče:

Kad hoće da se spominje njihova veličina,
Carevi govore trajnim jezikom građevina.

Ili ne vidiš da piramide stoje još,
A ne mijenjaju se pod udarcima zbivanja.

I riječi drugoga:

Pogledaj u piramide, dakle, i počuj tad
Šta nam kazuju one o godinama prošlim.

Kad bi govorit' mogle, zacijelo bi nam rekle
Šta učini sudba s mrtvima i potonjima.

I riječi trećega:

O, druzi, da li pod nebom građevine ima
Što čvrstinom nalikuje na piramide ove dvije?

Te građevine sudba se boji, a već zna se
Da se na zemlji ovoj sve sudbe pribojava.

Gledaju oči diveć' se građevinama njinim,
I misao se s mišlju bori: čemu one?

Gdje li je onaj što bješe graditelj piramida,
Kojega je roda, gdje se borio i gdje je pao?

Ostaje trag onih koji ostavljaju traga,
A njih sustiže smrt, što kosi, te padaju svi.

PRIČA O KRADLJIVCU I TRGOVCU

Priča se i to da je jedan čovjek bio kradljivac, pa se pokajao pred velikim Alahom, a to je njegovo pokajanje bilo veoma lijepo. Otvorio je dućan u kojem je prodavao tkanine, i tako je proveo neko vrijeme. I dogodi mu se jednoga dana da je zatvorio dućan i otišao kući, a u to je došao jedan od prepredenih lopova koji bješe obukao odijelo vlasnika dućana, pa je izvadio ključeve iz rukava (a to bješe noću) i rekao čuvaru tržišta: – Upali mi ovu svijeću! – A čuvar uze svijeću od njega i ode da je upali . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade trista devedeset deveta noć, ona reče:

399. NOĆ

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je čuvar otišao da upali svijeću, a kradljivac je onda otvorio dućan i upalio drugu svijeću, koju bješe ponio, te ga je čuvar po povratku našao kako sjedi s tefterom u rukama, a kradljivac je gledao u knjigu i nešto sračunavao služeći se prstima. I on je to činio tako do zore, a potom je rekao čuvaru: – Dovedi mi jednoga goniča deva s devom da mi prenese neku robu. – I čuvar ode i dovede goniča s devom, a kradljivac uze četiri svežnja tkanina, pa ih dade goniču, koji ih natovari na devu. Zatim kradljivac zatvori dućan, pa dade čuvaru dva dirhema i pođe za goničem, a čuvar je mislio da je to vlasnik dućana.

Kad ujutro zasja sunce i nastane dan, dođe vlasnik dućana, a čuvar ga poče blagoslivljati za one dirheme, ali vlasnik dućana poče poricati ono što mu je govorio čuvar, čudeći se tome. I potom on otvori dućan, pa kad ga otvori, vlasnik vidje razliveni vosak i bačeni tefter, te se obazre po dućanu i vidje da su mu nestala četiri svežnja. – Šta se to dogodilo? – zapita vlasnik čuvara, a čuvar mu ispriča šta je kradljivac radio noću i kako je razgovarao s goničem o svežnjevima, te vlasnik dućana reče čuvaru: – Dovedi mi goniča koji je s tobom nosio tkanine u zoru. – I čuvar mu odgovori: – Slušam i pokoravam se! – pa mu dovede goniča, a vlasnik dućana ga zapita: – Kamo si odnio jutros one tkanine? – U to i to pristanište – odgovori mu gonič – a utovario sam ih u lađicu toga i toga. – Hajdemo tamo – reče vlasnik dućana, te gonič pođe s njim na pristanište i reče: – Evo te lađice, a evo i njena vlasnika. – I vlasnik dućana zapita lađara: – Kamo si odvezao onoga trgovca i tkanine?

– U to i to mjesto – odgovori mu lađar – a on je tamo doveo jednoga goniča, koji je natovario tkanine na svoju devu, pa je otišao, ali ne znam kamo se uputio. – Dovedi mi goniča koji je odnio tkanine s tvoje lađice – reče na to vlasnik dućana, te mu lađar dovede goniča, a vlasnik dućana ga zapita: – Kamo si odnio one tkanine s lađice s onim trgovcem? – U to i to mjesto – odgovori gonič. – Hajdemo tamo, da mi pokažeš to mjesto – reče vlasnik dućana, te gonič pođe s njim u jedno mjesto koje bješe daleko od obale i pokaza mu han gdje je istovario tkanine, a pokaza mu i trgovčevu sobu za ostavu. I vlasnik dućana priđe toj sobi za ostavu, pa je otvori i nađe u njoj svoja četiri svežnja, nerazvezana i onakva kao što su i bili, te ih dade goniču. A kradljivac bješe metnuo na tkanine svoj ogrtač, te vlasnik dućana dade i njega goniču, koji sve to natovari na devu, pa vlasnik dućana zatvori sobu za ostavu i ode s goničem. I odjednom kradljivac sretne vlasnika dućana, pa pođe s njim, a kad vlasnik ukrca tkanine u lađicu, kradljivac mu reče: – O, brate, ti si sebe povjerio Alahu i uzeo svoje tkanine, od kojih ti nije ništa nestalo; daj mi sad moj ogrtač! – A trgovac se nasmija i dade mu ogrtač i ne ožalosti ga, a zatim svatko ode svojim putem.

PRIČA O MASRUROVOJ POGODBI SA ZABAVLJAČEM

Priča se i to da je gospodar pravovjernih Harun ar-Rašid bio veoma nespokojan jedne noći. I on reče svome veziru Džafaru-ibn-Jahji Barmakidu: – Noćas ne spavam i teško mi je na duši, te ne znam šta da radim.

A pred kalifom je stajao njegov eunuh Masrur, koji se nasmija na te njegove riječi, te ga kalif zapita: – Čemu se smiješ? – A Masrur mu odgovori: – O, gospodaru pravovjernih . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade noć kojom se puni četiri stotine noći, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je kalif Harun ar-Rašid zapitao 400.
Masrura, nosioca mača: – Da li se smiješ zato što me prezireš ili zato što si NOĆ
bjesomučan? – A Masrur mu je odgovorio: – Ne, Alaha mi, o, gospodaru pravovjernih! Kunem se tvojom bliskošću s gospodarom poslanih da to nisam učinio po svojoj volji. Jučer sam izišao iz dvora da se prošetam, pa sam tako došao do obale Tigra i vidio okupljeni narod, te sam se zaustavio, a tada sam vidio jednog čovjeka koji je nasmijavao ljude i koji se zove Ibn-al-Karibi. I sada sam se sjetio jedne njegove riječi pa nisam mogao odoljeti smijehu; molim te da mi oprostiš, o, gospodaru pravovjernih. – Dovedi mi ga ovoga časa! – uzviknu kalif, te Masrur brzo iziđe pa ode Ibn-al-Karibiju i reče mu: – Odgovaraj gospodaru pravovjernih! – Slušam i pokoravam se! – odgovori Ibn-al--Karibi, a Masrur mu reče: – Ali pod ovim uvjetima: ako ti kalif što pokloni kad mu odeš, da tebi pripadne četvrtina poklona, a meni ostalo. – Ne – tebi polovina i meni polovina – reče Ibn-al-Karibi, ali mu Masrur odgovori:

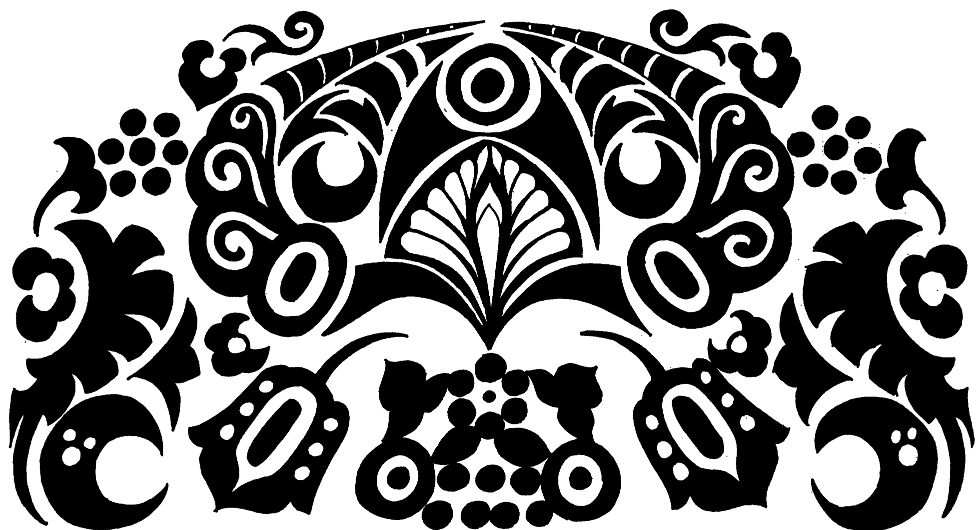
– Ne! – A onda Ibn-al-Karibi reče: – Neka tebi pripadnu dvije trećine, a meni jedna trećina! – I Masrur pristade na to poslije velike muke, a zatim Ibn-al-Karibi iziđe s Masrurom, a kad dođe gospodaru pravovjernih, pozdravi ga onako kako se pozdravljaju kalifi i ustade pred njim, a gospodar pravovjernih mu reče: – Ako me ne nasmiješ, udarit ću te triput ovom vrećom. – I Ibn-al-Karibi reče u sebi: – Šta mi može biti od tri udarca vrećom, kad me ne boli ni kad me udaraju bičem (a mislio je da je vreća prazna)?

Zatim on poče govoriti o onome što može nasmijati ljutita čovjeka, i poče pričati svakojake smiješne stvari, ali se gospodar pravovjernih ne nasmija, niti se osmjehnu. I onda se Ibn-al-Karibi nađe u čudu i osjeti da ga obuzima tuga i poplaši se, a gospodar pravovjernih mu reče: – Sad si zaslužio udarce. – I kalif uze vreću (a u vreći bjehu dva oblutka i svaki bješe težak po dva ritla), pa udari njome jedanput Ibn-al-Karibija i pogodi ga u vrat, te Ibn-al-Karibi dreknu iz svega glasa i sjeti se svoje pogodbe s Masrurom, te reči: – Oprosti mi, o, gospodaru pravovjernih! Saslušaj samo dvije moje riječi. – Reci šta ti je palo na um! – kaza kalif, a Ibn-al-Karibi reče: – Masrur mi je stavio uvjet, a ja sam se dogovorio s njim da od poklona koji dobijem od gospodara pravovjernih meni pripadne jedna trećina, a njemu dvije trećine, i ja sam pristao na to poslije velike muke. Sad mi ti nisi poklonio ništa osim udaraca, te je ovaj udarac moj dio poklona, a ostala dva udarca su njegov dio. Ja sam već dobio svoj dio, a eno njega gdje stoji, o, gospodaru pravovjernih – daj i njemu njegov dio. – I gospodar pravovjernih se tako nasmija kad je čuo te njegove riječi da je pao nauznak, a potom pozva Masrura pa ga udari jedanput, te Masrur dreknu i reče: – O, gospodaru pravovjernih, dosta mi je jedna trećina, daj njemu dvije trećine . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade četiristo prva noć, ona reče:

401. NOĆ

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Masrur rekao: – O, gospodaru pravovjernih, dosta mi je jedna trećina, daj njemu dvije trećine! – I kalif im se poče izrugivati, a zatim obojici dade po hiljadu dinara, te oni odoše radujući se poklonu koji dobiše od kalifa.

PRIČA O POBOŽNOM CAREVIĆU

PRIČA SE DA JE GOSPODAR PRAVOVJERNIH imao sina koji bješe napunio šesnaest godina života, a klonio se svijeta, i živio kao isposnik i bogomoljac. I on je odlazio na groblje i govorio: – Vi ste vladali svijetom, ali vas to nije spasilo, već ste dospjeli do grobova. O, kad bih samo mogao znati šta ste kazali i šta je vama bilo rečeno! – I plakao je plačem uplašena i prestravljena mladića i izgovarao riječi onoga koji je rekao:

> Nosila se ja plašim uvijek i vječito,
> I boli me kad slušam kuknjavu ženâ.

I dogodi se da je njegov otac prošao pored njega u svečanoj povorci, okružen vezirima i velikašima svoga carstva i stanovnicima svoje zemlje, pa ti ljudi ugledaše sina gospodara pravovjernih, koji je imao na tijelu vuneni kaftan, a na glavi vuneni ogrtač, te rekoše jedni drugima: – Taj mladić je obrukao gospodara pravovjernih među carevima – kad bi ga kalif izgrdio, on bi zacijelo odustao od onoga čime se bavi.

A gospodar pravovjernih je čuo njihove riječi, te je poveo razgovor sa sinom i rekao mu: – O, sinko, ti si me obrukao onim što činiš. – Ali ga sin samo pogleda i ništa ne odgovori. A potom mladić pogleda u jednu pticu koja je stajala na jednom otvoru u potkrovlju na dvoru i reče: – O, ptico, tako ti onoga koji te je stvorio, padni na moju ruku! – I ptica se spusti na mladićevu ruku, a on joj reče: – Vrati se na svoje mjesto! – I ptica se vrati na svoje mje-

sto. – Padni na ruku gospodara pravovjernih – reče carević ptici, ali ona ne htjede na njegovu ruku, te mladić reče svome ocu, gospodaru pravovjernih: – Ti si mene obrukao među Alahovim prijateljima svojom ljubavlju prema ovozemaljskom životu, te sam odlučio da se s tobom rastanem takvim rastankom da ti se mogu vratiti tek u potonjem životu.

Zatim mladić ode u Basru, gdje poče raditi s radnicima, mijeseći glinu, te je zarađivao svakog dana po jedan dirhem i jedan danik,[72] pa je za danik kupovao hranu, a dirhem je trošio na milostinju.

Govorio je Abu-Amir al Basri: – Pao mi je jedan zid u kući, te odoh na ono mjesto gdje se okupljaju radnici, ne bih li tamo našao čovjeka koji će raditi kod mene. I pogled mi pade na jednoga divnog mladića svijetloga lica, te mu priđoh, pa ga pozdravih i rekoh mu: – O, dragi, hoćeš li raditi? – Hoću – odgovori mi on, te mu rekoh: – Hajde sa mnom da mi podigneš jedan zid. – A mladić mi kaza: – Pod uvjetima koje ću ti ja staviti. – O, dragi, a kakvi su ti uvjeti? – zapitah ja, a mladić mi odgovori: – Da mi plaćaš jedan dirhem i jedan danik, a kad poviče mujezin, da me pustiš da se pomolim s ljudima. – I ja mu rekoh: – Dobro – pa ga uzeh i odvedoh svojoj kući, a on je tako radio da takav rad nisam nikad vidio. I ja mu spomenuh ručak, a on mi reče: – Ne – te mi bi jasno da posti, a kad mujezin pozva na molitvu, mladić mi reče: – Znaš li kako smo se pogodili? – a ja odgovorih: – Znam.

Onda on olabavi pojas, pa poče uzimati avdes, i tako uze avdes od kojeg nisam vidio boljeg, a potom ode da se pomoli, i pomoli se s narodom, pa se vrati na rad. A kad se razliježe poziv na predvečernju molitvu, mladić opet uze avdes, pa ode na molitvu, a zatim se vrati na rad, i onda mu ja rekoh: – O, dragi, isteklo je radno vrijeme – radnici rade do predvečernje molitve – ali on reče: – Neka je slava Alahu! Ja radim do noći. – I on nije prestao raditi do noći, a onda mu ja dadoh dva dirhema, ali on to vidje, pa me zapita: – Šta je to? – A ja mu odgovorih: – To ti je dio nagrade za tvoj marljiv rad za mene! – Ali mi on baci jedan dirhem, pa mi reče: – Neću da išta dodaješ onome što smo uglavili pogodbom. – I ja ga počeh nagovarati da uzme novac, ali ga nisam mogao nagovoriti na to, te mu dadoh jedan dirhem i jedan danik, i tako on ode.

Kad sutradan nastade jutro, ja rano odoh na ono mjesto gdje se okupljaju radnici, ali ga ne nađoh, te zapitah ljude šta je s njim, a oni mi rekoše: – On dolazi na ovo mjesto samo subotom. – A kad dođe naredna subota, ja odoh na ono mjesto i nađoh ga, pa mu rekoh: – U Alahovo ime! Izvoli na rad! – A on mi kaza: – Pod uvjetima koji su ti poznati. – Dobro – rekoh, pa odoh s njim kući i počeh ga gledati stojeći, a on me ne vidje. I mladić uze malo gline, pa je metnu na zid, a kamenje se odjednom poče ređati jedno iznad drugoga, te uzviknuh: – Takvi su Alahovi prijatelji! – I mladić provede taj dan radeći, i za dan uradi više nego ranije, a kad nastade noć, ja mu dadoh nadnicu, i on je uze, pa ode.

A kad dođe treća subota, ja odoh na mjesto gdje se skupljaju radnici, ali ga ne nađoh, te zapitah ljude o njemu, a oni mi rekoše: – Bolestan je i leži

u kolibi te i te žene. – A ta žena bješe jedna starica, poznata po svojoj pravednosti, koja je imala kolibu na groblju. I ja odoh onamo i uđoh u kolibu, kad odjednom vidim mladića kako leži na zemlji, bez ičega ispod sebe, a glavu je naslonio na jednu opeku, i lice mu je sjalo svjetlošću.

I kad ga vidjeh, ja ga pozdravih, a on mi uzvrati pozdrav, i onda ja sjedoh kraj njegova uzglavlja, plačući zbog toga što je mlad po godinama i stranac i što je naišao na potporu, pokoravajući se svome gospodu.

A potom ga zapitah: – Je li ti što potrebno? – A on mi odgovori: – Jest. – Šta? – zapitah, a mladić mi odgovori: – Kad nastane sutrašnji dan, ti ćeš mi doći u zoru i naći ćeš me mrtva; okupaj me, pa me ukopaj u grob, i nemoj to nikome reći, a umotat ćeš me u ovaj kaftan što je na meni, ali ga najprije rasparaj i vidi šta ima u džepu; izvadi ono što je u njemu, pa čuvaj to, a kad se budeš pomolio za pokoj moje duše i kad me budeš ukopao u zemlju, otiđi u Bagdad, pa nastoj saznati kad će kalif Harun ar-Rašid izići iz dvora, a onda mu predaj ono što ćeš naći u mome džepu i isporuči mu moj pozdrav.

Zatim mladić izgovori molitvu i oda hvalu svome gospodu najljepšim riječima i izgovori ove stihove:

Predaj amanet onog kome je smrt sad došla,
I daj ga ar-Rašidu – nagrađen za to bit ćeš.

– Izgnanik je – reci mu — želio da vas vidi.
Mada udaljen dugo, ali vam pozdrav šalje.

U daljini ne mrzi vas on, niti čami, ne!
Alahu je bliži sad, a vama ruku ljubi.

Daleko od tebe, oče, on ode samo zato
Što mu je tuđe duši sve što je od ovog svijeta.

A potom se mladić poče moliti Alahu da mu oprosti . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade četiristo druga noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da se mladić poslije toga počeo 402.
moliti Alahu da mu oprosti i da je slao pozdrav gospodaru pobožnih i očitao NOĆ
neke stihove iz Kurana, a zatim je izgovorio ove stihove:

Sreći ne daj da te obmane, o, roditelju,
Tâ život kraja ima, a sreća tad prestaje.

A kad saznao budeš da ima zlosretnika,
Znaj da ćeš i o njima zapitan tada biti.

A kada nosila nosiš i na groblje ideš,
Znaj da će na njima i tebe jednom odnijeti.

Govorio je Abu-Amir al Basri: – Kad mi mladić reče šta ostavlja i kad je izgovorio stihove, ja ga ostavih i odoh kući. A kad nastade jutro, ja mu odoh u ranu zoru, i onda vidjeh da je već umro, neka mu se Alah smiluje! I ja

ga okupah, pa rasparah njegov džep i nađoh u njemu jedan korund koji vrijedi mnogo hiljada dinara, te uzviknuh u sebi: – Alaha mi, ovaj je mladić bio do krajnosti suzdržljiv u ovozemaljskom životu! – A potom ga ukopah, pa odoh u Bagdad i dođod do kalifova dvora i počeh čekati kalifa da iziđe, a kad on iziđe, sretoh ga na jednom putu i dadoh mu korund. I ar-Rašid pade onesviješten kad je vidio i prepoznao korund, a njegove sluge me uhvatiše, ali se ar-Rašid osvijesti i reče im: – Pustite ga, pa ga pošaljite u dvor s najvećim poštovanjem. – I sluge učiniše onako kako im je car naredio, a kalif me pozva po svom povratku u dvor i uvede me u svoju sobu, pa me zapita: – Šta radi vlasnik ovoga korunda? – I ja mu odgovorih: – Umro je – pa opisah kalifu stanje u kojem je bio mladić, te kalif zaplaka i uzviknu: – Sinu je to bilo na korist, a otac se prevario! – A potom kalif viknu: – O, takva i takva! – pa dođe jedna žena, koja htjede da se vrati kad me je ugledala, ali joj kalif reče: – Dođi ovamo, neće te snaći ništa loše od njega.

I žena uđe, pa se pozdravi sa mnom, a kalif joj baci korund, te žena vrisnu iz svega glasa kad ga vidje i pade onesviještena, a zatim dođe k sebi i reče: – O, gospodaru pravovjernih, šta je učinio Alah s mojim sinom: – Ispričaj joj šta je bilo s njim – reče kalif, grcajući u suzama, te ja ispričah ženi šta je bilo s mladićem, a ona zaplaka i reče slabim glasom: – Kako sam željela da se sastanem s tobom, o, svježino oka moga! O, da sam ti ja dala vode kad nisi našao nikoga da ti je dâ, o, da sam te ja zabavljala kad nisi našao nikoga da te zabavlja! – A zatim proli suze i izgovori ove stihove:

Plačem za izgnanikom umrlim, što sâm bješe,
A prijatelja ne nađe da mu se potuži.

I poslije veličine i blizine s dragima,
Ostade samohran on i nikog ne vidje.

Ta znaju svi ljudi šta dani kriju za sobom,
Jer smrt nikome od nas ostat' na zemlji ne da.

Izgnanik! Alah mu sudi da izgnanik bude
I dalek da mi bude, mada mi blizak bješe.

Smrt mi oduze nadu da ću ga ikad sresti,
Al' ćemo se sresti mi kad dođe sudnji dan.

I ja zapitah kalifa: – O, gospodaru pravovjernih, zar je to tvoj sin? – A kalif mi odgovori: – Jest. Prije no što dobih ovu vlast, on je posjećivao učene ljude i sastajao se s pravednicima, a kad dobih vlast, on me je počeo izbjegavati i udaljio se od mene. I ja onda rekoh njegovoj majci: – Ovo se dijete predalo velikom Alahu, pa će ga možda snaći nevolja i borit će se s iskušenjima; daj mu taj korund, da mu se nađe kad mu ustreba. – I ona mu dade korund, moleći ga da ga uzme, te on učini onako kako mu je ona zapovjedila, a zatim ostavi naš zemaljski mir i izgubi se i bješe odsutan dok nije otišao na istinu velikom, slavnom Alahu, bezgrešan i bogobojažljiv.

– Ustani, pa mi pokaži njegov grob! – reče mi kalif, te iziđoh s njim iz dvora i iđah sve dotle dok mu ne pokazah grob. I kad mu ga pokazah, kalif poče tako kukati i plakati da je pao onesviješten, a kad se opet osvijestio, zamolio je Alaha da mu oprosti i uzviknuo: – Doista, mi smo Alahovi i njemu se vraćamo! – i pomolio se za pokoj duše svoga sina.

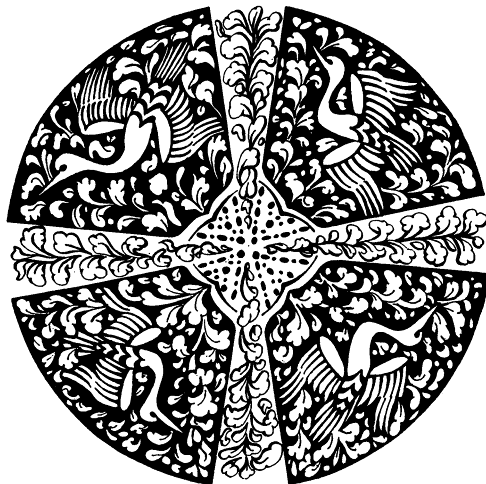
Zatim me je zamolio za prijateljstvo, te mu ja rekoh: – O, gospodaru pravovjernih, tvoj sin mi je dao najveću pouku. – I izgovorih ove stihove:

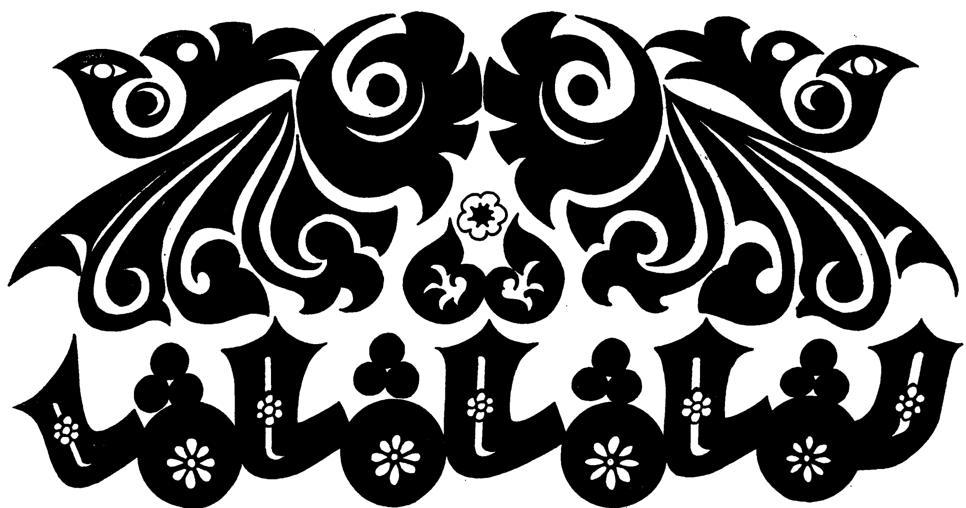
Izgnanik sam, te za me više skloništa nema.
Izgnanik sam, pa ma i u rodnom gradu bio!

Izgnanik sam, ni obitelji ni sina nemam,
I više ni kod koga sklonište neću naći!

Zaklon u džamijama tražim – ne, živim tamo,
I srce ih nikad moje ostavit' ne može.

Nek je Alahu hvala, gospodu svjetova svih,
Jer je milostiv on, te dušu u tijelu ostavi!

TRI PRIČE O UČITELJIMA

PRIČA O ZALJUBLJENOM UČITELJU

PRIČA SE DA JE JEDAN zaslužan čovjek govorio: – Prolazio sam pored jednog učitelja dok je učio djecu da pišu, pa sam vidio da ima divno lice i da je lijepo obučen. I ja mu priđoh, a on ustade i posadi me pored sebe, te ga tako počeh ispitivati, ne bih li vidio kako zna čitanje, gramatiku, poeziju i glazbu, i vidim – savršen je u svemu što se može poželjeti od njega. I onda mu rekoh: – Nek Alah dâ da ustraješ u svojoj odlučnosti! Ti znaš sve što se može poželjeti od tebe!

Potom prijateljevah s njim neko vrijeme i svakoga dana otkrivah u njemu ponešto lijepo. I rekoh u sebi: – Doista, čudno je kad čovjek tako što vidi u učitelju koji uči djecu, a zna se da su se razumni ljudi složili u tome da pamet nedostaje onima koji uče djecu. – I rastah se s učiteljem, ali sam ga posjećivao u razmacima od po nekoliko dana i navraćao u njegovu kuću.

I jednom tako odoh po navici u pohode učitelju, ali vidjeh da je škola zatvorena, te zapitah susjede šta je s učiteljem, a oni mi rekoše: – Netko mu je umro – i ja onda pomislih: – Treba da ga tješim.

Potom se zaputih do njegovih vrata, pa zalupah na njih, a iz kuće iziđe jedna robinja, koja me zapita: – Šta hoćeš? – Hoću tvoga gospodara – odgovorih, a robinja mi reče: – Moj gospodar sjedi sam i tuguje. – Reci mu: – Tvoj prijatelj taj i taj traži da ga pustiš u kuću, kako bi te mogao tješiti – rekoh robinji, a ona ode i reče to učitelju, koji joj reče: – Pusti ga nek uđe! – I robi-

nja me pusti u kuću, te tako uđoh u učiteljevu sobu i vidjeh ga kako sjedi sam, sa svezanom glavom, te mu rekoh: – Neka te Alah još više nagradi! Taj put nitko ne može izbjeći, pa treba da budeš čvrst. Tko ti je umro? – zapitah ga zatim, a on mi reče: – Čovjek koji mi je bio najdraži i najmiliji. – Da nije to tvoj otac? – zapitah ga. – Nije – odgovori mi učitelj. – Tvoja majka? – zapitah ja, a učitelj mi reče: – Nije. – Tvoj brat? – zapitah zatim. – Nije – odgovori mi učitelj, te ga zapitah: – Netko od onih koji su ti bliski? – Nije – odgovori mi učitelj. – Pa šta te vezuje na nj? – zapitah ga. – To je moja dragana – odgovori mi učitelj, te pomislih: – Eto prvog dokaza da je malouman! – A potom mu rekoh: – Naći ćeš drugu, još ljepšu od nje – a učitelj mi odgovori: – Nisam je vidio, pa ne znam da li će druga biti ljepša od nje ili neće. – Eto drugog dokaza – pomislih, te ga zapitah: – Pa kako si se zaljubio u nju, kad je nisi vidio: – Znaj – odgovori mi učitelj – da sam sjedio kraj prozora, a odjednom putem prođe jedan čovjek koji je pjevao ovaj stih:

Um-Amra (milošću Alah nek ti to uzvrati),
Vrati mi dušu moju, ma gdje iščezla da je...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade četiristo treća noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je učitelj rekao: – I kad je taj 403.
čovjek prošao putem i otpjevao stih koji sam čuo od njega, ja rekoh u sebi: – NOĆ
Da ta Um-Amra nije neusporediva na ovom svijetu, pjesnici je ne bi opjevali – i tako me obuze ljubav prema njoj. Nakon dva dana taj je čovjek prošao pored moje kuće i izgovorio ovaj stih:

Ode i magarac, i Um-Amru odvede tad,
I Um-Amra se ne vrati, a nema ni magarca.

I meni onda bi jasno da je ona otišla, te se rastužih, i eto su već tri dana kako tugujem. – I ja ga ostavih i odoh, jer bijah uvjeren da je malouman.

PRIČA O MALOUMNOM UČITELJU

A evo još jedne priče o maloumlju učitelja i o tome kako je bio jedan učitelj, pa mu je došao jedan znalac koji ga je počeo ispitivati. I taj znalac vidje da je učitelj dobar poznavalac zakona, gramatičar, znalac jezika i pjesnik, da je obrazovan, bistar i ugodan, te se začudi tome i reče: – Oni koji uče djecu u školama nemaju toliko pameti.

A kad se znalac spremi da ode, učitelj mu reče: – Bit ćeš moj gost večeras – te taj čovjek pristade da mu bude gost i ode s njim u njegovu kuću.

I učitelj iskaza svoje poštovanje znalcu i donese jelo, pa malo jedoše i piše, a zatim sjedoše da razgovaraju i tako provedoše oko jedne trećine noći, a po-

slije toga učitelj raspremi postelju za gosta, pa ode u svoj harem. A gost prilegne i htjede zaspati, kadli se odjednom u haremu razlijegoše mnogi uzvici, te znalac zapita šta je to, a ljudi mu rekoše: – Šeiku se dogodilo nešto krupno i on je na izdisaju. – Odvedite me njemu – reče gost, te ga odvedoše učitelju, i tako znalac uđe u sobu i vidje učitelja kako leži onesviješten, a iz tijela mu teče krv. I gost poškropi vodom učitelja, te se on osvijesti, a onda ga znalac zapita: – Šta je to? Otišao si od mene ne može biti zadovoljniji i zdrav tijelom, pa što ti se sad dogodilo? – A učitelj mu odgovori: – O, brate, kad sam otišao od tebe, sjeo sam, pa sam se počeo sjećati tvorevina velikog Alaha, i onda sam rekao u sebi: – Čovjek ima koristi od svega što je stvorio Alah, jer je Alah – neka mu je slava! – stvorio ruke da čovjek njima hvata, noge – da njima ide, oči – da njima gleda, uši – da njima čuje, i tako dalje, a samo od jaja nema nikakve koristi, te sam uzeo britvu koju sam imao pri sebi, pa sam ih odsjekao, i eto šta mi se dogodilo. – A gost ode i reče: – U pravu je onaj koji kaže da nema učitelja koji ima sve četiri u glavi, pa makar znao i sve nauke.

PRIČA O NEPISMENOM UČITELJU

Priča se i to da služitelj u jednoj džamiji nije znao ni čitati ni pisati, pa je varao ljude služeći se lukavstvom i tako zarađivao kruh. A jednoga dana njemu pade na pamet da otvori školu, pa da u njoj uči djecu, te skupi ploče i ispisane listove i objesi ih na jednom mjestu, te zatim omota oko glave veći turban, pa sjedne pored školskih vrata. I ljudi su prolazili pored njega i gledali u njegov turban, u one ploče i listove, misleći da je to neki dobar učitelj, te su mu dovodili svoju djecu. I taj čovjek reče jednom djetetu: – Piši! – a drugom: – Čitaj! – te su tako djeca učila jedno drugo.

I dok je tako sjedio jednom pred školskim vratima, po svome običaju, on izdaleka ugleda jednu ženu koja mu je prilazila, noseći u rukama pismo, te reče u sebi: – Ta žena se zacijelo uputila k meni, da joj pročitam pismo koje nosi! Pa šta da radim, kad ne znam pročitati ono što je napisano? – On htjede da ode i pobjegne od te žene, ali mu ona priđe prije no što je otišao, pa ga zapita: – Kud ćeš? – Hoću da očitam podnevnu molitvu, pa ću se vratiti – odgovori učitelj, a žena reče: – Daleko je podne! Pročitaj mi ovo pismo! – I učitelj uze pismo od nje držeći ga naopako, pa poče gledati u nj, čas tresući turbanom, a čas mičući obrvama, ne bi li tako pokazao da je ljutit. A muž te žene bješe odsutan i to pismo bješe stiglo od njega. I kad vidje u kakvom je stanju učitelj, žena reče u sebi: – Nema sumnje da mi je muž umro, a ovom učitelju je neugodno da mi kaže da je on umro. – O, gospodine, ako je umro, reci mi – izusti žena, ali učitelj zakima glavom i zašuti. A žena ga zapita: – Da li da poderem haljinu? – Poderi – odgovori joj učitelj. – Da li da se udaram po licu? – zapita žena učitelja, a on joj reče: – Udaraj se!

Onda mu žena uze pismo iz ruku, pa se vrati kući i poče plakati sa svojom djecom. – A neki susjedi čuše ženu kako plače, te zapitaše šta joj je, a ljudi im rekoše: – Štiglo joj je pismo s viješću da joj je umro muž. – I onda jedan čovjek reče: – To je laž, jer sam ja jučer dobio od njena muža pismo kojim mi javlja da je zdrav i sretan i da će biti s nama za deset dana. – I taj čovjek odmah ustade, pa priđe ženi i zapita je: – Gdje ti je pismo koje si dobila? – I žena mu dade pismo, a on ga pročita, i odjednom vidi da u njemu piše: »Zdrav sam i sretan i za deset dana bit ću pored tebe, a poslao sam vam pokrivač i mangal.«

Onda žena uze pismo, pa se vrati s njim učitelju i zapita ga: – Šta te je navelo da učiniš sa mnom ono što si učinio? – I ona mu reče što joj je susjed kazao o sreći njena muža, koji joj je poslao pokrivač i mangal. – Istina je to što kažeš – odgovori učitelj – ali mi oprosti, o, ženo, jer sam toga časa bio ljutit...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade četiristo četvrta noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je žena otišla i zapitala ga što 404.
ga je navelo da tako postupi s njom, a učitelj joj odgovori: – Bio sam ljutit NOĆ
i zaokupljen mislima, pa sam vidio: – Mangal zavijen u pokrivač – te sam mislio da je on umro i da su ga sahranili. – Žena ne shvati da on izmiče, te mu reče: – Neka ti je oprošteno! – pa uze pismo i ode.

PRIPOVIJEST O ŽENI KOJA JE OPOMENULA CARA I DRUGE PRIČE

PRIPOVIJEST O ŽENI KOJA JE OPOMENULA CARA

Priča se da je jedan od careva krišom otišao iz svoga dvora da vidi kako žive njegovi podanici, pa je tako došao do jednog velikog naselja i sâm ušao u nj. A bješe mu se pripila voda, te se zaustavi pored ulaznih vrata jedne kuće u tom naselju i zatraži vode, a iz te kuće iziđe jedna lijepa žena, noseći ibrik pun vode, pa dade ibrik caru, te se on napi vode. I car pade u iskušenje kad pogleda u tu ženu, pa je poče navoditi na grijeh. A žena je znala da je to car, te ga je uvela u svoju kuću i posadila ga, a zatim mu donijela knjigu i rekla: – Gledaj to dok se ja ne spremim i ne vratim.

I car sjedne, pa poče čitati knjigu, kad odjednom vidi da se u njoj opominju ljudi da se ne odaju raspusništvu i spominju se muke koje je Alah pripremio za preljubnike. I on se naježi i pokaja pred velikim Alahom, pa pozva ženu, te joj preda knjigu i ode.

A muž te žene bijaše odsutan, pa kad je došao, ona mu ispriča šta se dogodilo, te se muž uznemiri i reče u duši: – Bojim se da je car nije poželio. – I poslije toga nije se usuđivao imati ništa sa svojom ženom.

Tako prođe neko vrijeme, pa žena ispriča onima koji joj bjehu bliski šta se dogodilo s njenim mužem, te oni odvedoše njena muža caru. A kad dođoše caru, ženini rođaci rekoše: – Neka Alah dâ caru da bude velik! Ovaj čovjek je uzeo od nas zemlju pod zakup, s tim da je zasijava, i on ju je zasijavao neko

vrijeme, pa ju je ostavio pougarenu, ali je ne napušta, te je ne možemo dati nekom drugom da je zasije, kad je on sâm ne zasijava, a to je šteta za zemlju i mi se bojimo da se ona ne pokvari zbog njegove nemarljivosti, jer se zemlja kvari kad se ne zasijava.

– Šta ti to smeta da zasiješ svoju zemlju? – zapita car toga čovjeka, a on reče: – Nek Alah da caru da bude velik! Doprlo mi je do ušiju da je jedan lav stao nogom na tu zemlju, pa sam se uplašio od njega i nisam mogao ni prići svojoj zemlji; ja znam da nisam kadar izići na kraj s tim lavom, te ga se bojim. – Car shvati u čemu je stvar, te reče: – O, čovječe, lav nije gazio tvoju zemlju, a ona je dobra za sjetvu. Zasijavaj je, dakle, s blagoslovom velikog Alaha! Lav neće zakoračiti na nju.

Zatim car naredi da se tom čovjeku i njegovoj ženi da lijep poklon, pa oboje pusti da odu.

PRIČA O MOREPLOVCIMA KOJI SU RAZBILI JAJE PTICE RUH

Priča se i to da je jedan čovjek iz Mahriba putovao po zemljama i da je prolazio kroz pustinje i plovio morem. I sudba ga baci na jedan otok, na kojem ostade dugo, a potom se vrati u svoju zemlju i donese šuplji dio jednoga pera iščupanog iz krila mladunca ptice ruh,[73] a taj mladunac bješe još u jajetu i ne bješe se izlegao. A u šupljinu toga pera mogla je stati puna mješina vode, a vele da su krila mladunca ptice ruh, kad on iziđe iz jajeta, duga hiljadu hvati. I ljudi se začudiše kad vidješe šuplji dio toga pera. A taj čovjek se zvao Abd-ar-Rahman al-Mahridi i bio je poznat po svome nadimku Kitajac, jer je dugo živio u Kitaju. I on je pričao razna čuda, a između ostalog kako je jednom plovio Kitajskim morem . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade četiristo peta noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Abd-ar-Rahman-al-Mahridi- 405.
-Kitajac pričao o raznim čudima, a između ostalog o tome kako je jednom NOĆ
plovio Kitajskim morem s nekim drugim ljudima, i da su onda ugledali u daljini jedan otok. I njihova je lađa pristala uz taj otok, a onda ljudi vidješe da je taj otok velik i prostran. Ljudi koji bijahu na lađi odoše na taj otok da donesu vode i drva, i poniješe i sjekiru, užad i mješine, a taj čovjek pođe da ih prati.

Kad su malo odmakli, oni ugledaše na tom otoku jednu veliku, bijelu i sjajnu kupolu, dugu sto lakata, a kad vidješe tu kupolu, ljudi se uputiše k njoj, pa joj se tako približiše i vidješe da je to ruhovo jaje. I oni počeše udarati u to jaje sjekirama, kamenjem i štapovima, te se jaje razbi, a ukaza se ruhov mladunac, i ljudi onda vidješe da on nalikuje na neko brdo koje čvrsto stoji. I ljudi iščupaše jedno pero iz njegova krila (a mogli su ga iščupati samo pomažući jedan drugome, mada se mladunčevo pero još nije sasvim razvilo), a po-

tom uzeše mesa toga mladunca koliko su mogli ponijeti, pa ga odniješe, a sa šupljega dijela pera odsjekoše čiju.

Zatim oni razapeše jedra na lađi, pa su plovili cijelu noć, do sunčeva izlaska, a povoljan vjetar letio je s njima. I dok su oni tako plovili, ptica ruh se vratila do svoga jajeta, pa kad je vidjela što se zbilo, poletjela je za njima, kao neki veliki oblak, a u pandžama je držala kamen koji bješe velik kao neki golemi brijeg, veći od lađe. I kad je ptica dostigla lađu, leteći iznad nje, ona baci taj kamen na lađu i ljude, ali lađa je plovila brzo, te je pretekla kamen, koji je pao u more i izazvao veliki užas svojim padom. I Alah dade sreće putnicima i spasi ih pogibije, a oni skuhaše ono meso, pa ga pojedoše. A među njima bijaše i staraca s bijelom bradom, ali sutradan svi vidješe da su im brade pocrnjele, a poslije toga nije osijedio nijedan od onih koji su jeli to meso. I ti ljudi su govorili da im se vratila mladost i da nemaju sijedih vlasi stoga što su ono meso miješali u kotlu drvenim dijelom strijele, a neki su govorili da je uzrok tome bilo meso od ruhova mladunca, a to je čudo nad čudima.

PRIČA O ADIJU, HINDI I MARIJI

Priča se i to da je an-Numan-ibn-an-Munzir, car Arabljana kršćana, imao kćerku koja se zvala Hinda, pa je ona jednoga dana (a taj dan bijaše kršćanski praznik) otišla u Bijelu crkvu da se pričesti, a imala je jedanaest godina života i bila ljepša od svih žena svoga vremena i vijeka. A toga dana bijaše stigao u al-Hiru Adi-ibn-Zejid, koga je Kisra poslao da odnese poklone an-Numanu, te i on uđe u Bijelu crkvu da se pričesti.

A Adi-ibn-Zejid bijaše mladić visoka rasta i nježan po svojim osobinama, i imao je divne oči i blistave obraze, a s njim bjehu ljudi iz njegova plemena, dok s Hindom, an-Numanovom kćerkom, bješe jedna robinja koja se zvala Marija, a Marija je voljela Adi-ibn-Zejida, ali mu se nikako nije mogla približiti.

Kad je Marija ugledala mladića u crkvi, ona reče Hindi: – Pogledaj onoga mladića tamo! Alaha mi, ljepši je od svih onih koje vidiš. – A tko je to? – zapita Hinda, a Marija joj odgovori: – Adi-ibn-Zejid. – I onda reče Hinda, an-Numanova kćerka: – Bojim se da me ne prepozna ako mu priđem da ga vidim izbliza. – Kako te može prepoznati kad te nikada nije vidio? – reče joj Marija, te Hinda priđe Adiju, koji je zbijao šalu s mladićima što bjehu s njim, nadmašujući ih ljepotom i divnim riječima i svojom rječitošću i bogatim odijelom koje je imao na sebi.

I Hinda pade u iskušenje kad ga vidje, te se zanese i promijeni u licu, a Marija primijeti tu njenu naklonost prema mladiću, te joj reče: – Porazgovaraj s njim! – I Hinda porazgovara s njim, pa ode, a Adi pade u iskušenje kad je vidje i kad ču njene riječi, i um mu bješe omamljen, i srce mu zadrhta, i promijeni se u licu, te mladići posumnjaše u nj. I Adi tiho reče jednome od njih

(STRANA 384 — 405. NOĆ)

Zatim oni razapeše jedra na lađi, pa su plovili cijelu noć, do sunčeva izlaska, a povoljan vjetar letio je s njima. I dok su oni tako plovili, ptica ruh se vratila do svoga jajeta, pa kad je vidjela što se zbilo, poletjela je za njima, kao neki veliki oblak . . .

da pođe za djevojkom i da sazna tko je ona, te mladić pođe za njom, a zatim se vrati Adiju i reče mu da je to Hinda, an-Numanova kćerka.

I Adi iziđe iz crkve, ali od velike ljubavi nije znao kojim putem da pođe, te izgovori ove stihove:

O, prijatelji, u pomoć pritecite
I pođite sa mnom put zemalja tih.

Krenite u zemlje Hinde plemenite,
I tamo joj vijest o meni odnesite.

A kad je izgovorio te stihove, on ode kući i provede noć obuzet nespokojstvom, ne okusivši slasti sna . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade četiristo šesta noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da Adi, obuzet nespokojstvom, nije **406.**
mogao zaspati cijelu noć. A ujutro ga sretne Marija, kojoj on ljubazno priđe **NOĆ**
čim ju je ugledao (mada je prije nije htio ni pogledati), pa je zapita: – Šta hoćeš? – Ti si mi potreban – odgovori Marija, a Adi reče: – Reci mi zašto. Alaha mi, nema stvari koju ti ne bih dao, kad bi mi je zatražila.

Onda mu Marija reče da ga voli i da se hoće usamiti s njim, te Adi pristade na to, ali pod uvjetom da ona lukavstvom pridobije Hindu da se sastane s njim. I on odvede Mariju u dućan jednoga trgovca vinom u jednoj ulici al-Hire, pa tamo pade na nju, a Marija potom ode Hindi i reče joj: – Hoćeš li vidjeti Adija? – A kako? – zapita je Hinda. – Strast se uzburkala u meni, te nemam mira od jučerašnjega dana. – Kaži mu na koje mjesto da dođe, pa ćeš ga vidjeti iz dvora – reče Marija, a Hinda izusti: – Čini šta hoćeš!

I Marija se dogovori s njom o mjestu, pa Adi dođe, te ga Hinda vidje i zamalo što ne pade odozgo kad ga je ugledala, a zatim reče: – O, Marija, ako mi ga noćas ne dovedeš, propala sam. – I Hinda pade onesviještena, te je dvorkinje odniješe i uniješe u dvor, a Marija brzo ode an-Numanu, pa mu ispriča Hindinu povijest, kazavši mu sve kako je uistinu bilo, i reče mu da je Hinda izgubila pamet zbog Adija. I Marija kaza caru da će Hinda tugovati i umrijeti od ljubavi prema Adiju, ako je on ne uda za nj, te će se an-Numan osramotiti među Arabljanima, jer mu, osim udaje za nj, ne može pomoći nikakvo lukavstvo. – I an-Numan obori glavu i držaše je tako neko vrijeme, razmišljajući o tome i uzviknuvši nekoliko puta: – Doista, mi smo Alahovi i njemu se vraćamo! – A zatim reče: – Teško tebi! A kako da je udam za nj? Ja nemam volje da prvi zapodjenem s njim razgovor o tome. – On je još više zaljubljen nego ona i više je želi, te ću nekako udesiti da ne sazna da je tebi poznata ta stvar, da se ne bi ti osramotio, o, care – reče Marija.

Zatim Marija ode Adiju, pa mu ispriča to i reče mu: – Pripremi jelo, pa pozovi cara, a kad ga uhvati piće, zaprosi Hindu od njega – on te neće odbiti. – Bojim se da se ne razgnjevi zbog toga i da se iz toga ne izrodi neprijateljstvo

među nama – reče Adi, ali Marija kaza: – Ja sam ti došla tek poslije završenog razgovora s njim.

A zatim se ona vrati an-Numanu, pa mu reče: – Zatraži od Adija da te počasti u svojoj kući – a an-Numan joj odgovori: – U tome nema zla!

I nakon tri dana an-Numan zamoli Adija da njega i ljude iz njegove okoline pozove na ručak, a Adi pristade na to, te tako an-Numan ode u njegovu kuću. A kad je vino uhvatilo cara onako kako ono može uhvatiti, Adi ustade, pa zaprosi Hindu od njega, a an-Numan pristade da mu je da za ženu, te je Adi poslije tri dana pritisnu uza se. I Hinda proživje kod Adija tri godine, a oboje su živjeli najslađim i najugodnijim životom . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade četiristo sedma noć, ona reče:

407. NOĆ – Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Adi proživio tri godine s Hindom, an-Numanovom kćerkom, da su oboje živjeli najslađim i najugodnijim životom, a zatim se an-Numan naljuti na Adija i ubi ga. I Hinda je tugovala velikom tugom za Adijem, a potom je podigla manastir u blizini al-Hire i zamonašila se, pa je sjedila u manastiru, kukajući i oplakujući Adija, dok naposljetku nije umrla. A taj manastir u blizini al-Hire poznat je i danas.

PRIČA O DVA PRIJATELJA I JEDNOJ ŽENI

Priča se i to da je pjesnik Dibil al-Huzaji[74] rekao ovo: – Jednoga dana sjedio sam pred bagdadskim gradskim vratima, pa je pored mene prošla jedna robinja od koje nisam vidio ljepše ni stasitije, a ona se izvijala u hodu i tim izvijanjem plijenila je one koji su je gledali. I ja padoh u iskušenje kad mi se pogled zaustavio na njoj, i duša mi zadrhta, i osjetih da će mi srce iskočiti iz grudi, te izgovorih ovaj stih, ciljajući na nju.

Oči mi suze liju bujicom,
I ne mogu od tuge zaspati.

I djevojka me pogleda, pa okrene lice i brzo mi odgovori ovim stihom:

Malo je to za one što ih oči
Umorne pogledom pozvaše sad.

I ona me zaprepasti brzinom svoga odgovora i ljepotom svojih riječi, te drugi put izgovorih ovaj stih:

A hoće l' caru mom žao biti
Onog što suze bujicom lije?

I djevojka mi brzo, bez oklijevanja, odgovori ovim stihom:

Ako hoćeš ljubav da nam izmamiš —
Ljubav je naša dužnost uzajamna.

I do mojih ušiju nikada nije doprlo ništa slađe od tih riječi, niti bijah vidio lica sjajnijeg od njenog. I promijenih slik u pjesmi, ne bih li je iskušao, pa, diveći se njenim riječima, izgovorih ovaj stih:

Kad pogledaš neće l' obradovat sudba
Sjedinjenjem, spajajući strast sa strašću?

I djevojka se osmjehnu (a ja nikada ne vidjeh divnijih usana od njenih ni slađih usta od njenih), pa mi brzo bez oklijevanja odgovori ovim stihom:

Ma reci ti meni šta će nama sudba?
Sudbina si ti sâm — susretom obraduj!

I ja brzo ustadoh, pa joj počeh ljubiti ruke i rekoh: – Nisam mislio da će mi sudba pružiti takvu priliku. Hajde za mnom, dakle, bez naređenja i odvratnosti, vođena svojom dobrotom i sažaljenjem prema meni. – Zatim pođoh, te i ona pođe za mnom, ali u to vrijeme nisam imao kuće u koju bih mogao odvesti takvu djevojku kao što bijaše ona.

A Muslim-ibn-al-Valid bio je moj prijatelj i imao je lijepu kuću, te odoh njemu. I on iziđe kad zalupah na njegova vrata, a ja ga pozdravih, pa mu rekoh: – Za ovakvo vrijeme ljudi čuvaju svoje prijatelje! – A on mi odgovori: – S ljubavlju i zadovoljstvom. Uđite! – I tako mi uđosmo i vidjesmo da je Muslim-ibn-al-Valid zapao u novčane teškoće. I on mi dade jedan rubac, pa mi reče: – Odnesi ga na trg, pa ga prodaj i kupi jela i ostalog što nam je potrebno! – I ja brzo odoh na trg, pa prodadoh rubac i kupih jela i drugoga što nam bješe potrebno, a zatim se vratih i vidjeh da se Muslim već usamio s onom ženom u podrumu. I Muslim podskoči i priđe mi kad me je čuo, pa uzviknu: – Neka ti Alah uzvrati takvim istim dobrom kakvo si ti meni učinio i neka te on nagradi, i nek Alah to ubroji u tvoja dobra djela na dan uskrsnuća. – Zatim uze od mene jela i pića, pa zatvori vrata pred mojim nosom. A njegove riječi me toliko razljutiše da nisam znao šta da činim, dok je on stajao iza vrata, dršćući od radosti. I kad vidje u kakvom sam stanju, on mi reče: – Tako ti moga života, tko je izgovorio ovaj stih:

Spavah s njom, a prijatelj moj spavaše podalje —
Tijelom čist bješe on, al' dušom oskvrnu se.

I ja se još više naljutih na nj, te mu odgovorih: – To je onaj koji je izgovorio ovaj stih:

To je onaj što hiljadu puta rogat bješe
I čiji se rogovi dižu iznad Manafa.[75]

Potom ga počeh psovati i grditi zbog ružnoga djela koje bješe učinio i zbog toga što je bio tako malo plemenit, a on je šutio i nije rekao ništa, a kad ga ja prestadoh grditi, on mi reče: – Teško tebi, budalo jedna! Ušao si u moju kuću, prodao si moj rubac i potrošio moj novac – pa na koga se onda ljutiš, o, podvodaču? – I ostavi me, pa ode onoj ženi, a ja rekoh: – Alaha mi, u pravu si kad me ubrajaš u budale i podvodače.

Zatim se udaljih od njegovih vrata veoma brižan, ali trag one žene ostade svjež u mome srcu do današnjega dana. I ta žena mi se ne javi niti čuh glasa o njoj.

PRIČA O ISAKU MOSULSKOM I PJEVAČICI

Priča se i to da je Isak, sin Ibrahima Mosulskog, rekao ovo: – Jednom mi bješe dodijalo neprestano boraviti i služiti u kalifovu dvoru, te uzjahah i odoh jednoga jutra, pa odlučih da obiđem pustinju i da se prošetam, a svojim slugama rekoh: – Ako dođe kalifov poslanik ili tko drugi, recite mu da sam otišao obaviti važan posao i da vi ne znate kamo sam otišao.

Potom odoh sâm, pa obiđoh grad, a toga dana osvoji vrućina, te se zaustavih na ulici koja se zove al-Haram ...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade četiristo osma noć, ona reče:

408. NOĆ

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Isak, sin Ibrahima Mosulskog, rekao: – Zaustavio sam se u ulici al-Haram, ne bih li potražio hlada od sunčeve žege, i stadoh pored jedne kuće sa širokim krilom prema putu. I poslije kraćeg vremena priđe mi jedan crni eunuh koji je vodio magarca, te tako ugledah jednu djevojku koja je jahala magarca, a pod njom bješe rubac obrubljen zrnjem bisera, dok na njoj bjehu tako raskošne haljine da raskošnijih ne može biti. I vidjeh tada da djevojka ima divan stas, i čežnjiv pogled, i otmjene osobine, te zapitah neke prolaznike tko je ona, i oni mi rekoše da je pjevačica, a kad je pogledah, meni se uvriježi u srcu ljubav prema njoj, te nisam mogao ostati na životinji koju jahah. A zatim ona djevojka uđe u dvorište kuće pred čijim vratima stajah, a ja počeh smišljati kako da dođem do nje.

I dok sam ja tako stajao, odjednom naidoše dva čovjeka – dva divna mladića, pa zamoliše da ih puste u kuću, te ih domaćin pusti, a oni sjahaše s konja, pa i ja sjahah i uđoh s njima, tako da mladići pomisliše da me je pozvao domaćin. I provedosmo neko vrijeme sjedeći, pa nas poslužiše jelom, te jedosmo, a zatim doniješe vina, pa dođe i jedna robinja s lutnjom u rukama, i ona zapjeva, a mi počesmo piti. I onda ja ustadoh da svršim nuždu, a domaćin zapita ona dva čovjeka tko sam, ali mu oni rekoše da me ne poznaju, te domaćin uzviknu: – To je neki čankoliz, ali je čovjek ugodna izgleda. Lijepo se ophodite s njim, dakle! – A potom ja dođoh i sjedoh na svoje mjesto, a robinja zapjeva jednu nježnu pjesmu i izgovori ove stihove:

Reci gazeli, koja gazela nije sasvim,
I telencetu s rastokom – da telence nije!

Tko s muškarcem voli da leži, muškarac nije,
A tko kao djevojka ide, zbilja muško nije.

I djevojka veoma lijepo otpjeva to, te prisutni ispiše piće, jer im se svidjelo njeno pjevanje.

Zatim djevojka otpjeva nekoliko pjesama s neobičnim napjevima, pa, između ostalih, otpjeva i jednu pjesmu koju sam ja sastavio i izgovori ove stihove:

Rasturena je čerga napustio je dragi.
Ostade bez njih ona, opustje, nestade je.

I djevojka otpjeva drugu pjesmu još bolje nego prvu, a potom otpjeva nekoliko pjesama s neobičnim starim i novim napjevima, pa za to vrijeme otpjeva i pjesmu i izgovori stihove koje sam ja sastavio:

Reci onom što, grdeći, daleko ode, kloneć' te se:
– Postiže sve što postiže, mada si šalu zbijao.

I ja je zamolih da ponovi tu pjesmu, ne bih li je ispravio, a onda mi priđe jedan od ona dva čovjeka, pa mi reče: – Mi nismo vidjeli bestidnijeg čankoliza od tebe! Malo ti je što si došao nezvan, već dosađuješ i svojim molbama. Pravo veli poslovica: – Čankoliz je, a ovamo dosađuje molbama. – I ja se pokunjih od stida, te mu ne odgovorih, a njegov ga drug poče obuzdavati, ali on ostade pri svome.

Zatim ustadosmo da se pomolimo, ali se ja malo odmakoh, pa uzeh lutnju, okrenuh zavrtnje na njoj i lijepo je zglasih, a zatim se vratih na svoje mjesto, pa se pomolih s njima.

A kad završismo molitvu, onaj čovjek me opet zaokupi prijekorima i predbacivanjem, no ja ošutjeh. Onda robinja uze lutnju, pa je poče zglašavati, ali joj se nešto učini sumnjivo. – Tko je to zglasio moju lutnju? – zapita ona, a ljudi joj rekoše: – Nitko je od nas nije zglašavao. – Tada ona uzviknu: – Ne, Alaha mi, nju je zglasio neki znalac, koji se izdvaja od drugih, jer je on popravio strune na njoj i zglasio je onako kako zglašavaju ljudi koji znaju svoje umijeće. – Ja sam je zglasio – rekoh ja robinji, a ona mi kaza: – Preklinjem te Alahom, uzmi je, pa odsviraj nešto u nju!

I ja uzeh lutnju, pa odsvirah u nju neobičnu i tešku pjesmu, koja je gotovo mogla umrtviti žive i oživjeti mrtve, pa izgovorih, prateći se lutnjom, ove stihove:

Imađah srce nekad, i življah s njim,
Ali ga vatrom spališe, te sagorje.

Ne pade u dio meni strast njena –
Ta robove samo ropski dio čeka.

Ako je hrana strasti to što okusih –
Jeo ju je svatko tko je volio.

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade četiristo deveta noć, ona reče:

409. NOĆ – Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da među okupljenima nije bilo nikoga koji nije skočio sa svoga mjesta kad je Isak Mosulac, Ibrahimov sin, izgovorio te stihove. – I oni sjedoše ispred mene – kaza on – pa mi rekoše: – Tako ti Alaha, gospodaru, otpjevaj nam još jednu pjesmu – a ja im odgovorih: – S ljubavlju i zadovoljstvom! – A zatim zasvirah kako valja i izgovorih ove stihove:

O, tko će pomoć' srcu što u nevolji kopni?
Bolove sa svih strana deve k njemu vode.

Onim što mi u dušu duboko strijele bacaju
Zabranjena je krv što je iz srca proliše.

Na dan rastanka, kad daleko ode, jasno vidjeh
Da se varam misleć' da ću se zbližiti s njim.

On proli krv moju, ali je proli voleć' me,
A da li će me za tu krv osvetiti tko?

I među okupljenima ne bijaše ni jednoga koji nije skočio na noge, da se potom baci na zemlju od velikog ushićenja. – I ja bacih lutnju iz ruku, ali mi ljudi rekoše: – Alaha radi, ne čini to s nama, već nam otpjevaj još jednu pjesmu, pa će i Alah biti milostiviji prema tebi! – A ja im kazah: – O, ljudi, što da vam pjevam jednu pjesmu za drugom! Reći ću vam tko sam. Ja sam Isak Mosulac, Ibrahimov sin. Ja sam ohol i kad me kalif traži, a vi ste me natjerali da na današnji dan slušam grubosti koje ne volim. Alaha mi, neću ni zucnuti niti ću sjediti s vama ako odmah ne izvedete odavde ovu svađalicu! – Skretao sam ti pažnju na to i bojao sam se da te to ne snađe! – reče mu njegov drug, pa ga uzeše za ruku i izvedoše, a ja uzeh lutnju, pa im otpjevah, kako samo ja znam, one pjesme koje bješe otpjevala robinja.

Poslije toga pak tiho rekoh domaćinu da mi je ta robinja prirasla za srce i da ne mogu bez nje. – Ona je tvoja, ali pod jednim uvjetom – reče mi domaćin. – A kakav je taj uvjet? – zapitah ga, a on mi reče: – Da provedeš mjesec dana kod mene, a onda će i robinja i haljine i ukrasi koji joj pripadaju biti tvoji. – Dobro, učinit ću to – odgovorih mu, te tako ostadoh kod njega mjesec dana i nitko nije saznao gdje sam, a kalif me je tražio po svim mjestima.

A kad je prošlo mjesec dana, domaćin mi je predao robinju i skupocjene stvari koje su joj pripadale, a dao mi je i jednog eunuha, pa sa svim tim odoh u svoju kuću, a tako sam se radovao robinji kao da sam dobio cio svijet. Potom odmah odoh al-Mamunu, a kad dođoh u dvor, on uzviknu: – Teško tebi, o, Isače, a gdje si to bio? – I ja ispričah al-Mamunu svoju povijest, a on uzviknu: – Smjesta mi dovedite toga čovjeka! – I ja pokazah njegovu kuću, a kalif posla ljude po njega, te tako taj čovjek dođe, pa ga kalif zapita kako je sve to bilo. I čovjek ispriča sve, a kalif uzviknu: – Ti si plemenit čovjek, pa će biti pravo da ti pružim pomoć, kad si tako plemenit. – I kalif naredi

da se tome čovjeku dâ sto hiljada dirhema, a meni reče: – O, Isače, dovedi mi tu robinju!

I ja dovedoh robinju, pa ona poče pjevati kalifu, a on se uzbudi i obuze ga velika radost zbog nje. – Na nju će biti red svakoga četvrtka – reče kalif. – Neka tada dolazi, pa neka pjeva sjedeći iza zavjese. – I kalif naredi da se robinji dâ pedeset hiljada dirhema, te tako zaradih na tome putovanju, Alaha mi, a pružih priliku i drugima da zarade.

TRI PRIČE O NESRETNO ZALJUBLJENIMA I PRIPOVIJEST O MONASIMA KOJI SU PREŠLI NA ISLAM

PRIČA O TROJE ZALJUBLJENNIH

PRIČA SE DA JE PJESNIK AL-UTBI GOVORIO: – Jednom sam sjedio, a u mojoj kući se bjehu okupili obrazovani ljudi. I mi počesmo spominjati predaje o ljudima, pa tako naš razgovor skrenu na priče o onima koji vole, te svaki od nas poče nešto pričati. A među okupljenim ljudima bijaše i jedan ugledan starac koji je šutio; i kad nitko nije imao više šta da ispriča, taj starac kaza: – Hoćete li da vam ispričam povijest kakvu nikada niste čuli? – Hoćemo – odgovorismo mi, a starac reče:

– Znajte da sam imao kćerku, pa je ona voljela jednoga mladića, a mi nismo znali to, dok je taj mladić volio jednu pjevačicu, a ta pjevačica je opet voljela moju kćerku. I jednom ja odoh na jedan skup . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade noć kojom se puni četiristo deset noći, ona reče:

410. NOĆ – Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je starac rekao: – Jednoga dana ja odoh na jedan skup na kojem bjehu taj mladić i ta pjevačica, pa pjevačica otpjeva ova dva stiha:

Ljubav ponižena je kad zaljubljeni rida, plače.
Naročito plaču oni što se potužit' ne mogu.

I mladić uzviknu: – Alaha mi, odlično si to otpjevala, o, gospođo. Hoćeš li mi dopustiti da umrem? – Hoću, ako si zaljubljen – reče pjevačica, koja bješe iza zavjese, te mladić spusti glavu na jastuk i sklopi oči. A kad dođe red na mladića da uzme pehar, mi ga počesmo tresti, kad odjednom vidimo – mrtav je. I onda se skupismo oko njega, ali naša radost bješe pomućena, a obuze nas žalost, te se odmah raziđosmo.

A kad dođoh kući, mojima se učini sumnjivo što sam došao u vrijeme kad obično ne dolazim, te im ja ispričah šta se dogodilo s mladićem, ne bih li ih time iznenadio. I moja kći ču moje riječi, pa iziđe iz one sobe u kojoj bijah i uđe u drugu sobu, te i ja pođoh za njom i uđoh u drugu sobu, a onda vidjeh da se ona navalila na jastuk isto onako kao što bijah rekao o mladiću.

Ja je pomakoh, kad odjednom vidim – umrla je. I počesmo je obređivati, a izjutra iziđosmo da je sahranimo, ali tada poniješe na groblje i onog mladića. Tako mi pođosmo putem k groblju, kad odjednom vidimo i treća nosila, te zapitasmo koga nose na njima, i saznadosmo da je to pjevačica: kad je čula da je umrla moja kćerka, ona je učinila ono isto što i ona, pa je tako umrla. I tako ih pokopasmo sve troje istoga dana, i eto, to je čudnije od svega što se ikad čulo o zaljubljenima.

PRIČA O ZALJUBLJENIMA KOJI SU UMRLI OD LJUBAVI

Pripovijeda se i to da je al-Kasim-ibn-Adi pričao ono što bješe čuo od jednog čovjeka iz plemena Benu-Temim, koji je rekao: – Jednom iziđoh da potražim jednu devu-ženku koja bješe zalutala, pa tako dođoh do vode plemena Benu-Taja, a tamo vidjeh narod okupljen u dvije gomile, koje bjehu jedna blizu druge, i odjednom čuh da se u jednoj gomili vodi onakav isti razgovor kakav vode i ljudi u drugoj gomili. I ja se zagledah, pa tako ugledah u jednoj gomili jednoga mladića koga bješe iznurila bolest, te bješe kao olinjali pas, i dok ga ja tako promatrah, on odjednom izgovori ove stihove:

Zašto mi, zašto ljepojka ne dolazi –
    Da l' škrtari ljepojka il' se rastasmo?

Razboljeh se, i obiđoše me svi,
    A zašto li i tebe međ' drugima nema?

Da si ti bolesna, dotrčao bih ja,
    I prijetnjama me nitko udaljio ne bi.

Bez tebe, međ' njima ostadoh samo ja. –
    Izgubit' druga, miru moj, užasno je!

I mladićeve riječi ču djevojka koja bješe u drugoj gomili, pa pojuri k njemu, a njeni rođaci pođoše za njom, ali se djevojka poče otimati od njih. I mladić ču djevojku, pa pojuri k njoj, ali ljudi iz njegove gomile napadoše na nj i

ščepaše ga, te se on poče otimati od njih, dok se djevojka otimala od svojih, a napokon se oboje oslobodiše, i onda polėtješe jedno drugome, pa se sretoše između dvije gomile i zagrliše, a zatim oboje podoše mrtvi na zemlju...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade četiristo jedanaesta noć, ona reče:

411. NOĆ – Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da su se mladić i djevojka zagrlili i oboje pali mrtvi na zemlju. I iz šatora iziđe starac, pa se zaustavi na onom mjestu gdje bjehu njih dvoje i izgovori: – Doista, mi smo Alahovi i njemu se vraćamo! – a zatim zaplaka groznim plačem i uzviknu: – Neka vam se oboma smiluje veliki Alah! Alaha mi, kad se niste sjedinili za svoga života, ja ću vas zacijelo sjediniti poslije vaše smrti! – I starac naredi ljudima da ih opreme, te ih okupaše i umotaše u isti pokrov, a zatim za oboje mladih iskopaše jedan grob, pa se ljudi pomoliše nad njihovim tijelima i ukopaše ih u grob, pa u objema gomilama ne vidjeh ni jednog muškarca i nijedne žene koji ne oplakivahu umrle i ne udarahu se po licu. I ja zapitah starca tko su to dvoje, a on mi reče: – Ona je – moja kći, a on je – sin moga brata, pa ih je ljubav dovela do onoga što si vidio. – Neka te Alah uputi! Zašto im nisi dao da se uzmu? – uzviknuh ja, a starac mi reče: – Bojao sam se bruke i sramote, a sad sam se i obrukao i osramotio! – I, eto, to je jedna od čudnih priča o onima koji vole.

PRIČA O AL-MUBARADU I BJESOMUČNIKU

Priča se i to da je Abu-l-Abas al-Mubarad govorio: – Uputih se s nekoliko ljudi u al-Berid da obavim neki posao, pa tako prolazismo pored manastira Ezekila i zaustavismo se u hladovini pod njim. I onda nam priđe jedan čovjek, pa nam reče: – U manastiru ima bjesomučnih, a među njima je i jedan bjesomučan čovjek koji izgovara mudre izreke; kad biste ga vidjeli, vas bi zacijelo začudile njegove riječi.

Kad čusmo to, svi mi ustadosmo, pa uđosmo u manastir i ugledasmo jednoga čovjeka kako sjedi na kožnoj prostirci u jednoj sobi, a on skine kapu s glave i upre pogled u zid. I mi ga pozdravismo, a on nam uzvrati pozdrav, ali nas ne pogleda, te jedan čovjek reče: – Izgovori mu neke stihove; kad čuje stihove, progovorit će. – I ja onda izgovorih ova dva stiha:

O, najljepši međ' ljudima koje Eva rodi,
Svijet ne bi tako lijep bio da tebe nema!

I onaj kom bi Alah pokazao tvoj svijetli lik
Za oronulost i kosu sijedu znao ne bi.

A kad je čuo to od mene, bjesomučnik se okrene prema nama, pa izgovori ove stihove:

Ta Alahu znano je da sam tužan,
Te odat' ne mogu što osjećam.

Dvije duše imam – jednu u gradu,
A drugu, opet, u gradu drugom.

I duša daleka na blisku nalikuje.
I osjeća sve što osjećam ja.

A zatim bjesomučnik zapita: – Je li dobro to što sam kazao, ili je loše? – a mi mu odgovorismo: – Nisi loše rekao, već dobro i veoma lijepo. – I bjesomučnik se maši rukom da uzme kamen koji bješe pored njega, a mi pomislismo da će nas gađati njime, te pobjegosmo od njega, ali se bjesomučnik poče sam jako udarati u grudi, govoreći: – Ne bojte se! Priđite mi bliže i saslušajte ono što ću vam reći, pa naučite to od mene. – I mi mu priđosmo, a on izgovori ove stihove:

I oči mi iz tamnice draganu vidješe,
Te rekoh tad, tužan (a suze su mi tekle):

– Vođo svjetloriđih! Vrati se, da se oprostim
Na rastanku s njom – moj suđeni čas je u tome.

Zavjeta ja se držim, a ljubav ne pogazih.
O, kad bih znao šta s tim zavjetom učiniše oni!

A potom pogleda u mene, pa me zapita: – Znate li šta su učinili? – A ja rekoh: – Znam, umrli su, nek im se smiluje veliki Alah! – I bjesomučnik skoči na noge, izmijenjen u licu, pa uzviknu: – Kako si saznao da su umrli? – Da su živi, oni te ne bi tako ostavili – odgovorih mu ja, a bjesomučnik kaza: – Istinu si kazao, Alaha mi, ali se meni ne mili živjeti poslije njihove smrti. – A potom mu zaklecaše koljena, te on pade ničice, a mi mu brzo priđosmo i počesmo ga tresti, ali vidjesmo da je mrtav, neka mu se smiluje veliki Alah! – I svi se mi začudismo tome i ožalismo bjesomučnika velikom žalošću ...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade četiristo dvanaesta noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je al-Mubarad rekao: – Kad 412.
taj čovjek pade mrtav, mi ga ožalismo i opremismo, pa ga sahranismo. A kad NOĆ
se vratismo u Bagdad, ja odoh al-Mutavakilu, a on vidje tragove suza na mome licu, te me zapita: – Šta je to? – I onda mu ja ispričah cijelu povijest, a njemu to bi teško, te mi reče: – Šta te je potaklo na to? Alaha mi, da ne znam da ga žališ, ja bih te pozvao na odgovornost zbog njega! – A potom je on tugovao zbog toga do kraja dana.

PRIČA O MONASIMA KOJI SU PREŠLI NA ISLAM

Priča se i to da je učenjak Abu-Bekr-ibn-Muhamed[76] govorio: – Krenuo sam iz al-Anbara na jedno od svojih putovanja u Amoriju, koja se nalazi u zemlji Rumâ, pa sam se na putu zadržao u Manastiru Oreola, u jednom naselju koje se nalazi blizu Amorije,[77] a onda iziđe starješina manastira, koji se zvao Abd-al-Masih, pa me uvede u manastir, u kojem nađoh četrdeset monaha. I oni me lijepo počastiše te večeri, a ja sutradan ujutro odoh, ali vidjeh da su monasi veoma revni i pobožni, što ne bijah vidio u drugih monaha.

I ja obavih ono što mi bješe potrebno u Amoriji, pa se vratih u al-Anbar, a naredne godine odoh u hadžiluk u Meku. I dok sam tamo obilazio hram, ja odjednom ugledah Abd-al-Masiha, starješinu monaha, koji je također obilazio hram s petoricom svojih suradnika – monaha. A kad ga prepoznah, ja mu priđoh, pa ga zapitah: – Jesi li ti Abd-al-Masih Strašljivac? – a on mi odgovori: – Ne, ja sam Abd-Alah Stremilac – a ja onda počeh ljubiti njegovu sijedu kosu i plakati.

Potom ga uzeh za ruku, pa odoh s njim u jedan kut svete porte i rekoh mu: – Reci mi zašto si prešao na islam. – To je pravo čudo – odgovori mi Abd-al-Masih – a evo kakvo je. Nekoliko muslimana isposnika prođoše kroz naselje u kojem je naš manastir, pa poslaše jednoga mladića da im kupi hrane. I taj mladić ugleda na trgu jednu djevojku, kršćanku, koja je prodavala kruh – a bješe to jedna od najljepših žena po svojoj vanjštini – pa se zaljubi u tu ženu čim je vidje i pade onesviješten. A kad dođe k sebi, mladić ode svojim drugovima, pa im ispriča šta ga je snašlo i reče: – Idite vi na svoj posao, a ja neću poći s vama. – I drugovi ga počeše koriti i savjetovati, ali ih on ne pogleda, te oni odoše.

I mladić dođe u selo, pa sjedne pored vrata onog dućana gdje je djevojka prodavala kruh, i onda ga djevojka zapita šta mu je potrebno, a on joj reče da je zaljubljen u nju, ali mu kršćanka okrenu leđa. I mladić provede tri dana na tome mjestu, ne okusivši ništa, i gledaše u djevojčino lice, a djevojka vidje da on nikako ne odlazi, te ode svojim rođacima i ispriča im šta je s njim. I oni nagovoriše djecu na mladića, te ga djeca počeše gađati kamenjem, pa mu tako polomiše rebra i razbiše glavu, ali on ipak ne ode. I onda stanovnici toga naselja odlučiše da ubiju toga mladića, a meni dođe jedan čovjek, pa mi reče u kakvu je stanju mladić, te ja odoh k njemu i vidjeh ga kako leži. Obrisah mu krv s lica, pa ga prenijeh u manastir i počeh mu liječiti rane, te tako on ostade kod mene četrnaest dana ...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade četiristo trinaesta noć, ona reče:

413. NOĆ – Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je monah Abd-Alah rekao: – Tako on ostade kod mene četrnaest dana, a kad vidje da može hodati, on ode iz manastira i uputi se k vratima djevojčina dućana, pa je sjedio tamo

i gledao u nju. A djevojka iziđe kad ga je ugledala, pa mu reče: – Alaha mi, meni te je žao! Hoćeš li prijeći na moju vjeru, pa ću se udati za tebe? – Ne dao Alah da ostavim jednobožačku vjeru, pa da primim mnogobožačku! – uzviknu mladić, a djevojka mu reče: – Ustani, pa uđi u moju kuću i zadovolji svoje želje mnome, a zatim idi svojim putem. – Ali mladić odgovori: – Ne, ja nisam čovjek koji može upropastiti dvanaest godina pobožnosti za jedan trenutak strasti. – Onda idi od mene – reče mu djevojka. – Ne pokorava mi se srce – odgovori mladić, a djevojka okrene lice od njega.

Potom se djeca dosjetiše gdje se on nalazi, pa mu priđoše i počeše ga gađati kamenjem, te mladić pade ničice, govoreći: – Doista, moj zaštitnik je Alah, koji nam je poslao svetu knjigu i koji štiti pravednike. I onda ja iziđoh iz manastira, pa otjerah djecu i podigoh mladićevu glavu sa zemlje, te čuh kako mladić reče: – Bože moj, sjedini me s njom u raju. – I ponijeh ga u manastir, ali on umre prije no što dođoh u nj, te ga iznijeh izvan sela, pa mu iskopah raku i sahranih ga.

A kad dođe noć i minu prva polovina noći, ona žena vrisnu (a bješe u postelji), te se oko nje okupiše stanovnici naselja i zapitaše je šta joj je, a ona im reče: – Dok sam spavala, odjednom mi je došao onaj čovjek, musliman, pa me je uzeo za ruku i pošao sa mnom u raj, ali kad je došao sa mnom do rajskih vrata, stražar mi nije dao da uđem, već mi je rekao: – Nevjernicima je zabranjeno da uđu. – I ja sam onda prešla na islam, zahvaljujući tome mladiću, pa sam ušla s njim u raj i vidjela u njemu dvorove i drveće koje vam ne mogu opisati. A potom me on odvede u jedan dvor od dragog kamenja, pa mi reče: – Ovo je moj i tvoj dvor, ali ću ja u nj ući samo s tobom, te ćeš za pet noći biti u njemu, pored mene, ako ushtije veliki Alah. – Zatim pruži ruku prema jednom drvetu što bješe pored rajskih vrata, pa otkine dvije jabuke i dade mi ih, rekavši: – Jednu pojedi, a drugu sakrij, da je ne vide monasi. – I ja pojedoh jednu jabuku, a ne bijah vidjela ljepše jabuke od nje . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade četiristo četrnaesta noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je djevojka rekla: – I ja ne 414.
vidjeh ljepše jabuke od nje. – A potom me on uze za ruku, pa iziđe sa mnom NOĆ
iz raja i dovede me do kuće. A kad se prenuh iza sna, ja osjetih okus one jabuke u ustima, a druge evo pored mene.

I djevojka izvadi jabuku, a ona zasja u noćnom mraku kao sjajna zvijezda. I tu ženu dovedoše u manastir, pa nam ona ispriča šta je usnila i izvadi onu jabuku, a mi ne bijasmo vidjeli ništa slično među voćem na ovom svijetu. Tada žena uze nož, pa rasiječe jabuku na onoliko dijelova koliko bijaše mojih drugova, a mi nismo znali ima li što slađe od nje i ima li ugodnijeg mirisa od njena mirisa, te rekosmo: – Možda se to sotona pojavio pred njom, ne bi li je odvratio od njene vjere.

Potom dođoše ženini rođaci, pa je uzeše i odvedoše, ali se ona odreče hrane i pića, a kad nastade peta noć, djevojka ustade iz postelje i ode na grob onog muslimana, pa se baci na nj i umre, a njena rodbina nije znala za to.

A kad nastade jutarnje doba, u naselje dođoše dva monaha muslimana, koji su imali na sebi odjeću od kostrijeti, a s njima dođoše i dvije žene, tako isto obučene, pa ti monasi rekoše: – O, stanovnici naselja, kod vas se nalazi jedna svetica velikog Alaha, koja je umrla kao muslimanka. O njoj ćemo se pobrinuti mi, a ne vi. – I stanovnici toga naselja počeše tražiti tu ženu, pa je tako nađoše na grobu, mrtvu, te rekoše: – To je naša drugarica, koja je umrla u našoj vjeri, te ćemo se mi pobrinuti za nju.

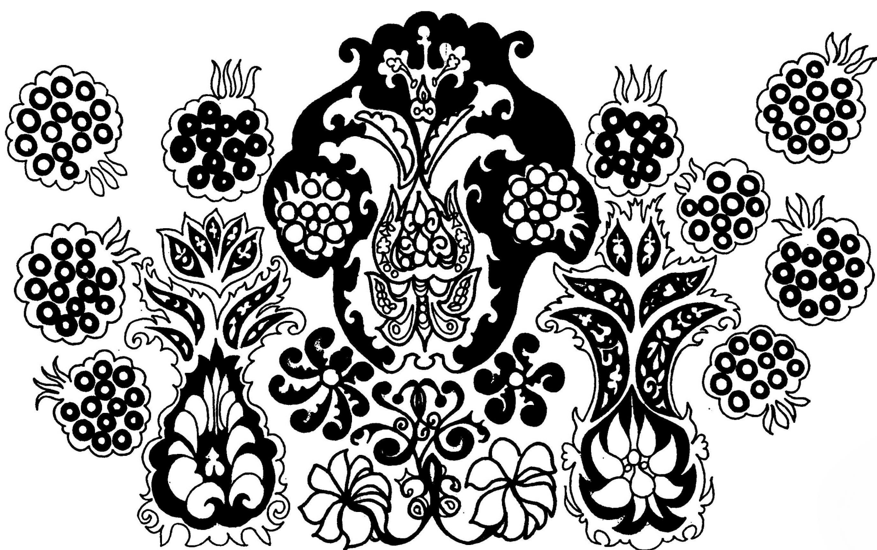
I oni se počeše sve više prepirati i svađati, te jedan monah reče: – Evo po čemu će se poznati da je ona muslimanka: neka se okupi četrdeset monaha, koliko ih ima u manastiru, i neka je povuku s groba, pa ako uspiju da je podignu sa zemlje, onda je ona kršćanka, a ako ne uspiju da to učine, izići će jedan od nas i povući će je, pa ako ona pođe za njim, znači da je muslimanka.

A stanovnici naselja pristadoše na to, te se okupi četrdeset monaha, koji priđoše djevojci, hrabreći jedan drugoga, pa je pokušaše podignuti, ali ne mogoše to učiniti. Onda joj mi svezasmo oko pasa jedno debelo uže, pa je povukosmo, ali se uže prekine, a djevojka se ne pomakne.

Zatim priđoše stanovnici naselja, pa i oni počeše raditi to isto, ali se djevojka ne pomakne s mjesta. I kad vidjesmo da nismo kadri da je kako bilo pomaknemo, mi rekosmo jednome muslimanskom monahu: – Priđi joj ti, pa je podigni! – I onda taj monah priđe djevojci pa je umota u svoj ogrtač i reče: – U ime milostivog, milosrdnog Alaha i radi vjere Alahova poslanika, blagoslovio ga i pozdravio Alah! – I on je podigne, držeći je na rukama.

Muslimani potom odniješe djevojku u spilju koja bješe sasvim blizu, pa je spustiše tamo, i onda dođoše one dvije žene, pa je okupaše i umotaše u pokrov, a zatim je starci odniješe i pomoliše se nad njom i pokopaše je, pa odoše, a mi smo sve to vidjeli svojim očima. I kad ostadosmo sami, mi rekosmo jedan drugome: – Doista, najbolje ćemo poslužiti istini ako učinimo ono što nam ona nalaže – a mi smo bili svjedoci te istine i jasno smo je vidjeli svojim očima, te za nas nema boljeg dokaza da je islam prava vjera od onoga što smo vidjeli svojim očima.

Potom ja prijeđoh na islam, u koji prijeđoše i svi monasi iz manastira, pa i svi stanovnici naselja, a zatim poslasmo ljude stanovnicima al-Džezire i pozvasmo poznavaoce zakona, kako bi nas oni naučili islamskim zakonima i vjerskim pravilima, te nam tako dođe jedan poznavalac zakona, pravedan čovjek, pa nas on nauči pobožnosti i pravilima islama, te smo sada veoma sretni, a Alahu pripada hvala za to dobro.

PRIPOVIJEST O ABU-ISINOJ LJUBAVI I PRIČE O ŽENAMA I ROBINJAMA

PRIČA O ABU-ISINOJ LJUBAVI

Priča se da je vezir Omar-ibn-Masada rekao: – Abu-Isa, Harun ar-Rašidov sin, a al-Mamunov brat, bješe zaljubljen u Kuratu-al-Ajin, robinju Ali-ibn-Hišama, a i ona bješe zaljubljena u njega, ali je Abu-Isa prikrivao svoju strast i nije je odavao i nije se tužio nikome i nije povjeravao svoju tajnu, jer je bio ponosan i hrabar čovjek. A pokušavao je da kupi Kuratu-al-Ajin od njena gospodara služeći se svakojakim lukavstvima, ali to nije mogao učiniti, a kad njegovo strpljenje bješe pobijeđeno i kad ga obuze još veća strast, a nije bio kadar da se nekako domogne djevojke, Abu-Isa ode al-Mamunu u jedan praznički dan, kad su iz kalifova dvora otišli ljudi, pa mu reče:

– O, gospodaru pravovjernih, kad bi iskušao svoje upravnike u vrijeme kad se oni tome ne nadaju, ti bi vidio tko je plemenit među njima i saznao bi za koje je mjesto svaki od njih i koliko su uzvišene njihove primisli. (A tim riječima Abu-Isa je htio postići samo to da se nađe s Kuratom-al-Ajin u kući njena gospodara).

– Tvoje mišljenje je na mjestu! – reče al-Mamun, pa naredi ljudima da opreme lađicu zvanu »Krilatica«, te je ljudi dotjeraše, a on se ukrca u nju s mnoštvom ljudi iz svoje okoline, i prvi dvor u koji kalif uđe bješe dvor Umejida-Dugonje iz Tusa. I oni uđoše u njegov dvor u vrijeme kad se on nije tome nadao i nađoše ga gdje sjedi . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade četiristo petnaesta noć, ona reče:

415. NOĆ – Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da su našli kalifa gdje sjedi na jednoj rogoznici, a pred njim bjehu pjevačice koje su držale u rukama glazbala – lutnje, svirale i druge instrumente. I kalif posjedi malo, a zatim ga poslužiše jelima s mesom od tegleće stoke, bez imalo ptičjega mesa, te al-Mamun ne pogleda nijedno od tih jela. – O, gospodaru pravovjernih – reče Abu-Isa – mi smo iznenada došli ovamo te domaćin nije znao da ćeš doći – hajdemo u odaju koja je pripremljena za tebe i koja ti priliči.

I onda kalif ustade s ljudima iz svoje okoline (a s njima bješe i Abu-Isin brat), pa se svi uputiše kući Alije-ibn-Hišama. A kad je čuo da su oni došli, Alija ih dočeka ne može biti bolje i poljubi zemlju između kalifovih ruku, a zatim ode s njima u dvor i otvori jednu odaju, od koje nisu vidjeli ljepše oni koji vide: pod, stupovi i zidovi u njoj bijahu obloženi svakojakim mramorom, išaranim svakojakim rumskim crtežima, a pod bijaše zastrt rogoznicama iz Sinda,[78] prekrivenima basorskim ćilimima, a ti ćilimi bijahu izrađeni prema dužini i širini te odaje.

Al-Mamun provede tako neko vrijeme sjedeći i promatrajući sobu, strop i zidove, a zatim reče: – Daj nam što da jedemo! – te Alija naredi istoga časa i trenutka da se za kalifa donese oko sto jela od kokošjeg mesa, osim mesa od ostalih ptica, i toplih i osvježavajućih juha.

A poslije toga al-Mamun reče: – Daj nam što da pijemo, o, Alija! – te im Alija donese za trećinu prevreloga vina, ukuhana s voćem i dobrim začinima, u posudama od zlata i srebra i biljura, a vino donijeŝe u sobu mladići slični mjesecima, koji bjehu obukli aleksandrijska odijela, izvezena zlatom, dok su na grudima imali obješene plosnate bočice s ružinom vodicom i mošusom.

Videći sve to, al-Mamun se veoma začudi, te reče: – O, Abu-l-Hasane! – A ovaj priskoči ćilimu pa ga poljubi, a zatim ustane pred kalifom i reče: – Ovdje sam, o, gospodaru pravovjernih! – Na to mu kalif kaza: – De da čujemo koju uzbudljivu pjesmu! – Slušam i pokoravam se! – odgovori mu Alija, a zatim reče jednom čovjeku iz svoje okoline: – Dovedi robinje-pjevačice! – a taj čovjek odgovori: – Slušam i pokoravam se! – I eunuha nestade za trenutak, a onda se vrati i dođe s deset drugih eunuha koji su nosili deset zlatnih klupica. I eunusi staviše te klupice na pod, a potom dođe deset robinja sličnih nezaklonjenim mjesecima ili cvjetnim vrtovima, koje su imale na sebi haljine od crne zlatotkanice, dok im na glavama bjehu zlatne krune i vijenci. I one su išle sve dotle dok nisu posjedale na klupice, onda počeše pjevati pjesme s raznim napjevima.

Dok su one tako pjevale, al-Mamun pogleda u jednu od tih robinja, a ona ga očara svojom otmjenošću i divnim izgledom i ljepotom. – Kako se zoveš, o, robinjo? – zapita je kalif, a ona mu odgovori: – Zovem se Sadžahija, o, gospodaru pravovjernih. – Otpjevaj nam nešto, o, Sadžahija – kaza kalif, te robinja zapjeva i izgovori ove stihove:

Idem ja, uplašen od razgovora s dragom,
Hodom kukavice neke kad vodi lava dva.

Pokornost je mač moj, dok mi srce zaljubljeno
Strahuje i od dušmana i od uhoda svih.

I dolazim djevojci toj, nježno odgojenoj,
Sličnoj košuti s brijega što čedo izgubi svoje.

– Odlično si to otpjevala, o, robinjo! – reče kalif. – Čiji su to stihovi? – Stihovi su Omara-ibn-Madikariba az-Zubejide, a pjesma je Mabadova – odgovori mu robinja.

I al-Mamun, Abu-Isa i Alija-ibn-Hišam ispiše piće, pa robinje odoše, a dođe još deset robinja i svaka od njih je imala na sebi haljine od svilene jemenske tkanine protkane zlatom. One posjedaše na klupice pa počeše pjevati razne pjesme, a al-Mumun pogleda u jednu od tih robinja, koja bješe nalik na košutu s pjeskovite pustinje, pa je zapita: – Kako se zoveš, o, robinjo? – a robinja mu odgovori: – Zovem se Zabija, o, gospodaru pravovjernih. – Otpjevaj nam nešto, o, Zabija – reče al-Mamun, te djevojka zacvrkuta usnama i otpjeva ove stihove:

Djeve slobodne, što ništa sramno ne zamisliše,
Kô gazele u Meki lovit' zabranjeno nam je.

Zbog nježna govora njih za nevaljale smatraju,
Al' njima vjera ne dâ da razvratnice budu.

A kad je robinja izgovorila te stihove, al-Mamun joj reče: – Alah ti je dao taj dar ...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade četiristo šesnaesta noć, ona reče:

– Doplo mi je do ušiju, o sretni care, da je robinja izgovorila te stihove 416.
i da joj je al-Mamun onda rekao: – Alah ti je dao taj dar! Čiji su to stihovi? NOĆ
– Džerirovi – odgovori mu djevojka – a pjesma je al-Surejdžova.

I onda al-Mamun i ljudi koji bjehu s njim ispiše piće, pa robinje odoše, a potom dođe drugih deset robinja, nalik na korunde, i na njima bjehu haljine od crvene zlototkanice, izvezene zlatom i ukrašene biserjem i dragim kamenjem, a bjehu gologlave. I one posjedaše na klupice, pa počeše pjevati razne pjesme, a kalif pogleda u jednu robinju među njima, koja bješe nalik na dnevno sunce, pa je zapita: – Kako se zoveš, o, robinjo? – Zovem se Fatina, o, gospodaru pravovjernih – odgovori robinja, a kalif joj reče: – Otpjevaj nam nešto, o, Fatina – te ona zapjeva i izgovori ove stihove:

Obdari me blizinom – ta vrijeme joj je sada,
I rastanak sam već dovoljno osjetila ja.

Ti si taj čije lice pokupi sve krasote,
A ja strpljenje izgubih gledajuć' u nj.

I život potratih svoj voleći tebe,
O, da sam bar ljubav tvoju time stekla!

– Alah ti je dao taj dar, o, Fatina! Čiji su to stihovi? – zapita gospodar pravovjernih, a djevojka mu odgovori: – Stihovi su Alije-ibn-Zejida, a pjesma je stara.

I al-Mamun, Abu-Isa i Alija-ibn-Hišam ispiše piće, a zatim robinje odoše, pa dođe drugih deset robinja nalik na biserje, koje su imale na sebi haljine od tkanine izvezene dukatskim zlatom, a oko pasa im bješe pojas ukrašen dragim kamenjem. I te robinje posjedaše na klupice, pa počeše pjevati razne pjesme, a al-Mamun zapita jednu robinju koja bješe nalik na vrbovu granu: – Kako se zoveš, o, robinjo? – I ona mu odgovori: – Zovem se Raša, o, gospodaru pravovjernih. – Otpjevaj nam nešto, o, Rašo! – reče kalif, te djevojka zapjeva i izgovori ove stihove:

Kao grana, tamnooki tugu liječi.
Podsjećajuć' na gazelu kad pogleda.

Vino u čast obraza mu ja ispijah,
I tad rekoh – eto to je želja moja!

U postelji istoj zatim mi spavasmo,
I tad rekoh – eto to je želja moja!

– Odlično si to otpjevala, o, djevojko – uzviknu al-Mamun – otpjevaj nam još nešto! – te robinja ustade pa poljubi zemlju između kalifovih ruku i izgovori ove stihove:

Izišla je da pir vidi polako,
U haljini što na ambru miriše.

Al-Mamun bješe veoma ushićen kad je čuo te stihove, a kad ga vidje tako ushićena, djevojka poče ponavljati napjev s tim stihovima. Potom al-Mamun reče: – Dotjerajte »Krilaticu«! – i htjede se ukrcati u nju i otploviti, ali uto ustade Alija-ibn-Hišam, pa reče: – O, gospodaru pravovjernih, ja imam jednu robinju koju sam kupio za deset hiljada dinara i koja mi je uzela cijelo srce. Hoću da je pokažem gospodaru pravovjernih, pa ako mu se ona bude svidjela i ako bude zadovoljan njome, neka bude njegova, a ako ne – neka sasluša neku njenu pjesmu. – Dovedite mi je! – uzviknu kalif, a onda dođe jedna djevojka nalik na vrbovu granu, s očima koje su očaravale i obrvama koje su nalikovale na dva luka, a na glavi joj bješe vijenac od dukatskoga zlata, ukrašen biserjem i dragim kamenjem, pod kojim bješe jedna traka i na njoj topazom ispisan ovaj stih:

Evo džinke što džinove ima vješte da je uče
Kako srca da pogađa iz lukova bez tetive.

I ta robinja prođe kao zalutala gazela i dovede u iskušenje onoga koji voli da se moli bogu, pa je išla sve dotle dok nije sjela na klupicu . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade četiristo sedamnaesta noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je ta djevojka išla sve dotle dok 417.
nije sjela na klupicu, a al-Mamun se veoma začudi njenoj ljepoti i krasoti, dok NOĆ
je Abu-Isa osjetio bol u duši, te mu lice požutje i on se sav izmijeni. – O, Abu-Iso – reče mu al-Mamun – nešto si se promijenio – a Abu-Isa mu odgovori: – To je zbog bolesti koja me ponekad spopada. – Jesi li znao za ovu djevojku prije današnjeg dana? – zapita ga kalif, a Abu-Isa mu odgovori: – Jesam, o, gospodaru pravovjernih; tȁ zar se može sakriti mjesec? – Kako se zoveš, djevojko? – zapita al-Mamun robinju, a ona mu odgovori: – Zovem se Kurata-al-Ajin, o, gospodaru pravovjernih! – Otpjevaj nam nešto, o, Kurato-al-Ajin! – reče kalif, te djevojka otpjeva ova dva stiha:

Gle kako odoše svi dragani noću,
I s hadžijama na put krenuše jutros.

Razapeše šatore slave oko drugih,
I zakloniše se zavjesom zlatotkanom.

– Alah ti je dao taj dar! – reče joj kalif. – Čiji su to stihovi? – A djevojka mu odgovori: – Stihovi su Dibila-al-Huzaje, a pjesma je Zarzura Mlađeg. – I Abu-Isa pogleda u nju, pa se poče gušiti u suzama, a djevojka se okrene al-Mamunu, pa mu reče: – O, gospodaru pravovjernih, hoćeš li mi dopustiti da promijenim riječi? – Pjevaj šta hoćeš – odgovori joj kalif, te ona zapjeva i izgovori ove stihove:

Kad si po volji ti, a prijatelj ti je dobar
Otvoreno, onda ga tajno još vjernije voli.

I spletkara govor objasni – ne događa se
Da spletkar ne želi zaljubljene rastaviti.

Rekoše: – Kad je zaljubljeni blizu dragog,
Dodijat će, a kad je daleko – ljubav će proći.

Liječismo se, slušajuć' svakog, a zdravi nismo –
Ipak je bolje blizu da smo, a ne daleko.

Al' blizina kuća od pomoći sasvim nije
Kada dragan tvoj ne zna za ljubav prema tebi.

A kad djevojka izgovori te stihove, Abu-Isa reče: – O, gospodaru pravovjernih . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade četiristo osamnaesta noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Kurata-al-Ajin izgovorila te 418.
stihove i da je onda Abu-Isa rekao: – O, gospodaru pravovjernih, lakše nam NOĆ
je kad se odajemo! Hoćeš li mi dopustiti da joj odgovorim: – Hoću, reci joj

šta hoćeš – odgovor kalif, a Abu-Isa zadrža suze u očima i izgovori ova dva stiha:

Ja šutjeh i ne kazah da te volim,
I skrih ljubav svoju od duše svoje.

A ako mi ljubav u očima vide,
To je zato što je mjesec sjajni blizu.

I Kurata-al-Ajin uze lutnju, pa zapjeva i otpjeva ove stihove:

Da je istinito sve što ti tvrdiš,
Nadanjem se ne bi zabavljao ti,

Niti bi nepokolebljiv bio sad
Pred djevojkom divnom i dražesnom.

Ali to što sada tvrdiš preda mnom –
Samo su prazne riječi – ništa više.

A kad je Kurata-al-Ajin izgovorila te stihove, Abu-Isa poče plakati, ridati, jadikovati i drhtati, a zatim podigne glavu prema njoj, pa uzdišući izgovori ove stihove:

Odjeća skriva tijelo iznureno,
A u duši mi je briga uporna.

Duša mi od boljke uvijek boluje,
A oči mi bujicom suze liju.

I čim se s pametnim sretnem ja gdjegod
Odmah me on zbog strasti grdi moje.

O, gospode, ja snage za to nemam!
Smrt mi pošalji il' što prije pomozi!

A kad je Abu-Isa izgovorio te stihove, Alija-ibn-Hišam priskoči njegovoj nozi, pa je poljubi i reče: – O, gospodaru, Alah je uslišio tvoju molitvu i čuo riječi koje si tajio, te ja pristajem da je uzmeš s cijelom njenom imovinom, s rijetkostima i poklonima, ako gospodaru pravovjernih nije stalo do nje.

– Da nam je i stalo do nje – reče onda al-Mamun – mi bismo dali prvenstvo Abu-Isi i pomogli bismo mu u onome za čim teži.

A potom al-Mamun iziđe i ukrca se u »Krilaticu«, a Abu-Isa ostade da uzme Kuratu-al-Ajin, pa je uze i ode s njom svojoj kući, a bješe mu lakše na duši. Pogledaj, dakle, kako je bio plemenit Alija-ibn-Hišam.

PRIČA O AL-AMINU I ROBINJI

Priča se i to da je al-Amin, al-Mamunov brat, otišao u kuću svoga strica Ibrahima-ibn-al-Mahdija, pa je tamo vidio jednu robinju koja je svirala u lutnju, a bila je to jedna od najljepših žena. I al-Amin osjeti da joj je srcem naklonjen, a njegov stric to jasno vidje po njegovu izgledu, i kad mu po nje-

govu stanju bi jasno šta je s njim, njegov stric Ibrahim mu posla tu djevojku, a po njoj mu posla i raskošne haljine i drago kamenje.

A kad vidje djevojku, al-Amin pomisli da ju je obljubio njegov stric Ibrahim i bješe mu mrsko da se osami s njom, te uze od nje poklone koje mu je donijela, a nju vrati stricu.

I Ibrahim sazna za to od jednog eunuha, pa uze jednu košulju od izvezene tkanine i na jednom skutu ispisa ove stihove:

Kunem se onim kome se klanjamo svi
Da ne znam šta ima pod haljinom svojom.

I usta joj ne poznah ni mišlju svojom,
Već bjehu to riječi samo i pogledi.

A zatim obuče tu košulju djevojci i dade joj lutnju, pa je po drugi put posla al-Aminu. I djevojka dođe kalifu, pa poljubi zemlju između njegovih ruku, a zatim zglasi lutnju, i prateći se njom, otpjeva ova dva stiha:

Vrativ dar, zavjesu si podig'o s duše
I odao svima da smo se rastali.

Al' ako ne voliš ono što je prošlo
Na dar kalifatu daj ono što minu.

A kad je djevojka izgovorila te stihove, al-Amin pogleda u nju i vidje ono što bješe ispisano na jednom skutu njene košulje, pa nije mogao srcu odoljeti . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade četiristo devetnaesta noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da al-Amin nije mogao odoljeti 419.
srcu, već je privukao k sebi djevojku i poljubio je, a zatim joj je odredio za NOĆ
stanovanje jednu sobu u dvoru, i zahvalio se svome stricu Ibrahimu, kome je dao na upravu ar-Rem.

PRIČA O AL-MUTEVAKILU I ROBINJI

Priča se i to da je al-Mutevakil popio neki lijek, pa su mu ljudi počeli donositi neobično lijepe poklone i svakojake darove, a al-Fath-ibn-Hakan mu posla jednu nevinu robinju bujnih grudi, koja je spadala u najljepše žene svoga plemena, pa mu po njoj posla i jedan sud od biljura pun crvenoga pića i jednu crvenu čašu, na kojoj bjehu ispisani ovi stihovi:

Kad imam popije lijek kojim se liječi
Od bolesti svoje i ozdravi sasvim,

Za njega će onda još bolji lijek biti
Puna čaša ovog vina rumenog.

A zatim nek slomi pečat koji šaljem –
Tako se to valja poslije lijeka toga.

Kad ta robinja dođe i donese te poklone, kod kalifa bješe liječnik Juhana, i on se osmjehnu kad vidje te stihove, pa reče: – Alaha mi, o, gospodaru pravovjernih, al-Fath bolje zna liječiti nego ja! Nemoj se oglušiti, o, gospodaru pravovjernih, o ono što ti on propisuje. – I kalif se složi s liječnikovim mišljenjem, te uze taj lijek po uputi koja mu je dana u stihovima, a Alah ga izliječi i ispuni mu nadu.

PRIČA O UČENOJ ŽENI

Priča se i to da je Omar-al-Hamsi rekao: – Nisam vidio ni jedne žene koja bi bila oštroumnija, razumnija, učenija i plemenitija po svojoj prirodi, a tankoćutnija po svojim svojstvima, no što je bila jedna žena-savjetodavka, koja je živjela u Bagdadu, a zvala se Sit-al-Mašaih. I godine 561, ta je žena došla u grad Hamu, pa je tamo savjetovala ljude kako da se liječe, sjedeći na klupici, te su joj u kući navraćali mnogi ljudi koji su izučavali pravne nauke, a i učeni i uglađeni ljudi, pa su razgovarali s njom o predmetima iz pravne nauke i raspravljali sporna pitanja.

Tako joj odoh i ja, a sa mnom pođe jedan moj drug, koji je spadao u obrazovane ljude, pa sjedosmo pored nje, i onda nam ona donese voća na poslužavniku, a sama sjedne iza zavjese. A ta žena imala je brata veoma lijepog lica, koji je stajao pored nas i dvorio nas. I mi jedosmo malo voća, pa počesmo razgovarati o pravnoj nauci, i ja stavih ženi jedno zakonsko pitanje koje je izazivalo nesuglasice među imamima, pa mi žena poče odgovarati na nj, a ja je pažljivo slušah, ali moj drug je nije slušao, već je gledao u lice njena brata i promatrao njegovu krasotu, dok ga je žena gledala sjedeći iza zavjese.

A kad je prestala govoriti, žena mu se obrati i reče: – Mislim da ti spadaš u ljude koji pretpostavljaju muškarce ženama. – Tako je – odgovori moj drug, a žena ga zapita: – A zašto? – I moj drug joj odgovori: – Zato što je Alah stavio muškarca iznad žene . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade noć kojom se puni četiristo dvadeset noći, ona reče:

420. NOĆ – Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da joj je šeik odgovorio ovim riječima: – Zato što je Alah stavio muškarca iznad žene, a ja volim ono što se pretpostavlja i mrzim ono što je zapostavljeno.

I žena se nasmija, pa ga zapita: – Hoćeš li biti pravedan prema meni u toku raspravljanja, ako započnem s tobom prepirku o toj stvari? – Hoću – odgovori šeik, a žena ga zapita: – Čime dokazuješ da se muškarac pretpostavlja ženi? – Onim što nam je rečeno i što znamo – odgovori joj šeik. – Što se tiče rečenoga, to se nalazi u Knjizi i Zakonima, a u Knjizi su ove njegove riječi (velik

je on!) – Neka muškarci upravljaju i vode brigu o ženama onim u čemu im je Alah dao prednost nad njima; i njegove su riječi (velik je on!): – A ako ne budu dva muškarca, onda muškarac i dvije žene; i njegove su riječi (velik je on!) koje se tiču nasljedstva: – A ako su to braća i sestre, muškarci i žene, onda muškarcu pripada onoliko koliko pripada dvjema ženama. – I Alah je – neka je slavan i velik! – stavio muškarca iznad žena na tim mjestima i kazao da je žena polovina muškarca, zato što je muškarac bolji od žene. A u Zakonima se nalazi ono što se govori o proroku – blagoslovio ga i pozdravio Alah! – koji je za ženu odredio dvaput manju globu nego za muškarca. Što se pak tiče onoga što znamo, muškarac je onaj koji radi, a žena je predmet na kome se radi.

A onda reče žena-savjetodavka: – Odlično si to rekao, o, gospodaru, ali si, Alaha mi, svojim jezikom naveo moje razloge protiv sebe sama i iznio dokaze koji te terete, a ne idu ti u prilog. Naime, Alah je – neka je slavan i velik! – stavio muškarca iznad žene samo i jedino po svojstvima muškoga spola, i u tom pogledu ne postoji spor između mene i tebe. Ali su po tim svojstvima jednaki i muško dijete, i dječak, i mladić, i zreo čovjek, i starac, jer među njima nema nikakve razlike, a ako im je dana prednost samo zahvaljujući svojstvima muškoga spola, onda ti treba da si podjednako sklon svima njima i da ti se duša odmara sa starcem isto onako kao što se odmara s dječakom, jer među njima nema razlike u spolu. Ali je nesuglasica među nama nastala zbog osobina koje se mogu poželjeti i zbog divnoga prijateljstva i uživanja, a ti nisi naveo nijedan dokaz o prednosti ovoga mladića nad ženom.

– O, gospođo – reče joj šeik – zar ne znaš da su mladiću svojstveni vitak stas, ružičasti obrazi, divan osmijeh i nježne riječi? U tom pogledu, mladić je bolji od žene. A dokaz za to su riječi koje predaja pripisuje proroku (blagoslovio ga i pozdravio Alah!), koji je rekao: – Nemojte stalno gledati u golobrade – pogled koji im upućujete isto je što i pogled upućen krupnookim hurijama. – Pretpostavljanje dječaka djevojci nije tajna ni za koga, a kako su divne Abu-Novasove riječi:

Ovo je najmanja dobra strana njina:
Krv im opasna nije, a ni težina.

A evo pjesnikovih riječi:

Reče Abu-Novas (a za njim i drugi
Raspusništva stazom i veselja idu):
– Nek uživa onaj što im malje voli,
Jer naslade takve ni u raju nema!

A i kad se opisivač trudi, opisujući robinju koju hoće što prije prodati spominjući njene divne osobine, on je uspoređuje s mladićem . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade četiristo dvadeset prva noć, ona reče:

421. NOĆ

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je šeik rekao kako se robinja kod prodaje uspoređuje s mladićem zbog njegove prednosti, kao što je rekao pjesnik:

Bedra su im kô u muškarca. Kad vole, dršću
Kao grana što dršće kada sjeverac puše.

A da mladić nije bolji i ljepši, njega ne bi ni uspoređivali s djevojkom. I znaj, čuvao te veliki Alah, da je mladića lako voditi, jer on pristaje na naše želje, a divan je u općenju i po svojim osobinama i od protivljenja lako prelazi na pristanak, naročito kad mu počnu izbijati malje i kad mu se zazelene brkovi, a crvena mladost mu udari u obraze, te nalikuje na pun mjesec. Kako su divne Abu-Temamove[79] riječi:

Rekoše mi spletkari: – Malje na obrazu su mu!
Ja kazah: – Ne pričajte sad, jer to mana nije,

Kad ima bedra teška što ga naniže vuku,
Dok mu se na biseru obraza mlade malje viju,

I kad nam ruža svoju tvrdu zakletvu dade
Da mu obraz ostavit' neće čudo njeno divno.

Eto, ja progovorih s njim očnim kapcima tiho,
A on mi odgovori riječcom obrva svojih.

Sve je lijepo na njemu kao što ranije bješe,
A kovrče čuvaju njega od gonilaca.

I slađe i divnije su odlike njegove
U doba kad mu blistaju malje i brkovi.

I svi koji me grde zbog ljubavi prema njemu –
Kad o nama tko progovori: – Prijatelj mu je – vele.

A evo i al-Haririjevih riječi – on je lijepo rekao:

Rekoše kudioci: – zašto ga strastveno voli?
Ne vidiš li – dlake mu na obrazima rastu!

Ja rekoh: – Alaha mi, ako taj što nas kudi
Ugleda u očima mu pravi put – blažen bit će.

Može l' onaj što živi u zemlji bez raslinja
Otići iz nje kad proljetno doba dođe?

A evo i riječi drugoga:

Rekoše kudioci: – Utješio se! – Lažu!
Kad se strast koga kosne, on je ne zaboravlja.

Zaboravio ne bih ni same ruže na njemu,
Pa kako da zaboravim rejhan oko tih ruža?

I riječi trećega:

O, kako je vitak! – Oči i malje njegove
Zajedno ljude mnoge života lišavaju.

Naoštrenim mačem narcisa krv je prolio,
A remen na koricama od mirte mu je.

I napokon riječi onoga koji je rekao:

Nisam se vinom opio – kovrče njegove
Mogu uvijek ljude ljepotom opiti tako.

Njegove čari mnoge zavide jedna drugoj
I sve bi željele da se u malje pretvore.

Eto, to su dobre strane mladića, kojima nisu obdarene djevojke, a njima je dosta da imaju te zasluge i te prednosti pa da budu bolji od djevojaka.

– Neka ti veliki Alah da zdravlja! – reče žena. – Ti si sam sebe obvezao na prepirku, a rekao si sve, ne propustivši ništa i naveo si dokaze koje si spomenuo. Ali je istina sada postala očevidna, pa nemoj skretati s njena puta, a ako nisi zadovoljan općim dokazima, ja ću ti ih izložiti pojedinačno. Tako ti Alaha! Koliko mladić zaostaje za djevojkom, i tko može usporediti janje sa antilopom! Djevojka je nježna u svome govoru i ima divan stas; ona nalikuje na struk bosiljka, osmijeh joj je kao cvijet, a kosa kao uzda. Obrazi su joj kao anemone, lice kao jabuka, usne kao vino, a dojke kao narovi; udovi su joj gipki kao grane, a ima vitak stas i nježno tijelo; nos joj je kao sjajna oštrica mača, čelo joj je svijetlo i obrve sastavljene, a oči su joj namazane rastokom. Kad govori, iz usta joj se prosipa svježe biserje, i ona privlači srca nježnošću svojih svojstava, a kad se osmjehne, misliš da joj se mjesec zablistao između usana; ako pak pogleda koga, u očima joj se pojavljuju isukani mačevi. Njene draži su dostigle vrhunac, te za njom čezne i beduin i građanin, i usne su joj rumene i nježnije od pavlake, slađe od meda . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade četiristo dvadeset druga noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je ta žena-savjetodavka rekla, 422.
opisujući djevojku: – I grudi su joj kao širok put između bregova, a na njima NOĆ
su dojke koje nalikuju na kutije od slonovače, dok joj trbuh i nježne slabine nalikuju na rascvjetani cvijet, i na trbuhu ima nježne nabore koji zaklanjaju jedan drugi, a zadnjica joj se talasa kao biljurno more ili bregovi svjetlosti, dok su joj noge tanke, a ruke kao da su joj salivene od čistoga zlata. O, nesretniče, koliko ljudi zaostaju za džinovima! Zar ne znaš da su carevi-vojskovođe i plemeniti gospodari uvijek pokorni ženama i da se prepuštaju njima u svojim nasladama, a one vele: – Mi smo ih se dokopale i otele im srce! – Koliko je bilo bogatih ljudi koje su žene pretvorile u siromahe, koliko je bilo velikih koje su one unizile i koliko plemenitih koje su preobratile u sluge! Žene očaravaju razumne ljude, sramote pobožne i upropašćuju bogate, a usrećuju nesretnike, ali

ih razumni ljudi pri svem tom još više vole i poštuju, a sve to ne smatraju za nevolju i poniženje. Koliko je bilo robova koji su se zbog njih oglušili o svoga gospoda i rasrdili svoga oca i svoju majku, a sve je to bilo zbog toga što je strast pobjeđivala srca. Zar ne znaš, o, nesretniče, da se za žene podižu dvorovi i da se ispred njih spuštaju zavjese; za njih se kupuju robinje, zbog njih prolijevaju suze i za njih se pripravlja mošus i izrađuju skupocjene stvari i ambra. Radi njih se okupljaju vojske i podižu sjenice, za njih se kopaju blaga i sijeku glave, te je bio u pravu onaj koji je rekao: – Zemaljski život znači: žene. – A sve što si spomenuo iz plemenitih predaja samo je dokaz koji te tereti, a ne ide ti u prilog, jer je prorok – blagoslovio ga i pozdravio Alah! – rekao: – Nemojte gledati stalno u golobrade: pogled upućen njima je – pogled upućen krupnookim hurijama – te je tako usporedio golobrade s krupnookim hurijama, a nema sumnje da je bolje ono s čim se nešto uspoređuje od onoga što se s njim uspoređuje. Da žene nisu bolje i ljepše, s njima ne bi uspoređivali druge. A što se tiče tvojih riječi da ljudi uspoređuju djevojke s mladićem, to nije tako; naprotiv, mladića uspoređuju s djevojkom i vele: taj mladić je kao djevojka. – Stihovi pak koje si naveo kao dokaz potječu iz skretanja prirodnih svojstava u tom pogledu. A što se tiče raspusnika među Lotovim potomcima i neposlušnih razvratnika koje je u svojoj slavnoj knjizi osudio veliki Alah, ne odobravajući njihove odvratne postupke, veliki Alah je rekao: – Zar ćete obljubljivati muškarce među ljudima, a ostaviti svoje žene, koje je za vas stvorio vaš gospod? Ne, vi ste soj prijestupnika. – To su ti koji uspoređuju djevojku s mladićem, jer su utonuli u razvrat i neposlušni su, te se dušom povode za šejtanom, pa čak vele da je žena podesna za obje stvari u isti mah i klone se puta istine među ljudima, kao što je rekao njihov starješina Abu-Novas:

Ona je vitka kao dječak neki –
Dobra za Lotova sina i bludnika.

A što se tiče onoga što si spomenuo o ljepoti malja koje rastu i brkova koji se zelene, a i tvoga tvrđenja da mladić tada postaje ljepši i dražesniji, ti si, Alaha mi, skrenuo s puta i kazao ono što nije tačno, jer malje samo umanjuju mladićevu ljepotu. – I zatim žena izgovori ove stihove:

Malje mu na licu izbiše saveteć' se
Za one koje je volio i vrijeđao.

Kad na licu njegovu ja dim vidim,
Uvijek su mu kô ugljen kovrče crne.

A kad je papir sav tako crn,
Gdje misliš da je onda mjesto peru?

I ako se drugom on pretpostavlja,
Onda je sudac očigledno glup.

A kad je izgovorila te stihove, žena reče tom čovjeku: – Neka je slava velikom Alahu . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade četiristo dvadeset treća noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je žena-savjetodavka izgovorila te stihove i da je onda rekla tom čovjeku: Kako može biti tajna za tebe da se savršeno može uživati samo sa ženom i da čovjek može biti vječno i stalno sretan samo s njima? A zna se da je Alah – neka je slavan i velik! – obećao prorocima i svecima krupnooke hurije i namijenio im njih kao nagradu za njihova pravedna djela, a da je veliki Alah znao da je nešto drugo ugodnije od toga, on bi zacijelo time nagradio pravednike i to bi im obećao. A rekao je prorok – (blagoslovio ga i pozdravio Alah!): Najmilija su mi tri blaga u vašem životu: žene, mirisi i osvježenje za moje oči – molitva. I Alah je odredio mladiće samo za sluge proroka i svetaca u raju, budući da je raj – obitavalište sreće i uživanja, a ono ne može biti savršeno bez usluga koje čine mladići. A ako se mladići upotrebljavaju za nešto drugo, a ne za usluge, onda je to bezumlje i propast, kao što je lijepo rekao onaj koji je kazao: 423. NOĆ

Nevolja je kad muškarcu nedostaje čovjek,
A kad je slobodnima sklon, slobodan je i sâm.

Koliko otmjeni ljudi noć s dječakom provode,
Da sutradan postanu ljudi što blatom trguju.

Kako se razlikuje od njih onaj što spavaše
S ljepojkom očiju crnih što očaravaju!

Jer, kad ustane on, ona mu mirise daje,
Te od njih miriše onda njegova kuća sva.

A zatim žena reče: – O, ljudi, vi ste me nagnali da prijeđem zakonske granice stida i sredine u kojoj se kreću plemenite žene i naveli ste me na mlaćenje prazne slame i nepristojnosti koje ne priliče mudrima. Ali su srca slobodnih ljudi – grob za tajne, a skupovi se mogu očuvati skromnošću, dok se o djelima sudi samo po namjerama. Ja se molim velikom Alahu da oprosti i meni i vama i svima muslimanima – tà on je bog koji prašta i koji je milostiv prema svakom. – A zatim žena zašuti i ne reče nam ništa poslije toga, te odosmo iz njene kuće radosni što smo imali koristi od razgovora s njom, i žalosni zbog našeg rastanka.

PRIČA O ABU-SUVEJIDU I STARICI

Priča se i to da je Abu-Suvejid rekao: – Jednom odoh s mnogim svojim prijateljima u jedan voćnjak, da u njemu kupim neko voće, pa u jednom kutu toga voćnjaka ugledasmo jednu staricu koja je imala divno lice, samo što je na glavi imala bijelu kosu, koju je češljala češljem od slonovače. Stadosmo blizu nje, a ona ne obrati pažnju na nas niti pokri glavu, te joj ja rekoh: – O, ženo,

da si obojila kosu u crno, ti bi bila ljepša od djevojke; zašto to nisi učinila? – A starica podiže glavu i pogleda me . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade četiristo dvadeset četvrta noć, ona reče:

424 NOĆ – Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Abu-Suvejid rekao: – Kad rekoh to starici, ona podiže glavu, pa zaustavi svoj pogled na meni i odgovori mi ovim stihovima:

Obojih ja ono što bješe vremenom bojeno –
Izblijedje boja moja, dok boja dana ostade.

U dane kad mladošću bijah zaodjenuta,
Ja u svako doba bijah mila svima.

I ja joj rekoh: – Alah ti je dao taj dar, o, starice! Kako si istinoljubiva kad se predaješ onome što je zabranjeno, a kako lažeš kad tvrdiš da se kaješ za svoje grijehe!

PRIČA O ALIJI-IBN-MUHAMEDU I ROBINJI

Priča se i to da su Aliji-ibn-Muhamedu pokazali jednu robinju koju su mu htjeli prodati i koja se zvala Munisa, a ona je bila valjana i obrazovana i znala je sastavljati stihove. – Kako se zoveš, o, djevojko – zapita je Alija, a ona mu odgovori: – Nek Alah dâ da emir bude velik, ja se zovem Munisa. – A emir je otprije znao njeno ime, te je onda oborio glavu i držao ju je tako neko vrijeme, a zatim je podigao glavu prema djevojci i izgovorio ovaj stih:

Što veliš o onom kog izmoždi boljka ljubavi
Prema tebi, djevo, te je sad smeten i zbunjen?

– Nek Alah dâ da emir bude velik! – odgovori djevojka, pa izgovori ovaj stih:

Kad vidimo da zaljubljenoga mori boljka
Ljubavna, mi njemu svoju naklonost dajemo.

I robinja se svidje Aliji, te je on kupi za sedamdeset hiljada dirhema i načini je majkom Ubejida-Alaha-ibn-Muhameda, čovjeka puna vrlina.

PRIČA O DVIJE ŽENE

Priča se i to da je Abu-l-Ajina govorio: – U našoj ulici bile su dvije žene, pa je jedna voljela zrelog čovjeka, a druga golobrada mladića. I jednom uveče njih dvije se sretoše na krovu jedne od njih, u blizini moje kuće (a nisu znale da sam ja tu), pa drugarica golobradog reče onoj drugoj: – O, drugarice, kako možeš podnijeti njegovu oštru bradu, kad ti padne na grudi da te ljubi, i njegove brkove, kad ti padnu na usne i obraze? – O, ludice – odgovori joj ona druga – da li drvo ukrašava što drugo osim lišća, i da li krastavac ukrašava što drugo osim malja na njemu? Jesi li vidjela što ružnije na svijetu od onoga što je ćelavo, očerupano? Zar ne znaš da je brada u muškarca ono isto što su i kovrče u žena, i kakva je razlika između brade i obraza? Zar ne znaš da je Alah – neka je slavan i velik! – stvorio na nebu anđela koji govori: – Neka je slava Alahu koji je ukrasio muškarce bradom, a žene kovrčama? – A da brada nije po ljepoti ravna kovrčama, on ih ne bi ni sjedinio, o, ludice.

I mladićeva drugarica posluša njen savjet i uzviknu: – Zaboravila sam svoga prijatelja, tako mi gospodara Ćabe!

PRIČA O TRGOVCU ALIJI EGIPATSKOM I PRIPOVIJEST O HADŽIJI I STARICI

PRIČA O TRGOVCU ALIJI EGIPATSKOM

Priča se da je u gradu Kairu bio jedan trgovac, pa je imao veliku imovinu i mnogo gotovoga novca i dragog kamenja i bezbroj imanja, a zvao se Husejin Zlatar, Bagdađanin. I Alah mu dade sina s divnim licem, s vitkim stasom i rumenim obrazima, sjajnog, savršenog, lijepog i krasnog, a otac mu nadjenu ime Alija Egipatski i nauči ga Kuranu i bogoslovlju i govorništvu i lijepom ponašanju, te se dječak isticao u svim naukama, a bio je očev pomoćnik u trgovini.

I na njegova oca naiđe bolest, pa se njegovo stanje toliko pogorša da on bješe uvjeren da će umrijeti, te pozva sina ...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade četiristo dvadeset peta noć, ona reče:

425. NOĆ – Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da se taj trgovac-zlatar iz Bagdada razbolio, te je pozvao svoga sina Aliju Egipatskog, pa mu je rekao: – O, čedo moje, ovozemaljski život je doista prolazan, a potonji život je vječan, te svaki čovjek mora umrijeti. A sada se i meni približila smrt, o, čedo moje, pa hoću da ti ostavim nešto u amanet; i ako se pridržavaš tog amaneta, neće doći kraj tvojoj sigurnosti i sreći dok ne budeš otišao na istinu velikom Alahu, a ako

ga se ne budeš pridržavao, snaći će te velike tegobe, pa ćeš se kajati što si pogazio moj zavjet. – O, babo – odgovori mu sin – kako mogu da te ne poslušam i da se ne pridržavam tvoga zavjeta, kad mi je naređeno da ti se pokoravam, i kad sam obavezan slušati tvoje riječi?

I onda mu otac reče: – O, čedo moje, ostavljam ti imanja, spahiluke, stvari i novac koji se ne mogu izbrojiti, te se ta tvoja imovina neće nimalo smanjiti ako svakoga dana trošiš po pet stotina dinara, samo valja da se bojiš Alaha, o, sine moj, i da ideš stopama njegova izabranika – blagoslovio ga i pozdravio Alah! – u onome što je on, kako veli predaja, naredio ili zabranio u svome zakonu. Budi marljiv u činjenju dobrih djela, obasipaj ljude svojim dobročinstvom i prijateljuj s dobrim, pravednim i učenim ljudima. Brini se za siromahe i prosjake, kloni se gramzljivosti i škrtosti i prijateljstva s pakosnicima i ljudima koji čine sumnjiva djela. Motri na svoje sluge i svoju obitelj s blagošću, a i na svoju ženu, jer je ona jedna od velikaških kćeri, a zatrudnjela je od tebe – možda će ti Alah dati pravedne potomke od nje.

I otac je neprestano učio sina i plakao, govoreći: – O, čedo moje, moli se predobrom Alahu, gospodaru velikog prijestolja, da te izbavi iz svake nevolje koja te može snaći i da ti brzo pritekne u pomoć. – A mladić zaplaka groznim plačem kad ga je čuo, te uzviknu: – O, babo, iskopnih od tvojih riječi! Ti kao da izgovaraš riječi onoga koji se prašta. – Jest, o, čedo moje – odgovori mu otac – ja znam u kakvom sam stanju; ne zaboravi dakle ono što sam ti ostavio u amanet.

Zatim taj čovjek poče čitati molitvu i Kuran, dok tako ne dođe određeno vrijeme, a onda reče sinu: – Priđi mi bliže, o, sine moj! – I mladić mu priđe, a otac ga poljubi, pa kriknu, te mu tako duša napusti tijelo i ode na istinu velikom Alahu. A njegova sina obuze ne može biti veća žalost, a u njegovoj kući se začuše jauci, te se okupiše prijatelji njegova oca, i onda mladić poče opremati oca i pripremati se za sjajan sprovod koji priredi svome ocu. I pokojnika odniješe na nosilima u bogomolju, pa se pomoliše nad njim i krenuše s nosilima na groblje, gdje ga ukopaše i očitaše nad grobom ono što je valjalo iz Kurana, pa se vratiše u kuću i počeše tješiti njegova sina, a zatim svi odoše svojim putem. I sin je davao ocu zadušnice svakoga petka i priređivao mu čitanja molitvi četrdeset dana, a sâm je ostajao u kući i nije odlazio nikuda, osim u bogomolju i na očev grob, na koji je odlazio petkom.

Tako je neko vrijeme neprestano molio, čitao Kuran i klanjao Alahu, a onda mu dođoše njegovi vršnjaci, trgovački sinovi, pa ga pozdraviše i rekoše mu: – Dokle će trajati ta tuga kojoj se predaješ, i taj prekid u trgovanju i sastajanju s prijateljima? To dugo traje, te može naškoditi tvome tijelu. – A kad su oni došli u njegovu kuću, s njima je bio i prokleti Iblis, koji im je došaptavao, te mladići počeše nagovarati Aliju da ode s njima na trg. I Iblis je podstrekavao Aliju sve dotle dok on nije pristao da iziđe s drugovima iz kuće . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade četiristo dvadeset šesta noć, ona reče:

426. NOĆ – Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da su trgovački sinovi došli trgovcu Aliji Egipatskom, sinu trgovca Hasana Zlatara, pa su ga počeli nagovarati da ode s njima na trg, a on pristade na to, radi onog što bješe po volji Alahu – neka je velik i slavan! – pa iziđe s njima iz kuće, a oni mu rekoše: – Uzjaši svoju mazgu, pa hajde s nama u taj i taj vrt. Prošetat ćemo tamo, pa će proći tvoja tuga i tvoja zamišljenost. – I mladić uzjaha mazgu, a povede i roba, pa ode s njima u vrt u koji se bjehu uputili, a kad se nađoše u vrtu, jedan od njih ode da pripremi ručak. I taj mladić donese ručak, pa svi ručaše i počeše se veseliti, i tako ostadoše sjedeći i razgovarajući do kraja dana, a onda uzjahaše mazge, pa svi odoše svojim kućama. I svi prespavaše tu noć, a kad nastade jutro, Aliji opet dođoše drugovi, pa mu rekoše: – Hajde s nama! – Kamo? – zapita Alija, a mladići mu odgovoriše: – U taj i taj vrt – on je bolji i ugodniji od prvoga.

I Alija uzjaha mazgu, pa ode s njima u vrt u koji se bjehu uputili, a kad se nađoše u vrtu, jedan od njih ode da pripremi ručak, pa s ručkom donese i opojnog vina. I tako ručaše, pa izniješe vino, a zatim mladići rekoše Aliji Egipatskom: – Eto čime se može odagnati tuga i skinuti koprena s radosti. – I tako su ga dugo nagovarali da pije dok ga nisu nagovorili. I Alija ispi vino s njima, pa tako ostadoše u vrtu do kraja dana, razgovarajući i pijući, a zatim odoše svojim kućama, i samo Alija Egipatski osjeti vrtoglavicu od vina. I on ode svojoj ženi, koja ga zapita: – Zašto si se tako promijenio? – A Alija joj odgovori: – Danas smo se veselili i zabavljali, a jedan naš prijatelj donio nam je vode, pa su je pili moji drugovi, a i ja sam je pio s njima, te sad osjećam vrtoglavicu. – O, gospodaru – reče mu žena – zar si zaboravio zavjet svog oca i učinio ono što ti je on zabranio, družeći se sa sumnjivim ljudima? – To su trgovački sinovi, a ne sumnjivi ljudi; to su ljudi koji vole zadovoljstva i veselje – odgovori joj Alija, pa je i dalje tako živio sa svojim drugovima, s kojima je odlazio čas na jedno čas na drugo mjesto, da tamo jedu i piju, dok mu naposljetku drugovi ne rekoše: – Svi smo se mi izredali, i sad je na tebi red. – Izvolite, dočekat ću vas s dobrodošlicom! – odgovori im Alija, pa sutradan ujutro donese sve što je u takvim prilikama potrebno za jelo i piće – dvaput onoliko koliko su pripremali njegovi drugovi, a povede i kuhara, i sluge, i ostalu poslugu, pa svi odoše na otok ar-Radu, na nilomjer, i tamo provedoše cijeli mjesec, jedući, pijući, pjevajući i veseleći se.

A kad je prošlo mjesec dana, Alija vidje da je potrošio znatnu svotu novca, ali ga prokleti Iblis prevari, rekavši mu: – Kad bi svakog dana trošio toliko koliko si sad potrošio, tvoja imovina u novcu ne bi se smanjila. – I Alija više i nije mislio o trošenju novca, pa tako provede tri godine, a žena ga savjetovaše i spominjaše mu zavjete njegova oca, ali je on nije slušao, te mu tako naposljetku izmače sav novac koji je imao.

A onda Alija poče uzimati drago kamenje, pa ga je prodavao i trošio novac koji je dobivao za nj, dok tako nije potrošio i to, a zatim je počeo prodavati kuće i nepokretnu imovinu, tako da mu ni od toga nije ostalo ništa, a kad je sve to prodao, on poče prodavati sela i voćnjake, jedno za drugim,

dok i to nije otišlo i dok nije ostao bez ikakve imovine, osim kuće u kojoj je živio. I on poče lomiti mramor i grede, pa ih je prodavao i za dobiveni novac kupovao hranu, dok tako nije izgubio sve, a onda pogleda na sebe i vidje da više nema ničega što bi mogao unovčiti. I prodade kuću, da potroši novac koji je dobio za nju, a poslije toga dođe mu čovjek koji bješe kupio njegovu kuću, pa mu reče: – Gledaj da nađeš stan za sebe – meni je potrebna moja kuća. – I Alija razmisli, ali ne nađe ništa čemu bi bio potreban stan, osim njegove žene (a ona mu bješe rodila sina i kćerku), jer više nije imao slugu, već bijaše sam sa svojom obitelji. I on uze pod zakup jednu sobu u nekom dvorištu, pa poče živjeti u njoj, nemajući hrane ni za jedan dan, iako je nekad živio na velikoj nozi i u izobilju i imao mnogo slugu i novaca.

Onda mu jednoga dana žena reče: – Upozoravala sam te na to i govorila ti: – Drži se zavjeta svoga oca – ali me ti nisi slušao. Nema moći ni sile do u Alaha, visokoga, velikoga! Kako da nabavimo hranu za malu djecu? Ustani, pa obiđi svoje prijatelje, trgovačke sinove – možda će ti oni dati nešto da se danas prehranimo. – I Alija ustade, pa ode da obiđe svoje prijatelje, jednoga za drugim, ali svaki od njih je zaklanjao svoje lice kad je on naišao i primorao ga da sluša neugodne i bolne riječi, a nitko mu ništa ne htjede dati. I Alija se vrati ženi, pa joj reče: – Ništa mi nisu dali – te žena ode susjedima, da od njih nešto isprosi . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade četiristo dvadeset sedma noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je žena Alije Egipatskog, sina 427.
Hasana Zlatara, otišla susjedima da od njih isprosi nešto čime bi se mogla pre- NOĆ
hraniti toga dana, a najprije je otišla jednoj ženi koju je poznavala iz ranijih dana. I kad je Alijina žena došla, ta žena vidje u kakvom je stanju, te ustade i ljubazno je dočeka, pa zaplaka i zapita je: – Šta vam se to dogodilo? – I Alijina žena ispriča sve što se bješe dogodilo s njenim mužem, a žena uzviknu: – Dobro mi došla! Sve što ti je potrebno, traži od mene bez naknade! – Neka ti Alah uzvrati svakim dobrim! – reče Alijina žena, a zatim joj susjeda dade svega dovoljno, tako da su od toga mogli živjeti i ona i njena obitelj punih mjesec dana.

I žena to uze i odnese svojoj kući; a Alija zaplaka kad ju je ugledao i zapita je: – Otkuda ti to? – A ona mu odgovori: – Od te i te. Kad sam joj pričala šta nam se dogodilo, ona nije ništa propustila, a zatim mi je rekla: – Sve što ti je potrebno, traži od mene. – Kad imaš to – reče joj muž – ja ću otići i uputit ću se u jedno mjesto – možda će nam pomoći veliki Alah.

Potom se oprosti sa ženom i poljubi djecu, pa iziđe iz kuće, ne znajući kamo da krene, i išao je tako sve dotle dok nije stigao u Bulak. I kad je došao tamo, vidje jednu lađu koja je polazila za Damijetu, a njega ugleda jedan čovjek koji je bio u prijateljstvu s njegovim ocem, pa ga pozdravi i zapita: – Kud hoćeš da otputuješ? – Hoću da otputujem u Damijetu – tamo imam prijatelja o kojima ću se raspitati i koje ću posjetiti, a potom ću se vratiti –

reče mu Alija. I taj čovjek odvede Aliju u svoju kuću, pa mu iskaže poštovanje i pripremi hranu za nj, a potom mu dade nekoliko dinara, pa ga ukrca u lađu što je polazila za Damijetu.

Kad stiže u Damijetu, Alija siđe s lađe, ali nije znao kamo da pođe. I on je išao tako, a ugleda ga jedan trgovac, kome ga bi žao, te ga odvede u svoju kuću. I Alija provede neko vrijeme u kući toga trgovca, a potom reče u sebi: – Dokle ću se tako potucati po tuđim kućama? – pa iziđe iz njegove kuće, i onda ugleda jednu lađu koja je polazila za Damask, a onaj čovjek kod koga je živio pripremi hranu za nj, pa ga ukrca na tu lađu, te je tako Alija putovao sve dotle dok nije ušao u Damask. I dok je išao jednom ulicom, odjednom ga ugleda jedan dobar čovjek, koji ga odvede u svoju kuću, te Alija i kod njega provede neko vrijeme, a zatim iziđe i vidje jednu karavanu koja se bješe uputila u Bagdad, te mu pade na pamet da pođe s tom karavanom. Onda se vrati onom trgovcu kod koga je živio, pa se oprosti s njim i ode s karavanom, a Alah – neka je velik i slavan! – uli jednome trgovcu sažaljenje prema njemu, te ga on uze i povede sa sobom. I Alija je pio i jeo s tim trgovcem sve dotle dok između njih i Bagdada ne ostade jedan dan hoda, a onda karavanu napade jedna družina drumskih razbojnika, koja oduze putnicima sve što su imali, a malo njih se spasi, i svi koji bjehu u karavani odoše u neko mjesto, da se tamo sklone.

A što se tiče Alije Egipatskog, on pođe u Bagdad i stiže do grada o sunčevu zalasku, ali još ne bješe došao ni do gradskih vrata, a vidje da čuvari hoće zatvoriti vrata. – Pustite me da uđem u vaš stan – reče Alija, te ga čuvari vrata uvedoše u svoj stan, pa ga zapitaše: – Odakle si došao i kamo ideš? – Ja sam iz grada Kaira – odgovori im Alija – a imao sam robe, mazgi, svežnjeva i slugu. Bijah izmakao ispred njih da vidim gdje mogu istovoriti robu, a kad izmakoh jašući mazgu, naiđe jedna družina razbojnika, pa mi uze mazgu i stvari, a ja se spasih tek kad bijah na izdisaju.

Čuvari vrata mu odadoše poštovanje kad to čuše, pa mu rekoše: – Dobro nam došao! Provedi ovu noć kod nas, a sutra ujutro ćemo gledati da ti nađemo neko podesno mjesto. – I Alija zavuče ruku u džep i nađe jedan dinar koji mu bješe preostao od onih dinara što ih je dobio od onog trgovca u Bulaku, pa dade taj dinar jednom čuvaru vrata i reče mu: – Uzmi ga, pa ga razmijeni i kupi nešto za jelo. – I čuvar vrata uze dinar, pa ode na trg i razmijeni novac, a zatim donese Aliji kruha i kuhana mesa, te se Alija prihvati jela s čuvarima vrata, kod kojih prespava tu noć.

A ujutro ga povede jedan čuvar vrata i ode s njim jednom bagdadskom trgovcu, kome Alija ispriča svoju povijest, te taj čovjek pomisli da je on doista trgovac i da ima robe. I trgovac odvede Aliju u svoj dućan i oda mu poštovanje, a sluzi naredi da ode njegovoj kući i da donese za Aliju jedno od njegovih divnih odijela, pa odvede Aliju u kupatilo.

– I ja odoh s njim u kupatilo – govorio je Alija Egipatski, sin Hasana Zlatara – a kad iziđosmo iz kupatila trgovac me povede i ode sa mnom u svoju kuću, gdje su nam donijeli ručak, te ručasmo i proveselismo se, a zatim trgo-

vac reče jednom od svojih robova: – O, Masude, povedi svoga gospodara, pa mu pokaži one dvije kuće koje se nalaze na tom i tom mjestu – ako mu se bude svidjela koja od njih, daj mu ključeve od nje, pa dođi. – I ja pođoh s robom, pa tako dođosmo u jednu ulicu u kojoj bjehu tri kuće, jedna pored druge, sve nove i zatvorene, a rob otvori prvu kuću, te je pregledah, a zatim odosmo u drugu kuću, pa rob i nju otvori, a ja je pregledah. – Od koje kuće da ti dam ključ? – reče mi rob, a ja ga zapitah: – A čija je ona velika kuća? – Naša – reče mi rob, a ja mu kazah: – Otvori je, da i nju pregledam. – Nije ta kuća za tebe – reče mi rob. – A zašto? – zapitah ga ja, a on mi reče: – Zato što u njoj obitavaju džinovi, pa ujutro nalazimo mrtvog svakog onog koji se useli u nju, a mi je i ne otvaramo kad valja iznijeti umrloga, već se penjemo na krov jedne od ovih dviju kuća, pa tako vadimo mrtvaca iz nje. Zato je naš gospodar napustio tu kuću i rekao: – Neću je više dati nikome.

– Otvori i nju da vidim kakva je – rekoh ja tada robu, a u sebi pomislih: – Baš to i tražim! Prenoćit ću u njoj, a ujutro ću biti mrtav, te ću se tako spasiti stanja u kojem se nalazim. – I rob otvori kuću, a ja uđoh u nju i vidjeh da je to tako velika kuća da joj nema ravne, te rekoh robu: – Izabrao sam baš ovu kuću, daj mi ključ od nje. – Ne dam ti ključ dok se o tome ne posavjetujem sa svojim gospodarom – reče mi rob . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade četiristo dvadeset osma noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je rob rekao svome gospodaru: 428.
– Egipatski trgovac veli da će se useliti samo u veliku kuću. – I trgovac ustade NOĆ
pa ode Aliji Egipatskom i reče mu: – O, gospodaru, ta kuća nije za tebe – ali mu Alija Egipatski reče: – Uselit ću se samo u nju, a na takve riječi neću ni obraćati pažnju! – Napiši da smo se pogodili da ja ne odgovaram za tebe, ako ti se što dogodi – reče trgovac, a Alija kaza: – Neka bude tako.

I trgovac pozva svjedoke iz suda, te napisa pogodbu s Alijom, pa je uze, a Aliji dade ključ. A Alija uze ključ, pa uđe u kuću, i trgovac mu posla postelju po robu, te mu je rob prostre na jednoj kamenoj klupi koja bješe iza vrata, a zatim se vrati. Poslije toga Alija Egipatski ustade, pa uđe u kuću. Onda vidje u dvorištu bunar, nad kojim bješe vedro, te napuni vedro vodom, pa uze avdes i očita propisane molitve, a zatim malo posjedi. I onda dođe rob, koji mu donese večeru iz kuće svoga gospodara, a donese mu i kandilo, svijeću sa svijećnjakom, lavor, ibrik i čašu, pa ga ostavi i ode u kuću svoga gospodara.

Kad ostade sam, Alija upali svijeću, pa povečera, osjećajući da mu je ugodno u kući, a zatim očita večernju molitvu, pa reče u sebi: – Ustani, pa se popni gore, a ponesi i postelju, da možeš ležati, jer je tamo bolje nego ovdje. – I Alija uze postelju, pa je odnese gore, a tamo vidje jednu veliku sobu s pozlaćenim stropom, dok su pod i zidovi u njoj bili obloženi raznobojnim mramorom.

I on prostre postelju, pa sjedne da pročita nešto iz velikog Kurana, ali ne stiže ni da se pribere, a odjednom ga netko pozva i reče mu: – O, Alija, o, ibn-Hasane, mogu li spustiti zlato u tvoju sobu? – A gdje ti je to zlato koje

ćeš spustiti – zapita Alija, ali još nije stigao ni da izgovori to, a onaj što je govorio poče ga obasipati zlatom kao iz neke brzometne naprave, i to zlato je neprestano padalo u sobu dok je ne ispuni. A kad presahnu ta bujica zlata, onaj glas izgovori: – Oslobodi me, pa da odem svojim putem – ja sam izvršio svoju dužnost i predao ti ono što mi je bilo povjereno. – A Alija reče: – Tako ti velikog Alaha, reci mi otkud je ovo zlato! – I glas mu odgovori: – To je zlato od davnina bilo začarano tvojim imenom, a mi smo dolazili svakom onom koji je ulazio u ovu kuću i govorili mu: – O, Alija, o, ibn-Hasane, da li da spustimo zlato? – ali bi se svaki čovjek uplašio od naših riječi, te bi dreknuo, a mi bismo sišli, pa bismo mu skrhali vrat. A kad si ti došao i kad smo te pozvali po imenu i spomenuli tvoga oca i zapitali te: – Da li da spustimo zlato? – ti si rekao: – A gdje je to zlato? – te nam je bilo jasno da je to zlato tvoje, pa smo ti ga i spustili. Ostaje ti još jedno skriveno blago u zemlji al-Jemenu, te će za tebe biti najbolje da odeš tamo i da ga uzmeš. A ja od tebe hoću samo jedno: Da me oslobodiš pa da odem svojim putem. – Alaha mi, neću te pustiti dok mi ne doneseš ovamo ono blago što se nalazi u zemlji al-Jemenu – reče Alija, a onda ga zapita onaj što je govorio: – Ako ti donesem to blago, hoćeš li osloboditi i mene i slugu koji čuva blago? – Hoću – odgovori Alija. – Zakuni se – reče glas, te se Alija zakle, a onda onaj što je govorio htjede da pođe, ali mu Alija Egipatski reče: – Potrebno mi je da mi učiniš još nešto. – Šta? – zapita džin, a Alija reče: – Imam ženu i djecu u Kairu, u toj i toj ulici; treba da mi ih doneseš mirno, ne naudivši im. – Donijet ću ti ih bogato opremljene, na nosiljkama, sa slugama i poslugom, zajedno s onim blagom iz al-Jemena, ako ushtije veliki Alah – reče džin, pa uze od Alije odobrenje da izbiva tri dana, s tim da dotle obavi sve to, a zatim ode.

A ujutro Alija poče tražiti po sobi neko mjesto gdje bi mogao sakriti zlato, pa u uzvišenom dijelu sobe ugleda jednu mramornu ploču sa zavrtnjem. I on okrenu zavrtanj, a ploča se odjednom pomakne i pred njim se ukazaše vrata. I Alija otvori vrata, pa uđe i vidje jednu veliku sobu za ostavu, u kojoj bjehu vreće sašivene od neke tkanine. On poče uzimati te vreće i puniti ih zlatom, a zatim ih poče prenosti u tu sobu, dok tako ne prenese u nju sve zlato, a onda zatvori vrata i okrene ključ, te se ploča vrati na svoje mjesto. I Alija iziđe iz te sobe i siđe u donji dio kuće, pa sjedne na klupu što se nalazila iza vrata, i dok je tako sjedio, netko odjednom zalupa na vrata. Alija ustade, pa otvori vrata . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade četiristo dvadeset deveta noć, ona reče:

429. NOĆ

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je rob vlasnika kuće zalupao na vrata Alije Egipatskog, sina trgovca Hasana, te mu je Alija otvorio vrata, a rob je onda vidio Aliju kako sjedi, pa se brzo vratio svome gospodaru, ne bi li ga obradovao. A kad je došao gospodaru, rob reče: – O, gospodaru, onaj trgovac što se uselio u kuću u kojoj obitavaju džinovi zdrav je i sretan, i sad sjedi na klupi što se nalazi iza vrata.

Kad je to čuo, gospodar ustade sav radostan, pa pođe k toj kući, ponijevši doručak, a kad ugleda Aliju, zagrli ga i poljubi između očiju, pa ga zapita: – Šta je učinio Alah s tobom? – a Alija mu odgovori: – Dobro, a spavao sam gore, u onoj sobi što je obložena mramorom. – A da li ti je dolazio netko i da li si što vidio? – zapita domaćin, a Alija mu odgovori: – Nije! Pročitao sam nešto malo iz velikog Kurana, pa sam spavao do jutra, a potom sam ustao, uzeo avdes i pomolio se Alahu, pa sam sišao u donji dio kuće i sjeo na ovu klupu. – Neka je hvala Alahu što se sve sretno svršilo! – uzviknu domaćin, a zatim ode, pa posla Aliji crne i bijele robove, robinje i ćilime, te mu robovi počistiše i gornji i donji dio kuće i prostriješe divne ćilime, a potom ostadoše u njegovoj kući tri bijela i tri crna roba i četiri robinje da ga dvore, dok ostali odoše kući svoga gospodara.

I trgovci čuše šta je bilo s Alijom, pa mu poslaše na poklon svakojake lijepe stvari, a poslaše mu čak i jestiva, pića i odijela, a zatim ga odvedoše na svoj trg i zapitaše: – Kad će ti stići roba? – Za tri dana bit će ovdje – odgovori im Alija, a kad prođoše ta tri dana, dođe mu čuvar blaga koji mu bješe spustio zlato u toj kući, pa mu reče: – Ustani da dočekaš blago koje sam ti donio iz al-Jemena, a i svoju obitelj, koju sam ti doveo s velikim blagom. A sve što sam ti doveo – i mazge, i konji, i deve, i sluge i robovi – nisu ništa drugo do džinovi.

A taj čuvar blaga bješe otišao u Kairo, pa je tamo vidio da su Alijina žena i djeca bili ogoljeli za to vrijeme i da su gladovali, te ih je na nosiljkama iznio izvan kairskih zidova, pa im je obukao divna odijela koja bješe našao s jemenskim blagom. I kad je on došao Aliji i javio mu tu vijest, Alija ustade, pa ode trgovcima i reče im: – Ustanite, pa hajdemo van grada da dočekamo karavanu koja donosi našu robu, i počastite nas prisutnošću svojih žena, kako bi i one dočekale naše žene. – I trgovci mu odgovoriše: – Slušamo i pokoravamo se! – pa poslaše po svoje žene, a zatim svi zajedno odoše u jedan od gradskih vrtova u kojem su sjedili i razgovarali.

Dok su oni tako razgovarali, odjednom se daleko u pustinji podigne prašina, te trgovci ustadoše da vide zbog čega se ona podigla.

A onda se prašina raziđe, a iza nje se ukazaše mazge, i ljudi, i goniči stoke, i sluge, i lučonoše, a svi su oni išli pjevajući i igrajući, dok tako ne dođoše. A kad dođoše, starješina goniča priđe Aliji Egipatskom, sinu trgovca Hasana Zlatara, pa mu poljubi ruke i reče: – O, gospodaru, zadržali smo se na putu. Htjeli smo ući u grad jučer, ali smo se pobojali drumskih razbojnika, te smo ostali četiri dana na jednome mjestu, dok ih napokon nije odvratio od nas veliki Alah.

I onda trgovci ustadoše, pa pojahaše svoje mazge i pođoše za karavanom, a žene ostadoše iza njih, pored žene Alije Egipatskog, dok i one ne pođoše s njima. I svi oni uđoše u grad u sjajnoj povorci, a trgovci su se divili mazgama koje bjehu natovarene kovčezima, dok su se žene divile haljinama koje su imali na sebi Alijina žena i njena djeca i govorile su: – Doista, to su takve

haljine kakvih nema ni car Bagdada niti ikoji car među svim carevima, velikašima i trgovcima. I tako su išli u povorci muškarci s trgovcem Alijom Egipatskim, a žene s njegovom ženom, dok napokon ne stigoše u kuću...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade noć kojom se puni četiri stotine trideset noći, ona reče:

430. NOĆ

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da su svi oni išli u povorci – muškarci s muškarcima, a žene s Alijinom ženom, dok naposljetku ne stigoše do kuće. A onda se požuriše, pa izvedoše mazge nasred dvorišta, gdje istovariše robu, a zatim je odniješe u sobe za ostavu, dok se žene popeše s Alijinom ženom u sobu i vidješe da ta soba nalikuje na bujnu baštu, a da je zastrta divnim ćilimima. I svi su oni sjedili, radujući se i veseleći se, i ostali su tako sjedeći do podne, a onda im odniješe gore ručak, koji se sastojao od najboljih jela i poslastica, te žene jedoše i napiše se divnih napitaka, pa se namirisaše ružinom vodicom i kadivima, a zatim se svi oprostiše s Alijom, pa i muškarci i žene odoše svojim kućama. A kad se vratiše svojim kućama, svaki trgovac posla poklone Aliji prema svome imovnom stanju, dok žene počeše darivati njegovu ženu, te se tako u njihovoj kući nakupi mnoštvo robinja, bijelih i crnih robova, a i toliko svakojake hrane, kao što su prekrupa, šećer i ostala dobra, da se to ne može nabrojiti.

A što se tiče bagdadskog trgovca, vlasnika kuće u kojoj bješe Alija, on je ostao kod Alije i nije ga ostavio, već mu je rekao: – Sad naredi robovima i slugama da odvedu mazge i ostalu stoku u neku kuću, da se tamo odmore. – Ali mu Alija odgovori: – One će noćas otići u to i to mjesto. – I Alija im dopusti da odu izvan grada, pa da se odatle raziđu kad nastane noć, te se džinovi oprostiše s Alijom čim se uvjeriše da im je to dopustio, a zatim odoše izvan grada i odletješe u svoja boravišta. A trgovac Alija ostade s vlasnikom kuće u kojoj se nalazio i sjedio je s njim dok nije prošla jedna trećina noći, a potom prekinuše razgovor, pa gospodar ode kući.

A i Alija ode svojima, pa ih pozdravi i zapita: – Šta je bilo s vama za sve ovo vrijeme otkad sam otišao? – A žena mu reče da ih je morila glad i da su bili goli i umorni, te Alija reče: – Neka je hvala Alahu što nam je dao sreće! A kako ste doputovali? – O, gospodaru – reče mu žena – ja sam sinoć spavala s djecom, pa se nisam mogla ni pribrati kad je netko podigao i mene i djecu, a potom smo počeli letjeti po zraku, ali nas nije zadesilo nikakvo zlo. I letjeli smo sve dotle dok nismo sišli na zemlju u jednome mjestu koje nalikuje na logor Arabljana-beduina, a tamo smo ugledali natovarene mazge i nosiljke na dvjema velikim mazgama, a oko njih bjehu sluge – dječaci i odrasli ljudi. I ja ih zapitah: – Tko ste vi, kakvi su to svežnjevi i u kojem smo mjestu? – A oni mi odgovoriše: – Mi smo sluge trgovca Alije Egipatskog, sina trgovca Hasana Zlatara, a on nas je poslao da vas odvedemo njemu u grad Bagdad. – Ja ih onda zapitah: – Je li Bagdad daleko ili blizu? – a oni mi rekoše: – Blizu je – odavde do grada ima samo jedna noć hoda. – Potom nas staviše u nosiljke, i tek što bješe svanulo, mi se već nađosmo pored vas, i ništa nam

ne naudi. – A tko vam je dao te haljine? – zapita je Alija, a ona mu odgovori: – Starješina karavane je otvorio jedan od onih kovčega što bjehu na mazgama i iz njega izvadio ove haljine, pa je jednu haljinu obukao meni, a i svakom djetetu je obukao po jedno odijelo; zatim je zatvorio kovčeg iz kojeg je uzeo haljine, a ključ od njega dao je meni i rekao: – Čuvaj ga, kako bi ga mogla predati svome mužu! – I ja sam ga sakrila u svoju haljinu. – I žena izvadi ključ, a Alija je zapita: – Možeš li prepoznati taj kovčeg? – Mogu, prepoznat ću ga – odgovori mu žena, te on ustane i ode s njom u sobu za ostavu, pa joj pokaže kovčege, a ona reče: – Eto, to je taj kovčeg iz kojeg je on uzeo haljine.

Potom Alija uze ključ od nje, pa ga uvuče u katanac i otvori kovčeg, a u njemu ugleda mnogo haljina. I u tom kovčegu nađe ključeve od ostalih kovčega, te ih uze i poče otvarati kovčege jedan za drugim i gledati drago kamenje i skupocjene metale iz riznica kakve se nisu mogle naći ni u jednoga cara, a zatim zatvori kovčege i uze ključeve od njih, pa se popne sa ženom u sobu i reče: – To nam je dao veliki Alah u svojoj milosti. – A poslije toga odvede ženu do one ploče sa zavrtnjem, pa okrene zavrtanj i otvori vrata one sobe za ostavu, te tako uđe u nju i pokaza ženi zlato koje je ostavio u njoj. I žena ga zapita: – Otkud ti to? – a Alija joj odgovori: – To mi je dao moj gospod u svojoj milosti. Ostavio sam te i otišao iz Kaira . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade četiristo trideset prva noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je trgovac Alija Egipatski rekao 431. NOĆ
svojoj ženi: – Kad sam te ostavio i otišao iz Kaira, ja sam pošao ne znajući kamo ću, pa sam tako išao sve dotle dok nisam stigao u Bulak, a tamo sam ugledao jednu lađu koja je polazila za Damijetu, te sam se ukrcao na tu lađu. Kad sam stigao u Damijetu, sreo me jedan čovjek, trgovac, koji je poznavao moga oca, pa me je on prihvatio s poštovanjem i zapitao me: – Kamo putuješ? – a ja mu odgovorih: – Hoću da otputujem u Damask Sirijski, tamo imam prijatelja . . . – I Alija ispriča ženi sve što mu se dogodilo, od početka do kraja, a ona mu reče: – O, gospodaru, sve je to bilo zahvaljujući blagoslovljenoj molitvi tvoga oca, kad se ono pomolio za tebe pred svoju smrt i kad je rekao: – Molim se Alahu da te ne baci u nevolju i da te ne ostavi bez svoje brze pomoći! – Neka je slava velikom Alahu koji ti je pritekao u pomoć i u zamjenu ti dao više od onoga što si potratio. Alaha radi, o, gospodaru, nemoj više prijateljevati s ljudima koji se bave sumnjivim poslovima, i boj se velikog Alaha, i u potaji i javno!

I žena poče davati pouke Aliji, a on joj reče: – Usvajam tvoje pouke i molim se velikom Alahu da odvrati od nas zle vršnjake i da nam pomogne u našem staranju da mu se pokoravamo i da se pridržavamo običaja koje je zaveo njegov prorok, blagoslovio ga i pozdravio Alah!

Alija poče tada živjeti najugodnijim životom sa svojom ženom i svojom djecom, a potom uze jedan dućan na trgovačkom trgu i prenese u nj nešto

od onog dragog kamenja i skopocjenih metala, pa je sjedio u dućanu, a pored njega bjehu njegova djeca i njegovi robovi, te tako postade jedan od najuvaženijih trgovaca u gradu Bagdadu.

A jednoga dana car Bagdada ču šta je bilo s njim, te posla svoga poslanika da ga potraži, te poslanik dođe Aliji i reče mu: – Odgovaraj caru, on te traži! – a Alija odgovori: – Slušam i pokoravam se! – Zatim Alija spremi poklone za cara i uze četiri zdjele od dukatskog zlata, pa ih napuni dragim kamenjem i skupocjenim metalima kakvi se ne mogu naći ni u jednoga cara, a zatim uze zdjele i odnese ih caru. I kad je došao u dvor, Alija poljubi zemlju pred kalifom i poželi mu vječnu slavu i svaku sreću, i sve to iskaza ne može biti bolje, te mu car reče: – O, trgovče, ti si razveselio naše zemlje. – O, care – kaza Alija – tvoj rob ti je donio poklon, pa se nada da ćeš biti tako milostiv da ga primiš. – I potom on stavi pred cara sve četiri zdjele, te ih car otvori i pogleda i vidje u njima nekoliko dragih kamenova kakve on nije imao, a koji su vrijedili mnogo kesa punih zlata. – Primam tvoj poklon, o, trgovče, a uzvratit ću ti takvim istim poklonom, ako ushtije veliki Alah – reče car, a Alija mu poljubi ruku, pa ode. A car pozva velikaše svoga carstva, pa ih zapita: – Koliko je careva prosilo moju kćerku? – a oni mu odgovoriše: – Mnogo! – I car zapita: – A da li mi je tko od njih donio ovakav poklon? – I svi rekoše: – Nije, jer nitko od njih nema ništa slično tome. – Pomolit ću se velikom Alahu da mi posavjetuje da li da udam svoju kćerku za toga trgovca. Šta velite? – zapita car velikaše, a oni mu odgovoriše: – Bit će onako kako ti misliš.

I car naredi eunusima da odnesu te četiri zdjele s onim što bješe u njima, te ih oni odniješe u njegov dvor, a zatim se car sastade sa svojom ženom, pa stavi te zdjele pred nju, a ona ih otkri i vidje u njima nešto od čega ona nije imala ni komadića. – Koji ti je car poslao ovo? – zapita ga ona. – Da ti nije poslao to koji od onih careva što su prosili tvoju kćerku? – Nije – odgovori joj car – to mi je poslao jedan čovjek, jedan kairski trgovac, koji je došao u naš grad, a kad sam saznao da je došao, ja sam poslao svog poslanika da mi ga dovede, ne bih li se sprijateljio s njim – možda on ima neko drago kamenje koje bih mogao kupiti od njega za miraz našoj kćeri. I on je postupio pa mome naređenju, pa nam je donio ove četiri zdjele, koje nam je poklonio, i ja sam onda vidio da je to divan mladić, da je dostojan poštovanja i da ima savršen um i ugodnu vanjštinu – gotovo kao kakav carski sin. A kad sam ga vidio, osjetio sam da mi je srce naklonjeno njemu i zbog toga mi je bilo lakše na duši, te sam zaželio da mu dam našu kćerku za ženu. I pokazao sam taj poklon velikašima svoga carstva, pa sam ih zapitao: – Koliko je careva prosilo moju kćerku? – a oni mi odgovoriše: – Mnogo! – I ja ih onda zapitah: – A je li mi koji od njih donio nešto slično ovome? – a svi oni rekoše: – Nije, Alaha nam, o, care vremena, zato što nitko od njih i nema ništa slično tome . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade četiristo trideset druga noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je car grada Bagdada pokazao poklon svojoj ženi i da joj je tada rekao kakav je čovjek Alija Zlatar, trgovac za koga hoće udati svoju kćerku, a zatim ju je zapitao: – A šta ćeš mi ti reći na to? – A žena mu je odgovorila: – Vlast je u Alahovoj i tvojoj ruci, o, care vremena, a što hoće Alah to će i biti. – Ako ushtije veliki Alah, udat ćemo je samo za toga mladića, i ni za koga drugog – reče car, pa oboje prespavaše tu noć, a kad nastade jutro, car ode u divan i naredi ljudima da mu dovedu trgovca Aliju Egipatskog i sve bagdadske trgovce, te oni dođoše. I kad se trgovci nađoše između njegovih ruku, car im naredi da sjednu, te oni sjedoše, a zatim car reče: – Dovedite mi divanskog suca. – I sudac dođe, a car mu reče: – Napiši zapis o udaji moje kćeri za trgovca Aliju Egipatskog! – A Alija Egipatski reče: – Oprosti, o, gospodaru naš sultane! Trgovcu kao što sam ja ne priliči da bude carev zet. – Poklanjam ti i to i vezirski čin – reče car, pa mu odmah obuče vezirsko odijelo, i onda Alija sjedne na vezirsku stolicu pa reče: – O, care vremena, poklonio si mi to i ukazao si mi počast svojom milošću, ali počuj šta ću ti reći. – Govori i ne boj se – kaza car, a Alija reče: – Kad si izdao svoju plemenitu zapovijed o udaji svoje kćeri, onda ona treba da se uda za moga sina. – Zar ti imaš sina? – zapita ga car. – Imam – odgovori Alija, a car mu reče: – Ovoga časa pošalji nekoga po svoga sina! – I Alija odgovori: – Slušam i pokoravam se! – te posla jednoga od svojih robova po sina, i rob ga dovede, a kad se nađe između carevih ruku, Alijin sin poljubi zemlju pred kalifom, pa ustade, ponašajući se pristojno, a car pogleda u njega i vidje da je on ljepši od njegove kćeri i divniji od nje po vitkosti tijela i skladnosti i sjaju i savršenstvu. 432. NOĆ

– Kako se zoveš, o, dijete moje? – zapita car mladića, a on mu odgovori: – O, gospodaru sultane, zovem se Hasan! (a onda mu bješe četrnaest godina). I car reče sucu: – Napiši zapis o udaji moje kćeri Husne-al-Vudžud za Hasana, sina trgovca Alije Egipatskog. – I sudac napisa zapis o njenoj udaji, te se tako to svrši na najljepši način. I onda odoše svojim putem svi oni koji bjehu u divanu, a trgovci su išli za vezirom Alijom Egipatskim sve dotle dok on nije stigao do svoje kuće (a on bješe na vezirskom položaju). I trgovci mu čestitaše na tome, pa odoše svojim putem, a Alija Egipatski ode svojoj ženi, koja vidje na njemu vezirsko odijelo, te ga zapita: – Šta je to? – I Alija joj ispriča cijelu povijest od početka do kraja i reče joj: – Car je udao svoju kćer za moga sina Hasana – i žena se obradova velikom radošću zbog toga. Zatim Alija prespava tu noć, a kad nastade jutro, on ode u divan, gdje ga car lijepo dočeka i posadi pored sebe i primakne uza se, pa mu reče: – O, vezire, mi namjeravamo prirediti svetkovinu i odvesti tvoga sina mojoj kćeri. – O, gospodaru sultane, dobro je ono što ti smatraš za dobro – odgovori Alija, a onda car naredi da se pripremi sve za svetkovinu i da se okiti grad. I svečanost potraja trideset dana, i svi bjehu sretni i radosni za to vrijeme, a kad prođe trideset dana, Hasan, sin vezira Alije, ode carevoj kćeri, pa se nasladi njenom ljepotom i dražesnošću.

A što se tiče careve žene, ona je vidjela muža svoje kćeri i zavoljela ga velikom ljubavlju, a obradovala se velikom radošću i zbog njegove majke. Zatim car naredi da se podigne dvor za Hasana, vezirova sina, te brzo podigoše za nj veliki dvor, u koji se on useli, a njegova majka je provodila po nekoliko dana kod sina, pa je odlazila kući. I careva žena reče mužu: – O, care vremena, Hasanova majka ne može živjeti kod svoga sina a ostaviti vezira, niti može živjeti kod vezira a ostaviti svoga sina. – U pravu si – odgovori joj car, koji naredi da se podigne i treći dvor pored dvora vezirova sina Hasana, te tako za malo dana podigoše i treći dvor, pa car naredi da se vezirova imovina prenese u taj dvor, te je ljudi preniješe, a potom se i vezir useli u nj. A sva tri dvora bjehu spojena jedan s drugim, te je car odlazio veziru ili je slao koga po njega kad je htio razgovarati s njim, a to isto su činili i Hasan, njegova majka i njegov otac. I svi su oni tako živjeli ugodnim životom u stanju koje bješe ugodno Alahu...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade četiristo trideset treća noć, ona reče:

433. NOĆ – Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da su car, vezir i vezirov sin i dalje živjeli najugodnijim životom u zajednici i stanju koje bješe ugodno Alahu, i da su tako proveli neko vrijeme, a zatim je cara spopala slabost i pogoršala se njegova bolest, te je pozvao velikaše svoga carstva i rekao im: – Teško sam obolio, a možda ću i umrijeti od te bolesti, pa sam vas pozvao da se s vama posavjetujem o jednoj stvari. Posavjetujte mi ono, dakle, što smatrate da je dobro. – A kakva je tvoja namjera o kojoj se želiš savjetovati s nama, o, care? – zapitaše velikaši, a car im reče: – Ostario sam i obolio, pa se bojim da dušmani ne učine kakvo zlo carstvu, te hoću da sporazumno izaberete nekoga za cara, kako bih mu se mogao zakleti na carstvo za svoga života i kako biste i vi bili mirni. – I svi velikaši rekoše: – Svi smo se složili s tim da car bude muž tvoje kćeri Hasan, sin vezira Alije. Vidimo da je on razuman, savršen i bistar čovjek i da zna gdje je mjesto onoga što je veliko i onoga što je malo. – Pristajete li na to? – zapita car, a velikaši rekoše: – Pristajemo! – A možda vi preda mnom govorite tako zato što ste zbunjeni, dok iza mene govorite drukčije? – zapita car, a svi velikaši rekoše: – Alaha nam, naše su riječi i javno i tajno jedne te iste i ne mijenjaju se, a sporazumjeli smo se da on bude car s mirnim srcem i olakšanjem u duši. – Ako je tako – reče car – onda pozovite suca svetoga zakona i sve dvorjane, namjesnike i velikaše carstva, koliko ih god ima, pa ćemo svršiti tu stvar onako kako je najbolje. – I velikaši rekoše: – Slušamo i pokoravamo se!

Potom oni odoše iz careva dvora i javiše to svim učenim ljudima i uglednim osobama među emirima, a kad nastade jutro, svi oni dođoše u divan, pa poslaše nekoga da zamoli cara da im dopusti da odu k njemu. I car im to dopusti, te oni uđoše i pozdraviše ga i rekoše mu: – Svi smo između tvojih ruku – a car ih zapita: – O, emiri Bagdada, jeste li se sporazumjeli koga ćete priznati za cara poslije moje smrti, kako bih mu se mogao zakleti za svoga

života, prije svoje smrti, pred svima vama? – I svi oni rekoše: – Sporazumjeli smo se da car bude Hasan, sin vezira Alije i muž tvoje kćeri. – Ako je tako – reče car – ustanite svi, pa mi ga dovedite.

I onda svi velikaši poustajaše, pa odoše u Hasanov dvor i rekoše mladiću: – Hajde s nama k caru! – Zašto? – zapita ih Hasan, a oni mu rekoše: – Radi jedne stvari koju valja urediti i zbog nas i zbog tebe. – I Hasan iziđe s njima iz svoga dvora, pa ode caru i poljubi zemlju između njegovih ruku, a car mu reče: – Sjedni, dijete moje – te Hasan sjedne, a car mu onda reče: – O, Hasane, svi su se emiri sporazumjeli i dogovorili da ti budeš njihov car poslije moje smrti, te hoću da ti se ljudi zakunu za moga života, ne bih li tako svršio tu stvar.

I onda Hasan ustade, pa poljubi zemlju između carevih ruku i reče: – O, gospodaru naš care, među emirima ima ljudi koji su stariji od mene po godinama i položaju – spasite me od toga, dakle: – Ali mu svi emiri rekoše: – Mi smo se složili s tim da samo ti budeš naš car! – Moj otac je stariji od mene, a ja i moj otac smo – jedno isto, pa nije lijepo da mene stavljate ispred njega – reče Hasan, ali njegov otac kaza: – Ja ću pristati samo na ono na što su pristala moja braća, a oni su pristali i dogovorili se da ti budeš car; ne protivi se, dakle, carevoj zapovijedi i zapovijedi svoje braće. – I Hasan obori glavu, jer ga bješe stid od cara i oca, a car zapita emire: – Je li vam on podesan za cara? – a oni mu odgovoriše: – Podesan je! – pa svi pročitaše fatihu sedam puta. A zatim car reče: – O, kadijo, napiši zakonsku potvrdu da su ovi emiri pristali da za sultana proglase Hasana, muža moje kćeri, i da će on biti njihov car, te kadija napisa potvrdu o tome i potpisa je, pošto se najprije svi zakleše Hasanu na vjernost, pa mu se zakle i car, koji mu naredi da sjedne na carsko prijestolje.

I kad je on sjeo na prijestolje, prvi emiri ustadoše, pa poljubiše ruke caru Hasanu, vezirovu sinu, i izraziše mu svoju pokornost, a Hasan izreče toga dana velike presude i nagradi velikaše carstva raskošnom odjećom. Potom se divan raziđe, pa Hasan ode ocu svoje žene i poljubi mu ruke . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade četiristo trideset četvrta noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je car Hasan otišao svome 434.
tastu poslije završenog vijećanja u divanu, pa je poljubio ruke tastu, koji mu NOĆ
je rekao: – O, Hasane, treba da vladaš svojim podanicima bojeći se Alaha. – A Hasan mu odgovori: – Zahvaljujući tvojim molitvama za mene, o, babo, ja ću dobiti pomoć odozgo. – I potom Hasan ode u svoj dvor, gdje ga dočeka njegova žena sa svojom majkom i dvorkinjama, a one mu sve poljubiše ruke i rekoše: – Da blagoslovjena dana! – i čestitaše mu na carskoj vlasti.

Zatim Hasan iziđe iz svoga dvora, pa ode u dvor svojih roditelja, gdje se svi veoma obradovaše kad čuše da je Alah podario Hasanu carsku vlast, a otac je učio Hasana da se boji Alaha i da bude blag prema svojim podanicima. I Hasan provede tu noć do jutra radostan i zadovoljan, a zatim očita

propisane jutarnje molitve i pročita onaj dio Kurana koji je valjalo pročitati, pa ode na divan, kud odoše i svi ratnici i dostojanstvenici. I Hasan je sudio ljudima, upućujući ih da čine dobro i da se uzdržavaju od onoga što je za pokudu, i postavljao je i otpuštao, i neprestano sudio do kraja dana, a zatim se divan završi na najbolji način, te se ratnici udaljiše i svi odoše svojim putem. Tada i Hasan ustade i ode na dvor i onda vidje da je oca njegove žene obrvala bolest. – Neće ti se dogoditi nikakvo zlo – reče mu Hasan, ali njegov tast otvori oči i reče: – O, Hasane! – Ovdje sam, o, gospodaru – reče Hasan, a starac kaza: – Sad mi se približio suđeni čas; brini se o svojoj ženi i njenoj roditeljki, a boj se Boga i poštuj svoje roditelje. Strahuj od veličine cara koji sudi i znaj da ti Alah zapovijeda da budeš pravedan i milostiv. I car Hasan reče tastu: – Slušam i pokoravam se!

I prijašnji car poživi tri dana poslije toga, pa ode na istinu velikom Alahu, te ga opremiše i umotaše u pokrov i priređivahu mu zadušnice i čitanja iz Kurana dok ne prođe četrdeset dana. A car Hasan, vezirov sin, poče sam vladati, i podanici mu se obradovaše, i svi njegovi dani bijahu sama radost, a njegov je otac za sve to vrijeme bio veliki vezir desne strane, te je sad Hasan uzeo drugoga vezira, i prilike se poboljšaše.

I Hasan je dugo carevao u Bagdadu, a od careve kćeri dobio je troje muške djece, koja naslijediše vlast poslije njegove smrti. I svi su oni živjeli najljepšim i najugodnijim životom, dok im na kraju nije došla Rušiteljica uživanja i Rastavljateljica skupova. Pa neka je slava onome koji je vječan i u čijoj su ruci smjenjivanje i potvrđivanje.

PRIČA O STARICI I HADŽIJI

Priča se i to da je zaspao jedan čovjek koji je išao s hadžijama i da je dugo spavao, a kad se probudio, vidio je da hadžijama nema ni traga. I on ustade, pa pođe i skrene s puta, a kad je malo poodmakao, ugleda jedan šator; i kraj ulaza u taj šator ugleda jednu staricu, a pored nje primijeti jednoga psa koji je spavao. I čovjek se približi šatoru, pa pozdravi staricu i zamoli je da mu da nešto za jelo, a starica mu reče: – Idi u onu dolinu, pa nalovi onoliko zmija koliko će ti biti dosta, a ja ću ti ih ispržiti, pa ću ti ih dati da ih pojedeš. – Ne usuđujem se loviti zmije niti sam ih ikad jeo – reče čovjek, a starica mu kaza: – Poći ću i ja s tobom, pa ću ih naloviti; ne boj se, dakle.

I ona ode s njim (a pas je pošao za njom), pa ulovi onoliko zmija koliko je bilo potrebno, i zatim ih poče pržiti, a onaj čovjek nije znao kako da izbjegne tu hranu, pa jer se bojao gladi i iznurenosti, on pojede zmije. A zatim osjeti da je žedan, te zamoli staricu da mu dâ vode, a starica mu reče: – Eno ti potoka, pa se napij vode s potoka. – I čovjek ode na potok i vidje da je voda u njemu gorka, ali nije imao kud, te se napio te vode, iako je bila gorka, jer je umirao od žeđi.

Pošto se napio vode, čovjek se vrati starici i reče joj: – Čudim se, starice, što boraviš na ovome mjestu i što ostaješ u ovakvom kraju . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade četiristo trideset peta noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je taj hadžija rekao starici: 435. NOĆ – Čudim se, o, starice, što boraviš na ovome mjestu i što se hraniš takvom hranom i piješ takvu vodu. – A kakve su vaše zemlje? – zapita starica hadžiju, a on joj odgovori: – U našim zemljama kuće su prostrane, velike, a plodovi su zreli, slatki, i ukusne vode ima u izobilju, i jela su izvrsna, i meso je debelo, i ima mnogo novaca i svakojakih dobrih stvari i divnih dobara, kakvih ima samo u raju koji je veliki Alah opisao svojim pravednim robovima.

– Sve sam ja to čula – kaza mu na to starica. – A reci mi ima li kod vas sultana koji vam sude i kinje vas svojom presudom, kad ste pod njihovom vlašću, i koji, ako tko od vas zgriješi, oduzimaju njegovu imovinu i rasipaju je, a kad im se prohtije, tjeraju vas iz vaših kuća i istrebljuju vaš rod? – To se događa – reče čovjek, a starica kaza: – Onda će, Alaha mi, ta fina jela, i taj divan život, i ta ugodna dobra biti pravi otrov što prodire u tijelo zbog toga tlačenja i te nepravednosti, dok će naša jela biti dobar lijek zato što smo sigurni. Zar nisi čuo da su, poslije čovjekove predanosti Alahu, najveća blaga zdravlje i sigurnost, a toga može biti samo onda kad je sultan pravedan, kad je on Alahov nasljednik na njegovoj zemlji i kad umije dobro vladati. Ranijim sultanima bilo je potrebno sasvim malo dostojanstva, jer su ih se bojali njihovi podanici kad bi ih samo ugledali, dok sultan našega vremena mora biti veoma vješt u vladanju, i mora biti što je moguće dostojanstveniji, jer sada ljudi više nisu onakvi kavi su nekada bili, a naše sadašnje doba je – doba ljudi čije osobine nisu za pohvalu i koji čine strašna djela, jer im se pripisuju glupost i okorjelost, i oni kriju u duši mržnju i neprijateljstvo. A ako se sultan (neka mi pomogne veliki Alah!) pokaže slab među njima ili ako ne zna vladati i ulijevati poštovanje, zbog toga će zemlja nesumnjivo opustjeti. Poslovica veli: – Neka sultan tlači sto godina, ali neka podanici ne tlače jedan drugoga ni godinu dana, jer kad podanici tlače jedni druge, Alah daje vlast nad njima sultanu tlačiocu ili caru ugnjetaču. – Predaje nam kažu da su al-Hadžadžu-ibn-Jusufu[80] jednom predali molbu u kojoj je pisalo: – Boj se Alaha i ne tlači Alahove robove svakojakim tlačenjem. – A kad je pročitao tu molbu, al-Hadžadž se popeo na mimbar[81] (a bio je to rječit čovjek), pa je rekao: – O, ljudi, Alah mi je dao vlast nad vama za vaša djela . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade četiristo trideset šesta noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da se al-Hadžadž popeo na mimbar i da je rekao: – O, ljudi, Alah mi je dao vlast nad vama za vaša djela, 436. NOĆ a da sam ja umro, vi se ne biste mogli spasiti tlačenja zato što činite tolika zla djela, jer je veliki Alah stvorio mnogo ljudi kao što sam ja, pa ako ne

budem ja, bit će onaj koji je još pakosniji od mene, koji još više tlači i koji je još ljući kad se razjari, kao što je o tome rekao jedan pjesnik:

Nad svakom desnicom desnica je svjevišnjeg,
I zlotvora svakoga zlotvor je mučio, znaj.

Bojte se dakle tlačenja, jer je pravednost od svega bolja. I molimo se Alahu da poboljša naše prilike i da nam udijeli pravdu.

PRIČA O ROBINJI KOJA JE RASPRAVLJALA S UČENJACIMA I POBIJEDILA IH

PRIČA SE DA JE U BAGDADU ŽIVIO jedan ugledan čovjek koji je imao mnogo novaca i zemlje, a spadao je u velike trgovce. I Alah ga je obasuo zemaljskim dobrima, ali nije ispunio njegovu želju da stekne potomstvo, te je tako nad njim prošlo mnogo vremena, a on nije dobio ni ženske ni muške djece.

I on je već imao mnogo godina, te mu omekšaše kosti, a leđa mu se pogrbiše, i povećaše se njegova slabost i briga, te se poboja da mu ne propadnu imovina i imanje ako ne dobije sina nasljednika po kome će ga ljudi spominjati. I trgovac se poče moliti velikom Alahu, posteći danju a stojeći noću, i davao je zavjete velikom, živom Alahu koji uvijek postoji, i posjećivao pravednike i sve se više molio velikom Alahu, a Alah ga je čuo i uslišio mu molitvu i smilovao se na nj zbog njegove molitve i njegova jadanja.

I prođe samo malo dana, pa trgovac obljubi jednu od svojih žena, te ona zatrudnje od njega te noći, toga časa i trenutka, a kad prođoše njeni mjeseci, ona se oslobodi svoga bremena i donese na svijet muško dijete slično mjesečevu srpu. I onda trgovac ispuni zavjete koje je dao, zahvaljujući velikom, slavnom Alahu, i razdijeli milostinju i odjenu udovice i siročad, a sedmoga dana po rođenju, uveče, nadjenu sinu ime Abu-l-Husi. I dijete su dojile dojilje, i čuvale ga dadilje, i nosili ga robovi i eunusi, dok tako nije postalo veliko i dok nije poraslo i izraslo. I ono nauči veliki Kuran i islamske propise i stvari prave vjere, i pisanje, i pjesništvo, i račun, a nauči i bacati strijele, i bio je jedinstven

u svoje vrijeme i ljepši od svih ljudi toga vijeka i stoljeća – imao je lijepo lice i rječit jezik, i išao lomeći se u hodu od vitkosti i stasitosti, i bio ohol, i prenemagao se, gordeći se, jer je bio onakav kako je rekao o njemu jedan od onih koji su ga opisivali:

Proljetne malje su pred zjenicama mojim,
Pa kako da cvjeta ruža krajem proljeća?

Ne vidiš li da obraz njegov uzgaja
Ljubičice što usred lišća cvjetaju?

I mladić provede s ocem mnogo vremena, a otac mu se radovao i bio veoma veseo. I on postade zreo čovjek, a onda ga otac posadi ispred sebe jednoga dana među danima, pa mu reče: – O, čedo moje, približio se moj suđeni čas i došlo je vrijeme da preminem, te mi ostaje samo da odem na istinu velikom, slavnom Alahu. Ostavljam ti sigurnu imovinu, i sela, i imanja, i dovoljno voćnjaka za djecu tvoje djece; strahuj od velikog Alaha, dakle, o, čedo moje, kad budeš raspolagao onim što ti ostavljam i pridržavaj se samo onih koji su ti pritekli u pomoć.

I prođe samo malo vremena, pa se taj čovjek razbolje i umre. I sin ga opremi što je bolje mogao i sahrani ga, pa se vrati kući, gdje je sjedio i primao izjave saučešća danima i noćima; i odjednom mu dođoše prijatelji, pa mu rekoše: – Nije umro onaj koji je ostavio čovjeka kao što si ti, i što je prošlo – prošlo je, a primanje izjava saučešća priliči samo djevojkama i ženama zaklonjenim zavjesom. – I oni ne ostaviše Abu-l-Husna dok i on ne ode u kupatilo, a onda mu dođoše i odagnaše njegovu tugu . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade četiristo trideset sedma noć, ona reče:

437. NOĆ – Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da su prijatelji Abu-l-Husna, trgovčeva sina, otišli mladiću u kupatilo i odagnali njegovu tugu, a da je on onda zaboravio ono što mu je otac ostavio u amanet i da je pomahnitao od velikoga bogatstva; i on je mislio da će njegova sudbina uvijek biti takva i da mu neće ponestati novaca. I počeo je jesti i piti, i uživati i veseliti se, i nagrađivati i darivati, i bio je izdašan dajući zlato, i stalno je jeo kokošje meso i lomio pečate na sudovima i ibricima u kojima je klokotalo piće, i slušao pjesme, i tako je činio sve dotle dok mu nije ponestalo novaca i dok nije spao na niske grane.

I kad mu je nestalo sve ono što je imao pred sobom, i kad je izgubio ono što je izgubio, ne ostade mu ništa osim robinje koju mu je ostavio otac. A nijedna robinja nije bila ravna toj robinji po ljepoti, dražesti, sjaju i savršenstvu i vitkosti stasa, i ona je imala i znanja i lijepih odlika i vrlina koje ljudi smatraju za ugodne. Ona je nadmašivala ljude svoga vijeka i stoljeća i postala uočljivija od zastave zbog raznolikosti svoga znanja, uzdigavši se iznad divnih po svome znanju i svojim postupcima, po vitkosti i nagibu stasa. A pri tom bješe visoka pet pedalja, drugarica sreće, i obje polovine čela bjehu joj slične mladome mjesecu u šabanu; obrve joj bjehu tanke i duge, a oči – kao oči u

(STRANA 434 — 438. NOĆ)

I gospodar odvede djevojku gospodaru pravovjernih Harunu ar-Rašidu, pa mu je ponudi i spomenu mu ono što mu je ona rekla, a onda gospodar pravovjernih zapita: — Kako se zoveš? — Zovem se Tavaduda — odgovori mu robinja . . .

gazele. Nos joj je bio nalik na oštricu mača, obrazi na anemone, a usta na Sulejmanov pečat; zubi joj bjehu kao nanizani biseri, a u pupak joj je mogla stati unicija orahova ulja. Tijelo joj bješe tanje od tijela onoga koga je iznurila ljubav i koji boluje od skrivenih strasti, dok joj bedra bjehu teža od gomile pijeska, i uopće, po svojoj ljepoti i dražesti, ona je bila dostojna riječi onoga koji je rekao:

Okrećući lice, zavest će ljepotom svojom,
A okrećući leđa, ubit će sve rastankom.

S licem kô mjesec, suncu ravna, kô vrbova grana,
A surov izgled i rastanak svojstveni joj nisu.

Rajski vrt joj je skriven pod haljinom tananom,
A nad vratom joj mjesec se u nebo podiže.

Bila je slična mjesecu kad se pojavljuje ili gazeli kad se igra – bila je kći svojih devet i svojih pet godina i dovodila je u zabunu mjesec i sunce, kao što je rekao o njoj jedan rječit i vješt pjesnik:

Mjesecu što plovi ona je ravna,
Pet joj je i pet, a zatim dvije i dvije,

Nisam ja kriv što si me načinila
Slična mjesecu što se tek pojavio.

Koža joj je bila čista, a odisala je mirisom, te je izgledalo da je bila stvorena od svjetlosti i sazdana od biljura. Obrazi su joj se rumenjeli, a bio joj je vitak rast i stas, kao što je rekao o njoj jedan od onih koji su je opisivali:

Diči se i u srebrnom i u šafranovom,
I sandalovom, na rumenom, vezenom zlatom.

Ko cvjetak je što u bašti cvjeta, ili biser
U nakitu, il' djevičino lice u oltaru.

Kako je vitka! Kaže li joj vitkost: – Ustani!
Bedra će joj reći: – Sjedni, žuriti se nemoj!

A kad je za bliskost molim, pa ljepota šapne:
– Darežljiva budi! – raznježenost će: – Čekaj! – šapnuti.

Hvalim onoga što joj ljepotu dade svu,
A zaljubljenom što dade riječ kuđenja samo.

Dražima ljepote svoje i sočnošću svoga osmijeha ona je osvajala onoga tko bi je vidio, i gađala bi ga strijelama iz svojih očiju, a uza sve to bila je rječita i lijepo je nizala stihove.

A kad mu je propala sva imovina i kad je vidio da je zapao u težak položaj, Abu-l-Husn je proveo tri dana ne okusivši ništa i ne odmorivši se u snu, te mu robinja reče: – O, gospodaru, pošalji me gospodaru pravovjernih Harunu ar-Rašidu . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade četiristo trideset osma noć, ona reče:

438. NOĆ – Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je robinja kazala svome gospodaru: – O, gospodaru, pošalji me Harunu ar-Rašidu, petome al-Abasovu sinu, i zatraži od njega da ti plati za mene deset hiljada dinara, a ako on nađe da sam suviše skupa, reci mu: – O, gospodaru pravovjernih, moja robinja vrijedi više od toga. Ispitaj je, pa će joj porasti cijena u tvojim očima, jer toj djevojci nema ravne, a ona priliči samo tebi. – I čuvaj se, o, gospodaru moj, da me ne prodaš za nižu cijenu od one koju sam ti kazala – doda robinja – jer i to je malo za djevojku kao što sam ja.

A gospodar te robinje nije znao koliko ona vrijedi, niti je znao da u njeno vrijeme nije bilo djevojke kao što je bila ona. I on odvede djevojku gospodaru pravovjernih Harunu ar-Rašidu, pa mu je ponudi i spomenu mu ono što mu je ona rekla, a onda gospodar pravovjernih zapita: – Kako se zoveš? – Zovem se Tavaduda – odgovori mu robinja. – O, Tavadudo, koje nauke dobro znaš? – zapita kalif, a djevojka mu odgovori: – O, gospodaru, znam gramatiku, poeziju, pravo, tumačenje Kurana i leksiku, a upućena sam u glazbu i nauku o diobi nasljedstva, i u račun, dijeljenje i zemljomjerstvo, i u ono što su pričali prvi ljudi. Znam veliki Kuran i čitala sam ga na sedmi, deseti i četrnaesti način, a znam i koliko ima sura i stihova u njemu, i koliko ima dijelova i polovica, i četvrtina, i osmina i desetina, i koliko puta treba pasti ničice. Znam koliko ima slova u Kuranu i kojim se stihovima što ukida, a koji su ukinuti; i znam mekanske i medinske sure,[82] i zašto su nam one poslane; znam svete predaje po učenju i čuvenju, i to potkrijepljene i nepotkrijepljene; izučavala sam egzaktne nauke, i geometriju, i filozofiju, i nauku o liječenju, i logiku, i retoriku, i objašnjenja, a zapamtila sam i mnogošta iz bogoslovske nauke. Voljela sam poeziju i svirala u lutnju; saznala sam na kojim se mjestima na njoj dobivaju različiti zvuci, kako valja udarati u strune pa da se one pokrenu ili da miruju; i dovodim u iskušenje ljude kad pjevam i plešem, a ubijam ih kad se nakitim i namirišem. Ukratko, dospjela sam do onoga što znaju samo ljudi koji su temeljito izučili knjige.

Kad je čuo te riječi od tako mlade djevojke, kalif Harun ar-Rašid se začudi rječitosti njena jezika, te se obrati djevojčinu gospodaru i reče mu: – Pozvat ću ljude koji će zapodjenuti raspravu s njom o svemu onome što je pripisala sebi, pa ako im ona odgovori, platit ću ti je i dat ću ti još i pride; ako im pak ne odgovori, ti si dostojniji nje. – O, gospodaru pravovjernih, s ljubavlju i zadovoljstvom! – odgovori na to djevojčin gospodar.

I gospodar pravovjernih napisa pismo upravniku Basre i poruči mu da pošalje Ibrahima-ibn-Sajara-an-Nazama (a bio je to najveći čovjek svoga vremena u vještini prepiranja, govorništvu, poeziji i logici) i naredi mu da mu dovede čitače Kurana, pravnike, liječnike, astrologe, mudrace, građevinare i filozofe (a Ibrahim bijaše učeniji od sviju njih). I prođe samo malo vremena, pa oni dođoše na kalifov dvor, ne znajući u čemu je stvar, a kalif ih pozva u svoju dvo-

ranu za dočeke i naredi im da sjednu, te oni posjedaše, a onda kalif naredi da mu dovedu robinju Tavadudu. I Tavaduda dođe i pokaza se (a bila je kao sjajna zvijezda), i sluge joj metnuše klupicu od zlata, a onda Tavaduda izgovori pozdravne riječi i prozbori rječitim jezikom, pa reče: – O, gospodaru pravovjernih, naredi prisutnim pravnicima, čitačima, liječnicima, astrolozima, mudracima, građevinarima i filozofima da zapodjenu prepirku sa mnom.

I gospodar pravovjernih im reče: – Hoću da zapodjenete prepirku s ovom djevojkom o njenoj vjeri i da opovrgnete dokaze o svemu onome što je ona pripisala sebi. – I okupljeni odgovoriše: – S pažnjom i pokornošću Alahu i tebi, o, gospodaru pravovjernih!

Onda djevojka obori glavu, pa reče: – Tko je od vas najbolje upućen u Kuran i kome su najbolje poznate predaje? – I jedan od prisutnih odgovori: – Ja sam čovjek koga tražiš. – Pitaj me o čemu hoćeš – reče mu onda robinja.

I ovaj je zapita: – Jesi li čitala veliku Alahovu knjigu i znaš li ono čime se nešto ukida i ono što je ukinuto, i jesi li razmišljala o stihovima i slovima u njoj? – Jesam – odgovori djevojka, a učenjak reče: – Zapitat ću te o obaveznim pravilima i neizmjenjivim zakonima. Reci mi, o, djevojko, šta znaš o tome, i reci mi tko je tvoj gospod, tko je tvoj prorok, tko ti je učitelj, šta je za tebe kibla,[83] tko su ti braća, kakav je tvoj put i kakva je tvoja staza.

I djevojka odgovori: – Alah je moj gospod, Muhamed je moj prorok (blagoslovio ga i pozdravio Alah!), Kuran je moj učitelj, Ćaba je moja kibla, pravovjerni su moja braća, dobro je moj put, a suna[84] je moja staza. – I kalif se začudi njenu odgovoru, a još se više začudi rječitosti jezika u tako mlade djevojke.

– O, djevojko – reče zatim učenjak – reci mi čime si saznala za velikog Alaha. – Razumom odgovori djevojka. – A šta je razum? – zapita on, a djevojka odgovori: – Postoje dva razuma: darovani razum i stečeni razum . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade četiristo trideset deveta noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je djevojka odgovorila: – Postoje dva razuma: darovani i stečeni. Darovani je razum onaj razum koji je stvorio veliki, slavni Alah, kako bi njime uputio pravim putem onoga među svojim robovima koga želi uputiti; a stečeni razum je onaj razum koji čovjek stječe obrazovanjem i dobrim saznanjima. 439. NOĆ

– Dobro si to kazala! – reče učenjak, a zatim je zapita: – A gdje se nalazi razum? – Alah ga ubacuje u srce – odgovori djevojka – a njegovi se zraci dižu i dospijevaju u mozak, gdje se učvršćuju.

– Dobro! – kaza učenjak. – Reci mi pomoću čega si saznala za proroka (blagoslovio ga i pozravio Alah!)? – I djevojka odgovori: – Pomoću čitanja knjige velikog Alaha, pomoću znamenja, uputstava, dokaza i čuda.

– Dobro! – kaza učenjak. – Reci mi nešto o obaveznim pravilima i neizmjenjivim zakonima.

– Što se tiče obaveznih pravila – odgovori djevojka – njih ima pet: tvrđenje da nema boga osim jedinog Alaha, koji nema drugova, a da je Muhamed njegov rob i poslanik; čitanje molitve; dijeljenje milostinje; post o Ramazanu i odlazak na hadžiluk u sveti Alahov hram za one koji su kadri da to učine. Što se pak tiče neizmjenjivih zakona, njih ima četiri: noć, dan, sunce i mjesec; na njima se izgrađuju život i nada, a Adamov sin ne zna da li će oni biti uništeni kad dođe posljednji čas.

– Dobro! – reče učenjak. – Reci mi kakvih ima vjerskih obreda? – Vjerski obredi su – odgovori djevojka – molitva, milostinja, post, odlazak na hadžiluk, rat za vjeru i suzdržavanje od onoga što je zabranjeno.

– Dobro! – kaza učenjak. – Reci mi čime pristupaš molitvi – reče on. I djevojka mu odgovori: – S namjerom punom pobožnosti, priznajući gospodovu vlast. – Reci mi – reče učenjak – koja su pravila što ih je propisao Alah i kojih treba da se pridržavaš prije no što pristupiš molitvi. – I djevojka odgovori: – Da se očistim od grijeha, da pokrijem sramotu, da uklonim zaprljane haljine, da stanem na čisto mjesto, da se okrenem kibli, da stojim čvrsto i ravno, da se molim s pobožnom namjerom i da izgovorim uzvik zabrane: – Alah je velik!

– Dobro! – reče učenjak. – Reci mi kako odlaziš iz kuće na molitvu. – S namjerom punom pobožnosti – odgovori djevojka. – A s kakvom namjerom odlaziš u džamiju – zapita učenjak, a djevojka odgovori: – S namjerom da služim Alahu. – A kako se okrećeš prema kibli? – zapita učenjak. – Postupajući onako kako glase tri pravila i jedan zakon – odgovori djevojka.

– Dobro! – reče učenjak. – Reci mi šta je početak molitve, šta u njoj razrješava zabrane, a šta nalaže zabranu. – Početak molitve je – odgovori djevojka – čišćenje od grijeha; zabranu nalaže uzvik zabrane: Alah je velik!, a od nje razrješava želja za mirom poslije molitve. – Kakva je odgovornost onoga koji napusti molitvu? – zapita učenjak, a djevojka odgovori: – U as-Sahihu se kaže: – Tko napusti molitvu namjerno i s predumišljajem, bez opravdanja, nema učešća u islamu . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade noć kojom se puni četiristo četrdeset noći, ona reče:

440. NOĆ

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je djevojka izgovorila riječi svete predaje i da je onda učenjak rekao: – Dobro! Reci mi što o molitvi – šta je to? – I djevojka odgovori: – Molitva je veza između roba i njegova gospodara, a ima deset odlika: ona posvećuje srce, ozarava lice, umilostivljuje milosrdnog, gnjevi sotonu, otklanja nevolju, izbavlja od dušmanskoga zla, povećava milost, otklanja kaznu, približuje roba njegovu gospodaru i ne dâ mu da čini ono što je odvratno i za pokudu. Molitva je jedno od prijeko potrebnih, obaveznih i propisanih pravila, i ona je stup vjere.

– Dobro! – reče učenjak. – Reci mi šta je ključ za molitvu. – Malo uzimanje avdesa – odgovori djevojka. – A šta je ključ za mali avdes? – Izgovaranje Alahova imena. – A šta je ključ za izgovaranje Alahova imena? – Nepo-

kolebljiva vjera. – A šta je ključ za nepokolebljivu vjeru? – Nada. – A šta je ključ za nadu? – Pokoravanje. – A šta je ključ za pokoravanje? – Ispovijedanje jedinstvenosti velikog Alaha i priznavanje njegove najviše vlasti.

– Dobro! – reče učenjak. – Reci mi nešto o pravilima o malom uzimanju avdesa. – I djevojka odgovori: – Ima ih šest, po učenju imama aš-Šafije, Muhameda-ibn-Idrisa (neka bi Alah bio zadovoljan njim!): namjera puna pobožnosti prilikom umivanja lica, pranja ruku i laktova, brisanje jednoga dijela glave, pranje nogu i peta i red kojim valja uzimati avdes. A ima deset zakona o njemu: izgovaranje Alahova imena, pranje ruku prije no što ih čovjek metne u sud, ispiranje usta, ušmrkavanje vode u nos, brisanje cijele glave, brisanje ušiju izvana i iznutra novom vodom, ispiranje guste brade, ispiranje prstiju na rukama i nogama, pranje najprije desne, a zatim lijeve strane, čišćenje tijela triput, i neprekidnost u uzimanju avdesa. A poslije završenog avdesa valja reći: – Tvrdim da nema boga do Alaha, koji nema drugova, i da je Muhamed njegov rob i poslanik! Bože moj, uvrsti me u one koji se kaju, uvrsti me u one koji se čiste od grijeha. Neka ti je slava, bože moj! Odajući ti hvalu, ja tvrdim da nema drugoga gospoda osim tebe, molim ti se da mi oprostiš i kajem se pred tobom. – U svetim predajama se navodi da je prorok (blagoslovio ga i pozdavio Alah!) rekao jednom: – Za onoga koji bude izgovarao to poslije svakog uzimanja avdesa otvorit će se osam rajskih vrata, pa će ući na ona na koja hoće.

– Dobro! – reče učenjak. – Ako čovjek zahtije da uzme avdes, kakvi će se anđeli i đavoli nalaziti pored njega? – I djevojka odgovori: – Kad se čovjek pripremi da uzme avdes i kad spominje ime velikoga Alaha na početku avdesa, đavoli će pobjeći od njega, a nad njim će dobiti vlast anđeli sa šatorom od svjetlosti, pored kojeg se nalaze četiri užeta, a pored svakog užeta je po jedan anđelo koji slavi velikog Alaha i moli ga da oprosti čovjeku, dok čovjek šuti ili spominje Alahovo ime. A ako čovjek ne spominje ime velikog, slavnog Alaha na početku avdesa, nad njim dobivaju vlast šejtani i đavoli, a anđeli odlaze od njega, i onda mu sotona došaptava sve dotle dok ga ne obuzme sumnja i dok njegovo uzimanje avdesa ne ostane bez djelovanja. Rekao je prorok (blagoslovio ga i pozdravio Alah!): – Pravilnim uzimanjem avdesa čovjek tjera šejtana od sebe i čuva se od sultanove nepravednosti. – A rekao je i ovo: – Ako koga snađe nevolja, a nije uzeo avdes, neka za to kori sebe sama.

– Dobro! – reče učenjak. – Reci mi šta treba da učini čovjek kad se probudi iza sna. – Kad se čovjek probudi iza sna – odgovori djevojka – neka triput opere ruke prije no što ih spusti u sud.

– Dobro! – reče učenjak. – Reci mi što o pravilima o uzimanju velikog avdesa i o zakonima o njemu. – Za uzimanje velikog avdesa – odgovori djevojka – važe ova pravila: namjera puna pobožnosti i polijevanje cijelog tijela vodom, to jest voda treba da dospije do svake dlake i do cijele kože; što se pak tiče zakona o uzimanju velikog avdesa, prije njega valja uzeti mali avdes i obrisati se i oprati kosu, a po riječima nekih pranje nogu treba odgoditi za kraj uzimanja velikog avdesa. – Dobro! – reče učenjak . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade četiristo četrdeset prva noć, ona reče:

441. NOĆ – Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je djevojka kazala učenjaku kako glase pravila o uzimanju velikog avdesa i zakoni o njemu, a da je onda učenjak rekao: – Dobro! Reci mi zašto se pri uzimanju avdesa može upotrijebiti pijesak i kako glase pravila i zakoni o takvom avdesu. – Što se tiče uzroka – odgovori djevojka – njih ima sedam: nedostatak vode, bojazan da je ne nestane, oskudica u vodi, lutanje prilikom putovanja, bolest, uloga na prijelomu kostiju i rana. A ima četiri pravila o njemu: namjera puna pobožnosti, upotrebljavanje čistoga pijeska, brisanje obiju ruku. Što se pak tiče zakona, evo ih: izgovaranje Alahova imena i pranje desne ruke prije no što se opere lijeva.

– Dobro! – reče učenjak. – Reci mi što o uvjetima za molitvu, o njenim stupovima i o zakonima o njoj. – Što se tiče uvjeta za molitvu – odgovori djevojka – njih ima pet: čistoća udova, pokrivanje sramote, nastajanje vremena kad se valja moliti, pa bilo da se to tačno zna bilo da se misli da je vrijeme nastalo, okretanje na onu stranu gdje je kibla i stajanje na čistome mjestu. A stupovi su molitve: namjera puna pobožnosti, uzvik zabrane: Alah je velik!, stajanje za vrijeme molitve, ako je to moguće, i izgovaranje fatihe. Zatim se valja pokloniti do pojasa, pa malo počekati, ispraviti se, pa malo počekati, pasti ničice, pa malo počekati, čučnuti između dva padanja ničice, pa malo počekati, izgovoriti posljednje riječi simbola vjere, čučeći i izgovarajući pritom molitvu za proroka (blagoslovio ga i pozdravio Alah!), i glasno izgovoriti prvi pozdrav, a, po riječima nekih, imati namjeru punu pobožnosti pri odlasku s molitve. Što se pak tiče zakona o molitvi, u njih spadaju azan,[85] ikama, podizanje ruku pri glasnom izgovaranju zabrane: Alah je velik!, pristupna molitva, zaštitni usklik, usklik: amen!, čitanje neke sure poslije fatihe, usklici: Alah je velik! prilikom mijenjanja položaja, riječi: Neka čuje Alah one koji ga hvale! Gospode naš, hvala ti! i glasno izgovorena riječ na svome mjestu, i tiho izgovorena riječ na svome mjestu, i prva ispovijed, radi koje valja sjesti, i unošenje u nju molitve za proroka (blagoslovio ga i pozdravio Alah!), i molitva za njegovu obitelj, prilikom izgovaranja posljednje ispovijedi, i drugi pozdrav.

– Dobro! A na što treba udariti namet za siromahe? – reče učenjak. I djevojka odgovori: – Na zlato, srebro, deve, krave, ovce, pšenicu, ječam, proso, duru, bob, grašak, rižu, suho grožđe i datulje. – Dobro! – reče učenjak. – Reci mi na koju se količinu zlata uzima porez za siromahe. – I djevojka odgovori: – Ne plaća se porez na ono što je manje od dvadeset miskala, a ako se imovina popne na dvadeset, onda se od toga uzima pola miskala, dok se na veću imovinu od toga uzima na ime poreza po istom računu. – Reci mi na koju se količinu srebra uzima porez – reče učenjak. I djevojka odgovori: – Ne plaća se porez na ono što je manje od dvadeset dirhema, a ako se imovina popne na dvjesta, onda se od toga uzima pet dirhema, dok se na veću imovinu uzima porez po istom računu. – Dobro! Reci mi na koliko se deva plaća porez – reče učenjak. I djevojka odgovori: – Na svakih pet deva po jedna ovca, a na dva-

deset i pet jedna jednogodišnja deva. – Dobro! – reče učenjak. – Reci mi na koliko se ovaca plaća porez. – Kad se broj ovaca popne na četrdeset, na njih se daje jedna ovca – odgovori djevojka.

– Dobro! – reče učenjak. – Reci mi što o postu i pravilima o njemu. – I djevojka odgovori: – Pravila o postu su ova: namjera puna pobožnosti i suzdržavanje od jela, pića, spolnog snošaja i namjernog povraćanja, a post je obavezan za svakog punoljetnog koji nema mjesečnog pranja ni poslijeporođajnog čišćenja. On je obavezan od onoga časa kad čovjek ugleda mlad mjesec ili čuje da se on pojavio od očevica, čija mu se pravednost kosnula srca. A jedan od obaveznih uvjeta za post jeste usvajanje neke namjere pune pobožnosti svake noći. Što se pak tiče zakona o postu, treba odgađati predosvitni objed i suzdržati se od razgovora, osim od riječi o dobru, od spominjanja Alaha i čitanja Kurana.

– Dobro! Reci mi od čega post ne može izgubiti svoju vrijednost – reče učenjak. I djevojka odgovori: – Od mazanja mašću, od upotrebljavanja rastoka, od gutanja prašine s puta i pljuvačke, od otjecanja sjemena prigodom prosipanja ili od gledanja u tuđu ženu, od puštanja krvi i stavljanja pijavica – od toga post ne može izgubiti svoju vrijednost.

– Dobro! – reče učenjak. – Reci mi što o molitvi na dan obaju praznika. – Dva rakata, koji su propisani sunom, bez azama i ikame – odgovori djevojka; – ali onaj koji se moli kaže: na sabornu molitvu! – i izgovora: – Alah je velik! – pri prvom rakatu sedam puta, osim usklika zabrane, a pri drugom – pet puta, osim usklika prilikom ustajanja; tako je po učenju imama aš-Šafije (neka mu se smiluje veliki Alah!), a onaj koji se moli izgovara simbol vjere...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade četiristo četrdeset druga noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je djevojka kazala učenjaku kakva se molitva čita na dan obaju praznika, a da joj je učenjak onda rekao: – Dobro! – Reci mi što o molitvi prilikom pomračenja sunca i pomračenja mjeseca. – I djevojka odgovori: – Dva rakata, bez azama i ikame; onaj koji se moli dvaput se uspravlja pri svakom rakatu, dvaput se klanja i dvaput pada ničice, pa sjeda i izgovara simbol vjere i pozdravni usklik. **442. NOĆ**

– Dobro! Reci mi što o molitvi za kišu – reče učenjak. I djevojka odgovori: – Dva rakata, bez azama i ikame; imam izgovora simbol vjere i pozdravni usklik, a zatim drži propovijed i moli velikog Alaha da oprosti ljudima u onome mjestu u kojem se izgovara usklik: Alah je velik! u propovijedima na dan praznika, pa prevrće svoj ogrtač, okrećući gornji dio naniže, i priziva Alaha i moli mu se.

– Dobro! – reče učenjak. – Reci mi što o neparnoj molitvi. – U neparnoj molitvi – odgovori djevojka – najmanje jedan rakat, a najviše jedanaest. – Dobro! – reče učenjak. – Reci mi što o molitvi u zoru. – U molitvi u zoru – odgovori djevojka – najmanje dva rakata, a najviše dvanaest rakata.

– Dobro! – reče učenjak. – Reci mi što o isposništvu. – To je propis – odgovori djevojka. – A kakvi su uvjeti za isposništvo? – zapita učenjak, a djevojka reče: – Da čovjek gaji bogougodne namjere, da iz džamije izlazi samo onda kad ga na to nagna nužda, da se ne dotiče žena, da posti i da se suzdržava od govora.

– Dobro! – reče učenjak. – Reci mi kad je obavezan hadžiluk[86] – reče učenjak. I djevojka odgovori: – Kad čovjek postane zreo, kad je potpuno svjestan, kad ispovijeda islam i kad je u stanju da ode na hadžiluk, a dužan je to učiniti jedanput u životu, prije smrti.

– Dobro! – reče učenjak. – A kako glase pravila o odlaženju na hadžiluk? – I djevojka odgovori: – Nametanje zabrane sebi, zadržavanje u Arafu, kružni obilazak, trčanje i brijanje ili skraćivanje kose. – A kako glase pravila o posjećivanju? – zapita učenjak. I djevojka odgovori: – Nametanje zabrane, kružno obilaženje i trčanje. – Kako glase pravila o nametanju zabrane? – zapita učenjak. I djevojka odgovori: – Svlačenje sašivenog odijela, odricanje od mirisa, prestanak brijanja glave, sječenja noktiju, ubijanja divljači i spolnoga snošaja. – A kako glase zakoni o hadžiluku? – zapita učenjak. I djevojka odgovori: – Usklik: Ovdje sam!, kružni obilazak po dolasku, oproštajni obilazak, noćivanje u al-Muzdalifu i Mini i bacanju kamičaka.

– Dobro! – reče učenjak. – A šta je rat za vjeru i koji su razlozi za nj? – Razlozi za nj su – odgovori djevojka – napad nevjernika na nas, prisustvo imama i ratne opreme i odlučnost prilikom sukoba s neprijateljem, a zakoni o njemu nalažu da se ljudi podstiču na borbu, po riječima njegovim (velik je on!): – O, proroče, podstiči pravovjerne na borbu!

– Dobro! Reci mi što o pravilima o trgovanju i o zakonima o njemu – reče učenjak. I djevojka odgovori: – Pravila o trgovanju jesu: nuđenje na prodaju i pristanak na kupovinu, i da ono što se prodaje bude vlasništvo onoga koji prodaje i da se on time služio, i da to kupac može dobiti, a isto tako i odustajanje od zelenašenja. – A kako glase zakoni o trgovanju? – zapita učenjak. I djevojka odgovori: – Pravo otkaza pogodbe i izbora dok se strane ne raziđu, po riječima njegovim (blagoslovio ga i pozdravio Alah!): – Oni koji se pogađaju mogu birati dok se ne raziđu. – Dobro! – reče učenjak. – Reci mi koje se stvari ne mogu mijenjati jedna za drugu. – I djevojka odgovori: – Zapamtila sam tačno predaju po Nafijevim riječima, a on se poziva na božjega poslanika (blagoslovio ga i pozdravio Alah!), koji je zabranio mijenjanje suhih smokava za svježe i svježih datulja za suhe, i sušenoga mesa za svježe, i vrhnja za topljeno maslo, i sve što spada u istu vrstu a može se jesti ne može se mijenjati jedno za drugo.

I kad je čuo djevojčine riječi, učenjak vidje da je djevojka oštroumna, pronicava, razborita i da zna pravo, predaje, tumačenja Kurana i ostalo, te reče u sebi: – Treba da je svakako nadmudrim i svladam u dvorani za dočeke gospodara pravovjernih! – O, djevojko – zapita je on – šta znači riječ »vudu« u svakidašnjem jeziku? – Riječ »vudu« u svakidašnjem jeziku znači »čistoća«,

»oslobođenje od prljavštine« – odgovori djevojka. – A šta znači u svakidašnjem jeziku riječ »salat«? – »Želja za dobrom«. – A šta znači u svakidašnjem jeziku riječ »gusl«? – »Čišćenje«. – A šta znači u svakidašnjem jeziku »saum«? – »Suzdržavanje«. – A šta znači u svakidašnjem jeziku »zakat«. – »Dodavanje«. – A šta znači u svakidašnjem jeziku »hadž«? – »Zaštita« – odgovori djevojka, te tako učenjakovi dokazi bjehu oboreni . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade četiristo četrdeset treća noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je djevojka oborila učenjakove 443.
dokaze i da je on onda ustao i rekao: – Posvjedoči, o, gospodaru pravovjernih, NOĆ
da ova djevojka bolje zna pravne nauke nego ja.

Sad ću ja tebe pitati o koječemu – reče djevojka. – Brzo mi odgovaraj, ako si znalac. – Pitaj me! – reče učenjak, a djevojka ga zapita: – Šta su strijele vjere? – Njih ima deset – odgovori učenjak – prva je ispovijedanje, to jest vjerovanje; druga je molitva, to jest prirodno svojstvo; treća je danak siromaha, to jest čistoća; četvrta je post, to jest štit; peta je odlazak na hadžiluk, to jest zakon; šesta je rat za vjeru, to jest spasenje; sedma i osma su podsticanje na ono što je dobro i zabranjivanje onoga što je za pokudu; deveta je zajednička sloga, to jest drugarstvo; a deseta – traženje znanja, to jest put dostojan pohvale.

– Dobro! – reče djevojka. – Duguješ mi odgovor još na jedno pitanje: – Šta je korijenje islama? – Postoje četiri korijena: zdrava vjerovanja, iskrenost i stremljenje k cilju, svijest o zakonima i održavanje zavjeta. – Ostalo je još jedno pitanje – reče djevojka – pa ako mi odgovoriš, dobro, a ako mi ne odgovoriš, svući ću ti odijelo.

– Govori, djevojko! – reče učenjak, a djevojka ga zapita: – Šta su grane islama? – A učenjak ostade šuteći neko vrijeme i ne odgovori ništa. I djevojka uzviknu: – Svuci odijelo, pa ću ti protumačiti to.

– Protumači mu, a ja ću mu svući odijelo! – reče gospodar pravovjernih, a djevojka kaza: – Postoje dvadeset i dvije grane: postupanje po knjizi velikog Alaha, ugledanje na njegova poslanika (blagoslovio ga i pozdravio Alah!), ne činiti štetu, upotrebljavati za hranu ono što je odobreno, suzdržavati se od onoga što je zabranjeno, ispravljati nepravdu u korist onih kojima je učinjena, kajanje, znanje vjerskih zakona, ljubav prema Alahovu Prijatelju, pridržavati se onoga što nam je poslano s neba, smatrati da su pravedni oni koje je poslao Alah, bojati se promjene, biti spreman za posljednji odlazak, imati snagu prave vjere, opraštati kad je to moguće, čvrstina u bolesti, strpljenje u nevolji, poznavanje velikog Alaha, poznavanje onoga sa čim je došao njegov prorok (blagoslovio ga i pozdravio Alah!), nepokoravanje prokletom Iblisu, borba sa svojom dušom i nepokoravanje duši i potpuna predanost Alahu.

I kad je čuo to od djevojke, gospodar pravovjernih naredi ljudima da učenjaku svuku odijelo i da mu skinu tajlesan, te se učenjak svuče, pa iziđe, tužan zbog djevojke i postiđen pred gospodarom pravovjernih.

A zatim pred djevojkom ustade drugi jedan učenjak, pa joj reče: – O, djevojko, slušaj mali broj pitanja koja ću ti postaviti. – Govori – reče djevojka, a učenjak je zapita: – Šta je ispravno predavanje robe? – Kad je poznata cijena, poznata vrsta i poznat rok plaćanja – odgovori djevojka. – Kako glase pravila o hrani i zakoni o njoj? – Pravila o hrani su – odgovori djevojka – svijest da je veliki Alah dao hrane čovjeku i da ga je nahranio i napojio i čovjekova zahvalnost velikom Alahu za to. – A šta je zahvalnost? – reče učenjak, a djevojka mu odgovori: – Zahvalnost se sastoji u tome da rob utroši sve ono čime ga je nagradio veliki Alah na ono radi čega je to stvoreno. – A kako glase zakoni o jelu? – zapita učenjak, a djevojka odgovori: – Izgovaranje Alahova imena, pranje ruku, sjedenje na lijevoj butini pri jelu, uzimanje jela pomoću tri prsta i jedenje onoga što je pri ruci. – Dobro! – reče učenjak. – Reci mi u čemu se sastoji pristojnost pri jelu. – I djevojka odgovori: – U tome da se u usta meću mali komadi i da se rijetko gleda u one koji sjede naporedo. – Dobro! – reče učenjak...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade četiristo četrdeset četvrta noć, ona reče:

444. NOĆ – Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je učenjak rekao djevojci: – Dobro! Reci mi nešto o uvjerenjima srca i kako se ona određuju onim što im je suprotno. – Postoje tri uvjerenja – odgovori djevojka – a postoje i tri suprotnosti. Prva je uvjerenje vjera, a njoj je suprotno opredjeljenje odricanja mnogoboštva; drugo je uvjerenje suna, a njoj je suprotno opredjeljenje odricanja novačenja; treće je uvjerenje pokornost Alahu, a opredjeljenje koje mu je suprotno jeste odustajanje od neposlušnosti njemu.

– Dobro! Reci mi kakvi su uvjeti za uzimanje malog avdesa – reče učenjak, a djevojka odgovori: – Predanost Alahu, sposobnost razlikovanja, čistoća vode, odsustvo smetnje koja se osjeća i odsustvo smetnje po zakonu.

– Dobro! – reče učenjak. – Reci mi nešto o vjeri. – Vjera se dijeli – odgovori djevojka – na devet dijelova: vjera u onoga kome se klanjaš, vjerovanje u to da si rob; vjerovanje u posebnu božju bitnost; vjerovanje u »dvije pregršti«; vjerovanje u ono što je suđeno; vjerovanje u ono čime se nešto ukida; vjerovanje u ono što je ukinuto; vjerovanje u Alaha, u njegove anđele i poslanike; vjerovanje u sudbinu i ono što je suđeno u dobru i zlu, u ugodnom i tužnom.

– Dobro! – reče učenjak. – Reci mi koje tri stvari smetaju drugim trima stvarima. – Dobro – odgovori djevojka. – Priča se da je Sufjan as-Sauri rekao: – Tri stvari upropašćuju druge tri stvari: potcjenjivanjem pravednika upropašćuje se budući život, potcjenjivanjem careva upropašćuje se duša, a potcjenjivanjem izdataka upropašćuje se novac.

– Dobro! – reče učenjak. – Reci mi nešto o nebeskim ključevima i o tome koliko ima vrata na nebesima. – I djevojka odgovori: – Veliki Alah je rekao: – I otvori se nebo, i tamo bjehu vrata; a prorok je rekao (blagoslovio ga i pozdravio Alah!): – Nitko ne zna koliko ima vrata na nebu osim onoga koji je

stvorio nebo, a nema nijednoga Adamova sina za koga na nebu ne bi bila dvoja vrata: na jedna vrata izlazi ono što mu se dodjeljuje, a kroz druga vrata se uznose njegova djela, i neće se zatvoriti vrata na koja izlazi ono što mu se dodjeljuje dok mu ne dođe suđeni čas, niti će se zatvoriti vrata za njegova djela dok se ne uznese njegova duša.

– Dobro! – reče učenjak. – Reci mi šta je stvar, šta je polustvar i šta nije stvar. – I djevojka odgovori: – Stvar je pravovjerni, polustvar je licemjer, a nije nikakva stvar – nevjernik.

– Dobro! Reci mi nešto o srcima – reče učenjak, a djevojka odgovori: – Srce može biti: zdravo srce, bolesno srce, srce koje se kaje, srce koje se posvećuje i srce koje svijetli. Zdravo srce je srce Alahova Prijatelja; bolesno srce je nevjernikovo srce; srce koje se kaje jeste srce bogobojažljivih ljudi; srce koje se posvećuje jeste srce našega gospodara Muhameda (blagoslovio ga i pozdravio Alah!), a srce koje svijetli imaju oni koji se ugledaju na nj. A srca učenih ljudi mogu biti trojaka: srce privrženo ovozemaljskom životu, srce privrženo potonjem životu i srce privrženo svome gospodaru. Rečeno je i to da postoje tri srca: privrženo srce, a to je nevjernikovo srce; izgubljeno srce, a to je licemjerno srce; i pouzdano srce, a to je srce pravovjernog. Rečeno je i to da postoje tri srca: srce otvoreno svjetlošću i vjerom, srce ranjeno strahovanjem od rastanka i srce koje se boji da ga ne ostave. – Dobro! – reče učenjak...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju a kad nastade četiristo četrdeset peta noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je učenjak postavio pitanje dje- 445.
vojci i da mu je ona odgovorila, a on je onda rekao: – Dobro! – O, gospodaru NOĆ
pravovjernih – reče zatim djevojka – on mi je postavljao pitanja dok se nije zamorio, a ja ću njemu postaviti dva pitanja, pa ako mi odgovori na njih, dobro, a ako mi ne odgovori, ja ću mu uzeti odijelo, pa neka ide s mirom.

– Pitaj me o čemu hoćeš – reče učenjak, a djevojka kaza: – Šta mi možeš reći o vjeri? – Vjera je – odgovori učenjak – potvrda jezikom i priznanje istine srcem, i rekao je on (molimo mu se i pozdravljamo ga!): – Vjera pravovjernoga neće biti učvršćena dok se u njemu ne usavrši pet svojstava: uzdanje u Alaha, povjeravanje sebe u Alahu, pristanak na Alahovu presudu i staranje da njegova djela budu ugodna Alahu, jer je potpuno vjerovao onaj koji je volio radi Alaha i davao radi Alaha i otkazivao radi Alaha.

– Reci mi nešto o pravilu nad pravilima, o pravilu koje čini osnovu svih pravila, o pravilu koje je potrebno svim pravilima, o pravilu koje nadilazi sva pravila, o zakonu koji ulazi u sastav toga pravila i o zakonu kojim se završava to pravilo – reče djevojka, a učenjak ušuti i ništa ne odgovori.

I gospodar pravovjernih naredi Tavadudi da mu to objasni, a učenjaku naredi da svuče odijelo i da ga preda djevojci, a onda djevojka reče: – O, učenjače, pravilo nad pravilima jeste poznavanje velikog Alaha; pravilo koje čini osnovu svih pravila jeste tvrđenje da nema drugoga boga osim Alaha i da je Muhamed Alahov poslanik; pravilo koje je potrebno svim pravilima jest uzi-

manje malog avdesa; a pravilo koje nadilazi sva pravila jeste uzimanje velikog avdesa. Propis koji ulazi u sastav pravila jeste ispiranje prstiju i ispiranje guste brade, a propis kojim se završava pravilo jeste obrezivanje.

I tada postade jasna učenjakova nemoć, te on stane na noge i reče: – Pozivam Alaha za svjedoka da ova djevojka bolje zna pravne nauke i ostalo nego ja! – A potom svuče svoje odijelo, pa ode potišten.

Što se pak tiče njene povijesti s učiteljem i poznavaocem Kurana, ona se obrati ostalim učenim ljudima koji bjehu prisutni, pa ih zapita: – Tko je od vas učitelj i poznavalac koji zna sedam čitanja i gramatiku i leksiku? – I poznavalac joj priđe, pa sjedne ispred nje i zapita je: – Jesi li čitala knjigu velikog Alaha i jesi li dobro utuvila one stihove u njoj kojima se što ukida i ono što je ukinuto, neizmjenjive i sumnjive, mekanske i medinske? Jesi li shvatila kako se ona objašnjava i kako je valja čitati? – Jesam – odgovori djevojka, a učenjak je zapita: – Reci mi koliko sura ima u Kuranu, koliko desetina, koliko stihova, koliko slova i koliko puta valja pasti ničice. Koliko proroka spominju u njemu, koliko ima u njemu medinskih, a koliko mekanskih sura, i koliko ima letećih bića koja se spominju u njemu? – O, gospodaru – odgovori djevojka – što se tiče sura u Kuranu, njih ima sto četrnaest, i to sedamdeset mekanskih i četrdeset četiri medinske. Što se pak tiče desetih dijelova, njih ima šest stotina desetih i dvadeset i jedna desetina; stihova ima u Kuranu šest hiljada dvjesta trideset i šest, a riječi – sedamdeset devet hiljada četiri stotine trideset i devet, dok slova ima trista dvadeset i tri hiljade šest stotina sedamdeset, a kad netko čita Kuran, njemu se na svako slovo uračunava po deset dobrih djela. A padanja ničice ima četrnaest . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade četiristo četrdeset šesta noć, ona reče:

446. NOĆ

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je poznavalac zapitao djevojku o Kuranu i da mu je ona onda odgovorila, rekavši: – Što se pak tiče proroka čija se imena spominju u Kuranu, njih ima dvadeset i pet: Adam, Nuh, Ibrahim, Ismail, Isak, Jakub, Jusuf, al-Jasa, Junus, Lut, Salih, Hud, Šuajb, Daud, Sulejman, Zu-l-Kifl, Idris, Iljas, Jahja, Zakarija, Ajub, Musa, Harun i Muhamed (blagoslovio ih sve i pozdravio Alah!). Što se pak tiče letećih bića, njih ima devet. – Kako se ona zovu? – zapita učenjak. I djevojka odgovori: – Komarac, pčela, muha, mrav, pupavac, gavran, skakavac, ptica ababil i Isina ptica (mir neka mu je!), a to je slijepi miš.

– Dobro! – reče poznavalac. – Reci mi koja je sura najbolja u Kuranu. – Sura o kravi – odgovori djevojka. – A koji je stih najveći? – zapita poznavalac. – Stih o prijestolju, u kojem ima pedeset riječi, a u svakoj riječi je pedeset blagoslova. – A u kojem su stihu devet čuda? – zapita poznavalac. I djevojka reče: – Njegove su riječi (velik je on!): – Doista, u stvaranju neba i zemlje i u smjeni dana i noći, i u lađama što jure po moru s onim što je od koristi ljudima . . . pa do kraja stiha. – Dobro! – reče poznavalac. – Reci mi u kojem stihu ima najviše pravičnosti.– I djevojka odgovori: – Njegove su riječi

(velik je on!): Alah naređuje ljudima da budu pravedni i milostivi i da se odvajaju oni koji su u srodstvu, a da se zabranjuje ono što je odvratno i što je za pokudu i nepravedno. – A u kojem stihu ima najviše želja? – zapita poznavalac, a djevojka reče: – U njegovim riječima (velik je on!): – Zar svaki čovjek među njima ne želi da uđe u vrt blaženstva? – A u kojem stihu ima najviše nade? – U njegovim riječima (velik je on!): – Reci: o, robovi moji koji ste se ogriješili o sebe same, ne gubite nadu u Alahovu milost: Alah doista potpuno oprašta grijehe, jer on sve prašta i svemilostiv je.

– Dobro! Reci mi u kojem su stihu proroci slagali? – U njegovim riječima (velik je on!): – I oni mu namazaše košulju lažnom krvlju, a *oni* – to su Jusufova braća. – A reci mi u kojem su stihu nevjernici rekli istinu? – zapita poznavalac. I djevojka odgovori: – U njegovim riječima (velik je on!): – I rekoše Židovi: kršćani se ne oslanjaju ni na što, a čitaju Sveto pismo – te su tako kazali istinu. – A u kojem stihu Alah govori o sebi samom? – zapita poznavalac. I djevojka odgovori: – U svojim riječima (velik je on!): – I stvorih džinove i ljude samo zato da mi se mogu klanjati. – A u kojem stihu ima riječi anđela? – U njegovim riječima (velik je on!): – Odajemo ti hvalu kličući i hvalimo te.

– Reci mi što o uskliku: »Molim se Alahu da me spasi od đavola zasutog kamenjem« i o onome što je rečeno o njemu – kaza poznavalac. I djevojka odgovori: – Usklik koji nas čuva jeste obaveza koju po Alahovoj zapovijedi moramo ispuniti prilikom čitanja Kurana, a to pokazuju i njegove riječi (velik je on!): – Kad čitaš Kuran, moli se Alahu da te spasi od đavola zasutog kamenjem.

– Reci mi kako glase riječi usklika koji nas čuva i u čemu su nesuglasice koje se odnose na nj – zapita poznavalac. – I djevojka reče: – Neki ga izgovaraju ovako: – Molim se Alahu koji sve čuje i sve zna da me spasi od đavola zasutog kamenjem! – A neki vele: – Alahu svemoćnom. – A najbolje je onako kako je u velikom Kuranu i kako je uneseno u zakone. I prorok je govorio (blagoslovio ga i pozdravio Alah!), počinjući da čita Kuran: – Molim se Alahu da me spasi od đavola zasutog kamenjem! – Priča se da je rekao Hafa, a on se pozivao na svoga oca, koji je rekao: – Kad je Alahov poslanik (blagoslovio ga i pozdravio Alah!) ustajao da se moli, govorio je: – Alah je prevelik u svojoj veličini, i neka je najveća hvala Alahu. Neka je hvala Alahu i jutrom i večerom! – I govorio je: – Molim se Alahu da me spasi od đavola zasutog kamenjem i od njegova podstrekavanja i onoga što mi može uliti u glavu. – Priča se da je Ibn-Abas (neka bi Alah bio zadovoljan njime i njegovim ocem!) govorio: – Kad je Džibril prvi put poslan proroku, on ga je naučio da izgovara usklik koji nas čuva i rekao mu je: – Reci, o, Muhamede: molim se svemoćnom, sveznajućem Alahu; u ime milostivog milosrdnog Alaha; zatim čitaj u ime svoga gospodara koji je sve stvorio; on je stvorio čovjeka od usirene krvi.

I kad je čuo ono što mu je rekla djevojka, poznavalac se začudi njenim riječima i njenoj rječitosti, njenome umu i njenim vrlinama, te joj reče: – O,

djevojko, šta mi možeš reći o njegovim riječima (velik je on!): – U ime milostivog, milosrdnog Alaha! – Da li je to neki stih iz Kurana? – Jeste – odgovori djevojka – to je stih iz Kurana, a nalazi se u Suri o mravu, i to je stih koji se nalazi između svake dvije sure, a postoji velika nesuglasica među učenim ljudima o njemu. – Dobro! – reče poznavalac...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade četiristo četrdeset sedma noć, ona reče:

447. NOĆ – Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je djevojka odgovorila poznavaocu Kurana i da mu je kazala da o riječima »u ime milostivog, milosrdnog Alaha!« postoji velika nesuglasica među učenim lujdima, a poznavalac joj je onda rekao: – Dobro! Reci mi zašto na početku Sure o odricanju ne piše: »U ime milostivog, milosrdnog Alaha!« – I djevojka odgovori: – Kad je bila poslana sura Odricanje, u kojoj se govori o gaženju ugovora između proroka (blagoslovio ga i pozdravio Alah!) i mnogobožaca, prorok je poslao mnogobošcima Aliju-ibn-Abu-Taliba, a Alija je pročitao tu suru mnogobošcima, ali im nije pročitao riječi: »U ime milostivog, milosrdnog Alaha!«

– Reci mi što o koristi i blagoslovljenosti riječi: »U ime milostivog, milosrdnog Alaha!« – reče poznavalac, a djevojka kaza: – Priča se da je prorok (blagoslovio ga i pozdravio Alah!) rekao: – Ako se nad čim pročitaju riječi: »u ime milostivog, milosrdnog Alaha«, to će biti uvijek blagoslovljeno; a priča se da je prorok (blagoslovio ga i pozdravio Alah!) rekao i ovo: – Zakleo se gospod veličinom svoje veličine da će iscijeliti svakog onog koji izgovori riječi: »u ime milostivog, milosrdnog Alaha«. I vele da je gospod zadrhtao velikim drhtajem kad je stvorio svoje prijestolje i da je Alah napisao na njemu: »u ime milostivog, milosrdnog Alaha«, pa se to njegovo drhtanje stišalo. A kad su riječi »u ime milostivog, milosrdnog Alaha« bile poslane Alahovu poslaniku (blagoslovio ga i pozdravio Alah!), on je rekao: – Sad mi ne prijeti opasnost od tri stvari: da propadnem u zemlju, da se pretvorim u nešto i da se utopim. Te riječi mnogo vrijede i mnogo puta su blagoslovljene, te bi se o njima moralo dugo govoriti; i priča se da je rekao Alahov poslanik: – Dovest će čovjeka na dan uskrsnuća, pa će zatražiti od njega da položi račun, a on neće imati nijednoga dobroga djela, te će biti naređeno da se baci u oganj, a on će reći: – O, bože moj, nisi bio pravedan prema meni! – I reći će Alah: – A zašto to? – a čovjek će mu odgovoriti: – O, gospode, zato što si se ti nazvao milostivim, milosrdnim, a ovamo hoćeš da me mučiš ognjem. – I onda će mu reći Alah: – Ja sam se nazvao milostivim, milosrdnim; odvedite moga roba u raj, zato što sam milosrdan, jer ja sam najmilosrdniji među milosrdnima.

– Dobro! – reče poznavalac Kurana. – Reci mi kad su se najprije pojavile riječi: – »u ime milostivog, milosrdnog Alaha!«, a djevojka reče: – Kad nam je veliki Alah počeo slati Kuran, ljudi su pisali: – U tvoje ime, bože moj! – A kad je Alah poslao velike riječi: – Reci: prizivajte milosrdnoga, jer ma kako da ga prizivate, njegova su imena najljepša – počeli su pisati: »u ime milostivog Alaha«. – A kad je bilo poslano: – Gospod je naš jedini gospod, nema

drugoga gospoda osim njega, milostivog milosrdnog – počeli su pisati: »u ime milostivog, milosrdnog Alaha!«

I kad je čuo djevojčine riječi, poznavalac obori glavu i reče u sebi: – Gle, to je doista pravo čudo, kako je rasuđivala ova djevojka o prvoj pojavi riječi »u ime milostivog, milosrdnog Alaha!« Alaha mi, ja se na svaki način moram poslužiti nekim lukavstvom, pa ću je tako možda savladati. – O, djevojko – reče joj on – da li nam je Alah poslao cio Kuran odjedanput, ili nam ga je slao u dijelovima? – a ona mu odgovori: – Donio ga je s neba Džibril Berni (mir neka mu je!), po kome ga je poslao gospodar svjetova proroku Muhamedu, gospodaru poslanih i pečatu proroka, s odobrenjem i zabranom, s obećanjem i prijetnjom, s pripovijetkama i pričama, i slao ga je dvadeset godina u zasebnim stihovima, u skladu s događajima.

– Dobro! – reče poznavalac. – Reci mi nešto o prvoj suri koja je bila poslana s neba Alahovu poslaniku (blagoslovio ga i pozdravio Alah!) – a djevojka odgovori: – Po riječima Ibn-Abasa, to je Sura o usirenoj krvi, a po riječima Džabira-ibn-abd-Alaha, to je Sura o onome koji se umotao u plašt, a zatim, poslije toga, poslane su ostale sure i stihovi. – Reci mi štogod o stihu koji je poslan posljednji – reče poznavalac Kurana, a djevojka mu odgovori: – Posljednji stih koji je poslan proroku jeste stih o zelenaštvu, ali vele i to da su u njemu bile riječi: »kad dođe Alahova potpora i pobjeda« . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade četiristo četrdeset osma noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je djevojka odgovorila poznavaocu na pitanje o posljednjem stihu iz Kurana koji je poslan proroku, a da 448.
je on onda rekao: – Dobro, reci mi koliko je bilo suradnika koji su prikupljali Kuran za života Alahova poslanika (blagoslovio ga i pozdravio Alah!) – I djevojka reče: – Bila su četvorica: Ubeji-ibn-Kab, Zejid-ibn-Sabit, Abu-Ubejida-Amir-ibn-al-Džarah i Osman-ibn-Afan (neka bi Alah bio zadovoljan svima njima!) – Dobro! – reče poznavalac Kurana. – Reci mi što o onima od kojih smo usvojili način čitanja Kurana. – I djevojka odgovori: – Ima ih četvorica: Abd-Alah-ibn-Masud, Ubeji-ibn-Kab, Muaz-ibn-Šabal i Selim-ibn-Abd-Alah.

NOĆ

– A šta mi možeš reći o njegovim riječima (velik je on!): – I ono što je zakucano pred onima koji su podignuti? – zapita poznavalac Kurana. I djevojka odgovori: – Oni koji su podignuti jesu idoli, koje ljudi podižu i klanjaju im se mimo velikog Alaha (molim se velikom Alahu da me sačuva od toga!). – A što mi možeš reći o njegovim riječima (velik je on!): – Ti znaš šta je u mojoj duši, a ja ne znam šta je u tvojoj duši? – zapita poznavalac Kurana, a djevojka odgovori: – To znači: ti me zacijelo znaš i znaš šta je u meni, a ja ne znam šta je u tebi. A to pokazuju i njegove riječi: – Doista, ti si onaj kome je poznato ono što je skriveno; a neki vele da to znači: ti znaš kakva je moja suština, a ja ne znam kakva je tvoja suština. – A šta mi možeš reći o njegovim riječima: – O, vi koji povjerovaste, nemojte oglašavati da su zabranjena ona dobra koja vaš Alah dopušta? – zapita poznavalac Kurana, a djevojka odgo-

vori: – Rekao mi je moj šeik da je ad-Dahaka rekao: – To su oni ljudi među muslimanima koji su rekli: – Odsijecimo svoje muške dijelove i obucimo košulje od kostrijeti; i bješe poslan taj stih. A Katada je govorio da je on bio poslan zbog nekih suradnika božjega poslanika – Alije-ibn-Abu-Taliba, Osmana-ibn-Musaba i drugih – koji su rekli: – Uškopimo se, obucimo odjeću od kostrijeti, pa budimo monasi; – i bješe poslan taj stih.

– A šta možeš reći o njegovim riječima (velik je on!): – I Alah uze Ibrahima za svoga prijatelja?[87] – zapita poznavalac Kurana, a djevojka odgovori: – Prijatelj je onaj koji oskudijeva, koji osjeća oskudicu u nečemu; a po riječima drugih, to je čovjek koji voli i koji je predan velikom Alahu, čovjek čiju predanost ništa ne može pomutiti.

A kad vidje da djevojčine riječi jure kao što jure oblaci i da ona ne oklijeva kad odgovara, poznavalac Kurana ustade na noge, pa uzviknu: – Pozivam Alaha za svjedoka, o, gospodaru pravovjernih, da ova djevojka bolje zna od mene čitanje Kurana i drugo!

I onda djevojka reče: – Ja ću staviti tebi jedno pitanje, pa ako mi odgovoriš, neka bude tako, a ne odgovoriš li mi, svući ću ti odijelo. – Pitaj ga! – reče gospodar pravovjernih, a djevojka kaza: – Šta možeš reći o stihu u kojem ima dvadeset i tri kafa, i o stihu u kojem ima šesnaest mima, i o stihu u kojem ima sto četrdeset ajina,[88] i o dijelu Kurana u kojem nema usklika veličanja? – I poznavalac Kurana nije bio kadar odgovoriti, te djevojka kaza: – Svuci se! – a kad se on svukao, ona reče: – O, gospodaru pravovjernih, stih u kojem ima šesnaest mima nalazi se u suri Hud, i to su njegove riječi (velik je on!): – I bješe rečeno: – O, Nuhu, iskrcaj se s našim spasom i našim blagodatima tebi i potomstvu onih koji su s tobom ... – i dalje do kraja stiha; a stih u kojem ima dvadeset i tri kafa nalazi se u Suri o kravi, i to je stih o dugu; a stih u kojem ima četrdeset ajina nalazi se u Suri o pregradi, i to su njegove riječi (velik je on!): – I izabra Musa iz svoga plemena sedamdeset ljudi za vrijeme koje smo odredili, a zna se da svaki čovjek ima dva oka. A dio u kojem nema usklika veličanja jesu sure: Približio se čas i razbio se Mjesec, Svemilostivi, i Ono što se može postići.

I poznavalac Kurana svuče odijelo koje je imao na sebi, pa ode postiđen ...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade četiristo četrdeset deveta noć, ona reče:

449. NOĆ

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je djevojka savladala poznavaoca Kurana i da je on onda svukao odijelo koje je imao na sebi, pa je otišao postiđen. I onda djevojci priđe jedan iskusan liječnik, pa joj reče: – Završili smo s naukom o vjeri; daj maha svome umu, dakle, za nauke o tijelima i reci mi što o čovjeku, kakva je njegova priroda, koliko ima žila u tijelu i koliko kostiju, i koliko pršljenova, i gdje mu je prva žila, i zašto je Adam nazvan Adamom.

I djevojka odgovori: – Ime Adam dolazi od arapske riječi »adim«, koja znači »zemlja«, a nazvan je zato što je stvoren od zemlje, to jest od njenoga gornjega sloja. Adamove grudi su od zemlje Ćabe, glava mu je od zemlje Istoka, a noge od zemlje Zapada. Na čovjekovoj glavi stvoreno je sedam otvora: to su dva oka, dva uha, dvije nozdrve i usta, i na tijelu ima dva prolaza: prednji i stražnji. I Alah je stvorio oči s čulom vida, uši s čulom sluha, nozdrve s čulom mirisa, usta s čulom okusa, a jezik je stvorio zato da čovjek može iskazati ono što mu je u dubini duše. I stvorio je Adama od četiri elementa: od vode, zemlje, vatre i zraka; i u njegovoj žuči je priroda vatre, jer je ona vrela i suha; u crnoj žuči je priroda zemlje, jer je ona hladna i suha; u sluzi je priroda vode, jer je ona hladna i vlažna; u krvi je priroda zraka, jer je ona vrela i vlažna. Alah je stvorio u čovjeku trista šezdeset žila, dvjesta četrdeset kostiju i tri duše: životinjsku, duhovnu i prirodnu; i stvorio je Alah u čovjeku srce i slezenu, i pluća, i šest crijeva i jetru, i dva bubrega, i dva ispupčena dijela na zadnjici, i srž u kostima, i kosti, i kožu, i pet čula: sluha, vida, mirisa, ukusa i opipa; i srce je smjestio na lijevoj strani grudi, a želudac je stavio ispod srca, i od pluća je načinio lepezu za srce, dok je jetru smjestio na desnoj strani, prema srcu. A osim toga Alah je stvorio opne i crijeva i razmjestio grudne kosti, koje je spojio s rebrima.

– Dobro! – reče liječnik. – Reci mi koliko čovjek ima duplja u glavi:
– Tri duplje – odgovori djevojka – a u njima se nalazi pet moći koje su nazvane unutrašnjim osjećajima: sposobnost shvaćanja, sposobnost maštanja, sposobnost zamišljanja, sposobnost mišljenja i pamćenja. – Dobro – reče liječnik; – reci mi što o kosturu . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade noć kojom se puni četiristo pedeset noći, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je liječnik rekao djevojci: – 450.
– Reci mi što o kosturu – a da mu je ona odgovorila: – Kostur se sastoji od NOĆ
dvjesta četrdeset kostiju, a dijele se na tri dijela – na glavu, trup i udove. Glava se dijeli na lubanju i lice; lubanja se sastoji od osam kostiju, kojima se pridružuju četiri slušne koščice, a lice se dijeli na gornju i donju vilicu. Gornja vilica se sastoji od jedanaest kostiju, a donja od jedne kosti za koju su pripojeni zubi (a ima ih trideset i dva) i podjezične kosti. Što se pak tiče trupa, on se dijeli na kičmu, grudi i zdjelicu. Kičma se sastoji od dvadeset četiri kosti koje se zovu pršljeni, grudi se sastoje od grudne kosti i rebara, a njih ima dvadeset i četiri – sa svake strane po dvanaest. Zdjelica se sastoji od dvije bedrene kosti, krstače i dvije bočne kosti. A što se tiče udova, oni se dijele na dva gornja i dva donja uda. Svaki od gornjih udova sastoji se, prvo, od ramena koje je sastavljeno od lopatice i ključne kosti; drugo, od nadlaktice, u kojoj je jedna kost; treće, od podlaktice, koja se sastoji od žbice i lakatne kosti, i, četvrto, od kosti koja se sastoji od grane ruke, šake i prstiju. Korijen ruke sastoji se od osam kostiju koje su poredane u dva reda – u svakom po četiri kosti, a

u šaci ima pet kostiju, dok prstiju ima pet i svaki se sastoji od po tri kosti, koje se zovu zglobovi, osim palca, koji se sastoji samo od dva zgloba. Svaki od dva donja uda sastoji se, prvo, od bedra, u kojem ima jedna kost; drugo, od goljenice, koja je sastavljena od tri kosti: velike cjevanice, male cjevanice i čašice u koljenu; od stopala, koja se, kao i šaka, sastoje od pete, grane i prstiju. Peta se sastoji od sedam kostiju, koje su poređane u dva reda: u prvom su dvije kosti, a u drugom ih je pet, dok se grana sastoji od pet kostiju. Prstiju ima pet, a svaki je od njih sastavljen od po tri zgloba, osim palca, koji ima samo dva zgloba.

– Dobro! – reče liječnik. – Reci mi što o temelju žila. – Temelj žila je – odgovori djevojka – srčana žila, a od nje se razilaze ostale žile. Njih ima mnogo, a koliko ih je – to zna samo onaj koji ih je stvorio, mada vele da ih ima trista šezdeset, kao što je rečeno ranije. Alah je od jezika načinio tumače, od očiju svjetiljke, dok nozdrve udišu mirise, a ruke hvataju. U jetri je smještena ljubaznost, u slezeni smijeh, a u bubrezima se nalazi podmuklost. Pluća su lepeze, želudac – skladište, a srce – oslonac tijela; kad je ispravno srce, ispravno je i cijelo tijelo, a kad se ono pokvari, kvari se i cijelo tijelo.

– Reci mi – reče liječnik – po kojima se obilježjima i vanjskim znacima može prepoznati bolest u vanjskim i unutrašnjim dijelovima tijela. – Dobro – odgovori djevojka. – Ako je liječnik bistar, on će ispitati stanje tijela i saznat će, pipajući ruke, jesu li one čvrste, vruće, suhe, hladne ili vlažne. I po vanjskom stanju mogu se zapaziti znaci unutrašnjih boljki; tako žutilo očiju odaje žuticu, a pogrbljena leđa su znak plućne bolesti. – Dobro – reče liječnik . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade četiristo pedeset prva noć, ona reče:

451. NOĆ

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je djevojka opisala liječniku vanjske znakove bolesti i da joj je on rekao: – Dobro, a kakvi su unutrašnji znaci? – I djevojka kaza: – Određivanje bolesti po unutrašnjim znacima moguće je na temelju šest okolnosti: prvo, na temelju postupaka; drugo, na temelju izlučivanja tijela; treće, na temelju bolova; četvrto, na temelju mjesta gdje se osjećaju bolovi; peto, na temelju otoka, i, šesto, na temelju sporednih okolnosti.

– Reci mi što izaziva glavobolju – zapita liječnik, a djevojka kaza: – Unošenje hrane povrh druge hrane, prije no što se svari prva, i sitost poslije sitosti. Tko hoće dugo živjeti, neka rano objeduje i nek ne večera kasno, i neka malo opći sa ženama, i neka nanosi sebi što manje štete, to jest neka ne pušta često krv i neka ne stavlja pijavice da mu je piju. I on treba da podijeli svoju utrobu na tri dijela: trećinu za hranu, trećinu za vodu i trećinu za disanje, jer su crijeva Adamovih sinova duga osamnaest pedalja, te šest pedalja treba odrediti za hranu, šest za piće i šest za disanje. A ako hoda oprezno, to mu više priliči i mnogo je bolje i savršenije za nj, po Alahovim riječima (velik je on!): – I nemoj oholo ići po zemlji.

– Dobro! – reče liječnik. – Reci mi kakvi su znaci razlijevanja žute žuči i čega se onda treba bojati. – Razlijevanje žute žuči – odgovori djevojka – pozna se po žutoj boji lica, po gorčini u ustima i suhoći, po slabom prohtjevu za jelom i brzom kucanju bila, i ona je opasna za onoga koji boluje od nje; groznica s velikom vrućicom, upala mozga, čirevi, žutica, otekline, rane u crijevima i velika žeđ – to su znaci razlijevanja žute žuči.

– Dobro! – reče liječnik. – Reci mi po kojim se znacima poznaje crna žuč i čega se treba bojati za oboljelog od nje. – I djevojka odgovori: – Od nje potječu tobožnji prohtjev za jelom, velika uznemirenost, briga i tuga, te onda čovjek treba da se pročisti, inače će iz nje proisteći melanholija, slonova bolest, bolovi u slezeni i rane u crijevima.

– Dobro! – reče liječnik. – Reci mi na koliko se dijelova dijeli nauka o liječenju. – Ona se dijeli na dva dijela – odgovori djevojka. – Jedan od njih je umješnost u postupanju s bolesnim tijelom, a drugi je znanje pomoću kojeg se ono opet može vratiti u zdravo stanje. – Reci mi – reče liječnik – u koje je vrijeme bolje piti lijek nego u neko drugo vrijeme. – I djevojka odgovori: – Kad krenu sokovi u drveću i kad se zametnu zrna na lozi, i kad se rodi zvijezda sreće, onda je došlo vrijeme da se lijek pije s korišću i da se otjera bolest.

– Reci mi kad se događa da se čovjeku napitak čini zdraviji i ljekovitiji ako ga pije iz novoga suda, nego ako ga pije u koje drugo vrijeme, i kad se od njega širi ugodan miris – zapita liječnik, a djevojka reče: – Kad malo počeka poslije jela; tȁ rekao je pjesnik:

Poslije jela nemoj piti ni žuriti
K bolesti povući ćeš uzdom tijelo.

Poslije jela strpljiv budi, čekaj malo,
Jer tako ćeš dobit' možda to što želiš.

– Reci mi što o hrani od koje se čovjek ne može razboljeti – reče liječnik, a djevojka odgovori: – To je ona hrana koju čovjek jede samo kad je gladan, a jede je tako da njome ne ispunjava rebra, prema riječima liječnika Galena: – Tko hoće unijeti hranu u sebe, neka pričeka, pa se neće prevariti. A završit ćemo prorokovim riječima (molimo mu se i pozdravljamo ga!): – Želudac je kuća bolesti, i dijeta najbolji je lijek, i korijen svake bolesti poremećenost, to jest slaba probava . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade četiristo pedeset druga noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je djevojka rekla liječniku: – 452.
Želudac je kuća bolesti, a dijeta je najbolji lijek – a da ju je onda liječnik NOĆ
zapitao: – Šta možeš reći o kupatilu? – I djevojka odgovori: – Neka sit čovjek ne ulazi u njega, a prorok je rekao (blagoslovio ga i pozdravio Alah!): – Kupatilo je divna kuća: u njemu se čisti tijelo i ono podsjeća na oganj. – A u kojem je kupatilu najbolja voda? – zapita liječnik, a djevojka odgovori: – U

onom gdje je voda blaga, gdje ima dosta mjesta i gdje je zrak ugodan, zato što su u njemu četiri vrste zraka: jesenji, ljetnji, zimski i proljetni.

– Reci mi koje je jelo najbolje – kaza liječnik, a djevojka odgovori: – Jelo koje su zgotovile žene, oko kojeg su se malo mučile i koje si pojeo sa zadovoljstvom. A najbolje je jelo sarid,[89] kao što reče prorok (blagoslovio ga i pozdravio Alah!): – Sarid nadmašuje ostala jela kao što Ajša nadmašuje ostale žene.

– Reci mi koji je začin najbolji? – zapita liječnik, a djevojka odgovori: – Po prorokovim riječima (molimo mu se i pozdravljamo ga!), meso je najbolji začin, jer se njime čovjek naslađuje i u ovozemaljskom i potonjem životu. – A koje je meso najbolje? – zapita liječnik, a djevojka odgovori: – Ovnujsko, ali izbjegavaj suho meso, jer od njega nećeš imati koristi.

– Reci mi što o plodovima – kaza liječnik, a djevojka reče: – Jedi ih kad im dođe vrijeme, a ostavi ih kad im prođe vrijeme. – A što možeš reći o pijenju vode? – zapita liječnik, a djevojka kaza: – Nemoj piti vodu u nekoliko uzastopnih navrata, a nemoj je piti ni naiskap, jer ćeš od toga dobiti glavobolju i poremetit će te svakojake boljke. Nemoj piti vode kad izđeš iz kupatila, a ni poslije spolnog odnošaja; poslije jela neka mladići ne piju vode dok ne prođe petnaest minuta, a starci – dok ne prođe četrdeset minuta, i nemoj piti vode kad se probudiš iza sna.

– Dobro! – reče liječnik. – Reci mi što o pijenju vina. – Zar ti nije dovoljno za uzdržavanje od njega – odgovori djevojka – ono što je navedeno u knjizi velikog Alaha, tamo gdje je on rekao: Zaista su vino, kockanje, kipovi, strelice za gatanje nečista djela šejtanova. Klonite se toga da biste se spasili! – I rekao je on, veliki: – Pitat će te o vinu i kockanju, a ti reci: U njima je veliki grijeh i korist, ali ima više grijeha nego koristi. – I rekao je pjesnik:

O, ti što piješ vino, zar te stid nije?
 Tȁ piješ ono što nam je bog zabranio.

Okani se vina, nemoj ga piti više.
 Tȁ zbog njega nas je Alah korio!

A drugi jedan rekao je u istom smislu:

I grijeh sam pio dok razum ne izgubih,
 A ne valja piće što razum oduzima.

– Što se pak tiče korisnih svojstava vina, ono mrvi kamene u bubrezima, pojačava crijeva, razbija brigu, podstiče na velikodušnost, čuva zdravlje, potpomaže varenje hrane, čini tijelo zdravim, tjera bolest iz zglobova, čisti tijelo od štetnih tekućina, izaziva ushićenje i radost, pojačava prirodnu toplinu, popravlja mokraćnu bešiku, daje snagu jetri, otklanja zatvor, daje rumenilo licu, čisti glavu i mozak od nečistoće i ne dâ sijedim vlasima da se pojave: i da

Alah (velik je i slavan on!) nije zabranio da se pije vino, na zemljinom licu ne bi bilo ničega čime bi se ono moglo zamijeniti.

– A koje je vino najbolje? – zapita liječnik, a djevojka odgovori: – Ono koje se pije poslije osamdeset i više dana, a koje se dobiva tiještenjem bijeloga grožđa i u kojem nema vode; na zemljinu licu nema ničega što bi mu bilo slično.

– Šta možeš reći o stavljanju pijavica? – zapita liječnik, a djevojka odgovori: – To je za one koji imaju mnogo krvi, a količina krvi im se ne smanjuje. Tko hoće staviti pijavice na sebe, neka ih stavlja kad se Mjesec smanjuje, a u dan bez oblaka, vjetra i kiše, i neka to čini osamnaestoga dana u mjesecu, a ako taj dan pada u utorak, od njih će imati više koristi. Od pijavica nema ničega korisnijeg za mozak i oči i za razbistravanje razuma . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade četiristo pedeset treća noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je djevojka opisala povoljno 453.
djelovanje stavljanja pijavica, a da joj je liječnik onda rekao: NOĆ

– Reci mi kad je najbolje stavljati pijavice? – I djevojka odgovori: – Najbolje ih je stavljati natašte: Tako čovjek postaje razumniji, a pamćenje mu se poboljšava. Priča se da je prorok (molimo se Alahu za nj i pozdravljamo ga!), kad bi mu se tko potužio na glavobolju ili bolove u nogama, uvijek govorio: – Metni pijavice! – A kad čovjek metne pijavice na sebe, neka natašte ne jede ništa slano, jer to izaziva svrab, a poslije stavljanja pijavica neka ne jede ništa kiselo. – A koje se vrijeme smatra kao loše za stavljanje pijavica? – zapita liječnik, a djevojka odgovori: – U subotu ili četvrtak, a tko stavi pijavice u te dane, neka za to kori samo sebe. Pijavice ne treba stavljati kad je velika vrućina, kad je žestoka hladnoća, a za to su najbolji dani – proljetni dani.

– Reci mi što o spolnim snošajima – reče liječnik, a kad je to čula, djevojka zašutje i obori glavu od stida i iz poštovanja prema gospodaru pravovjernih, a zatim reče: – Alaha mi, o, gospodaru pravovjernih, ja sam kadra da to kažem, ali sam se zbunila, a odgovor na to pitanje mi je na vrhu jezika. – Govori, o, djevojko – kaza gospodar pravovjernih, a djevojka reče liječniku: – Doista, u vršenju snošaja ima mnogo dobrih strana i mnogočega za pohvalu: od toga postaje lakše tijelo koje je ispunjeno crnom žuči, stišava se vrelina strasti, ljubav postaje privlačna, srce je veselije, a tuge nestaje, ali je često vršenje snošaja u ljetnje i jesenje dane štetnije nego u zimu i proljeće.

– Reci mi što o koristi koju imamo od spolnoga snošaja – kaza liječnik, a djevojka reče: – Njime se prikraćuju brige i nespokojstvo, stišava se strast i srdžba, a dobro je da ih čovjek vrši kad ima rana. Sve je to tako kad u čovjeku prevladavaju hladnoća i suhoća, a inače od čestih snošaja slabi vid i pojavljuju se bolovi u nogama, glavi i leđima. Čuvaj se, čuvaj se spolnoga snošaja sa staricom, jer je rekao imam Alija (neka bi mu Alah poštovao lik!): – Četiri su stvari ubojite za tijelo, od kojih ono postaje oronulo: kad čovjek odlazi sit u kupatilo, kad jede slana jela, kad s punim želucem vrši spolni

snošaj i kad obljubljuje bolesnicu – od toga mu malaksava snaga, a tijelo mu postaje bolesno. Starica je ubojiti otrov, a netko je rekao: Pazi da se ne oženiš nekom staricom, pa makar ona imala više blaga no što ga ima Karun.[90]

– A kakav je snošaj najugodniji? – zapita liječnik, a djevojka reče: – Kad je žena mlada, kad ima divan stas, lijepe obraze, plemenite pretke, i kad se ističe svojim dojkama. Ona će dati snage zdravome tijelu i bit će onakva kao što je o njoj rekao netko od onih koji su je opisivali:

Čim je pogledaš, sve će naučiti ona
  Po nadahnuću, bez znaka i objašnjenja.
A kad pogledaš u divnu ljepotu njenu,
  Njene draži će i divan vrt zamijeniti.

– Reci mi u koje je vrijeme dobro vršiti spolni snošaj! – zapita liječnik, a djevojka reče: – Ako se vrši noću, onda poslije varenja hrane, a ako se vrši danju, onda poslije ručka.

– Reci mi koje je voće najbolje? – zapita potom liječnik, a Tavaduda kaza: – Nar i limun. – A koje je cvijeće najljepše? – zapita liječnik, a Tavatuda odgovori: – Ruža i ljubičica.

– Reci mi gdje se nalazi čovjekovo sjeme – kaza liječnik. – Čovjek – odgovori djevojka – ima jednu žilu koja napaja sve druge žile, a vlaga se skuplja iz trista šezdeset žila, pa ulazi u lijevo jaje kao crvena krv i tu se kuha od topline onih sastojaka koji se nalaze u čovjeku i pretvara u gustu bijelu tvar, koja miriše kao palmin cvijet.

– Dobro! – reče liječnik. – Kaži mi sad koja ptica izbacuje sjeme i ima mjesečna pranja. – I djevojka odgovori: – To je ljiljak ili slijepi miš. – Reci mi koje biće živi kad je zatvoreno, a umire kad udahne zrak. – To je riba. – Reci mi koja zmija nosi jaja? – reče liječnik, a djevojka odgovori: – Aždaja.

I liječnik posusta od mnogih pitanja, te ušutje, a onda djevojka reče: – O, gospodaru pravovjernih, on me je ispitivao dok nije posustao, a sad ću ja njemu staviti jedno pitanje, pa ako mi ne odgovori, oduzet ću mu odijelo, jer na to imam pravo . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade četiristo pedeset četvrta noć, ona reče:

454. NOĆ

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je djevojka rekla gospodaru pravovjernih: – A sad ću ja njemu staviti jedno pitanje, pa ako mi ne odgovori, uzet ću mu odijelo, jer na to imam pravo. – I kalif kaza: – Pitaj ga!

– Šta mi možeš reći o stvari koja je po svojoj okruglini nalik na Zemlju, ali su joj pršljenovi i mjesto gdje se oni nalaze skriveni od očiju. Ona malo vrijedi i neugledna je, ima uske grudi i grlo, okovana je u lancima, mada nije bjegunica, i dobro je svezana, mada nije kradljivica; udarili su je kopljem, ali ne u bitci i ranili je, a ne u okršaju; jede jedanput, pije mnogo vode; ponekad je tuku, iako nije ništa skrivila, i uzimaju je u službu bez plaće;

ona ostaje tu i poslije rastanka, a nije smjerna zato što se udvara; trudna je, a u utrobi joj nije dijete; naginje se, ali ne liježe na slabinu; prlja se, čisti, biva ranjavana u leđa i mijenja se; spaja se bez uda i biva oborena, a ne boji se. Onda daje odmora i sama se odmara, jedu je, a ne dere se; plemenitija je od druga za bocom i dalja od paklene vrele vode; napušta svoju ženu noću, a grli je danju, dok joj je boravište u kutovima kuća plemenitih ljudi.

I liječnik zašuti i ništa ne odgovori: bio je zbunjen i nije znao šta da radi, te se promijenio u licu i oborio glavu, pa ju je držao tako neko vrijeme, ne govoreći ništa. – O, liječniče – reče djevojka – govori, inače ću ti svući odijelo. – I liječnik ustade i uzviknu: – O, gospodaru pravovjernih, budi mi svjedok da ova djevojka bolje zna nauku o liječenju i ostalo nego ja, i da ja nisam kadar prepirati se s njom! – I on svuče odijelo što ga je imao na sebi, pa istrči trkom; i onda gospodar pravovjernih reče djevojci: – Objasni mi ono što si rekla! – A djevojka kaza: – O, gospodaru pravovjernih, to je dugme i rupica za zakopčavanje.

A što se tiče onoga što je imala s astrologom, ona reče: – Neka ustane onaj koji je astrolog među vama! – I astrolog ustade, pa sjedne ispred nje, a djevojka se nasmije kad ga je ugledala i zapita ga: – Jesi li ti taj astrolog, račundžija i pisar? – Jesam – odgovori astrolog, a djevojka kaza: – Pitaj me o čemu hoćeš, a Alah će ti pomoći.

– Reci mi što o Suncu – kaza joj na to astrolog; – o njegovu rađanju i zalasku. – I djevojka reče: – Znaj da se Sunce rađa iz istočnika na jednoj strani i da zalazi u istočnik koji je na drugoj strani. Rekao je Alah: – Zaista, ja se neću kleti gospodarem istoka i zapada! – I još je rekao: – On je onaj koji je stvorio Sunce da bliješti, a Mjesec da svijetli i odredio Mjesecu vrijeme da biste znali broj godina i računanje. – I rekao je: – Niti je Suncu potrebno da dostigne Mjesec, niti noći da pretekne dan, i sve u svemiru pliva.

– Reci mi: kad dođe noć, kakav biva dan, a kad dođe dan, kakva biva noć – zapita astrolog, a djevojka odgovori: – Alah uvodi noć u dan i dan u noć.

– Reci mi što o položaju Mjeseca – reče astrolog, a djevojka kaza: – Njegovih položaja ima dvadeset i osam: aš-Šaratan, al-Butajin, as-Sureija, ad-Dabaran, al-Haka, al-Hana, az-Zira, an-Nasra, at-Tarf, al-Džapha, az-Zubra, as-Sarfa, al-Ava, as-Simak, al-Gafr, az-Zabanija, al-Iklil, al-Kalb, aš-Šaula, an-Naim, al-Balda, Sad-az-Zabih, Sad-Balu, Sad-as-Suud, Sad-al-Ahbija, al-Farg-al-Mukadam, al-Fagr-al-Muahar i ar-Raša.[91] Oni su raspoređeni po slovima Abdžad, Havaz[92] do njihova kraja, a u njima se krije velika tajna koju znaju samo Alah i oni koji su dobro savladali znanosti. Što se tiče njihova rasporeda po znacima Zodijaka, kojih ima dvanaest, on je takav da na svaki znak pada po dva stajanja i jedna trećina. Aš-Šaratan, al-Butajin i jedna trećina as-Sureija padaju u zviježđe Ovna; dvije trećine as-Sureija, ad-Dabaran i dvije trećine al-Haka – u zviježđe Bika; jedna trećina al-Haka, al-Hana i az-Zira padaju u Blizance; an-Nasra, at-Tarf i jedna trećina al-Džapha – u zviježđe Raka;

dvije trećine al-Džapha, az-Zubra i dvije trećine as-Sarfa – u zviježđe Lava; jedna trećina as-Safra, al-Ava i as-Simak – u Djevicu; al-Gafr, az-Zabanija i jedna trećina al-Iklila – u Vagu; dvije trećine al-Iklila, al-Kalb i dvije trećine aš-Šaula – u Skorpiona; jedna trećina aš-Šaula, an-Naim i al-Balda – u Strijelca; Sad-az-Zabih, Sad-Balu i jedna trećina Sad-as-Suda – u Jarca; dvije trećine Sad-as-Suuda, Sad-al-Ahbija i dvije trećine al-Mukadama – u Vodenjaka; jedna trećina al-Mukadama, al-Muahar i ar-Raša – u Ribe...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade četiristo pedeset peta noć, ona reče:

455. NOĆ – Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je djevojka nabrojila položaje i rasporedila ih po znacima Zodijaka, a da joj je onda astrolog rekao: – Dobro, reci mi sad što o pokretnim zvijezdama, o njihovim svojstvima i njihovu mjestu u zviježđima, o onima koje su sretne i nesretne među njima, i o tome kakav im je položaj, kako se uzdižu i kako padaju. – Nemamo mnogo vremena za razgovor – odgovori djevojka – ali ću ti ipak sve reći. Što se tiče zvijezda, njih ima sedam: Sunce, Mjesec, Merkur, Venera, Mars, Jupiter, Saturn. Sunce je užareno, suho, nesretno u spoju, sretno u suprotnosti; ono ostaje u svakome zviježđu po trideset dana. Mjesec je hladan, vlažan, sretan; ostaje u svakome zviježđu po dva dana i jednu trećinu. Merkur je mješovit: sretan je sa sretnim zvijezdama, nesretan s nesretnima; ostaje u svakom zviježđu po sedamnaest i po dana. Venera je ujednačena, sretna: ostaje u svakome zviježđu među zviježđima po dvadeset i pet dana. Mars je nesretan; ostaje u svakom zviježđu po deset mjeseci. Jupiter je sretan; ostaje u svakome zviježđu po godinu dana. Saturn je hladan, suh, nesretan; ostaje u svakome zviježđu po trideset mjeseci. Sunčeva kuća je u zviježđu Lava; kad se uzdiže, ono je u zviježđu Ovna, a kad pada u zviježđu Vodenjaka. Mjesečeva kuća je u zviježđu Raka; kada se uzdiže, on je u zviježđu Skorpiona, dok je za vrijeme opadanja u zviježđu Jarca. Saturnova kuća je u Jarcu i u Vodenjaku; kad se uzdiže, on je u zviježđu Vage, a kad pada, u zviježđu Ovna, dok je za vrijeme opadanja u zviježđu Raka i Lava. Jupiterova kuća je u zviježđu Ribâ i Strijelca; kad se uzdiže, on je u zviježđu Raka, a kad pada u zviježđu Jarca, dok je za vrijeme opadanja u zviježđima Blizanaca i Lava. Venerina kuća je u zviježđu Bika; kad se uzdiže, ona je u zviježđu Riba, a kad pada, u zviježđu Vage, dok je za vrijeme opadanja u zviježđima Blizanaca i Djevice; kad se uzdiže, on je u zviježđu Djevice, a kad pada, u zviježđu Riba, dok je za vrijeme opadanja u zviježđu Bika. Marsova kuća je u zviježđima Ovna i Skorpiona; kad se uzdiže, on je u zviježđu Jarca, a kad pada, u zviježđu Raka, dok je za vrijeme opadanja u zviježđu Vage.

Kad astrolog vidje kako je djevojka oštroumna, kako sve zna i kako lijepo govori, njemu se prohtije da se posluži lukavstvom ne bi li je tako postidio pred gospodarom pravovjernih. – O, djevojko – zapita je on – da li će padati kiša ovoga mjeseca? – I djevojka obori glavu, pa ju je držala tako neko

vrijeme i dugo razmišljala, tako da je gospodar pravovjernih pomislio da nije kadra odgovoriti astrologu.

I astrolog joj reče: – Zašto ne govoriš? – Progovoriti ću – odgovori djevojka – tek onda kad mi to dopusti gospodar pravovjernih.

I gospodar pravovjernih se nasmije, pa je zapita: – Zašto? – A djevojka mu odgovori: – Hoću da mi daš mač, pa da odsiječem glavu ovom astrologu, jer je on bezbožnik! – I gospodar pravovjernih se nasmije, a nasmijaše se i oni što su bili oko njega, dok djevojka reče: – O, astrologu, ima pet stvari koje ne zna nitko osim velikog Alaha. – I ona navede stih iz Kurana: – Zaista samo Alah zna čas sudnjega dana. On spušta kišu i zna što je u maternicama, a nijedan čovjek ne zna što će sutra raditi i nijedan čovjek ne zna u kojoj će zemlji umrijeti. Zaista Bog zna i Sveznajući je.

– Dobro si to kazala! – uzviknu astrolog – i, Alaha mi, ja sam te htio samo iskušati! – Znaj – kaza djevojka – da sastavljači kalendara daju uputstva i stavljaju znakove koji se odnose na zvijezde, s obzirom na to kad nastaje godina, a ljudi su provjerili te znakove. – A kakvi su to znaci? – zapita astrolog, a djevojka reče: – Svaki dan među danima ima svoju zvijezdu koja njime vlada. Ako je prvi dan u godini nedjelja, onda taj dan pripada Suncu, a to pokazuje (a Alah bolje zna!) da će carevi, sultani i starješine biti pravedni, da će biti mnogo prljavštine i malo kiše, i da će ljudi biti u velikoj pometnji, i da će usjevi dobro ponijeti, osim leće (koja će omanuti), i da će grožđe slabo roditi, a da će poskupjeti lan, dok će pšenica pojeftiniti od početka mjeseca tuba do kraja barmahata. I bit će mnogo bitaka između careva i te godine će se uvećati dobra, a Alah bolje zna.

– Reci mi što o ponedjeljku – kaza astrolog, a djevojka reče: – Ponedjeljak je Mjesečev dan, pa ako godina počne tim danom, to je znak da su pravedni oni koji upravljaju i namjesnici, kao i to da će godina biti bogata kišama, da će žitarice biti dobre, a da će laneno sjeme biti loše; da će u mjesecu kiharu biti jeftina pšenica, da će se proširiti kuga i uginuti polovina stoke – ovnova i koza, i da će biti u izobilju grožđa, a malo meda, i pojeftinit će pamuk, a Alah bolje zna . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade četiristo pedeset šesta noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je djevojka završila s izlaganjem 456.
o ponedjeljku i da joj je astrolog rekao: – Reci mi što o utorku! – I djevojka NOĆ
reče: – Utorak je Marsov dan, pa ako godina počne tim danom, to je znak da će umrijeti veliki ljudi, da će mnogi pomrijeti, da će nastati krvoproliće i poskupjet će žito, da će biti malo kiše i malo riba (njih će u nekim danima biti više, u nekim manje), i pojeftinit će med i leća, a poskupjet će u ovoj godini laneno sjeme; da će biti bogat rod ječma za razliku od drugih žitarica; učestat će borbe među carevima, i krvava će biti smrt, i lipsat će mnogo magaraca, a Alah bolje zna.

– Reci mi što o srijedi – kaza astrolog, a djevojka reče: – Srijeda je Merkurov dan, pa ako godina počne tim danom, to je znak da će nastati veliki metež među ljudima i da će biti mnogo neprijatelja, i da će kiše biti ravnomjerne, i propast će jedan dio sjetve, i mnogo će lipsavati stoka i umirati djeca, i bit će više ubojstava na moru, i poskupjet će pšenica, od mjeseca bermuda do misra, a pojeftinit će ostalo žito, i često će udarati grom i sijevati munje, i poskupjet će med, i bit će mnogo palminoga cvijeta, a lana i pamuka bit će u izobilju, i poskupjet će hren i luk, a Alah bolje zna.

– Reci mi što o četvrtku! – kaza astrolog, a djevojka reče: – Četvrtak je Jupitrov dan, pa ako godina počne tim danom, to je znak da će veziri biti pravedni, a da će biti pravedni i kadije, fakiri i vjerski ljudi. Bit će mnogo dobra i često će padati kiša, i bit će mnogo voća, drveća i žita, pojeftinit će lan, pamuk, med i grožđe, i bit će mnogo riba, a Alah bolje zna.

– Reci mi što o petku! – reče astrolog, a djevojka kaza: – Petak je Venerin dan, pa ako godina počne tim danom, to je znak da će velikaši među džinovima biti nepravedni i da će biti laži i kleveta. Bit će mnogo rose, i nastat će lijepa jesen u zemljama, a u nekim krajevima bit će sve jeftinije nego u drugim, i skočit će cijena lanenom sjemenu, i poskupjet će pšenica u Hataru, dok će pojeftiniti u Amširu, i poskupjet će med, i nastradat će grožđe i lubenice, a Alah bolje zna.

– Reci mi nešto o suboti! – reče astrolog, a djevojka kaza: – Subota je Saturnov dan, pa ako godina počne tim danom, to je znak da će davati prvenstvo robovima i Rumima, a i onima u kojih nema dobra i u čijoj blizini nema sreće; bit će velika skupoća i suša, i mnogo oblaka, i pomrijet će mnogi Adamovi sinovi, i stanovnike Egipta i Sirije čeka nevolja zbog toga što će ih tlačiti sultan, i neće biti mnogo uroda, i propast će žito, a Alah bolje zna.

Poslije toga astrolog zašuti i obori glavu, a Tavaduda reče: – O, astrologu, sad ću ja tebi staviti jedno pitanje, pa ako mi ne odgovoriš, uzet ću ti odijelo. – Govori! – reče astrolog, a djevojka ga zapita: – Gdje se nalazi Saturnovo obitavalište? – Na sedmome nebu – odgovori astrolog. – A Jupiterovo? – Na šestome nebu. – A Marsovo? – Na petome nebu. A Sunčevo? – Na četvrtom nebu. – A Venerino? – Na trećem nebu. – A Merkurovo? – Na drugom nebu. – A Mjesečevo? – Na prvom nebu.

– Dobro! – reče djevojka. – Ostaje mi još jedno pitanje za tebe. – Pitaj me! – reče astrolog, a djevojka kaza: – Reci mi što o zvijezdama: na koliko se dijelova dijele? – I astrolog zašuti i ne izusti odgovora, a djevojka reče: – Svuci odijelo – te se astrolog svuče.

A kad je djevojka uzela astrologovo odijelo gospodar pravovjernih joj reče: – Objasni nam to pitanje. – I Tavaduda kaza: – O, gospodaru pravovjernih zvijezde se dijele na tri dijela: jedan dio je obješen o obližnje nebo, kao neka kandila, i te zvijezde osvjetljavaju Zemlju; jednim dijelom se gađaju đavoli kad krišom prisluškuju (tâ kazao je veliki Alah: – Ukrasili smo obližnje nebo kandilima i od njih načinili tanad za đavole) – a treći dio visi u zraku, i te zvijezde osvjetljavaju mora i ono što je u njima.

– Ostalo nam je još jedno pitanje – reče astrolog – pa ako mi ona odgovori na njega, priznat ću joj prvenstvo. – Govori! – reče djevojka . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade četiristo pedeset sedma noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je astrolog kazao: – Reci mi što 457. NOĆ
o četiri uzajamno suprotne stvari koje se zasnivaju na četiri uzajamno suprotne stvari. – I djevojka odgovori: – To su: vrućina, hladnoća, vlaga i suhoća. Od vrućine Alah je stvorio vatru, koja je po svojoj prirodi vruća i suha, i od suhoće je stvorio zemlju, koja je po svojoj prirodi hladna i suha; i od hladnoće je stvorio vodu, a ona je po svojoj prirodi hladna i vlažna; i od vlage je stvorio zrak, koji je po svojoj prirodi vruć i vlažan. Zatim je Alah stvorio dvanaest znakova zodijaka, to jest: Ovna, Bika, Blizance, Raka, Lava, Djevicu, Vagu, Skorpiona, Strijelca, Jarca, Vodenjaka i Ribe, a stvorio ih je uzimajući u obzir četiri elementa: tri vatrena, tri zemaljska, tri zračna i tri vodena; Ovan, Lav i Strijelac su vatreni; Bik, Djevica i Jarac su zemaljski; Blizanci, Vaga i Vodenjak su zračni; a Rak, Skorpion i Ribe su vodeni.

I astrolog ustade, pa uzviknu: – Budi mi svjedok da ona bolje zna nego ja! – pa ode, pobijeđen. I onda gospodar pravovjernih reče: – Gdje je filozof? – I na to ustade jedan čovjek, pa iziđe naprijed i kaza:

– Reci mi što o Dahru, njegovu nazivu i o njegovim danima, a i o onome što je o njemu doprlo do nas. – Dahr je – reče djevojka – naziv koji se daje satima noći i dana, a njima se mjeri Sunčeva i Mjesečeva putanja na njihovim svodovima, kao što je rekao veliki Alah kad je kazao: – I noć im je znak: iz nje mi izvlačimo dan, a oni ostaju u tmini. I Sunce ide svome prebivalištu. – Tako je sudio veliki, mudri Alah.

– Reci mi što o Adamovu sinu – kako nevjerovanje dospijeva do njega? – zapita filozof, a djevojka kaza: – Priča se da je rekao Alahov poslanik (blagoslovio ga i pozdravio Alah!): Nevjerovanje teče u Adamovu sinu, kao što teče krv u žilama, kad on ružno govori o ovozemaljskom životu, o sudbi, noći i posljednjem času. – I rekao je on (molimo mu se i pozdravljamo ga!): – Neka nitko od vas ne govori ružno o sudbini: sudbina je – Alah, i neka nitko od vas ne kudi ovozemaljski život, da on ne bi rekao: neka ne pomogne Alah onome koji huli na mene! – I neka nitko od vas ne govori ružno o posljednjem času, jer taj čas dolazi, i u to se ne može sumnjati. I neka nitko od vas ne govori ružno o zemlji, jer je ona čudo, a Alah je rekao (velik je on!): – Mi smo vas od nje stvorili, i u nju ćemo vas vratiti, i iz nje ćemo vas izvaditi drugi put.

– Reci mi što o pet stvorenja koja su jela i pila, a nisu izišla iz leđa ni iz trbuha – reče filozof, a djevojka kaza: – To su Adam, Šimun, Salihova deva-ženka, Ismailov ovan i ptica koju je Abu-Bekr Pravedni ugledao u spilji.

– Reci mi što o pet stvorenja koja se nalaze u raju, a ne spadaju ni u ljude, ni u džinove, ni u anđele – reče filozof, a Tavaduda odgovori: – To su: Jakubov

vuk, pas onih ljudi koji su bili u spilji, al-Uzajirov magarac, Salihova deva-ženka i Duldula, prorokova mazga.

– Reci mi tko je čitao molitvu ne nalazeći se ni na zemlji ni na nebu – reče filozof, a Tavaduda odgovori: – To je Sulejman, koji se molio Alahu na svome ćilimu, leteći po vjetru.

– Reci mi što – reče filozof – o čovjeku koji je čitao jutarnju molitvu, pa je pogledao u robinju, a bilo mu je zabranjeno da je ima; ali kad je nastalo podne, njemu je bilo dopušteno da je ima; kad je nastalo vrijeme pred sunčev zalazak, njemu je bilo zabranjeno da je ima, a kad je sunce zašlo, bilo mu je dopušteno da je ima; kad je došla noć, bilo mu je zabranjeno da je ima, a kad je nastalo jutro, bilo mu je dopušteno da je ima. – I djevojka odgovori: – To je onaj čovjek koji je ujutro pogledao robinju jednog drugog čoveka, a bilo mu je zabranjeno da je ima. Kad je nastalo podne, on ju je kupio, te mu je bilo dopušteno da je ima; o podnevnoj molitvi on je oslobodio robinju, te mu je tako bilo zabranjeno da je ima; o sunčevu zalasku oženio se njome, te mu je bilo dopušteno da je ima; kad je nastala noć, razveo se, te mu je bilo zabranjeno da je ima, a pred jutro ju je opet uzeo za ženu, te mu je bilo dopušteno da je ima.

– Reci mi što o grobu koji se kretao s onim što je bilo u njemu – reče filozof, a djevojka odgovori: – To je kit Junusa, Matajeva sina, koji je progutao svoga gospodara.

– Reci mi što o jednom mjestu nad kojim se sunce rodilo jedanput i nad kojim se više neće roditi do dana uskrsnuća – reče filozof, a djevojka kaza: – To je more kad ga je Musa udario svojim žezlom; ono se podijelilo na dvanaest dijelova, prema broju pokoljenja, a sunce se rodilo nad njim, ali mu se više neće vratiti do dana uskrsnuća . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade četiristo pedeset osma noć, ona reče:

458. NOĆ – Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je filozof poslije toga rekao djevojci: – Reci mi što o prvome skutu koji se vukao po Zemljinu licu – i da je Tavaduda odgovorila: – To je Agarin skut; ona ga je vukla po zemlji zato što se stidjela Sare, pa je to prešlo u običaj kod Arabljana.

– Reci mi što o stvari koja je disala, i ako nije imala duše – reče filozof, a djevojka kaza: – Evo šta je rekao Alah (velik je on!): – I jutrom, kad ono diše.

– Reci mi što – kaza filozof – o golubovima koji su letjeli i približili se jednome visokom drvetu, pa su se neki od njih spustili na drvo, a neki ispod drveta. I oni golubovi koji bjehu na drvetu rekoše onima koji bjehu na zemlji: – Ako se jedan od vas popne na drvo, vas će biti dvaput manje od nas, a ako jedan od nas sleti na zemlju, nas će biti isto toliko koliko i vas. – I djevojka odgovori: - Bilo je svega dvanaest golubova: na drvetu sedam, a ispod drveta pet, pa ako jedan uzleti, onih gore bit će dvaput više nego onih dolje, a ako

bi jedan sletio s drveta, dolje bi bilo tačno onoliko golubova koliko i gore, a Alah bolje zna.

I filozof svuče odijelo koje je imao na sebi, pa iziđe trčeći.

Što se pak tiče onoga što se Tavadudi dogodilo s an-Nazamom, djevojka se obratila prisutnim učenim ljudima, pa ih je zapitala: – Tko od vas može govoriti o svakoj nauci i svakoj grani znanja? – I prema njoj se podigne an-Nazam, pa joj reče: – Ne misli da sam i ja kao drugi! – Ali djevojka uzviknu: – Po mome mišljenju, najtačnije će biti da si već pobijeđen, jer mnogo pripisuješ sebi! Alah će mi pomoći da ti svučem odijelo, pa ako pošalješ koga da ti donese nešto da obučeš, to će doista biti bolje za tebe.

– Alaha mi – uzviknu na to an-Nazam – ja ću te tako savladati da će se o tebi pričati priča koju će ljudi prenositi s koljena na koljeno!

– Iskupi svoju zakletvu! – reče djevojka, a an-Nazam kaza: – Reci mi što o pet stvari koje je Alah stvorio prije no što je stvorio živa bića. – A djevojka odgovori: – To su: voda, zemlja, svjetlost, mrak i plodovi.

– Reci mi šta je to stvorio Alah rukom svemoći. – To je Alahovo prijestolje, drvo Tuba,[93] Adam i vrt gdje se vječno boravi – odgovori djevojka. – Njih je Alah stvorio rukom svoje svemoći, a ostalim stvorenjima Alah je rekao: – Budite! – i ona su se pojavila.

Reci mi tko ti je otac u islamu. – Muhamed (blagoslovio ga i pozdravio Alah!). – A tko je Muhamedov otac? – Ibrahim, Alahov Prijatelj. – Šta je islamska vjera? – zapita an-Nazam, a Tavaduda odgovori: – Tvrđenje da nema drugog boga do Alaha i da je Muhamed Alahov poslanik.

– Reci mi što o stvari čiji je početak drvo, a kraj duh – reče an-Nazam, a djevojka odgovori: – To je Musin štap, kad ga je Musa bacio u dolinu, pa se on pretvorio u zmiju, koja je jurila po volji velikog Alaha.

– Reci mi što o ovim Alahovim riječima (velik je on!): – A imam s njime i drugih potreba – kaza an-Nazam, a djevojka reče: – Musa je zabadao štap u zemlju, pa se on rascvjetavao i rađao, i davao mu hlada kad je bila vrućina i štitio ga od hladnoće, i nosio ga kad bi se umorio, i čuvao mu ovce kad bi spavao, i obavljao mu druge potrebe.

– Reci mi što o ženi koja je postala od muškarca i o muškarcu koji je postao od žene – kaza an-Nazam, a Tavaduda odgovori: – Eva je postala od Adama, a Isa od Marijame.

– Reci mi što o četiri vatre: o vatri koja jede i pije, o vatri koja jede a ne pije, o vatri koja pije a ne jede, i o vatri koja niti jede niti pije. – Vatra koja jede a ne pije – odgovori djevojka – jeste vatra zemaljskoga svijeta; vatra koja jede i pije jeste paklena vatra; vatra koja pije a ne jede jeste Sunčeva vatra, a vatra koja niti jede niti pije jeste Mjesečeva vatra.

– Reci mi što o onome što je otvoreno i onome što je zatvoreno – kaza an-Nazam, a djevojka odgovori: – O, Nazame, otvoreno je ono što je ustanovljeno sunom, a zatvoreno je ono što je propisano zakonima.

– Reci mi – reče an-Nazam – šta znače ove pjesnikove riječi:

Živi on u grobu, a hrana u glavi mu je:
    Kad hranu tu okusi, i progovori odmah.

Ustaje il' hoda, čas šuteć', čas govoreći,
    I opet vraća se u grob iz kog je izišao.

Živ nije, da bi ga ljudi štovati mogli,
    Ni mrtav nije, da bi ga mogli žaliti.

– To je pero – kaza djevojka.

– Reci mi – kaza an-Nazam – šta znače riječi pjesnika koji je kazao:

Džepovi okrugli su joj, a krv ružičasta,
    Uha su joj dva rumena, a usta razjapljena.

Kô pijetao, idol utrobu njenu kljuje,
    A kad je procijenimo, vrijedi dirhema pola.

– To je tintarnica – reče djevojka, a an-Nazam kaza: – Reci mi kakav je smisao ovih pjesnikovih riječi:

Recite mi svi vi: šta je to ptica stvorila
    U zemljama tuđim i svim zemljama arapskim?

U stvari toj mesa nema, nit' krv u njoj teče.
    Nijednog pera nema na njoj, pa ni malja čak.

Kuhanu jedu je ljudi, i hladnu jedu je,
    Jedu je i pečenu, na vatru kad je stave.

Dvije boje vidimo na njoj – jednu kao srebro,
    A druga je divna – ni zlato ne liči na nju.

Ne izgleda živa da je, a ni mrtva da je,
    Pa recite šta je onda? Čudo je to pravo!

– Stavio si mi mnogo pitanja o jajetu, koje vrijedi jedan fels – reče djevojka, a an-Nazam kaza: – Reci mi koliko je riječi Alah uputio Musi. – Priča se – odgovori djevojka – da je rekao prorok: – Alah je uputio Musi hiljadu i pet stotina petnaest riječi.

– Reci mi nešto o četrnaestorici koji su razgovarali s gospodom svjetova – reče an-Nazam, a djevojka kaza: – To su sedam nebesa i sedam zemalja, kad su mu rekli: – Došli smo, poslušni . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade četiristo pedeset deveta noć, ona reče:

459. NOĆ

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je djevojka odgovorila an-Nazamu, a da je on onda kazao: – Reci mi što o Adamu i tome kako je prvobitno stvoren. – Alah je stvorio Adama od gline, a glinu od pjene, a pjenu od mora, a more od mraka, a mrak od svjetlosti, a svjetlost od ribe, a ribu od stijene, a stijenu od korunda, a korund od vode, dok je vodu stvorila svemoć kao što je rekao veliki Alah: – Kad htjedne nešto da bude, njegovo je samo da rekne: »Budi!« – i to biva.

Reci mi šta znače ove pjesnikove riječi:

Gle, jede, a usta ni trbuha nema,
I drveće i sve živo hrana mu je.

Nahraniš li ga – oživi i obodri se,
A daš li mu vode samo – umre odmah.

To je vatra – reče djevojka, a an-Nazam kaza: – Reci mi šta znače ove pjesnikove riječi:

Evo dvoje zaljubljenih, uživanja lišenih,
Što sve noći provode u čvrstome zagrljaju.

Kad opasnost kakva prijeti, oni ljude čuvaju,
A kada se sunce rodi, rastaju se časa tog.

– To su dvokrilna vrata – odgovori djevojka, a an-Nazam reče: – Reci mi što o paklenim vratima.

– Ima ih sedam – odgovori djevojka, a spominju se u ova dva stiha:

Džehenem, zatim Laza, potom al-Hatim – eto tako!
Dodaj tome i Sair, a poslije tog reci: Sakar.

Zatim Džahim dolazi, pa Havija za njima,
I eto ti njih sedam, spomenutih ukratko.

– Reci mi što o riječima pjesnika koji je kazao:

I kovrče za njom duge se vuku
Kad dolazi ona ili odlazi.

A oko njeno za hranu sna ne zna,
Niti pak suze bujicom prolijeva.

Dokle dan traje, za haljinu ne zna,
A sama ljude odijelom snabdijeva.

– To je igla reče djevojka, a an-Nazam kaza: – Reci mi što o as-Siratu,[94] šta je to, kolika mu je dužina i kolika mu je širina.

– Što se tiče njegove dužine – odgovori djevojka – ona iznosi tri hiljade godina: hiljada silazi, hiljada se penje, a hiljada ide ravno. Oštrija je od mača, a tanja od dlake . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade noć kojom se puni četiristo šezdeset noći, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je djevojka opisala an-Nazamu as-Sirat, a da je on onda rekao: – Reci mi koliko se puta naš prorok Muhamed zalagao za druge? – Zalagao se triput. 460. NOĆ

– Da li je Abu-Bekr prvi primio islam? – Jeste. – Da li je Alija primio islam prije Abu-Bekra – reče an-Nazam. – Alija je – odgovori djevojka – došao pro-

roku (blagoslovio ga i pozdravio Alah!) kad mu je bilo sedam godina, a Alah ga je obdario saznanjem o pravom putu, bez obzira na njegovu mladost, te Alija nikad nije padao ničice pred idolom.

– Reci mi tko je zaslužniji: Alija ili al-Abas? – Zapita an-Nazam, i djevojci onda bješe jasno da je to klopka za nju, jer ako kaže: – Alija je zaslužniji od al-Abasa – nema joj nikakva opravdanja pred gospodarom pravovjernih. I ona obori glavu i držaše je tako neko vrijeme, čas blijedeći čas rumeneći, a potom reče: – Pitaš me o dvojici zaslužnih ljudi, od kojih svaki ima svoje prednosti. Vratimo se na ono, dakle, čime smo se bavili.

A kad je čuo te njene riječi, kalif Harun ar-Rašid se uspravi i ustade na noge, pa uzviknu: – Dobro si to kazala, tako mi gospodara Ćabe, o, Tavadudo!

I onda joj reče Ibrahim an-Nazam: – Reci mi šta znače ove pjesnikove riječi:

I stasa je vitkoga, a i sladak je svima,
Na koplje podsjeća on, al' samo bez zubaca.

Iz njega uzimaju ljudi sve što im valja.
Pa na dan Ramazana jedu, kad sunce zađe.

– Šećerna trska – reče djevojka, a an-Nazam kaza: – Odgovori mi na mnoga pitanja. – Na koja? – zapita ga djevojka, a on reče: – Šta je slađe od meda? Šta je oštrije od mača? Šta je brže od otrova? Šta je naslada koja traje jedan trenutak? Šta je radost koja traje tri dana? Koji je dan najugodniji? Kakva je to radost koja traje tjedan dana? Koja je to istina koju neće poricati ni onaj koji se pridržava onoga što je lažno? Šta je tamnica kao grob? Šta je radost srca? Šta su lukavstva duše? Šta je smrt života? Kakva je to bolest od koje se čovjek ne može izliječiti? Šta je sramota koje neće nestati? Kakva je to životinja koja se ne sklanja u obitavalište, već boravi u razvalinama i mrzi Adamove sinove, a ima odlike sedam džinova?

– Saslušaj odgovor na ono što si mi rekao, a zatim svuci odijelo, jer ja ću ti to objasniti – reče djevojka, a gospodar pravovjernih kaza: – Objasni ti to, a on će svući odijelo. – Slađa je od meda – reče djevojka – ljubav prema djeci koja poštuju svoje roditelje. Ono što je oštrije od mača jeste jezik. Brže od otrova je oko urokljiva čovjeka. Naslada koja traje jedan trenutak jeste spolni snošaj. Radost koja traje tri dana jeste nura za žene. Najugodniji dan jeste dan zarade u trgovini. Radost koja traje tjedan dana jeste novobračna radost. Istina koju neće poricati ni onaj koji se pridržava onoga što je lažno jeste smrt. Tamnica kao grob jeste zlo dijete. Radost srca je žena koja se pokorava mužu, a neki vele da je to meso kad se spušta k srcu, pa mu se srce raduje. Lukavstva duše – to je neposlušni rob. Bolest koju čovjek ne može izliječiti jeste zla narav. Sramota koja neće nestati jeste zla kći. Što se pak tiče životinje koja se ne sklanja u obitavalište, već boravi u razvalinama i mrzi Adamove sinove, a ima odlike sedam džinova, to je skakavac: glava mu je kao u konja, vrat kao u bika, krila kao u orla, noge kao u deve, rep kao u zmije, trbuščić kao u skorpiona, a rogovi kao u gazele.

I kalif Harun ar-Rašid se začudi djevojčinoj oštroumnosti i bistrini, te reče an-Nazamu: – Svuci odijelo! – A an-Nazam ustade, pa uzviknu: – Pozovi sve prisutne na ovome skupu da posvjedoče da ova djevojka sve bolje zna od mene i od svakog učenog čovjeka!

I on svuče odijelo koje je imao na sebi, pa reče Tavadudi: – Uzmi ga, pa nek te Alah blagoslovi u njemu! – A gospodar pravovjernih naredi slugama da an-Nazanu donesu drugo odijelo, kako bi se mogao obući.

A zatim gospodar pravovjernih reče: – O, Tavadudo, ostaje još jedna stvar od onoga što si obećala, a to je – šah. – I on naredi slugama da dovedu učitelje igranja šaha, karata i dame, te oni dođoše, pa šahist sjedne s Tavadudom, a između njih poređaše figure; i šahist pomakne svoju figuru, a djevojka pomakne svoju, i igrač nije pomaknuo nijednu figuru a da mu djevojka nije ubrzo doskočila . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade četiristo šezdeset prva noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je djevojka počela igrati šaha s učiteljem igranja šaha, u prisutnosti gospodara pravovjernih, i da je doskočila svome protivniku poslije svakog njegovog poteza, tako da ga je nadigrala, te on vidje da je šah umro. 461. NOĆ

– Namjerno sam ti popustio, ne bi li mislila da nešto znaš – reče joj onda igrač; – ali poredaj figure, pa ću ti pokazati! – A kad djevojka po drugi put poreda figure, učitelj reče u sebi: – Otvori oči, inače će te nadigrati! – I on poče pomicati figure samo s računom, a igrao je sve dotle dok mu Tavaduda nije rekla; – Šah-mat! – I kad je igrač vidio to, njega zbuniše djevojčina oštroumnost i bistrina. A djevojka se nasmije, pa mu reče: – O, učitelju, odigrat ću s tobom za okladu i treću igru, a dat ću ti prednost: kraljicu i topa s desne strane i konja s lijeve, pa ako me nadigraš, uzmi moju haljinu, a ako ja nadigram tebe, uzet ću tvoje odijelo.

– Pristajem na taj uvjet – reče učitelj, pa poredaše figure, a Tavaduda ukloni kraljicu, topa i konja, pa reče: – Hajde, učitelju! – I učitelj poče i reče: – Zašto da je ne pobijedim, kad mi je dala prednost? – I on smisli plan, kad odjednom djevojka učini dva-tri poteza, pa vrati kraljicu i približi mu se uzimajući mu pješake i druge figure. Ona skrene učiteljevu pažnju i dade mu jednu figuru, te je on uze, a onda djevojka reče: – Dosta je, sad smo podjednaki! Jedi dok ne pojedeš! Neće te ništa ubiti, o, Adamov sine, osim tvoje pohlepe! Zar ne znaš da sam ti popustila samo zato što sam htjela da te prevarim? Gledaj – evo šah ti je umro. Svuci se! – reče djevojka zatim, a učitelj je zamoli: – Ostavi mi šalvare, Alah će te za to nagraditi! – I on se zakle Alahom da se neće natjecati ni s kim dok se Tavaduda nalazi u bagdadskom carstvu, a zatim svuče odijelo koje je imao na sebi, pa ga dade Tavadudi i ode.

I dovedoše igrača dame, a djevojka mu reče: – Ako te danas nadigram, šta ćeš mi dati? – Dat ću ti deset haljina od carigradske zlatotkanice, opšivene zla-

tom, i deset haljina od kadife, i hiljadu dinara, ako ja tebe nadigram, hoću da mi daš pismeno da sam te nadigrao – reče igrač. – Pred tobom je ono što računaš – reče djevojka, te igrač poče igrati, kad odjednom vidi da je izgubio igru! I on onda ustade, zanoseći na franački i govoreći:

– Tako mi milosti gospodara pravovjernih, takva se djevojka ne može naći ni u jednoj zemlji!

Poslije toga gospodar pravovjernih pozva svirače, te oni dođoše, a gospodar pravovjernih zapita djevojku: – Znaš li svirati u koji muzički instrument? – Znam – odgovori djevojka, a kalif naredi slugama da donesu jednu izgrebenu, izlizanu lutnju, čiji vlasnik bješe umoran od rastanka s dragom, a o toj je lutnji rekao jedan od onih koji su je opisivali:

Alaše, zalij kraj što drvo pjevača uzgoji,
    Te mu grane rastu, a i korijen mu je dobar.

Nad njim pjevaju jata ptica, dok je zeleno,
    A ljepojka popijeva nad njim kad se osuši.

I doniješe lutnju u navlaci od crvena atlasa sa žutom svilenom kitom, pa djevojka razveza navlaku i odjednom vidje da su na lutnji urezani ovi stihovi o lutnji i njenim odlikama:

Evo grane svježe, što lutnjom posta za djevu
    Koja pjeva međ drugama na skupovima.

Pjeva, a pjesma joj odjekuje, te nam se čini
    Da pjesmu tu prihvatiše slavuji u žbunju.

I ona stavi lutnju na koljena, pa opusti dojke nad njom i pognu se kao što se naginje majka kad doji dijete, a zatim tako udari u žice, da se prisutni uzbudiše i zaniješe, i izgovori:

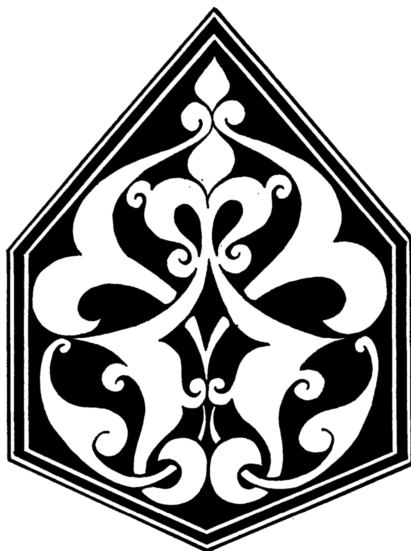
Nek kraj rastanku bude i surovosti –
    Duša vas, kunem se, zaboravila nije!

Sažal'te se na tužnog što suze lije
    I što za strast zna, i bezumno vas voli.

I gospodar pravovjernih bješe ushićen, te uzviknu: – Neka te blagoslovi Alah i neka se smiluje onome koji te je tome naučio – a djevojka ustane, pa poljubi zemlju između njegovih ruku. Zatim gospodar pravovjernih naredi da mu se donese novac, položi djevojčinu vlasniku sto hiljada dinara i reče: – O, Tavadudo, zaželi nešto od mene! – Želim od tebe – kaza djevojka, da me vratiš mome gospodaru, koji me je prodao. – Dobro! – reče kalif, pa vrati djevojku njenu gospodaru, pošto je dao njoj samoj pet hiljada dinara, a njen gospodar postade kalifov drug za stolom za vječna vremena . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade četiristo šezdeset druga noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je kalif vratio djevojku njenu gospodaru, koji postade njegov drug za stolom za vječna vremena. I kalif mu je isplaćivao svakoga mjeseca po hiljadu dinara, te je on živio najugodnijim životom s Tavadudom. 462. NOĆ

PET PRIČA O PRAVEDNIM I NEPRAVEDNIM CAREVIMA

PRIČA O CARU I ANĐELU

Priča se, o sretni care, da se jednome od negdašnjih careva prohtjelo da iziđe jašući konja i predvodeći sve ljude svoga carstva i velikaše iz svoje uprave, ne bi li tako pokazao narodu čuda svoje svetkovine. I on naredi ljudima iz svoje okoline, emirima i velikašima iz svoje uprave, da sve pripreme za polazak, i naredi čuvaru odjeće da mu od najraskošnijih odijela donese ono koje priliči caru na dan njegove svetkovine, a naredi slugama da mu dovedu njegove čuvene, čistokrvne i poznate konje. I to bi učinjeno, a zatim car odabra ono odijelo koje mu se sviđalo i one konje koji mu bjehu po volji, pa obuče odijelo i uzjaha rasnoga konja i pođe predvodeći povorku, s ovratnikom ukrašenim dragim kamenjem i svakojakim korundima i biserjem.

I car poče puštati konja da se propinje među njegovim ratnicima i poče se hvaliti u svojoj uobraženosti i nadutosti, i dođe Iblis, pa mu stavi ruku na nozdrvu i zadahne ga gordošću i samozadovoljstvom, te se car uzoholi i reče u svojoj duši: – Tko je na svijetu ovakav kao što sam ja? – I postade ohol, zato što bješe zadovoljan sobom i gord, i pokaza svoj prezir, i bješe ponosan, uznoseći se, i nije gledao nikoga u svojoj nadutosti i gordosti, u svome samozadovoljstvu i svojoj oholosti.

I pred njim se zaustavi jedan čovjek u iznošenu odijelu, pa ga pozdravi, ali mu car ne uzvrati na pozdrav, a onda taj čovjek uhvati careva konja za uzdu, te mu car reče: – K sebi ruku! Zar ne znaš čiju si uzdu uhvatio? – Po-

treban si mi – reče čovjek, a car kaza: – Pričekaj me dok ne sjašem pa mi onda reci šta ti je potrebno. – To je tajna – reče čovjek – te ću ti je reći samo na uho. – I car nagne uho prema tome čovjeku, a on mu reče: – Ja sam anđeo smrti i došao sam da ti uzmem dušu. – Odgodi to samo toliko koliko je potrebno da odem kući i da se oprostim s rođacima, djecom, susjedima i ženom – reče car, ali anđeo smrti kaza: – Ne, nećeš se vratiti niti ćeš ih ikada više vidjeti: došao ti je suđeni čas. – I anđeo uze carevu dušu dok je on još bio na konju, te car pade mrtav.

A odatle anđeo smrti ode jednome pravednom čovjeku, kojim bijaše zadovoljan veliki Alah. I on ga pozdravi, a čovjek mu uzvrati pozdrav, pa anđeo smrti reče: – O, pravedni čovječe, potreban si mi, i to je tajna. – Reci mi na uho šta ti je potrebno – kaza pravednik, a anđeo reče: – Ja sam anđeo smrti! – Dobro došao! – uzviknu pravednik. – Neka je hvala Alahu što si došao! Mnogo puta sam čekao da mi dođeš, ali tebe dugo nije bilo nad onim koji čezne za tvojim dolaskom.

– Ako imaš kakav posao, obavi ga – reče anđeo smrti, ali pravednik kaza: – Ja nemam važnijega posla od susreta sa svojim gospodom (velik je i slavan on!) – Kako više voliš da ti uzmem dušu? Naređeno mi je da ti je uzmem onako kako ti zaželiš i izabereš – reče anđeo smrti. A pravednik reče: – Odgodi to dok ne uzmem avdes i dok se ne pomolim, a kad padnem ničice, uzmi mi dušu dok ležim opružen. – I reče anđeo smrti: – Zapovjedio mi je moj gospod (velik je i slavan on!) da ti uzmem dušu samo onako kako ti sam izabereš i zaželiš, pa ću ti učiniti onako kako si mi rekao. – I čovjek ustade, pa uze avdes i očita molitvu, a anđeo mu uze dušu dok je ležao opružen, pa je veliki Alah prenese u mjesto milosti, blagoslova i oproštaja.

PRIČA O GORDOM CARU

Priča se i to da je jedan car među carevima nakupio tako mnogo novaca da ih nije bilo moguće ni izbrojiti, i da je stekao mnoge stvari svake vrste koje je veliki Alah stvorio na ovome svijetu, a to je učinio u želji da ugodi svojoj duši. A kad zahtje da se oslobodi kako bi mogao uživati u onim korisnim dobrima koja bješe nakupio, car sagradi za sebe visok dvor, koji se uzdizao i išao u visinu – dvor kakav priliči carevima i kakav je podesan za njih, a zatim u dvoru načini dvoja jaka vrata i postavi u dvoru sluge, vojnike i vratare, onako kako je htio.

I jednoga dana car naredi kuharu da mu skuha jedno od najboljih jela, pa okupi svoje rođake, poslugu, ljude iz svoje okoline i sve druge sluge da se prihvate za njegovim stolom i da prime njegove poklone. I car sjedne na prijestolje svoga carstva i gospodstva i nasloni se na jastuk, pa se obrati svojoj duši i reče joj: – O, dušo, nakupio sam za tebe sva dobra ovoga svijeta, pa

sad uživaj i okusi od tih dobara, dok ti ljudi čestitaju na dugu životu i na velikoj sreći koja ti je pala u dio . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade četiristo šezdeset treća noć, ona reče:

463. NOĆ – Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je car počeo razgovarati sa svojom dušom i da joj je rekao: – Okusi od tih dobara, dok ti ljudi čestitaju na dugu životu i velikoj sreći koja ti je pala u dio. – I tek što je on to rekao svojoj duši, a dvoru priđe izvana jedan čovjek u iznošenu odijelu, s torbom o vratu, kao neki prosjak koji je došao da zatraži hrane. I taj čovjek priđe vratima dvora, pa tako jako i strašno zalupa zvekirom da se dvor zatresao i prijestolje gotovo pomaklo s mjesta, te se sluge poplašiše i priskočiše vratima, pa povikaše na onoga što je lupao: – Teško tebi! Šta znače taj tvoj postupak i ta nepristojnost! Pričekaj dok car ne završi objed, pa ćemo ti dati ono što mu pretekne!

Na to došljak reče slugama: – Recite svome gospodaru da iziđe i porazgovara sa mnom; on mi je potreban, a stvar je važna i potreba je neodgodiva. – Odlazi, o, jadniče – rekoše sluge; tko si ti pa da možeš naređivati našem gospodaru da iziđe? – Obavijestite ga o tome – reče došljak, te sluge odoše caru i obavijestiše ga, a car uzviknu: – I vi ga niste otjerali, niste potegli svoje mačeve na nj i niste ga izgrdili! – Ali u to došljak zalupa na vrata još strašnije nego prvi put, te sluge pođoše sa štapovima i oružjem, pa jurnuše da se tuku s njim. – A došljak ciknu cikom na njih i reče: – Ostanite na svojim mjestima! Ja sam anđeo smrti! – a njihova se srca prestraviše, i napusti ih razum i odletje im svijest, i zaklecaše im koljena, a udovi im se prestadoše pokretati. I car im reče: – Recite mu da uzme nekog drugog mjesto mene!

Ali anđeo smrti kaza: – Neću zamjenika niti ću uzeti koga drugog mjesto tebe. Došao sam samo radi tebe, kako bih te odvojio od tih dobara koje si skupio od tog novca koji si stekao i nagomilao.

I onda car poče duboko uzdisati, i zaplaka i uzviknu: – Prokleo Alah taj novac, koji me je zaveo i naudio mi, jer mi nije dao da se klanjam svome gospodaru! Ja sam mislio da će mi novac biti od koristi, a on je sada postao za mene žalost i nevolja. Eto, ja ću otići praznih ruku, a novac će ostati mojim neprijateljima.

A kad je on to izgovorio, Alah dade novcu sposobnost da govori, te novac reče: – Zašto mene kuneš? Kuni sebe sama. Veliki Alah je stvorio od praha i tebe i mene, pa me je dao tebi u ruke, kako bi pomoću mene spremio zalihu za budući život, dijeleći me kao milostinju potrebitim ljudima, siromasima i prosjacima, i podižući zgrade za derviše, džamije, mostove i vodovode, a onda bih ti ja bio od pomoći u potonjem obitavalištu. A ti si me skupljao i gomilao i trošio radi svojih strasti, ne odajući mi hvalu koju mi duguješ i odričući me se. I sad si me ostavio svojim neprijateljima, a sam ćeš boraviti u tuzi i kajanju. Kakav je moj grijeh, kad me tako grdiš?

Zatim anđeo smrti uze carevu dušu dok je on još sjedio na prijestolju, prije no što je pojeo jelo, i car je pao mrtav svalivši se s prijestolja. I rekao je veliki Alah: – Pa kad su se oni obradovali onome što im je dano, mi smo ih iznenada kaznili i oni ostadoše zapanjeni.

PRIČA O CARU TLAČITELJU

Priča se i to da je jedan car tlačilac, koji je spadao u izraelske careve, sjedio jednoga dana na prijestolju svoga carstva, pa je ugledao jednoga čovjeka kako ulazi na vrata njegove kuće i kako mu dolazi, a izgled toga čovjeka nije mu bio po volji i njegov lik bijaše strašan. I caru nije bilo pravo što mu je taj čovjek upao u kuću, i on se poplaši njegova lika, te skoči da dočeka došljaka i uzviknu: – Tko si ti, o, čovječe, i tko ti je dopustio da uđeš i naredio da dođeš u moju kuću? – Naredio mi je domaćin – odgovori čovjek. – Meni ne može stati na put nitko, niti mi je za odlazak carevima potrebno odobrenje; mene ne može zaplašiti sultanova vlast i mnoštvo njegovih čuvara. Mene ne može satrti tlačilac, niti tko može pobjeći kad ga ja uhvatim. Ja sam rušilac uživanja i rastavljač skupova.

Kad je čuo te riječi, car pade na lice i strah mu poče miljeti po tijelu, te se onesvijesti, a kad je došao k sebi, zapita: – Jesi li ti anđeo smrti? – Jesam – odgovori došljak, a car uzviknu: – Tako ti Alaha, odgodi moj suđeni čas za jedan dan, kako bih mogao zamoliti da mi se oproste grijesi i zatražiti oproštaj od moga gospoda i kako bih vratio vlasnicima novac koji se nalazi u mojoj riznici, ne opterećujući se bremenom da polažem račun o njemu i teškom kaznom zbog njega! – A anđeo smrti reče: – Nema ništa od toga, nema ništa! To ne močeš učiniti!...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade četiristo šezdeset četvrta noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je anđeo smrti rekao caru: – Ne- 464.
ma ništa od toga! To ne možeš učiniti! I kako da ti odgodim suđeni čas, kad NOĆ
su tvoji dani odbrojeni i kad je svaki tvoj dah izračunat, a tvoje vrijeme utvrđeno i zapisano? – Odgodi ga za trenutak – reče car, a anđeo mu odgovori: – I taj trenutak ulazi u račun, i on je prošao u tvojoj nebrizi, i došao mu je kraj, a ti si bio nepažljiv. Ti si dobio svaki dah koji ti je bio dan, te ti je ostao još samo jedan dah. – Tko će biti pored mene kad me budu odnijeli u grob? – zapita car, a anđeo mu odgovori: – Pored tebe neće biti nitko, osim tvojih djela. – Ja nemam djela – reče car, a anđeo kaza: – Nema sumnje da ćeš boraviti u ognju i da te čeka gnjev svemoćnoga.

A zatim anđeo uzme caru dušu, te se car stropošta, padajući sa svoga prijestolja, i padne na zemlju. I razlijegoše se jauci stanovnika njegova carstva, i

oni podigoše glas i udariše u kuknjavu i plakanje, a da su znali da im cara čeka gnjev njegova gospoda, oni bi još više plakali i njihovi jauci bili bi još glasniji i mnogobrojniji.

PRIČA O ALEKSANDRU VELIKOM

Priča se i to da je Iskandar Zu-l-Kernejin, koga u franačkim zemljama zovu Aleksandar Veliki, išao svojim putem, pa je tako prolazio pored jednog plemena siromaha koji nisu imali nijedne stvari ovoga svijeta. Oni su kopali grobove za mrtvace pored svojih kućnih vrata i svakoga časa posjećivali te grobove, s kojih su skidali prašinu i čistili ih, i išli su na te grobove, pa su se tamo klanjali velikom Alahu. I nisu imali druge hrane osim trave i biljaka na zemlji. I Iskandar Zu-l-Kernejin posla jednoga čovjeka da mu dovede cara toga plemena, ali ga car ne posluša, već reče: – On mi nije potreban.

I tada Iskandar ode caru, pa ga zapita: – Kakvo je vaše stanje i od čega živite? Ne vidim kod vas ništa od zlata ili srebra, niti nalazim kakvo dobro ovoga svijeta. – Nitko se ne može zasititi dobrima ovoga svijeta – odgovori car, a Iskandar ga zapita: – Zašto kopate grobove pored svojih vrata? – Da nam budu pred očima – odgovori car – i da ih možemo gledati i podsjećati se na smrt, ne zaboravljajući budući život, i da ljubav prema zemaljskom životu ode iz naših srdaca i da nas ona ne odvrati od klanjanja našem gospodu. – Zašto jedete samo travu? – zapita Iskandar, a car mu odgovori: – Zato što od svoje utrobe nećemo stvarati grobove za životinje i zato što slast jela ne ide dalje od grla.

A zatim car pruži ruku, pa izvadi lubanju jednog Adamova potomka i stavi je pred Iskandara, rekavši: – O, Zul-l-Kernejine, znaš li čije je to bilo? – Ne znam – odgovori Iskandar – a car mu reče: – To je lubanja jednoga cara među carevima ovoga svijeta, koji je vrijeđao i tlačio svoje podanike i slabe ljude i cijeloga vijeka se odavao gomilanju beznačajnih dobara ovoga svijeta. I Alah je uzeo njegovu dušu, pa je od ognja načinio njegovo prebivalište, a ovo je glava toga cara.

Potom car ponovno pruži ruku, pa pred Iskandara stavi drugu lubanju i zapita ga: – Znaš li tko je ovo? – Ne znam – odgovori Iskandar, a car kaza: – To je bio car među zemaljskim carevima, a bio je pravedan prema svojim podanicima i starao se o stanovnicima svoje zemlje i svoga carstva. I Alah je uzeo njegovu dušu i nastanio je u svome vrtu, i dao joj uzvišeno mjesto.

A zatim car stavi ruku na Iskandarovu glavu, pa kaza: – De da vidimo koja ćeš od tih glava biti ti! – A Iskandar zaplaka groznim plačem, pa pritisnu cara na svoje grudi i uzviknu: – Ako želiš da mi budeš prijatelj, ja ću ti dati vezirsko mjesto i podijelit ću s tobom svoje carstvo! – Nema od toga ništa, nema ništa! – uzviknu čovjek. – Nemam volje za to! – A zašto? – zapita ga al-Iskandar, a car kaza: – Zato što su ti sva stvorenja neprijatelji zbog novca

i vlasti koja ti je dana, a svi su oni moji pravi prijatelji zbog moje jednostavnosti i siromaštva, jer ja nemam nikakve vlasti niti marim za dobra ovoga svijeta, i ne tražim ih niti želim. I ja nemam ništa osim sitnica kojima se zadovoljavam, a to mi je dosta.

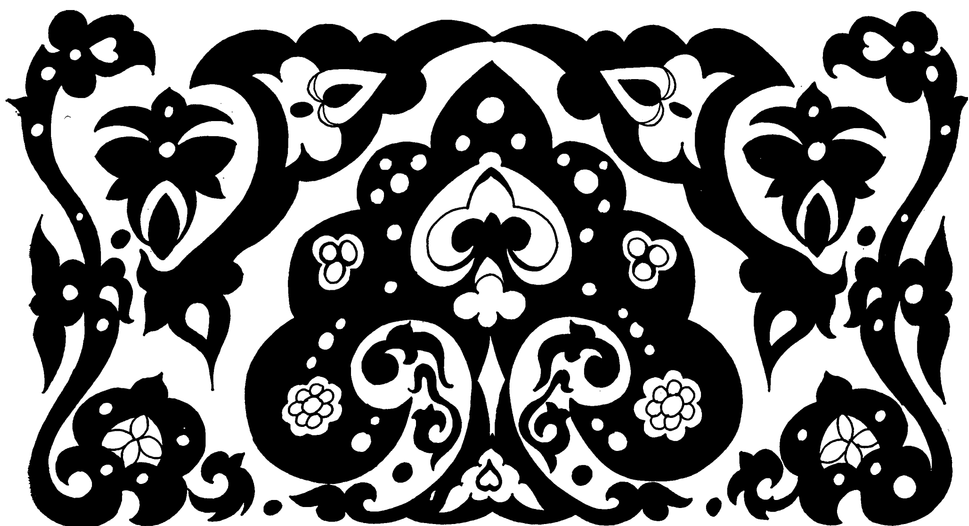
Čuvši te njegove riječi, al-Iskandar pritisnu cara na svoje grudi i poljubi ga između očiju, pa ode.

PRIČA O CARU ANUŠIRVANU

Priča se i to da se car Anuširvan pretvarao da je bolestan i da je poslao povjerljive ljude da obiđu krajeve njegova carstva i zemlje, pa da tamo potraže stare opeke u porušenim naseljima, kako bi se mogao liječiti njima. I car reče ljudima iz svoje okoline da mu je taj lijek odredio liječnik. I poslanici obiđoše sve krajeve njegova carstva i cijelu zemlju, pa se vratiše caru i rekoše: – Nismo našli nijednoga porušenoga mjesta i nijedne stare opeke . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade četiristo šezdeset peta noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da su se velikaši vratili i da su kazali caru: – U cijelome carstvu nismo našli ni jednoga porušenoga mjesta – a da 465. NOĆ
se car onda zahvalio Alahu, rekavši: – Sad su završeni poslovi u carstvu i sve je u redu, a lijepo uređenje dospjelo je do stupnja savršenosti. – Znaj, dakle, o, care – nastavi Šeherezada – da su negdašnji carevi pomišljali na to i da su se starali da lijepo urede svoju zemlju samo stoga što su znali da je imovina njihovih podanika utoliko veća ukoliko je carstvo bolje uređeno, a i stoga što su znali ono što su kazali učeni ljudi i proglasili mudraci; a to je tačno i u to se ne može sumnjati, jer su oni kazali: – Vjeru održava car, cara održava vojska, vojsku održava novac, novac se održava dobrim uređenjem zemlje, dok se dobro uređenje zemlje održava pravednošću prema Alahovim robovima. Oni nisu nikome pomagali da bude nepravedan niti su dopuštali ljudima iz svoje okoline da čine zločine, znajući da njihovi podanici neće dugo podnositi tlačenje i da će se porušiti zemlje i mjesta kad vlast u njima imaju ljudi koji čine drugima nažao, a da će se stanovnici iz njih razići i da će pobjeći u druge zemlje. I u carstvu će se pojaviti manjkovi, a u zemlji će se smanjiti prihod, i u kesi će ponestati novaca, a podanici će živjeti kukavnim životom. Jer ljudi neprestano proklinju one koji su nepravedni, tako da oni ne uživaju u vlasti u svome carstvu, već im hita u susret nestalnost koja ih može stajati glave.

PRIČE O ONIMA KOJI SU SE UZDALI U ALAHA I KOJE JE ALAH NAGRADIO

PRIČA O PRAVEDNOJ ŽENI

PRIČA SE DA JE MEĐU IZRAELOVIM SINOVIMA bio jedan njihov sudac, pa je imao ženu rijetke ljepote, koja se odlikovala velikom strogošću prema sebi, strpljivošću i ustrajnošću. I taj je sudac jednom zaželio da pođe na put i da posjeti Jeruzalem, te je ostavio svoga brata da ga zamjenjuje na sudačkoj dužnosti, a povjerio mu je i svoju ženu.

A sučev brat bješe čuo da mu je snaha lijepa i bio se zaljubio u nju, pa kad je sudac otišao, njegov se brat uputi njegovoj ženi, pa je poče sablažnjavati, ali ga je ona odbijala i tražila zaštitu u svojoj bogobojažljivosti. I sučev je brat sve više navaljivao na ženu, ali ga je ona jednako odbijala, te je on izgubio nadu i pobojao se da ona ne kaže njegovu bratu šta je on sve činio, kad mu se brat bude vratio s puta, te je pozvao lažne svjedoke da posvjedoče da je ona vršila preljubu, a zatim obavijesti o njenu slučaju cara toga vremena, te car naredi da se žena kamenuje.

I ljudi iskopaše jednu jamu, pa baciše ženu u nju, a zatim je počeše gađati kamenjem i gađahu je sve dotle dok je na zasuše kamenjem. I car reče: – Neka ta jama bude njen grob.

A kad se spusti noć, žena poče jecati zbog onoga što ju je snašlo, a pored nje je prolazio jedan čovjek koji se bio uputio u neko naselje; i kad je čuo njene jecaje, on joj priđe, pa je izvadi iz jame. I čovjek odnese tu ženu svojoj ženi i

naredi joj da je liječi, te ju je njegova žena liječila dok je nije izliječila. A žena toga čovjeka imala je malo dijete, koje ona dade toj ženi, te ga ova poče čuvati, pa je to dijete i spavalo s njom u drugoj sobi. A dogodi se da je tu ženu vidio jedan prepreden lopov pa ju je poželio, i on joj poče slati ljude i navoditi je na grijeh, ali ga je ona svejednako odbijala. I onda lopov naumi da je ubije, pa dođe noću i uđe u njenu sobu dok je ona spavala, a zatim nasrnu na nju s nožem u ruci, ali mu se pod rukom nađe ono dijete, te on zakla njega.

Kad je vidio da je zaklao dijete, lopova obuze silan strah, te on iziđe iz sobe, i tako je Alah zaštitio ženu od njega. A ujutro žena nađe zaklano dijete pored sebe, pa dođe i djetetova majka, koja reče: – Ti si ga zaklala. – A potom djetetova majka žestoko izudara tu ženu i htjede je zaklati, ali dođe njen muž i spasi od nje tu ženu i reče: – Alaha mi, nećeš to učiniti! – I žena iziđe iz kuće, bježeći, ali nije znala kamo da ode, a pri sebi je imala nešto novaca.

I tako je ona prolazila pored jednog naselja, gdje vidje okupljene ljude i jednog čovjeka koji bijaše razapet na stablu jednog drveta, samo što je još bio u okovima života. I žena zapita: – O, ljudi, šta je to s njim? – A ljudi joj odgovoriše: – Zgriješio je, te se može iskupiti samo svojim životom ili tolikom i tolikom svotom novaca. – Uzmite novac, pa ga pustite – reče žena, a zločinac se pokaja, zahvaljujući njenoj pomoći, i zareče se da će je služiti do svoje smrti, radi velikog Alaha. A potom on sagradi ćeliju za tu ženu i useli je u nju, dok je sam odlazio da siječe drva i da donosi hranu ženi. A žena se usrdno klanjala Alahu, i kad bi joj došao neki bolnik ili bjesomučnik, ona bi se molila za nj, te bi on odmah ozdravio . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade četiristo šezdeset šesta noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da su toj ženi počeli dolaziti ljudi, a da se ona predala klanjanju Alahu u svojoj ćeliji. I bješe dosudio veliki Alah da se bratu njena muža, koji ju je dao zasuti kamenjem, pojavi bolest na licu, pa obolje od gube i ona žena što ju je tukla, dok se onaj prepredeni lopov tako razbolio da se nije mogao micati. A sudac, njen muž, vrati se s hadžiluka, pa zapita brata o ženi, a on mu reče da je ona umrla, i sudac je tugovao za njom i mislio da ju je uzeo Alah. A potom ljudi dočuše za tu ženu, pa pođoše k njenoj ćeliji sa svih krajeva široke i prostrane zemlje, pa i sudac reče svome bratu: – O, brate, ne bi li i ti pošao onoj pravednoj ženi? Možda će Alah dati da se izliječiš, zahvaljujući njenoj pomoći. – A brat mu odgovori: – O, brate odnesi me njoj.

466. NOĆ

A čuo je za nju i muž one žene što je oboljela od gube, pa i on ode pravednoj ženi; i čuše za nju i rođaci onog prepredenog lopova koji se nije mogao micati, pa i oni dođoše s njim, te se tako svi okupiše pred vratima njene ćelije. A ona je mogla vidjeti sve one koji su prilazili njenoj ćeliji s mjesta gdje je nitko nije mogao vidjeti. I pridošlice čekahu slugu dok nije došao, a onda zaželješe da on zamoli ženu da im odobri da joj odu, te sluga to učini, a žena stavi koprenu preko lica i zakloni se njome, pa stade pored vrata, gledajući u

svoga muža, njegova brata, lopova i ženu; i ona ih prepozna, a oni nju nisu prepoznali. – Hej vi – reče im ona – vi se nećete spasiti onoga što vas je snašlo dok ne priznate svoje grijehe. Kad rob priznaje svoje grijehe, Alah mu prašta i daje mu ono radi čega mu je došao. – O, brate – reče sudac svome bratu – pokaj se pred Alahom i nemoj biti uporan u svojoj neposlušnosti: to je bolje za tvoje spasenje, a jezik okolnosti veli:

Evo dana kad će se sresti zlotvor i žrtva,
I tajnu će skrivenu onda otkriti Alah.

Poniženi će pri tome biti grešnici svi,
A poslušne sve će Alah uzvisiti onda.

Gospodar i gospod pokazat će nam istinu,
Pa ma se i ljutio neposlušnik uporni.

Teško onom koji gospoda svog grdi,
Kô da ne zna da će ga Alah kazniti!

O, teško tebi što tražiš slavu, koja je sva
U strahu tvom od gospoda. Njegovu zaštitu išti!

I onda sučev brat reče: – Sad ću reći istinu: Učinio sam s tvojom ženom to i to, i u tome je moj grijeh. – A gubava žena reče: – Kod mene je bila jedna žena, pa sam joj pripisala ono što nisam pouzdano znala i namjerno sam je isprebijala. U tome je moj grijeh. – A ja sam – reče nepomični – ušao u sobu jedne žene i htio sam je ubiti, pošto sam je prije toga navodio na grijeh, mada ona nije htjela izvršiti preljubu, pa sam onda zaklao dijete koje je bilo pored nje. U tome je moj grijeh.

I onda žena reče: – Bože moj, kao što si im pokazao poniženje zbog njihove neposlušnosti, pokaži im i veličinu njihove pokornosti. Zaista, ti možeš učiniti sve što hoćeš! – I sve ih izliječi Alah – velik je i slavan on! I sudac poče gledati u ženu i promatrati je, te ga ona zapita zašto je gleda, a on joj reče: – Imao sam ženu, i da ona nije umrla, ja bih rekao da si to ti. – I žena mu se otkri, pa oboje počeše odavati hvalu Alahu što im je dao da se sretnu, a zatim je svi, i sučev brat, i lopov, i ona žena, počeše moliti da im oprosti, te ona oprosti svima. I oni se klanjahu Alahu na tome mjestu, dvoreći pravednu ženu dotle dok ih nije rastavila smrt.

PRIČA O ŽENI I MALOM DJETETU

Priča se i to da je jedan od potomaka Muhameda al-Hasana rekao: – Išao sam oko Ćabe po mrkloj noći, pa sam odjednom čuo glas nekoga koji je jecao i govorio, ucviljena srca, kličući: – O, velikodušni, obaspi me svojom vječnom milošću! Zaista, srce mi se pridržava zavjeta! – A kad čuh taj glas, srce mi se tako uzbudilo da zamalo ne umrijeh, te pođoh tamo otkud je dopirao taj

glas, i vidjeh da je to glas neke žene. – Mir neka ti je, o, Alahova robinjo! – rekoh joj ja, a ona mi odgovori: – I tebi neka je mir i neka te prati Alahova milost i njegov blagoslov! – A potom rekoh: – Pitat ću te, Alaha velikog radi: kakav je taj zavjet kojeg se pridržava tvoje srce? – Da se nisi zakleo svemoćnim – odgovori mu žena – ja ti ne bih povjerila tu tajnu. Pogledaj šta je preda mnom. – I ja pogledah i vidjeh da pred njom leži zaspalo dijete, koje je hrkalo u snu. A žena reče: – Pošla sam trudna na hadžiluk u ovaj hram i ukrcala se u jednu lađu, ali se podigoše užasni valovi i nad nama su se smjenjivali vjetrovi, te se razbila naša lađa. I ja sam se spasila na jednoj dasci i rodila ovo dijete dok sam bila na toj dasci, i ono mi je ležalo na krilu, a valovi su me šibali . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade četiristo šezdeset sedma noć, ona reče:

467. NOĆ

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je žena rekla: – I dijete mi je bilo u krilu, a valovi me šibahu, kadli odjednom do mene dopliva jedan mornar s lađe, a kad je došao do mene, reče mi: – Alaha mi, ja sam te zavolio dok si bila na lađi, pa sam se sad našao pored tebe: pusti me da ovladam tobom, inače ću te baciti u ovo more. – Teško tebi! – odgovorih mu – zar to što si vidio nije za tebe opomena i pouka! – Ali mornar uzviknu: – Vidio sam ja takve stvari nekoliko puta, pa sam se spasio, te se i ne obazirem na sve to. – Hej, ti – rekoh ja mornaru – mi smo u nevolji, pa se nadamo da ćemo se spasiti svojom pokornošću, a ne svojom neposlušnošću!

Ali me tada mornar poče salijetati, te se poplaših i htjedoh ga prevariti, rekavši mu: – Pričekaj dok ne zaspi ovo dijete. – A mornar uze dijete koje sam držala na krilu, pa ga baci u more. I kad sam ja vidjela kako je drzak i šta je učinio s djetetom, srce mi se uzbudi i obuze me još veća žalost. I podigoh glavu prema nebu, pa rekoh: – O, ti što staješ između čovjeka i njegova srca, stani između mene i ove zvijeri. Tà ti sve možeš učiniti. – I, Alaha mi, ja ne stigoh ni izgovoriti to, a iz mora iziđe jedna zvijer, koja odnese mornara s daske, te ja ostadoh sama, a onda me obuze još veća tuga i žalost, jer mi je bilo žao djeteta. I onda izgovorih:

O, svježino oka, sinčiću moj dragi!
    Nestade te dok me razdiraše tuga.

Vidim: tijelo tone, ali duša moja
    Kao da se peče od jada i tuge.

I u bolu mome olakšanja nema,
    Osim milosti tvoje, potporo svih ljudi!

Ti vidiš, gospode, šta je sa mnom bilo,
    I tako sad patim, ostavši bez sina.

Pa milostiv budi, sastavi me s njime –
    U tebe se nadam, moj najjači štite.

I u takvu stanju provedoh jedan dan i jednu noć, a kad nastade jutro, ugledah jedra neke lađe koja su blistala u daljini, a valovi su me šibali i vjetrovi gonili dok nisam stigla do one lađe čija jedra bijah ugledala. I onda me uzeše ljudi koji bjehu na lađi, pa me uzeše na lađu, a ja pogledah i odjednom vidjeh da se moje dijete nalazi među njima. I pojurih k njemu i rekoh: – O, ljudi, to je moje dijete. Kako je dospjelo do vas? – I oni mi odgovoriše: – Mi smo plovili morem, kad najednom nešto zaustavi lađu, pa se pojavi jedna zvijer, kao neki golem grad, a ovo mu je dijete sjedilo na leđima, sisajući svoj palac, te ga uzesmo. – A kad čuh to od njih, ja im ispričah svoju povijest i ispripovjedih im šta mi se dogodilo, a potom se zahvalih svome gospodu za ono što mi je darovao i zavjetovah mu se da se neću udaljivati od njegova hrama i da mu neću prestati služiti, a kad sam ga poslije toga zamolila za što, on mi je sve davao.

I ja se maših za kesu i htjedoh dati novaca toj ženi, ali ona uzviknu: – Treba ja tebi da dajem, o, praznoglavi čovječe! Zar da ti pričam o Alahovoj milosti i njegovim djelima punim velikodušnosti, pa da od tebe uzimam poklon? – I ja je ne mogoh nagnati da što uzme od mene, te je ostavih i odoh, izgovarajući ove stihove:

Mnogo Alah ima skrivenoga blaga
I odveć tananog da ga umni shvati.

Kako često teško za lakim dolazi
I duši žalosnoj Alah pomoć šalje.

Kako li te često jutrom briga mori,
A za njom ti noću i radost dolazi!

Kad već više ništa učinit' ne možeš,
Vjuruj u jedinog, vječnoga i višnjeg.

Proroku se moli, jer znaš da rob svaki
Sve dobiti može kad se njemu moli.

A žena se neprestano klanjala svome gospodu i boravila u toj kući dok je nije stigla smrt.

PRIČA O PRAVEDNOM ROBU

Priča se i to da je rekao Malik-ibn-Dinar (neka mu se smiluje Alah!): – Jednom kod nas u Basri dugo nije padala kiša, te smo nekoliko puta odlazili da se molimo Alahu da padne, ali ne vidjesmo nikakva znaka da je uslišena naša molitva. I onda ja, Ata-as-Sulami, Sabit-al-Bunani, Nadži-al-Baka, Muhamed-ibn-Vasi, Ajub-as-Sahtijani, Habib-al-Farisi, Hasan-ibn-Abu-Sinan, Utboj-al-Guljam i Salih-al-Muzani izidosmo i uputismo se k džamiji, a djeca izidoše iz škola i počeše se moliti, ali ne vidjesmo nikakva znaka da je uslišena naša molitva. I dođe podne, pa ljudi odoše, a ja i Sabit-al-Bunani ostasmo u dža-

miji. A kad se smrklo, mi ugledasmo jednoga crnokošca s lijepim licem, tankim nogama i velikim trbuhom, koji nam je prišao, a on je imao na sebi vuneni ogrtač, i kad bi čovjek procijenio sve što je bilo na njemu, to ne bi vrijedilo ni dva dirhema.

I taj crnokožac donese vode, pa uze avdes, a zatim uđe u mihrab i očita molitvu, pri čemu njegovo klanjanje i padanje ničice bjehu jednaki: zatim podigne pogled prema nebu, pa reče: – O, gospode i gospodaru moj, dokle ćeš odbacivati molitve svojih robova za ono što neće smanjiti tvoju moć? Zar više nema onoga što imaš i zar je iscrpljena riznica tvoga carstva? Zaklinjem te tvojom ljubavlju prema meni da nas odmah zaliješ svojom kišom.

I on još nije stigao izgovoriti te riječi, a nebo pokriše oblaci i poče padati kiša, koja je lila kao iz otvorenih mješina. I mi iziđosmo iz džamije, gazeći vodu do koljena . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade četiristo šezdeset osma noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Malik-ibn-Dinar rekao: – 468.
Te mi iziđosmo iz džamije, gazeći vodu do koljena i čudeći se crnokošcu. – I NOĆ
ja mu priđoh – govorio je dalje – pa mu rekoh: – Teško tebi, crnokošče! Zar se ne stidiš onoga što si rekao? – I crnokožac se okrene meni, pa me zapita: – Šta sam to rekao? – I ja kazah: – Izgovorio si ove riječi: »radi tvoje ljubavi prema meni«; a otkud znaš da te Alah voli? – A crnokožac – nastavi Malik – uzviknu: – Odlazi od mene, o, ti što si se odvojio od sebe sama! A gdje sam ja bio kad me je podržavao vjerom u jednoga boga i izdvojio me, pokazavši mi se? Zar ti misliš da me on time nije podržavao zato što me voli? Njegova ljubav prema meni je onakva ista kao i moja ljubav prema njemu – doda on, a ja mu rekoh: – Pričekaj malo sa mnom, smilovao ti se Alah! – Ali crnokožac odgovori: – Ja sam rob, te sam dužan pokoravati se svome manjem gospodaru. – I mi pođosmo za njim, prateći ga izdaleka – reče Malik – a on uđe u kuću jednoga trgovca robljem (a bješe već prošlo pola noći). I nama se učini duga ta druga polovina noći, te odosmo, a kad nastade jutro, dođosmo trgovcu robljem, pa ga zapitasmo: – Imaš li kakvog mladog roba da nam ga prodaš, kako bi nas on mogao slušati? – Imam – odgovori trgovac robljem – imam oko sto slugu, a svi su oni za prodaju. – I on nam poče pokazivati sluge, jednoga za drugim – govoraše Malik – dok nam tako ne pokaza sedamdeset slugu, ali ja ne vidjeh među njima svoga prijatelja, a potom trgovac robljem reče: – Osim ovih, drugih nemam. – A kad već htjedosmo otići, uđosmo u jednu porušenu sobu iza kuće toga trgovca robljem, pa tamo odjednom ugledasmo onoga crnokošca kako stoji. – To je on, tako mi gospodara Ćabe! – uzviknuh, pa se vratih trgovcu robljem i rekoh mu: – Prodaj mi ovoga slugu! – O, Abu-Jahja – odgovori mi trgovac robljem – to je zlosretan i beskoristan sluga. Noću ne radi ništa, već samo plače, a danju se kaje. – Baš zato ga i hoću – rekoh ja, te trgovac robljem pozva crnokošca, koji uđe pretvarajući se da je sanjiv. – Uzmi ga za koliko hoćeš, samo nemoj

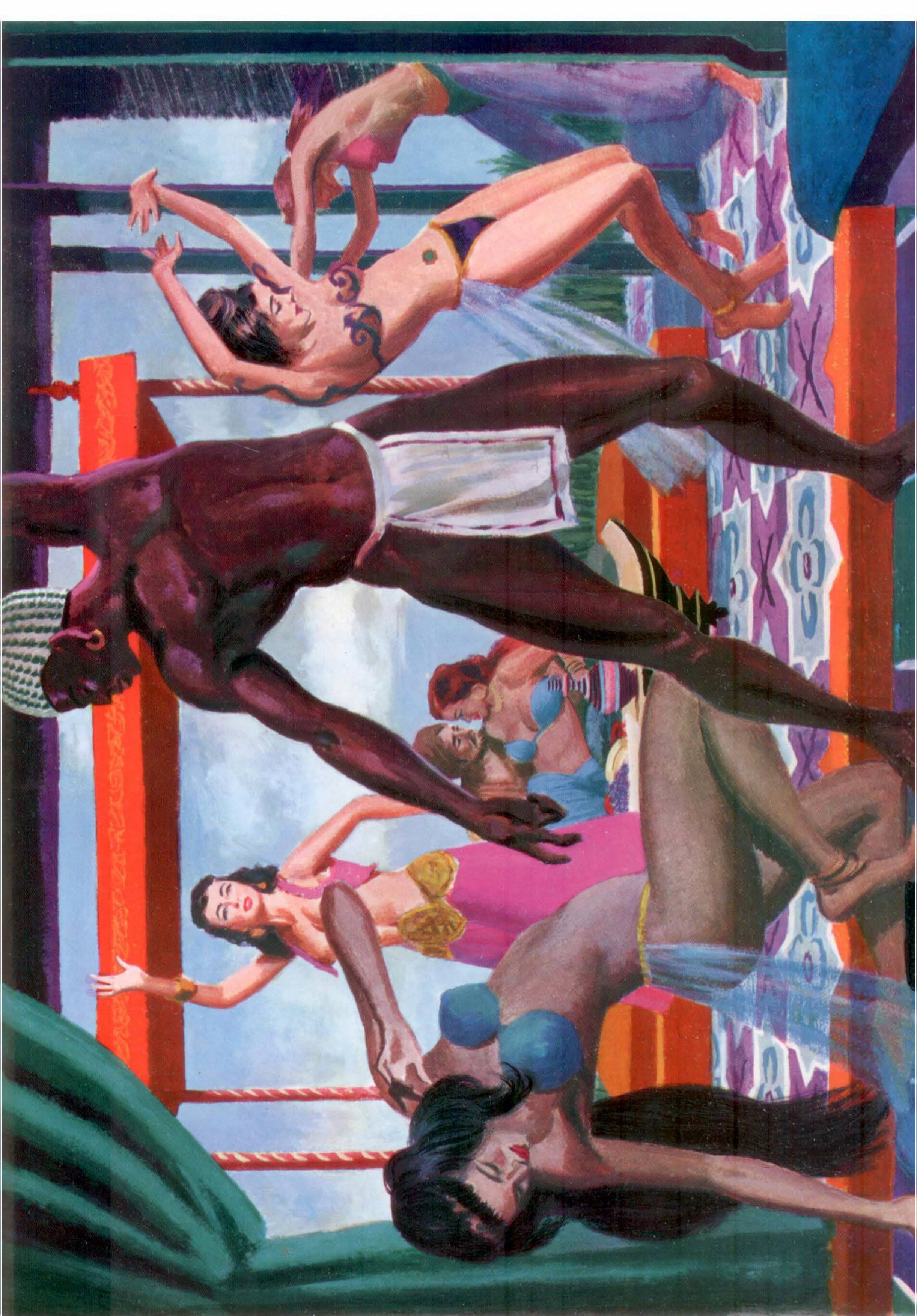
smatrati da sam ja odgovoran za njegove mane – reče mi trgovac robljem, te ja kupih crnokošca za dvadeset dinara, pa zapitah: – Kako se zove? – Majmun – odgovori mi trgovac robljem. I ja uzeh crnokošca za ruku, pa pođosmo i uputismo se k mojoj kući, a onda mi se crnokožac obrati i zapita me: – O, moj manji gospodaru, zašto si me kupio? Alaha mi, ja nisam valjan sluga za stvorenja. – Kupio sam te da ja tebe dvorim, a to neka bude moja briga – odgovorih mu ja. – A zašto? – zapita me crnokožac, a ja mu kazah: – Nisi li ti ono bio s nama jučer u džamiji? – A zar si što saznao o meni? – zapita me crnokožac, a ja mu odgovorih: – Ja sam onaj koji te je jučer nagovorio. – I crnokožac je išao dalje, dok tako nije ušao u džamiju – govorio je Malik – a tamo očita molitvu u dva rakata, pa reče: – Bože moj, gospode i gospodaru, stvorenja su otkrila tajnu koja je među nama, te si me time osramotio među ljudima. Kako da mi onda život bude ugodan, kad su drugi saznali za ono što je bilo između mene i tebe? Preklinjem te da mi uzmeš dušu ovoga časa.

Potom on pade ničice, te ga ja malo počekah, ali on ne podiže glave, a kad ga pomaknuh, vidjeh da je mrtav. I istegoh mu ruke i noge, pa ga pogledah i vidjeh da se smiješi i da mu je bjelina pokrila crnoću, a da mu se lice sija i da se na njemu vidi veselost. I dok smo mu se mi čudili, odjednom na vrata uđe jedan mladić, koji reče: – Mir neka vam je! Neka i vas i nas još više nagradi Alah za našega brata Majmuna! Eto vam pokrova, umotajte ga. – I on mi pruži dva odijela kakva dotada nikad nisam vidio, te umotasmo u njih crnokošca. A pored njegova groba – govorio je Malik – ljudi se mole za vodu i pored njega mole se Alahu za ono što im je potrebno. Kako je ugodno ono što je u tome smislu rekao jedan pjesnik:

Šetaju srca onih što boga poznaše svog
  Vrtom nebeskim, a gospodnje se zavjese dižu.
Kad piju vino tamo, ono se, tekuć' miješa
  S Tasnimom, vodom onom što tvorca bliskim čini.
Teče tad tajna njina između njih i dragih
  A zaklonjena bit će ona od srdaca drugih.

PRIČA O PRAVEDNIM SUPRUZIMA

Priča se i to da se u Izraelove sinove ubrajao i jedan čovjek koji je bio bolji od svih njih, i da se on usrdno klanjao svome gospodu i odricao se zemaljskoga života, koji bješe odagnao iz svoga srca. I on je imao ženu koja mu je pomagala u poslu i koja mu je bila poslušna u svako doba, a živjeli su od poslužavnika i lepeza koje su izrađivali. Radili su po cijeli dan, a kad bi dan bio na izmaku, muž bi izašao iz kuće, noseći u ruci ono što su izradili, pa bi otišao da hoda po ulicama i putevima, tražeći kupca, da mu to proda. A

(STRANA 491 — 475. NOĆ)

I doniješe jelo, i dovedoše plesače i plesačice, koji stadoše plesati, a djevojka, plemićeva kći, leže na ležaljku pored muslimana, i onda musliman vidje što ga je snašlo . . .

oboje su stalno postili. I jednom, jednoga dana, oni su tako postili i proveli cio dan radeći, a kad je dan bio na izmaku, muž iziđe iz kuće, kao što je obično činio, noseći u ruci ono što su izradili, pa poče tražiti čovjeka koji bi to htio kupiti. I prođe pored vrata jednoga od sinova zemaljskoga života i ljudi koji življahu u blagostanju i bjehu na visokim položajima (a taj je čovjek što je povazdan postio i imao bijelo lice i bio divnoga lika), te ga tako ugleda domaćinova žena i zavolje ga, i ona osjeti u svome srcu veliku naklonost prema njemu. A muž te žene bio je odsutan. I ona pozva svoju sluškinju, pa joj reče: – Možda ćeš se nekako doviti da mi dovedeš toga čovjeka. – Tada sluškinja ode prodavaču i pozva ga da uđe, kako bi kupila od njega nešto od onoga što je nosio u ruci, i tako ga je odvratila od puta kojim bješe pošao . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade četiristo šezdeset deveta noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je sluškinja otišla tome pro- **469.**
davaču, pa ga je pozvala i rekla mu: – Otiđi mojoj gospođi: ona bi da kupi **NOĆ**
nešto od onoga što držiš u rukama, ali najprije treba da pogleda i vidi što je to. – I čovjeku se učini da ta žena govori istinu, pa u tome ne vidje nikakva zla, te uđe u kuću, i sjedne, kao što mu je ona naredila. I žena zatvori vrata za njim, a njena gazdarica iziđe iz svoje sobe, pa uhvati prodavača za košulju i povuče ga k sebi, te ga tako uvede u svoju sobu, a onda mu reče: – Koliko ću te još moliti da ostaneš nasamo sa mnom! Izdalo me je strpljenje, a ova soba je okađena kadivima, i jelo je zgotovljeno, i domaćin neće biti kod kuće večeras. Poklonila sam sebe tebi, mada su me dugo željeli carevi, vođe i oni koji imaju svjetskih dobara, ali ja nisam obraćala pažnju ni na koga od njih.

I žena je dugo govorila, a prodavač nije podizao glave, već je gledao u zemlju, stideći se velikog Alaha i bojeći se da ga on ljuto ne kazni, kao što reče pjesnik:

Kako često između' grijeha velikog
I mene samo stid od Alaha bješe.

I bješe taj stid moj lijek od grijeha tog,
A kad nestane stida – lijeka nema.

I taj je čovjek htio spasiti svoju dušu od nje, ali nije mogao; i on reče: – Hoću da mi daš nešto. – A što? – zapita žena, a čovjek kaza: – Hoću čiste vode, da se njome operem na najvišem mjestu u tvojoj kući, kako bih tamo mogao učiniti nešto i oprati nečistoću, koju ti ne mogu pokazati. – Kuća je velika, te u njoj ima skrovitih mjesta i kutova, a i kućica za čistoću je pripremljena – odgovori mu žena. I prodavač reče: – Hoću samo da se popnem gore. – Popni se s njim na najviši balkon u kući – reče žena svojoj sluškinji, te se ova popne s prodavačem na najviše mjesto, pa mu dade sud s vodom, a sama siđe dolje. A čovjek uze avdes i očita molitvu u dva rakata, pa pogleda u zemlju, želeći da skoči na nju, ali vidje da je zemlja daleko, te se poboja da do nje ne dospije sav skrhan, a potom pomisli na neposlušnost Alahu i na njegovu kaznu, pa mu se učini da je ništavno žrtvovanje svoje

duše i prolijevanje svoje krvi. – Bože moj i gospode – reče on – ti vidiš šta me je snašlo, a moje stanje nije tajna za tebe – tȁ u tvojoj je ruci vlast nad svakom stvari. – I jezik njegova stanja reče u tom smislu:

Duša i srce pokazuju tebe,
I za tajnu ti znaš oduvijek.

Kad progovorim, ja prizivam tebe,
A kad zašutim, ja ti znakove dajem.

O, ti kome se drug dati ne može.
Dođoh ti bijedan i zaljubljen strasno.

Nadam se i mis'o nadu mi krijepi,
Dok mi srce, znaš već, odlijeće sada.

Najteže je kad se duša daje svoja,
Al' mi je to lako kad to hoćeš ti.

Ako me spasiš u milosti svojoj –
Čemu se nadam – to je tvoje pravo.

Potom čovjek skoči s visokoga balkona, a Alah posla jednog anđela koji ga ponese na krilima i spusti čitava na zemlju, bez ijedne ozljede.

A kad je stao čvrsto na zemlju, čovjek oda hvalu Alahu (velik je i slavan on!) za zaštitu koju mu je pružio i za milost koju mu je darovao, pa ode svojoj ženi bez igdje ičega, a bješe već zakasnio. I uđe u kuću, a nije imao ništa, te ga žena zapita zašto je zakasnio i gdje mu je ono što je nosio u rukama, i zapita ga šta je s tim učinio i zašto se vratio bez ičega. I muž joj ispriča u kakvom je iskušenju bio, a ispripovjedi joj i to kako je skočio s onoga mjesta i kako ga je Alah spasio.

– Neka je hvala Alahu što je odvratio od tebe to iskušenje i što je stao između tebe i njega – uzviknu žena, a potom reče: – O, čovječe, naši susjedi su navikli da svake večeri ložimo vatru u peći, te će saznati da nemamo ništa ako vide da danas nemamo vatre. A naša zahvalnost Alahu sastojat će se u tome što ćemo prikrivati svoje siromaštvo i što ćemo večerašnji post pridružiti minulome danu, a i u tome što ćemo noć provesti stojeći Alaha radi.

I ona priđe peći, pa je napuni drvima i naloži vatru, ne bi li tako zavarala svoje susjede, i izgovori ove stihove:

Skrit ću ja tugu svoju i strast što me obuze,
I vatru naložit ću, da susjede zavaram.

Na ono što je gospod sudio, pristat ću ja,
A stid će moj vidjet' on, možda, i oprostit će.

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade noć kojom se puni četiristo sedamdeset noći, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je žena naložila vatru, ne bi li tako zavarala susjede, a zatim je ustala s mužem, pa su oboje uzeli avdes i odstojali molitvu. I odjednom dođe jedna njihova susjeda, pa ih zamoli da joj daju žeravice za vatru iz njihove peći. – Eno ti peći – rekoše joj oni, te žena priđe peći da uzme vatre, pa povika: – Hej, takva i takva, pripazi na svoj kruh dok ti nije izgorio! 470. NOĆ

– Jesi li čuo šta je rekla ta žena? – zapita žena muža. – Idi, pa vidi – odgovori joj muž, te žena ustade i pođe k peći, kad odjednom vidi da je ona puna čistoga, bijeloga kruha. I žena uze pogačice, pa ode mužu, zahvaljujući velikome Alahu za potpunu sreću koju im je dao i veliko dobro koje im je učinio, a potom jedoše kruha i napiše se vode, hvaleći velikog Alaha.

A potom žena reče mužu: – Hajde da se pomolimo velikom Alahu – možda će nam on poslati nešto što će nas izbaviti od mučnog nabavljanja hrane i zamaranja od rada i što će nam pomoći da se predajemo klanjanju Alahu i da mu se uvijek pokoravamo. – Dobro – odgovori muž, koji se zatim pomoli Alahu, a žena reče: – Amen! – poslije njegove molitve, kadli se krov odjednom razdvoji, pa se dolje spusti jedan dragi kamen koji svojim sjajem osvijetli kuću. I muž i žena se počeše još više zahvaljivati Alahu i odavati mu hvalu, jer su se veoma obradovali tome dragom kamenu. I oni su se molili onoliko koliko je htio veliki Alah, a kad je došao kraj noći, oboje zaspaše, i žena usni da je ušla u raj i da je u njemu vidjela mnogo poređanih stolica i namještenih klupica, pa je zapitala: – Kakve su to stolice i klupice? – I bi joj rečeno: – Ovo su stolice za proroke, a ove klupice su za pravične i pravedne ljude. – A gdje je klupica za moga muža toga i toga? – zapita ona, a netko joj reče: – Eno je! – I žena odjednom vidje da se na toj klupici nalazi sa strane jedan otvor. – Kakav je to otvor? – zapita žena, a netko joj reče: – U tom otvoru je bio onaj dragi kamen što je pao s krova vaše kuće.

I žena se probudi iza sna, plačući i tugujući zbog toga što među klupicama za pravedne ljude nije bilo klupice za njena muža. I ona reče mužu: – O, čovječe, pomoli se svome gospodu da opet stavi ovaj dragi kamen na ono mjesto gdje je bio: lakše će nam biti da se borimo s glađu i siromaštvom za ovo malo dana nego da ostane otvor na tvojoj klupici, koja se nalazi među klupicama ljudi punih vrlina. – I njen muž se pomoli gospodu, pa odjednom onaj dragi kamen poletje, podižući se k krovu, a muž i žena ga gledahu. I njih su dvoje živjeli u siromaštvu i pobožnosti, dok nisu otišli na istinu velikom, slavnom Alahu.

PRIČA O AL-HADŽADŽU I MLADIĆU

Priča se i to da je al-Hadžadž-ibn-Jusuf as-Sakafi gonio jednoga čovjeka među velikašima, a kad se ovaj pojavio i našao se između njegovih ruku, al-Hadžadž mu je rekao: – O, Alahov neprijatelju, Alah mi je dao vlast nad tobom! – A potom je rekao: – Odvedite ga u tamnicu, pa ga okujte u tijesne i teške okove, a iznad njega načinite rešetku: neka ne izlazi iz tamnice i neka nitko ne ulazi u nju.

I tako on naredi da toga čovjeka upute u tamnicu, gdje dovedoše kovača i doniješe okove, a kad je kovač udario čekićem, taj je čovjek podigao glavu, pa je pogledao u nebo i rekao: – Zar ne pripada njemu i stvorenje i vlast?

A kad je kovač okovao toga čovjeka, tamničar načini rešetku iznad njega, pa ga ostavi sama i usamljena, i onda zatočenika obuzeše uznemirenost i briga, a jezik njegova straha reče:

O, željo onog što hoće – to hoću ja –
Tvoja milost velika oslonac je moj.

Tajna za te nije šta sa mnom biva,
Ja čekam i hoću samo pogled tvoj.

U tamnicu baciše me, mučiše –
Teško meni samotnom u izgnanstvu.

Spominjem te – sâm sam i tješim se tobom,
A kada ne spavam – ja se time bavim.

Zadovoljan kad si – briga onda nema,
Tä tebi je znano šta u srcu imam.

A kad se spusti noć, tamničar ostavi stražara pored toga čovjeka, pa ode kući, a ujutro dođe da ga obiđe, kad odjednom vidje da su okovi zbačeni, a da od čovjeka nema ni traga ni glasa. I tamničar se poplaši i bješe uvjeren da će umrijeti, te ode kući i oprosti se s obitelji, a zatim stavi u rukav pokrov i mirise, pa ode al-Hadžadžu. A kad se zaustavio pred al-Hadžadžom, ovaj osjeti mirise, te ga zapita: – Šta je to? – O, gospodaru, ja sam donio te mirise – reče tamničar. – A šta te je navelo da to učiniš? – zapita al-Hadžadž, a tamničar mu ispriča šta je bilo s onim čovjekom . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade četiristo sedamdeset prva noć, ona reče:

471. NOĆ

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je tamničar ispričao al-Hadžadžu šta je bilo s onim čovjekom, a al-Hadžadž ga je zapitao: – Teško tebi, a jesi li čuo da je on što rekao? – Jesam – odgovori tamničar; – kad je kovač udario čekićem, taj je čovjek pogledao u nebo i rekao: – Zar ne pripada njemu i stvorenje i vlast? – I al-Hadžadž uzviknu: – Pa zar ti ne znaš da ga je ono što je izgovorio u tvome prisustvu oslobodilo kad tebe nije bilo pored njega? – A jezik okolnosti izgovori u tome smislu ove stihove:

O, gospode, kolikih si me nevolja spasio!
Da te nema, sjesti ne bih mog'o ni ustati.

Tà koliko, si puta – ni broja ne znam –
Odvratio nasreću od nas! O, koliko puta!

PRIČA O KOVAČU KOJEGA NIJE MOGLA OPEĆI VATRA

Priča se i to da je jedan pravednik saznao da se u nekom naselju nalazi jedan kovač koji stavlja ruku u vatru i iz nje vadi komade usijanog željeza, a vatra mu ne prelazi na ruku. I pravednik se uputi u to naselje, raspitujući se o kovaču, te ga ljudi odvedoše njemu; i kad pogleda u nj i zagleda se, pravednik vidje da kovač doista čini ono što su mu pripisivali. I pravednik odgodi svoju stvar do onog vremena kad kovač završava svoj posao, a onda mu dođe, pa ga pozdravi i reče: – Hoću da budem tvoj gost večeras. – I kovač odgovori: – S ljubavlju i zadovoljstvom! – pa odvede pravednika u svoju kuću i večera s njim, a zatim zajedno legoše, ali pravednik nijednom ne vidje da kovač ustaje noću da se moli ili klanja Alahu. – Možda se krije od mene – reče u sebi pravednik, pa ostade u kovačevoj kući i druge i treće noći, ali vidje da kovač dodaje obaveznim molitvama samo one molitve u kojima se iskazuju želje, a provodi samo jedan mali dio noći stojeći. – O, brate – reče pravednik kovaču – čuo sam kakvu ti je milost ukazao Alah i vidio sam da se ona objavljuje u tebi, a zatim sam gledao s kakvom mu se usrdnošću moliš, pa nisam vidio da postupaš kao čovjek čijim se posredstvom čine čuda.

– Ispričat ću ti šta je uzrok tome – reče kovač. – Zaljubio sam se u jednu djevojku koju sam veoma volio i koju sam mnogo puta navodio na grijeh, ali je nisam mogao savladati, jer je ona tražila zaštite u svojoj pobožnosti. I dođe godina suše, gladi i nevolje, te ponestade hrane, a glad bješe sve veća, i tako ja sjeđah, kad odjednom netko zalupa na vrata, te iziđoh i vidjeh da je to ona. – O, brate – reče mi ona – mori me velika glad, te podižem glavu prema tebi, ne bi li me ti nahranio, Alaha radi. – Zar ne znaš kakva je bila moja ljubav prema tebi i šta sam sve podnio zbog tebe? – odgovorih joj ja. – Neću ti dati nimalo hrane dok mi ne daš vlast nad sobom. – Prije ću umrijeti no što ću se oglušiti o Alaha! – reče mi ona, pa se vrati kući, ali mi poslije dva dana opet dođe i reče mi ono isto što mi bješe rekla i prvi put, a ja joj odgovorih isto onako kao što joj bijah odgovorio u početku. I djevojka uđe u kuću, pa sjedne u sobi (a bila je na rubu groba), a kad ja donijeh jelo i stavih ga pred nju, u očima joj se zavrtješe suze i ona uzviknu: – Daj mi malo jela, Alaha radi (velik je i slavan on!) – Ne dam, Alaha mi, ako mi ne daš vlast nad sobom – odgovorih joj ja. I djevojka reče: – Bolje je da umrem nego da me kazni veliki Alah! – i ona ustade, a jelo ostavi . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade četiristo sedamdeset druga noć, ona reče:

472. NOĆ – Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je djevojka rekla: – Bolje je da umrem nego da me kazni Alah! – i da je zatim ustala, izašla iz kuće i izgovorila ove stihove:

Jedini, što si milostiv prema stvorenjima svim,
Ti čuješ da ti se jadam i vidiš šta podnosim.

Nevolja me je snašla i oskudica golema,
Te bi od malo jada mojih riječ zastati mogla.

Ličim na žednu koja vodu pred sobom vidi,
Ali oči popit' ne mogu ni kapi vode te.

Ne vuče me duša da okusim sada jelo to –
Slasti će nestati te, a grijeh će moj vječan biti.

A poslije toga nije je bilo dva dana, a onda je opet došla i zalupala na vrata, te iziđoh i odjednom čuh da je od gladi izgubila glas. – O, brate, dovijanje me je iznurilo, a ne mogu pokazati svoje lice nijednom čovjeku osim tebi. Hoćeš li mi dati da što pojedem, Alaha velikog radi? – Neću, ako mi ne daš vlast nad sobom – rekoh ja, a djevojka uđe u kuću i sjedne u sobi. A ja nisam imao zgotovljena jela, pa ga zgotovih, i kad je jelo bilo zgotovljeno, ja ga stavih u zdjelu jer je na mene sišla Alahova milost, te pomislih: – Teško tebi! Evo žene koja nema dovoljno ni pameti ni vjere, a odriče se hrane, mada ne može opstati bez nje, jer je mori glad. Ona te odbija svaki put, a ti se kloniš poslušnosti velikom Alahu. – I ja uzviknuh: – Bože moj, kajem se pred tobom za ono što mi je bilo došlo u dušu!

Zatim ustadoh, držeći jelo, pa uđoh u onu sobu gdje bijaše žena i rekoh joj: – Jedi, neće ti se dogoditi nikakvo zlo, ovo pripada Alahu (velik je i slavan on!) – I žena podigne oči prema nebu, pa uzviknu: – Bože moj, ako ovaj čovjek govori istinu, ne daj da mu naudi vatra ni u ovom ni u potonjem životu! Tà u tvojoj je ruci vlast nad svakom stvari i ti si dostojan da uslišiš moju molitvu! – I ja je ostavih – nastavi kovač – pa odoh da ugasim vatru u mangalu (a bješe zimsko i hladno vrijeme), i jedna žeravica mi padne na tijelo, ali ja ne osjetih bola, po volji velikog, slavnog Alaha. I u duši mi se zače misao da je uslišana molitva te žene, te uzeh žeravicu u ruku, ali me ona ne opeče; i onda odoh u onu sobu gdje bijaše žena, pa joj rekoh: – Raduj se, Alah je uslišio tvoju molitvu...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade četiristo sedamdeset treća noć, ona reče:

473. NOĆ – Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je kovač rekao: – I ja odoh u onu sobu gdje bijaše žena, pa joj rekoh: – Raduj se, Alah je uslišio tvoju molitvu! – a žena ispusti iz ruke onaj komad pa uzviknu: – O, bože, kao što si mi na njemu pokazao ono što sam željela i kao što si uslišio moju molitvu, tako mi uzmi i dušu! Tà u tvojoj je ruci vlast nad svakom stvari! – I Alah uze djevojčinu dušu toga istoga časa i trenutka (neka joj se smiluje Alah!), a jezik okolnosti reče u tom smislu:

Za milostinju dođe na njegova vrata,
U tuzi svojoj k njemu put tražeći.

Al' strašću zanesen, on se nadao
Da će s njom pohotu zadovoljit' svoju.

A nije znao šta će Alah htjeti.
Te kajanje dođe, mada nije mislio on.

Obilje Alah šalje nama svima,
A nema li njega, pođi ti k njemu.

PRIČA O BOGOMOLJCU I OBLAKU

Priča se i to da je među Izraelovim sinovima bio jedan čovjek koji je spadao u bogomoljce čuvene sa svoje pobožnosti, zaštićen od grijeha i hvaljen zbog svog suzdržljiva života; kad se on molio, njegov gospod je slušao njegovu molitvu, a kad bi on zatražio nešto od njega, gospod bi ga obdario time i ispunio bi mu želju.

I taj je čovjek putovao po zemljama i planinama i provodio noći stojeći, a veliki mu je Alah dao vlast nad jednim oblakom, koji je išao za njim svuda, ma kamo on pošao, i iz tog oblaka padala je na nj obilna kiša, koja mu je služila za uzimanje avdesa i piće. I to je trajalo sve dotle dok u jedno vrijeme nije popustila usrdnost toga čovjeka, a onda Alah odvoji od njega oblak i prestade obraćati pažnju na nj, te bogomoljca obuze velika tuga, i dugo potraja njegova žalost, i on je neprestano tugovao za onom milošću koja mu je prije bila darovana, i uzdisao je, i jadikovao, i bio žalostan.

A onda se jedne noći među noćima dogodi da on zaspa, a netko mu reče u snu: – Ako hoćeš da ti Alah vrati tvoj oblak, otiđi tome i tome caru, u taj i taj grad, pa ga zamoli da se on pomoli gospodu za tebe. Veliki Alah vratit će ti oblak i dotjerat će ti ga zahvaljujući blagoslovu njegovih pravednih molitava. – A zatim taj što je govorio izgovori ove stihove:

Otiđi sada emiru dobrom
S potrebom svojom silnom, velikom.

Pomolit će se on, a Alah će
Dognati tebi kišu obilnu.

Uzdigao se on nad carevima
I uzvišen je – ravna mu nema.

Kod njega ćeš naći djela takva
Da ćeš radostan i veseo biti.

Idi sad preko pustara, planina,
A čim odahneš, kreni opet dalje.

I taj je čovjek išao, prolazeći preko zemalja, dok naposljetku nije ušao u grad koji mu bješe spomenut u snu, a onda je zapitao gdje je car, te mu ljudi

pokazaše put koji vodi k njemu. I čovjek pođe k dvoru, kad odjednom vidi: pred dvorskim vratima sjedi u velikom naslonjaču jedan sluga u raskošnom odijelu. I čovjek se zaustavi, pa izgovori pozdrav, a sluga mu odgovori i zapita ga: – Šta ti je potrebno? – Ja sam čovjek kome je učinjeno nažao, pa sam došao caru da mu predam svoju molbu – odgovori bogomoljac, a sluga mu reče: – Danas mu ne možeš otići; on je odredio jedan dan u tjednu za ljude koji mu podnose molbe i oni tada odlaze caru, a to je taj i taj dan.

I bogomoljac pomisli da nije lijepo od cara što se skriva od ljudi, te reče: – Kako on može biti jedan od prijatelja našeg Alaha (velik je i slavan on!), kad se tako ponaša! – I bogomoljac ode, pa poče čekati da dođe taj dan koji mu bješe spomenut. – A kad nastade dan koji mu je spomenuo vratar – govoraše bogomoljac – ja dođoh i vidjeh pred vratima ljude kako čekaju da im car odobri da uđu. I ja stajah s njima dok ne iziđe vezir u divnom odijelu, a pred njim bjehu sluge i robovi. I vezir reče: – Neka ulaze ljudi koji podnose molbe! – I oni uđoše, pa i ja uđoh s njima i vidjeh cara kako sjedi, a pred njim stoje velikaši njegova carstva, poređani po svome činu i stupnju. I vezir ustade, pa poče privoditi caru jednoga za drugim, dok tako ne dođe red i na mene, a kad me vezir privede, car me pogleda, pa reče: – Dobro došao, čovječe s oblakom! Posjedi malo dok ne uzmognem razgovarati s tobom. – I ja nisam znao što da mislim o carevim riječima, a vidio sam da je on uzvišen i pun dostojanstva. A kad je presudio ljudima i završio posao s njima, car je ustao, pa poustajaše i vezir i velikaši carstva, a zatim me car uze za ruku, pa me odvede u svoj dvor. I ja vidjeh pred dvorskim vratima jednoga crnoga roba u divnom odijelu, nad čijom glavom bješe obješeno oružje, a s desne i lijeve strane bjehu štitovi i lukovi, a on stade pred carem i pohita da prihvati njegovu zapovijed i učini ono što mu je bilo potrebno. A potom rob otvori dvorska vrata, te car uđe (a moja je ruka bila u njegovoj ruci). I ja odjednom ugledah ispred njega jedna mala vrata, koja on sam otvori, pa uđe u porušenu sobu, u kojoj nije bilo ničega osim molitvenog ćilima i nekoliko palmovih listova.

Potom car svuče odijelo koje je imao na sebi, pa obuče grubu gornju haljinu od bijele vune i stavi na glavu kapu od pusta. I car sjede, pa me posadi pored sebe, a zatim viknu svojoj ženi: – O, takva i takva! – a ona mu odgovori: – Ovdje sam! – Znaš li tko nam je gost danas? – zapita car, a njegova žena reče: – Znam, to je čovjek s oblakom. – Iziđi, ništa ti se neće dogoditi zbog njega – reče joj car – i ja odjednom vidjeh da je ta žena nalik na utvaru i da joj lice blista kao mjesec, a da na sebi ima vunenu gornju haljinu i veo . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade četiristo sedamdeset četvrta noć, ona reče:

474. NOĆ

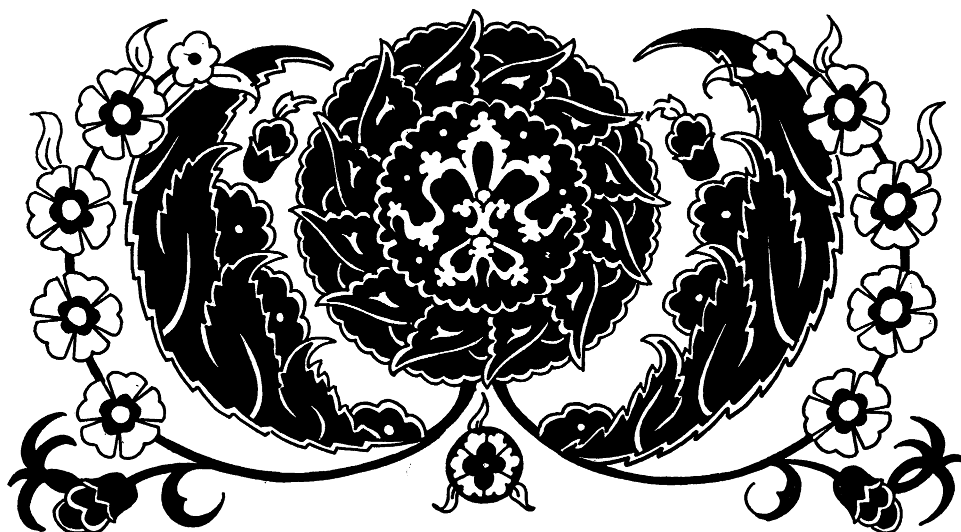
– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je car pozvao svoju ženu, koja je ušla, a lice joj je blistalo kao mjesec i na njoj je bila gruba haljina od vune i veo. – O, brate – zapita me car – hoćeš li saznati kakva je naša povijest, ili da se pomolimo za tebe, a ti da se udaljiš? – Ne, hoću da čujem vašu povijest, jer to najviše želim – odgovori bogomoljac, a car mu reče: – Moji očevi i djedovi

smjenjivali su se u carstvu i dobivali ga u nasljeđe, najstariji od najstarijega, dok tako ne pomriješe i dok vlast nije prešla u moje ruke. I Alah htjede da mi to bude mrsko, te mi se prohtje da putujem po zemlji, a da ljudske poslove ostavim samim ljudima, ali se potom poplaših da ne nastane metež među ljudima, pa da ne propadnu zakoni i da se ne raspadne vjersko jedinstvo, te ostavih sve onako kako je i bilo. I svakome čovjeku odredih plaću, po obukoh carsko odijelo, a ispred vrata postavih robove, ne bi li oni ulijevali strah zlim ljudima i odgonili ih od dobrih ljudi, i zavedoh stroge kazne, a kad sve to posvrših, uđoh u svoju kuću, pa svukoh carsko odijelo i obukoh ovo što vidiš na meni. A ovo je kći moga strica, koja sudjeluje u mome suzdržljivom životu i koja mi pomaže da se odajem pobožnosti. Danju izrađujemo rogoznice od ovoga palmova lišća, te se od zarade možemo omrsiti predveče, i nad nama je prošlo tako oko četrdeset godina, a mi smo svejednako u takvom stanju. Ostani s nama, dakle (neka ti se smiluje Alah!) dok ne prodamo rogoznice, pa ćeš se i ti omrsiti s nama i prenoćit ćeš kod nas, a potom ćeš otići s onim što ti je potrebno, ako to zaželi veliki Alah. – A kad nastade kraj dana – govorio je bogomoljac – dođe jedan sluga visoka rasta, pa uđe i uze one rogoznice što su ih oni izradili i uputi se s njima na trg. On ih prodade za karat, pa za taj novac kupi kruha i boba, a zatim donese to, te se ja tako omrsih s carem i njegovom ženom i prenoćih kod njih. A kad zarudje zora, car reče: – O, bože, evo tvoga roba koji te moli da mu vratiš njegov oblak; tȁ ti to možeš učiniti. Bože moj, pokaži da si ga saslušao i vratio mu njegov oblak! – I njegova žena reče: – Amen! – a oblak odjednom izraste na nebu. – Evo dobre vijesti! – reče mi car, i onda se ja oprostih s njim, pa odoh, a oblak je išao sa mnom kao i prije. A poslije toga Alah je uslišio svaku moju molitvu iz poštovanja prema njima, pa ma za što da sam mu se molio, te izgovorih ove stihove:

Gospod robova ima, što ih međ' svima izabra,
I srce im vrtom premudrosti njegove hodi.

Pokrete njihova tijela sad je obustavila
Ta tajna prečista što je u grudima nose.

Vidim ih kako šute, pokorni gospodu svom,
Sve tajne vidješe jasno pogledom svojim tajnim.

DVIJE PRIČE O KRŠĆANKAMA KOJE SU PREŠLE NA ISLAM

PRIČA O MUSLIMANU I KRŠĆANKI

PRIČA SE DA JE GOSPODAR PRAVOVJERNIH Omar-ibn-al-Hatab opremio muslimansku vojsku za borbu protiv neprijatelja u Siriji i da je ta vojska opsjela surovom opsadom jednu od njihovih tvrđava. A među muslimanima bjehu dva brata koje je Alah obdario jarošću i odvažnošću u borbi protiv neprijatelja, te emir te tvrđave reče svojim vojvodama i junacima koji stajahu pred njim: – Da smo zarobili ili ubili ta dva muslimana, ja bih vas izbavio od ostalih muslimana.

I oni su neprestano pleli zamke tim muslimanima i dovijali se da ih uhvate i razapinjali klopke za njih, a broj onih koji su ih vrebali veoma se povećao, te tako zarobiše jednoga od ta dva muslimana, a drugi pogibe kao mučenik. I zarobljenog muslimana odvedoše caru te tvrđave, a ovaj ga pogleda, pa reče: – Snaći će nas nevolja ako ubijemo ovoga muslimana, a nije dobro ni da ga vratimo . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade četiristo sedamdeset peta noć, ona reče:

475. NOĆ – Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je emir pogledao muslimana, pa je rekao: – Snaći će nas nevolja ako ubijemo ovoga muslimana, a nije dobro ni da ga vratimo. Htio bih da on prijeđe na kršćansku vjeru, pa da nam pomaže i da bude naša potpora.

A jedan od plemića reče: – O, emire, ja ću ga navesti na grijeh, te će se okaniti svoje vjere. Arabljani veoma vole žene, a ja imam divnu i savršenu kće-

rku; ako je ugleda, ona će mu zacijelo osvojiti srce. – Predajem ti ga i odvedi ga – reče emir, te ga plemić odvede svojoj kući i obuče svojoj kćeri haljine koje su povećale njenu ljepotu i dražest, a potom dovede toga čovjeka i uvede ga u sobu. I doniješe jelo i dovedoše plesače i plesačice, koji stadose plesati, a djevojko, plemićeva kći, leže na ležaljku pored muslimana, i onda musliman vidje što ga je snašlo, te se pomoli velikom Alahu da ga zaštiti, a obori oči i zabavi se klanjanjem svome gospodu i čitanjem Kurana.

A on je imao lijep glas i umješnost koja ostavlja traga u duši, te ga je djevojka zavoljela velikom ljubavlju i oduševila se njime s velikom strašću. I mladić je činio to sedam dana, a djevojka je govorila: – O, kad bi pristao da ja prijeđem na islam! – I jezik njenoga stanja izgovarao je ove stihove:

Da l' ćete se udaljit' kad srce čezne za vama?
Dušu dat ću vam ja, a srce je kuća vaša.

Pristajem da ostavim sve svoje i rodbinu,
I vjeru pred kojom oštrica britkoga mača čeka.

Tvrdim da osim Alaha drugoga boga nema!
Dokaz je tako jak da u to ne sumnjam više!

A kad je djevojku izdalo strpljenje i kad joj se svalio teret na dušu, ona se bacila na zemlju pred mladićem i uzviknula: – Tako ti tvoje vjere, hoćeš li me saslušati? – A šta ćeš mi to reći? – zapita je mladić, a djevojka mu reče: – Izloži mi islamsko učenje. – I mladić joj izloži islamsko učenje, te se ona preda Alahu, i očisti se, pa je mladić nauči kako se valja moliti. A kad je učinila to, djevojka reče: – O, brate, ja sam prešla na islamsku vjeru samo radi tebe, jer želim da se zbližim s tobom. – Islam – odogovori joj mladić – zabranjuje brak bez dva mjerodavna svjedoka, otkupa i staraoca, a ja ne mogu naći ni svjedoka, ni staraoca, ni otkupa. Ako se možeš nekako dovinuti da iziđemo iz ovoga mjesta, ja se nadam da ćemo dospjeti do islamskih zamalja, a obećavam ti da u islamskoj vjeri neću imati druge žene osim tebe. – Dovinut ću se – reče djevojka, pa pozva oca i majku i reče im: – Muslimanovo srce je omekšalo, te je on zaželio da prijeđe na našu vjeru. Ja sam mu prinosila ono što hoće od mene, ali mi je on rekao: – Neugodno mi je to u gradu u kojem su ubili moga brata. Kad bih izišao odavde i kad bi mi se srce utješilo, ja bih učinio ono što se hoće od mene. Neće biti loše da mene i njega odvedete u neki drugi grad, a onda ja jamčim i vama i caru da ću učiniti ono što hoćete.

I djevojčin otac ode njihovu emiru, pa ga obavijesti o tome, a emir se obradova velikom radošću i naredi da djevojku i mladića odvedu u ono naselje koje ona bješe spomenula. I tako njih dvoje odoše, i stigoše u to naselje, gdje provedoše cio dan, a kad se na njih spusti noć, krenuše na put, prelazeći preko putova, kao što reče neki pjesnik:

Rekoše oni: – Dođe vrijeme odlasku,
Ja kazah: – Koliko put prijete odlaskom!

Svejedno mi je – da po pustinji idem
I da prevaljujem jednu milju za drugom.

Ma u koju zemlju da moj dragi ode,
Otići ću tamo, ja, bijedni sin puta.

Samo moja strast moj će vođa biti
I put će mi pravi pokazati uvijek.

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade četiristo sedamdeset šesta noć, ona reče:

476. NOĆ – Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da su zarobljeni musliman i djevojka proveli ostatak dana u naselju u koje bjehu došli, a kad se nad njih spustila noć, oni krenuše na put, prelazeći preko puteva, i tako su išli cijelu noć. I mladić je jahao brzoga konja, dok je djevojku posadio iza sebe, pa su tako prelazili preko zemalja dok se nije približilo jutro. I mladić je skrenuo s puta, pa je spustio djevojku na zemlju, a zatim oboje uzeše avdes i očitaše jutarnju molitvu.

I dok se to tako zbivalo, oni odjednom začuše zveket oružja, zveckanje đemova i topot kopita. – O, takva i takva, to su kršćani koji nas gone i koji su stigli. Šta sad da smislimo, kad je konj sustao i zamorio se, te ne može prevaliti ni jedan hvat puta? – Teško tebi, zar si se prestrašio i poplašio? – zapita ga djevojka. – Jesam – odgovori mladić, a ona mu reče: – A gdje je ono što si mi govorio o moći svoga gospoda i o tome da on pritiče u pomoć onome koji traži njegovu pomoć? Hajdemo ovamo, pa da mu se pomolimo i da ga prizovemo – možda će nam on pomoći svojom pomoću i smilovati se na nas. – Divno je to što si kazala, Alaha mi – uzviknu mladić, pa se oboje počeše moliti velikom Alahu, a mladić izgovori ove stihove:

Zaista, potreban si mi svakog časa,
Pa ma na glavi imao vijenac i krunu.

Ti si najveća potreba moja, a kad bih
Postig'o što hoću, za nju ne bih ni znao.

Tȁ ničeg nema što bi mi ti uskratio –
Ne, rijeka darežljivosti tvoje bujna teče.

Al' me od tebe zakloni neposlušnost moja.
Dok svjetlost sveoproštajna sija, o, blagi!

O, ti što tugu goniš, nevolju odagnaj!
Tȁ tko će, ako ne ti, brigu odagnati?

I dok se on tako molio i dok je djevojka izgovarala »Amen«! poslije njegove molitve (a čulo se kako se približuju konji u trku), mladić odjednom ču riječi svoga mučenički poginulog brata, koji mu reče: – O, brate, ne boj se i ne tuguj, poslanici su stigli Alahu, a on vam je poslao svoje anđele, da vam budu svjedoci prilikom zaključenja vašega braka. Veliki Alah se hvali vama pred svojim anđelima, i on vam je dao nagradu sretnika i mučenika i za vas je stvo-

rio zemlju. Sutra ujutro ćeš biti na bregovima al-Medine, a kad se budeš sreo s Omarom-ibn-al-Hatabom, isporuči mu moj pozdrav i reci mu: – Neka te Alah nagradi svakim dobrom za islam! Bio si iskren i usrdan.

Potom anđeli podigoše glas, zaželjevši mira mladiću i njegovoj ženi, i rekoše: – Veliki Alah ju je načinio tvojom ženom dvije hiljade godina prije no što je stvorio Adama.

I oni bjehu ispunjeni radošću, ushićenjem, osjećajem sigurnosti i veselosti, i ojačala je njihova vjera i pošli su dobro utrtim putem bogobojažljivih, a kad zarudje zora, očitaše jutarnju molitvu.

A Omar-ibn-al-Hatab običavao je čitati jutarnju molitvu krajem noći i ponekad je odlazio u mihrab, a iza njega bila su dva čovjeka. A kad nastade taj dan, Omar je pošao u mihrab, pa je pročitao jednu suru, a zatim je poželio mir prisutnima i pogledao u one koji bjehu s njim, pa je rekao: – Hajdemo u susret mladencima!

I ljudi koji su bili s njim našli su se u čudu i nisu shvatili njegove riječi, i onda je Omar pošao ispred njih, a oni su išli za njim, te su tako došli do medinskih gradskih vrata.

A kad se pojavila svjetlost, onaj je mladić ugledao uzvišenje na kojem se nalazi al-Medina, pa je pošao k gradskim vratima, a njegova je žena išla za njim.

I kad je došao do gradskih vrata, Omar i muslimani dočekaše mladića i zaželješe mu mira, a kad su svi ušli u grad, Omar naredi da se priredi svadbena gozba. I došli su muslimani, pa su jeli, a mladić je otišao svojoj ženi, i Alah je dao da mu ona izrodi djecu . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade četiristo sedamdeset sedma noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je mladić otišao svojoj ženi, i 477. NOĆ
Alah je dao da mu ona izrodi djecu koja su se borila na Alahovu putu i čuvala
čast svoga roda svojom slavom. Kako je divno ono što je o tome rekao pjesnik:

Vidiš da pred vratima sad tuguješ i tužiš,
A pred moliocima svim odgovor ne čuješ.

Kada te gnjev porazi ili te jadi more,
A kad su vrata dragog zavjesom zaklonjena,

Nesretniče, Alaha svog još danas prizovi
I kaj se, kô što se pred njim kajahu svi ljudi.

Možda će kiša oproštajna sprati sve što bješe,
A grešnici će bogato nagrađeni biti.

Tȁ sužanj se spasava, ma u okovima bio,
I u tamnicu bačeni slobodni postaju.

I oni su živjeli najugodnijim životom i u najvećoj radosti dok im nije došla Rušiteljica uživanja i Rastavljateljica skupova.

PRIČA O IBN-AL-HABASU I KĆERI KRŠĆANSKOG CARA

Priča se i to da je govorio Ibrahim-ibn-al-Havas: – U jedno vrijeme poželje mi duša da odem u bezbožničku zemlju. I ja počeh obuzdavati svoju dušu, ali je ne mogoh obuzdati, jer ona nije odustajala od toga, i nastojah da odagnam od sebe tu pomisao, ali ona nije odlazila; i onda sam otišao i prolazio kroz nevjerničke zemlje, lutajući po njima, a Alah me zaštićivao svojim staranjem i brižljivo me čuvao, te su svi kršćani što sam ih sretao obarali poglede preda mnom i udaljavali se od mene.

I naposljetku dođoh u jedan od njihovih gradova, pa pred gradskim vratima ugledah mnogo naoružanih robova koji su držali u rukama željezne kukaste štapove. A kad su me ugledali, robovi skočiše na noge, pa me zapitaše: – Jesi li liječnik? – Jesam – odgovorih im, a oni mi rekoše: – Odgovaraj caru! – I tako me odvedoše svome caru, te odjednom vidjeh da je to veliki car i da ima divno lice. A kad uđoh, car me pogleda, pa me zapita: – Jesi li liječnik? – Jesam – odgovorih, a car reče robovima: – Odvedite ga njoj, a njemu kažite kakvi su uvjeti prije no što joj ode. – I robovi me izvedoše, pa mi rekoše: – Car ima kćer koja boluje od teške bolesti, a liječnici nisu bili kadri da je izliječe, te je car ubijao svog liječnika koji je dolazio da je liječi i od čijeg liječenja nije imala nikakve koristi. Gledaj na što ćeš se odlučiti, dakle.

– Car me je uputio njoj – rekoh im ja. – Uvedite me dakle u njenu odaju. – I dovedoše me do vrata one odaje u kojoj bješe careva kći, a ja im priđoh i zalupah na njih, pa odjednom čuh kako ona viče iz sobe: – Uvedite mi liječnika koji zna neobičnu tajnu! – A zatim izgovori ove stihove:

Otvarajte vrata – došao je liječnik!
    Mene pogledajte – ja tu tajnu znam.

O, bliski dokle će dalek biti još,
    I dalek dokle će blizak mi biti?

Međ' vama, izgnana, nalazim se ja,
    A pravedni bliskog posla meni sad.

Vjerskim smo srodstvom vezani oboje,
    I kô zaljubljeni sastasmo se mi.

Na sastanak on me pozva, a onda
    Daleko bješe kudilac i zlotvor.

Grdnje i karanja okan'te se vi,
    Jer ja vam više odgovarat' neću!

Na prolazno neću ni gledati ja,
    Već samo za vječnim težit ću uvijek.

I odjednom jedan starac otvori vrata, pa mi reče: – Uđi! – te ja uđoh i vidjeh da je soba okićena svakojakim cvijećem, a u jednome uglu bješe spuš-

tena zavjesa i otuda dopirahu slabi jecaji koji su dolazili iz omršavjela tijela. I ja sjedoh prema zavjesi, pa htjedoh izgovoriti pozdrav, ali se sjetih njegovih riječi (blagoslovio ga i pozdravio Alah!): – Nemojte prvi željeti mira Židovima ili kršćanima, a ako se sretnete s njima na putu, satjerajte ih na najuži put – te se suzdržah. A djevojka povika iza zavjese: – Kamo pozdravi jednoboštva i predanosti Alahu, o, Havase? – I mene to začudi – govorio je Havas – te zapitah djevojku: – Kako si me prepoznala? – A djevojka mi odgovori: – Kad su srca i umovi čisti, jezik jasno govori o onome što je skriveno u tajnim mislima. Jučer sam se molila Alahu da mi pošalje koga od svojih prijatelja, ne bih li se oslobodila njegovom pomoći, pa se iz jednoga kuta u mojoj sobi razlegao ovaj usklik: – Ne tuguj, poslat ćemo ti Ibrahima-al-Havasa!

– Šta je to s tobom? – zapitah djevojku, a ona mi reče: – Prošle su već četiri godine otkako mi je bljesnula očigledna istina, koja je moj sugovornik i prijatelj, moj rođak i moj drug! A moji rođaci su me pogledali i pretpostavljali i ovo i ono, pripisujući mi bjesomučnost, ali su mi zadavali jada svi liječnici koji su mi dolazili, a uznemirivali me svi posjetioci. – A šta te je dovelo do toga do čega si dospjela? – zapitah djevojku, a ona mi reče: – Očigledni dokazi i jasna znamenja: kad jasno vidiš put, vidjet ćeš i vođenoga i vođu.

I dok sam ja tako razgovarao s djevojkom, odjednom dođe onaj starac što joj bješe dodijeljen na službu, pa je zapita: – Šta je učinio tvoj liječnik? – A djevojka mu reče: – Saznao je od čega bolujem i pogodio kakav mi lijek treba ...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade četiristo sedamdeset osma noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je onaj starac zapitao djevojku: 478.
– Šta je učinio tvoj liječnik? – a ona mu je odgovorila: – Saznao je od kakve NOĆ
bolesti bolujem i pogodio kakav mi lijek treba. – I ja vidjeh da je starcu to milo i da je zadovoljan, jer je pokazao svoju ljubav i naklonost prema meni. – I starac ode caru, pa mu ispriča sve, a car ga je podsticao da mi odaje svoje poštovanje, te sam tako odlazio u pohode djevojci punih sedam dana. I ona me zapita: – O, Abu-Isače, kad ćemo se preseliti u islamsku zemlju? – a ja joj odgovorih: – Kako da te čovjek izvede odavde i tko se može usuditi da to učini? – Onaj koji je tebe doveo meni i koji te je uputio amo – kaza djevojka, a ja uzviknuh: – Divno je to što si rekla!

A kad nastade naredni dan, mi iziđosmo na vrata te tvrđave i od ljudskih očiju zakloni nas onaj koji treba samo da kaže »Neka bude«! kad što zaželi, pa da to i bude. – I ja ne vidjeh nikoga koji bi bolje podnosio post i stajanje za vrijeme molitve od te djevojke – govorio je ibn-al-Havas. – Ona je proživjela sedam godina u blizini Alahova hrama, pa joj je došao suđeni čas, te je preminula, a mekanska zemlja joj je grob. Neka je Alah obaspe svojom nebeskom milošću i neka blagoslovi zemlju koja ju je primila.

PRIČA O PROROKU KOME JE BOG OBJAVIO PRAVDU I DRUGE PRIPOVIJESTI

PRIČA O PROROKU KOME JE BOG OBJAVIO PRAVDU

PRIČA SE DA SE JEDAN PROROK KLANJAO ALAHU na jednoj visokoj planini, pod kojom je tekao potok, pa je danju sjedio na vrhu te planine i spominjao velikog Alaha, a ljudi ga nisu vidjeli, dok je on gledao njih kad su prilazili potoku.

Dok je taj prorok sjedio tako jednoga dana i gledao u potok, odjednom naiđe jedan konjanik, jašući konja, pa sjaha i položi na zemlju jednu torbu koju je bio objesio konju o vrat. I on se odmori i napi vode, pa ode i ostavi kesu u kojoj bješe novac, kad odjednom potoku priđe jedan čovjek, koji uze torbu s novcem, pa se napi vode i ode, a ne bi mu ništa. A poslije njega dođe jedan drvosječa, koji je nosio na leđima težak naramak drva, pa sjedne kraj potoka da se napije vode, kad odjednom priđe prvi konjanik, koji bješe tužan, pa zapita drvosječu: – Gdje je ona torba što je ovdje bila? – Ne znam šta je bilo s njom – odgovori drvosječa, a konjanik isuka mač, pa udari drvosječu i ubi ga.

I konjanik poče tražiti torbu u odijelu toga drvosječe, ali ne nađe ništa, te ode svojim putem, a onaj prorok onda uzviknu: – O gospode, jedan je uzeo hiljadu dinara, a drugi je poginuo ni kriv ni dužan! – I Alah kaza proroku: – Bavi se svojom pobožnošću, a vladanje carstvom nije tvoj posao. Otac onoga konjanika silom je oduzeo hiljadu dinara od toga čovjeka, pa sam ja dao sinu

pravo da uzme novac svoga oca. A drvosječa je ubio oca onoga konjanika, te sam ja pružio sinu mogućnost da se osveti. – I reče taj prorok: – Nema boga osim tebe! Hvala ti! Ti znaš ono što je skriveno ...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade četiristo sedamdeset deveta noć, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Alah rekao: – Bavi se svojom pobožnošću! – i ispričao mu cijelu istinu o toj stvari, a da je prorok onda uzviknuo: – Nema boga osim tebe! Hvala ti! Ti znaš ono što je skriveno! 479. NOĆ

PRIČA O VOZARU I PRAVEDNOM MLADIĆU

Priča se i to da je jedan pravednik govorio: – Bio sam vozar na egipatskom Nilu i prevozio s istočne na zapadnu obalu. I dok sam jednoga dana sjedio u čamcu, odjednom se pored mene zaustavi jedan starac sa svetačkim licem, pa me pozdravi. I ja mu odgovorih na pozdrav, a on me zapita: – Hoćeš li me prevesti, velikog Alaha radi? – Hoću – odgovorih mu, a starac reče: – A hoćeš li me nahraniti, velikog Alaha radi? – Hoću! – odgovorih mu, te on uđe u čamac, a ja ga prevezoh na istočnu obalu. A starac je imao na sebi zakrpane tralje i u rukama držao torbu i štap.

I on mi reče, spremajući se da iziđe iz čamca: – Htio bih ti nešto ostaviti u amanet. – A šta? – zapitah ga, a on mi reče: – Kad nastane sutrašnji dan, tebi će pasti na pamet da mi dođeš u podnevno doba, te ćeš doći i naći ćeš me mrtva pod onim drvetom. Okupaj me, pa me umotaj u pokrov koji ćeš mi naći pod glavom, a zatim me ukopaj u ovaj pijesak, pošto se najprije pomoliš Alahu nada mnom. Uzmi ove tralje, torbu i štap, a kad ti dođe jedan čovjek i zatraži ti ih, predaj mu ih.

– I mene začudiše njegove riječi – govorio je pripovjedač – i tako prespavah tu noć, a izjutra počeh čekati da dođe ono vrijeme koje bješe spomenuo starac, ali kad dođe podnevno doba, ja zaboravih ono što mi on bješe rekao, a potom, o molitvi poslije ručka, dođe mi to u glavu, te brzo odoh tamo i nađoh starca mrtva pod onim drvetom. I nađoh mu pod uzglavljem nov pokrov koji je mirisao na mošus, pa okupah starca i umotah ga u pokrov, a kad se pomolih na njim, iskopah mu raku i ukopah ga, pa pređoh preko Nila i dođoh na zapadnu obalu uveče, noseći starčeve prnje, torbu i štap.

A kad nastade jutro i kad otvoriše gradska vrata, ja ugledah jednoga mladića koji je nekada bio kradljivac i koga sam poznavao: on je imao na sebi fino odijelo, a na ruci mu bjehu tragovi kane. I on je išao dok nije došao do mene, a kad je došao do mene, on me zapita: – Jesi li ti taj i taj? – Jesam – odgovorih mu, a on mi reče: – Daj mi ono što ti je ostavljeno u amanet. – A šta je to? – zapitah ga, a on mi reče: – Tralje, torba i štap. – A tko ti je kazao gdje su? – zapitah ja, a mladić kaza: – Sve što znam jest to da sam prošle noći bio na svadbi toga i toga i da nisam spavao, već sam pjevao dok

se nije približilo jutarnje doba. I onda legoh da se odmorim, kad se odjednom jedan čovjek zaustavi kraj mene, pa mi reče: – Veliki je Alah uzeo dušu toga i toga, Alahova prijatelja, a tebe je postavio za njegova zamjenika. Idi dakle tome i tome vozaru, pa uzmi njegove tralje, njegov štap i njegovu torbu, koje mu je on ostavio za tebe.

– I tada ja izvadih te stvari – govorio je pravednik – pa ih dadoh mladiću, koji je svukao svoje odijelo i obukao tralje, a zatim me ostavio i otišao, i ja sam zaplakao kad sam ostao bez toga.

A kad se spustila noć na mene, ja zaspah i usnih gospoda, koji mi reče: – O, robe moj, zar ti je teško što sam bio milostiv prema jednom od svojih robova i što sam ga vratio sebi? To je moja milost, a ja je darujem kome hoću, jer je u mojoj ruci vlast nad svakom stvari. – I onda ja izgovorih ove stihove:

Zaljubljeni i dragi nemaju šta da žele:
Sve želje, ako znaš to, zabranjene su njima.

Ako iz milosti hoće da ti blizak bude
Ili da ode opet, zamjerit' ne može mu se.

Kad se rastaneš s njim, pa za nasladu ne znaš,
Idi, jer slatko ti biti neće da s njim ostaneš.

A ako tvoja strast kad dušom mojom zavlada,
Il' ako me uzda ljubavi u smrt odvede,

Ostavi me onda il' blizak budi – svejedno –
Tà za sretnoga sramota nije kad ga ostave.

Voleći te, ja hoću da zadovoljan budeš –
A dalek želiš li da budeš – i to je dobro.

PRIČA O PRAVEDNIKU KOJI JE POSTAO CAR

Priča se i to da je jedan od najboljih Izraelovih sinova imao mnogo novaca, a imao je i pravedna i blagoslovljena sina. I tome čovjeku dođe smrt, te njegov sin sjedne kraj njegova uzglavlja, pa mu reče: – O, gospodaru, pouči me – a otac mu reče: – O, sinko, nemoj se kleti Alahom ni u svojoj pobožnosti ni u svojoj nepobožnosti.

A zatim taj čovjek umre, a sin ostade sam poslije smrti svoga oca; i o njemu dočuše pokvarenjaci među Izraelovim sinovima, pa mu počeše dolaziti ljudi koji mu govorahu: – Kod tvoga oca je ostalo toliko i toliko moga novca, a ti to znaš. Daj mi ono za što mi je on jamčio, a ako mi ne daš, zakuni se.

I sin se pridržavao onoga što mu bješe ostavljeno u amanet, te je davao sve što bi tko tražio, a ljudi ga nisu ostavljali dok mu nije ponestalo novaca i dok nije zapao u veliku oskudicu.

A taj je mladić imao pravednu i blagoslovljenu ženu, koja mu bješe rodila dvoje djece. I on reče svojoj ženi: – Ljudi sve više traže, a ja sam im davao

nemilice, dok sam im imao šta davati, ali mi sada nije ostalo ništa, te ćemo nas dvoje biti u iskušenju ako još tko zatraži nešto od mene. Najbolje će biti da spasimo svoje duše i da odemo u neko mjesto gdje nas nitko ne poznaje, pa da tamo životarimo iza ljudskih leđa. Tako on ode sa ženom i svoje dvoje male djece na more – govorio je pripovjedač – na znajući kamo da se uputi, ali Alah sudi i nitko ne može otkloniti ono što on dosudi! I jezik sudbine toga čovjeka je govorio:

O, ti što dom napusti svoj, dušmana bojeć se.
Laknulo ti je tek onda kad si iz njega otišao.

Daljina nek te ne plaši, ta često slavan biva
Tuđinac u tuđini, daleko od kuće svoje.

Kad bi u školjci biser bio uvijek zatvoren,
Carski mu vijenac nikad stanište ne bi bio.

I lađa se razbi, a taj čovjek ispliva držeći se za jednu dasku, a žena ispliva držeći se za drugu dasku, pa isplivaše i djeca, držeći se za daske. I rastaviše ih valovi, pa je žena dospjela u jedno naselje, a jedan je dječak dospio u drugo naselje, dok su drugoga dječaka izvukli iz mora ljudi sa neke lađe; što se pak tiče čovjeka, njega su valovi izbacili na jedan usamljeni otok. I on iziđe na taj otok, pa uze avdes, služeći se morskom vodom, te izgovori azan i očita molitvu . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade noć kojom se puni četiristo osamdeset noći, ona reče:

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je taj čovjek izišao na taj otok 480. NOĆ
i da je onda uzeo avdes, služeći se morskom vodom, a zatim je izgovorio azan i očitao molitvu, pa mu odjednom iz mora dođoše raznobojni ljudi, koji se počeše moliti s njim. A kad je svršio to, čovjek priđe jednome drvetu koje se nalazilo na tom otoku, pa utaži glad voćem koje nabra s njega, a zatim nađe jedan potok, te se napi vode iz njega, i oda hvalu Alahu. I tako je on proveo tri dana, moleći se, i iz mora su izlazili ljudi, pa su se i oni molili onako kako se on molio, a kad prođoše tri dana, čovjek ču kako ga netko zove: – O, pravedni čovječe što poštuješ svoga oca i uvažavaš dostojanstvo svoga gospodara, nemoj tugovati! Alah će ti nadoknaditi ono što ti je izmaklo iz ruku. Na ovome otoku ima skrivenoga blaga i bogatstava i korisnih stvari, a Alah hoće da ih ti naslijediš. To blago nalazi se na ovom otoku, na tome i tome mjestu; otvori ga, a ja ću ti dovesti lađe. Budi milostiv prema ljudima i zovi ih da ti dođu. Alah će dati da ti budu naklonjena njihova srca.

I čovjek ode na to mjesto na otoku, a Alah mu otkri skriveno blago, te mu počeše dolaziti ljudi s lađama, a on im je činio dobra i govorio im: – Možda ćete mi vi dovesti ljude, pa ću im ja dati to i to i namijenit ću im to i to. – I ljudi su mu dolazili iz raznih zemalja i iz raznih mjesta, i nije prošlo ni deset godina, a otok naseliše ljudi, i oni izabraše toga čovjeka za svoga cara.

I on je bio milostiv prema svakome koji je tražio zaklona kod njega, te se o njemu pronese glas širom cijele zemlje.

A njegov stariji sin naišao je na jednoga čovjeka koji se postarao o njegovu učenju i obrazovanju; drugi pak njegov sin naišao je na jednoga čovjeka koji ga je odgojio i dao mu lijepo obrazovanje i naučio ga trgovati, a što se tiče njegove žene, ona je naišla na jednoga trgovca koji joj je povjerio svoj novac i obećao joj da je neće prevariti, već da će joj pomagati u njenu pokoravanju Alahu.

A taj je trgovac putovao s tom ženom i plovio lađom i odlazio u razne zemlje, a vodio ju je sa sobom u svako mjesto u koje bi mu se prohtjelo da ode.

A stariji sin je dočuo kako je slavan taj car, te se uputio njemu, ne znajući tko je on, a kad je došao caru, ovaj mu je povjerio svoje tajne i uzeo ga za svoga pisara.

A i drugi sin je čuo za toga pravičnoga i pravednoga cara, te se i on uputio njemu, mada nije znao tko je on. I kad mu je on došao, car mu povjeri nadzor nad svojim poslovima.

Oba mladića provedoše tako neko vrijeme u carevoj službi, a nisu prepoznali jedan drugoga.

A onaj trgovac kod kojega je bila žena također je čuo kako je milostiv taj car i kako čini dobra ljudima, te je uzeo neke raskošne tkanine i rijetkosti iz svoje zemlje koje su se smatrale za neobične, pa je otplovio lađom, a poveo je i ženu, i on je plovio sve dotle dok nije stigao do obale toga otoka. I kad je stigao, trgovac ode caru i odnese mu svoje poklone, a car ih pogleda i veoma im se obradova, a zatim naredi da se trgovcu dâ bogata nagrada. A među trgovčevim poklonima bješe i neko bilje, te car zatraži da mu trgovac kaže kako se ono zove i kako ga valja upotrijebiti. Potom car reče trgovcu: – Ostani noćas kod nas . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade četiristo osamdeset prva noć, ona reče:

481. NOĆ

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je car rekao trgovcu: – Ostani noćas kod nas – a da mu je trgovac kazao: – Ja imam na lađi jednu ženu koju čuvam kao zjenicu oka, pa sam joj obećao da njene stvari neću povjeravati nikome, već da ću ih sam čuvati. To je jedna pravedna žena, koja me je usrećila svojim molitvama, dok su njena mišljenja bila blagoslov za mene. – Poslat ću joj pouzdane ljude – reče car – pa će oni provesti noć pored nje i čuvati sve ono što ima.

I trgovac pristade na to i ostade kod cara, a car posla ženi svoga pisara i svoga opunomoćenika, rekavši im: – Idite i čuvajte noćas lađu ovoga čovjeka, ako to hoće veliki Alah. – I mladići odoše i ukrcaše se na lađu, pa jedan sjedne na krmu, a drugi na pramac, i tako provedoše jedan dio noći spominjući Alaha. A potom jedan mladić reče drugome: – O, takav i takav, car nam je naredio da čuvamo lađu, te se bojimo da ne zaspimo. Hodi ovamo, da po-

razgovaramo o onome što se zbiva i o tome kakva smo sve dobra i iskušenja vidjeli. – O, brate – reče drugi mladić – moje iskušenje sastoji se u tome što me je sudba odvojila od oca, majke i brata koji se zvao isto tako kao i ti, a to se dogodilo stoga što je naš otac otišao iz toga i toga grada i plovio morem, pa su počeli puhati nepovoljni vjetrovi koji su se smjenjivali, te se tako razbila naša lađa i Alah nas je rastavio.

Kad je čuo to, drugi brat zapita: – A kako ti se zvala majka, o, brate? – Tako i tako – odgovori prvi brat. – A kako ti se zvao otac? – zapita ga brat, a on mu odgovori: – Tako i tako! – I onda brat pojuri k bratu i uzviknu: – Alaha mi, ti si zaista moj brat!

I braća počeše pričati jedan drugome šta im se dogodilo dok su bili maloljetni, a majka je slušala njihov razgovor, ali se nije odala, već je ulila sebi u dušu da bude strpljiva. A kad je svanula zora, jedan brat reče drugome: – – Hajdemo, o, brate, da porazgovaramo u mojoj kući – a brat mu reče: – Dobro! – te tako obojica odoše. I onda dođe onaj čovjek, pa nađe ženu veoma tužnu, te je zapita: – Šta te je to zadesilo i snašlo? – A žena mu odgovori: – Poslao si mi noćas neke ljude, a oni su poželjeli od mene nešto ružno, te sam zbog toga veoma tužna. – I trgovac se naljuti, pa ode caru i ispriča mu šta su učinili ljudi u koje on ima povjerenja, te ih car brzo pozva (a veoma ih je volio, jer je bio uvjeren da su vjerni i pobožni), a zatim posla ljude da pozovu onu ženu, kako bi ona mogla reći svojim ustima šta su oni učinili. I ženu dovedoše caru, a on je zapita: – Šta si vidjela da su radili ovi ljudi u koje ja imam povjerenja? – O, care – odgovori mu žena – tako ti velikog Alaha, gospodara višnjega prijestolja, hoćeš li im narediti da ponove ono što su rekli jučer? – Recite mi šta ste to govorili i nemojte ništa zatajiti! – reče im car.

I oni ponoviše ono što bjehu rekli, a car odjednom ustade i kriknu iz svega glasa, pa pojuri k mladićima, i zagrli ih, i uzviknu: – Alaha mi, vi ste zaista moja djeca! – I žena skine koprenu s lica, pa reče: – A ja sam, Alaha mi, njihova majka! – I tako se svi sastadoše, i potom su živjeli najslađim i najugodnijim životom dok im nije došla smrt.

PRIČA O ABU-L-HASANU I GUBAVCU

Priča se i to da je govorio Abu-l-Hasan: – Često sam odlazio u Meku, a ljudi su išli u stopu za mnom, jer mi je bio poznat put, a pamtio sam gdje su pojila. I dogodi se da mi se jedne godine prohtje da odem u sveti Alahov hram i da posjetim grob njegova proroka, te rekoh u sebi: – Znam put, pa ću otići sam.

I tako sam išao dok nisam došao do al-Kadisije i dok nisam ušao u nju, a onda sam otišao u džamiju, i u džamiji ugledah jednoga gubavca kako sjedi u mihrabu. I gubavac me ugleda, pa mi reče: – O, Abu-l-Hasane, molim te da mi dopustiš da putujem s tobom u Meku. – A ja pomislih: – Bježao sam

I on je bio milostiv prema svakome koji je tražio zaklona kod njega, te se o njemu pronese glas širom cijele zemlje.

A njegov stariji sin naišao je na jednoga čovjeka koji se postarao o njegovu učenju i obrazovanju; drugi pak njegov sin naišao je na jednoga čovjeka koji ga je odgojio i dao mu lijepo obrazovanje i naučio ga trgovati, a što se tiče njegove žene, ona je naišla na jednoga trgovca koji joj je povjerio svoj novac i obećao joj da je neće prevariti, već da će joj pomagati u njenu pokoravanju Alahu.

A taj je trgovac putovao s tom ženom i plovio lađom i odlazio u razne zemlje, a vodio ju je sa sobom u svako mjesto u koje bi mu se prohtjelo da ode.

A stariji sin je dočuo kako je slavan taj car, te se uputio njemu, ne znajući tko je on, a kad je došao caru, ovaj mu je povjerio svoje tajne i uzeo ga za svoga pisara.

A i drugi sin je čuo za toga pravičnoga i pravednoga cara, te se i on uputio njemu, mada nije znao tko je on. I kad mu je on došao, car mu povjeri nadzor nad svojim poslovima.

Oba mladića provedoše tako neko vrijeme u carevoj službi, a nisu prepoznali jedan drugoga.

A onaj trgovac kod kojega je bila žena također je čuo kako je milostiv taj car i kako čini dobra ljudima, te je uzeo neke raskošne tkanine i rijetkosti iz svoje zemlje koje su se smatrale za neobične, pa je otplovio lađom, a poveo je i ženu, i on je plovio sve dotle dok nije stigao do obale toga otoka. I kad je stigao, trgovac ode caru i odnese mu svoje poklone, a car ih pogleda i veoma im se obradova, a zatim naredi da se trgovcu dâ bogata nagrada. A među trgovčevim poklonima bješe i neko bilje, te car zatraži da mu trgovac kaže kako se ono zove i kako ga valja upotrijebiti. Potom car reče trgovcu: – Ostani noćas kod nas . . .

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade četiristo osamdeset prva noć, ona reče:

481. NOĆ

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je car rekao trgovcu: – Ostani noćas kod nas – a da mu je trgovac kazao: – Ja imam na lađi jednu ženu koju čuvam kao zjenicu oka, pa sam joj obećao da njene stvari neću povjeravati nikome, već da ću ih sam čuvati. To je jedna pravedna žena, koja me je usrećila svojim molitvama, dok su njena mišljenja bila blagoslov za mene. – Poslat ću joj pouzdane ljude – reče car – pa će oni provesti noć pored nje i čuvati sve ono što ima.

I trgovac pristade na to i ostade kod cara, a car posla ženi svoga pisara i svoga opunomoćenika, rekavši im: – Idite i čuvajte noćas lađu ovoga čovjeka, ako to hoće veliki Alah. – I mladići odoše i ukrcaše se na lađu, pa jedan sjedne na krmu, a drugi na pramac, i tako provedoše jedan dio noći spominjući Alaha. A potom jedan mladić reče drugome: – O, takav i takav, car nam je naredio da čuvamo lađu, te se bojimo da ne zaspimo. Hodi ovamo, da po-

razgovaramo o onome što se zbiva i o tome kakva smo sve dobra i iskušenja vidjeli. – O, brate – reče drugi mladić – moje iskušenje sastoji se u tome što me je sudba odvojila od oca, majke i brata koji se zvao isto tako kao i ti, a to se dogodilo stoga što je naš otac otišao iz toga i toga grada i plovio morem, pa su počeli puhati nepovoljni vjetrovi koji su se smjenjivali, te se tako razbila naša lađa i Alah nas je rastavio.

Kad je čuo to, drugi brat zapita: – A kako ti se zvala majka, o, brate? – Tako i tako – odgovori prvi brat. – A kako ti se zvao otac? – zapita ga brat, a on mu odgovori: – Tako i tako! – I onda brat pojuri k bratu i uzviknu: – Alaha mi, ti si zaista moj brat!

I braća počeše pričati jedan drugome šta im se dogodilo dok su bili maloljetni, a majka je slušala njihov razgovor, ali se nije odala, već je ulila sebi u dušu da bude strpljiva. A kad je svanula zora, jedan brat reče drugome: – – Hajdemo, o, brate, da porazgovaramo u mojoj kući – a brat mu reče: – Dobro! – te tako obojica odoše. I onda dođe onaj čovjek, pa nađe ženu veoma tužnu, te je zapita: – Šta te je to zadesilo i snašlo? – A žena mu odgovori: – Poslao si mi noćas neke ljude, a oni su poželjeli od mene nešto ružno, te sam zbog toga veoma tužna. – I trgovac se naljuti, pa ode caru i ispriča mu šta su učinili ljudi u koje on ima povjerenja, te ih car brzo pozva (a veoma ih je volio, jer je bio uvjeren da su vjerni i pobožni), a zatim posla ljude da pozovu onu ženu, kako bi ona mogla reći svojim ustima šta su oni učinili. I ženu dovedoše caru, a on je zapita: – Šta si vidjela da su radili ovi ljudi u koje ja imam povjerenja? – O, care – odgovori mu žena – tako ti velikog Alaha, gospodara višnjega prijestolja, hoćeš li im narediti da ponove ono što su rekli jučer? – Recite mi šta ste to govorili i nemojte ništa zatajiti! – reče im car.

I oni ponoviše ono što bjehu rekli, a car odjednom ustade i kriknu iz svega glasa, pa pojuri k mladićima, i zagrli ih, i uzviknu: – Alaha mi, vi ste zaista moja djeca! – I žena skine koprenu s lica, pa reče: – A ja sam, Alaha mi, njihova majka! – I tako se svi sastadoše, i potom su živjeli najslađim i najugodnijim životom dok im nije došla smrt.

PRIČA O ABU-L-HASANU I GUBAVCU

Priča se i to da je govorio Abu-l-Hasan: – Često sam odlazio u Meku, a ljudi su išli u stopu za mnom, jer mi je bio poznat put, a pamtio sam gdje su pojila. I dogodi se da mi se jedne godine prohtje da odem u sveti Alahov hram i da posjetim grob njegova proroka, te rekoh u sebi: – Znam put, pa ću otići sam.

I tako sam išao dok nisam došao do al-Kadisije i dok nisam ušao u nju, a onda sam otišao u džamiju, i u džamiji ugledah jednoga gubavca kako sjedi u mihrabu. I gubavac me ugleda, pa mi reče: – O, Abu-l-Hasane, molim te da mi dopustiš da putujem s tobom u Meku. – A ja pomislih: – Bježao sam

od suputnika, pa kako onda da putujem s gubavcem? – Neću putovati ni s kim – rekoh zatim, a čovjek ne kaza ništa. A kad nastade jutro, ja krenuh sam na put i bijah sam dok ne stigoh u al-Akabu. I onda uđoh u džamiju, a kad uđoh u nju, ugledah onoga gubavca. – Neka je slava Alahu! – pomislih – kako li je to on došao ovamo prije mene? – A gubavac podigne glavu, pa mi se osmjehnu i reče: – O, Abu-l-Hasane, za slaboga se čini ono čemu se čudi silnik!

I ja provedoh tu noć u nedoumici zbog onoga što sam vidio, a ujutro pođoh sam na put. I kad dođoh do Arafa, uputih se u džamiju, kad odjednom vidim onoga čovjeka kako sjedi u mihrabu! I ja pojurih k njemu i uzviknuh: – O, gospodaru, molim te da putuješ sa mnom! – pa mu počeh cjelivati noge, ali mi gubavac reče: – Ne mogu to učiniti! – I ja udarih u plač i ridanje onda kad njemu bješe zabranjeno da putuje sa mnom, a gubavac mi reče: – Smatraj da to nije ništa i da ne vrijedi zbog toga plakati...

I Šeherezadu zateče jutro, te ona prekine priču koju je započela po carevu odobrenju, a kad nastade četiristo osamdeset druga noć, ona reče:

482. NOĆ

– Doprlo mi je do ušiju, o sretni care, da je Abu-l-Hasan rekao: – I ja udarih u plač i ridanje onda kad njemu bješe zabranjeno da putuje sa mnom, te mi on reče: – Smatraj da to nije ništa i da ne vrijedi plakati i prolijevati suze zbog toga! – A zatim gubavac izgovori ove stihove:

Ti plačeš zbog daljine, mada si sam kriv za nju,
I odgovor tražiš onda kad ga ne može biti.

Vidio si bolest moju i boljke vanjski znak,
I rekao: – Bolestan je, i nikuda ne može stići.

Ne vidiš li da Alah (velik je i preslavan on!)
U milosti svojoj daje sve što mu ište rob.

Kad bih bio onakav kakva me vide ljudi,
I kad bi bila teška bolest, kô što se čini,

A hrane imao ne bih, da bih mogao stići
Do mjesta kud poslanici idu gospodu ljudi svih,

Ja imam tvorca svog, čija je milost skrivena,
I kome ravna nema, i od kog spasa nema.

Idi ti s mirom, dakle, tuđina ostavi sad –
Jer kad je izgnanik sâm – s Bogom on prijateljuje.

I ja odoh, a kad god bih poslije toga došao u koje mjesto da se odmorim, vidio bih da je on prije mene stigao u nj. A kad stigoh u al-Medinu, izgubi se gubavcu svaki trag i o njemu ne bi glasa.

A ja se sretoh s Abu-Jazidom Bistamskim i Abu-Bekrom aš-Šablijem i s nekolicinom šeika, pa im ispričah svoju povijest i potužih im se na ono što mi se bješe dogodilo, a oni mi rekoše: – Poslije toga više ne možeš putovati s njim. To je Abu-Džafar Gubavi, u čije se ime ljudi mole da naiđu oblaci i da pada kiša, a po čijem blagoslovu mogu biti uslišene njihove molitve. – A

kad čuh te njihove riječi, ja još više zaželjeh da se sretnem s njim, te se počeh moliti Alahu da me sastavi s njim.

I dok sam ja stajao na Arafu, odjednom me netko povuče odostrag, te se okrenuh i vidjeh da je to taj čovjek. A kad ga ugledah, ja viknuh iz svega glasa i padoh onesviješten, a kad dođoh k sebi, ne nađoh onoga čovjeka. I zbog toga me obuze još veća tuga i tijesni mi postaše putevi, te se počeh mohiti velikom Alahu da mi dâ da ga vidim. I prođe samo malo dana, pa me on odjednom povuče odostrag, a kad se okrenuh, on mi reče: – Preklinjem te da mi priđeš i da zatražiš od mene ono što ti je potrebno. – I ja zamolih da očita za mene tri molitve: prvu – da mi Alah omili siromaštvo; drugu – da ne zaspim s nekom imovinom, i treću – da mi Alah dâ da pogledam u njegov plemeniti lik. I on očita za mene te tri molitve, pa ga nestade, a Alah usliši njegove molitve: prvo, Alah mi omilje siromaštvo, te mi sad, Alaha mi, ništa nije milije na svijetu od njega; i drugo, ima već nekoliko godina kako nisam proveo nijednu noć s nekom imovinom, a ipak me Alah nije primorao da oskudijevam u čemu bilo. I ja se zaista nadam da će Alah ispuniti i treću moju molbu i da će je uslišiti kao i one prve dvije – tà on je velikodušan i svemilostiv. Neka se smiluje Alah onome koji je rekao:

Isposnikov ukras su molitve i dostojanstvo,
A odijelo su mu pak same tralje i prnje.

Blijedo mu je lice ukras sav; tà događa se
Da i mjesečev lik ukrasi tako blijedi krug.

Iznurilo je isposnika dugo bdjenje noćno
I suze što mu obilno teku i očiju.

I prijatelj mu je u kući tad – spominjanje,
I samo svemoćni noću s njime razgovara.

Od isposnika pomoći traže svi koji ištu,
A isto tako i životinje sve i ptice.

Radi ubogoga bog sva iskušenja šalje,
I kišom milosti svoje obasipa nas sve.

Kad on Alaha moli da gorke nevolje minu,
Krvnik je propao već, a nasilnik smrt će naći.

Od teške boljke boluju božja stvorenja sva,
A on je darežljiv i brižan liječnik bolnika svih,

Lik mu se sija: pogledaš li mu lice kad,
Srce postaje čisto, a njegova svjetlost bljesne.

O, ti što bi da ih napustiš, ne poznajuć' ih,
Odvojen teškim bremenom od njih, nesretan si.

Da ćeš s njima biti nadaš se, al' okovan si,
I od onog što želiš teško te breme dijeli.

Kad bi im vrline znao, slušao bi ih ti –
Bujice suza zbog njih iz očiju bi ti tekle.

Kad hunjavicu tko ima, cvijeće mu ne miriše;
Zaista, posrednik zna koliko odijelo vrijedi.

Pohitaj Gospodu svom, moli ga za zbliženje,
Možda će pomoći vrijeme tvojoj težnji.

Odahnut ćeš tad od neizmjerne mržnje ljudske,
Dobivši sve ono što želiš i sve što voliš.

Za onog koji moli, veoma milostiv on je,
I gospod jedini on je, i pokorilac.

BILJEŠKE

[1] »... *njegovo je oko jače očaravalo nego Harut*«. — Harut i Marut su imena dvaju anđela što se spominju u Kuranu, koji su sablažnjavali ljude svojom ljepotom.

[2] *Gad,* vrsta šiblja, koje raste na pijesku, a gori sjajnim plamenom i daje veoma vruću žeravicu.

[3] Riječ je o drugoj, trećoj, trideset šestoj, sto dvanaestoj, sto trinaestoj i sto četrnaestoj glavi (suri) Kurana.

[4] Po narodnom vjerovanju, koje se ogleda i u Kuranu, na zemlju baca sjenu sedam nebesa, koja se nalaze jedno iznad drugoga. I »zemalja« ima sedam, a zemlja na kojoj živimo viša je i bliža donjem nebu od ostalih. Po pučkom vjerovanju, donje nebo sačinjeno je od smaragda, dok je drugo nebo od bijeloga srebra, itd.

[5] »... *prijeđe rastojanje od četiri karata*«. — Riječ karat, koju su Arabljani uzeli iz grčkog jezika, prvobitno je značila zrnce roščića. Prema tome, kao mjera za površinu četiri karata su mjera ravna površini koju mogu pokriti četiri takva zrna.

[6] *Abaija,* sukneni konjski pokrivač, koji se stavlja preko sedla.

[7] »... *Sulejmanov ćilim.*« — Prema legendi, Sulejman (Salamun) je imao leteći sag, koji su mu izatkali džinovi od svile i zlata. Taj je sag, prema legendi, nosio ne samo Sulejmana već i njegovu vojsku, konje i deve.

[8] Gatanje na pijesku jedan je od omiljenih načina predskazivanja budućnosti na muslimanskom Istoku. Neka ravna površina (ili daščica) pokrila se slojem pijeska ili brašna, u kojem bi vrač načinio prstom četiri reda jamica, koje bi onda prema utvrđenom redu zatrpavao, a na temelju figure koju bi prikazivale nezatrpane jamice utvrđivao jesu li predznaci dobri ili loši.

[9] »... *na morska vrata*«. — Arapska riječ *bahr* znači more, ali može značiti i veliku rijeku. U Egiptu je to bio i Nil. Prema tome su u ovom slučaju »morska vrata« zapravo kairska gradska vrata prema Nilu.

[10] Man-ibn-Zaida bio je državnik i vojskovođa, a umro je u drugoj polovini 7. stoljeća. U arapskoj književnosti sačuvano je mnogo priča o Manovoj neizmjernoj darežljivosti.

[11] *Mameluk* (doslovno: onaj koji ima svoga gospodara), na arapskom je uglavnom naziv za bijele robove. Crni robovi obično se nazivaju *abdima.*

[12] *Kufa,* bogati grad u Iraku, u donjoj Mezopotamiji, osnovana je oko 640. godine naše ere. Počela je opadati u 13. stoljeću, u vrijeme najezde Mongola. Danas su od nje ostale samo ruševine.

[13] »Numa« znači: sreća, napredak.

[14] »... *zaštita Zejda il' Amre«.* — Zejd i Amra su imenice kojima Arabljani označuju neodređena lica (otprilike kao u nas »ovaj ili onaj«).

[15] *Hadžadž-ibn-Jusuf,* znameniti državnik i vojskovođa iz vremena vladavine Omejada, svemoćni upravljač Iraka, umro je 714. godine. Bio je izvrstan govornik i veoma energičan, a zbog njegove velike odanosti vladarima iz dinastije Omejada mnogi mu historičari pripisuju svakakve nepravde i zločine.

[16] »... *neka za sreću ne zna Suda i neka ne bude lijepa Džumla«.* — Igra riječi zasnovana na značenju imenica: »Sud« znači: sreća, a »Džuml« znači: ljepota.

[17] »... *napisa kufskim slovima«.* — Kufskim rukopisnim pismenima nazvana su oštra, uglasta rukopisna pismena koja su donedavna smatrana za prototip arapskih rukopisnih pismena. Danas je utvrđeno da je naporedo s kufskim pismom već u prvo doba islama postojalo ovalno pismo, slično običnim brzopisnim pismenima. Kufskim pismom pisana je većina starih i dosad sačuvanih prijepisa Kurana.

[18] »... *i kao da Musu opet vratiše njegovoj majci«.* — Musa je, kao što je već rečeno, arapski oblik Mojsijeva imena. Prema Bibliji, majka je budućeg osnivača židovske vjere, kad se rodio, stavila u jednu košaru i pustila ga da plovi po Nilu. Tu je košaru uhvatila kći jednog faraona i odlučila da sama odgoji dijete, pa mu je za dojilju dovela rođenu majku.

[19] »... *Jusufov plašt donijeȣe starcu Jakubu«.* — Aluzija na biblijsku priču o Josipu i njegovu starcu Jakovu, kome su sinovi donijeli Josipovu odjeću.

[20] *Barš,* narkotično sredstvo u kojem ima opijuma i nekog bilja. U Egiptu se upotrebljavalo nekoliko vrsta barša, od kojih je jedan izazivao želju za pjevanjem dok je od drugog čovjek postajao razgovorljiv, od trećeg pak imao vidne halucinacije, itd.

[21] »... *rumskoga mukarara i malo kitajske kubebe.«* — Što je mukarar, o kojem se govori u »1001 noći«, danas je teško utvrditi, ali je vjerojatno da je to iskvareni naziv nekog bilja. — *Kubeba* je ljekovita biljka iz porodice papra.

[22] *Mamunija,* kolač od tijesta, koji se u Evropi naziva marcipanom.

[23] *Ala-ad-din* znači: »onaj koji ima madeže« (doslovno: »otac madeža«). To je u vezi s onim što je prije spomenuto, tj. da je dijete imalo madeže na licu.

[24] »... *sultan nastanjenih Arabljana«.* — Riječ »sultan« upotrijebljena je ovdje metaforički i to treba shvatiti kao »najugledniji među nastanjenim Arabljanima«, tj. među građanima.

[25] *Fatiha,* naziv prvog poglavlja (sure) Kurana. Po svome sadržaju odgovara kršćanskom »očenašu«. Obično se čitala prilikom zaključenja kakve pogodbe, prije početka nekog rada ili u svečanim prilikama.

[26] *Sidi-Abd-al-Kadira Giljanski,* čuveni propovjednik i mistik iz Giljana u Perziji, osnivač derviškog reda kadijevaca. Pokrivač o kojem se ovdje govori bio je namijenjen grobu Abd-al-Kadira, koji je sahranjen u Bagdadu.

[27] *Rafiditi,* pristalice jedne od sekta kojima je dan zajednički naziv šijita. Šijiti smatraju da je poslije Muhamedove smrti zakoniti poglavar muslimanske zajednice bio Muhamedovo posvojče Ali-ibn-Abu-Talib, dok su kalifi koji su mu prethodili — Abu-Bekr, Omar i Osman — bili uzurpatori. Šijiti priznaju pravo na kalifat samo izravnim Alijinim potomcima — imamima. Šijitstvo je u Perziji od 14. stoljeća postalo državnom vjerom.

[28] *Nafisa,* čuvena svetica, praunuka kalifa Alije. Njen grob nalazi se u Kairu.

[29] »... *to se može učiniti samo pomoću zamjenika*«. — Ako je triput izgovorio formulu razvoda, muž se može oženiti ženom s kojom se razveo tek poslije njene prethodne udaje za nekog drugog i razvoda s tim drugim mužem (»zamjenikom«).

[30] »... *ja sam šeik jedne tekije*«. — Tekija je derviška zgrada u kojoj se obavljaju derviški obredi, poput samostana. Svaka tekija ima svoga šeika, tj. starješinu.

[31] »*Sutra ćemo ti skuhati jednu kemijsku smjesu*«. — Ovdje se misli na neku tajanstvenu smjesu pomoću koje se obični metali mogu pretvoriti u zlato.

[32] *Kanopus* (Kanopa), najsjajnija zvijezda iza Siriusa. Vidi se samo u zemljama koje se nalaze južno od 37 paralele, te se u arapskim zemljama jedva izdiže iznad horizonta.

[33] *Al-Iskanderija,* Aleksandrija. Primjedba da je to »blagoslovljeni grad, i oko njega zelenilo« očito je metafora, jer Aleksandrija je okružena samo pustinjom i morem.

[34] *Ajas,* grad u Kilikiji, na južnoj obali Aleksandrijskog zaljeva. U 13. stoljeću bio je to veoma napredan grad, a ako 1400. godine i administrativno središte. Danas je malo mjesto bez naročitog značenja.

[35] »... *obješeni ima na objema petama imena dvojice monaha*« — tj. Abu-Bekra i Omara. Kao što je već rečeno, šijiti (a rafiditi su se ubrajali među njih) smatrali su za uzurpatore sve Alijine prethodnike na kalifskom prijestolju. Oni su često ispisivali imena spomenutih kalifa na đonu svoje obuće, ne bi li ih tako stalno gazili.

[36] »... *nadjenuti ime Aslan*«. — Turska riječ *aslan* znači: lav.

[37] *Al-Furkan,* jedan od naziva Kurana, a upotrebljava se u smislu riječi *otkrovenje.*

[38] »... *onaj koji je daleko umrijet će*«. — Proročica se služi riječima »onaj koji je daleko« u želji da ne izgovori carevo ime i da ne kaže da će baš on poginuti.

[39] »... *Zu-l-Kuda, car Himjarićana.*« — Himjarićani su južnoarapsko pleme koje je bilo naročito moćno u prvim stoljećima naše ere, kad se pod njegovom vlašću našao velik dio južne Arabije i neke oblasti u Istočnoj Africi.

[40] *Hatim-al-Tai,* polulegendarni pjesnik predmuslimanske epohe; umro je u 6. stoljeću naše ere. U očima svojih potomaka, Hatim je oličenje staroarabljanskih ideala, i pripisuju mu se svakojake vrline, naročito darežljivost i gostoljubivost.

[41] *Man-ibn-Zaida,* vojskovođa i državnik iz jednog od prvih stoljeća islama (ubijen je oko 770. god. naše ere); kao i Hatim-at-Tai, i Man se proslavio svojom darežljivošću.

[42] Nije jasno kako je ovaj grad nazvan Laptaitom. Prema legendi, skriveno blago što se spominje u ovoj knjizi nalazilo se u jednom predgrađu stare španjolske prijestolnice Toleda.

[43] *Ibrahim-ibn-Al-Mahdi* (774—839) preoteo je prijestolje svome sinovcu al-Mamunu i zadržao ga od 817. do 819. godine. — *Ar-Rej,* grad u sjeverozapadnoj Perziji, u blizini Teherana.

[44] »... *Salul ili pak Amir«.* — Salul i Amir su imena arapskih plemena.

[45] »... *u sedmom imamu iz rebra Adamova«.* — Imam je duhovni i svjetovni poglavar muslimanske vjerske zajednice, a u ovom slučaju bio je isto što i kalif. Al-Mamun je nazvan »sedmim imamom« kao sedmi vladar iz dinastije Abasida.

[46] *Ritl,* mjera za tekućinu, otprilike pola litre.

[47] »... *odjednom se uhvati za pokrove na Ćabi«.* — Odvajkada postoji običaj da se sveti kamen u Ćabi pokriva tkaninom; komadi toga pokrova smatraju se amajlijom, te čuvari Ćabe odrezuju komadiće tkanine toga pokrivača i prodaju ih hadžijama.

[48] ... *vrata bjehu od glatkoga drveta«.* — »Glatko drvo« je tikovo drvo, tikovina, koje raste u suhim oblastima prednje Indije, u Burmi na Javi i u Istočnoj Africi. Tikovo drvo je veoma tvrdo i odolijeva i djelovanju vode i insekata, pa se kao odlična građa upotrebljava i za brodove.

[49] »... *ti si Ibrahim, a Makama evo doista«.* — Makam (potpunije: Makam Ibrahim — Ibrahimovo mjesto) je mala zgrada u porti mekanskoga hrama, u blizini svetog kamena. U njoj se čuva kamen na kojem je navodno stajao Avram (Ibrahim), koji je, po legendi, i podigao Ćabu.

[50] »... *ja ću se triput razvesti sa Zubejidom«.* — Zakletva trostrukim razvodom (vidi i bilješku 29) jedna je od najsvečanijih zakletava, jer gaženje te zakletve povlači za sobom razvod braka poslije kojeg muž nema prava da ponovo uzme razvedenu ženu.

[51] *Abu-Jusuf,* čuveni poznavalac zakona (umro je 728. god.), imao je velik utjecaj na Haruna ar-Rašida.

[52] »... *do isteka zakonskog roka za čišćenje«.* — »Zakonski rok za čišćenje« je vrijeme za koje se razvedena žena ili robinja koja je već imala snošaj s muškarcem ne može udati ni stupiti u novi brak. Običaj privremene bezbračnosti uveden je još u predislamsko vrijeme, a može se objasniti potrebom da se otkloni sumnja u pogledu očinstva djeteta koje rastavljena žena može roditi. Utvrđeni rok »čišćenja« za robinje iznosi dva mjeseca i pet dana.

[53] *Halid-ibn-Abd-Alah-al-Kasri,* kalifov namjesnik u Iraku od 724. do 738. godine; umro je 739. godine.

[54] »... *da je Harun ar-Rašid razapeo Džafara Barmakida«.* — Priča o tome kako se Harun ar-Rašid okrutno i nepravedno obračunao sa svojim ljubimcem Džafarom Barmakidom jedan je od popularnih sižea arapske književnosti. U posljednje vrijeme oborene su legende po kojima je Džafar Barmakid imao neograničeni utjecaj na kalifa; prisni odnosi između vezira i njegova vladara vjerojatno su se zasnivali na homoseksualnoj ljubavi.

Prema legendi, Džafar Barmakid se po želji Haruna ar-Rašida oženio kalifovom sestrom, ali je taj brak morao biti fiktivan, jer je Harun ar-Rašid želio time postići

jedino to da zadrži uza se i svoju sestru i Džafara. Međutim, Džafar je prekršio taj uvjet, i kalif se tako razljutio na nj da je naredio da ga objese. Nema sumnje da su za to ubojstvo u stvari postojali posve drugi razlozi.

[55] »*... zatim odoh šerifovoj kući*«. — Šerifima (»uglednim ljudima«) Arabljani su sve do 10. stoljeća nazivali sve predstavnike uglednih kuća. Kasnije su se tako počeli nazivati isključivo potomci al-Hasana i al-Husejina, sinova Alije-ibn-Abu-Talida i Fatime, kćeri proroka Muhameda.

[56] »*... i izgovori oba simbola vjere*«. — Muslimanski simbol vjere sastoji se iz dva člana: tvrdim da nema boga do Alaha i da je Muhamed njegov prorok.

[57] »*... pa je zagrli onako kako ljam grli alif*«. — Aluzija na posljednje slovo u arapskoj abecedi, koje je sastavljeno od dva slova — od »ljama« i »alifa«.

[58] Aluzija na oblike pojedinih slova: dok »alif« ima oblik uspravne crte, »mim« (između dva slova) nalik je a izduženi prstenčić, a »nun« (izvrnuti) podsjeća na luk.

[59] *Harut,* anđeo koga je Alah poslao na zemlju i koji je prema legendi ljude naučio vračanju i čarolijama. Međutim, Kuran pobija tu priču o Harutu i Marutu i upozorava da oni nisu bili poučeni o čarolijama, te da nisu ni mogli nikoga naučiti čarolijama. (Vidi bilješku 1.)

[60] *Tajlasan,* komad naškrobljene tkanine koji se obavija oko turbana, s krajevima koji padaju na ramena. Do sredine 13. stoljeća tajlasan su nosili samo suci i bogoslovi, a kasnije je postao sastavni dio odjeće visokih dostojanstvenika na mamelučkom dvoru.

[61] *Ebanovina*; Arabljani su od davnine znali za ebanovinu ili crno drvo. U doba vladavine kalifa, od tog drveta pravljene su šahovske ploče i razni ukrasni predmeti. Osim toga, ebanovini su pripisivana razna ljekovita svojstva.

[62] *Fars,* arabizirani naziv Perzije. — *Hosroji,* dva perzijska cara iz dinastije Sasanida.

[63] »*... glave su u repu čvora sad*« — tj. sve se preokrenulo. Aluzija na neku svjetlosnu figuru koja ima »dva čvora« — glavu i rep, kako su je prikazivali arapski kozmografi.

[64] »Nune« i »sad« su slova u arapskoj abecedi. Slovo »sad« svojim oblikom donekle podsjeća na oko.

[65] *Redžep,* sedmi mjesec u muslimanskoj godini, bio je i prije islama mjesec primirja, kad se nisu smjele vršiti ratne operacije i kad se svetkovalo, a svetkovina se vremenski poklapala s priređivanjem vašara.

[66] *Al-Mutalamis,* poznati predislamski pjesnik, živio je u drugoj polovini 6. stoljeća.

[67] *Sidr,* žbunasta biljka iz porodice lotosa s veoma ukusnim bobičastim plodom *(Rhamus spina Christi Lyoné).*

[68] Citat iz Kurana: sura 26, stihovi 224—226.

[69] *Kisra (Hosroj) Anuširvan,* jedan od careva iz dinastije Sasanida (vladao je od 531. do 579. g. naše ere).

[70] »*... priča se i to da je car Hosru*«. — U ovom sluačju misli se na dvadeset trećeg cara iz dinastije Sasanida, Hosroja II (590—628. god.). Priča o njegovoj ljubavi prema Širini bila je tema koju su obrađivali mnogi perzijski pisci.

[71] *Danijal,* biblijski prorok Danijel. Njegova povijest, sa znatnim izmjenama koje su unesene u biblijsku povijest, izložena je u golemoj kronici ljetopisa at-Tabarija (839—923. god.), a njeni se odlomci mogu naći i u povijesnim djelima drugih pisaca.

[72] *Danik,* sitan bakarni novac, čija je vrijednost bila šestina dirhema.

[73] *Ruh,* basnoslovna ptica, koja se često javlja u arapskoj i židovskoj literaturi. Mnogo pojedinosti o njoj nalazimo u djelima kozmografa iz 16. stoljeća al-Dimiškija i Ibn-al-Vardija, a i u Šahrijarovoj knjizi »Čudesa Indije«. (Potanje o toj knjizi vidi u bilješci 10 treće knjige.)

[74] *Muhamed al-Huzaji,* čuveni pjesnik iz abasidskog razdoblja (765—860. god.), bio je poznat pod nadimkom Dibil, što znači: stara deva. Suvremenik je drugog istaknutog pjesnika toga razdoblja, Muslina-ibn-al-Vilida, o kome se govori u daljnjem tekstu ove priče.

[75] *Manaf,* mnogobožačko božanstvo kome su se prije islama klanjali Muhamedovi preci iz plemena Korejšita. U ovom stihu imamo igru riječi zasnovanu na etimološkom značenju riječi »manaf«, što znači »uzvišenje«.

[76] *Abu-Bekr-Muhamed-ibn-al-Anbari,* čuveni filolog i saopćavalac predaja; umro je 939. ili 940. godine.

[77] *Amorija,* bizantski grad u staroj Frigiji, na putu koji vodi iz Carigrada za Kilikiju. Amoriju je nekoliko puta opsađivala arabljanska vojska; 838. godine taj je grad zauzeo kalif al-Mutasim i sravnio ga sa zemljom.

[78] *Sind,* dolina rijeke Inda. Arabljani su zauzeli tu dolinu 711. godine. Počev od polovine 9. stoljeća, veza između metropole i te udaljene pokrajine postepeno je slabila, a krajem toga stoljeća kalifova vlast u Sindu bila je samo nominalna.

[79] *Abu-Temam,* poznati pjesnik iz plemena Taji, živio je u 9. stoljeću (umro je 843. ili 844. godine). — *Al-Hariri,* čuveni pisac zbornika novela koje su poznate u cijelom muslimanskom svijetu pod naslovom »Makame« (»Razgovori«). To je jedna od najpopularnijih muslimanskih knjiga poslije Kurana. Al-Hariri je živio od 1054. do 1122. godine.

[80] *Al-Hadžadž-ibn-Jusuf,* jedan od najistaknutijih državnika i vojskovođa u doba Omejada (umro 714. godine).

[81] *Mimbar,* katedra s koje imam (glavni hodža) drži propovijed za vrijeme molitve.

[82] *». . . i znam mekanske i medinske sure«.* — Čitav Kuran nastao je za vrijeme Muhamedova života; svaku Božju objavu Muhamed je diktirao svojim pisarima čim bi ona stigla, i to se odmah učilo napamet. Jedan dio tih objava zapisan je u Meki, a drugi u Medini, i odatle podjela na mekanske i medinske sure.

[83] *Kibla,* strana svijeta na kojoj se nalazi Ćaba u Meki i prema kojoj se okreću muslimani prilikom klanjanja. (Kod nas je kibla jugoistok.)

[84] *Suna;* riječ »suna« doslovno znači »običaj«, »pravilo«, »pouka«, a u ovom slučaju znači: »običaj proroka Muhameda«. *Suna* (sunet) je sve ono što je Muhamed radio, preporučio ili odobrio da se radi, a što inače nije u Kuranu izrijekom spomenuto.

[85] *Azan,* poziv na svaku od pet svakodnevnih molitava na koje poziva mujezin. Muslimani koji se mole u svojoj kući moraju glasno izgovoriti »azan« prije početka molitve, svodeći ga u nekim slučajevima na jednu jedinu frazu: »Na sabornu molitvu«.

[86] *Hadžiluk,* odlazak u poklonstvo u Meku. — Punoljetni muslimani i muslimanke dužni su da bar jednom u životu odu na hadžiluk. Od toga se oslobađaju bolesnici, robovi i neudate žene, i ljudi koji su toliko siromašni da ne mogu platiti putne tro-

škove do Meke. Po učenju šifita, vjernik može poslati na hadžiluk i svoga zamjenika, koji obično obavlja »hadž« u ime onoga tko ga je za to unajmio, i to poslije njegove smrti.

Sam hadžiluk počinje sedmoga dana mjeseca zu-l-hidže, kad hadžije slušaju u mekanskoj džamiji molitvu, prije no što će poći na brijeg Aratu, koji se nalazi na četiri sata hoda istočno od Meke. Na taj put hadžije kreću osmoga dana toga mjeseca. Na putu su dužni da se zadrže u mjestašcu Mini, odakle odlaze na Aratu, gdje slušaju propovijed, a potom se vraćaju u Minu, gdje narednog dana proslavljaju »praznik žrtve«. Toga istoga dana obavlja se i obred bacanja kamičaka, koji se sastoji u ovome: svaki hadžija baca po sedam kamičaka na gomilu kamenja koja se nalazi u blizini Mine. Potom se hadžije vraćaju u Meku, gdje ponovo sedam puta obilaze Ćabu i sudjeluju u obrednom trčanju.

[87] *Alahov Prijatelj;* tako je nazvan Ibrahim (biblijski Abraham), koji u muslimanskom učenju zauzima veoma važno mjesto.

[88] *» . . . što možeš reći o stihu u kome ima dvadeset tri kafa«, itd.* — »Kaf«, »mim« i »ajin« (oko) su dvadeset prvo, dvadeset četvrto i osamnaesto slovo arapske abecede.

[89] *Sarid,* čorba od isjeckana kruha i mesa.

[90] *Karun,* biblijski Korej; u Kuranu se za nj kaže (28, 76): »Zaista je Karun bio od Musaova naroda, pa im je on nasilje učinio. A mi smo mu dali tolike riznice da bi ključevi od njih otežali velikoj skupini ljudi.«

[91] *» . . . njegovih položaja ima dvadeset i osam«.* — Vidljivo pomicanje Mjeseca na nebeskom svodu navelo je astrologe na misao da obilježe položaje Mjeseca u cijelom periodu njegova pomicanja. Nazivi tih položaja veoma su slikoviti, i u prijevodu glase: »Trbuščić«, »Lavov nos«, »Čelo«, »Griva«, »Psi koji laju« itd.

[92] *» . . . oni su raspoređeni po slovima Abdžal, Havaz«.* — Pri sastavljanju kronograma (oznake godine kada je neko djelo nastalo, objavljeno ili prepisano), muslimani i danas ređaju slova arapske abecede onako kako su bila poređana u staroj semitskoj abecedi. Radi lakšeg pamćenja, dvadeset i osam arapskih slova, od kojih svako ima svoju brojnu oznaku, dijele se na osam grupa, a prve dvije grupe glase: »abdžal«, »havaz«.

[93] *» . . . drvo Tuba«.* — Prema mišljenju muslimanskih eshatologa, to je drvo koje raste u raju.

[94] *As-Sirat,* (doslovno: »Put«), most preko kojeg pokojnici odlaze na drugi svijet.

SADRŽAJ

